

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

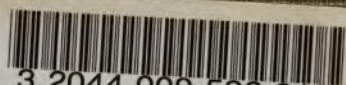
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

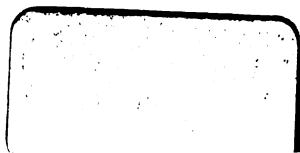
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

3 2044 009 532 813

Lf 18. 45.

9 S. IVLII FRONTINI
LIBRI QVATVOR
STRATEGEMATICON

CVM SELECTIS
OVDENDORPII, SCRIVERII, TENNVLI
ALIORVMQVE NOTIS.

HIS ACCEDVNT
IO. FRIDERICI HERELII
ANIMADVERSIONES CRITICAE.

CVRANTE
NICOLAO SCHWEBELIO
QVI ET SVAS ADNOTATIONES ADIECIT.

LIPSIAE
SVMTV ENGELH. BENI. SVIKERTI
c1818cclxxii.

Lf 18. 45

BENEVOLO LECTORI

S. P. D.

NICOLAUS SCHWEBELIVS.

Quamquam tantum non omnia veterum de re militari scripta, quae ad nostram aetatem peruenierunt, prudentissimi viri, ob eximiam eorum vtilitatem, summis laudibus extulerunt: in iis tamen praecipue praedicari merentur, quae callida excellentium imperatorum consilia ad posteritatis memoriam propagarunt. Quamuis enim virtute militum, acieque bene prudenterque instructa, victoria ut plurimum comparari soleat: fortissimos tamen exercitissimosque exercitus, follertibus ducum artibus, saepius fuisse perculosos atque prostratos, prisca annalium monumenta satis testantur. Longum autem foret, et a praesenti instituto alienum, si per singulas aetates rem exemplis probare vellemus. Quis est enim, ut alia non dicamus, qui nesciat, maximas, post hominum memoriam, cum terrestres, tum navales Xerxis copias,

IV

PRAEFATIO.

- *pias, consilio magis Themistoclis, quam armis Graeciae fuisse deuictas? Qua re eximiam strategematum in bellica re vtilitatem, antiquissimis iam illis et Heroicis aetatibus viri prudentiores cognitam perspectamque habuerunt. Vnde Troiam, illam fabulosis Graecorum carminibus inclutam urbem,*

Quam neque Tydides, nec Larissaeus Achilles,

Non anni domuere decem, non mille carinae,

Vlyssis vnus fraude captam euersamque fuisse, ingeniosa finxit antiquitas: id quod etiam diserte probat poetarum Princeps:

Σὴ δ' ἦλω βελῇ Πριάμυ πόλιν εὐεργύγια:

quibus verbis Heroes illi Graeci Vlyssi victoriam tribuere, eumque πολυπόδε nomine decorare non dubitarunt. Ipse quoque ab ingenii sollertia, qua omnes in Graecia natos tunc praestitit, maximam sibi laudem gloriamque vindicauit, his quidem verbis apud Poetam:

Εἴμ' Ὀδυσσεὺς Λαερτιάδης, ὃς πᾶσι δόλοισιν

Ἄνδράποισι μέλω, καὶ μευ κλέος οὐρανὸν ἵκει.

Quid? quod antiquiora multo in sacris litteris strategematum vestigia reperiuntur: quale fuit illud, quo Iosua diuino iussu, urbem *Ai*, positis ab occidentali eius parte insidii, memorabili victoria expugnauit. Quot
quot

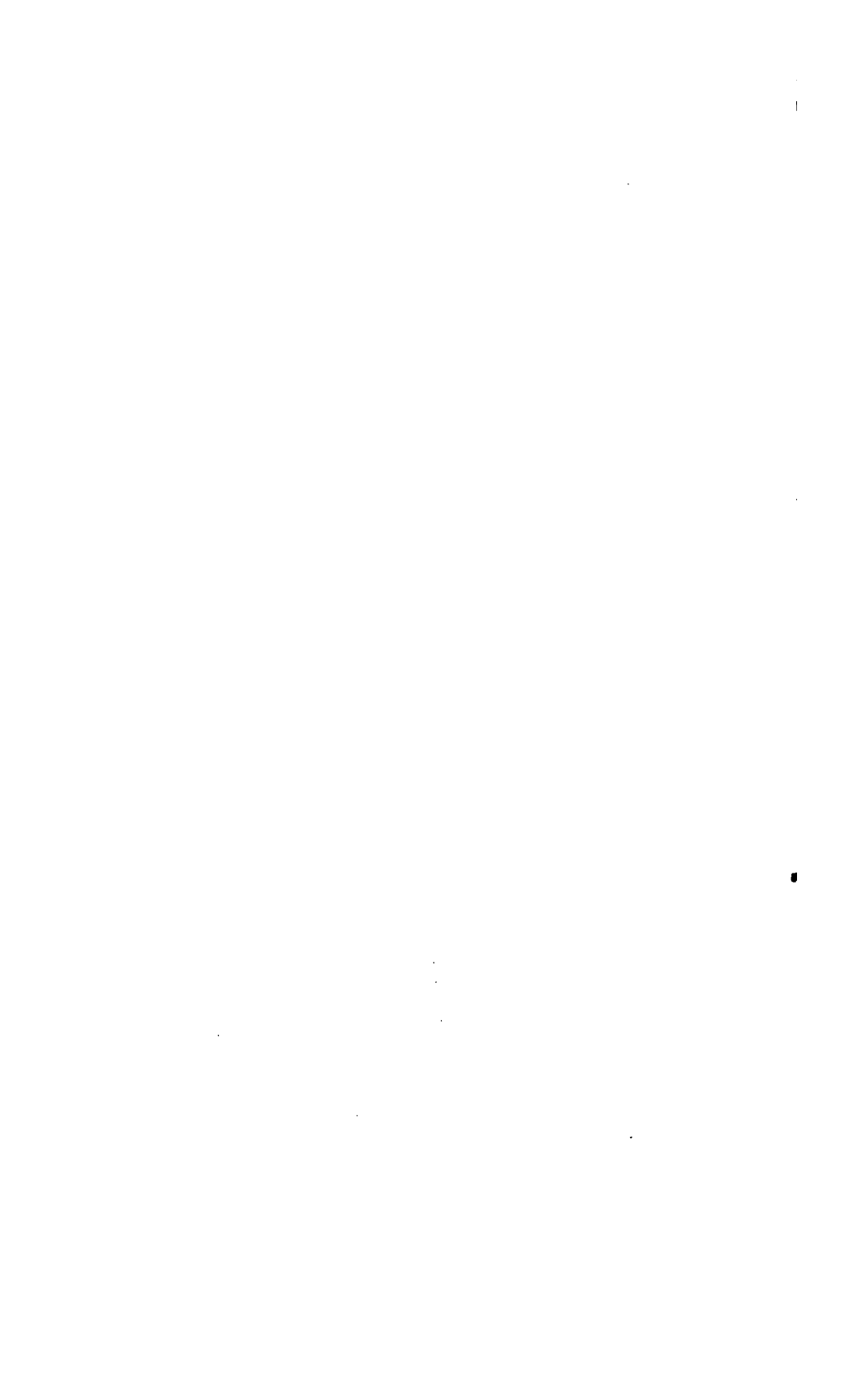
quot autem nullo non tempore existerunt magni copiarum duces, cum aequo Marte se pares non esse hostibus intelligerent, aliquid sibi noui consilii capiendum, doloque pugnandum existimarunt. Bene adeo sapienterque Vegetius, *Boni duces*, inquit, *non aperto Marte praelium, in quo est commune periculum; sed ex occulto semper attentant, ut integris suis, quantos possint, hostes interimant, vel certe terreant: cuius utilissimi praecepti vestigia in antiquissima Homeri Strategica reperiri, illa ἡ δόλω, ἡ βίηφι, nos dubitare haud finunt.* Qua re Onosonder, eumque secuti strategici scriptores, ob res improuisas, quae in bellis accidere solent, atque inopinatas, ducem *νοεῶν, ἐπὶ πάντων ἀνέκμητος ψυχῆς*, inprimis laude dignum iudicarunt. Quae cum ita sint, nemo, ut mea quidem fert opinio, dubitabit, *Frontini*, viri rebus et bello et pace gestis clarissimi, *strategemata*, quae de sollertibus excellentium, tam barbarorum, quam Graecorum Romanorumque imperatorum factis dictisque, ex optimis antiquitatis monumentis collegit, et quibus tamquam luculentissimis consilii et prouidentiae exemplis alios ad similia excogitanda et gerenda instruxit, inter praestantissima rei militaris scripta merito referri: id quod etiam de *Polyaeni*, Graeci scriptoris, *strategematibus* dudum eruditi viri recte iudicarunt. Qua de re non incommode me facturum existimaui, si post Vegetium, quem nuper emisimus, in praesenti haec *Frontini strategemata*, quibus legendis litterarum cultores, ad cura-

tiori vocum militarium explicatione, orationem Latinam; rei autem militaris studiosi bellicam scientiam efficient pleniorē, publicarem. Quamquam enim negari haud potest, eum hic illic humani quid passum, et ab aliis scriptoribus, qui eadem tradiderunt, discrepare; praeterea multa liberiorum oscitantia et errore inepte esse repetita, interpolata, corrupta: pleraque tamen ita sunt comparata, ut, siue rerum copiam atque varietatem spectemus, siue dictionis simplicitatem puritatemque consideremus, ab utriusque, et togatae et sagatae militiae, Palladis, inquam, et Martis cultoribus, non sine magna voluptate utilitateque legi possint. Nec vero sine ratione dolendum est; quod eximia eiusdem *de scientia militari*, itemque *de Tactica Homeri tempore usitata* scripta, quorum meminit Aelianus in *Tacticis*, per temporum iniuriam, communi litterarum iactura interciderunt. Fallitur enim *Stewaethius*, qui quartum librum strategematum esse opus illud *de re militari*, temere pronunciauit: nec minus *Barthius*, cum nos, quod ad ipsa haec strategemata attinet, modo maioris operis habere epitomen, cui meliora detracta; deteriora vero a ludimagistro quodam adiecta fuerint, sine ratione suspicatur: ut post alios *Polenus* in elegantissima dissertatione, in qua de *Frontini vita per Consules distincta* exponit, quam nos huic editioni inserendam curauimus, obferuat. Quanti vero haec *Frontini strategemata*, eum primum ea, proximis post felicissimam illam litera-

tera-

terarum instaurationem annis, eruditis viris in lucem edita innotuerunt, fuerint habita, quamque communi applausu excepta, exinde nullo negotio potest intelligi, quod ea, nondum elapso saeculo decimo quinto, intra vndecim fere annorum spacium, quinquies typis excusa prodierunt. Princeps enim editio, teste Maittaireo *Annal. Typ. T. I. part. post. p. 479.* lucem adspexit Bononiae A. clccdlxxxvi. Fol. Hanc proxime excepit, quae vna cum Vegetio et Aeliano impressa est per venerabilem virum Eucharium Silber, alias Franck, Romae A. clccdlxxxvii. vbi notat, librum quartum tertio praeire. v. Idem l. c. p. 486. Tertia editio ex eadem officina emissa est A. clccxciv. 4to. Quam secuta est quarta, cura Philippi Berœaldi, impressa Bononiae per Platonem de Benedictis A. clccxcv. Ad-
ditus est Frontino Vegetius de re militari; Aelianus de informandis aciebus, Theodoro Thessalonicensi interprete; Modestus de vocabulis rei militaris A. clccxcvi. Fol. Quinta editio prodit denuo cum aliis de re militari scriptoribus per Eucharium Silber Romae A. clccxcvii. 4to. Ex quibus patet, errasse, qui vel Romanam editionem A. 1494. vel Parisiensem A. 1515. in 4to., omnium primas habuerunt. Nec vero proxime sequenti saeculo defuerunt eruditi viri, qui, vt de aliis rei militaris scriptoribus, ita etiam de hisce Frontini strategematicis bene mereri, et contextum partim ingenio, partim MSS. Codd. ope pristinae integritati restituere, locaque dubia doctissimis com-

men-

θ S. IVLII FRONTINI
LIBRI QVATVOR
STRATEGEMATICON

CVM SELECTIS
OVDENDORPII, SCRIVERII, TENNVLLII
ALIORVMQVE NOTIS.

HIS ACCEDVNT
IO. FRIDERICI HERELII
ANIMADVERSIONES CRITICAE.

CVRANTE
NICOLAO SCHWEBELIO
QVI ET SVAS ADNOTATIONES ADIECIT.

LIPSIAE
SVMTV ENGELH. BENI. SVIKERTI
c1o1occlxxii.

XII PRAEFATIO.

rupta excudendas iudicabi. Denique copiosissimum indicem rerum et verborum, studio *Michaelis Benedicti* olim confectum, hic illic auctum, in communem literarum vtilitatem, cui quisque sine invidia consulere tenetur, adiiciendum constitui. Quos meos hosce conatus si eruditae lectoribus non penitus displicuisse intellexero, eorum humanitas animum ad continuandam, si Deus vitam oeiisque concesserit, post *Onosandrum*, Graecorum Tacticorum editionem excitabit. Vale. Onoldi, v. Cal. April. A. dclcccclxxii.

IOANNIS POLENI
AD
SEX. IULII FRONTINI
COMMENTARIUM
DE AQUAEDUCTIBVS VRBIS ROMAE
PROLEGOMENA.

CAPVT I.

Sex. Iulii Frontini Vita per Consules distincta.

I.

Iulia Gens in Patriciam Maiorum Gentium, ac Plebeiam diuisa, plures habuit Familias, seu cognomenta. Patriciae quidem cognomina fuere Caesarum, Iulorum, Libonum, Mentonum: Plebeiae vero quae cognomina fuerint, non aequae certe constitui potest; cum de multis huiusce Familiae Viris, vtrum Patricii fuerint, an Plebei, monumentorum inopia incertum faciat. Illud tamen verisimillimum reor, Iulios, qui Vespasiano Imperatore ac posterioribus temporibus florere, ex antiquis Patriciis nequaquam fuisse; cum iam (teste Tacito in *Annal.* lib. x. cap. 25.) vel Claudii tempore pauci iam essent reliqui Familiarum, quas Romulus Maiorum, et L. Brutus Minorum Gentium appellauerant: quamobrem Claudius Caesar in numerum Patriciorum adsciuit vetustissimum quemque e Senatu, aut quibus clari parentes fuerant. Morem vero hunc secuti etiam alii Imperatores, ac Vespasianus (eodem Tacito in *Agricola* cap. 9. referente) Iulium Agricolam, praeter ceteros, inter Patricios cooptauit. Quod cum notauerit Antonius Augustinus in *Opere de Gentibus Romanis*.

milisque Romanorum, vbi Iulios Consules, etiam suspectos, post Caligulam ad Maximinum Imperatorem enumerat: miror sane, Iulium Frontinum nostrum fuisse ibi praetermissum. Quod vero Fuluius Ursinus, Richardusque Streinius in eiusdem argumenti Operibus nihil de Iulio Frontino nostro dixerunt, mirandum non est; cum ad Traiani tempora hi non descenderint.

II. Porro ex iis, quae paullo ante dixi, conicio, Iulium Frontinum non fuisse ex veteri Patricia Familia; fuisse tamen Patricium; nimirum ex iis, qui aut ipsi, aut quorum parentes inter Patricios ab Imperatoribus fuerant adsciti. Cum enim disertè in Commentario *de Aquaeductibus* (Art. I.) testetur, *Officium Aquarum administratum semper per Principes Civitatis Viros*, ipse vero id Officium administraverit, atque ideo vel hoc nomine liqueat, eum inter Civitatis Principes fuisse: obtinuisse quoque locum inter Patricios, credibile prorsus est. Vtrum vero Iulii Frontini Urbis Roma patria fuerit, an alia regione (ut Iulius Agricola Foroiulensium Colonia, Tacito teste) ortus, non coniciam: nihil enim vsquam, vnde coniecturas probabiles ordiri possem, inveni.

III. Nunc antequam annos propono, monebo, me in numerandis ab Urbe Condita annis secuturum in vita hac scribenda supputationem Varronis, ut notior. Quod si ab annis, qui proponentur, duos detrahas, habebis annos secundum Frontinianam supputationem, quae in Annotationibus ad ipsum Frontini Commentarium necessario sequenda fuit.

ANNO AERAE VVLG. CHR. LXX.

VRBIS CONDITAE DCCCXXIII.

T. FLAVIO VESPASIANO AVGVSTO II,

T. FLAVIO CAESARE COSS.

IV. Ut patria, ita res quoque in obscuro sunt a Frontino gestae vsque ad Praeturam. Quod enim primum

primum de Frontino memoratur, id est, ab eo Urbano Praetore Senatam fuisse vocatum. En verba Taciti, qui postquam in *Historiarum* l. iv. c. 38. narrauerat, Vespasianum iterum, ac Titum absentes consulatum iniisse, in cap. 39. ita pergit: *Kal. Ianuariis in Senatu, quem Iulius Frontinus Praetor Urbanus vocauerat, Legatis exercitibusque, ac Regibus laudes gratesque decretae. Et Tertio Iuliano Praetura, tamquam transgredientem in partes Vespasiani legionem deseruisset, ablata, ut in Plotium Gryphum transferretur. Hormo dignitas equestris data. Et mox, eiurante Frontino, Caesar Domitianus Praeturam cepit.* Eiurauisse autem Frontinum existimo, ut Domitiano gratum faceret, qui non modo honorem Praeturae Urbanae, sed *honorem* (ut Suetonius in eius Vita cap. i. scribit) *Praeturae Urbanae cum potestate consulari suscepit.* Credibile etiam est, studuisse Frontinum, ut hoc facto Imperatorem ipsum Vespasianum Domitiani patrem demereretur. Hunc vero Frontinum nostrum fuisse, qui *de Aquaeductibus* scripsit, neminem inueni, qui negaret.

V. Stephanus Vinandus Pighius (ad annum ultimum l. xviii. *Annalium Romanorum*) suspicatur, superiore anno Praeturam gessisse Frontinum, cum *Kal. Ianuariis* citati a nobis anni, *posteaquam ipse Senatam (aberant enim noui Consules Vespasianus et Titus) conuocasset, abdicauerit*: pergitque Pighius ita: *alioquin vix uno die Praetorem fuisse dicendum erit, nisi forsitan ante Kal. Ianuarias noui Praetores Magistratum tunc inibant; quod nusquam hactenus legi.* Sed, ubi Taciti verba considero, non possum non facere cum iis, qui sententur, Frontinum ante legitimum tempus deposuisse Magistratum: quod non contigisset, si in superiorem annum incidisset eius Praetura.

ANNO CHR. LXXIII.

V. C. DCCCXXVII.

T. FLAVIO VESPASIANO AVG. V.

T. FLAVIO CAESARE III. COSS.

VI. Hoc anno, aut circa hunc annum, Consulem suffectum fuisse Frontinum, coniicio. Rationem coniecturae ut explicem, pro certo ponam, Frontinum Consulem fuisse, cum eum *consularem Virum* Aelianus, in Praefatione Operis *de instruendis aciebus*, perspicue nominet. Tum verisimillimum esse aio, eum in Britanniam iuisse Imperio Proconsulari, et Consulatu iam functum: nam ferme omnes, qui cum Imperio in eam Prouinciā mittebantur, Consulares erant, praetereaque Frontinus eo tempore (ut paullo infra dicemus) missus fuit, quo tempore viro forti, atque praedito dignitate auctoritateque opus erat in ea regione. Deinde pono, credibile esse, Frontinum profectum fuisse in Britanniam anno V. C. 828, (ut mox exponam) quamobrem probabile sit, eum anno ante gessisse Consulatum; quemadmodum constat contigisse Iulio Agricolae Frontini successori, qui ad Britanniam regendam profectus est anno Consulatum ipsius insecuto. Adde, hoc anno V. C. 827. non alium reperiri suffectum Consulem praeter Caesarem Domitianum, cui collega Frontinus noster esse potuit.

ANNO CHR. LXXV.

V. C. DCCCXXVIII.

T. FLAVIO VESPASIANO AVG. VI.

T. FLAVIO CAESARE IIII. COSS.

VII. Hoc anno, coniicio, Frontinum in Britanniam missum. Vnus autem Tacitus est, ex cuius scriptis coniecturam facere possumus. Is in *Vita Agricolae* cap. 17. haec habet: *Et cum Cerialis quidem alterius successoris curam, famamque obruisset, sustinuit quoque molem Iulius Frontinus, vir magnus, quantum licebat, validamque,*

damque, et pugnacem Silurum gentem armis subegit, super virtutem hostium locorum quoque difficultates elustratus. Ex his ergo colligendum videtur, et Cerialem rexisse Britanniam, et Ceriali successorem datum fuisse, cuius fama obruta gestorum praecessoris memoria, et huic Cerialis successori substitutum fuisse Frontinum: cui deinde successisse Iudium Agricolam, ea, quae paulo infra citatum locum Tacitus subiicit, aperte demonstrant. Porro doctis Viris probabile fit, Cerialem iuisse in Britanniam anno V. C. 824. Agricolam vero anno V. C. 831. Fateor tamen, non deesse, qui libentius in annum 832 profectionem Agricolae reiciant; sed habita ratione eorum, quae in *Hist. lib. v.* et in *Agricolae Vita* Tacitus habet, primis illis (si quid iudico) est assentiendum. Itaque Cerialis, eius successor, et Frontinus septem annis Britanniam rexere: cumque probabile sit, eius, cuius parum felix Imperium fuit, brevius etiam tempus fuisse, tres anni Frontini Imperio assignari posse videntur; atque ideo eius Imperii initium in annum V. C. 828 posse referri.

VIII. Quod si quis dicat, huiusmodi diuisionem certam non esse, nihil quidem repugnabo: dummodo ne illud negetur, ex ea probabilissimum fieri, saltem circa illum annum (nimirum vel anno ante, vel anno post) Frontinum in Britanniam iuisse.

IX. Marcus autem Zuerius Boxhornius, et plerique interpretum in citato Cornelii Taciti loco anxie inquirunt, quò referantur verba ista, *quantum licebat*: ego vero facio cum Boxhornio, qui ad praecedentia verba, *sustinuit quoque molem*, illa referenda contendit. Quasdam enim alias interpretationes, quamuis hono-

rifi.

rificentiores gestis Frontini nostri, quod eas minus probabiles existimo, missas facio.

ANNO CHR. LXXVIII.

V. C. DCCCXXXI.

L. CEIONIO COMMODO

D. NOVIO PRISCO COSS.

X. His consulibus, cum Agricola (vt paullo ante diximus) Britanniae regimen suscepit, credibile est, Frontinum reuersum fuisse Romam, subacta iam proximis superioribus annis in Britannia Silurum gente, incolente regionem, quae nunc principatus Walliae pars est, et nouis hodie nominibus, (vt scribit Michael Vir-dungus in sua ad citatum locum Taciti nota) *Herefordshire, Radnorshire, Breconshire, Monmouthshire, Glamorgenshire* appellatur.

XI. Credibile etiam est, circa haec tempora Frontinum adinuisse manum scribendis libris, qui *Strategematum*, siue *de solertibus ducum factis et dictis* inscribuntur. Nam in Commentario *de Aquaeductibus* (Art. 2.) profitetur, se alios libros, praeter ipsum *de Aquaeductibus* Commentarium, *post experimenta et usum* composuisse. Nonne itaque probabile sit, eum post experimenta et usum rerum in bello gesto aduersus Silurum gentem, libros ad bella omnino pertinentes coepisse scribere?

ANNO CHR. LXXXIII.

V. C. DCCCXXXVII.

IMPERATORE DOMITIANO AVG. X.

C. OPIIO SABINO COSS.

XII. Hoc anno *Strategematum* Libros Frontinum, edidisse existimo. Cum enim in Libris hifce quinq[ue]

quies Domitianus nominetur, semperque Germanici belli mentio fiat, atque Germanici titulus ipsi Domitiano saepe addatur, nihil autem legatur in iisdem libris, quod ad posteriora bella, praecipue Dacica, a Domitiano gesta pertineat: videtur quidem probabilissimum, hosce libros fuisse editos post Domitiani e Germania reditum, ac post confirmatum ei Germanici titulum, quod (vt docti Viri colligunt) anno V. C. 837 contigisse credendum est.

XIII. Falluntur autem Raphaël Volaterranus (in *Comment. Urb. lib. xvi.* quo loco de Iulii agit) et qui cum sunt secuti, putantes, quatuor *Strategematum* libros Traiano fuisse inscriptos. Quo enim modo id posset evinci? quo modo persuaderi posset, Frontinum inscripsisse Traiano libros, in quibus Traiani nulla, Domitiani autem honorificentissima mentio? Domitiani, inquam, cuius nomen Frontinus in *Commentario de Aquaeductibus*, edito Traiani tempore, ne inter Consules quidem ponere voluit, vt post Panviniū animadvertimus in Nota 27. Art. 102.

XIV. Sed ante hosce *Strategematum* libros (quanto tamen ante, incertum) Frontinus noster libros, nunc deperditos, de *Scientia militari* ediderat: quod ex verbis, quibus *Strategematum* libros exorditur, liquere contendit Gerardus Ioannes Vossius (de *Hystor. Lat. lib. III.* quo loco agit de Sex. Iulio Frontino) et recte quidem contendit. Sunt autem ea verba huiusmodi: *Cum ad adstruendam rei militaris scientiam, unus ex numero studiosorum eius accesserim, eique destinationi, quantum cura nostra valuit, satisfacisse visus sim; debere adhuc institutae arbitror operae, ut solertia ducum facta etc.* Neque sane conferenti libri primi exordium cum exordio quarti libri dubium esse poterit, quin frustra sit

* * *

doctissi.

doctissimus Stewechius (vtor Vossii verbis citato in loco) cum suspicatur, librum, qui quartus vocatur, esse opus de re militari: et ante Vossium hoc idem animaduverterat Sixtus Arcerius in suis ad Aelianum Notis pag. 98. Porro Vegetius quoque in lib. I. de Re Militari cap. 8. fidem fecit, Frontinum libros de Re Militari scripsisse. habet enim: quae Cato ille Censorius de disciplina militari scripsit, quae Cornelius Celsus, quae Frontinus perstringenda duxerunt etc.

XV. Non modo autem Romanae, verum etiam Graecae militaris disciplinae peritus erat Frontinus noster, teste Aeliano, qui in *Tacticae* suae *Prooemio ad Adrianum Imperatorem* (vt de Graeco in Latinum vertit Sixtus Arcerius) ita scripsit: *At posteaquam cum Deo patre tuo Nerua super eo contuli, ac Formis transactis aliquot diebus apud Frontinum, e clarissimis consularibus virum, quique peritiae bellicae laudem asportauit, collatis cum eo quoque sermonibus comperi, non minore illum studio teneri disciplinae Graecis usitatae; coepi non amplius, quod de conscribendis Tacticis conceperam, vilipendere.* Caue autem hoc in loco a Francisci Robortelli interpretatione, in qua haec, inter cetera, habentur: *commoratus fui apud Frontinum, qui unus est inter consulares illustres; vbi verbum est nos in suspicionem posset inducere, Adriani tempore Frontinum nostrum vixisse: at cum Aeliani locum Graece ex optimo codice Mediceo emendatissimum dederit Iacobus Gronouius (in Thesaur. Antiq. Graec. Tomo III. pag. dddd) vel ex eo aperte liquet, verbum illud est vi veluti quadam fuisse intrusum.*

XVI. Incertum autem pariter remanet, quo tempore Frontinus ediderit opus (id quoque nunc deperditum) de *Tactica* Homeri tempore usitata, de quo Ope-
re

re idem Aelianus in *Tactica* cap. 1. ita scribit: *Ac de Tactica Homeri tempore usitata legi scriptores, Stratonem, Hermiam, ac Frontinum, virum nostro tempore consularem.* Credibile tamen fit, hosce libros Frontinum, rerum potiente Domitiano, scripsisse; quò tempore probabile est, multum otii habuisse.

XVII. Nam circa annum supra commemoratum V. C. 837. atque etiam per reliqua Domitiani tempora, maximam partem, abfuisse Roma Frontinum, credibile arbitror: vt, dum frueretur quiete et otio (haec enim ab assentatoribus Domitiani commendata Agricolae, viro simili Frontino nostro, apud Tacitum legimus: ita etiam, Domitiano regnante, Tacitum ipsum Roma abfuisse *taedio temporum* autumat Lipsius in Taciti vita) vt, inquam, dum frueretur Frontinus quiete et otio, sibi caueret a Domitiano, cuius aures verberabat fortium virorum fama. Hoc autem in secessu Frontinus aliquando secum habuit (vt opinor) Valerium Martialem Poëtam, qui l. x. Epigramma 58. orditur hisce versibus:

Anxuris aequorei placidos, Frontine, recessus,

Et propius Baias, littoreamque domum,

Et quod inhumanae cancro feruente cicadae

Non nouere nemus, flumineosque lacus,

Dum colui, doctas tecum celebrare vacabat

Pieridas: nunc nos maxima Roma terit,

Vnde etiam liquere potest, Frontinum non abharruisse ab amoenioribus studiis, et fuisse ex iis, qui Martialem fouerunt, atque amauerunt; quod ostendimus etiam in Nota 1. Art. 88.

XVIII. Ut ut vero credibile est, Domitiani tempore secessisse Frontinum, satis tamen constat ex C. Plinii Caecilii Epistolis, illum Roma non prorsus caruisse: quandoquidem in Epistola I. l. v. de causa Curiani filii a matre exheredati verba faciens Plinius (qui vnus erat ex institutis heredibus) haec habet: *Adhibui in consilium duos, quos tunc ciuitas nostra spectatissimos habuit, Cornelium et Frontinum.* Id autem Domitiano rerum potiente contigisse, ex citata Epistola potest euinci, in qua Plinius scribit: *Coheredes mei componere, et transigere cupiebant; non dissidentia causae, sed metu temporum. Verebantur, quod videbant multis accidisse, ne ex centumuirali iudicio capitis rei exirent.* Qui metus ad Domitiani tempora procul dubio referri debet.

XIX. Ex diligentia vero atque cura in recensendis Lege atque Senatusconsultis in Commentario de *Aquaeductibus*, et ex citato loco Plinii colligere licet, Iuris quoque peritum fuisse Frontinum nostrum. Quid autem velint Cuspinianus, et Catanæus, qui de Frontino tradidere haec, *Summus Iurisconsultus Secundo interdum respondit*, nisi id totum elici posse credant ex supra allatis Plinii verbis, haud facile liquet: certe Petrus Scriuerius hunc eundem citatorum Auctorum locum respiciens (sub initium Editionis Operum Frontini, quam ipse adornauit) scribit: *Quid uterque velit, magis suspicari possum, quam intelligere.* Quod vero Hieronymus Magius in *Miscellaneorum* lib. IV. cap. 2. Iulium Frontinum appellat *maximum Geometram*, id non pertinet ad nos: ibi enim Magius verba facit de Frontino auctore Operis de *Re Agraria*, qui a Frontino nostro diuersus fuit, ut suo loco ostendetur. Ceterum, quae perspecta haberet in Aquarum Fluentium Doctrina Frontinus noster, et sparsim indicauimus variis

riis in Notis, et coniuncta exposuimus in Nota I. IV.
Art. 113.

ANNO CHR. LXXXXVII.

V. C. DCCCL.

IMPERATORE NERVA AVG. III.

I. VERGINIO RVFO III. COSS.

XX. Hoc anno (quo integro Nerua regnavit) Frontinum fuisse iterum Consulem opinor. Porro desecundo Frontini Consulatu dubitandum non videtur: nam Martialis in Epigram. 48. lib. x. (in quo *consuetum parat*) hos versus inter ceteros habet:

*De Nomentana vinum sine fasce lagena,
Quae bis Frontino Consule prima fuit.*

Quoniam vero credibile prorsus est, ut mox ostendetur, Frontinum fuisse vnum ex duobus, qui fuere Consules III. et quoniam ii, qui Consules III. cum Traiano III. fuere, secundum consulatum cum Nerua gesserant (id aperte testante Plinio in Panegyrico hisce verbis: *uterque nuper consulatum alterum gesserat a Patre tuo datum*) iccirco, secundum Frontini Consulatum reiiciendum in citatum annum, opinor.

XXI. Hoc autem eodem anno factus fuit Frontinus noster Curator Aquarum (quod ad finem vergente eius consulatu contingere potuit, Nerua honores honoribus addente) ut ipse Frontinus in Art. 102. perspicue asserit: *Imperatore Nerua III. et Verginio Rufo III. Coss. ad nos Cura Aquarum translata est.*

XXII. Ac statim quidem Commentarium de *Aqueductibus* scribere Frontinus coepit: in ipso enim Commentarii (ut ita dicam) limine, Art. 1. haec habet:

** 4

fitque.

fitque mihi nunc ab Nerua Augusto, nescio diligentiore, an amantiore Reipublicae Imperatore, Aquarum iniunctum Officium; et Art. 2. sed, cum hic Commentarius inter initia administrationis meae scriptus sit. Commentarium tamen, quem hoc anno scribere coepit, Nerua vita functo persecutus est, et absoluit, ut suo loco aperte demonstrabo. Praeterea vero crediderim, ferme statim post susceptam Aquarum curam coepisse Frontinum Aquarum copiam distributionemque metiri; ut indicaui etiam in Nota 1. Art. 87.

ANNO CHR. C.

V. C. DCCCLIII.

IMPERATORE TRAIANO AVG. III.

SEX. IVLIO FRONTINO COSS.

XXIII. Collegam Traiani in tertio Consulatu fuisse Frontinum, pluribus doctisque rationibus Henricus Noris in *Consulari Epistola* pag. 59. erudite defendit. At Antonius Pagi in *Critica in Annales Baronii* Tom. I. pag. 94. Norisium a prioris sententia recessisse scribit; contenditque, Traiani Collegam Frontonem esse habendum. Ego, quamquam in Norisii verba ferme iuraveram, tanti tamen, quanti est facienda, faciebam Pagii auctoritatem; ac verebar, ne propensione in eum, cuius Librum commentandum susceperam, transuersus agerer: itaque rogaui Joannem Baptistam Morgagnum, in nostro hoc Gymnasio Primarium Anatomes Professore doctissimum, celeberrimumque, cui meam hanc Frontini Editionem multum debere profiteor, rogaui (inquam) ut pro sua erga me beneuolentia atque amicitia grauioribus studiis detraheret aliquid, et ad amoeniora studia haec, in quibus etiam vehementer excellit, diuerteret, aperiretque mihi suam de pro-

po-

posita controuersia sententiam, unde reliquis nouum beneficium accederet. En vero, quae ille benigne respondit.

IO. BAPTISTA MORGAGNVS

Dottissimo, Ornatissimo Viro

I O A N N I P O L E N O

Rei Mathematicae Professori Celeberrimo

S. P. D.

XXIV. **E**t si tuae me litterae inuenerunt nihil minus, quam Fastos cogitantem, morem tamen gessi: Fallopium, et Eustachium deposui; Norisium, et Pagium in manus sumpsi. Ille in Epistola Consulari, ubi quaerit, anno *Aerae Christ.* 100. Fronto, an Frontinus Traiani III. Consulis Collega fuerit ordinarius, cum plura, quae infra memorabuntur, erudite, ut solet, in medium affert, tum vero, ut ad Frontinum potius inclinem, duabus efficit rationibus. Quarum altera a Fastorum auctoritate, altera autem est a veterum Scriptorum testimoniis petita. Primum videlicet, ut fatetur, Prosperi Fastos, sed omnium vitiosissimos, itemque Cassiodori, sed Prosperum describentis, habere *Frontonem*; ita ostendit, Fastos Anonymi apud Cuspinianum, qui omnium quidem procul dubio sunt optimi, habere *Frontinum*. Deinde etsi paullo ante agnouerat, Prosperi suffragatorem videri Dionem, cum de Frontone Consule, rerum potiente Nerua, mentionem faciat; propterea quia is, quo de quaerimus, Consul, Plinio in Panegyrico auctore, *nuper consulatum alterum gesserat a Nerua datum*; vicissim tamen producit, qui vel clarius illi

* * *

Cuspi-

„Cuspiniani Anonymo suffragetur, Martialem scilicet;
 „de cuius quidem testimonii vi mox videbimus.

XXV. „Pagius autem in *Crit. Baron.* et Frontonem ipse retinet, et docet, *Norifum nuper ad se scripsisse, M. Iulium Frontonem probabilis Collegam Traiani poni.* Vir omnino fuit Norisius non modo dignitate, „atque eruditione, verum etiam moribus eminentissimus, quod intelligere plane licet vel ex ista ingenua „mutatione sententiae. Attamen, quod ne ipse quidem fecit, vt maiorem sui, quam veri rationem haberet, id nec a ceteris puto esse faciendum; sed „nouae ipsius sententiae rationes eo animo esse excutiendas, vt, si firmæ sint, hæc probetur; sin contra, prior illa retineatur. Excutiendi autem labor „ipse quidem meus; firmæ vero, an infirmæ sint, „tuum, Vir Doctissime, erit iudicium, praesertim „quando Scriptores nobilissimi, Pagius et Tillemontius, firmas iam videntur existimasse.

XXVI. „Principio illud est animaduertendum, „prioris sententiae rationem primam non modo a Norisio, vt par erat, infirmatam non esse, sed ne memoratam quidem; credo, quia facilius confirmari „poterat, quam infirmari. Nam vt in Fastis Idatianis (quod Norisius minime ignorauit) scriptum legimus: *Traiano III. et Pontino*; ita proclius „modum est aliis ex Fastis suspicari, istud *Pontini* nomen forte esse mendosum, ac legendum esse *Frontino*. „Id enim scripturae vitium an facilius in *Frontino*, „quam in *Frontone* scribendo oriri potuerit, etsi Tillemontius in medio relinquit, haut tamen difficile est „existimare.

XXVII. „Sed quam Norisius rationem non attigit, hanc, si tibi videtur, in praesentia seponamus:
 „quas

„quas vero ad Pagium scripsit, eas omnes ex ordine
 attendamus. *Dio*, inquit, in *Nervae Frontonem tunc*
 „*consulem nominat*. Non modo hoc Norisius, cum
 „scripsit Epistolam Consularem, ut supra ostendimus,
 „non ignorabat, sed ne illud quidem, Cuspinianum
 „vere *Frontinum* in Dione legendum putasse. Et sane
 „in Itolorum nominibus perlaepe, et facile a Graecis
 „Auctoribus, vel certe librariis peccatum esse, cum
 „alii animaduerterunt; tum praesertim Robortellus ad-
 „monuit, Plutarchum in Poplicola *Λαέρτην* (Κλάραν po-
 „tius, vel *Λάρον*, ut notavit Sigonius) scripsisse pro
 „*Lartem*; in Cicerone autem Clodiam illam *Quadrant-*
 „*ariam* vocasse *Κυαδραντίαν*: a Dionysio quoque A.
 „Verginium appellatum esse *Μοντανόν*, quem Latini di-
 „cebant *Coelimontanum*. Quid multis opus est? In
 „ipsis, de quibus loquimur, *Frontini* et *Frontonis*
 „nominibus permutandis lapsos esse librarios Aeliani
 „*Tactica* describentes, facile est ex Sixti Arcerii in haec
 „Notis intelligere. Cum enim primum, idque recte,
 „scripsissent *πρὸς Φροντίνω*, alio deinde in loco perpe-
 „ram scripsere *καὶ Φρόντωνι*: quos ille cum reprehenden-
 „dere debuisset, in alium se errorem abripere passus
 „est, ut vnum atque eundem esse Virum crederet,
 „quem Aelianus, Martialis, Dio, modo Frontinum,
 „alias Frontonem vocassent. Sed facilius nimirum
 „fuit Arcerius in iis, quos distinguere oportebat, con-
 „fundendis, velut ibidem cum illum quoque Fronti-
 „num, qui in Galeni libro ultimo Remediorum *κατὰ*
 „*τόπῳ* semel, atque iterum nominatur, eundem ac no-
 „strum esse censuit, haud animaduertens, Heram
 „Medicum, cuius verba de Frontino *Ἰσχιadico* pro-
 „fert Galenus, *natum esse ante Andromachum*, quod
 „Galenus supra in VI. libro testatur: qui quidem An-
 „dromachus, si dubites, ille senior fuerit, *inter Nero-*
 „*nis*, ut idem Galenus alibi docet, *Medicos primus*, an
 „eius

„eius filius; id vnum praestiterit attendisse, Cornelium quoque Celsum Herae medicamenta bis memorasse.

XXVIII. „Verum nos Frontonem ponamus in „Dione quidem esse legendum, et quando Norisius illi huius testimonio plus ponderis inesse postea credit; quale demum sit, videamus. Etsi totus is locus „eiusmodi est, ut nonnulla habeat, quae aliter ab aliis intelligi possint; id tamen perspicuum est, Frontonem consulem inter ea memorari, quae, ut Plinius „ad Quadratum scribit, *primis diebus redditae libertatis* „acciderunt, et prius certe, quam Nerua ipse cum „Virginio Rufo consul narretur; ut permirum omnino „esset, Panvinium in Commentariis in Fastos suis scripsisse, Frontonem a Dione consulem *anno post occisum Domitianum* fuisse referri, nisi et id, et alia, quae „ibidem peccat, facile essent in tanto et Scriptore, et „Opere excusanda. De ea re nullum certe verbum „apud Dionem, multoque minus quod ille Frontonis „Consulatus *ex Kal. Jul.* inceptit eius, de quo modo „dictum est, anni: qui quidem dies illuxit praeterlapsa „iam medio dominationis Neruae tempore; non inter „huius initia: inter quae initia, videam Tillemontium ipsum quoque agnoscere, Frontonem consulem a „Dione memorari. Quorsum haec? inquires. Nondum eo dico, quod velim, Cassiodori *Chronicon*, alioqui, ut dictum est, vitiosissimum, in eo verum esse, „quod Domitianum occisum tradit Frontone consule, „sic; ut hic consulatum sub Nerua quidem potuerit gerere; non tamen a Nerua *datum*. Sed eo dico, ut „illud certe alterum intelligatur: qui inter initia dominatus Neruae consul fuerit, de illo accipienda minus videri, quae de eo, de quo quaerimus, Traiani „Collega Plinius pariter in Paneg. indicauit: ita *nuper* „consulatum a Nerua datum gessisse, ut *adhuc oculis* „*pan-*

„paulo ante dimissi fasces oberrarent etc. itemque illa:
 „modo praetextam exuerat, modo lictores abire iusserat,
 „modo gratulantes amici recesserant: qui enim conuenit
 „modo, et paulo ante, si intercesserat plane trien-
 „nium?

XXIX. „Et rationem quidem primam satis excuf-
 „simus petitam ex testimonio Dionis, vel potius (vt
 „verum loquamur) Ioannis Xiphilini, qui saeculo XI.
 „in epitomen contraxit Dionem. Nunc alteram vi-
 „deamus. *Fronto*, inquit, *erat Consul II.* Hoc ve-
 „ro aut demonstrandum, aut non attingendum omnino
 „fuerat. Quantum enim ex saepius laudato Panegy-
 „rico certum est, eum, quo de quaeritur, Collegam
 „Traiani, consulatum alterum antea gessisse; tantum in-
 „ter omnes liquet, neminem adhuc id ostendere po-
 „tuisse de Frontone; posse autem omnes de Frontino,
 „et verbis quidem Auctoris, non vno, imo non decem
 „fere post saeculis scribentis, sed illis ipsis temporibus
 „Romae viuentis, scribentisque, Martialis. Nam hic
 „diserte bis *Frontinum consulem*, neque ita pridem fuis-
 „se, clarissime indicat in eo Libro (X.) cuius nonnulla
 „Epigrammata anno 98. scripta esse constat; vt hinc
 „Norisius in Epistola Consulari illud quoque alterum
 „erui posse crediderit, Frontinum Consulem II. fuisse
 „sub Nerua. Verum ego, quod ob alias causas non
 „sine controuersa inferri, ostendique posset, remitto;
 „illud autem, quod negari non potest, vrgeo: Fron-
 „tonem bis Consulem fuisse, nullius veteris Auctoris
 „fide probari; Frontinum bis Consulem fuisse, aequa-
 „lis Scriptoris testimonio praeclarissimo demonstrari.

XXX. „Iam vero tertiam Norisii rationem exami-
 „nemus. *Fronto*, inquit, *erat vir togatus, non vero*
 „*militaris, qualis Frontinus fuit.* Nimirum hic quo-
 „que

que ad Panegyricum Plinii respexit, qui de utroque
in hunc annum Collega Traiani verba faciens, sic
ipsum alloquitur: Tertiū Consulatus decus bellorum
sociis olim, periculorum consortibus, parce tamen tri-
buebatur, quod tu singularibus viris, ac de te quidem bene
ac fortiter meritis praestitisti, sed in toga meritis: utriusque
cura, utriusque vigilantia obstrictus es, Caesar. Item-
que infra: nempe enim hi sunt, quos Senatus, cum publi-
cis sumtibus minuendis optimam quemque praeficeret,
elegit, et quidem primos. Ego tamen non video, quid
tandem ex his omnibus non conveniat Frontino.
Nam quod bellica laude plurimis ante annis floruerat,
et Silurum gentem subegerat; num propterea inse-
quentibus, suos inter ciues pacis artibus vicissim ex-
cellere, et postremis denique annis, cura ac vigilan-
tia sua bene ac fortiter de Traiano mereri non po-
tuit in toga? Non opinor, cum Plinius ad Severum
scripsit, se in Curiani causa adhibuisse in consilium duos,
quos tunc ciuitas spectatissimos habuit, Corellium, et
Frontinum, et ex eorum sententia iudicasse; vel cum
ad Arrianum, successisse se in Auguratu Julio Fronti-
no, principi viro; non, inquam, opinor, tunc spe-
ctatissimum et principem virum in sago dixit, sed in
toga. Quid verbis opus est? Procuratio Aquarum,
res administrata per principes semper ciuitatis viros, Of-
ficiumne erat, quod non a togato, sed a militari
omnino homine gereretur? Non contra vel ipsa
Curatorum Tabula, a te, Vir Eruditissime, vt tot
aliae in tua ista eximia Frontini editione, et diligen-
ter concinnata, et docte illustrata, inter Curatores
fuisse ostendit, qui Legum peritia, studiisque ciui-
libus, principem in ciuitate locum erant affecuti?
Hanc autem Aquarum Procurationem ad usum, tam
ad salubritatem, atque etiam ad securitatem Urbis per-
tinentem, certe Frontinus, vtpote sibi a Nerua iniun-

ctam,

„Etiam, iam fere biennium gefferat sub Imperatore
 „Traiano, eaque fide ac sollicitudine gefferat, qua ex
 „ipsius Commentario intelligitur, vt cum innumeras
 „fraudes vel *per offensas* retexisset, magnoque cum
 „Reipublicae emolumento sustulisset, videatur, si quis
 „alius, tunc dignus fuisse, qui et a Senatu publicis
 „sumtibus minuendis in primis praeficeretur, et cura
 „ac vigilantia sua bene ac fortiter in toga de Traiano
 „meritus diceretur. Certe Traiano tantundem a Fron-
 „tone tunc praestitum fuisse in toga, non constat.

XXXI. „Quod si istud Plinii elogium Frontino ob
 „eam causam non conueniret, quod olim militari mu-
 „nere functus esset; fortasse ne Frontoni quidem pos-
 „set ob eandem causam conuenire. Neque enim hic,
 „pro quo disputant, Fronto ille est M. Cornelius Fron-
 „to, Rhetor nobilissimus, quem haud semel Gellius,
 „Capitolinus, Xiphilinus, nonnumquam etiam Eume-
 „nius, Macrobius, Aufonius, Hieronymus, alique
 „laudarunt, vt Catanaeus, Panuinius, atque alii pas-
 „sim existimabant, quorum opinionem ab Norisio in
 „Epistola Consulari, et a Tillemontio in Not. VIII. in
 „*Traianum* firmissimis argumentis conuulsam video.
 „Neque item est Fronto Catius, Orator in Epistolis
 „Plinii laudatus, quem Catanaeus et Panuinius eun-
 „dem ac priorem credebant; Tillemontius autem ne
 „consularem quidem eiusmodi virum, sed celebrem
 „dumtaxat causarum patronum existimat; ego vero
 „non eum certe, quem quaerimus, Consulem fuisse
 „puto, propterea quia cum in Senatu pro Mario Pri-
 „sco causam dixit, eo ipso tempore Consul fuisset, vt
 „ex alia Plinii Epistola ad Arrianum (I I, Lib. II.)
 „proclue est intelligere; non fuisse tamen, ex Plinii
 „silentio apparet, qui in ea Epistola cum Iulium fe-
 „rocem, et Cornutum Tertullum ita nominet, vt
 „Con-

„*Consulis designati titulum singulorum nomini adiungat,*
 „multo minus videtur fuisse in Frontone Catio no-
 „minando Consulis titulum praeteriturus. Est ergo
 „is, pro quo propugnant aduersus hominem clarissi-
 „mum, a Tacito, Plinio, Martiale, Aeliano celebra-
 „tum, ac inter principes ciuitatis viros per ea tem-
 „pora nemini ignotum, Frontinum, Fronto quidam,
 „a Plinio in nulla, quod sciam, ex tot Epistolis no-
 „minatus, a Martiale autem, et Tacito (nam de Ae-
 „liano dictum est supra) vel non memoratus; quod
 „vix de summo Viro, et III. vt contendunt, Consule
 „credibile est; vel ita memoratus, vt militare ho-
 „minem, contra atque ponitur, fuisse constet. Nam
 „Martialis in Libri I. Epigrammate §6. ad Frontonem
 „scripto, sic ipsum laudans alloquitur:

„*Clarum militiae, Fronto, togaeque decus:*

„quem quidem hunc ipsum esse posse, quo de agi-
 „tur, M. Iulium Frontonem, in saepius laudata Epi-
 „stola suspicatur Norisius. Cornelius autem Tacitus
 „in I. Histor. haec scribit: *Exauctorati per eos dies*
 „*(Galbae scilicet extremos) Tribuni, e praetorio An-*
 „*tonius Taurus, et Antonius Naso: ex urbanis cohorti-*
 „*bus, Aemylius Patensis: e vigiliis, Iulius Fronto.* Item
 „que in proximo Libro: *Vinctus (a Vitellianis) prae-*
 „*fectus castrorum Iulius Gratus, tanquam fratri apud*
 „*Othonem militanti proditionem ageret, cum fratrem*
 „*eius Iulium Frontonem tribunum Othoniani sub eodem*
 „*crimine vinxissent.* Et Raderus quidem, a quo pri-
 „mus de duobus hisce locis producit, non dubita-
 „uit, illum ipsum Iulium Frontonem, et eum ad quem
 „scripsit Martialis, et hunc III. vt putant, Consulem,
 „vnum eundemque fuisse: sed et Iuvenalem in I. Sa-
 „tyra de hoc eodem locutum esse censuit: quibus
 „fere

„fere omnibus in rebus et praeuenientem habuit Caldē-
 „rinum, et adstipulantes Farnabium, atque Schreue-
 „lium. Quid? quod non alium esse illum quoque cre-
 „didit, quem Iosephus libro VII. de Bello Iudaico in-
 „ter Titi Duces, Confiliarios, Amicos bis memorauit,
 „Frontonem. Verum ego, ut Titi Libertum (sic
 „enim idem Iosephus altero in loco vocat) ad consu-
 „latum prouectum esse, animum inducere non pos-
 „sum, ut credam; ita superiora illa reliqua satis esse
 „puto, ut intelligatur, istum, quo de aiunt, Fron-
 „tonem vel obscurum apud aequales fere omnes Scri-
 „ptores fuisse, vel in militaribus etiam officiis contra
 „atque urgent, fuisse versatum.

XXXII. „Qua in re ostendenda eam ob causam
 „longior fui, quod, quidquid deinde Pagius ait, ad
 „se scripsisse Norisium, non eo pertinet, ut Fronto-
 „nem illo praesertim ipso, quo quaerimus, tempore
 „fuisse Consulem, sed ut togatum fuisse virum, non
 „militarem, credamus. *In Lib. inquit, 48. Digest.*
 „*L. 5. De poenis recitatur rescriptum Traiani ad Iulium*
 „*Frontonem. Eius filius fuit Praefectus classis sub Ho-*
 „*drisano, Gruteri pag. 573. Ad quae ne illud quidem*
 „*dicam, Catanaeum, qui iam olim (in Plin. Epist.*
 „*cit.) verba illa legis animaduertat, sic legisse: Di-*
 „*uus Adrianus Iulio Frontoni rescripsit, quod ego quo-*
 „*que in nonnullis vidi editionibus, cum aliae tamen,*
 „*caequae (ut verum fatear) laudatioribus habeant, Di-*
 „*uus Traianus. Neque item dicam, cautius Tillemon-*
 „*tium facere, qui Iulium Frontonem classis praefe-*
 „*ctum, prioris filium non affirmat fuisse, sed tantum-*
 „*modo esse potuisse. Haec, inquam, atque alia prae-*
 „*terea omittam. Nam quanquam id, quod minime*
 „*planum faciunt, ultro concederem, Frontonem, de*
 „*quo sermo est, sic semper in toga floruisse, ut nullam*

„VN.

„vnquam militaris officii partem attigisset; non tamen
 „propterea sequeretur, in Frontinum quoque non cadere
 „laudes istas, quae in Plinii Panegyrico illi, de quo quae-
 „rimus, Consuli tribuuntur: velut antea probatum est.

XXXIII. „Quam ob causam de illa pariter Inscri-
 „ptione apud Gruterum (*pag. 190. 1.*) a Tillemontio
 „(sed tamen post Norisium in Consulari Epistola)
 „animadversa nihil adiiciam, nisi hoc vnum: non ap-
 „parere ex eo lapide, M. Iulium Frontonem III^{IV} Vi-
 „rum viis curandis fuisse anno 103. quod Tillemontius
 „affirmat. Quod enim Trajanus ibi cos. V. scribatur,
 „hinc illud tantum effici potest, non ante annum 103.
 „Inscriptionem incisam esse: in quo tamen repugnat
 „adscripta TRIBUNIC. POTEST. V. quae annum de-
 „signat 102. vel etiam duos menses ultimos anni 101.
 „Itaque mirum non est, Reinesium legisse TRIBUNIC.
 „POTEST. VII. i. e. A. V. 858. vt in altera Gruteri Edi-
 „tione indicatur, vel potius, vt in Sytagmate illius in-
 „uenio, TRIB. POT. VIII. A. V. 855. Veruntamen vt
 „hoc in anno 855. apertissimum Typographi errorem
 „omittam; respondet enim A. Chr. 102. cum respondere
 „debeat A. 105. vel 106. certe si exemplari standum
 „est, quod emendatum ex Gudii, qui bis contulerat,
 „codice in memorata Gruteri Editione habemus; non
 „post numerum V. qui extremum sinistrum occupat
 „marginem, sed potius ante, cum iusto aliquanto ma-
 „ius intervallum inter POTES. et V. relinquatur, vi-
 „detur esse supplendi locus. Accedit cognomen PAR-
 „THICI, quod in hoc etiam lapide adscribi, non anim-
 „aduertit Reinesius, mox docens, Traiano haud ante
 „Tribun. Potestatem XII. tributum esse, in hoc quo-
 „que a Fabretto reprehensus (*de Columna Traj. c. 9.*)
 „negante, *in ullo vel marmore, vel nummo non suspecto*
 „titulum PARTHICI ante XIX. Trib. (Traiani) Pot.
 „reperiri. Quam ego litem hic quidem non faciam
 „meam,

„meam, vt neque illam alteram, V. Traiani Consula-
 „tum non in 103. (quod Tillemontio, et plerisque aliis
 „paulo ante negare nolui) sed in annum, vt Fabrettus
 „contendit, 104. incidisse. Haec eo tantummodo at-
 „tigi, vt intelligeretur, quanam aut suspiciones in
 „istum lapidem, aut dubitationes in istum annum pos-
 „sint cadere 103. qui illo dicitur indicari; praesertim
 „cum ipse Tillemontius alio in loco ponat, anno pri-
 „mum 107. Parthici cognomen Traianum mereri
 „potuisse, quod sibi anno demum 115. magis magis-
 „que confirmavit. Quid? quod idem Tillemontius
 „alibi censuit, ad annum vsque 111. istius lapidis tem-
 „pus posse produci. Et mihi quidem omnia, quae
 „hic memorauimus, reputanti sic omnino visum est,
 „aut PARTHICI cognomen esse inducendum, augen-
 „dumque numerum Tribun. Potest. aut si retinere illud
 „liceat sic tamen, vt hic maxime augeatur; neque Gru-
 „teri exemplar, vt ostensum est, neque notam cos.
 „V. vilo modo pati, vt vltra XV. augere possimus:
 „quod si fiat; non annus 103. sed postremi duo men-
 „ses anni 111. indicabuntur. Post quorum, non am-
 „plius, duorum mensium intervallum cum Traianus
 „Consulatum inierit VI. hinc est, vt minus illa me-
 „moueant, quae Virum Eruditissimum Ioannem Mas-
 „sonium permouerunt, vt hoc in lapide non modo
 „Trib. Potestatis, quam ipse quoque XV. legendam
 „existimat, sed etiam Consulatus numerum censeret
 „esse mutandum, et pro V. legendum VI. Verum
 „haec *ἐν παρόδῳ*.

XXXIV. „Iam enim supra satis mihi praestitisse
 „videor, quod receperam, vt Norisii rationes excute-
 „rem. Quae tamen firmæ, an infirmæ sint, tu, Vir
 „Doctissime, pro eo, quo polles, acri iudicio existima-
 „bis; ego vel firmissimas existimanti pro eo, quo vni-

„ce moueor, veri studio facile assentiar. Hoc enim
 „veri studium ita mihi animos addidit ad Summorum
 „Virorum huic tertio Frontini Consulatu adversantium
 „rationes agitandas, vt tamen ipse, qui essem, et qui
 „contra illi, non obliuiscerer. Idem veri studium ne
 „illud quidem dissimulare me finit, quod altera ex par-
 „te nunc demum venit in mentem, videlicet tertio
 „isti Frontini Consulatu ob stare facile posse illud idem
 „Martialis Epigramma, quo demonstratur secundus.
 „Versus enim extremi quatuor haud obscure videntur
 „ostendere, Epigramma nondum reddita libertate, id
 „est Domitiano adhuc rerum potente, scriptum fuisse,
 „et quod consequitur, alterum Frontino Consulatum
 „ab Nerua quidem, vt oporteret, datum non esse.
 „Accedent, inquit Martialis,

Accedent sine felle ioci, nec mane timenda

Libertas: et nil quod tacuisse velis.

De Prasino conuiua meus, Venetoque loquatur,

Nec facient quemquam pocula nostra reum.

„Permirum est, in hac controuersia neminem, quod
 „sciam, versus hosce attendisse, qui illam videlicet de
 „altero Frontini Consulatu mentionem, et continuo
 „quidem, sequuntur; nisi forte in aliam omnino par-
 „tem accipiendos crediderunt, vt Poëta hoc diceret:
 „sub ciuili, mitique Neruarum imperio iam non esse
 „timendam, vt superiore tempore sub Domitiano, ser-
 „monum ac iocorum libertatem vel in ipsam Venetam,
 „Prasinamue Factionem. Huc autem pertinet, quod
 „de Factionibus aurigatorum, et studijs Principis in hunc
 „locum adnotauit Farnabius: *periculosum erat sub Ne-*
 „*rone, Vitellio, et Domitiano iis fauere, a quibus alieni*
 „*Principes. Prasinae autem, et Venetae maxime fauebant.*
 „Eodemque trahere fortasse quis malit vltima, verba

„ex-

„explicationis Raderi: *nullus erit, qui nostros locos infidiose excipiat, et deferat ad Caesarem, nosque reos faciat, ut Domitiani temporibus contingebat.* Sed quanquam in priorem illam interpretationem propensiores esse me fateor; tu tamen, Vir Praestantissime, hoc etiam dispicies, et, quid sit veri similis, constitues. Vale, et me, quod facis, redama.

Patauii xiiii. Kal. Quintiles. ccccxxxii.

XXXV. Hoc autem eodem anno Commentarium de *Aquaeductibus* a Frontino editum, opinor. In eius Commentarii Art. 88. 89. 92. 93. 94. plura utilia Aquaeductibus ipsis, et Priuatis aquam recipientibus enarrantur (ut animaduertimus in Notis 1. Art. 87. et 5. Art. 93.) quae ipsi Traiano accepta referenda, Frontinus commonstrat; atque inter cetera de Traiano moliente Anionis noui aquam reddere puriorem verba facit, additque; purior haec Anionis noui aqua *ueniet in locum deformis illius ac turbidae, nouum authorem, Imperatorem Caesarem Neruam Traianum Augustum, praescribente titulo*; quae sane verba Frontinum (ut ut is quidem coeperit sub Nerua scribere) perrexisse sub Traiano Librum de *Aquaeductibus* commentari, manifeste adeo commonstrant, ut non possim non mirari, Fabretum (in Dissertationibus de *Aquis, et Aquaeductibus*. Num. 345.) tribuisse Neruae Patri quaedam, quae Neruae Filio, nimirum Traiano, tribui debent, atque affirmasse tum in citato Num. tum in Num. 105. Frontinum opus suum de *Aquaeductibus* Neruae illi nuncupauisse.

XXXVI. Quod si nunc attendamus ea, quae (ut paullo supra diximus) Traianus circa Aquas praestitit,

tit, ac Frontinus enarrat; satis comperiemus, non ante citatum V. C. annum 853. editum fuisse hunc *de Aquaeductibus* Commentarium: non enim credibile est, cum a Frontino edi potuisse eodem statim anno, quo Romam aduenit Traianus; Traianus autem Imperator nonnisi anno superiore V. C. 852. Romam venit. Qua vero tempore absuit Roma Traianus, reor, Frontinum nostrum in diligenti Aquarum examine perrexisse: quamvis enim mensus fuerat copiam distributionemque eo tempore (id autem paucorum mensium fuisse credimus) quo sub Nerua Aquarum curam gesserat, quaedam tamen sub Traiano egit; vt, causa exempli, illud, quod narrat in Art. 74. *uniuscuiusque Aquae copiam, quae supra scripta est, tota deinceps aestate durantem explorauit.*

XXXVII. Cum itaque Commentarius hic editus fuerit anno V. C. 853. Strategematum autem Libri editi fuerint anno V. C. 837. sequitur, vt inter hasce Editiones anni sexdecim intercesserint. Quod temporis interuallum variare quidem potuit Authoris stilius; non tamen tantum est, vt det locum suspicioni, duo haec Opera diuersis Authoribus esse tribuenda.

ANNO CHR. CI.

V. C. DCCCLIII.

IMPERATORE TRAIANO AVG. IIIL.

SEX. ARTICULEIO. PAETO COSS.

XXXVIII. Num forte Asiae Proconsul fuerit hoc anno Frontinus noster, antequam propono; de Frontini nummo nonnulla dicam, oportet. Iacobus Sponius in *Miscellaneis Eruditae Antiquitatis* pertinentem ad

ad Frontinum exhibet nummum: ex quo, similitudine accurate seruata, desumpta est nostra nummi figura: in Tab. *: nostri autem nummi diametrum ad diametrum nummi eiusdem apud Sponium, habet rationem eandem, ac denarius numerus ad quaternarium. Sed ex iis, quae de proposito nummo Sponius tradidit, subiciamus haec:

XXXIX. „ΦΡΟΝΤΕΙΝΟC ΑΝΘΥΡΑC id est, „*Frontinus Proconsul a Smyrnaeis sub Praefectura cultus* „*dum Myrti*, hocce nummo honoratus est, insolito „*aliis Proconsulibus honore*. Nonnullorum enim „nummos videmus a Prouinciis cufos, sed solo nomi- „ne insignitos, non vero capite, quod Caesarum Prin- „cipumque ius erat. Quamobrem putabat Gallandi- „us noster, qui nummum Smyrnae reperit, non Fron- „tini caput esse, sed Iouis apud Smyrnaeos culti. Ve- „rum fortasse non erraui, si ipsiusmet Proconsulis esse affirmauerim. Deinde uero addit Sponius ratio- „nes, propter quas id posset affirmari, concludens ta- „men hisce verbis; „sed quia hae rationes non admo- „dum validae sunt, sitne Iouis, vel Frontini facies, „adhuc sub iudice lis sit“. At, genuinum esse num- „mum, vel ex eo colligi posse existimo; quod Author „Anonymus, qui Librum edidit sub hoc titulo, *Nu-* „*mismatum Antiquorum Sylloge ex Cimeliarchio Authoris* „*(Londini 1798.)* alium exhibet in Sponii similem nummum.

XL. Iacobus Facciolatus, vir doctissimus, et de praeclaris omnibus artibus ac Latina lingua optime meritus, cum de hac re sermonem haberemus, animad-

*** 4

uer-

* Titulari. Vide de eo nummo plura in praefatione mea.

vertit, Adrianum primum ex Rom. Imperatoribus barbam alere coepisse; cuius deinde exemplum principes ceteri, et tractu temporis priuati quoque secuti sunt. Quamobrem Frontinus noster, qui circa medium Traiani principatum vita excessit, is non videtur esse posse, cuius caput barbatum exhibetur. Sed quando Iacobus Gronouius (in *Thesauro Antiq. Graec.* Tom. III. pag. d d d d) certe maiorum gentium antiquarius, voluit, caput nummo hoc exhibitum illius esse Frontini, de quo Aelianus verba fecit, ille autem Frontinus noster est; nolui praetermittere, quin illud caput (cuiuscumque sit) descriptioni vitae Frontini praefigerem.

XLI. Ceterum, si Frontino nostro nummus ille esset tribuendus, lubens crederem, eum hoc anno Proconsulatum Asiae gessisse. Nam regnante Domitiano, Imperii anxio, conscientia timido, suspiciosoque, credibile non esset tributum fuisse Frontino tantum, atque insolitum honorem. Regnante vero Traiano, prioribus annis ante annum hunc, Romae in Aquarum cura mansisse Frontinum, ex ipso *de Aquaeductibus* Commentario satis liquet. Ergo credendum esset, post tertium Consulatum missam fuisse Frontinum ad regimen honorificentissimum, atque nulli secundum, scilicet ad Asiae Proconsulatum; Smyrnae etenim, vbi nummus est percussus, Vrbs in Asiae Prouincia erat.

ANNO CHR. CVI.

V. C. DCCCLVIII.

L. CEONIO COMMODO

L. TVTIO CEREALI. COSS.

XLII. Non ante hunc annum vita excessisse Frontinum; opinor. In Epistola quidem 8. lib. iv. Plinius
feri-

scribit, se successisse in Auguratu *Julio Frontino, principi viro.* Auguratum autem Plinius a Traiano petierat in Epistola, quae octaua est decimi Libri; vnde liquet, Traiano regnante, Frontinum obiisse: nam Auguratus non adimebatur viuenti, vt in superius citata Epistola Plinius affirmat, et Antiquarii omnes ad vnum consentiunt; si sciremus, quo anno Plinius creatus fuerit Augur, sciremus quidem etiam, quo anno Frontinus mortuus sit. Ioannes Masson in *Plinii Vita*, auctumat, Plinium inter Augures fuisse cooptatum anno V. C. 856. sed quia Masson in eam sententiam fertur ob nonnulla verba ex Libro de *Agrorum Qualitate*, desumpta, qui Liber haud dubie Frontino nostro tribui non potest, (vt, vbi agitur de Libris a Frontino nostro scriptis, demonstrabitur) iccirco causam coniecturae Viri ceteroquin eruditissimi, probare non possum.

XLIII. Itaque ingressus sum ad coniiciendum iter diuersum. Scribit Plinius in superius citata Epistola; *utinam, vt Sacerdotium, idem et Consulatum multo etiam iuuenior, quam ille* (nimirum M. Tullius Cicero, de quo supra sermo fuerat) *sum consecutus, ita senex etc.* Cicero autem creatus fuerat Consul anno aetatis 43. Augur anno aetatis 54. (vt perspicue ostendit Franciscus Fabricius in *Ciceronis Vita*.) Atqui si Plinius factus fuisset Augur, aut eo aetatis anno, quo creatus fuerat Consul Cicero, aut ante eum annum; credibile fane est, Plinium, gloriae profecto cupidum, hoc in loco id notaturum fuisse; igitur cum id non notauerit, verisimile sit, Plinium post annum aetatis suae 43. Augurem factum fuisse; ideoque in nullum ante hunc annum V. C. 859. quò (vt ex citato Ioannis Masson Opere prorsus liquet) Plinius quadragesimum quartum aetatis annum expleuit, cooptationem eius in Augurum Collegium, et, vt consequitur, mortem Frontini referre possumus. Ex consideratione tamen Epistolarum

Plinii facile crediderim, neque multo post hunc annum Frontini obitum contigisse.

XLIV. Illud quidem notatu dignum existimarunt Antiqui, nimirum Frontinum sibi fieri monumentum vetuisse; vetuerat autem (vt liquet ex Epistola mox citanda) verbis hisce; *Impensa monumenti superuacua est; memoria nostri durabit, si vitam meruimus.* Itaque inuenimus apud Plinium (in Epist. 19. lib. ix.) a Rufone Frontinum nostrum fuisse laudatum, reprehensumque Virginium Rufum, qui iusserat, sepulcro suo inscribi duos hosce versus:

*Hic fitus est Rufus, pulso qui Vindice quondam,
Imperium asseruit, non sibi, sed Patriae.*

Cui Rufoni Plinius respondens, vtrumque, et Frontinum scilicet, et Rufum laudat: *meo quidem (scribit) iudicio neuter culpandus, quorum uterque ad gloriam pari cupiditate, diuerso itinere contendit: alter, dum expetit debitos titulos: alter, dum mauult videri contempsisse.*

XLV. Haec habui, quae de Frontini vita aut colligerem, aut conicerem. Notitias omnes hausi ex ipsis fontibus; horum autem plures mihi indicauerunt ii, qui de Frontino scripsere. Porro Ioannes Cuspinianus in *Commentariis de Consulibus Romanorum* ad annum V. C. 823. multa pertinentia ad Frontini vitam congestit: quae summa fide descripsit Ioannes Maria Catanaeus in *Notis ad Plinii epist. 8. lib. iv.* Neque tamen aut Cuspinianum nominauit Catanaeus, aut alteruter loca, vnde notitiae illae hauriendae, commonstrauit. Quod tamen hi non praestitere, praestitit Petrus Scriuerius sub initium Editionis Operum Frontini, quam ipse

ipse adornauit, vbi Catanaei narrationi commentarium veluti quemdam subiecit. Nonnulla etiam de Frontino habet Gerardus Ioannes Vossius de *Historiis Latinis* lib. III. Nonnulla Thomas Pope Blount in *Censura Celebriorum Authorem* ad annum Christi 85. Sed ordinate magis, quam priores in colligendis notitiis fecerant, vitam Frontini scripsit Nanius Tillemontius in eximia sua *Historia Imperatorum* post Imperatoris Traiani vitam. Nos haec omnia diligenter expendimus, aliaque conquisiuius, et per Consules digessimus, secuti exemplum Francisci Fabricii, atque Ioannis Mafson: quorum ille Ciceronis vitam, hic inter ceteras Plinii vitam (de qua supra verba fecimus) hoc eodem ordine digessere.

CAP. II.

De libris a Frontino scriptis.

I. **P**lures libri sunt, qui sub Frontini nomine circumferuntur: nos in praesentia recensēbimus singulos, inquirentes, quae opera ad Frontinum nostrum, scriptorem *Commentarii de Aquaeductibus*, spectent; et quae huic tribui minime debeant. Ordinemur ab eo libro, cui quidam hunc praefigunt titulum; *Sex. Iulii Frontini V. C. de Re Agraria liber*: alii vero hunc; *Iulii Frontini de Agrorum qualitate*. De cuius tamen Operis conditore non melius dici potest, quam dictum est a Goessio in *Notis in Rei Agrariae Authores*; vbi celebrem illum Frontinum nostrum non esse habendum pro libri propositi scriptore, contendit: Nam Scriptor, inquit, cum haec emitteret, tyronem se fuisse, et scribendi nouum, operis initia
fate-

fatetur. Tempus autem illud fuit, „cum Imperator vi-
„ctoria Daciam referavit.“ Qui Imperator fuit Domi-
tianus, qui de Dacis triumphavit; post quem Traianus,
visito Rege Decembalo, Daciam fecit provinciam, ut tra-
dit Eusebius in *Chronis*. At e Tacito constat, iam
Vespasiano iterum, et Tito Consulibus Frontinum cele-
brem illum Romae Praeturam gessisse (quod ostendi-
mus in Frontini Vita ad annum V. C. 823.) non er-
go ille sub Domitiano „primum sedulitatis impendium“
aut „Celfo“ aut cuiquam alii obtulit. Atque magis hanc
meam opinionem confirmat, quod haec in Manuscriptis
adscribi videam partim M. Iunio Nypso, partim etiam, ut
est in Manuscripto, Domno Gerberto, Papae et Phi-
losopho.

II. Sequitur Fragmentum de Limitibus; de quo
ita Goesius; *Fragmentum hoc legitur in Manuscripto*
sub nomine „Hygini de Limitibus;“ in alio sub „Iulii
Frontini Siculi.“ Petrus Scriuerius ex suo Manuscripto
praefixit nomen Sexti Iulii Frontini V. C. Nullam ta-
men in sua Editione accuratissimus Goesius Authoris
nomen huic Fragmento praefixit; quod si alicui
Frontino sittribuendum, certe Authori illi, qui de
Re Agraria alium librum scripserat, potius, quam
Frontino nostro, tribuendum esse videtur.

III. Idem prorsus dicam de perexiguo alio
fragmento, quod inter varios Authores de Limitibus
existat, habetque praefixum titulum; *ex libro Fronti-
ni secundo.* Hoc enim quoque Authori illi de Limiti-
bus adscribendum plane est.

IV. Venio ad duo illa Fragmenta librorum de Co-
leniis, quae Frontino nostro adtribui haud dubie non
possunt; cum in utroque nominetur *Imperator Adria-
nus*:

mus: Frontinus autem noster fato functus est (ut iam in cap. I. Sect. 42. ostendimus) antequam rerum potiretur Adrianus.

V. Restant Strategematum Libri, quos Frontini nostri esse reor, fateor tamen, non deesse qui dubitent, permoti ab iis, quas faciunt coniecturas; coniecturas inquam, nullum enim satis firmum afferunt argumentum. Porro neque video, cur dubitare debeamus, num ii, quos habemus, Strategematum Libri *Epitoma* potius librorum Frontini sint, ut dubitare visus est Caspar Barthius in *Aduersariorum Commentariorum* lib. IX. Et quod affert Samuel Tennulius in eruditissima Praefatione sua ad ipsos Strategematum Libros, vix, aut ne vix quidem roboris vilius esse videtur. Nimirum quaerit ille, num Strategematum Author Frontinus ille sit, de quo Tacitus in Vita Agricolae agit, (agit autem Tacitus de Frontino nostro) respondetque, *non puto; nam Britannorum, quos dicitur deuicisse, nullam mentionem habet in Strategematibus*: sed ex ipso de *Aquaeductibus* Commentario satis constat, Frontinum a gestis suis enarrandis abstinuisse, idque cordi multo magis illi esse debuit in libro edito, regnante Domitiano, Imperatore scilicet egregiis aliorum gestis vehementissime invidente.

VI. Verum, ut in negotio hoc caute me gererem, Virum doctissimum celeberrimumque Ioannem Gratianum Primarium in hoc Gymnasio Philosophiae Professore consului; quippe quem non philosophicarum modo disputationum, sed huiusmodi quoque rerum iudicem peritissimum sciebam esse. Ille vero benigne, ut assolet, id dedit responsum, quod subiici.

IOAN.

IOANNES GRATIANVS

Viro doctissimo, Clarissimoque

IOANNI POLENO

in Gymnasio Patauino Matheseos Professori Eximio

S. P. D.

VII. „**Q**uaeris a me, Vir eruditissime, putem ne
 „ego, duos fuisse Frontinos, quorum alter de Strate-
 „gematis, de Aquaeductibus alter scripserit, an vero
 „vnus et idem operis vtriusque auctor sit. Equidem
 „haud existimarem operae esse sententiam dicere post
 „Criticorum grauissimorum, hac de re prolata iudicia;
 „nisi permoueret voluntas tua, quae apud me valere
 „semper plurimum debet. Quando igitur, quod in
 „quaestionibus istiusmodi esse praecipuum adminicu-
 „lum solet; comparatio temporum nihil adiuuat, fa-
 „tis enim constat pene synchronos hos libros ortu ef-
 „se; videtur ratio omnis dubitandi petenda a forma
 „ipsa locutionis, quae vtroque est adhibita. Effe-
 „cit haec, vt quidam suspicarentur, non eundem esse
 „Frontinum, qui libros Strategematicos, et de Aqua-
 „eductibus conscripserit. Ac negari non potest, disci-
 „men aliquod *χρηματισμός* intercedere, recteque videri
 „Cl. Rubenio puriorem et emendatiorem in Libro
 „Aquaeductuum sermonem esse, quam in Stratege-
 „matis. Verum adtente scripta haec inter se compo-
 „nentibus dissimilitudo tanta non apparet, vt propte-
 „rea Frontinos duos facere sit necesse; cum praefer-
 „tim huius in Scriptore vno dissimilitudinis ratio pro-
 „babilis afferri possit. Strategemata enim ex scripto-
 „ribus aliis aliisque tum Latinis, tum Graecis conqui-
 „sivit; neque proinde mirum est minus eleganter
 „multa enarrasse, quae a minus elegantibus transtulit
 „in

„in libros suos. Cur autem in describendis Aquaedu-
 „tibus sit oratio castigatior, non perperam affirmes
 „factum inde, quod Aquarum Curator a Nerua Au-
 „gusto creatus, habere potuerit quasi prœmtuarium le-
 „ctissimæ phraseos ex tabulis, et monumentis magi-
 „stratus eius, indeque petere verba propria, genuinas
 „nomenclaturas, syntaxeis legitimas, coloremque ser-
 „monis ad germanam latinitatem proxime accedentis.
 „Quamquam ne illud quidem dederis omnino, purio-
 „rem, et emendatiorem in Aquaeductuum libro ser-
 „monem esse. Nam vt in his non vna occurrunt, in
 „quibus satis cernitur lapsa latinitas, propriaque eius
 „Sæculi, in quo scribebat; ita in Strategematicis cre-
 „bro admodum ea legere est, quæ grauitate et nitore
 „certare cum illis possint, quæ scripta optimo æuo
 „latinitatis ad nos peruenerunt. Non dissimulauerim,
 „videri plus aliquanto esse discriminis inter præfationes
 „vtriusque operis; cum quæ præfiguntur Strategie-
 „matis, non solum sæculi vitium, sed etiam, si fas
 „est dicere, leuitatem quasi quandam scribentis osten-
 „dant. At qui inducam in animum credere, non eun-
 „dem esse Frontinum, ob non seruata[m] vbique dili-
 „gentiam et curam eandem præfandi? cum præfer-
 „tim Strategemata collegerit non necessitate officii, aut
 „causa, quæ similis necessitati esset, sed vt amans
 „militarium rerum animo obsecundaret suo, idque
 „cum iunior esset (nam in Britannia primum militauit)
 „contra vero curationem Aquarum susceperit iam Con-
 „sularis; quam a Nerua demandatam putauit sibi
 „gloriæ esse, quippe, vt ipse ait, administrari semper
 „solitam a principibus Ciuitatis Viris; vt, quia magni-
 „tudo, atque amplitudo muneris præcipuam solertiam
 „postulabat, voluerit Imperatori eam testari scripto
 „edito, quo callentissimum se ostenderet eorum omni-
 „um; quæ ad Aquaeductus pertinerent. Eo opinor
 „in præfando etiam grauiorem fuisse, limatioremque.
 „Haec

„Haec habui, Vir eximie, quae tibi interroganti responderem. Tu, qua doctrina es, expendes, censens, bisque iudicio tuo. Vale.“

Patauii v. Non. Quint. c. 1010ccxxi.

VIII. Plura tamen opera scripsisse Frontinum nostrum, credibile est. Vegetius quidem in lib. 11. *de Re Militari* cap. 3. haec habet: *Nam unius aetatis sunt, quae fortiter fiunt, quae vero pro utilitate Reipublicae scribuntur, aeterna sunt. Idem fecerunt alii complures, sed praecipue Frontinus, Diuo Traiano ab eiusmodi comprobatus industria:* hinc plura pro Reipublicae utilitate Frontinum litteris mandauisse, conicere possumus. Adde autem maioris roboris probationem ex iis verbis, quae Frontinus ipse in Art. 2. Commentarii *de Aquaeductibus* scripsit: *in aliis autem libris, quos post experimenta, et usum composui* etc. quibus sane verbis opera plura indicantur. At, fato inuidente, multa interciderunt; quae tamen ignotum est; si excipias *Libros de Re Militari*, atque opus *de Tactica Homeri tempore usitata*, de quibus diximus in cap. 1. sect. 14. et 16.

IX. Locus vero hic esset recensendi fusius errores eorum, qui siue ex praeiudicata aliqua opinione, siue ex incuria varios Frontinos pro vno dumtaxat habuere; et eorum etiam, qui nomina Frontinorum perperam cum Frontonum nominibus confuderunt: ita, caussa exempli, Iacobus Gaddius in Tom. I. *de Scriptoribus non Ecclesiasticis* pag. 193. scripsit haec: *Frontinus Alexandro Seuero Caesari ad res componendas fuit adiumento;* inde vero huic eidem Frontino *Libros Strategematum* tribuit, et Lucianus in Opere *de conscribenda Historia* animaduertit, fuisse, qui eodem pacto, ac Graeci, Romanorum nomina efferret, et *Phrontinum diceret Frontonem*. Sed quoniam laudatus Morgagnus noster in Epistola superius posita, quaecumque ex hoc genere ad eius argumentum spectabant, est optime persecutus; iccirco hic eadem non iterabimus.

* SEXTI

* S E X T I
J V L I I F R O N T I N I
L I B R I Q V A T V O R .

P R A E F A T I O

in tres libros priores.

Cum ad ¹ instruendam rei militaris scientiam, vnus ex numero ² studiosorum eius accesserim,

* Titulus huius libelli in MSS, adeo variat, vt nihil certi hinc statuere possimus. Plerique tamen hic etia sqq. librorum titulis *Strategematum* exhibent. Alii addunt *de rebus bellicis*; alii *rei militaris* et similia. Mihi vulgatum *Strategematicon* praeplacet, vt mox plenius dicemus. Vulgo autem addebatur, VIR CONSULARIS; sed cum in nullo Codice (si excipias Arcerianum a Keuchenio adhibitum, qui dat v. cos.) is titulus appareat, eum eiecimus; licet non negem, Frontinum nostrum Consulem fuisse, quod satis liquido probauit Vir doctiss. Polenus in dissertatione, quam de Frontino praefixit libro de Aquaeductibus per eundem hunc Frontinum scripto, et a se nuper edito, et nos cum aliorum eruditis de hoc auctore disputationibus recudi curauimus. Ceterum *Frontinorum* mentio, praeterquam in monumentis per viros doctos huc congestis, alibi quoque reperitur, et *SEXTVS IVLIVS FRONTINVS* memoratur in Inscriptione apud Sponium Miscell. Antiqu. p. 189. Vide etiam Cl. Fabricii biblioth. Lat. T. II. p. 737. *Oudendorpius*.

¹ *Instruendam*] In impressis adhuc, si Oudendorpianam editionem excipiamus, legebatur *adstruendam*. Quamquam vero ipsa Frontini au-

thoritate illa scriptura se tueri videatur, qui paucis interiectis hac voce vsitur: rectius tamen, mea quidem sententia, *Oudendorpius* plurimorum optimorumque Codicum auctoritate, *instruendam* in textum recepit. *Instruere* generatim significat, omnia ea conferre et suppeditare, quae ad rem aliquam perficiendam pertinent. Hinc *instruere aciem*, *aggerem*, *triumphum*, *accusationem*, *litem*, *calumniam* et quae alia apud optimos scriptores exempla occurrunt: indeque *instruere rei militaris scientiam* dicitur, qui eam optimis praeceptis exemplisque ornat redditque perfectiorem. Sic noster cap. 8. §. 7. *Consilium eius instruebat*: vti *instruere iram* Ouidio L. XIII. Metam. v. 544. restituit Burmannus. *Instruere virtutem* apud Senecam de ira L. I. c. 3. Lucan. L. VI. 486. *morsibus instruis artes*, Iustin. L. V. c. 2. *instruere victoriam*: quae loca laudat Oudendorpius.

² *Studiosorum*] *Studiosi* dicebantur cum, nostri saeculi consuetudine, qui alicui disciplinae discendae operam nauabant; vt *studiosi eloquentiae* apud Quintilian. Instit. Orat. L. V. c. 10. et Gruterum CCCIII. 9. tum etiam *Professores* et *Doctores*, quales fuerunt *Quintilianus* et *Nicetes* sacerdos, quos Pli-

rim, eique³ destinato, quantum cura nostra valuit, satisfecisse visus sim, deberi adhuc institutae arbitror operae, vt sollertia ducum facta, quae a Graecis vna⁴ *στρατηγηματικῶν* adpellatione comprehensa sunt, expeditis amplectar commentariis. Ita enim⁵ consilii quoque et⁶ prouidentiae exemplis succincti duces erunt; vnde

Plinius L. VI. p. 6. inter *ἐμπροσθεν* *studiosos* refert: vnde quidam eius interpretes, tres illos Plinii maioris libros, *Studiosos*, quibus oratorem ab incunabulis instituit et perficit, ob suam praestantiam dictos fuisse arbitrantur, v. Plin. L. III. ep. 5.

3 *Destinato*] Perinde erit, siue *destinationi* hic legamus, vt in impressis obtinuit, ipseque *Frontinus* noster habet L. II. c. 5. §. 38. *faciente inopia fidem destinationi*; siue *destinato*, quod Oudendorpius praetulit, tantum non omnium, quos consuluit, Codicum auctoritate adductus, quem nos quoque sequi haud dubitamus. Nimirum fuit haec vox scriptoribus eiusdem cum nostro aetatis valde frequens. Sic Sueton. in Calig. c. XLIII. *ex destinato*, et in Caes. c. LX. *destinato*, vbi iudice Burmanno, Praepositio, vel librorum incuria excidit; vel ex sequentibus vocibus; *ex necessitate*, est reuocanda. Item c. LXXX. *Quae causis coniuratis maturandi fuit destinata negotia*, vbi quidem doctissimi commentatores non sine causa v. *negotia*, ex glossa irreplisse censuerunt: ita sane apud Tacitum Histor. L. I. c. 4. *antequam destinata componam*, et Senecam de benef. L. IV. c. 34. *Sapiens ad omnia cum exceptione veniet, si nihil incidere, quod impedit. Ideo omnia illi succedere dicimus, et nihil contra opinionem accidere: quia praesumit animo, posse aliquid interuenire, quod destinata prohibeat.*

4 *στρατηγηματικῶν*] MSS. omnes, quos Tennulius et Oudendorpius ex-

cusserunt, prae se ferunt *στρατηγηματικῶν*; vt et Saresberienfis L. VI. c. 11. nisi quod *Scrinerius* in notis, sine vlla Codicis MS. mentione habet *στρατηγημάτων*. Dici non potest, quam frequenter voces, *στρατηγικὰ*, *στρατηγηματικά* et *στρατηγήματα*, a librariis olim turbatae repuantur, ita quidem, vt ob pernicacem Codicum conspirationem scriptura saepe dubia relinquatur. Lubens adeo hic *Scrinerio* accederem, nisi omnes codices refragarentur. *Sollertia enim ducum facta*, vel vt aliis dicuntur *callida inuenta, doli, consilia imperatoria*, proprie *στρατηγήματα* dicuntur. Quod si vero proba est lectio *στρατηγηματικῶν*, subaudire possis *ἔργων*, quæ admodum *πολεμικῆν ἔργα* dicit Homerus Iliad. β. 338. et alibi saepius.

5 *Consilii*] *Consiliis* habet Medic. sec. non male. *Consilia* enim hic sunt, quae Graecis *στρατηγήματα* dicuntur: vt apud Cicionem de Nat. Deor. L. III. c. 6. *Consilium illud imperatorium fuit, quod Graeci στρατήγημα appellant*. Recte vero eiusmodi consilia et exempla, quibus excogitandi gerendique similia facultas nutriatur, *στρατηγῶν ἀγαθῶν ἀσκησιν* Onofander in Prooem. p. 5. et Polyaeus in Prooem. ad L. VIII. *ἐν τῷ πολέμῳ τῆς νίκης γυμνάσματα* *ἀνδρῶν διὰ τὴν γνώμης παιδείαν* adpellantur.

6 *Prouidentiae*] Quidam codices *prudenciae*: male. vic. I. F. Gronovium ad Liuium L. XXV. 34. *Dux cautus et prouident*. Oudendorp.

7 *Expo-*

vnde illis excogitandi gerendique familia facultas nutria-
tur. Praeterea continget, ne de euentu trepidet inuen-
tionis suae, qui probatis eam ⁷ experimentis compara-
bit. Illud neque ignoro, neque inficior etiam, rerum
gestarum scriptores indagine operis sui hanc quoque
partem esse complexos; et ab auctoribus exemplorum
quidquid insigne aliquo modo fuit, traditum. Sed, vt
opinor, occupatis velocitate consuli debet; longum est
enim singula et sparsa per immensum corpus historia-
rum ⁸ persequi: et hi, qui notabilia excerpserunt, ipso
velut aceruo rerum confuderunt legentem. Nostra ⁹ sedu-
litas impendet operam, vt quemadmodum res ¹⁰ pascet,
ipsum, quod exigitur, quasi ad interrogatum exhibeat:

A 2

circum-

⁷ Experimentis comparabis.] Hac
de caussa Onosander suum strate-
geticum *ἐνταγμα* commendat in
Prooemio p. 8. Ὅτι πάντα διὰ
πίεως ἔργων ἐλέλκεται — διὰ
πράξεων καὶ ἀληθειῶν ἀγώνων κα-
χωρημένα.

⁸ Persequi.] In impressis legeba-
tur *prosequi*. Vtrumque et *pro-
sequi* et *persequi* dicitur de scripto-
re, qui res gestas stilo prosequitur,
vt probat Oudendorpius ex Virgilii
l. II. Aen. 107.

*Prosequitur panitans, et pectore
pessore fasur*
Statius L. II. Theb. 268.

— *longa est series, sed nota
malorum*

*Persequar, vnde nouis tam fac-
ta pot. ntis donis.*

idemque monet, *persequi* hic idem
esse, quod *inuestigare*, et *inquiren-
do struere*: quo sensu occurrit
apud Petronium C. 29. *Persequi
totum parietem non destiti*. C. 33.
*Persecutus putamen manu, fiedu-
lam inueni.*

⁹ Sedulitas.] Posterior aetas fre-
quentauit nimium hos modos lo-
quendi. Auctor supra: *quantum*

cura nostra valuit. Laëtant. L. III.
c. 30. Docui, quantum mea medio-
critas tulit, longe deuium philoso-
phos iter a veritate tenuisse. Quin-
til. Instit. Prooem. quantum no-
stra valebit infirmitas, differamus.
Valerius Max. Prol. *Mea paruitas
iustius ad fauorem tuum decurret.*
Tennulius. Auctor noster in libro
de aquaeductibus Aëtic. 118. *No-
stra sedulitas ad certam regulam
redegir*. Oudendorp.

¹⁰ Exhibeat.] Exhibeatur legi-
tur in impressis. MSS. Paris. reg.
Hillensbergiani, Romanus, Palat.
Gudian. vterque Medic. praeferunt
exhibeat; vt mirum ad v. *seduli-
tas*, referatur. Alter Leidens. et
Petrens. sistant, *respondeat*. Sic
noster L. II. c. 3. §. 7. *Ad omne
momentum respondens miles* L.
III. praef. *Si priores libri respon-
derunt simulis suis*, et Horatius L.
II. Sat. 6. 24.

*Ne prior officio quisquam respon-
deat* —

Nostra autem lectio, videtur prae-
ferenda, quod pro notissima voce
respondeat hoc quidem loco libra-
rius haud facile, *exhibeat*, substit-
uisse videatur.

circumspectis enim generibus, praeparavi opportuna exemplorum veluti consilia. Quo magis autem ¹¹ discreta ad rerum varietatem apte collocarentur, in tres libros ea ¹² diducimus. In primo erunt exempla, quae competant proelio nondum commisso. In secundo, quae ad proelium et confectam pacationem pertineant. Tertius inferendae soluendaeque obsidionis habebit *στρατηγηματα*: quibus deinceps generibus suas species adtribui. Huic labori non iniuste veniam paciscar, ne me pro incurioso reprehendat, qui praeteritum aliquod a nobis repererit exemplum. Quis enim ad percensenda omnia monumenta, quae ¹³ vtraque lingua tradita sunt, sufficiat? vnde multa transire mihi ipse permisi; quod me non sine causa fecisse scient, qui aliorum libros, eadem promittentium, legerint. Verum facile erit, sub ¹⁴ vnaquaque specie suggerere. Nam cum hoc opus, sicut ¹⁵ cetera, usus potius aliorum, quam meae com-

men-

11 Discreta] Alias quo magis autem discreta rerum collocarentur varietate apte in tres libros etc. Scriuer. Ita legitur in Edd. Romana A. MCDXLIV. et Bononiensi, A. MDIV. et Keuchenii iudicio condannius, quam vulgo. Mihi videtur locus corruptior. In vno Cantabr. rerum ad varietatem apte, adprobante cl. Waffio, ad rerum adiuta collocaretur v. a. duo Regii a. r. collocarentur varietatem a. Medicus prim. aperte Medic. secund. An fuit, discreta ad rerum exitus collocarentur varietate, apte in tres etc.? non liquet. Oudend. Nodum in scirpo quaerunt, qui vulgatam communi sensus scripturam sollicitant. Auctor dicit, se ideo collecta exempla in tres libros diducisse, quo ista sub certis generibus comprehensa, pro rerum varietate diuisa apte riteque collocarentur, atque omnia sub sua quaque specie suggeri possent. *Discreta* hio-notat diuisa, in sua nimirum

genera et species; quemadmodum Trogius Pompeius omnia diuisa temporibus et serie rerum digesta composuisse dicitur a Iustino in Praefatione. In tria igitur genera, illa exempla statim diducit, iisque suas species attribuit.

12 Diducimus.] Recte diducimus exhibent fere omnes mei, nisi quod in vno Mediceo sit deducimus. Oudendorp.

13 Vtraque lingua.] Graecae Romanaeque militiae Frontinus fuit peritissimus, teste Aeliano Tact. in Prooem, et c. I. Adde Polenum in eius vita §. XV. sqq.

14 Sub vnaquaque specie] Omnes MSS. sub quaque. Tenuilius. Mei quoque cum edit. Paris. sub quaque. Sed duo Regii et recens Gudiani manus cum edd. Rom. et Bonon. sub quacumque. An fuit: sub sua quaque specie suggerere? Oudendorp.

15 Sicut cetera.] Frontinus enim, ante haec *Strategematica*, libros de

mendationis causa adgressus sim, adiuuari me ab his, qui aliquid illi adstruent, non argui credam. Si qui erunt, quibus volumina haec cordi sint, meminerint, ¹⁶ στρατηγηματικῶν et στρατηγημάτων perquam similem naturam discernere. Nam tum omnia, quae a duce prouide, vtiliter, magnifice, constanter fiunt, στρατηγηματικά habebuntur, si in specie eorum sunt στρατηγηματα. Horum proprie vis in arte sollertiaque posita proficit, tam, vbi ¹⁷ cauendus, quam, vbi opprimendus

A 3

dus

de scientia militari; de *Tattica* Homeri tempore usitata, iam scriptissee videtur, qui vero temporis iniuria interciderunt; de quibus Aelian. *Tact.* c. 1. Vegetius *L. I. c. 8.* consuli possunt.

16 Στρατηγηματικῶν] Quam frequenter voces στρατηγικά, στρατηγηματικά et στρατηγήματα in antiquis libris confundantur, supra a me n. 4. notatum memini; et probare potest varietas scripturae in Praef. ad *L. IV.* et erant exempla potius *strategicon*, quam *strategematisicon*. Vnde Suidas *Aeneas* στρατηγικά male dicit ὑπέμνημα περὶ στρατηγημάτων: nec recte veteres libri MSS. haec Frontini στρατηγήματα, titulo στρατηγικῶν notarunt, quos facile ipsa auctoris verba in Praef. *L. IV.* refutare possunt. Sic ab anonymo scriptore de incredabilibus c. XI, obseruante Fabricio in *Bibl. Gr. L. IV. c. XV.* laudatur Πολύμνος ἐν τοῖς στρατηγικοῖς, quae tamen ipse auctor in Prooem. p. 3. τῆς στρατηγικῆς ἐπιστήμης ἐφόδια, et τῶν πάλαι στρατηγημάτων appellat. Quae cum ita sint, facile mihi persuadeo, hoc quoque loco, pro στρατηγικῶν irrepsisse στρατηγηματικῶν, et paullo post pro στρατη-

γηματικά esse legendum στρατηγικά: quorum speciem recte dicit esse στρατηγήματα; sicuti τακτικά, μεκρόντι μέρος τῆς στρατηγίας appellat Xenophon *L. I. K. II. p. 65.* Quae enim a Duce prouide, vtiliter, magnifice, constanter fiunt, στρατηγικά potius quam στρατηγηματικά, si quidem adcurate loqui velimus, sunt dicenda: quorum illa ad imperatoriam artem pertinent; haec vero eiusdem tantum speciem, sollertia nimirum ducum facta complectuntur. Quae enim inter στρατηγηματικά ἔργα et στρατηγήματα differentia intercedat, mea quidem opinione, facilius dici, quam mente concipi potest: quamquam illud neque ignoro, neque inficior etiam, reperiri quoque τακτικά, ἱππικά, κυνηγετικά, ἀλιευτικά, γεωργικά, γεωπονικά, βυκολικά, ἐρωτικά: in quibus vero βιβλία, ὑπομνήματα, vel συντάγματα subaudiri salente, vid. not. ad Onofandri c. I.

17 Vbi cauendus est.] Ad eundem modum Onofander se collegisse dicit, quae Romani ποιήσαντες ἐφυλάξαντο παθεῖν, καὶ δι' ὧν ἐμυχανήσαντο θρᾶσαι in Prooem. p. 7.

dus hostis fit. Qua in re cum ¹⁸ verborum quoque illustris exstiterit effectus, ut factorum, ita dictorum exempla posuimus. Species eorum, quae instruant duces in his, quae ante praelium gerenda sunt.

¹⁸ *Verborum — effectus.*) Hunc illustrem verborum effectum cum strategici scriptores perspexissent; ducem ἐν καιρῷ τῆς μάχης ἐκφωνεῖν χρημίσθυνα τοῖς ὑπηκόοις, εἰ καὶ ψευδῆ, iusserunt, ut Onosander c. XXIII. Leo. c. XII. §. 71. et §. 120. c. XIV. §. 111. ex quibus locis patet, fuisse in exercitu viros eloquentiae laude conspicuos, παντάτορας, *contatores* dictos, qui militum ani-

mos in praelio ad virtutis victoriaeque laudem excitarent. Vultum tamen sluicis in periculis hilarem lacumque, plus oratione proficere, idem docet Onosander c. XIII. monetque adeo, πλέον τῇ οἰήματι τῷ προσώπῳ τρατηγῶν τὴν τῷ πλήθει εὐθυμίαν, ἢ τοῖς λόγοις παραγοῦν. Adde, si lubet, notata ad Onos. c. XIII.

INDEX CAPITVM.

- Cap. I. **D**e occultandis consiliis.
- II. De explorandis consiliis hostium.
- III. De constituendo statu belli.
- IV. De transducendo exercitu per loca * hosti infesta.
- V. De euadendo ex locis difficilissimis.
- VI. De infidiis in itinere factis.
- VII. Quemadmodum ea, quibus deficiamus, videantur non deesse, aut usus eorum expleatur.
- VIII. De distringendis hostibus.
- IX. De seditione militum compefcenda.
- X. Quemadmodum intempestiua postulatio pugnae inhibeatur.
- XI. Quemadmodum incitandus fit ad praelium exercitus.
- XII. De dissoluendo metu, quem milites ex aduersis omnibus conceperint.

* Exemplâ huius capituli videntur postulare hosti vel hostibus infesta, Oudendorp.

S E X T I
IVLII FRONTINI
STRATEGEMATICON
LIBER PRIMVS

CAP. I.

De occultandis consiliis.

Exemplum I.

MARCVS PORCVS CATO deuictas ab se Hispaniae ciuitates existimabat ² in tempore rebell-

[¹ *Marcus Porcius Cato*] Sic editi et MSS. Verum ut scias, effrenes monachi quam corruperint auctores; en exemplum singularis flagitii! Hunc locum nobis ita exhibuerunt in codice membranaceo, qui penes me est. *Marcus Porcius Cato cum subiugasset Hispaniae ciuitates et suameti ne subito debellarent. Epistolas per singulas ciuitates misit, ut unaquaeque ciuitas muros suos dirueret, et si non facerent vindictam inferres. Epistolas quibus ipsas omnibus ciuitatibus una die dari praecipit. Unaquaeque ciuitas cum sibi tantum hoc imperatum putassent muros ilico diruit. Certe si omnibus pariter hoc mandasset rebelles existitissens.* Si haec est paraphrasis, merito ineptissima dicitur. Meruerunt aedepol isti obesi ventres natale supplicium, qui otii sui non aliam operam reddunt, quam ut perditum eant bonos auctores vel pro iis sua fomina nobis obtudant. *Tenn.* Eodem modo habet haec Codex Bibliothecae Lugduno-Batauae, quem subinde ad partes voco sub titulo Leidens. tert. qui ita perpetuo interpellatus est, ut plane alius sit factus liber; quod nobis argumen-

to et indicio esse potest, quam pessime a librariis, castratoribus et interpolatoribus, habitus sit noster auctor. *Oudend.*

[² *In tempore*] Recte obseruat Tenulius in tempore hic idem esse, quod opportune, in articulo rerum gerendarum Terent. Andr. III. 2. § 2. Atque adeo in ipso tempore eorum ipsum obuium. *ibid.* §. 6. 10. O Charine, in tempore ipse mihi aduenis; et quae alia exempla ad hunc locum vir doctissimus laudat. Sic apud nostrum L. II. c. I. §. 3. *existimauit ardori cedendum in tempore.* Respondet autem haec locutio Graecorum ἐν καιρῷ i. e. commodo tempore; de qua auream prorsus habemus, iudice Trillero, obseruationem Thomae Mag. p. 489. sqq. quae doctissimorum virorum consensu adprobata inextricabiles circa vexatissimum locum Marc. c. XI. 13. ἡ γὰρ ἡν καιρὸς σύκων, lites componere uolet, cuius haec sunt uerba, p. 491. καιρὸς ἢ μόνον ἐπὶ χρόνῳ ἀπλῶς τίθεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ ἀεμῳδίῳ καὶ πρέποντος.

bellaturas, ³ fiducia murorum. Scripsit itaque singulis, ut diruerent munimenta, minatus bellum, nisi ⁴ confestim obtemperassent: epistolasque vniuersis ciuitatibus eodem die reddi iussit. Vnaquaeque urbium sibi soli credidit imperatum. Contumaces conspiratio potuit facere, si omnibus idem denuntiari notum fuisset.

II. Himilco, dux Poenorum, ut in Siciliam opinatus adpelleret classem, non ⁵ pronuntiauit, quo proficisceretur; sed tabellas, in quibus scriptum erat, quam partem peti vellet, vniuersis gubernatoribus dedit signatas; praecipitque, ne quis legeret, nisi vi tempestatis a cursu ⁶ praetoriae navis abductus.

III. Caius Laelius ad Syphacem profectus ⁷ legatus, quosdam ex tribunis et centurionibus per speciem

A 5

fer-

³ *Fiducia murorum*] Quanto melius Spartani, non in muris, sed in armis ac sua virtute fiduciam habuerunt collocatam! ut veterum auctoritate tradit Meursi, Miscell. Lac. IV. 10. qui et ipsi Athenienses, muros instruunt, eodem, quo Cato, consilio, ne urbem haberent munitam, aedificare prohibuerunt, Nepos in Them. c. VI.

⁴ *Confestim*] Continuo pro confestim Cantabrigensis vnus, ut ipse Cato alibi de Re Rust. 671. Nos si aegrotare coeperit, dato continuo ei vnum ouum: quare vulgatae voci, per se bene Latinae continuo hic praefert Cl. Wasse. In fine huius exempli potuisset facere non male Leid. sec. Mox in Hillensb. et edd. Paris. notum tunc fuisset. Oudendorp.

II. *Himilco*] Ita lego, non Hamilcar, uti vulgo est. Scriuer. Himilco hic scribendum esse, monuit etiam summus vir I. Casaubonus ad Polyæn. L. V. 10. 2. quem consule. Inuenitur autem hic Himilco in plerisque codicibus. Oudendorp.

⁵ *Pronuntiauit*] Institutum hoc cum aliorum imperatorum, tum etiam Caesaris fuit. Hirtius de bell.

Afric. c. 3. *Quod neque gubernatoribus, ut mos ipse consuetudineque superioribus temporibus fuerat, tabellas signatas dederat, ut in tempore iis perlectis, locum certum peterent.* Oudendorp.

⁶ *Praetoriae navis*] Ita dicta fuit navis, qua dux vehebatur, quaeque nocturno tempore, lumine vno, vel etiam pluribus, reliquis nauibus praelucere solebat, ne a praetoriae navis cursu abducerentur, ut docet Liuius L. XXIX. c. 25. *Lumina in nauibus singula rostratae, bina onerariae haberent: in praetoriae naue insigne nocturnum trium luminum fore:* quae imminente hoste, extincta fuerunt, ne eius cursus notari posset, quod fecisse Sextum Pompeium Florus auctor est L. IV. c. 8. §. 5.

⁷ *Legatus*] Quinque ex meis seruant *legatus*: quare nihil temere mutem. Ceteri tamen omnes cum edd. antiquis et Sanuto *legatos* exhibent, forsitan quia sciverunt, vna cum Laelio plures iuisse legatos. Verum si per MStosliceret, malim hinc excudere *profectus legatus lectos quosdam* etc. c. 2 §. 1. *Scipio Africanus capsa occasione mittendae*

seruitutis et ministerii exploratores secum duxit, ex quibus L. Statorium, quem, quia saepius in eisdem castris fuerat,⁸ quidam ex hostibus videbantur agnoscere, occultandae conditionis eius causa⁹ baculo, ut seruum castigauit.

IV. Tarquinius Superbus pater Principes Gabinorum interficiendos arbitratus, quia hoc nemini volebat commissum, nihil nuntio respondit qui ad eum a filio erat missus: ¹⁰ Tamen virga eminentia papauerum capita, cum forte in horto ambularet, ¹¹ decussit. Nuntius sine responso reuersus, renuntiavit adolescenti Tarquinio, quid agentem patrem uidisset: ille intelligit, idem eminentibus esse faciendum.

V. C. Caesar, quod suspectam habebat Aegyptiarum fidem, per speciem securitatis, inspectione urbis atque

sendae ad Syphacem legationis cum Laelio seruorum habitu tribunos et centuriones lectissimos ire iussit.
Oudendorp.

8 *Quidam ex hostibus*] MSS. omnes: *Quem quidam ex hostibus*, sensu rotundiore. Tennul, Nostri quoque cum ed. Par. hic addunt *quem*; sed non video inde exoriri sensum rotundiorum, nisi illa verba, *quia saepius in eisdem castris fuerat*, pro glossa considerentur, ac deleantur: et certe verba illa in Sanuto non comparent. Aliter *quam* debet necessario retrahi ante *quia*, quod feci, ut sensus constaret: et hoc in margine meo monuit Scriuerius, qui ante coniecerat *quum quidam*: quomodo est in Hillensb. Salmasius olim ad Florum L. II. c. 12, ed. primae legebat, *quia, quod* [i. e. c. f. *quidam* etc. Scilicet Statorium videbantur hostes agniti, quia saepius in Syphacis castris fuerat. Hic autem L. Statorius videtur fuisse frater Q. Statorii Centurionis: nam eundem fuisse non audeo statuere; siquidem ille ex sententia summi Grononii ab eo tempore, quo primum in Sypha-

cis castra venit, ibi permansit, Regique exercitus dux contra Scipionem factus est. Consule omnino Liuium L. XXIV. c. 48. et L. XXX. c. 28. ac Gronouii Obseru. L. IV. c. 7. Oudendorp.

9 *Baculo*] In MS. optimo Palatino est *et sermone* c. Vnde quis coniecere possit *baculo* esse interpretationem verioris vocis *scipione*. Oudend.

10 *Tamen*] Quamquam *tamen* particula hic locum habere potest: malim tamen cum Salmasio et Lipsio reuocare *tantum*; cum, quod *tamen* et *santum* frequentissime in antiquis libris confunduntur: tum *santum* plurimorum Codd. MSS. auctoritate se ruetur.

11 *Decussit*] Varii codices habent *excussit*, vti etiam Florus L. I. c. 7. *eminentia forte papauerum capita virgula excutens*. Plurimi tamen libri MSS. seruant *decussit*: quod etiam apud Liuium L. I. c. 54. *ibi inambulans tacitus summa papauerum capita dicitur baculo decussisse*; quem ipse forsitan Frontinus expressit.

atque operum, ac simul licentioribus conuiuiis deditus, videri voluit ¹² captum sese gratia locorum, ¹³ vt ad mores Alexandrinos vitamque deficeret: atque inter eam dissimulationem praeparatis subsidiis, occupauit Aegyptum.

VI. Ventidius Parthico bello aduersus Pacorum regem, non ignarus, ¹⁴ Pharnaenum quemdam, natione ¹⁵ Cyresten, ex iis, qui socii videbantur, omnia, quae apud ipsos agebantur, nuntiare Parthis, perfidiam barbari ad utilitates suas conuertit. Nam quae maxime fieri cupiebat, ea vereri se, ne acciderent; quae timebat, ea vt euenirent, optare simulabat. Sollicitus itaque, ne Parthi ante transirent Euphratem, quam sibi ¹⁶ superuenirent legiones, quas in Cappadocia trans Taurum habebat, studiose cum proditore egit, vti solenni

¹² *Captum sese] captum se* MSS. mei septem: *captus esse* Gudian. et Leid. sec. *captus gratia* recte Palat. et Reg. pr. Oudend.

¹³ *Vt ad mores]* *Vt* pro *et*, quod adhuc fuit in vulgatis, recte omnium Godd. MSS. consensu reuocauit Oudendorpius: *sic* vel *adeo* nimirum per ellipsin suppresso. Quod ad rem attinet, Gabinianos quoque milites, qui cum Achilla erant, in consuetudinem Alexandrinae vitae atque licentiam venisse dixit Caesar de bell. ciu. L. III. c. 110.

¹⁴ *Pharnaenum]* *Phaneum* citat Scaliger ad Varronem. Verum apud Dionem Cassium, quo latius nemo historicorum hoc Venidii strategema enarrat L. XLIX. p. 403. ed. Wech. hic dynasta vocatur *Χαυνάσιος*, siue vt aliae habent editiones *Χαυνάσιος*, vnde optime doctissimus vir P. Wesseling in litteris ad me datis hic quoque substituendum iudicat *Channacum*, quod nomen Syro homini conuenire gentis sermo probat. Inuat paullulum Reg. sec. in quo exaratur *Francum*, Aliter posset vno

ex altero correcto scribi *Pharnaenum*, quod fieri curavi, vt saltem diphthongus seruetur, *Φαρναίων*, quomodo dicimus *Pharnaen*, *Pharnabazum*, *Pharnapaten* etc. sed prius magis placet. Oudendorp.

¹⁵ *Cyresten]* *Cyrestes* recte scribitur a *Cyrro* vrbe Syriae, vnde *κυρήνης*: non enim cum *s*, sed cum *η* scribendam esse hanc vocem, cum alia veterum scriptorum, *Dionis*, *Plutarchi*, *Strabonis* loca, tum numismata probant, in quibus *κυρήνης* exhibetur, v. commentatores ad Stephanum de vibib. ad v. *κύρηος* p. 494.

¹⁶ *Superuenirent]* Quodsi durius et ineleganter dictum videtur hoc loco *superuenirent*, scribamus *subuenirent*, vt clare exhibet Medic. primus, quae variatio occurrit quoque L. II. c. 3. §. 45. vbi certe mutari non est necesse, *aliam classem in auxilium superuenire ei arbitrati*, et L. III. c. 15. §. 1. *Denique Camillus subuenires*: al. *superuenires*. Adde Curtium L. IV. c. 4. §. 9. Oudendorp.

17 *Omissio]*

lenni perfidia Parthis suaderet, per Zeugma traicerent exercitum, qua et breuissimum iter est, et ¹⁷ omisso alueo Euphrates decurrit. Namque si illae venirent, adseuerabat, se ¹⁸ opportunitate collium vsutum, ad eludendos sagittarios: omnia autem vereri, si se in ¹⁹ patentes campos proiecissent. Inducti hac adfirmatione barbari inferiore itinere per circuitum adduxerunt exercitum: dumque fusiores ripas, et ob hoc operosiores ²⁰ pontes iungunt, instrumentaque moliantur, quadranginta

17 *Omisso*] Variant in huius loci scriptura non multum Codd. MSS. nisi quod in Medic. sec. sit *obmisso*; et in edit. parif. priore *emisso*: vnde Lipseus et Scriuerius in margine notarunt, scribendum sibi videri *re-misso*; alius vir doctus malebat *de-misso*; vt tradit Oudendorpius. *Omisso alueo* equidem veram esse scripturam censeam. sicuti enim *accipere alueum* flumen dicitur, cum patulum antea et vagum, intra ripas suas coercitum fuit: ita contra idem *omittit*, vel *deserit alueum*, cum extra ripas diffuit, ac sine alueo diffusum fertur. Sic de ipso hoc Euphrate Mela L. III. c. VIII. §. 35. *nec secat continuo agros, sed late diffusus in stagna, diu sedentibus aquis piger, et sine alueo patulus, post ubi marginem rupis, vere fluminis, acceptisque ripis, celer et frenuens, per Armenios et Cappadocas occidentem petis.* Eadem fere ratione Tiberis aestate fluminis nomen *deserere*, autumno *resumere* dicitur apud Plinium L. V. ep. 6. §. 13. Ea autem fuit Euphratis natura, vt verno, ac magis solstitii aestiui tempore aquis intumescat, ripisque superatis vniuersam circumiacentem regionem inundet, vti auctor est Arianus de exp. Alex. L. VII. 21. quo facto omnino *omisso alueo* decurrere, dici potest.

18 *Se opportunitate collium vsutum*] Magnam fiduciam in collium opportunitate positam habuerunt ve-

teres; vnde et castra saepius in locis editis metati sunt, et acies in iisdem instruxerunt, v. noster L. I. c. X. §. 3. Agefilaus suis dixit, responso Deum se ex collibus pugnare iussum L. I. c. 10. §. 3. Hinc inter campestris fuit exercitationes, *λόφος, ἢ ἐρθίως βανύς, ἢ τόπος συν δέμα καταλαμβάνειν*, v. Onofander c. X. p. 47.

19 *In patentes campos*] *Infra pat.* habent nouem vel decem nostri vetustiores cum Edd. Parif. Quidli legamus *infra in patentes campos*. *Infra Zeugma* scilicet, *ἐντὲρ ὁδῶ κατὰ τὴ ποταμῷ* ait Dio. *Infra* sine casu saepe significat *deorsum*. Liu. L. I. c. 43. *Nec fere vquam infra ita descenderent, vt ad infimos peruenirent.* Statius L. II. Theb. 163.

Isthmos et alterno quas margine submouet infra. Oudendorp.

20 *Pontes iungunt*] Eodem modo auctor locutus est etiam L. IV. c. 2. §. 1. *Ad fluium, in quo pontem iungi oportebat.* Imo dudum Io. Frid. Gronouius Taciti locis docuit, aequè dici *iungere pontem*, ac *amnem ponte*, ad Plinii adpositum locum l. XXXIV. c. 15. *Es exflare ferream catenam apud Euphratem amnem in urbe, quae Zeugma adpellatur, qua Alexander magnus illi iunxit pontem:* Seneca de breuitate vitae c. 18. *pontes nauibus iungit.* Vt ripas ergo iungant et committant,

draginta amplius dies impenderunt: quo spatio Ventidius ad contrahendas vsus est copias; eisque triduo antequam Parthus adueniret, receptis, acie commissa, vicit ²¹ Pacorum, et interfecit.

VII. Mithridates, circumuallante Pompeio, fugam in proximam diem moliens, huius consilii obscurandi causa, latius et vsque ²² ad adplicitas hosti valles pabulatus, colloquia quoque cum pluribus, auertendae suspicionis causa, ²³ in posterum constituit. Ignis etiam frequentiores per tota castra fieri iussit. Secunda deinde vigilia, praeter ipsa hostium castra agmen eduxit.

VIII. Imperator Caesar Domitianus Augustus, Germanicus, cum Germanos, qui in armis erant, vellet opprimere, nec ignoraret, maiore bellum molitione inituros, si aduentum tanti ducis praesensissent, ²⁴ profectio-

mittant, pontes quoque iungere debent. Hoc sensu *iungere ratem, naues etc.* est ex multis partibus construere. Consule viros doctos ad Valer. Flacc. L. I. 123, ad Curtium L. VIII. c. 10. Silium Ital. L. V. 553. De praedicta catenavide quoque Stephanum in *Συνύμα*, et Io. Nicol. Loeensem Epiphyll. L. IV. c. 8. Reliquias autem pontis sua aetate adhuc existisse, et catenam seruari ex epistola P. Gyllii MSta, notante hic Scriuerio, monet Ortelius. Oudend.

²¹ *Pacorum*] Omnes vno ore Historici, Iustin. L. XLII. c. 4. Florus L. IV. c. 9. Velleius Paterc. L. II. c. 78. alique testantur, *Pacorum* hoc praelio interfectum. Quare, consentientibus insuper plerisque Codd. MSS. recte pro vulgata *Parthos*, in textum *Pacorum* reuocauit Oudendorpius, qui ipse monet, frequentem et facilem apud omnes auctores in MSS. et Edd. esse varietatem inter *Pacorum* et *Parthorum*.

²² *Ad adplicitas hosti valles*] Duo Medicei praeferrunt, *ad adplicitas*

hosti valles; quae scriptura, quam illis, *circumuallante Pompeio*, commodè respondere videtur, ob plurimorum tamen Codicum dissentium, non omni ex parte probatur, cum reuera valles esse pomerint ad hostium vsque castra porrectae, in quibus pabulati fuerunt. Nec vero, ut *segetes*, vel *prasa* subaudiamus, quod Oudendorpius censet, opus esse putamus.

²³ *In posterum*] Petrensis addit *in posterum diem* vulgata vero recte se habet. Sic Tacitus Annal. L. IV. c. 73. *pugna in posterum extraxta*: nec L. II. c. 5. §. 29. omnes codices v. diem agnoscunt.

²⁴ *Profectionem suam sensu*] *Profectionem suam sensu* MSS. et Edd. primae constanter exhibent, excepto regio primo, in quo est *percentsu*, dein pro *obtexuit* quod sumtum pro *praetexuit*, *obscurauit*, Mediceus pr. *obtexit*, quomodo ex ingenio maluerat olim Salmastius ad Florum L. II. c. 12. Ed. pr. Mihi segus videtur. Oudendorp.

fectionem suam censu obtexit Galliarum, ²⁵ Sub quibus inopinato bello adfusus, ²⁶ confusa immanium ferocia nationum, prouinciis consuluit.

IX. Claudius Nero, cum cuperet Hasdrubalem copiasque eius, antequam Hannibali fratri iungerentur, ²⁷ excidi; idcircoque festinaret, se Liuius Salinatori, colle-

²⁵ *Sub quibus*] MSS. non variant. Mira phrasis significare videtur quo praetextu, inter quae, inter eam dissimulationem exemplo v. dixit per haec C. V. ex. 18. Scriu. Sub cum Ablatiuo notare tempus, vel praetextum saepius docuerunt viri docti. Hoc tamen loco durius videtur *sub quibus*: cum praecedat modo vnum quid, ad quod referri possit, nisi admittamus lectionem, quam proferret Modius, vel ex Regio et Mediceo rescribamus *per census obtexit Galliarum*; *sub quibus* scilicet censibus, siue eorum praetextu, vt apud Virgil. L. II. Aeneid. v. 83. *Sub proditiōe*; aut *sub quibus* erit post quos, simulac census illic egerit; de qua locutione consule cel. Burmannum ad Vell. L. II. c. 127. *sub his exemplis*. Si haec minus placent, et coniecturis indulgere licet, diuinare possis, sic *quiesis*, quales describit Liuius L. XX. c. 19. *Quiesos in tentoriis suis nihil minus, quam hostem, aut praelium eo die expectantes*. Et passim *quiesis* vel *securis* hostibus superueniendi exempla apud cuiuscunque linguae scriptores. An etiam dedisset Frontinus sic *Cassis*? nam haec de expeditione in Catos, cuius meminerunt Suetonius, Eutropius alique, intelligenda videntur. *Cassorum* a Domitiano victorum mentionem facit noster quoque L. II. c. III. §. 23. vbi vide, nam et illic erat corruptum. Oudendorp.

Communis et, vt ita dicam, per tinax MSS Codd. consensus facit, vt vulgaram relinquere durum omnino videatur. Quid? si *sub quibus* simpliciter et sine respectu intelliga-

mus, vt apud Graecos ἐφ' ὧς positum dicamus i. e. statim post haec. Nam ἐπὶ cum Datiuo significat etiam post. Sic apud Aelian. V. H. L. III. c. 18. καὶ ἐπὶ ταῖς ἐξαλαβῇ, L. XIII. c. 20. ἐπὶ ταῖς, ὡς λόγος, τὴν ψυχὴν ἀπέλαυν. Sic uti porro ἐπὶ tempus significat, vt Aelian. L. II. c. 34. ἐπὶ δυσμαίς ἐστὲν: ita apud Latinos *sub* usurpatur: vt apud Sueton. in Claud. c. 43. *Sub exitu vitae*. Vnderior quidem haec locutio, *sub quibus*; et *callidum* Domitiani praetextum; et *maturandi consilii tempus*, inuoluere videtur. Quod si tamen ab antiquis libris lubeat discedere, cl. Herelii coniectura mihi inprimis placet, qui leuissima mutatione pro *sub quibus* scribendum censet, *subitusque*, vel etiam *subitus*, omissa cupula, vt saepius noster loqui amat; cuius vide coniecturas ad calcem positas.

²⁶ *Confusa*] MSS. tres *contussa*. Recto stat talo vulgata. *Contundi* dicuntur res corporeae, quae franguntur atque comminuntur. Praeterea etiam de hominum animis vsurpatur. Sic Cicero L. XII. ad Attic. ep. 44. *Conquid enim animum et forsasse vici*. Plinius L. VIII. 14. *ingenia nostra in posterum quoque hebetata, fracta, confusa sunt*. Et Horatius L. III. Od. 6. 10.

Inauspicatos contudis imperus. Valerius Max. L. V. c. 3. *contusam et contraeam belli Punici armis Republicanam* — Carthaginis dominam reddidit.

²⁷ *Excidi*] *Occidere* in vulgatis adhuc legebatur. Oudendorp. pri-

collegae suo, cui bellum mandatum fuerat, (parum fidens viribus, quae sub ipso erant) adiungere, neque tamen discessum suum ab Hannibale, cui oppositus erat, sentiri vellet, decem millia fortissimorum militum delegit, praecepitque legatis, quos relinquebat, ut eadem stationes vigiliaeque agerentur, totidem²⁸ ignes arderent, eademque facies castrorum seruaretur, ne quid Hannibal suspicatus, auderet aduersus paucitatem relictorum. Quum deinde in Umbria, occultatis itinibus, collegae se iunxisset, ²⁹ vetuit castra ampliari, ne quod signum aduentus sui Poeno daret ³⁰ detractaturo pugnam, si consulum iunctas vires intellexisset. Igitur ³¹ inscium duplicatis adgressus copiis superauit, et velo-

prignus, auctoritate omnium, quos ipse consulat, et Scriuerii codicum, veram lectionem excidi Frontino restituit. Excidi autem copiae dicuntur, quae ad internecionem caeduntur, quam vocem isti Hasdrubalis cladi conueniente *Linus* docet L. XXVII. c. 51. qui eam vel ducis, vel exercitus interitum, Cannensi cladi aequam redditam, et quinquaginta sex millia hostium occisa fuisse testatur.

²⁸ Totidem ignes arderent] Hinc strategici scriptores, quotiescumque castra clam hostibus erant mouenda, exercitum *πυρὰ πολλὰ κήρυττα ἐκασθεν* praeceperunt; cuius rationem adfert Onosander c. X. §. 5. et qui hunc ad verbum fere exprimit *Leo* c. XI. §. 24. Idem obseruauit *Sparracus*, qui ignibus per tota castra factis, et vana imagine deluso hoste, copias silentio noctis eduxit, v. Frontin. L. I. c. V. §. 22. nec non *Iphicrates* ibid. §. 24.

²⁹ Vetuit castra ampliari] Sapiens igitur monitum est strategico-rum, ne exercitus duces, vel magnitudine; vel paruitate castrorum ab hoste sibi imponi pariantur; sed ea scienter omnique cura confiderent. Quomodo castrorum facies sit

diuidenda, docet Onosander c. X. §. 8. quae vero artes ad id requirantur, Polybius T. I. p. 776. sqq. Constat quoque, acie densius instructa; moxque in ipso certamine diducta; hostes saepe fuisse deceptos circumuentosque v. Frontinus L. II. c. 3. §. 12. Aelianus Tac. c. XLVI.

³⁰ Detractaturo] Legebatur vulgo detracturo, uti et in manu exaratis libris. In edit. Wechel. *detractaturo*, quod tacitus seruauit Ten-nulius; eamque phrasin sexcenties inuenias apud Lium, ceterosque auctores vid. Ciofan. ad Ouid. Metam. L. XIII. 36.

— — detractantque furore
Militiam fisco.

At aliam orthographiam hic seruauit recte Edd. Bononiensis et Parisina *detractaturo*: vnde correptum *detracturo*. Atque ita vbique legi amant multi viri docti. Consult. cl. Burm. ad Ouid. L. V. Metam. 246. Cortium ad Sall. Jug. c. 57. in fin. sic MSS. L. II. c. I. §. 3. L. III. c. 6. §. 9. L. IV. c. I. §. 21. 43. Ondend. ³¹ Inscium] Sic fere Valer. Max. L. VII. c. 4. §. 4. Verum Lium diserte enarrat, Hasdrubalem minime fuisse inscium ipsius aduentus, et ex repetito bis in consularibus castris signo, et ex aduultore mili-

velocius omni nuntio rediit ad Hannibalem. Ita ex duobus callidissimis ducibus Poenorum, eodem consilio alterum celauit, alterum oppressit.

X. Themistocles exhortans suos ad fuscitandos festinanter muros, quos ²² iussu Lacedaemoniorum deiecerant, legatis Lacedaemone missis, qui interpellarent, respondit, venturum se ad diluendam hanc ³³ existimationem; et peruenit Lacedaemonem. Ibi simulato morbo aliquantum temporis ³⁴ extraxit, et postquam intellexit, suspectam esse tergiversationem suam, contendit, falsum ad eos ³⁵ rumorem; et rogauit, vt mitterent

tum colore sensisse duplicatas Romanorum vires, quod ipse noster auctor c. II. §. 7. ipsis paene Liuii verbis memoriae quoque prodit. Qua re dicendum, hoc ex alio scriptore a Frontino sumtum, et dein auctorem sui oblitum, illa, quae habet c. 2. ex Liuiio descripsisse. Oudendorp.

³² Quos iussu Lacedaemoniorum deiecerant] Immo vero Xerxes cum Thermopylis expugnatis, protinus accessisset astu, id nullis defendentibus, interfectis sacerdotibus, quos in aere inuenerat, incendio deleuit, vt scribit Nepos in Themist. c. IV. Ex quo patet, Frontinum quodam errore haec tempora cum illis Cononis confudisse, qui muros a Lyfandro dirutos, deuictis apud Aegos flumen Atheniensium copiis, utrosque et Pyraei et Athenarum, rescindens curauit. Idem in Con. c. IV. Lacedaemonii vero Themistoclis tempore cum audierunt, muros instrui, legatos Athenas miserunt, qui id fieri vetarent, Idem in Themist. c. VI.

³³ Existimationem] Existimatio aetne sumta idem est, quod opinio vel. vt noster paullo post habet, rumor: unde utraque vox συνηγορία usurpatur. Sic utitur Terentius Prol. Heaut. v. 25. Arbitrium vestrum, vestra existimatio, valebit. Plinius

L. II. ep. 5. In ceteris actionibus existimationi hominum diligentia tantum et fides nostra; in hac etiam pietas subiicietur. Nepos in Eum. c. XIII. §. 2. In quo quanta fuerit omnium opinio i. e. existimatio. Plura exempla ad hunc locum adfert Tennulius, quem vide sis.

³⁴ Extraxit] Sic noster auctor L. I. c. V. §. 19. Cuiusmodi deinde conditionibus dies aliquot extraxit. Quidam codices minus recte habent contraxit.

³⁵ Falsum ad eos rumorem] Stewechius primus contra omnium Codd. MSS. et vet. edd. auctoritatem addidit perlatum, forsitan Nepotem secutus, qui habet: falsa his esse delata, in Themist. c. VII. §. 2. In Colonienf editione itidem abest v. perlatum. Est vero abrupta locutio, voce, perlatum, per Ellipsin suppressa; quae loquendi ratio optimis scriptoribus non est infrequens, praesertim in citandis veterum auctorum dictis. Sic Horatius L. II. Sat. 6. 55.

— At omnes DI exagissent me

Si quidquam sc. noui et ibid. v. 83. Quid multa sc. dicam. Plinius L. I. ep. V. §. 9. Euigilauiam. Nuncius a Spuria: venio ad te: immo ego ad te sc. veniam: L. IX. ep. 36. §. 4. Post coenam

rent aliquem, ex principibus, quibus crederent de munitione Athenarum. Suis deinde clam scripsit, ut eos, qui venissent, retinerent, donec, relictis operibus, confiteretur Lacedaemoniis, munitas esse Athenas, neque aliter principes eorum redire posse, quam ipse remissus foret: quod facile praestiterunt Lacedaemonii, ne vnus interitum multorum morte pensarent.

XI. L. Furius, ³⁶ exercitu producto in locum iniquum, quum constituisset occultare sollicitudinem suam, ne reliqui trepidarent, paullatim se inflectens, tamquam circuitu maiore hostem adgressurus, conuerso agmine, ignarum rei, quae agebatur, exercitum incolumem reduxit.

XII. ³⁷ Metellus Pius in Hispania interrogatus, quid postera die facturus esset, Tunicam meam, si id eloqui posset, inquit, ³⁸ comburerem.

XIII.

coenam comoedus, aut lyristes; adest, vel auditur. Florus L. III. c. 6. *Ipsa Pompeius in originem fontemque belli Ciliciam.* Senec. Troad. Act. III. 844.

Numquid Aiaceis Sulamina veram? et quae alia exempla laudant Tenulius ad h. 1. et Gronouius ad L. III. c. 3. et L. XXXVII. c. 10. Nec erat, cur dubicaret *Baccheras* ad Plinii L. I. ep. II. §. 2. verbis, *quos aequus amanit*, adiciendum, an subaudiendum sit *et Iupiter*. Sic idem L. IX. l. §. 3.

Quorum dely φδισμωσι. quorum illa ex Virgilio Aen. L. VI. 129. haec vero ex Homeri Odyss. L. XXII. 436. sunt deriuata.

³⁶ *Exercitu producto*. In meorum MSS. lex est *perducto*; ut vulgo infra, ubi idem repetitur exemplum, ex quo melius esse *perducto* ad marginem sui libri adposuit Scriuerius. Contra censet cel. Rurmannus ad Quinsil. Declam. CCCV. *An aliquis insidiis perducti.* Adde quae

concessimus ad Lucani L. IX. v. 389. Oudendörp.

³⁷ *Metellus Pius*. Non modo Aurelius Victor, sed etiam Valerius Maximus L. VII. c. IV. §. 5. hoc dictum tribuunt Q. Metello Macedonico, quo longe posterior est Metellus Pius Numidici filius. Quod forsitan iam viderunt editores primi: nam in Edd. Romana et Bononiensi non comparet *et Pius*. Sed MSS. et Sanutus agnoscunt, nisi quod in Leidenensi tertio desit, ut et in vno Scriuerii, qui margini quoque adscripsit *Relle: nam Macedonicus fuit.* Oudendörp.

³⁸ *Comburerem*. Tantum non omnes strategici scriptores *taciturnitatem* inter praecipuas Ducis virtutes commendant, eiusque consilia arcana esse iubent; ut *Onofander* c. X. §. 10. *Leo* c. III. §. 10. c. XVII. §. 57. c. XX. §. 3. 66. 133. *Mauricius* p. 176. 217. Rationem vtilissimi huius praecepti tradit *Polybius* Tom. II. p. 1541. *ὁ πᾶσις*

XIII. M. Licinius Crassus, percontanti, quo tempore castra moturus esset, respondit: ³⁹ vereris, ne tubam non exaudias.

τῶν ἀνδρῶν τὸ κρυφώτερον ἤμισα
φέρειν δύνανται. λέγει δὲ ΤΗΝ
ΣΙΩΠΗΝ.

³⁹ Vereris, ne tubam non exau-
dias] Variant valde in his verbis
Codd. MSS. multi vero adstipulan-
ter vulgato, quod sani sensus est.

His verbis ad filium quoque Demet-
rium usus est Antigonus: Plutarch.
Demetr. fol. 902: ἀγωνίζε, μή
μένος σὺ τῆς σάλπινγος ἐκ ἀκούης.
de Antigono vide etiam Plutarch. in
Apophthegm. p. 131. Oudendorp.

CAP. II.

De explorandis consiliis hostium.

Exemplum I.

Scipio Africanus, capta occasione, mittendae ad Syphacem legationis, cum Laelio servorum habitu tribunos et centuriones electissimos ire iussit, quibus curae esset, ¹ perspicere regias vires. Hi, quo liberius ² castrorum positionem scrutarentur, equum de industria dimissum, tamquam fugientem ³ persectati, maximam partem munimentorum circumierant; quae cum nuntiaissent, incendio confectum est bellum.

II. Q.

¹ Perspicere] In duobus Scriuae-
ni et quinque Oudendorpii Codd.
nec non Rom. Bonon. Paris. editio-
nibus pro perspicere est praspicere:
merito autem hic perspicere; quod
est rem plane cognoscere atque ex-
ploratam habere, locuti suum
prae altera lectione tueri. Sic Vel-
leius Patere. L. II. c. 14. §. 3. Tu
verò, inquit, si quid in re artis est,
ita compone domum, ut quidquid
agam, ab omnibus perspicere possit.

² Castrorum positionem] Quae
cautio in hostilium castrorum confi-
deratione sit adhibenda praeter alios

Tacticos scriptores, docet Onofan-
der c. X. S. 8. Vid. not. ad C. I.
§. 9.

³ Persectati] Quidam Codd. cum
edd. Rom. Bonon. ac Sanuto refe-
runt persectati. Medicei persecuti:
nec vero est, quod vulgaram in aliis
scriptis et impressis obuiam sollici-
temus, quamquam rarius apud ve-
teres scriptores reperitur, nisi quod
Lucretius eam vindicat L. II. 165.
Per nimirum augeat significationem,
estque persectari idem quod peni-
tus scitari; ut in persiqui, percon-
tari, perferre aliisque.

II. Q. Fabius ⁴ Maximus bello Hetrusco, quum adhuc incognitae forent Romanis ducibus sagaciores explorandi viae, fratrem Fabium Caesonem, peritum ⁵ linguae Hetruscae, iussit Tusco habitu penetrare ⁶ Ciminiam siluam, ⁷ intentatam ante militi nostro. Quod is adeo prudenter atque industrie fecit, vt transgressus siluam, Vmbros Camertes, quum animaduertisset, non ⁸ alienos nomini Romano, ad societatem compulerit.

III. ⁹ Carthaginieneses quum animaduertissent Alexandri ita magnas opes, vt Africae quoque immineret, vnum ex ciuibus, virum acrem, nomine Hamilearem ¹⁰ Rhodinum, iusserunt simulato exilio ire ad regem, omnique studio in amicitiam eius peruenire: qua is positus, consilia eius nota ciuibus suis faciebat.

B 2

IV. Idem

⁴ *Fabius Maximus*] Addit Carthaginiensis consul, quod historiae veritati conuenit. Explorator autem num fuerit Fabius Caeso, an alius, dubitat Liuius L. IX. 36. vbi vide Gronouium. Oudendorp.

⁵ *Linguae Hetruscae*] Lingua Etrusca fuit, qua Tyrrheni, qui etiam Tusci et Etrusci dicebantur, vsi fuerunt. Cum ex priscis annalium monumentis constet, antiquissimos Italiae populos, *Aufones*, *Auruncos*, *Pelassgos*, *Tyrrhenos*, fuisse Graecorum colonos, qui nouas sedes quaerentes in Italiae regionibus domicilia sibi constituerunt: dubitari non potest, Tyrrhenos a Graecis litterarum elementa accepisse; ipsamque adeo Etruscam linguam sua origine Graecam fuisse, nec ab ea nisi dialecto diuersam; id quod eruditissimus Garius in conficienda Eugubinae tabulae interpretatione luculentissime comprobauit; vid. Epitomen Musei Etrusci p. 106.

⁶ *Ciminiam*] Variant Codd. in vocis huius scriptione: vnus Regius et duo Hill. *Ciminam*; Arcetianus *Geminiam*; Regius *Cumorian* praefert.

festine. *Ciminiam*, vt est in *Liuto*, *Floro* aliisque, seruauit Qudendorpius.

⁷ *Intentatam*] Pro *intentatam* siluam habet, *inuium ante saltum* Florus L. I. c. 17. §. 3. quem adeo terrori tunc fuisse scribit, vt Senatus consuli denuntiaret, ne tantum periculi ingredi auderet.

⁸ *Alienos nomini Romano*] *Alienus* Dativus iunctum occurrit quoque L. II. c. 1. §. 11. *Arbitratus alienum dimicationi tempus*. Tacit. L. II. Histor. c. 74. *Mactani animus nec Vespasiano allenus*.

⁹ *Carthaginieneses*] Variant mei Codd. in Edd. antiquis est *Carthaginenses*. Sed vbique Carthaginenses recte posse scribi, clare docet vir summus L. Fr. Gronouius ad Liuium L. XXVIII. 26. et post eum multi alii. Oudend.

¹⁰ *Rhodium*] Mire variant Codd. MSS. et Edd. vet. Eruditissimus Abr. Gronouius ad Iustin. L. XXI. c. 6. docuit, ab aliis quoque gestum nomen *Rhodani*; et sic apud Gruter. Inscript. p. DCCVI. N. 15. T. SEXTIVS RHODANVS. Verum haec non

IV. Idem Carthaginienses miserunt, qui " per speciem legatorum longo tempore Romae morarentur, " exciperentque consilia nostrorum.

V. M. Cato in Hispamia, quia ad hostium consilia " alia via peruenire non poterat, iussit trecentos milites simul impetum facere in stationem hostium, " raptumque vnum ex his in castra perferre incolumem. Tortus ille, omnia suorum arcana confessus est.

VI. C. Marius Cos. bello Cimbrico et Teutonico, ad excutiendam Gallorum et Ligurum fidem, litteras eis misit, quarum pars prior praecipiebat, ne interiores, " quae " praesignatae erant, ante certum tempus aperirentur: easdem postea ante praestitutam diem repetiit, et quia resignatas repererat, intellexit, hostilia agitari.

non satisfaciunt: nam et Rhodius occurrit apud eundem Inscr. p. DXC. n. 2. Oudend.

11 *Per speciem*] Sic omnes MSS. Edd. Parisi, propter inepte. *consilia Romanorum* Vatican. Reg. sec. Leid. tert. cum Edd. Rom. ac Bononiensi. Oudend.

12 *Exciperentque*] Non est, quod Cod. Hillensb. sequamur, qui, teste Tennulio, habet, *expeterentque*. *Excipere* alicuius verba, *consilia* pro *inuestigare*; vel *inuestigando consequi* cum apud alios eosque optimos scriptores occurrit; tum apud nostrum L. III. c. 16. 4. *Palam pronuntiavit, non debere trans-fugas vocari solertissimos milites, qui ipsius iussu exierint ad excipienda hostium consilia.*

13 *Alia via*] *Via* hic pro *ratione*, modo ponitur, vti apud Graecos ὁδὸς eodem sensu reperitur. Hinc Cicero in Verr. II. *viam rationemque* conlunxit. Plura exempla tam Graecorum, quam Romanorum laudat Gataker. ad Anton. L. I. §. 9. quibus adde Tacit. Annal. L. I. c. 64. *Alia Tiberio morum via*: et Epictet. b. XXIV. *δεικνύει τὴν ὁδὸν, καὶ*

πρὸς τὸν. c. XIX. *μὴ δὲ ὁδὸς πρὸς τὸν*: vt apud Plinium L. IX. ep. 37. 3. *medendi vna ratio*. Vnde frustra omnino sunt, qui in sacris Pandectis hanc vocis notionem Ebraisini arguere conantur.

14 *Raptumque*] Notabilis est lectio Cod. Palatini *Onofanen vnum ex his*: quasi sit nomen illius Hispani, quem secum in castra pertulerint. Vide, num potius hic lateat gentile populi nomen, cum quo bellum Cato in Hispania gerebat, vt pote *Lacetanum*. Vide, quae notabimus ad L. III. c. X. §. I. et Plutarch. in Catone p. 342. ed. Pat. Oudend.

15 *Praesignatae*] Quidam libri scripti et imptessi habent *signatae*: nec placet vulgata, *praesignatae*. Oudendorpio. Cum vero *praesignatae* vox proba sit, atque *Caronis Plinii*que mai. auctoritate munita; insuperque ipsi rei conueniat, nolim equidem lectionem a plerisque MSS. et excusis libris receptam loco suo mutare. Nam *interiores* illas *litteras* ante priorem epistolae partem reuera fuisse signatas ex praeepto patet, *ne ante certum tempus aperirentur*.

agitari. ¹⁶ Est et aliud explorandi genus, quo ipsi duces nullo extrinsecus adiutorio per se provident. Sicut

VII. ¹⁷ Aemilius Paulus Cos. bello Hetrusco apud oppidum ¹⁸ Poploniam ¹⁹ dimissurus exercitum in planiciem,

B 3

virentur, et quia postea resignatas easdem repererat. Sic Latini Graecorum προχειμάζεν prae praefigere reddiderunt, quia tempestas maturius et ante fidetis tempus moveri dicebatur. Sicuti igitur praefigere, praepetere, praesiderare: iam recte dici posse praefigere, dudarari non potest.

¹⁶ Est et aliud cet.] Ultima vox sicut; immo tota haec periodus vehementer mihi pro Glossemate est suspecta. Oudend.

¹⁷ Aemilius Paulus] Verissime observant viri docti, hunc fuisse non Aemilium Paulum; sed Papum, ut ex Fastis, aliisque auctoribus constat. Confule Pigbium T. II. p.

118. Non tamen temere in textum admitterem Papus, ut fecit Tenuus cap. IV. n. I. Non enim facile dixeris, operarum, an vero auctorum incuria id acciderit vitium. Confudisse potius videntur eos ipsi scriptores. Nam et ita Appianus de B. Gallico p. m. 1191. ἐπὶ τῇ δὲ κατὰ Κελτῶν καὶ Πάυλου Διμούλιος γενομένη. Plinius L. III. c. 20. L. Aemilio Paulo, C. Atilia Regulo Cos. praestato Gallico tumultu. Sic in MSS. omnibus legi testatur Harduinus; sed Fabricius Pigbique illic emendant quoque Papa. Vide ad Orozi L. IV. c. 13. ubi ineptius vulgo L. Aemilia Castulo. Quidquid sit, si nostrum erroris absolvere velimus, cum MS. regio mallem delere τὸ Παύλος. Nam saepissime simpliciter Aemilius dicitur, ne nominato quidem antea eius cognomine. Florus L. II. c. IV. Vires enim Aemilius in Capitolio dimittit. Eutropius L. III. c. 2. L. Aemilio Cos. ingentes Gallorum copiae Alpes transferant. Neque ali-

ter ipse Polybius, Zonaras aliqui. Deinde caute accipienda sunt illa bello Hetrusco. Erat enim bellum Insubricum. Sed auctor id nominat a loco, ubi rerum gesta est summa, in Hetruria scilicet, quo visque ad mare Boii iam penetraverant. Polyb. L. II. c. 27. ἔθνη δὲ περὶ τὰ λαμβάνει τῆς Τυρρήνιας τῶν Κελτῶν ὑπαρχόντων. Oudendorp.

¹⁸ Poploniam] Omnes cum MSS. tum typis excusi libri praefertunt Poloniam; quam vero scripturam etiam dicti viri ad hunc locum commentati, vitiosam fatentur. Qua re vir summus l. Fr. Gronovius reposuit Telamonia. Polybium forte secutus L. II. c. 27. ἔθνη δὲ περὶ Τελαμῶνα τῆς Τυρρήνιας τῶν Κελτῶν ὑπαρχόντων. Verum cum haec vox a MSS. Codd. nimis re edat, cl. Oudendorpius Poploniam, quae vrbis Telamoni fuit vicina, legendum censuit, inque textum auctoris recepit. Hanc vero eius coniecturam confirmat Med. primus, in quo exstat, supra scripta quidem littera c, Poloniam quae vox sine dubio ex Poplonia fuit corrupta. Huc accedit, quod praelia a vicinis intertum locis et vrbibus varie dicta fuerunt; ut exemplo luculenter probat illud praeterea Alexandri cum Dario praestitum, quod alii ad Arbela, alii ad Gaugamela; alii denique ad Ninnum factum scripserunt, ut docti commentatores ad Curtii L. IX. c. 9, quodum monuerunt.

¹⁹ Dimissurus] Ita sane pro vulgata dimissurus legendum; fauentibus quibusdam Codd. MSS. Dimittens enim, non dimitti dicitur exercitus, quando ex altioribus locis in planiciem, vel valles descendere iubetur. Sicuti vero diligere et diligere, de-

strin-

niciem, contemplatus procul avium multitudinem citatior volatu ex silva consurrexisse, intellexit, aliquid illic insidiarum latere, quod et turbatae aues, et plures simul euoluerant. Praemissis igitur exploratoribus, comperit, decem millia Boiorum excipiendo ibi Romanorum agmini imminere; eaque alio, quam expectabatur, latere missis legionibus, circumfudit.

VIII. Similiter ²⁰ Tisamenus, Orestis filius, quum audisset, iugum ab hostibus natura munitum teneri, praemisit sciscitatuos, quid rei foret: ac referentibus eis, non esse verum, quod opinaretur, ingressus iter, ubi vidit, ex suspecto iugo magnam vim avium simul euolasse, neque omnino residere, arbitratus est, latere illic agmen hostium: itaque circumducto exercitu elusit insidiatores.

IX. Hasdrubal frater Hannibalis ²¹ iunctum Liuii et Neronis exercitum, quamquam hoc illi non duplicatis castris dissimularent, intellexit; quod ab itinere ²² strigosiores notabat equos, et coloratiora hominum, ut ex via, corpora.

CAP.

stringere et alstringere ita etiam *demittere* et *dimittere* in Codd. MSS. saepe inuicem turbantur. Sic apud nostrum L. I. c. V. §. 16. *demisso in angustias exercitu*; et L. I. c. V. §. 15. *Cum demissum in eam allem videres exercitum*. L. III. c. XIII. §. 1. *Per saxa Tarpeia demissus*. In quibus locis, quamquam variant vet. libri, *demissi* tamen omnino est legendum.

²⁰ *Tisamenus*] Itavero, non *Tisamenus*, vel *Tyamenus*, ut veteres libri variant, legendum esse, patet ex Vel. leii Patere. L. I. c. I. §. 4. Polyb. L. IV. c. 1.

²¹ *Iunctum*] Ita pro vulgata, quae in omnibus antiquis libris obtinet, scriptura *sunc*, Modius primum substituit *iunctum*, quod Scri-

uerius et Oudendorpius recte exprimendum curarunt: Ipseque auctor noster probare videtur L. I. c. I. ex. 9. *Claudius Nero, cum cuperes Hasdrubalem, copiasque eius, antequam Hannibali fratri iungerentur, excidi*.

²² *Strigosiores*] *Strigosiores equi*, auctore Nonio Marcello p. 196. dicebantur equi a morbo, quem fame aut alia vitii causa contraxerunt; iidemque sunt, qui *viribus exhausti* et *macilentissimi*; id quod ex Mafurii Sabini verbis a Nonio citatis colligitur, ubi equitem *habissimum* equo nimis *strigoso* et *male habito* opponit. Adde Gellium Noct. Att. L. IV. c. 20. qui eadem habet verba. Adde Liuium L. XXVII. c. 47. unde sua noster videtur deriuasse.

CAP. III.

De constituendo statu belli.

Exemplum I.

Alexander Macedo, quum haberet vehementem exercitum, semper eum statum belli elegit, vt acie confingeret.

II. C. **C**asar bello ciuili quum veteranum exercitum haberet, hostium autem tironem esse sciret, acie semper decertare statuit.

III. Fabius Maximus aduersus Hannibalem, successibus praeiorum insolentem, recedere ab ancipiti discrimine, et tueri tantummodo Italiam constituit, Cunctatorisque nomen, et per hoc summi Ducis meruit.

IV. Byzantii aduersus Philippum omne praeliandi discrimen² euitantes, ommissa etiam finium tutela, intra munitiones oppidi se receperunt, adsecutique sunt, vt Philippus obsidionalis morae impatiens recederet.

V. Hasdrubal, Gisgonis filius, secundo Punico bello,³ in Hispaniam victum exercitum, quum P. Scipio

B. 4

pio

¹ *Tironem*] Quidam Codd. habent *tiranum*. Placet vulgata, quam alii quoque scriptores vsi fuerunt. Sic Vegetius L. III. c. 10. *Exgo, si tironem, vel diu armis desuetum exercitum ducis.* Auctor de Bell. Hispan. c. XXVI. *Sed exercitum dironem non audent in campum deducere.* Idem c. XXVIII. *Quod maiorem partem exercitus tironem haberet.*

² *Euitantes*] Quidam vet. libri praefereunt *vitantes*. Quamquam *vitare* aequè rectè ac *euitare* dicitur: altero tamen Frontinus aliis quoque locis vitatur, L. II. c. III. §. 8. *Quum Hasdrubal bello Punico secundo decertandi necessitatem euitans* cet. L. III. c. XII. §. *suspensae neffis periculum euitatum est.*

³ *In Hispaniam*] Rro in *Hispaniam* nolui temere reponere *Hispania*. Nam alterum seruant plerique Codd. et Edd. primae; et notare potest intra *Hispaniam* L. II. c. 4. §. 4. *Acie, quam is in Achaia per angustias Thermopylarum direxerat.* Iustin. L. XLII. c. 5. *Caesarem in Hispaniam bellum tunc temporis gerentem: vt est etiam in duobus Oruillii Codd.* In vno eisdem codice L. V. c. I. *Dum Atheniensis in Sicilia bellum gerunt.* et L. III. c. I. vbi vide, vti et quae congefferunt Schegk. ad Vell. L. II. c. 59. Passerat. ad Propert. III. 7. Dauiel. ad Hirt. B. Afric. c. 47. Wasse ad Sallust. B. Caecil. c. XI. et quos adduxit Corstius ad B. Caecil. c. 19. ac nos ad Obsequ. c. 100. Liu.

pio instaret, per vrbes diuisit. Ita factum est, vt Scipio, ne oppugnatione plurium oppidorum ⁴ distringeretur, in hiberna suos reduceret.

VI. Themistocles, aduentante Xerxe, quia neque praelio pedestri, neque finium tutelae, neque obfidioni credebat sufficere Athenienses, auctor fuit eis, liberos et coniuges ⁵ in Troezena, et in alias vrbes emittendi, relictoque oppido, statum belli ad nauale praelium transferendi.

VII. Idem fecit in eadem ciuitate ⁶ Pericles aduersum Lacedaemonios.

VIII. Scipio, manente in Italia Hannibale, transmissio in Africam exercitu, necessitatem Carthaginienfibus imposuit reuocandi Hannibalem. Sic a domesticis finibus ⁷ hostile transtulit bellum.

IX. Athe-

liu. L. XXX. 10. *In animu habere.* Vide plura ad t. II. §. XII. §. 10. ad L. II. 1. 14. 2. 10. *In Africam* MSS. Oudendorp.

4. *Distringeretur* Quidam Codd. habent *distingueretur*, vitio librariorum. Vnus Reg. teste Tennulio, *dissineretur*. Veram autem scripturam esse *distringeretur*, dubitari non potest; quam etiam plurimi Codd. MSS. tuentur. Sic, vt alios non dicamus, ipse Frontinus L. I. c. VIII. §. 1. *Qua consensus Romanorum distringeretur*. Hinc *distringens caris, negotiis, officiis*, quae seorsum ubique sunt obuia. Nimirum *distringi* dicitur, qui in diuersas partes trahitur.

5. *In Troezena* Pristinii editores Reapositionem in, refraganfibus tantum non omnibus Codd. MSS. eiecerunt, quam adeo eorundem auctoritate recte in textum reuocauit Oudendorpius, vid. Sanctii Min. L. IV. c. 6, et Perizon. ad eund. notam.

6. *Pericles* Quid? Ergone Pericles vniquam Atheniensibus auctos fuit, vrbes cum coniugibus et liberis, rebusque pretiosissimis dese-

rendi, eaque omnia alio amandandi? id nemo tradit. Verum, cum Peloponnesii fines Atticos depopularentur, Pericles cum Atheniensibus, nihil sentientibus hostibus, naues conscendit, et totam Spartam depredatus est, et coegit eos ex agro Attico ad sua defendenda reuerti. Consule Thucyd. L. II. Plutarch. in eius vita, Polyaeum L. I. 36. Iustinum L. III. c. 7. aliosque. Leuissima vero opera noster auctor tam turpis erroris absolui potest, si hoc exemplum hinc transferamus post Ex. IX. vt in litteris ad me dade verissime monuit doctissimus P. Wesfelingius. Infra aliquoties occurrerit ordinem horum exemplorum contra fidem historicam esse immutatum (V. L. II. c. VIII.) quod facile accidere potuit: dum librarij onisum casu vel incuria exemplum, animaduerso errore, quouis loco tantum inferuerint, credentes perinde esse, ubi ponatur. Oudendorp.

7. *Hostile transtulit bellum* Corruptum esse hunc locum, non est quod dubitemus, quamquam mirus sit tantum non omnium Codd. MSS. consensus. Nec sana videtur quorundam

IX. Athenienses, quum Deceliam castellum ipsarum Lacedaemonii communissent, et frequentius vexarentur, classem, ⁸ qua Peloponnesum infestarent, miserunt: consecutique sunt, ut exercitus Lacedaemoniorum, qui erat Deceliae, reuocaretur.

X. Imperator Caesar Domitianus Augustus, quum Germani more suo e saltibus et obscuris latebris subinde impugnarent nostros, tutumque regressum ⁹ in

B 5

pro

rumdam scriptura, qui pro *finibus* habent *funeribus*; nisi quid exciderit supplendum forte aliorum Codd. ope, ut recte censeret Oudendorpius: nec facile *hostile bellum* reperiamus in probato scriptore, nisi illud ciuili opponatur; ut apud Florum L. III. c. XXII. §. 1. *Hostile potius, an ciuile dixerim, nescio*. Quare inprimis adpudet Oudendorpii coniectura, qui pro *bellum* ex *Linio*, quem forte Frontinus hic secutus est, substituit *vallum*: cuius haec sunt verba L. XXVIII. c. 44. *Requiescat aliquando vexata tam diu Italia: vratur euasteturque inuicem Africa. Castra Romana potius Carthaginiensis portis immincant, quam nos iterum VALLVM HOSTIVM ex moenibus nostris videamus. Africa sit reliqui belli sedes: illuc terror fugaque, populatio agrorum, caeterae belli clades, quae in nos per XIV. annos ingruerunt, vertantur*. Pro *hostile* Freinshemius emendauit in *hostiles*, ut notat Berneggerus ad Iustini L. XXII. c. IV. Quid? si legamus in *hostile*, scil. *solum*, reuocata Praepositione in, a librariis incitua vel incuria omissa. *Hostile solum* plene habet Valerius Max. L. VI. c. IX. ex. 9. Quemadmodum vero Graeci ἑλλήνων, φίλων, et πολέμων sub: γὰρ dixerunt; ut Onofander c. VI. ἐν γὰρ τῆς πολέμου — τρεφὴν ἔχει καὶ ἡφθονίαν ἐν δὲ μὴ, τὴν γὰρ φίλων ἡ λυμναίαν. Xenophon. K II L. I. c. 33, ἐν

φίλοι: et c. 34. ἐν πολέμοις: ita Latini quoque Graecorum imitatione, *pacatum, hosticum*, sub: v. *solum* vsurparunt. Linus L. VIII. c. 34. *Sine commensa militas vagi in pacato, in hostica cecens*: et L. XVIII. c. 24. *Milites in hostica Linus rapto sueti viuere*. L. LXV. c. IV. *Quod in hostica natus esset*. Nequid tamen distimulamus, *hosticum* potius quam *hostile*, in hac locutione adhibuerunt; ac praecipue adeo Oudendorpii coniectura, *legentis hostile vallum*.

8 *Qua infestarent* Antea in vulgatis erat, *quae infestaret*. Oudendorpius vero omnium MSS. auctoritate, *qua infestarent*, in textum recepit: quibus nos quoque adsentendum putamus.

9 *In profunda siluestre* Est Graeca loquendi ratio, quae vero apud Romanos quoque scriptores adeo frequens est, ut vbiuis exempla obuia reperiuntur. Sic Iustinus L. XLI. c. 1. *Fines deinde in tantum protulere, ut non immensa tantum iam ac profunda camporum, verum etiam praerupta collium, montiumque ardua occupauerint*. Cicero de Nat. Deor. L. II. c. 64. *Immensa camporum*. Tacitus Annal. L. IV. c. 24. *Locorumque opportuna manibus*. Ibid. *Quod erat militum*. Horat. L. II. Sat. II. 25, *Corruptus vanis rerum* — — ibid. Sat. VIII. 83.

Rideatur fidis rerum — —

profunda siluarum haberent, ¹⁰ limitibus per centum viginti millia passuum actis, non mutauit tantum statum belli, sed subiecit ditioni suae hostes, quorum refugia ¹¹ nudauerat.

¹⁰ *Limitibus — actis*] Silviam ex hoc certe loco patet, quantus saepius sit tantum non omnium Codd. MSS. in tuenda vitiosa scriptura consensus. Omnes MSS. pro *limitibus* exhibent *milibus*, manifesto errore, qui librariorum incuriae debetur: insuperque apud nostrum occurrit L. I. c. V. §. 10. *ab altera limitem agere coepit*: et paucis interiectis: *univerſi a limite obſiſſerunt*: ubi quidam Codd. denuo nobis obtrudunt *milisem* et *milite*: refragantibus tamen aliis melioris notae libris MSS. qui *limitem* et *limite* confirmant, *Limitem agere* idem est, quod *limitem* ducere; estque locus agri mensuram propria. *Limes* adeo *agi* dicebatur, cum provincia aliqua a natura non satis munita, variis moenibus factis operibus, praefidiisque aduersus hostium incursiones fuit firmata. Vnde *Spartianus* in Hadrian. c. XII, *Per ea tem-*

pora et alias frequenter in plurimis locis, in quibus barbari non fluminibus, sed limitibus diuiduntur, stipitibus magnis in modum muralis sepiſ funditus iactis atque connexis, barbaros separauit. Quodſi fines imperii armis proferebantur: *limes* etiam *promoueri* dicebatur. Sic *Lucan.* L. I. 404.

Finis et Hesperiae, promoti limite, Varus.

Tacitus de M. G. c. 29. *Moſ limite acta, promotisque praefidiis, sinus imperii, et pars provinciae habentur.* Plura hac de re differentes vide *Casaubon.* ad *Spartiani* *Hadrian.* c. XII. et *Io. Frid. Gronou.* ad *Taciti Annal.* L. I. c. 50. *Drakenb.* ad *Silium Ital.* L. XVI. 338.

¹¹ *Nudauerat*] Sic omnes MSS. *Excisa* silus, atque in exstruendo limite seu vallo consumpta *Scriuer,* cur. post.

CAP. IV.

De transducendo exercitu per loca hosti infesta.

Exemplum I.

Aemilius ¹ Paullus Cos. quum ² in *Lucanos* iuxta littus angusto itinere exercitum duceret, et *Tarentini* ei classe infest-

¹ *Paullus*] Fuit is quidem Q. Aemilius Papus, qui A. GDLXXI. cum C. Fabricio Lucino Consul fuit, et contra *Tarentinos* et *Lucanos* aliosque bellum gessit. Vid. *Pigh. Fast.* T. I. p. 416. Verum cum constanter scripti cum *Sancto* retineant *Paullus*, ob rationes ad cap. II. §. 7. nil mutari velim. Oudendorp.

² *In Lucanos*] i. e. contra *Lucanos* quoque *Tarentinorum* socios exercitum duxit Papus. Tres *Hill.* et duodecim ab *Oudendorpio* excussi Codices seruant in *Lucanis*, i. e. in *Lucania*, ubi angusto itinere exercitum duxisse dicitur, quod magis placeat. Quid vero observandum sit copiarum *Duci*, cum exercitum per angustias ducturus est, docent *Oudendorp.*

insidiati, agmen eius ³ scorpionibus adgressi essent, captiuis latera euntium praetexuit, quorum respectu hostes inhibuere tela.

II. Agefilaus Lacedaemonius, quum praeda onustus ex Phrygia rediret, insequerenturque hostes, et ad locorum opportunitatem lacefferent agmen eius, ordinem captiuorum ab utroque latere exercitus sui ⁴ explicuit: quibus dum parcur ab hoste, spatium transeundi habuerunt Lacedaemonii.

III. Idem, tenentibus angustias Thebanis, per quas ⁵ transeundum habebat, flexit iter, quasi Thebas contenderet. Exterritis Thebanis, digressisque ad tu-
randa

ander c. VII. Leo c. IX. §. 9. 26. 46. Mauricius L. IX. c. 4. Constantinus p. 30

3 *Scorpionibus*] *Scorpiones* in numero machinarum bellicarum relatos, suae aetate *manuballistas* vocatos fuisse, quod paruis subtilibusque spiculis inferrent mortem, testis est Vegetius L. IV. c. 22. De *manuballistis* vero notam ad eundem L. II. c. 15. Praeterea vero, *scorpio* dicebatur quoque *sagitta venenata arcu vel tormentis excussa*, quae dum ad hominem venerit, virus, quo figit, infundit: unde et *scorpio* nomen accepit, auctore Isidoro L. XVIII. cui ad stipulatur *Nonius Marcellus*, qui item *scorpionem* genus reli appellat p. 578. ed. Plant.

4 *Explicuit*] *Adplicuit*, quod est in Mediceo, auctoris hic esse non puto. Nam optimi codices scribunt *explicuit* i. e. captiuorum ordinibus latera exercitus in longum praetextuit. Militaris autem rei verbum est *explicare*. Liuius L. I. c. 27. *Erigis totam aciem, fluctuansque animo, ut tereres tempus, ordines explicat*. Noster L. II. c. 2. *Phalangi regis Pyrrhi explicatae resisti*. Adposuit hoc libro §. VI. §. I. En-

placato per utraque latera milite. Adde Gronou. ad Liuium L. XLIV. c. 38. me ad Lucanum L. VII. 417. Oudendorp. Plura vide ad L. II. c. 2. §. 1.

5 *Transeundum habebat*] In vulgatis legitur *transire habebat*, minus recte: pro quo Oudendorpius auctoritate quatuor Scriuerianorum, nouemque eorum MSS. renouauit *transeundum habebat*. Est quidem, ubi Latini, Graecorum more, dicunt: *habeo dicere*, *habeo precari*, *transire*, si nimirum fuculratem denotat, idemque valet, quod Graecorum *διύναμις*: quo modo ipse Cicero v. *habeo* vsus est. Quodsi vero necessitatem facienda vel omittendi aliquid innuit, tunc omnino optimorum scriptorum exemplo, *habeo dicendum*, *procedendum*, *transeundum* dici debet. Sic Plinius in Paneg. c. XV. §. 2. *nihilque discendum haberes*. L. I. ep. 8. *Enitendum habemus*. Et noster Frontinus L. III. c. XI. §. I. *Finis, litteras sibi superuenisse ciuium suorum, propter quas rediendum haberet*. Vido Vechner. Hellen. p. 259. Vortium de Latin. falso susp. c. VII. p. 71.

tanda moenia, repetitum iter, quo destinaverat; eman-
sus est, nullo obsistente.

IV. Nicostratus, dux Aetolorum aduersus Epiro-
tas, quum ei aditus in fines eorum angusti fierent, per
alterum locum inrupturum se ostendens, omni illa ad
prohibendum occurrente Epirotarum multitudine, reli-
quit suos paucos, qui speciem remanentis exercitus prae-
berent: ipse cum cetera manu, ⁶ qua non expectaba-
tur, aditum intravit.

V. Autophradates Perfes, quum in Pisidiam exer-
citurum duceret, et angustias quasdam Pisidae occuparent,
simulata ⁷ vexatione traiciendi, instituit reducere: quod
quum Pisidae credidissent, ille noctu validissimam ma-
num ad eundem locum occupandum praemisit, ac po-
stero die totum traiecit exercitum.

VI. Philippus Macedonum Rex, ⁸ Graeciam pe-
tens, quum Thermopylas occupatas audiret, et ad eum
legati

⁶ *Qua non expectabatur, aditum intravit.*] Variis modis hunc locum eruditi viti sollicitarunt. Stewechius legendum censet: *qua non expectabatur, intravit*: vel, *qua non sperabatur aditus, intravit*: sperare nimirum, vti apud Graecos το ἐλπίζαν, pro timere posito; sic apud Virgilium Aen. L. IV. 419.

Hunc ego si posui tantum sperare dolorem,

cuius priori coniecturae, deleta voce *aditus*, fauet etiam Salmasius, ad Flor. L. II. c. 12. Heinsius coniecerat: *quo non expectabatur aditu*. Oudendorpius vero, sine necessitate a Codd. MSS. non recedendum arbitratus, qui omnes, nec non edd. Rom. Bonon. et Paris. habent: *qua non expectabatur, aditum intravit*: eandem hanc scripturam seruauit. Quamquam enim *aditus* saepe pro *adeundi* facultate ponitur, ut apud Nepot. in Paul. c. IV. §. 2. *Aditum petentibus conueniendi non dabat*: viximum tamen locum,

per quem alium *aditus*, significat. Sic, praeter alios noster Frontinus L. III. c. III. §. 3. *In ipso aditu portae*. L. I. c. IV. §. 10. *Duos iussit quaeri aditus*. Et in ipso hac exemplo IV. *Quum ei aditus in fines eorum angusti fierent*.

⁷ *Vexatione*] i. e. nimio labore, et inde orta fatigatione. Male margini adleuerat editionis suae legendum forte *cessatione*. Scriuerius. Linus L. XLIII. c. 21. *cum ingenti vexatione iumentorum*. Iustinus L. XLIII. c. 1. *Stipendium pro vexatione poscerent*. Colum. L. I. c. 3. *vexationem vias non reformidet*. Curt. L. IV. c. 4. 21. *multa cum vexatione processit*. Infra quoque c. VIII. §. 9. *vt. citra vexationem suorum hostilia impediret consilia*. Saepius *vexari* pro fatigari ponitur. Oudendorp.

⁸ *Graeciam petens*] Varii Codices seruant *Graeciae petens*: vnus Oudendorpius coniecit, forte legendum *Graeciae appetens*. Cum vero vulgata

legati Aetolorum venissent acturi de pace, retentis eis, ipse magnis itineribus ad angustias pertendit securisque custodibus, et legatorum reditus expectantibus, inopinatus Thermopylas traiecit.

VII. Iphicrates, Dux Atheniensium aduersus Anaxibium Lacedaemonium in Hellesponto contra Abydon, quum transducendum exercitum haberet per loca, quae stationibus hostium tenebantur, alterum autem latus eius transitus¹⁰ abscessi montes premerent; alterum mare adue-

vulgata opellistorum librorum auctoritate nitatur, nil mouendum censimus. Sic Nepos in Them. c. II. §. 6. *et maxima Atheniensis peti diceretur.* Iustin. L. IX. c. 5. *Neque enim dubium erat, imperium Persarum his apparatusibus peti.* Iam vero si subdolum atque insidiosum Philippi ibgenium perpendamus, hanc vocem, quae notante Burmanno ad Petron. Sat. c. 106. proprium est de iis, qui *insidias et dolos* nectunt, eius indoli accommodatissimam esse intelligemus.

9 *Magnis itineribus*] *Magnis itineribus tendere, properare* dicebantur exercitus, cum itinera solito maiora fecerunt. Sic Tacitus Hist. L. IV. c. 24. *ut quam maximis per ripam itineribus celeres.* Diurnum vero, vel *diurnum* dici iter viginti millia passuum compledebatur: ac si viginti quatuor millia absoluisent, pleno gradu incedere milites dicebantur. Quod supra fuit, *curfus* appellabatur, cuius spatium non potest determinari. *Curfu* vero saepius hostem aggredi solebant; vnde Tacitorum praeceptum, *ἐν τῷ κυρτῷ ἐπὶ τῷ ἐχθρῷ*, Onofand. c. XXIX. In itinere quando citato gradu incesse-*rent, curfu* quoque *tendere* dicebantur exercitus, vti Alexander quingenta stadia trans Taurum curfu fecisse memoratur a Iustino L. XI. c. 8. Qua celeritate cum saepe in bellicis expeditionibus opus esset, inter campestris quoque meditatio-

nes obtinuit *curfus*, in quo tirones cum apud Graecos, tum Romanos mirum quantum exercebantur, ut tradit Vegetius L. I. c. 9. Sic Epaminondas in palaestra velocitatis potissimum fetiuit, quod hanc ad belli utilitatem exultimabat pertinere, Nepos in Epam. c. II. §. 4. Quo factum est, ut eorum exercitus in itineribus incredibili saepe celeritate vterentur. Sic Agesilaus, cum Artaxerxes Graeciam bello peteret, prius in Asiam cum suis copiis peruenit, quam satrapae eum scirent profectum: et quod iter Xerxes anno vertente confecerat, idem transiit triginta diebus, ut tradit Nepos in Agesil. c. II. §. 2. et c. 4. §. 3.

10 *Abscessi*] Longe plurimi codices et Edd. Rom. ac Bonon. *abscessi* verissime, non *abscessi*, ut est in vulgatis. *Abscindere* diuisionem notat, quae hic locum non habet: tunc ab utroque latere debuissent esse montes. *Abscessi* montes sunt praecipites, abrupti et de summo ad imum quasi ferro caesi, ita ut eo ascendere non sit proclive. Liuius L. XLV. §. *Qua rupes abscessas erant.* vbi vide I. F. Gronouium, Curt. L. V. c. 3. §. 17. *Rupes abscessas et undique praeruptas*, sic MSS. VII. 10. 11. *abscessi et abrupti.* Lucanus L. VI. 473. *de rupe pendit Abscessa fixus torrens.* Sic MSS. meliores. Quibus locis *abscessas* retinendum sit, docent bene cl. Duker. ad Flor. L. II. c. 2. et

adlueret, aliquamdiu moratus, quum incidisset frigidior solito dies, et ob hoc nemini suspectus, delegit firmissimos quosque, quibus oleo ac mero calefactis, praecepit, ipsam oram maris legerent, abruptiora transirent: atque ita custodes angustiarum inopinatus oppressit a tergo.

VIII. Cn. Pompeius, quum flumen transire propter oppositum hostium exercitum non posset, assidue producere et reducere in castra instituit: deinde, in eandem persuasionem hoste perducto, " ne ullam viam ad progressum Romanorum tenerent, repente impetu facto, ¹² transitum rapuit.

IX. Alexander Macedo, prohibente rege Indorum Poro traici exercitum per flumen Hydaspem, aduersus aquam assidue procurrare iussit suos: et, ubi eo more exercitationis ¹³ adsecutus est, qui a Poro aduersa
ripa

et Markl, ad Stat. Silu. L. III. 2. 61. Quidendorp.

II Ne ullam viam ad progressum Romanorum tenerent.] Scriuerius reliquisse Frontinum censet: nullam viam ad progressum Romanorum tenere. Lipsius codicis sui margini adluerat: ne ullam viam ad progressum Romanorum timeret: non male iudice Quidendorpio, si per MStos libros liceret. Cod. Petrensi, optimae notae, paulo ante pro eandem habet eam, quae lectio sine ulla dubitatione est praefenda. Qua re sensus verborum hic esse videtur: Pompeium, crebrius producendo et reducendo exercitum, hostes in eam persuasionem perduxisse, ut callidum hoc eius consilium, pro campestri tantum meditatione haberent; ne ullam viam ad progressum Romanorum tenerent. Reuera autem inter militares exercitationes obtinuisse, ut assiduo exercitio ambulare celeriter et aequaliter discerent, testatur Vegetius L. I. c. 9.

¹² Transitum rapuit.] Eleganter pro, flumen magna celeritate transiit. Sic Lucanus L. II. 116. rapit gressus. L. X. 428. Non rapere nefas. Virgilius Aeneid. L. II. 619. Eripe, nate, fugam. Plura huius locutionis exempla congerunt Quidendorp. ad Lucan. L. III. 299. Heinsius ad Ouid. Epist. XIX. Her. 74 in quibus rō rapere identum est, quod accelerare, celeriter facere.

¹³ Adsecutus est.] Minus recte assuetus in Hittorp. et Wechelii edit. Omnes Scriueriani et plerique Quidendorp. quia praefuerunt, quam vocem cum ex qui et s male coniunctis, incuria librariorum peperisset, alii sequentes postea voces Poro et caueretur, in Porus et caueret transmutarunt. Qui autem hic pro ut, ponitur, cuius significationis exempla frequentiora sunt apud optimos scriptores, quam ut ea hic adfertur opus videatur.

ripa caueretur, per superiorem partem ¹⁴ subitum trans-
misit exercitum.

¹⁵ Idem, quia Indi fluminis traiectu prohibebatur
ab hoste, diuersis locis in flumine equites instituit igni-
mittere, et transitum minari: quumque expectatione
barbaros intentos teneret, insulam paulo remotiorem,
primum exiguo, deinde maiore praesidio occupauit,
atque inde in vltiorem ripam transmisit. Ad quam
manum opprimendam, quum vniuersi se hostes effudis-
sent, ipse libero vado transgressus, omnes copias con-
iunxit.

X. ¹⁶ Xenophon, vltiorem ripam Armeniis te-
nentibus, duos iussit quaeri aditus; et quum a citiore
repulsus esset, transiit ¹⁷ ad superiorem. Inde quoque
prohi-

¹⁴ *Subitum*] In vulgatis *subito*,
pro quo omnes MSS. *subitum* tuen-
tur. Sic apud nostrum denuo n.
XIII. *subitus euasit*. L. II. c. 1. 12.
*subitam hostibus necessitatem dacer-
nendi iniecit*. L. II. c. 3 §. 14. *sub-
ita confurrexit acies*. c. IV. §. 3. *sub-
itus se ostenderet*; §. 4. *subitus op-
paruisset*. Hanc dicendi rationem
sequitur quoque Tacitus Histor.
L. III. *subita arma mouerat*; et
paucis interiectis, *subitus irrupit*.

¹⁵ *Idem, quia I. f. t. prohibeba-
tur*] In vulgatis adhuc, *idemque
prohibitus*, contra fidem omnium
MSS. et primarum editionum lege-
batur, in quibus omnibus recepta
a nobis scriptura seruatur.

¹⁶ *Xenophon*] Ipse hanc militiam
posteris memorauit in curis, quibus
nomen est *ἀναβάσει*; felicissimus
mehercle, cui et scribenda facere,
et legenda scribete datum. Quis
enim melius scriberet bella, quam
qui optime gessit? Platonis discipu-
larum apud Socratem familiaris, sa-
pientia praestantissimus, iucundita-
tem in affectatam fuerat consecutus, vt
nulla affectatio posset hanc consequi,
cuiusque sermonem ab ipsis Graecis

factum et ore Musas locutus Tullius
existimauerit. Verum, ne quisquam
philosophum a capessenda republica
submoueatur, aut ignaua opera phi-
losophetur; Xenophon auxilia Cyro
missa, atque orientem secutus, et
magna dixit, et magna vixit: amisso
dein Cyro, Clearcho, Proxeno et
Menone Graiorum ducibus ab Artax-
erxe deletis, ipse cepit moderamen,
et decent millium exercitum, supra
Euphratis capita, trans Armenios
montes, per indomitas nationes et
barbaras gentes duxit tanta arte; vt
a Persa centum millibus ornato, nec
vinci, nec dolo capi poruerit, sed
incolumis patrios lares repetierit, vt
illo *τρατηγὴν φιλοσοφώτατος*, et
φιλοσόφου τρατηγικώτατος appel-
lari nobis meruerit. Tennul. Certe
ex eius scriptis, maximeque ex eius-
dem Cyropaedia, tantum non omnes
Strategici Tadicique scriptores, tam-
quam ex fontibus, multa hauserunt.

¹⁷ *Ad superiorem*] Tacent in
hoc corruptissimo exemplo viri docti,
quasi nulla in MSS. esset varietas.
Cum tamen in Regio primo, Pala-
tino, Mediceis, Cantabrigienfibus,
Gudianis, Leidenf. sec. Vossian. col-
lacione

prohibitum hostium occurſu, repetit vadum inferius; iuſſa ibidem militum parte ſubſiſtere, ex qua, quum Armenii ad inferioris vadi tutelam rediſſent, per ſuperius transgredetur. Armenii credentes, decurfuros omnes, decepti ſunt a remanentibus. Hi quum, reſiſtente nullo, vadum ſuperaffent, tranſeuntium ſuorum fuere propugnatores.

XI. Ap. Claudius Coſ. primo bello Punico, quum a Rhegio Meſſanam traicere militem nequiret, cuſtodientibus fretum Poenis, ſparſit rumorem, quaſi bellum iniuſſu populi inceptum gerere non poſſet, claſſemque¹⁹ in Italiam verſus ſe agere ſimulavit. Digreſſis deinde Poenis, qui profectioni eius habuerant fidem, circumactas naues adpulit Siciliae.

XII.

latione et edit. Rom. inuenerim ſu-
perius; contra Syntaxin. In Lei-
benſ. prim. *ſuperioris*. Mihi non
eſt dubium, quin exciderit ſupra
vox *vado* vel *vadis*, quod ſatis de-
clarant ſequentia *vadum inferius* etc.
Frontinum ſcripſiſſe puto: *duos iuſ-
ſis quaeri vado aditus*, et q. u. c.
r. e. s. ad *ſuperius*. Quae vox, aut
etiam *vadis*, quam facile excidere
ob vicinas eaſdem litteras potuerit;
quiuis videt. *Aditus vado*, vt
transgredatur Linius L. XXXVIII.
18. *Halyin vado transire* c. V. §. 4.
et Caefar B. Gall. L. VII. 55. *Quae-
rere vado* h. ſenſu Lucan. L. IV.
150. Oudendorp.

18 *Iuſſa* etc.] Haec ſine dubio
corrupta cenſet Oudendorpius. Mi-
hi quidem intricatior paullo ſenſus
ita expediri poſſe videtur, ſi per *ibi-
dem* intelligamus *ſuperius illud vado*;
ad v. autem *transgredetur*
nominatiuum *ἡλάναις* ſuppreſſum,
ex antecedentibus repetamus; *vt*
nimirum pars illa iuſſa ſubſiſtere
transgredetur. Saepius autem id
in vtriusque linguae ſcripturis vtrū
venire notauimus ad Epicteti enchi-
rid. c. XXXI. vbi ex antecedenti
ἐπεὶ, imperatiuum *ἐπεὶ*; et c.

XXXIII. §. 2. ex *ἀργυμένων* in pro-
xime ſequentibus, *ἀργυμένων* repeti
debere oſtendimus. Forte huc re-
ferre poſſis illa Horatii L. I. ep. VI.
14. vt ad voces *deſixis oculis*, po-
tius *vt videt*, repetamus; quam vt
ad *torpes* referamus: vti L. II. Od.
2. v. 23.

Oculo irrezorto

ſpectas aceruos.

Maiorem corruptionis ſpeciem ha-
bent illa, ex qua, pro quibus forte ſe-
gendum ex quo ſc. loco, Graecorum
more *ἢ ὅ ἢ ἢ*. Quodſi tamen
vera dicamus, ſi pro, ex qua, le-
gamus, quae, conuenientiſſimum
omnino videatur. Optima medici-
na huic loco ex MSS. Codd. adhuc
eſt ſperanda.

19 *In Italiam verſus*] In vulga-
tis praep. in aſeſt: recte vero Oud-
endorpius, octo codicum et prima-
rum editionum auctoritate, temere
etiā a priſtinis editoribus, reuo-
cauit. Sic etiam Cicero L. IV. ad
Fam. ep. 12. *ſupra Maias in Italiam*
verſus nauigaturus erat. L. VIII.
ep. 15. *Ad Alpes verſus*. Salluſt.
B. Catil. c. 56. *In Galliam verſus*
caſtra mouere. Plinius L. X. ep. 32.
ſi in

XII. Lacedaemoniorum duces, quum Syracusas nauigare destinassent, et Poenorum dispositam penitus classem timerent; decem Punicas naues, quas captiuas habebant, veluti victrices, primas iusserunt agi, aut a latere iunctis aut puppe religatis aliis: qua specie deceptis Poenis, transierunt.

XIII. Philippus, quum angustias maris, quae Cyaneae adpellantur, transnauigare propter Atheniensem classem, quae opportunitatem loci custodiebat, non posset, scripsit Antipatro, Thraciam rebellare, praefidiis, quae ibi reliquerat, interceptis, vt sequeretur omnibus ommissis: quae epistolae vt interciperentur ab hoste, curauit. Athenienses arcana Macedonum excepiſſe viſi, classem abduxerunt. Philippus nullo prohibente ²¹ angustias freti liberauit.

Idem,

ſi in orbem verſus venturi erant. Liuius L. I. c. 18. *ad meridiem verſus conſiſit.* vid. Valla Eleg. L. II. 8.

20 *Penitus*] Caſaubonus ad Polyæn. L. II. c. II. cenſet hic pro *penitus* legendum eſſe *per liſſus*: itaque Graeca, καρχηδονίων ἐφ' ὅρουμένων Συρακούσαις, Carthagin. cum classem per liſſus diſpoſitam apud Syracuſas haberent, reddi poſſint: cui coniecturae fauet etiam Ouden-dorpius, quamuis MSS. Codd. reſra-geantur.

21 *Cyaneae*] Quoquo te veritas, Cyanearum mentio hic abſurda eſt. Vix tamen dubito, quin auctor in animo habuerit Philippi expeditionem in Perinthios vel Byzantios. Quodſi certum foret, leui ope et nulla ſere mutatione poſſet ſanari locus et legi *Abydenae*. *Fauces Abydenae*, eſt artiſſimum totius Helleſpontiaci maris ſpaciū. Virgil. L. I. Georg. 207. *oſtriferi fauces tentantur Abydi*; τὰ περὶ 'et nat' Αβυδὸν γὰρ eas vocat Strabo L. XIII. p. 533. ed. Paris. Hinc Ouidio

Abydena aqua in lb. v. 590. Eſt et in Propontide ſinus *Cianus* prop. Apacenum, teſte Scylace p. 83. Sed ibi, ſi claiſſis Athenienſium ſtetiſſet, non potuiſſet curium Philippi, qui aduerſari maris partem tenere debuit, impedire. Oudend. Lapſor autem in eiꝰmodi ſapiciꝰ fuiſſe veteres ſcriptores, vel vnicꝰ exemplo apparet, quo celebratiſſima illa praecilia, *Caſſaris et Pompeii*; *Bruti Caſſique* et *Auguſtini* uicem turbantur. Conſtat vtiqꝰ illud ad Phariſalum in Theſſalia; hoc vero in campis Philippiſcis in Macedonia geſtum fuiſſe: nihilo tamen minus Florus L. IV. c. 7. *eandem illam, quae fatalis Cnaeo Pompeio fuit, baronam inſeſſam* dixit; quo errore alii quoque, Poetae maxime, qui Philippios in Macedonia; et alteram vrbem, in Theſſalia, cui item *Philippi* et *Thebae* nomen fuit, conſtulerunt; Velleius Patere. L. II. c. 70. Florus L. IV, 2.

22 *Angustias freti liberauit*] Eadem locutione noſter Frontinus vtitur L. I. c. V. 3. *ſi flumen liberaſſet* L. IV. c. VII. §. 28. *Peſopidha Thebae*.

Idem, quia²³ Cherronesum, quae iuris Atheniensium erat, occupare prohiberetur, tenentibus transitum non Byzantium tantum, sed Rhodiorum quoque, et Chiorum nauibus, conciliauit animos eorum reddendo naues, quas ceperat, quasi²⁴ sequestres futuras ordinandae pacis inter se atque Byzantios, qui causa belli erant: tractaque per magnum tempus postulatione, quum de indutria subinde aliquid in conditionibus retineret, classem per id tempus praeparauit, eaque in angustias freti, imparato hoste, subitus euasit.

XIV. Chabrias Atheniensis, quum adire portum Samiorum, obstante nauali hostium praesidio, non posset, paucas e suis nauibus, praeter portum missas, iussit transire, arbitratus, qui in statione erant, persecuturos: iisque per hoc consilium auocatis, nullo obstante, portum cum reliqua adeptus est classe.

CAP.

Thebanus, quum — flumen libera-
set: quibus in locis Stewechius, in-
uitis MSS. Codd. legi vult, *super-*
auit, quomodo L. I. c. V. § 2. *dum-*
que ignibus submouentur hostes, ipse
fluum superauit. L. I. c. IV. §. 10.
Hi cum resistente nullo vadum su-
perassent. At enim vero vulgatae
omnes fauent MSS. alique scripto-
res, Hyginus fab. CCI. VII, *libera-*
to flumine. Petronius c. 136. *Nec*
dum liberaueram cellulae limen.
Quid autem sit *flumen liberare* ipse
Frontinus diferte explicat L. I. c. V.
§. 3. vbi sub finem habet: *Casulo*
non solum flumen traiciendi occasio-
nem dederunt cet. et §. III. flumen
libere transgressus est.

23 *Cherronesum*] Perpetuae fere
turbae in vet. libris, quorum alii
Chersonesum; alii *Cherronesum* prae-
ferunt. *Cherronesum* autem rectius

scribi, cum optimi MSS. tum Stra-
bonis et Stephani auctoritas, pro-
bare potest, qui *χερρόνησος* habent,
vnde etiam *χερρόνησος* et *χερρόνη-*
σις, nec non *χερρόνησιάζαν*,
v. Stephanus in v. *χερρόνησος* et
Strabo p. 491.

24 *Sequestres futuras*] *Seque-*
stres pacis dicit illas naues, quia
quasi arbitri et mediae futurae essent
pacis inter Byzantios et Philippum,
vt explicat Drakenborchius ad Sili-
Ital. L. VI. 347.

Consultant mandare duci, pacis-
que sequestrem

Mittere:

vbi etiam laudat Pricaeum ad
Apul. L. IX. Metam. p. 187. et
Heinsium ad Ouid. L. I. Fast. v. 287.
vbi suo more *καλῶς* hanc vocem il-
lustrat.

CAP. V.

De euadendo ex locis difficillimis.

Exemplum I.

Q. Sertorius, in Hispania, quum, a tergo instante hoste, flumen¹ traicere haberet, vallum in ripa eius in modum² cauae Lunae duxit, et oneratum³ materijs incendit: atque ita, exclusis hostibus, flumen libere transgressus est.

II. Similiter Pelopidas Thebanus, bello Theffalico transitum quaesivit: namque castris ampliorem locum supra ripam complexus, vallum⁴ ceruulis, et alio materiae genere constructum incendit: dumque ignibus submouentur hostes, ipse fluuium superauit.

C 2

III. Q.

1 *Traicere haberes*] De hac locutione v. supra ad §. 3. vnde Oudendorpius hic *non necesse* interponendum censuit, quod ob vicinitatem litterarum in praecedenti voce *traicere* facile potuit excidere.

2 *Cauae lunae*] Haec forma a luna tertium referente ortum, *μηνονδης*; et a littera Graecorum C, ab iisdem *σινυατοονδης* fuit appellata, Aelian. Ta&. c. XLIII. Leon. c. XX. §. 184. eaque in acie, ad cingendum hostem, saepe vti fuerunt: v. not. ad Onofandri c. XXI.

3 *Materijs incendijs*] Iusto longior est Tennulius in illustrandavocis huius significatione; *lignum* nimirum igni faciendo; *materia* aedificijs, nauibus aliisque inferuiebat, Plinius L. X. ep. 40. *per hunc* (lacum) *marmora, fructus, ligna, materiae* — deuehuntur. Quid multa in re tria?

4 *Ceruulis*] *Cervi et ceruuli*, secundum Varronem de L. L. L. IV. p. 30. *a similitudine cornuum cerui dicti*, erant trunci ramosi vel minores, vel grandiores, qui aggeri in-

ferti, vel operi committendo muniendoque inferuiebant; vel adscensum hostium tardabant; Caesar de B. G. L. VII. c. 22. Quodsi castra fossa vel vallo non muniebantur, quod vero apud Romanos, vigentē disciplina, rarissime fieri solebat, grandiores eiusmodi cerui castris praeducebantur, ut illa Silij Italici, innunt L. X. 413

Quaque patet campus planis ingressibus hosti

Cernorum ambustis imitantur cornua ramis.

Tibullus in Paneg. ad Messal. L. IV. 1. 83.

Qua deceat tutam castris praeducere fossam,

Qualiter aduersos hosti desigere cernos,

Quemue locum ducto melius sis claudere vallo.

De cernis castris scriptores laudat cl. Bronkhuius ad citatum locum, Seruius ad Virgil. Ecl. II. v. 29. Guellium et de la Cerdam ibidem. Turneb. Aduers. L. 29. c. 32. Liphium in Polliore. L. II. dial. 2. aliosque.

III. Q. Lutatius Catulus, quum a Cimbris pulsus vnam spem salutis haberet si flumen liberasset, cuius ripam hostes tenebant, in proximo monte copias ostendit, tamquam ibi castra positurus: ac praecepit suis, ne sarcinas soluerent, aut onera deponerent ne quis⁵ ab ordinibus, signisque discederet: et quo magis persuasionem hostium confirmaret, pauca tabernacula in conspectu erigi iussit, ignesque fieri, et quosdam valum struere, quosdam in lignationem, ut conspicerentur, exire: quod Cimbri vere agi existimantes, et ipsi castris delegerunt locum: dispersique in proximos agros ad comparanda ea, quae mansuris necessaria sunt, occasionem dederunt Catulo non solum flumen traiciendi, sed etiam castra eorum infestandi.

IV. Croesus, quum Halyn vado transire non posset, neque navium aut pontis faciendi copiam haberet, fossa superiori parte post castra deducta, alueum fluminis a tergo exercitus sui reddidit.

V. Cn. Pompeius Brundisii, quum excedere Italia, et transferre bellum proposuisset, instante a tergo Caesare, consensurus classem, quasdam obstruxit vias, alias parietibus intersepsit, alias intercudit fossis, easque, sudibus erectis praecclusas, operuit cratibus, humo adgesta; quosdam aditus, qui ad portum ferebant, trabibus transmissis, et in densum ordinem structis, ingenti mole⁶ tutatus. Quibus perpetratis, ad speciem retinendae urbis raros pro moenibus sagittarios reliquit, cete-

⁵ *Ab ordinibus signisque*] In vulgatis legitur, *ab ordinibus, aut signis*. Quidend. ius fidem MSS. secutus, *ab ordinibus signisque* recte restituit. Ordines enim pariter ac signa, eadem religione servate tenebantur milites, militari sacramento obstricti, quos se ex ordine non recessuros; nec signa deserturos esse iuraverunt, Polyb. L. VI. c. 19. Dignissimus Halic. L. IX.

⁶ *Tutatus*] Lenius constructio procedet, et rotundius claudetur periodus, ut mihi videtur, si scribas cum Mediceo primo *tutatus esse*. Nunc abruptior est sensus, quam ut patiantur aures. Mox inepte omnes editiones occupavit *reduxit* sine idoneo sensu. Legendum autem extradecim MSS. *deduxit*. Quidend.

ceteras copias sine tumultu ad naues deduxit: navigantem eum mox sagittarii quoque per itinera nota digressi, parvis nauigiis consecuti sunt.

VI. C. ⁷ Duilius Cos. in portu Syracusano, quem temere intrauerat, obiecta ad ingressum catena clausus, vniuersos in puppim retulit milites, atque ita resupina nauigia magna remigantium vi concitauit. Leuatae prorae super catenam processerunt: qua parte superata, transgressi rursus milites proras presserunt, in quas versus pondus decursum super catenam dedit nauibus.

VII. Lyfander Lacedaemonius, quum in portu Atheniensium cum tota classe obsideretur, obrutus hostium nauibus, ab ea parte, qua faucibus angustissimis insluit mare, milites suos clam in litus egredi iussit, et subiectis rotis naues ad proximum portum ⁸ Monychiam traiecit.

C 3

VIII.

⁷ *Duilius*] Varie hanc vocem scriptam exhibent antiqua monumenta, *Duilius*, *Duilius*, *Duilius* et in columna rostrata *Bilius*, ex quo deinde formatum est *Duilius*, quae scriptura sine ulla dubitatione reliquis est praeferenda; vid. Quinfil. Institut. L. I. c. 4. et Petr. Ciacconius ad Column. rostrat. Tom. IV. Antiqu. Rom. col. 1814. quem adeo *Πάριον Δυλίον* vocat Polybius L. I. c. 21. Nisi hic Frontinus memoria lapsus pro alio Romanae classis duce, quales forte *Appius Claudius Caudex*; vel *Marcellus*; vel *M. Valerius Laetius* fuerunt, de quibus, inter alios, Florus L. II. c. II. et c. VI. Velleius Patere. L. II. c. 38. Liuius L. XXVI. c. 40. celebratissimum illum *Duilium* posuit, haec qua ratione expediri possunt, non videmus. Nostrum vero in eiusmodi narrationibus interdum humani quid passum, non est, quod multis probemus, vid. L. I. c. 5. §. 12. et ad h. l. notas Oudendorpii, et L. I. c. VI. §. I. Cum enim

Hiero iam A. V. C. DXC. in amicitiam populi Rom. venisset, eamque sancte seruasset; Duilius autem post naualem victoriam ipse Syracusas obsidione liberaisset, ut ex Pighii Annal. T. II. p. 16. 22. probat. Oudendorpius, haec de Duilio capi haud possunt: quare hic vir doctissimus pro *Syracusano* legendum *Segeſtano* arbitratur.

⁸ *Monychiam*] Mirum sane, cur recentiores editores post Modium, corruptam lectionem *Monoecium* seruarint, cum omnino legendum sit *Munichiam*, vel *Monychiam*, ut MSS. ac primae editiones habent. Nam *Μονυχία* et *Μονυχία* dicitur Stephano portus ille Atticae, a Munycho Athenarum, rege, de quo etiam Harpocration in v. *Μονυχία*: *Monoecium* autem fuit vrbs Liguria, ut Stephanus tradit; vel portus Heraculis Monoeci, vnde gentile *Monocius*; de quo Seruius ad Virgil. L. VI. v. 821, quod hic plane locum non habet.

VIII. Hirtuleius, legatus Sertorii, quum in Hispania inter duos montes abruptos longum et angustum iter ingressus, paucas duceret cohortes, comperissetque ingentem manum hostium⁹ aduentare, ¹⁰ fossam transversam inter montes pressit, vallumque materia exstructum incendit, atque ita intercluso hoste euasit.

IX. C. Caesar, bello ciuili, quum aduersus Afranium copias educeret, et recipiendi se sine periculo facultatem non haberet; sicut constiterat, ¹¹ prima et secunda acie furtim a tergo ad opus adplicata, quindecim pedum fossam fecit, intra quam sub occasum Solis armati se milites eius receperunt.

X. Pericles Atheniensis, a Peloponnesiis in eum locum compulsi, qui vndique abruptis cinctus, duos tantum exitus habebat, ab altera parte fossam ingentis latitu-

⁹ *Aduentare*] Hanc vocem pro vulgata *aduenire* reposuit Oudendorpius vndecim MSS. et Sanuti auctoritate; quae cum alibi, tum apud nostrum frequenter occurrit; ac de propinquo aduentu solet adhiberi, L. III. c. XVII. 6. cum duabus legionibus aduentares; L. II. c. IV. §. 5. Galli existimantes, aduentato auxilio Romanis, Nepos in *Miltiad. c. VII. §. 4. Miltiades timens, ne classis regia aduentaret.* Id. in *Eum. c. III. §. 3. aduentare autem dicerentur, Hellepontumque transisse Antipater et Craterus*: quae loca de propinquo hostium aduentu intelligenda esse, satis, opinor, patet. Quomodo vero per angustias ducendae sint copiae, quidue tunc duci sit obseruandum, docent Onofander c. VII. Leo c. IX. §. 9. 26. 46. Constantinus p. 31. Mauricius L. I. c. 4. quibus iungi possunt Polyaeus L. I. c. XLIX. §. 4. Polybius L. V. c. 7.

¹⁰ *Fossam pressit*] Stewechius ad Veget. L. III. c. 8. eumque secuti Keuchenius et Tenuilius, pro *premere fossam*, substituunt *percutere fossam*. Recte autem receptam a

nobis scripturam se habere, optimorum scriptorum exempla probare possunt, adficientibus quoque Codd. MSS. Sic Tacitus L. XV. c. 42. *Fossam usque ad ostia Tiberina depressuros promiserant.* Plinius L. X. ep. 72. *fossam longius ducere et arctius pressam mari aequare.* Cicero Verrin. V. c. 27. *Saxum in mirandam altitudinem depressum*; et non vno loco Plinius maior, ut ait cl. Ernesti, ad c. l. in delectu talium verborum curiosus.

¹¹ *Prima et secunda acie*] Hunc locum corruptum esse, ac quaedam excidisse, cum ipsa res; tum Caesaris verba B. Ciu. L. I. c. 41. abunde comprobant: *Sed a fronte contra hostem pedum XV fossam fieri iussit. Prima et secunda acies in armis, ut ab initio constituta erat, permanebat: post hoc opus in occorso a tertia acie fiebat.* Ecquis vero ea polleat imaginatione, ut sibi persuadeat, aciem primam et secundam, sicut constiterant, a tergo ad opus fuisse adplicatam fossamque fessisse. Optime loci corruptionem iam Oudendorpius perspexit; cuius medela e vet. libris est spectanda.

latitudinis duxit, velut hostis excludendi causa; ab altera limitem agere coepit, tamquam per eum erupturus. Ii, qui obsidebant, quum per fossam, quam ipse fecerat, exercitum Periclis non crederent euasurum, vniuersi a limite obstiterunt. Pericles pontibus, quos praeparauerat, fossae injectis, suos, quos non resistebatur, emisit.

XI. Lyfimachus, ex his vnus, in quos opes Alexandri transferunt, quum editum collem castris destinasset, imprudentia autem suorum in inferiorem deductus, vereretur ex superiore hostium incursum triplices fossas intra vallum obiecit: deinde similibus fossis circa omnia tentoria ductis, tota castra confodit; et intersepto hostium aditu, simul humo quoque, et

C 4

fron-

12 *Limitem agere coepit*] Ita omnino pro vulgata, *militem agere*; et paullo post; *a limite obsisterunt*, pro *milite* legendum, vid. not. ad L. I. c. 3. §. 10.

13 *Intersepto*] Iam Tenuilius *intersepto* pro vulgata *intercepto*, legendum suasis; quod etiam optimorum MSS. Codd. auctoritate confirmatur. Sic noster Frontinus ex: V. *quasdam obstruxit vias, alias parietibus intersepsit*, Hirtius de B. Alexandr. c. 6. *Intersepsit specubus, atque omnibus urbis partibus exclusis*.

14 *Et in frondibus*] Corruptissimum hunc locum ingeniose Salmasius ad Florum L. II. c. 12. emendabat; *simul humo contesta frondibus*. Posset etiam *humo cooperta frondibus* Scriuer. Coniecerat etiam Scriuerius, *semiluna cinctus frondibusque*, vel quod esset verisimilius, *simul humo coenoque at frondibus*. Keuchenius, *simul humo complexa at frondibus*. Omnes frustra; et primo quidem *ro* in deleui, quod non comparet in villo vel scripto, vel edito codice ante Scriuerianum; in cuius textum quo modo irreptis, nescio. Dein quoque, vt dixi,

fursum posset retrahi; quamquam non opus sit. Excidisse autem vocem, quo pertinerent *humo et frondibus*, bene suspicari sunt viri docti, sed sine codicum ope non potuerunt verum adsequi. In decem, vel vndecim MSS. non legitur *impetu*. in vno Cantabr: *transitu facto in s.* quod correctorem sapit: nam optime Palatinus exhibet, *facto ponte*, fecit pontem Lyfimachus ex humo et frondibus, quas fossis superiecerat, et sic euasit. Cum excidisset vox *ponte*, suppleuisse *ro* *facto* videntur per *impetu* ex cap. IV. §. 9. *repente impetu facto transitum rapuit*. Quamquam ita noster quoque L. IV. c. 7. §. 39. *impetu facto pronuncians*. Nec aliter Liuius, Caesar, alique saepius. Vel potius in aliis MSS. *ponte*, in aliis *impetu* crediderim, desideratum iam antiquitus fuisse; adeoque, vt feci, vtrumque retinendum, *facto ponte, impetu euasit*. *Impetu* enim notat celerem conatum. Consule Gronouium ad Liu. L. I. c. 57. *Impetu capi Ardea posset*. L. VI. c. 9. *Quum castra impetu cepisset*. Infra L. IV. c. 7. 12. *Impetu in classem hostium cum transiisset*. Oudendorp.

frondibus, quas fossis superiecerat, facto ponte, impetu in superiora euasit.

XII. ¹⁵ T. Fonteius Crassus, in Hispania, cum tribus millibus hominum praedatum profectus, (¹⁶ *locoque i quo circumuentus*) ab Hasdrubale, ad primos tantum ordines relato consilio, incipiente nocte, quo tempore minime expectabatur, per stationes hostium prorupit.

XIII. L. Furius, exercitu perducto in locum iniquum, quum constituisset occultare sollicitudinem suam, ne reliqui trepidarent, paullatim inflectit iter, tamquam circuitu maiore hostem adgressurus: conuersoque agmine, ignarum rei, quae agebatur, exercitum incolumem reduxit.

XIV. P. Decius Tribunus bello Samnitico, Cornelio Cossio Consuli, iniquis locis deprehenso ab hostibus, suavit, ut ad occupandum collem, qui erat in propinquo, modicam manum mitteret; sequi duces iis, qui mittebantur, obtulit. Auocatus ¹⁷ in diuersum hostis dimisit Consulem, Decium autem cinxit, obse-

¹⁵ *Titus Fonteius Crassus*] Hoc, et ex XIV. ac XV. repetuntur L. IV. c. 5. §. 8. 9. 10. sequens iam habuimus cap. I. Ex II. Ineptissimum est cognomen Crassi, quod numquam *Fonteinus genti* adhaesit, ab ineptis librariis adiectum. Vel pro *Crassus* reponendum *legatus*. Hic enim *T. Fonteius legatus* fuit P. Cornelii Scipionis in Hispania. Vid. Liuium L. XXV. 34. XXVI. 17. Oudend.

¹⁶ *Locoque iniquo circumuentus*] Haec verba in nullo omnino MS. Cod. occurrunt: bono autem fato seruata leguntur L. IV. c. 5. nec video, cur Oudendorpius de iis haesitarit, cum in reliquis omnibus ad verbum haec historia, utrobique relata, eadem sit; et ad explendum sensum plane necessaria haec verba

reperiantur. Ac mirum, ni etiam pro *prorupit*, ex loco laudato legendum sit *erupit*, quod etiam Cod. Petrensis tuetur; et noster habet L. IV. c. V. §. 7. cum — *per hostium praesidia erumperent secum*. L. I. c. V. §. 16. *per intermissas hostium stationes eruperunt*.

¹⁷ *In diuersum*] Scriuerii editio habet *in diuersa*. Verum optimi Codd. MSS. seruant *in diuersum* cum hic; tum L. IV. c. 5. §. 9. Sic L. II. c. 4. §. 3. ut — *subitus ex diuerso se ostenderet*. Tacitus Histor. L. IV. c. 16. Liuius L. XXXVI. c. 16. *In diuersum sententiae tendebant*. Pro eo in *diuersam partem* dicit Plinius L. X. ep. 34. *In contrariam partem* Caesae de B. Civ. L. I. c. 69.

obseditque. ¹⁸ Illas quoque angustias, noctu eruptione facta, quum eluctatus esset Decius, incolumis cum militibus Consuli accessit.

XV. Idem fecit sub Atilio Calatino Cos. is, cuius varie traditur nomen. Alii Laberium, nonnulli Q. Caeditium, plurimi Calpurnium Flammam vocitatum scripserunt. Hic, quum demissum in eam vallem videret exercitum, cuius latera omnia superiora hostis insederat, deposcit, et accepit trecentos milites; quos adhortatus, vt virtute sua exercitum seruarent, in mediam vallem decucurrit: ¹⁹ et ad opprimendos eos vndique descendit hostis, longoque et aspero proelio contentus, occasionem Consuli ad extrahendum exercitum dedit.

XVI. ²⁰ L. Minucius Cos. in Liguria, demisso in angustias exercitu, quum iam omnibus obuersaretur Caudinae cladis exemplum, Numidas auxiliares, tam propter ipsorum, quam propter equorum deformitatem despiciendos, iussit adequitare faucibus, quae tene-

C 5

ban-

¹⁸ Illas quoque angustias eluctatus] Consentiunt Scriueriani et Oudendorpiani Codd. omnes, cum edit. Parlf. in tuenda hac lectione. Neque tamen secius Oudendorpius corruptas esse illas angustias existimat, de quibus tam demonstratiue auctor ait, illas Decium eluctatum fuisse. Non erat is in angustias, pergit, sed in edito colle, quem cingebat hostis. Qua re conicit legendum forte: illico quoque, vel illic quoque Samnitas cum frustratus esset: nam multi codices pro eluctatus habent frustratus. At enim vero, illas angustias, omnium fere codicum auctoritate munitas, equidem haud mouendas censeam; sed intelligi potius difficultates et angustias, quibus Decius vrgebatur, cum in colle, cum modica manu, ab hoste vndique cingeretur. Sicuti enim vrgeri, premi angustias, in angustias adduci apud optimum quemque: ita

quoque angustias eluctari dicuntur, qui ex iis se expediunt. Sic Tacitus in vit. Agric. c. 17. de ipso nostro Frontino: super virtutem hostium, locorum quoque difficultates eluctatus.

¹⁹ Et ad opprimendos eos] Rotundior omnino expeditiorque orationis series legitur L. IV. c. V. §. 10. omissa particula et, et mallem hic quoque eam deleri.

²⁰ L. Minucius] Quem hic memorat Frontinus, fuit Q. Minucius, Q. F. L. N. Thermus, consul cura L. Cornelio Merula A. V. C. DIX, vt non tantum ex Fastis, sed etiam ex Liuiο clare patet L. XXXIV. c. 55. et L. XXXV. c. 11. vbi fusc enarratur Strategema. Noster ab omnibus constanter Q. appellatur; vt vel Frontini error, vel librariorum sit hoc loco. In MSS. tamen constanter L. Quidam,

bantur. Primo intenti hostes, ne lacefferentur, stationem obiecerunt. De industria Numidae ad augendum sui contemptum, labi equis, et per ludibrium spectaculo esse adfectauerunt. Ad nouitatem rei laxatis ordinibus, barbari in spectaculum vsque resoluti sunt. Quod ubi animaduenterunt Numidae, paulatim ²¹ succedentes, additis calcaribus per intermissas hostium stationes eruperunt: quorum deinde quum proximos intruerunt agros, necesse Liguribus fuit auocari ad defendenda sua, inclusosque Romanos emittere.

XVII. L. Sulla, bello sociali, apud Aeserniam inter angustias deprehensus, ²² ad exercitum hostium, cui Mutilus praecerat, colloquio petito, de conditionibus pacis agitabat sine effectū: hostem tamen propter inducias negligentia resolutum animaduertens, nocte profectus relicto buccinatore, qui vigilias ad fidem remanentium diuideret, et, quarta vigilia commissa, consequeretur, incolumes suos cum omnibus impedimentis tormentisque in tuta perduxit.

XVIII. Idem aduersus Archelaum praefectum Mithridatis in Cappadocia, iniquitate locorum et multitudine hostium pressus, fecit pacis mentionem: interpositoque tempore etiam induciarum, et per haec auocata intentione, ²³ aduersarium euasit.

XIX. Hasdrubal, frater Hannibalis, quum saltum euadere non posset, faucibus eius obsessis, egit cum Claudio Nerone accepitque, dimissum se Hispania excessu-

at Succedentes] Liuius L. XXXV. c. 11. Numidae adequitare, dein refugere: sed propius saltum paulatim euehi: velut quos impositos vegendi equi inuitos efferrent: postremo subditis calcaribus, per medias stationes hostium erupere.

22 Ad exercitum] Modius coniecit ab exercitu legendum, cui fauet vnus Reg. Sed non opus est mutatione. Ad exercitum hic est apud, prope hostilem exercitum; sic

uti alias ad vsurpatur apud optimos scriptores, e. g. ad urbem esse; ad focum sedere.

23 Aduersarium euasit] In antiquiore Mediceo est, intensione aduersarii euasit, praeter necessitatem; si quidem euadere etiam Accusatio Personae iungitur. Plinius l. II, ep. 1. Caesares euasit. Suetonius in Tiber. c. 61. Cornelius me euasit.

cessurum: cauillatus deinde conditionibus dies aliquot extraxit; quibus omnibus non omisit per angustos trames, et ob id neglectos, dimittere per partes exercitum. Ipse deinde cum reliquis expeditis facile effugit.

XX. Spartacus fossam, qua erat a M. Crasso circumdatus, caesis captiuorum pecorumque ²⁴ corporibus noctu repleuit, et supergressus est.

XXI. Idem ²⁵ in Vesuio obfessus, ea parte, qua mons asperrimus erat, ideoque incustoditus, ²⁶ ex vimine siluestri catenas conseruit, quibus demissus non solum euasit; verum etiam ex alio latere Clodium ita terruit, ut aliquot cohortes gladiatoribus quatuor et septuaginta cesserint.

XXII. Idem, quum a ²⁷ P. Varinio Procos. praecclusus esset, palis per modica interualla fixis ante portam,

²⁴ *Corporibus*] De Thracibus idem Tacitus Annal. L. IV. c. 51. *Nunc virgultis et erasibus et corporibus exanimis compleve fossas.* Florus L. IV. c. 2. De Caesarianis apud Mundam: *Ex congestis cadaveribus agger effectus est, quae pilis iaculisque confixa inter se tenebantur.* Valerius Max. L. IX. c. 2. *Annibal, cuius maiora ex parte virtus saeculis constabat, in flumine Vergello corporibus Romanis ponte facto, exercitum traduxit.* Tennul.

²⁵ *In Vesuio*] *Vesuuium* hic intelligi certum est, qui contra de etiam *Vesuius*, a recentioribus Graecis Βέσβιος, dictus est. Sic Valerius Flaccus L. III. v. 208.

Vf magis Inarime, magis ut mugitor anhelat

Vesuius. Plura loca laudant Drakenborchius et Nic. Heinsius ad Sili Italici L. XII. v. 152.

²⁶ *Ex vimine siluestri*] Spartacum eiusque socios, cum in Vesuio, a Clodio Glabro obsiderentur, per fauces caui montis vitineis delapsos vinculis, ad imas eius descendisse radices Florus testatur L.

III. c. 20. §. 4. Vnde Freinsheimius in notis ad h. l. *ex vime siluestri* scribendum censet. Cum vero omnes Codd. dissentiant, vulgatam haud reiiciendam esse arbitramur; Cum enim *vimen* varii generis sit, et quodcumque virgultum ita dici soleat, *vimen* etiam pro *vime* positum videri possit.

²⁷ *P. Varinio Procos.*] *Varie* hoc nomen in Codd. MSS. reperitur. *Varinius* autem verum nomen recte habetur, ut optimi libri seruant. Dum vero hic *Proconsul* dicitur, cum fuerit *Practor*, ut Historicorum fide constat; vocem hanc in genere, pro *viro praetorio*, sumendam esse, qui cum imperio pro consule apud exercitum vel in prouinciis est, conicit Oudendorpius: ut nimirum loquatur auctor, pro sui aevi more, quo propraetores etiam in Prouinciis populi dicti fuerint *Proconsules*. Vnde Sergius in Act. Apost. c. XIII. Cypri vocatur *ἐνδυνάτος*: de quo vid. dissertat. Gall. in Histor. Crit. T. XV. artic. X. Oudend.

tam, erecta cadauera, adornata veste atque armis, adligauit, ut procul intuentibus stationis species esset, ignibus per tota castra factis. Imagine vana deluso hoste, copias silentio noctis eduxit.

XXIII. ²⁸ Brasidas, dux Lacedaemoniorum, circa Amphipolin ab Atheniensium multitudine numero impar deprehensus, claudendum se praestitit, ut per longum coronae ambitum ²⁹ extenuaret hostilem frequentiam: quaque rarissimi obstabant, erupit.

XXIV. Iphicrates in Thracia quum depresso loco castra posuisset, explorasset autem ab hoste proximum teneri collem, ex quo vnus ³⁰ ad opprimendos ipsos delicen-

²⁸ *Brasidas*] De hoc *Brasida*, eiusque strategemate videri possunt Thucydides L. IV. p. 321. sqq. et Polyaeus L. I. c. 38. vbi Casaubonus: quid est, inquit, *claudendum se praestitit*? suspicabar, *claudendum se praebuit*. Sed ne id quidem prooo. At enim vero proba omnino est lectio, voxque, *praestare*, perquam familiaris Frontino. c. XI. §. 19. *pastridie praestitit eis liberalissimas epulas*. L. III. c. 15. §. 6. *per totam urbem epulas praestitit*. L. III. c. 8. §. 3. *nullum adiutum praestabat*. c. X. §. 2. *speciem fugientis praestitit*. c. XVII. §. 7. *praestitit eis suspicionem metuentis*. Tacitus in vit. Agricol. c. XXXVII. *ceterumque armatorum paucioribus terga praestare*, pro quo alias, *terga dare hostibus*. Quae omnia exempla satis docent, *praestare* idem esse quod *dare*, more illius aevi scriptoribus satis frequent.

²⁹ *Extenuaret hostilem frequentiam*] Hoc exemplum veritatem Tacitici praecepti comprobare valet, *μη ὥτως ἐπὶ μῆκος ἐκτελεῖν τὴν δύναμιν, ὥτε πέμπαν ἡδυνῇ καὶ ἑβασθῇ ποιῆσαι τὴν φάλαγγα*; eo quod hostes tunc eam facile percurrere ac terga premere possunt; Onofander c. XXI. Haec regula petito

copiarum duci tunc maxime est obseruanda, cum timet, ne ab hoste circumueniatur. vid. Arrian. Tact. p. 60. sqq. Leo c. XIV. §. 108.

³⁰ *Ad opprimendos ipsos*] Stoevechius reposuit ad *opprimendum ipsum*, ut ad Iphicratem referatur *τοῦ ipsum*; sed refragantur Codd. MSS. qui *ipsos* seruant, aequae ac, *opprimendos*. Quare ita hunc locum explicat Oudendorpius: *αιεαυτορ*, Iphicratem sensisse, se nulla alia via opprimere hostes posse, quam ex illo colle, quem ipsi insidebant, curauit ergo, ut eo illi descenderent, eumque ipse caperet, Quo facto improuiso rursus descendit, eosque oppressit. Tacitorum praeceptis perquam conuenienter egit Iphicrates, qui transire barbaros passus est, ut mox terga eorum aggrederetur. Nam *ἐκπληκτικωτάτη καὶ δραστηριωτάτη μάλισα πάντων ἢ κατὰ νότον τῶν πολεμίων διφινδιος ἐπιβολή*, secundum Onofandrum c. XXII. cui longi possunt Polyaeus L. I. c. 15. L. III. c. 1 §. 2. L. VIII. c. X. §. 2. c. XXIII. §. 7. II. Polybius T. I. p. 169. 241. 311. 314. §81. 168. Tom. II. p. 1059. quae loca largam satis exemplorum copiam suppeditabant. Haec arte,

descensus erat, nocte paucis intra castra relictis, imperavit, multos ignes facerent; eductoque exercitu, et disposito circa latera praedictae viae, passus est transire barbaros: locorumque iniquitate, in qua ipse fuerat, in illos conuersa, parte exercitus terga eorum cecidit, parte castra fecit.

XXV. Darius, vt falleret Scythas discessu, canes atque asinos in castris reliquit: quos quum latrantes rudentesque hostis audiret, remanere Darium credidit.

XXVI. Eundem errorem obiecturi nostris Ligures, per diuersa loca ³¹ buculos laqueis ad arbores adligauerunt, qui ³² diducti frequentiori mugitu speciem remanentium praebebant hostium.

XXVII. Hanno ab hostibus clausus, locum eruptioni maxime aptum, adgestis leuibus materiis incendit; tum hoste ad ceteros exitus custodiendos auocato, milites per ipsam flammam eduxit, admonitos ora scutis, crura veste contingere.

XXVIII. Hannibal, vt iniquitatem locorum, et inopiam, instante Fabio Maximo, effugeret, noctu boues, quibus ad cornua fasciculos adligauerat farmentorum, subiecto igne, dimisit: quumque ipso motu ³³ adole-

arte, insequenti tempore, Graeci aduersus Scythas, Turcas, aliasque septemtrionis gentes vsi fuerunt, vnde *Ξυδιμαί βυδαί* dicuntur a Matrício L. IV. c. 2. et L. XI. c. 3.

31 *Buculos*] Quidam codices praesentant *bubalos*, quos in Africa procreari testatur Isidorus. Quare verisimile haud videtur, Liguribus tot fuisse, vt remanentis exercitus speciem potuerint praebere. Merito adeo Reg. et Vatican. Codd. auctoritate *buculos* Tennulius et Oudendorpius reposuerunt.

32 *Diducti*] Variis coniecturis vulgatam, *deducti*, quam omnes veteres libri pertinacissime tuentur, sollicitarunt. Nos, omnibus aliis

omissis, lubenter amplectimur *τὸ διδύκτι*, quod facile ac leui mutatione, librationum incuria, in *deducti* potuit transire; quemadmodum aliae quoque voces compositae syllabas, *de* et *di*, e. g. in *dimisso* et *dimisso*; *desfringo* et *disfringo* turbatas exhibent; qualia exempla vbique, et saepius in nostro Frontino deprehenduntur, v. supra §. XIV. XIX. et c. VIII. §. I. Quare optime fecit Oudendorpius, qui *diducti* pro altera, *deducti*, in textum recepit. Nec displicet altera eiusdem coniectura *deductio mugitus* legentis, cuius haec sunt verba: *deductio mugitus* est in longum tracto, vt solent boues selli edere longos mugitus.

³³ adolescente flamma turbaretur pecus, magna discur-
satione montes, in quos actum erat, collustravit: Ro-
mani, qui ad speculandum concurrerant, primo prodj-
gium opinati sunt; deinde quum certa Fabio renuntias-
sent, ille de insidiarum metu suos castris continuit: bar-
bary, obsistente nullo, profecti sunt.

mutitus, Metaphora deducta a filo.
Vide notas ad Propertium L. II.

24. 38.

Est mea deducta carmina voce
legis.

33 Adolescente flamma] h. e. cre-
scente. Servius ad I Aeneid. v. 708.
Adolere proprie est augere. Festus.

Adolescit ab oleo, id est, cresco,
venit. Exoletus, qui excessit ole-
scendi, id est, crescendi modum.
Isidor. L. XI. Orig. c. II. Nonius
in adolere. Tennul. In Arxerianq
ex glossa erat Augescere. Vid. Pe-
rizon. ad Sanct. Mineru. p. 757.
Oudend.

CAP. VI.

De insidiis in itinere factis.

Exemplum I.

¹ Fulvius Nobilior quum ex Samnio in Lucanos exer-
citum duceret, et cognovisset a perfugis, hostes novis-
simum agmen eius adgressuros, fortissimam ² legionem
primo ire, vltima sequi iussit ³ impedimenta. Ita fa-
ctum

¹ Fulvius Nobilior] Livio et Fa-
stis Capitolinis vocatur Fulvius Pae-
stinus. Primus hoc cognomento ve-
nit eius filius, qui tamen ab aliis
quoque simpliciter Paestinus, vel
Paestinus Nobilior nominatur. Vnde
non certo constat, an non et hic Ful-
gius, de quo agimus, in aliorum
scriptorum annalibus Nobilioris co-
gnomine memoratus fuerit. Alio-
quin hic et c. XI. 2. errasset auctor.
Confer Pighium T. I. Ann. p. 386.
et T. II. p. 35. Oudendorp.

² Legionem] Leidens. sec. et vnus
Scriuer, legionis. Reliqui vero omnes
excussi adhuc codices optime servant
legionem, de qua loquendi formā
cum Graecis, tum Latinis usitata,
qua totum et partes, eodem casu
ponuntur, vid. Sanct. in Mineru.

L. IV. c. 8. vbi Perizonius exempla
larga manu adfert.

³ Impedimenta] Strategematis
huius vis in eo sita fuit, quod Ful-
vius contra Tacticorum praecepta,
imminente a tergo hoste, fortissi-
mam legionem primam; impedi-
menta vero vltima sequi iussit; eo
quidem consilio, vt paullo post ho-
stes praedationi intentos opprimere
posset. Alias enim *ὑποζύγια*, καὶ
τὰ ὑποζύγια, καὶ προσκυνήματα
in medio erant plerumque collocan-
da, secundum Onofanri c. VI. et
Veget. L. III. c. 6. potissimum enim
ambulantibus vel a fronte; vel a
tergo superuentus inferri solebant.
Nec tamen semper haec impedimen-
torum collocandorum ratio obtinuit;
sed

etum pro occasione amplexi hostes, diripere sarcinas coeperunt. Fulvius legionem, de qua supra dictum est, quinque cohortes in dextram viae partem direxit, quinque ad sinistram; atque ita praedationi intentos hostes, explicato per vtraque latera milite, clausit, ceciditque.

II. Idem, hostibus tergum eius in itinere prementibus, ⁴ dum, flumine interueniente, non ita magno, vt transitum prohiberet, moraretur tamen rapiditate, alteram legionem in occulto eitra flumen collocauit; vt hostes, paucitate contempta, audacius sequerentur. Quod vbi factum est, legio, quae ob hoc disposita erat, ex insidiis ⁵ hostem adgressa vastauit.

III. Iphicrates in Thraciam quum propter conditionem locorum, ⁶ longum agmen deduceret, et nuntiatum

sed pro locorum positione atque hostilis impressionis metu variauit et quinque eius modi a Tacticis memorantur. Consuli hac de re possunt Arrianus p. LXXI. Aelian. c. I. Leo c. IX. §. 36. 37. c. X. §. 17. Mauric. L. V. c. I. §. L. IX. c. 3. Constantin. p. XXXII. Aeneas Tact. c. XV.

4 Dum] Cogitavi, in praecedentibus auctorem esse corruptum, et dudum conieci, scribendum, *vs transitu prohiberetur* sc. Fulvius. Hoc pacto certe omnia melius procedent. c. IV. §. 9. *Indi fluminis traiectu prohibitus*. Nepos in Hannibale c. 3. *Alpicos conantes prohibere transitu*; vti legendum esse, non *transitum* monuit Heinsius ad Ouid. Art. am. 335. l. II. et confirmat Cod. Leidensis. Hirtius B. Alex. c. 29. *qui transitu Caesarem prohiberens*. Curtius L. VIII. 13. §. *transitu prohibiturus hostes*. Ouidend. Nisi me omnia fallunt, vitium in particula *dum* latere videtur, pro qua si per Codices MSS. voculam ac reponere liceret, reliqua satis commodum sensum forent habi-

tura. In praesenti sine Codicum opem nil mouere sustinemus.

5 Hostem adgressa vastauit] Rariorem hanc locutionem recte dicit Oudendorpius, ita tamen vt laudet Senecam Epist. III. *Alexander Persas atque Indos vastabat*. Obsequentem c. III.4. *vt vastando suis hostile imaginarentur bellum*. Quibus nos addimus Tacitum, qui aliquoties habet, *vastare nationes*. Annal. L. XIV. c. 38. *quodque nationum ambiguum — igne atque ferro vastatur*. L. XV. c. 1. *conterminam nationem vastauerat*.

6 Longum agmen deduceret] Quallis locorum conditio hic intelligatur, ex Tacticorum praeceptis facile coniectari potest. Quodsi enim per loca *aspera, montana, angusta* ducendae erant copiae, *agmine longo*, vel *pilaso* incedebant, id quo fronte angusta et in longum extento exercitu iter faciebant: cuiusmodi omni studio euitandum esse, omnes Tacticae Magistri vno ore docent; Orosander c. VI. Leo c. IX. §. 29. Constantinus p. XXXI. Xerophon Cyrop. p. 321. edit. Welf. inter alia

tium ei esset, hostes summum id adgressuros, cohortes in utraque latera secedere, et consistere iussit, ceteros subfugere, et iter maturare. Transeunte autem toto agmine ⁷ lectissimos quosque retinuit: et ita passim circa praedam occupatos hostes, iam etiam fatigatos, ipse requietis et ordinatis suis adgressus, fudit, exiitque praeda.

IV. ⁸ Boii in silua Litana, qua transiturus erat noster exercitus, succiderant arbores, ita ut ex parte exigua sustentatae starent, donec impellerentur: delituerant deinde ad extremas ipsi Boii, ingressoque siluam hoste, ⁹ in proximas ulteriores impulerunt. Eo modo propagata pariter supra Romanos ruina, magnam manum eliserunt.

CAP.

in Historicorum scriptis obuia, exemplum praebet Alexander Macedo, cum *Sufidas Pylas* temere intrauit, de quo Curtius L. V. c. 3. *Pro deduceres*, quod omnes MSS. tuentur, Stewechio placuit *duceres*; Scriuero, *educeres*, Probe autem monet Oudendorpius *deducere* idem esse cum *extendere* et in longitudinem extenuare; quam significationem longo agmini esse conuenientissimam quisque facile intelligit.

⁷ *Lectissimos q. retinuit*] Recte adeo Onofander c. VI. τὴν θρασύτητα καὶ τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν καὶ ἀνδρειότητάων constitui iubet. Adde Arrianum p. XXI, et XXXVIII. Leon c. IX. §. 47. Constantinum p. XXXII. Rationem, cur in nouissimo agmine non minus, quam in primo fortissimi collocari debeant, reddit Onofander c. XXII. ἐκκλητικωτάτη δὲ καὶ δρατηριωτάτη μάλιστα πάντων ἡ κατὰ νότον τῶν ποταμῶν ἀμφιδίως ἐπιβολή.

⁸ *Boii in silua Litana*] Sic Liuius hoc strategema refert. L. XXXIII. c. 24. *Silua erat vasta (Litana Galli vocabant) qua exercitus traducturus erat. Eius siluae dextra laeuaque circa viam Galli arbores*

ita inciderant, ut immotae starent, momento leui impulsae occiderent. Fuisse autem hos Boios in Gallia rogata, ex Liuii L. XXXIV. c. 22. clare patet; cuius haec sunt verba: *L. Valerius Flaccus in Gallia cum Boiorum manu propter Litana siluam signis collaris secundo praelio conflixit. Consul reliquum aestatis circa Padum Placentiae et Cremonae exercitum habuit.* Male adeo hi Boii in Gallia Lugdunensi illo tempore a Stewechio collocantur.

⁹ *In proximas ulteriores impul.*] Huic loco illustrando optime inferuiunt Liuii verba, vnde haec Frontini sunt deriuata, L. XXIII. c. 24. *Galli oras extremae siluae cum circumfessissent, ubi intravit agnitionis saltum, tum extremas arborum succisurum impellunt, quae alia in aliam instabilem per se, ac male haerentem, incidentes, ancipiti strage, arma, viros, equos obruerunt, ut vix decem homines effugerent.* Ex quibus colligi posse videtur, *ulteriores* hic dici arbores, in oris extremae siluae positas; ita quidem, ut respectu Romanorum *ulteriores*, id est extremae dicantur. Tennulius Boios respexit, tuncque omnino legendum foret, *proximas in ultiores impulerant.*

C A P. VII.

*Quemadmodum ea, quibus deficiunt, videantur non deesse,
aut usus eorum expleatur.*

Exemplum I.

L. Caecilius Metellus, quia usu nauium, quibus elephantos transportaret, deficiebatur, ¹ iunxit dolia, construitque tabulamentis, ac super ea positos per Siculum fretum transmisit.

II. Hannibal, quum in praealti fluminis transitum elephantos non posset compellere, neque nauium, aut materiarum, quibus rates ² contexerentur, copiam haberet, iussit ferocissimum elephantum sub aure vulnerari, et eum, qui vulnerasset, transnato statim flumine, procurrare. ³ Elefantus exasperatus, ad persequendum doloris sui auctorem, transnauit amnem, et reliquis idem audendi fecit exemplum.

III. Carthaginensium duces instructuri classem, quia sparto deficiebantur, crinibus tonsarum ⁴ mulierum ad funes efficiendos vsi sunt.

IV. Idem Massilienses, et Rhodii fecerunt.

V. M.

¹ *Iunxit dolia*] De variis modis traiciendi maiora flumina agit Vegetius L. III. c. 7.

² *Contexerentur*] * In vulgatis legebatur *conferrentur*, nulla vero Codd. MSS. auctoritate, qui, teste Oudendorpio, omnes habent, *continrentur*; pro quo idem vir acutissimus legendum censet *contexerentur*, pariterque laudat commentarios VV. doctorum ad Ouid. L. XIV. Met. v. 530. I. F. Gronouium L. II. Obs. c. 7. Caesarem B. Gall. L. IV. c. 17. qui differentiam inter *contexere* et *conferre*, in fabrica pontis clare docet.

³ *Elephantus exasperatus*] De elephantis, quos contra Romanum

exercitum primus in Lucania rex Pyrrhus eduxit, in praeliis magnitudine corporum, baritus horrore, formae ipsius nouitate, homines equosque conturbare scribit Vegetius L. III. c. 24.

⁴ *Mulierum*] Iam in Capitolii obsidione, cum neruorum copia defecisset, matronae abscisos crines viris suis obtulero pugnantis, reparatisque machinis, aduersariorum impetum repulerunt, ut auctor est Vegetius L. IV. c. 9. De Carthaginensium matronis, quae item in tormentorum vincula crines suos obtulerunt, Florus L. II. c. 15. §. 11.

V. M. Antonius, a Mutina profugus, cortices pro scutis militibus suis dedit.

VI. Spartaco, copiisque eius, scuta ex vimine fuerunt, quae coriis tegebantur.

VII. Non alienus, ut arbitror, hic locus est, referendi factum Alexandri Macedonis illud nobile, qui per desertam Africae itinera, grauissima siti cum exercitu adfectus, oblatam sibi a milite in galea aquam, spectantibus vniuersis, effudit; vtilior exemplo temperantiae, quam si communicare potuisset.

C A P. VIII.

De distringendis hostibus.

Exemplum I.

Coriolanus, quum ignominiam damnationis suae bel-

5 *Scuta*] Heroica aetate ex coriis bubulis, aere testis, confecta fuisse scuta, Homerus testis est, cum alibi; tum Iliad. L. XII. v. 404. Adde not. ad Onofandri c. XX. De scutis ex vimine factis Sallustius Histor. Fragm. L. IV. p. 70. ed. Waff. *Hi locorum perignari, (pergnari) et soliti necesse ex viminibus vasa agrestia, ibi sum, quod inopia scutorum fuerat, ad eam artem se quisque in formam Parmae equestris armabat.*

6 *Per desertam Africae itinera*] Barthius Aduers. L. XIV. c. 9. omittendum censuit *per itinera*; cui etiam Tennulius et Oudendorpius accedunt, nisi quod omnes codices seruant *itinera*. Nec ego sustineam hanc vocem contra omnium MSS. fidem sollicitare. Quamquam enim eiusmodi adiectiua omnino *ελληνες* frequentius pronuntur: Graeci tamen pariter atque Romani Ellipsin interdum expressam habent. Sic *εγμων τροπον* Marc. c. VI. 31. *εγμων χρονον*

apud Luctan. in asin. p. 104. Eodem modo apud Varronem L. VI. p. 67. *qui in desertam et sesca se apportet loca*: nisi locus in mendo cubat. Nepos in vita Eumen: c. VIII. §. 5. *Duae erant viae — quarum breuior per loca desertam*: pro quo paullo post idem; *sin per loca sola contenderet*; uti apud Sallustium B. Jug. c. 110. *proficiscitur in loca sola.*

7 *Communicare potuisset*] *Potuisse* recte se habet, ut ostendunt viri docti. Eius locutionis exempla plena manu praebent Rittershus. et Burmannus ad Phaedri Fab. 15. et ad Ouid. Epist. Her. XVII. 209. quosque ibi laudant. Adde Broekhusium ad Propert. II. 15. et I. F. Gronou. ad Linium L. XXXII. 13. *An reuerteretur in Italiam posset, pro reuerteretur*, Oudend. Sic explicanda sunt illa Marci c. VI. §. *καὶ ἐν ὑδύατο ἐκὰ ὁδοῦ δύνανται ποῆσαι.*

1 *De distringendis hostibus*] Quam frequenter in verbis compositis,

bello vicisceretur, populationem patriciorum agrorum inhiuit, deustis vastatisque plebeiorum; vt discordiam moueret, qua consensus Romanorum distringeretur.

II. Hannibal Fabium, cui neque virtute, neque artibus bellandi par erat, vt infamia destringeret, agris eius abstinuit, ceteros populatus. Contra ille, ne suspecta ciuibus fides esset, magnitudine animi effecit, publicatis possessionibus suis.

III. Fabius Maximus quinto Cos. quum Gallorum, Vmbrorum, Hetruscorum, Sannitiumque aduersus populum Romanum exercitus coissent, contra quos et ipse trans Apenninum ² in Sentinate castra communiebat, scripsit Fulvio et Postumio, qui in praesidio vrbi erant, copias ³ ad Sitium mouerent.

⁴ Quibus adsecutis, ad sua defendenda Hetrusci Vmbri-

D 2

bri-

sus, di et de inter se in vet. libris confundantur, nos supra ad c. V. §. 26. notauimus. Ad hunc locum ita commentatur Oudendorpius: *Distringere* est diuidere, distrahere, distinere, de quare agit hoc caput; quare hoc, et exemplo primo ita legendum est. *Destringere* vero est criminari, taxare, famae alicuius abradere, et illi detrahare. Hinc patet, exemplo secundo scribendum, vt feci, *destringeret infamia*, quod monuit iam Cuperus L. IV. Obseru. c. 5. Et recte in locis Phaedri a Tenuilio adductis restitutum est per viros doctos. Consule Schefferum, Heinsum, et alios. Ouid. L. II. Trist. v. 563.

Non ego mordaci destruxi carmine quemquam.

² *In Sentinate*] Ἐλλινθῆς pro, in *Sentinate* agro; vt expressa elipsis est apud Liuium L. X. c. 27. *Consules ad hostes transgresso Apennino in agrum Sentinatem perueniunt.*

³ *Ad Sitium*] Variæ sunt eruditorum virorum de vera huius loci scriptura coniecturae. Modius et cum eo Cluuerius Ital. Ant. L. II. p. 568. *Clusium* coniectando augurati sunt, Liuium secuti L. X. c. 27. *Consules* (Decius et Fabius) *Fulvio, vt ex Falisco, Postumio, vt ex Vaticano exercitus ad Clusium admoveant, summaque vi fines bosium depopulentur, scribunt.* Huius populationis fama *Etruscos ex agro Sentinate ad suos fines tuendos mouit.* Codex Vatican. *Asisium*, et margo coll. Voss. *Affisium*; vnde facile *Aesifium*, Vmbriae oppidum, elici possit. Oudendorpio magis adridet *Sutrium*, Hetruariae claustra, vti de ea vrbe loquitur Liuius Lib. IX. c. 32. Vterque Liuii locus animum plane suspensum tenet, vt, cui coniecturae, *Clusium*, an *Sutrium* tuenti accedamus, dicere haud possumus, nisi quod *Sutrium* propius ad vulgatam accedere videtur.

⁴ *Quibus adsecutis*] MSS. nihil mutant. Forte *obsecutis*, vel *idsecutis*. Oudend.

brique descenderunt. Relictos Samnites Gallosque Fabius et collega Decius adgressi, vicerunt.

IV. M. Curius aduersus Sabinos, qui ingenti exercitu conscripto, relictis finibus suis nostros occupauerant, occultis itineribus, manum misit, quae desolatos agros eorum, vicosque per diuersa incendit. Sabini ad arcendam domesticam vastitatem recesserunt. Curio contigit et vacuos infestare hostium fines, et exercitum sine proelio auertere, sparsumque caedere.

V. T. Didius paucitate suorum diffidens, quum in aduentum earum legionum, quas expectabat, traheret bellum, et occurrere eis hostem comperisset, concione aduocata, aptari iussit milites ad pugnam, ac de industria negligentius custodiri captiuos; ex quibus pauci, qui profugere, nuntiauerunt suis, pugnam imminere. At illi, ne ⁵ suspitione proelii diducerent vires, omiserunt occurrere eis, quibus infidiabantur. Legiones tutissime, nullo excipiente, ad Didium peruenerunt.

VI. Bello Punico quaedam ciuitates, quae a Romanis deficere ad Poenos destinauerant, quum obsides dedissent, quos recipere, antequam desciscerent, studebant, simulauerunt seditionem inter finitimos ortam, quam Romanorum legati dirimere deberent, missosque eos, velut contraria pignora, retinuerunt, nec ante reddiderunt, quam ipsi recuperarent suos.

VII. Legati Romanorum, quum missi essent ad Antiochum regem, qui secum Hannibalem victis iam Carthaginiensibus habebat, ⁶ consiliumque eius aduersus Romanos instruebat, crebris cum Hannibale colloquiis effecerunt, vt is regi fieret suspectus, cui gratissimus

⁵ *Suspitione*] *Suspitionibus* pro *suspicionibus* apud Vegetium etiam duo veterrimi Leidenses. De *v. suspicio* consule cl. Burmann. ad Quintiliani Declam. 1. 2. et

Munker. ad Fulgent. L. III. init. Oudend.

⁶ *Consiliumque eius a. R. instruebat*] de locutione *instruere consilium* vid. not. ad Praef.

mus alioquin et utilis erat propter calliditatem et peritiam bellandi.

VIII. Q. Metellus aduersus Iugurtham bellum gerens, missos ad se legatos eius corrupit, ut sibi proderent regem. Quum et alii venissent, idem fecit. Eodem consilio usus est et aduersus tertios. Sed de captiuitate Iugurthae res parum processit; viuum enim tradi sibi volebat: plurimum tamen consecutus est; nam, quum interceptae fuissent epistolae eius ad regiones amicos scriptae, in omnes eos rex animaduertit, ⁷ spoliatusque consiliis, amicos postea parare non potuit.

IX. C. Caesar, quum per exceptum quemdam aquatorem comperisset, Afranium Petreiumque castra noctu moturos, ut citra vexationem suorum hostilia inpediret consilia, initio statim noctis, ⁸ vasa conclamare milites, et praeter aduersariorum castra agi mulos cum fremitu, et sonum continuare iussit, quo re-tentos volebat arbitrari, castra ⁹ Caesarem mouere.

D 3

X. Sci-

⁷ *Spoliatusque consiliis*] *Consilia* hic dicuntur pro *consiliariis*; ut supra L. I. c. 11. §. 1. *Legatio* pro *legatis*. Sic etiam *seruitia*, *coniugia*, pro *seruis*, *coniugibus*, et multa alia, quae vbiuis sunt obuia. *Consiliariorum* necessitatem probe perspexerunt scriptores Taciti, cuius rationem adfert Oudendorp, docetque, quomodo dux copiarum iis uti debeat, c. III. γυναιμ γάρ, ἡ μὲν ἀνεπικύρητος μονυμένη, πταίει περὶ τὴν ἰδίαν αἰρεσιν· ἡ δὲ ὑπὸ τῶν πέλας ἐπιμαρτυρηθεῖσα, πισύται τὸ μῆσφαιερόν.

⁸ *Vasa conclamare*] Ad Caesaris L. I. B. Ciu. c. 66. locum D. Vossius hic legendum esse monet, *vasa conclamari*, deleta voce *milites*. Et, ut ego quidem arbitror, recte. Milites enim ipse

non conclamant vasa; sed praecones vel tesseratii; vnde passim impersonaliter *vasa conclamari*; et *conclamari* simpliciter apud Caesarem, et alios occurrat, cum iubet imperator castra moueri. Vid. L. III. B. Ciu. c. 37. 38. L. I. c. 67. III. 75. Linius L. XXII. c. 3. *Signo dato conclamatur inde, ut colligantur vasa: profecti et agmine incidentes* etc. Haec autem coniecturam vehementer firmat Cod. primus Mediceorum, in quo *milites* modo erat supra scriptum, non in ipso contextu. Oudend.

⁹ *Caesarem mouere*] Haec et superiora ita restituenda esse censet Oudendorpius: *Initio statim noctis vasa conclamari, etc. et sonum continuare milites iussit. Quo territores volebat arbitrari, castra ad se Caesarem mouere.*

X. Scipio Africanus ad excipienda auxilia cum commeatibus, Hannibali venientia, M.¹⁰ Thermum, dimisit, ipse subuenturus.

XI. Dionysius, Syracusanorum tyrannus, quum Afri ingenti multitudine traiecturi essent in Siciliam, ad eum obpugnandum, castella pluribus locis communiit, custodibusque praecepit, vt ea aduenienti hosti dederent, dimissique Syracusas¹¹ occulte redirent. Afris necesse fuit, capta castella praesidio ibi tenere; quos Dionysius, redactos ad quam voluerat paucitatem, pene iam par numero adgressus vicit, quum suos contraxisset, et aduersarios sparsisset.

XII. Agesilaus Lacedaemonius, quum inferret bellum Tissaphernae, Cariam se petere simulauit; quasi¹² aptius locis montuosis, aduersus hostem equitatu praeualem, pugnaturus. Per hanc consilii ostentationem¹³ auocato in Cariam Tissapherne ipse Lydiam, vbi caput hostium regni erat, inrupit; ob-

pres-

¹⁰ *Thermum dimisit*] Ompino summi Gronouii sententiae accedendum putem, qui in epistola ad Keuchenium data pro *dimisit* legendum censet *immisit*, voce huic rei propria: vti apud Graecos τὸ ἐπαφέναι. Polybius L. III. c. 102. ἐπαφῆκε τοῖς προνομήσιν. Hinc eleganter Macro, qui gratiam C. Caesaris cum acris in dies foueret, iuuenemque amore illicere studeret, uxorem suam Enniam ei dicitur *immisisse* apud Tacitum Anal. L. VI. c. 45. Eadem notione *immisere* alicui *percussores, sicarios*.

¹¹ *Occulte redirent*] *Vt occulte* Leid. pr. quod cur praeceperit Dionysius, non capio. Quorum enim alio, deditis per pacem castellis, se reciperent milites? Non tradit hoc etiam Polyaeus L. V. 2. 9. *An ocissime?* certe quid *occulte* hic faciat, non video. Ouden-dorpius.

¹² *Aptius locis montuosis cet.*] Optime secundum Tacticorum praecepta, qui *loca aspera, angusta et montuosa* occupanda suadent, si hostes praeualem equitatu. Sic Onofander c. XXXI. ἱπποκρατῶντων δὲ τῶν πολεμίων, ἐὰν ᾖ δύνατον, ἐκλεγέσθαι χώραν τραχέα, καὶ στενὰ, καὶ παρὲρ ἡμῶν ἰσχυρὰ. Cui iungendi Leo c. XIV. §. 36. c. XX. §. 189. Mauricius L. XII. p. 359. Polybius L. III. c. 110.

¹³ *Auocato*] Ita sane pro *aduocato*, vt in Scriueriana aliiisque editionibus male legitur. Perpetuo fere errore *aduocare* et *auocare* in Codd. MSS. turbata reperiuntur, vt L. I. c. IV. §. 14. et c. V. §. 16. in quibus recte Tenulius et Ouden-dorpius τῇ *auocare* locum dederunt.

pressisque, qui illic agebant, pecunia regia potitus est.

C A P. IX.

De seditione militum compeſcenda.

Exemplum I.

A. Manlius Cos. quum comperisset, coniurasse milites in hibernis Campaniae, vt, iugulatis hospitibus, ipsi res eorum inuaderent, rumorem spargit, ¹ eodem loco hibernaturos; atque ita coniuratorum consilio turbato, Campaniam periculo liberauit, et ex occasione nocentes puniuit.

II. L. Sulla, quum legiones ciuium Romanorum pernicioſa seditione furerent, consilio restituit sanitatem efferatis. ² Propere enim adnuntiari iussit, hostem adesse, et ³ ad arma vocantium clamorem tolli,

D 4

signa

¹ *Eodem loco*] Egregie Oudendorpius defectum orationis supplet ex Liuiο L. VII. c. 38. *Haec agitata oculis coniuurationibus, nec dum vulgata in omnes consilia inuenit nouus consul C. Marcius Rutilus, cui Campanis forte provincia euenerat. Itaque — optimum ratus, differendo spem, quantumque vellent, consilii exsequendi, milisarem impetum frustrari; rumorem dissipat, in iisdem oppidis ET ANNO POST praesidia hibernaturos. Eo laxamento cogitationibus dato, quieuit in praesentia seditio.* Haec secutus, vna addita voce, corrupto loco succurrit, legendo: *eodem dein loco hibernaturos*; quae particula, ob ultimam praecedentis vocis syllabam, facile potuit absorberi.

² *Propere enim* cet.] Prudentee adeo praecipit Onofander c. XIV. *Θραυ γαθυμῶ τετραπέδον, καὶ ἑπαιθέταρον ἢ τοῖς ἡγούμενοις, τὸν ὑπὸ τῶν πολεμίων ὑποσημαίνεν δεῖ*

κινδυνῶν. Adde Xenophont. *Cyrop.* L. I. c. VI. §. 12. Hoc praecceptum etiam Hermocrates Syracusanus secutus est, qui, cum ingentem captiuorum manum in potestatem redegisset, veritus, ne parum diligenter custodirentur, finxit, proxima nocte equitatum hostilem venturum, vt noſter Frontinus tradit L. II. c. IX. §. 6. et §. 7. vbi aliud eiusdem exemplum prodit.

³ *Ad arma vocantium*] *Ad arma*, voces erant tollennes, quibus imperator ad pugnam capeſſendam milites exhortabatur, quem reliqui copiarum duces ac milites secuti, iisdem procul dubio verbis se mutuo concitarunt; quod *conclamare ad arma* dicebatur. Caesar L. I. de B. Ciu. c. LXIX. *Conclamatur ad arma; atque omnes copiae — exeunt.* Inter praeccepta imperatoria refert Aelianus *Tact.* c. LIII. *Ἄγε εἰς ὕπλα.* Xenophon *Ἀναβ.* L. I. *εὐθὺς παραγγέλλει, εἰς τὰ ὕπλα.* Leo c. VII.

signa canere. \ Discussa seditio est, vniuersis aduersus hostem consentientibus.

III. Cn. Pompeius, trucidato ab exercitu Mediolani senatu, ne tumultum moueret, si solos euocasset nocentes, mixtos eis, qui extra delictum erant, venire iussit. Ita et noxii minore cum metu, quia non segregati, ideoque non ex causa culpae videbantur arcessiri, comparuerunt, et illi, quibus integra erat conscientia, custodiendis quoque nocentibus adtenderunt, ne illorum fuga inquinarentur.

IV. C. Caesar, quum quaedam legiones eius seditionem mouissent, adeo, ut in perniciem quoque ducis viderentur confurrectionae, dissimulato metu, processit ad milites, postulantibusque missionem, ultro minaci vultu dedit. Exauctoratos poenitentia coegit⁴ satisfacere Imperatori, obsequentioresque in reliquum⁵ operas edere.

CAP.

VII. §. 33. Eandem conclamationem in seditione atque tumultu vulgari obtinuisse, patet ex illis Horatii L. I. Od. XXXV. v. 14.

— — — *neu populus frequens
Ad arma cessantes, ad arma
Concises, imperiumque frangat.*

vbi poeta ad exprimendum vehementiorem affectum, atque tumultuantium festinationem, eandem vocem ingeminat, de qua ratione nos ad Bionis Idyll. I. v. 16.

4. *Satisfacere*] *Satisfacere* alicui pro deprecari est locutio apud optimos scriptores satis frequens. Sic apud Caesarem, vnde haec hausit noster, L. I. de B. Gall. c. XLI. *Deinde reliquae legiones per tribunos militum et primorum ordinum centuriones*

egerunt, uti Caesari satisfacere. Suetonius in vit. Tiber. c. XXVII. *Adulationes adeo auersatus est, ut — Consularem satisfaciensem sibi, ac per genus orantem ita suffugerit, ut caderet supinus.* Vnde satisfactionem accipere, est deprecationem admittere, veniam dare: uti est apud Caesarem l. supra cit: *satisfactione accepta — profectus est.* Velleius Paterc. L. II. c. 29, de Pompeio, *in reconcilianda gratia fidelissimus, in accipienda satisfactione facillimus.*

5. *Operas edere*] Non debuerunt haec alibi sollicitare viri docti, quae sincera et elegantia sunt. Adi notas I. F. Gronouii ad Liuium L. III. c. 63. *Castigati ferrum statim virorum operam edebant.* Oudendorp.

C A P. X.

*Quemadmodum intempestiua postulatio pugnae
inhibeatur.*

Exemplum I.

Q. Sertorius, quod experimento didicerat, inparem se vniuerso Romanorum exercitui, vt barbaros quoque, inconsulte pugnam exposcentes, doceret, adductis in conspectum duobus equis, altero praenalido, altero admodum exili; duos admouit iuuenes similiter adfectos, robustum et gracilem: et robustiori imperauit, equo exili vniuersam caudam abrumperè; gracili autem, valentiorè per singula vellere. Quumque gracilis fecisset, quod imperatum erat, validissimus cum infirmi equi cauda sine effectu luctaretur: Naturam, inquit Sertorius, Romanarum cohortium per hoc vobis exemplum ostendi, milites: insuperabiles sunt vniuersas adgredientibus: eandem lacerabit et carpet, qui per partes adtentauerit.

II. ² Idem, quum videret, suos pugnae signum inconsulte flagitantes, crederetque rupturos imperium,

D 5

nisi

I *Per singula vellere*] MSS. omnes et Edd. Rom. Bonon. Paris. receptam scripturam *per singula vellere* tuentur. In vulgatis est *per singulos pilos*, vti etiam in eadem historia L. IV. c. 7. §. 6. repetita legitur; nisi quod ibi rectius *valentioris* sinitur, subint. *caudam*. Omnino autem, *per singula*, hic Codd. fide probandum censemas, Graecorum more positum, qui ἑλκυσθεῖς dicunt καὶ ἑκάστα subint. μέγ. Theophrast. Charact. Eth. c. III. εἰς τὸν εἰρήν ἐπὶ τῇ δεινῇ τὰ καὶ ἑκάστα διεκείλει. Ex hac historia tracta sunt illa Horatii L. II. Ep. I. v. 45.

Vt permissio, caudasque pilos vt equinae,

Paullatim vello, et demo vnum, demo etiam vnum;
Dum cadat elusus ratione ruen-
tis acerui.

Quod de Romanis hic dicit Sertorius, Carthaginenses magna clade experti sunt, quorum magnam partem pabularum emissam ac dispersam Fabius cecidit, ipsumque eorum exercitum in grauissimum periculum adduxit. Polybius l. III. c. 102.

2 *Idem cum videret*] Bene Onofander c. XIV. πρὸς ἑκάτερον δὲ τὸν στρατηγὸν ἡμέροισι, καὶ εἰδέναι, πότε δεῖ τὰ ταπεινὰ καὶ λόγῳ καὶ ὀχλήματι ποιεῖν, καὶ πότε δὲ τὰ δεινὰ καὶ φοβεράτερα.

nisi congregarentur, permisit turmae equitum ad la-
cessendos hostes ire; laborantique submisit alias, et
sic recepit omnes: tum vtrisque et sine noxa osten-
dit, quis exitus flagitatam pugnam mansisset, Obse-
quentissimis inde eis usus est.

III. Agelatus Lacedaemonius, quum aduersus
Thebanos castra super ripam posuisset, inultoque ma-
iorem hostium manum esse intelligeret, et ideo suos
arcere a cupiditate decernendi vellet, dixit, responso
Deum se ex collibus pugnare iussam: et ita exiguo
praesidio ad ripam posito, accessit in colles. Quod
Thebani pro metu interpretati, transierunt flumen, et
quum facile depulissent praesidium, ceteros insecuti
avidius, iniquitate locorum a paucioribus victi sunt.

IV. Scorylo, dux Dacorum, quum sciret dis-
sociatum armis ciuilibus populum Romanum, neque
tamen tentandum arbitretur, quia externo bello
posset concordia in ciues coalescere, duos canes in
conspectu popularium commisit, iisque acerrime inter
iplos pugnantibus, lupum ostendit, quem protinus
canes, omissa inter se ira, adgressi sunt. Quo exem-
plo

3 Scorylo] Varia est vocis huius scriptura in Codd. MSS. aliis Scorilo, aliis Scoriolo, aliis denique Corilo et Arcilo, exhibentibus. Benteius suspicatur, num scribendum sit Coriso, ad Horat. L. III. Od. 8. Occidis Dasi Corisonis agmen.

4 In ciues coalescere] Regio cunctis accedunt utque Mediceus et Perentis inter ciues. Quod cum Tenuilio, prima specie, credas vulgatae lectioni praestare. Vix tamen videntur librarii hoc corrupturi fuisse; immo ter tam paucis verbis inter repetiisset auctor. Vide potius, num dederit auctor iuicem, i. e. mutuo. Immo po-

tius nihil mutandum, et in ciues capiendum pro in ciuibus, in animos eorum, ut planta coalescit in terram. Quomodo locutus est Optatus Afer, teste Gronouio obseruat. Eccles. c. 13. in f. Nam alio sensu, qui hic non quadrat, Liuius dixit, multitudo coalescit in populi unius corpus, L. I. c. 8. In cum quarto pro sexto casu iungi saepissime, alibi vidimus; quamquam eo hic confugere non opus sit, et hoc loco motum etiam quemdam in animos denotet. Latinum etiam esset, possent in concordiam ciues coalescere. Sic Tacitus L. II. Histor. c. 37. Exercitus diffusus in hunc consensum coaluiss. Gundendorpius.

plo prohibuit barbaros ab impetu, Romanis profuturo.

C A P. XI.,

Quemadmodum incitandus sit ad proelium exercitus.

Exemplum I.

¹ **M.** Fabius et Cn. Manlius Coss. aduersus Hetrulcos, propter seditiones detractante proelium exercitu, ultro simularunt cunctationem, donec milites probris hostium coacti, pugnam deposcerent, iurarentque, se ex ea victores redituros.

II. Fulvius Nobilior, quum aduersus Samnitium numerosum exercitum, et successibus tumidum, parvis copiis necesse haberet decertare, simulauit vnam legionem hostium a se corruptam ad proditionem; imperauitque ad eius rei fidem tribunis, et ² primis ordinibus, et centurionibus, quantum quisque numera-

tatae

¹ *M. Fabius* cet.] Hoc bellum cum Etruscis gestum narrant plures Liuius L. II. c. 46. Dionysius Halicarnass. L. IX. 13.

² *Primis ordinibus*] Optime se habet recepta scriptura, et *primis ordinibus*, et *centurionibus*; nec opus est, vt *primi ordinis centurionibus*, vt quibusdam visum, legamus; vel cum Keuchenio particulam et deleamus. Vult nimirum docere Frontinus, non *primorum ordinum* solum; sed reliquis quoque *minoribus centurionibus* imperasse, vt aurum argentumque confecerent. Differabant autem *primipili*, *primi principes*, *primi hastati* a reliquis *minorum ordinum centurionibus*; vnde illi *primi ordines*; vel *primorum ordinum centuriones* dicti fuerunt. Sic apud Velleium Patercul. L. II. c. 102. §. 6. *non incruentis centurionibus, e quibus etiam primi ordines occidere.* Hinc ipse Caesar de B.

Gall. L. VI. c. 40. *ordinum duces, in inferiorum et superiorum ordinum centuriones distinguit: et de B. Ciu. L. III. c. 74. cum superioris etiam ordinis nonnulli — rem praelio committendam existimarent: nisi forte hic, duce Oudendorpio, superiores ordines legendum censeamus.* Tacito Histor. L. IV. c. 59. *alii ordines*, et Annal. L. IV. c. 73. *insignes centuriones* dicuntur, quales etiam sine dubio innuit Horatius Serm. L. I. VI. v. 73.

Quo pueri magnis e centurionibus orti.

Pec *primos ordines* intelligi *primorum ordinum centuriones*, Graecus quoque interpret belli Gallici Caesaris perspexit, qui L. VI. c. 7. *primos ordines per agros rati.* reddit; de quibus nos pauca notauimus ad Onofandri c. II.

ratae pecuniae, aut auri argentine haberet, conferret, ut ³ repraesentari merces proditoribus posset: se autem his, qui contulissent, pollicitus est, consummata victoria, ampla insuper praemia daturum. Quae sua persuasio Romanis alacritatem adtulit et fiduciam: unde etiam praeclara victoria, commisso statim bello, ⁴ patrata est.

III. C. Caesar aduersus Germanos et regem Ariouistum pugnaturus, confusus suorum animis, pro concione dixit, nullius se eo die opera, nisi decimae legionis, usurum: quo consecutus est, ut decimani tamquam praecipuae fortitudinis testimonio ⁵ cogerentur, et ceteri pudore; ne penes alios gloria virtutis esset.

IV. Q. Fabius, qui egregie sciebat, et Romanos eius esse libertatis, quae contumelia exasperaretur, et a Poenis nihil iustum aut moderatum expectabat, misit legatos Carthaginem de conditionibus pacis: quas quum illi iniquitatis et insolentiae plenas retulissent, exer-

³ *Repraesentari*] Omnes MSS. *repraesentari*, h. e. praesentem solui, non in diem. Inde *repraesentatio* pro praesenti solutione. Cicero l. XII. ad Attic. ep. 31. *si enim Faberianum venderem, explicare vel repraesentatione non dubitarem de Silianis*, Sueton. Aug. c. 101. *Quam summam repraesentari iussit*. Etiam de quibuslibet aliis rebus, quae statim fiunt. Cicero V. Famil. 16. *Neque expectare temporis medicinam, quam repraesentare ratione possimus*. Plinius Paneg. *An mediocris animi est, his potius repraesentare, quibus negari magis potest*. Sueton. Claud. c. 34. *Poenas parricidarum repraesentabat, exigebatque coram*. Phaedrus Fab. 49. *Repraesentauit in se poenam facinoris*. Vide Gronouium L. l. c. 6. de pecunia veteri. Tennul.

⁴ *Patrata est*] Hittorp. *margo*

parata. Sed duo Scriueriani, Cantabrigienses, Leideneses et Palatinus etiam *passata*. Verissime. Tacitus L. XII. Annal. c. 16. *Patrata expugnatio*. Sed vide omnino cel. Burmannum ad Quindstil. L. VIII. Instit. Orat. o. 3. Oudend.

⁵ *Cogerentur*] Cum alio loco in hac re et ex. seqq. habeamus *concitarentur*, et Mediceus det *congerentur*, a Frontini manu hic omnino esse putem, sensu exigente, *concirentur*, hoc est, instigarentur. Frequens hoc verbum est apud Livium, Velleium, Tacitum, Valerium Flaccum, et alios *concire*, *concire in arma*; unde *concitor belli*, quod saepe abiit in *concitator*. Hoc ipsum tempus ita apud Lucan. L. III. 54.

— *vanos populi conciret amores*. *Concitus* et *concitus* variantur etiam L. IV. c. 5. §. 16. Oudendorpius.

exercitus Romanorum ad pugnandum concitatus est.

V. Agefilaut, Lacedaemoniorum dux, quum prope ab Orchomeno, socia ciuitate, castra haberet, comperissetque, plerosque ex militibus pretiosissima rerum deponere intra munimenta, praecepit oppidanis, ne quid ad exercitum suum pertinens reciperetur, quo ardentius dimicaret miles, qui sciret, sibi pro omnibus suis pugnandum.

VI. Epaminondas, dux Thebanorum, aduersus Lacedaemonios dimicaturus, vt non solum viribus milites sui, verum etiam ⁶ adfectibus adiuuarentur, pronuntiauit in concione, destinatum Lacedaemoniis, si victoria potirentur, omnes virilis sexus interficere, vxoribus autem eorum et liberis in seruitutem abductis, Thebas diruere: qua denuntiatione concitati, primo impetu Thebani Lacedaemonios expugnauerunt.

VII. Leutychidas, dux Lacedaemoniorum, pugnaturus eodem die, quo ⁷ classe vicerant locii, quamuis

6 *Adfectibus*] Notanda vocis huius notio, sequioris aevi scriptoribus recepta, qua *vehementiores animi motus* significantur; quibus homines ad audenda quaevis, mirum quantum, incitantur. Hinc Plinius in Paneg. c. LXXVIII. *Tentabitque affectus nostros, vt solet, cobibere; nec poterit.* Quos adeo in acri militia si rite noxerit excitare in militum animis imperator, plurimum omnino proficiet. Grauius Horatius de eiusmodi milite ad pugnam concito L. III. Od. 2. v. 9.

*Eheu! ne rudis agminum
Sponsus laceſſat regius asperum
Tactu leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira caedes.*
Quae cum probe explorata habuisset Epaminondas, litterarum studiis

ac philosophiae doctrina aequae rei militaris scientia mirabilis, teste Iustino L. VI. c. 8. §. 9. caedem omnis virilis sexus, vxorum liberorumque seruitutem, ac patriae excidium ab hoste imminere, prudentissimo sane consilio finxit; militumque animos pariter misericordia, iracundia, timore, desperatione impleuit: ex quo factum est, vt primo impetu Lacedaemonios expugnarent.

7 *Classe*] 4 Regii, 3 Hill. *classe*. Fennul. Vehementer miror, interpretum neminem, nec summum Casaubonum, dum recte nostri Frontini verba ad historiam et pugnam prope Mycalen factam refert, vidisse, aut certe nos monuisse, magnum hic errorem a Frontino fuisse commissum; si haec quidem ver-

uis ignarus actae rei, vulgavit nuntiatam sibi victoriam partium, quo constanciores ad pugnam milites haberet.

VIII. A. Postumius proelio, quo cum Latinis confixit, oblata specie duorum in equis iuuenum animos suorum erexit, Pollucem et Castorem adesse dicens, ac sic proelium restituit.

IX. Archidamus Lacedaemonius aduersus Arcadas bellum gerens, arma in castris statuit, et circa

ea

verba, *quo classe vicerant socii*, eo ordine, quo vulgo scribuntur, sana sunt. Ipse enim Leutychidas classe pugnavit, et eodem die ad Plataeas, duce Pausania, pedestri proelio res gesta et victoria est comparata; vti ex Herodoto, Diodoro, Plutarcho, Polyaeo, Iustino et C. Nepote aliisque constat. Hinc primo intuitu legendum putabam, *pugnatus classe eodem die*: quomodo deinceps vidi a Doctiss. Eduardo Simsono in Chronic. ad A. M. 3526 tentatum esse hunc locum. Verum mox totum vocabulum *classe* coepit mihi esse suspectum. Nam cur additum hoc *classe*, si non e contrario dicatur, quo pugnae genere ipse; vel si ipse classe, quo genere pugnaverint socii? unde patet, vel superuacuum esse, vel aliud quid latere. Quod postea ostenderunt mihi MSS. qui mordicus cum Romana editione praeferunt *classē*. Iam vero Latinum non est, *classē vincere* simpliciter, pro comparare maritimo proelio victoriam. Quare omnino, ni vehementer fallar, legendum mihi videtur, minima mutatione *Xersem*, et forsā bene: quia id Persicae linguae patitur genus, iudice harum elegantiarum peritissimo Relando Dissert. 8. de vet. ling. Pers. Xersem vero capiendum ita, ut passim solet ipse *rex*, vel *dux* poni pro eius exercitu. Nam ipse non adfuit; sed Mardonius cum Persarum in Graecia reli-

quus. Facile autem *Xersem* potuit abire in *classē*: modo in veteri aliquo codice, unde recentior exscriptus est, in litura cubuerit prima eius vocis syllaba. Vel denique, si haec coniectura non placet, considera tum, lector, in Mediceo antiquiore, et edd. Rom. Bonon. Paris. Wechel. vitiose legi, *eodem die, qua classē*, sed in tribus posterioribus Edd. *classe*. *Qua* inuenerat etiam scriptor alterius Medicei; sed ille dedit hinc, *eodem die, qua classē*. Et vide, num ex *qua classē* faciendum, *quo ad Plataeas*. Illic enim, siue, ut alii malunt, Plataeis res est gesta. In singulari Homerus quoque Πλαταιῶν dixit in catalogo v. 10. Vide Stephan. de Urbibus. Oudendorp. Cum, hoc nostro inprimis saeculo, valeat illud tritum Graecorum dictum: εἶπον μὴ μῆδ' αὖ μὴ μῆδ' αὖ: lubens volensque τὸ ἐπ' ἔχειν amplector; cum sine adcuratoris codicis ope vix quidquam tentandum videatur.

§ *Arma*] Cafaubonius olim pro *arma* supposuit *aram*; et pro *circa ea*, *circa eam* legendum coniecit; adductus verbis Polyaei L. 1. c. 41. βαμὸν ἰδρυσάμενος. Verum cum statim sequatur, καὶ κοσμήσας ὅπλοις λαμπροτάτοις, recte omnino, consentientibus omnibus MSS. veterem scripturam, quam

ex

ea duci equos noctu clam imperauit: quorum vestigia mane, tamquam Castor et Pollux perequitasent, ostendens, adfuturos eosdem ipsis proeliantibus persuasit.

X. Pericles, dux Atheniensium, initurus proelium, quum animaduertisset lucum, ex quo vtraque acies conspici poterat, densissimae opacitatis, vastum aliòquin et Diti patri sacrum, ingentis illic staturae hominem, altissimis cothurnis, et veste purpurea, ac coma venerabilem, in curru candidorum equorum sublimem constituit, qui, dato signo pugnae, prouheretur; et voce Periclen nomine adpellans, cohortaretur eum, diceretque, Deos Atheniensibus adesse: ⁹ quo pene ante coniectum teli hostes ¹⁰ terga verterunt.

XI. L. Sulla, quo paratiorem militem ad pugnandum haberet, praedici sibi a Diis futura simulauit. Postremo etiam in conspectu exercitus, priusquam in aciem descenderet, signum modicae amplitudinis, quod

ex sua editione eiecit Scriuerius, reuocauit Oudendorpius, arbitrans, forte scripsisse Frontinum, *aram et arma*: curenim posteriora illa Polyaei verba, iudice Casaubono, ad Frontinum non pertineant, videre non possum; cum *arma* certius, quam *ara* Deorum praesentiam indicare; et *ara* ob similem fere vtriusque vocis sonum, in tanta praesertim librariorum oscitantia, potuerit excidere. Caeterum superstitiosa antiquitas, Castorem et Pollucem praeliis credidit interesse spectatores pariter atque auxiliares; quibus inde Postumius Dictator, in atrocissimo cum Latinis praelio, cum duo in candidis equis apparuissent, pactus victoriam, quasi commilitonibus Diis templa promissit et reddidit, ut auctor est Florus L. I. c. 11. §. 4. Nihil autem ad virtutem excitandam, animosque militum confirmandos dici cogitatione potest effi-

cacius, quam si exercitui persuaserit Dux, se ob iustas belli causas habere Deos *συνάγωντας εὐμενείς*, ut habet Onosander c. IV. Adde, inter alios, Xenophontem L. I. K. II. p. 55. et L. III. K. A. p. 148. Leon. c. II. §. 48.

⁹ *Quo pene*] Aliquid latere videtur, *perterriti* scilicet, aut *perculsi*, vel tale quid. *pene* certe non satisfacit. Oudendorp.

¹⁰ *Terga verterunt*] Quantom, in bello iniuste suscepto, vim in animis militum habeat religio, ex bello Philippi aduersus Phocenses inprimis patet. Cum enim Philippus omnes milites coronas laureas sumere iussisset, ut, quasi Deo (Apolline) duce, in praelium pergerent, Phocenses, insignibus Dei conspectis, conscientia delictorum territi, abiectis armis, fugam capessuerunt. Iustinus L. VIII. c. 2.

quod Delphis sustulerat, orabat, petebatque, promissam victoriam maturaret.

XII. C. Marius sagam quamdam ¹¹ ex Syria habuit, a qua se dimicationum euentus praediscere simulabat.

XIII. Q. Sertorius, quum barbaro et rationis indocili milite vteretur, ceruam candidam insignis formae per Lusitaniam ducebat, et ab ea, quae agenda aut vitanda essent, praenoscere se adseuerabat, vt barbari ad omnia, tanquam diuinitus imperata, obedirent.

¹² Hoc genere Strategematôn non ea tantum parte vtendum est, qua inperitos existimabimus esse, apud quos his vtetur, sed multo magis ea, quae talia erunt, excogitabuntur, vt a Diis monstrata credantur.

XIV. Alexander Macedo sacrificaturus inscripsit medicamento aruspiciis manum, quam ille extis erat subpositurus. Litterae significabant, victoriam Alexandro dari: quas quum iecur calidum rapuisset, et a rege militi esset offensum, auxit animum, ¹³ tanquam Deo spondente victoriam.

XV. Idem

¹¹ Ex Syria] In vulgatis, ipsa-
que etiam Scriueriana editione le-
gebatur *ex Scythia*, pro quo, trium
codicum auctoritate, iam Wasse re-
posuit *ex Syria*, quam scripturam
ex multis aliis antiquis libris Oudendorpius comprobavit; testemque
affert Plutarchum in vita Marci p.

414. Σύαν γυναῖκα, μάγεδαν
ὄνομα: cuius mulieris nomen
etiam a Frontino memoratum fuisse,
ex lectionis varietate conicit.

¹² Hoc genere strategem.] Hunc
locum ita refingit Oudendorpius.
Hoc genere strategematôn tantum
ea parte vtendum est etc. Sed
multo magis ea vicia erunt, quae
excogitabuntur, vt a Diis mon-
strata credantur.

¹³ Tanquam Deo spondente victoriam] Fraudibus eiusmodi, suis
militibus glaucoma obducere saepius

studuerunt veteres exercitus duces:
qua de re sacrificios semper
ac vates secum duxerunt, quorum
erat, pecudum exta consulere at-
que interpretari. Hinc veteres quo-
que Strategici hostiarum ante pu-
guam inspectionem summopere
commendarunt, ac si laeta porten-
disent, copiarum ducibus militibus-
que ab imperatore ostendi iusserunt;
ὡς οἱ θεοὶ καλεῖσθαι μέ-
νους θαρσύνειν λέγοιεν, ἀπαγγέλλοντες, ὡς οἱ θεοὶ καλεῖσθαι μέ-
νους etc. vt habet Orosius c.
X. §. 10. cum quo conspirant
Leo c. XIV. §. 116. quanquam non
superstitiosa illa extorum interpre-
tatione; sed praemiis et oratione
excitari milites iubens, admoneri-
que, Dei numen praesidiumque
adesse, et Xenophon Cyrop. p. 186.
374. 391.

XV. Idem fecit Sudines aruspex, proelium Eumene cum Gallis commissuro.

XVI. Epaminondas Thebanus, aduersus Lacedaemonios fiduciam suorum religione adiuuandam ratus, arma, quae ornamentis ¹⁴ adfixa in templis erant, nocte subtrahit, persuasitque militibus, Deos iter suum sequi, ut proeliantibus ipsis ¹⁵ adessent.

XVII. Agefilaus Lacedaemonius, quum quosdam Persarum cepisset, quorum habitus multum terroris praefert, quoties veste tegitur, nudatos militibus suis, ut alba ¹⁶ corpora et umbratica contemnerent, ostendit.

XVIII. Gelo, Syracusanorum tyrannus, bello aduersus Poenos suscepto, quum multos cepisset, infirmissimum quemque praecipue ex auxiliariis, qui nigerrimi erant, nudatum ¹⁷ in conspectu suorum produxit, ut persuaderet contemnendos.

XIX. Cy-

¹⁴ *Adfixa in templis*] Horatius L. III. Od. 5. v. 18.

-- *Signa ego Punicis*

Affixa delubris, et arma

Militibus sine caede, dixit,

Derepta vidi.

et qui hunc ob oculos habuisse videtur Lucanus L. I. v. 239.

Stratisque excita iuventus

Deripuit sacris adfixa penaribus arma.

¹⁵ *Adessent*] Vnus Cantabrigiensis, *interessent*. Ita quidem Castor et Pollux *interfuisse spectaculo* dicuntur apud Florum L. I. c. 11. §. 4. Praeferenda autem vulgata: non enim *interesse* tantum ipsis *Deos*; sed *adesse*, i. e. opem ferre, videri volebat Epaminondas.

¹⁶ *Corpora umbratica*] Mollia intelligit atque effeminata corpora, qualia *umbraticis* hominibus, umbrae potius, quam solis aestusque patientibus, tribui possunt; unde *umbraticis miles* apud Am-

mianum Marcellinum L. XVIIII. Sic Cicero Tuscul. disp. L. II. c.

10. *vitam umbraticam et delicatam* coniungit. *Umbratica negotia* apud Gellium L. III. c. 1. *Umbraticae litterae* apud Plinium L. IX. a. §. 3. occurrunt.

¹⁷ *In conspectu*] Codices tres in *conspectum* exhibent, quod perinde est. Perpetuam esse in hisce variationem in antiquis libris, doctissimi viri dudum adnotarunt; inter quos Oudendorpius ad c. X. §. 1. Hurmannus ad Phaedri L. V. l. 13.

Quinam cinnædus ille in conspectu meo

Audet venire?

vbi doctissimus vir notar, multisque exemplis probat, hasce locutiones potius ad usum loquendi veterum, quam ad Grammaticorum canones esse exigendas. Antiquam esse hanc locutionis formam, ex illis Catonis probari potest apud Gellium L. X.

XIX. Cyrus, rex Persarum, vt concitaret animos popularium, tota die in excidenda quadam filua eos fatigauit; deinde postridie praestitit eis liberalissimas epulas, et interrogauit, vtro magis gauderent. Quumque ei praesentia probassent: Atqui per haec, inquit, ad illa perueniendum est: Nam liberi beati-que esse, nisi Medos viceritis, non potestis. Atque ita eos ad cupiditatem proelii concitauit.

XX. L. Sulla, quia aduersus Archelaum, praefectum Mithridatis, apud ¹⁸ Piraea pigrioribus ad proelium militibus utebatur, opere eos fatigando compulsit ad poscendum vltro pugnae signum.

XXI. Fabius Maximus veritus, ne qua fiducia nauium, ad quas refugium erat, minus constanter pugnaret exercitus, incendi eas, priusquam iniret proelium, iussit.

CAP.

c. 24. *Mitte mecum Romam equisatum, die quinti in Capisolum sibi coena colla erit.* Sic noster L. IV. c. 7. §. 6. *Adductis in conspectum duobus equis: pro quo apud Caesarem de B. Gall. L. VIII. c. 8. in conspectu hostium celerius opinione eorum exercitus adducit.*

[¹⁸ Piraea.] Ita plane est vulgata *Piraea* legendum Graecorum more, qui habent *Πειραιᾶ*, quod cum apud Saephanum in *Πειραιᾶς*; tum in Polybii Excerpt. Legat. p. 1092, sic *τὸν Πειραιᾶ*, occurrit. Porro notum est, in antiquis quibusdam codicibus diphthongum *ae* per simplex *e* efferri; exindeque in hac quoque voce *Piraea* pro *Pi-*

raea, idem obtinuisse, non sine fatione existimari potest. Dicitur etiam hic portus *Πειραιᾶς* et *Πειραιᾶς*; vnde ex illo eruditissimus Oudendorpius *Piraea* scribendum censet; cui nos quidem noluntus pertinaciter refragari. Notum autem est ex veterum annalium monumentis, Sullam cum Archelao, Mithridatis praefecto, circa Athenas rem habuisse; cumque in *Piraei* portus oppugnatione aliquamdiu haesisset, tandem multiplicibus eiusdem munitionibus sub-ruptis, et hunc, ipsasque Athenas expugnasse, vt tradunt inter alios Appianus Alexandrinus p. 330. Florus L. III. c. 5. Plutarchus in Sulla.

A P. XII.

De dissoluendo metu, quem milites ex aduersis conceperint omnibus.

Exemplum I.

Scipio, ex Italia in Africam transportato exercitu, quum egrediens nauem prolapsus esset, et ob hoc adtonitos milites cerneret, id, quod trepidationem adferebat, constantia et magnitudine animi, in hortationem conuertit, et, *Ludite*, inquit, milites: *Africam obpressi*.

II. C. Caesar, quum forte conscendens nauem lapsus esset, *Teneo te, terra mater*, inquit: *qua*

E 2

in-

1 Et ludite] Restituebat ingenuissimus et amicissimus mihi Ianus Guilielmus; *et pludite. Pludo pro plando: cludo pro claudo*; similia sexcenta obuia in libris antiquioribus passim. Hinc illud *ludite* ab indoctis librorum descriptoribus suppositum esse, liquido apparet. Plautus *Casina* sc. vit. *Verum, qui non manibus, quantum poterit, pluseris*. Stewech. Forte, *videte, inquit, milites; Africam obpressi*. Scriuer. *Pludite* placuit quoque Grutero, *plaudite* Isaac. Vossio et Lipsio. Rubenius in *Elect.* L. II. c. 29. *Ludens, inquit*. Verum cum MSS: quibque mei exhibeant cum edit. Paris. *Et audite*; praeter Leid. tertium, in quo est *ardendite*, omnino putem scribendum esse *At audete. Audete* libri sui margini adscripserat. Scriuerius. Et hoc vnice, opinor, efflagitat loci sensus. Milites attoniti et consternati erant Scipionis lapsu, quare ille eos corrigens, et simul adhortans ait, *At audete*. Quid trepidatis milites, et metu perculsi estis? placent omnes. Vos audete modo et viri estis. Africam iam ante op-

pressi. Passim ita; *audete viri, audendum est*, et similia occurrunt. Curtius L. IV. c. 14. 15. *Cetera in vestra potestate sunt; audete modo vincere*. Liuius L. XXXV. 33. *Agenda res est, audendaque etc.* et saepe ille *audendo atque agendo*. Elegans locus est Ouidii *Fast.* IP. 791:

*Exitus in dubio est: audebimus
ultima, dixit:*

*Viderit audentes, Forsne Deus-
ne iuuat.*

*Cepimus audendo Gabios quo-
que.*

Ceterum confundit Caesaris dicta auctor; et Scipioni tribuit, quod Suetonius de Caesare refert c. 59. *Prolapsus etiam in egressu nauis, verso in melius omine; Teneo res, inquit, Africa*: cum nosset dicat, id a Caesare prolatum in consensione nauis: at hoc, ni fallor, alii Alexandro adscribunt. De oppressione Africae videtur inde in mentem venisse auctori nostro; quod Caesari per somnium visa fuerit mater sibi subiecta, quam terram esse interpretati sunt hanc li, ibid. c. 7. Oudendorpius.

interpretatione effecit, ut repetiturus illas, a quibus proficiscebatur, terras videretur.

III. ² T. Sempronius Gracchus Cōs. acie aduersus Picentes directa, quum subitus terrae motus vtrasque partes confudisset, exhortatione confirmauit suos, et inpulit, ut confternatum superstitione inuaderent hostem, adortusque deuicit.

IV. Sertorius, quum equitum scuta extrinsecus, equorumque pectora cruenta subito prodigio adparuissent, victoriam portendi interpretatus est, quoniam illae partes solerent hostili cruore respēgi.

V. Epaminondas Thebanus, contristatis militibus, quod ex hasta eius ornamentum, insulae more dependens, ventus ablatum in sepulcrum Lacedaemonii cuiusdam depulerat: Nolite, inquit, milites trepidare; Lacedaemoniis significatur interitus. Sepulcra enim ³ funeribus ornantur.

VI. Idem, quum fax de coelo nocte delapsa, eos, qui aduerterunt, terruisset: Lumen, inquit, hoc Numina ostendunt.

VII. Idem, instante aduersus Lacedaemonios pugna, quum fedile, in quo resederat, succubuisset, et

² T. Sempronius Gr.] Scriuerius pro eo reponit P. Sempronius Sōphus Cōs. quod etiam antea censuit Pighius, cuius verba ex Annal. T. I. p. 456. sua fecit in secunda editione Scriuerius, et insuper margini sui codicis adscripsit videndum esse Eutropium ad A. V. C. CDXXCV. et Culpinianum p. 145. 187. Quidēd.

³ Funeribus ornantur] Quia nimirum sepulcra erant Lacedaemoniorum, eorundem quoque interitum, hastae ornamento illuc a vento delato, portendi, suis militibus persuadere voluit Epaminondas. Sepulcris enim veterum columnae erant impositae, vel statuae mor-

tuum referentes, taeniis, coronis, aliisque rebus, quae in vita carae fuerant, ornatae; ut Homerus testatur Iliad. L. XVII. v. 434; et Virgilius, qui Homerum in Sepultura Elpenoris Odyss. XII, 14. imitatur Aeneid. VI, 232. Adde Aelianum V. H. L. XII. c. 7. "Οτι 'Αλέξανδρος τὸν 'Αχιλλεύος τάφον ἐπεφάνησε, ubi Schefferus plura de hoc funebri ritu commentatur. Quid? quod etiam veteres in suis testamentis de annuis redditibus cauerunt, ut manibus ipsorum corollis parentaretur: de quo more Ouzel. ad Minuc. p. 109. et Gruter. Inscr. p. 752. quos ad Iuvenal. Sat. VII. 208. laudat Hénaninius.

et id vulgo pro tristi significatione ⁴ confusi milites interpretarentur: Immo, inquit, vetamur sedere.

VIII. ⁵ C. Sulpicius Gallus defectum lunae imminens, ne pro ostento exciperent milites, praedixit futurum, additis rationibus causaeque defectionis.

IX. Agathocles Syracusanus, aduersus Poenos, simili eiusdem fideris ⁶ deminutione, qua sub diem

E 3

pugnae,

⁴ *Confusi*] *Confundere* proprie idem est, quod *miscere*, ut apud Ciceronem *Academ.* L. II. c. 19. *Tunc eam Philosophiam sequere, quae confundit vera cum falsis?* Quare Plinius L. V. 8. §. 11. *confundere* et *miscere* coniungit: *His ex causis non adducor, ut duo dissimilia, et hoc ipso diuersa, quod maxima, confundam miscamque.* Deinde vero significat quoque *perturbare*. Tacitus *Histor.* L. I. c. 44. *Quamuis inuitem animum imagine tristi confuderat:* unde *confusio* pro *perturbatione* apud Plinium in *Paneg.* c. LXXXVI. *Quam ego audio confusionem tuam fuisse, cum digredientem prosequeris!* Sic Graeci quoque τὸ σύγχυτον usurpant; Epistetus c. XXVIII. ἴνα, ἐὰν λοιδορήσῃται σοι, ταράχῃ ἐκείνη, καὶ συγχυθῇ. Aetor. c. XXI. 27. συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον.

⁵ C. Sulpicius Gallus] Huc egregie facit Liuius L. XLIV. c. 37. *Castris praemunitis C. Sulpicius Gallus, tribunus militum secundae legionis, qui Praetor superiore anno fuerat, consulis permissu ad concionem militibus vocatis, praenuntiavit: nocte proxima, ne quis id pro portento acciperet, ab hora secunda usque ad quartam horam noctis, lunam defecturam esse. Id, quia naturali ordine statim temporibus fiat, et fieri ante et praedici posse. Vale-*

*rius Maximus hunc Gallum, L. Paullus bellum aduersus regem Persen gerentis legatum fuisse scribit L. VIII. c. 11. nisi quod hic, contra aliorum scriptorum sententiam, post lunae eclipsin, rationem milites docuisse tradit. Cum nulla res ad mouendos in vitramque partem multitudinis animos sit efficacior superstitione: factum est, ut Solis Lunaeque defectionibus, ut aliis, ita exercitibus quoque portentorum religione, maximus saepe metus incuteretur; id quod exempla exercitus Alexandri Macedonis apud Curtium L. IV. c. 10. Agathoclis apud Iustinum L. XXII. c. 6. aliaque declarant. Cladem, quam passus est Nicias Atheniensium Dux ad Syracusas, cum, luna deficiente, praua superstitione tactus, profectiorem differret, memoriae prodit Polybius L. IX. c. 18. Quemadmodum vero, teste Plinio *Histor. Nat.* L. II. c. 12. apud Graecos inuestigauit primus omnium Thales reum naturam; Solisque et Lunae defectiones praedixit: ita apud Romanos hic C. Sulpicius Gallus, solis orbium caelestium contemplator, primus Lunae defectionis causas, edito volumine, monstrauit, teste Plinio *Hist. Nat.* L. II. c. 12.*

⁶ *Deminutione*] Solistunc, non Lunae defectum fuisse produnt Iustinus l. c. et Diodorus Siculus L. XX. p. 744. *Deminutione*, non *diminutione* scribendum esse, optimorum codicum consensus docet, de

pugnae, vt prodigio, milites sui consternati erant, ratione, qua id acciderit, exposita, docuit, quidquid illud foret, ad rerum naturam, non ad ipsorum propositum pertinere.

X. Pericles, quum in castra eius fulmen decidisset, terruissetque milites, aduocata concione, lapidibus in conspectu omnium collisis ignem excussit, sedauitque conturbationem, quum docuisset, similiter nubium adritu excuti fulmen.

XI. Timotheus Atheniensis, aduersus Corcyraeos nauali proelio decertaturus, gubernatori suo, qui proficiscenti iam classi signum receptui coeperat dare, quia ex remigibus quemdam sternutantem audierat, Miraris, inquit, ex tot millibus vnum⁸ perfrixisse?

XII. Chabrias Atheniensis classe dimicaturus, excusso ante nauem ipsius fulmine, exterritis per tale prodigium militibus: Nunc, inquit, potissimum in eunda pugna est, quum Deorum maximus Iupiter adesse numen suum classi nostrae ostendit.

de quo. videtis Casaubonum ad Suetonii Caes. c. V. et Burmann. ad Ouidii Trist. L. I. Eleg. V. 44. Sunt quidem Codices, qui *diminuisse* et *diminutio* praeferunt; sed qui parum probant, cum *di* et *de* saepe a librariis confundantur. V. not. ad L. I. c. V. §. 26. Quod ad rem attinet, superstitiose nimis Onofander, si exa periculum minarentur, praecipit: μένειν ἐν τῷ αὐτῷ, καὶ σφόδρα τι ἐπιστάειν, πᾶν ὑπομένειν τὸ δόσχετον. Longe autem prudentius suadet Polybius L. IX. c. 18. qui harum rerum peritos consulere; et hostium ignorantiam in suum commodum vertere iubet.

7 Conturbationem] Ita plerique vet. Codd. pro vulgata *surbationem*. Conturbatio autem Ciceroni

est, *metus excutens cogitata*, Tusc. Quaest. L. IV. c. 8.

8 Perfrixisse] Vera omnino est scriptura *perfrixisse*; pro quo ex glossemate Leid. sec. est *sternutasse*: nam Polyaeus, qui eandem historiam refert, L. III. c. 10, §. 2, ποῖον γὰρ, ἔφη, γέγονεν εὐανισμα, εἰ ποσῶν περιστηκότων ἵς ἔπαρεν; Vti vero πτωρεῖν est *sternutare*: ita a causa sternutationis, quam Hippocrates adfert Aphor. c. VII. §. 51. ἀπὸ διυγραινόμενῃ τῇ ἐν τῇ κεφαλῇ κατῷ, Frontinus reddit *perfrixisse*. Ceterum *sternutamenta* in suscipiendo negotio mali ominis fuisse; item de variis eorundem generibus erudite commentatur Casaubonus ad allatum Polyaei locum, qui hic conferri potest.

S E X T I
IVLII FRONTINI.
STRATEGEMATICON
LIBER SECVNDVS.

P R A E F A T I O.

Dispositis primo libro exemplis, instructuris (vt mea ¹ fert opinio) ducem in his, quae ² ante commissum proelium agenda sunt, deinceps reddemus pertinentia ad ea, quae in ipso proelio agi solent, et deinde ea, quae post proelium, Eorum, quae ad proelium pertinent, species sunt:

E 4

¹ *Fert opinio*] In vulgatis legitur *fuit opinio*. In quibusdam vero antiquis codicibus, *vt mea fert opinio* reperitur; quam scripturam merito verissimam vocat Oudendorpius, atque pro illa altera reposuit. Cum vero huius locutionis vbique fere exempla occurrant, vnum saltem alterum adferre placeat. Caesar de B. G. L. V. c. 13. *Vt mea fert opinio*. Cicero ad Fam. L. I. ep. 9. *His ego consiliis si se praesentem habuissem, vt opinio mea fert, essem. vsus eisdem*. Cicero saepius hic illae hae locutione utitur. Sic etiam *fert animus* frequens est apud Poetas. Ouidius Metamorph. Lib. I. v. 1.

In nona fert animus mutatas dicere formas

Corpora.

Lucanus L. I. v. 67.

Fert animus cussas tantarum expromere rerum,

² *Ante commissum*] Hic *iustum* MSS. mei tres exhibent. Sed Palatinus et Leidensis pr. cum Historicis et Wechelii ora *iustum*, quod vnice verum esse puto. *Iustum praelium* est plenum, directa acie, totoque exercitu commissum, ad differentiam minorum congressionum et velitationum. Iam autem auctor agit de rebus, quae praecedunt, et sequuntur tale iustum praelium, in quo summa belli, et rerum discrimen vertitur. Sic *iustus exercitus, triumphus, iusta victoria, iusti milites*, et similia quam plurima. Livius L. X. c. 27. *ad iustum certamen irritati animi*. Florus L. II. c. 7. *ac ne hoc quidem in isto praelio apprimitur*. Curtius L. III. 13. 8. *qui intensiare cura sues, quasi ad iustum praelium paucis adhortatus*. Infra L. II. 7. 8. *necessario ad iustum praelium conuersi*. Oudendorpius.

IN-

INDEX CAPITVM.

- Cap. I. **D**e tempore ad pugnam eligendo.
- II. De loco ad pugnam eligendo.
- III. De acie ordinanda.
- IV. De acie hostium turbanda.
- V. De insidiis.
- VI. De emittendo hoste, ne clausus proelium ex desperatione redintegret.
- VII. De dissimulandis aduersis.
- VIII. De restituenda per constantiam acie.
- Eorum deinde, quae post proelium agenda sunt, has esse species existimauerim:
- IX. Si res prospere cesserint, de consummandis reliquiis belli.
- X. Si res durius cesserit, de aduersis emendandis.
- XI. De dubiorum animis in fide retinendis.
- XII. Quae facienda sunt pro castris, si satis fiducia in praesentibus copiis non habeamus.
- XIII. De effugiendo.

C A P. I.

De tempore ad pugnam eligendo.

Exemplum I.

P. Scipio in Hispania, quum comperisset, Hasdrubalem, Poenorum ducem, ¹ ieiuno exercitu mane processisse in aciem; continuuit in horam septimam suos, quibus praeceperat, ut quiescerent, et cibum caperent; quumque hostes inedia, siti, mora sub armis fatigati, repetere castra coepissent, subito copias eduxit, et, commisso proelio, vicit.

II. Metellus Pius in Hispania aduersus Hirtuleium, quum ille, ² oriente protinus die, instructam aciem vallo eius admouisset, feruidissimo tunc tempore anni, intra castra suos continuuit in horam diei sextam, atque ita fatigatos aestu, facile integris et recentibus suorum vicit viribus.

E 5

III. Idem

¹ *Ieiuno exercitu*] Inter praecipuas disciplinae Tacticae regulas iam olim obtinuit, ne milites ieiuni in aciem educantur: quippe inedia, siti, ac interdum sub armis fatigati, quod hic certe Hasdrubalis copiis accidit, viribus destituti ab hoste facile vincantur. Qua de re Onofander c. XII. prouidum ducem in id potissimum animum intentum habere iubet, ut nullo vniquam tempore suis ieiunis hostes superueniant: καὶ τὸ σύνολον ἐκ ἐν συμπερὶ θέρτον, ἕδδ παρορατέον τὴν τῶν τοιούτων πρὸνοιαν. ἐμφαγόντες γὰρ μετρίως τραπέζονται — δυναμικώτεροι πρὸς τὰς μάχας εἰσὶ. Cum quo etiam reliqui Tactici consentiunt; inter quos Leo κατὰ πρόδα fere Onofandrum sequitur, c. XIII. §. 7. Vegetius l. III. c. 11. *Veteribus saeculis mos fuit, parco cibo curatos milites ad cer-*

zamen educere, ut audaciores sumus esse redderet. Hac arte callidissimus imperator Hannibal ad Trebiam, cum suos prius cibum capere iussisset, Romanos aggressus est ἀναρίστως καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀπασκέυς, ac magna clade cecidit, ut memoriae prodidit Polybius l. III. c. 71. sqq.

² *Oriente protinus die*] Tres Cantabrigienses, Vaticanus, ambo Leidenenses, utraque Mediceus, cum editionibus Romana et Bononiensi dant *inoriente*. Quod compositum temere damnare et Latio eiicere non auiam. Tacitus l. XI. Annal. 23. *Quid si memoria eorum inoriretur.* Oudendorpius. Variam huius loci scripturam notat cl. Ernesti, vir numquam satis, pro eximiis in omnem rem litterariam meritis, laudandus; putatque hanc vocem *inoriretur* ferri posse.

III. Idem, iunctis cum Pompeio castris aduersus Sertorium in Hispania, quum saepe instruxisset aciem, hoste, qui inparem se duobus credebatur, pugnam detractante, quodam deinde tempore, ³ quum Sertorianos milites animaduertisset magno impetu instinctos, deposcentes pugnam, ⁴ humerosque exferentes, et lanceas vibrantes, existimauit, ardori cedendum in tempore, recepitque exercitum, et Pompeio idem faciendi auctor fuit.

IV. Postumius Cos. in Sicilia, quum castra eius a Punicis trium millium passuum spatio distarent, et ⁵ di-

³ Cum Sertorianos] In duob. Reg. trib. Hill. utroque Leidensi, Vatican. aliisque non comparat cum. Praeterea, pro deinde, in Cantabr. et Medic. pr. est demum. Ad hoc in nonnullis MSS. et editionibus primis praepositur verbum animaduertisset τοῖς Σερτιανῶν mil. In Mediceo sec. a. Sertorianos et milites hos m. Verum vox milites abest ab edd. Rom. et Bonon. Recte omnino: quare totum locum sic lege, cum supeo instruxisset aciem etc. quodam demum vel dein tempore animaduertisset, Sertorianos magno impetu instinctos, etc. Oudendorpius.

⁴ Humeros exferentes] Plerique Codd. MSS. corrupte exhibent exerceutes. Dudum autem viri eruditi obseruarunt, exferere et exercere a librariis fuisse turbata: unde iidem exercitissimè pro exertissimè apud Spartianum in vit. Severi c. III. propinarunt, quod merito damnauit Casaubonus, atque exertissimè reuocauit. Veram autem scripturam apud nostrum Frontinum seruant vnus Hill. Cod. Petr. coll. Voss. et edd. Rom. et Bonon. quorum auctoritatem omniño sequi oportet. Exferere autem manus vel humeros, significat proferre manus vel humeros extrahagum, atque

astendere animum ad pugnam paratum: unde locutionem digitum exferere, quae occurrit apud Persium Sat. V. 119. Graeci reddiderunt per ἐκτελεῖν. Arrianus L. II. c. 11. δὴ καὶ αὐτὸς μὲν τὸν δάκτυλον ἐκτελεῖν. Ipsa autem locutio exferere manus, humeros, frequens est apud optimos scriptores, cuius satis multa exempla elegantissimum adfert Brunkhufius ad Peperitii L. I. el. XX. 44.

Nixus, et exserta plena trahens humero.

Lucanus L. II. 543.

— — sociusque furoris

Lenxulus, exsertique manus uen-
fana Cethegi.

Quales fuerint exserti, quos Horatius cinctus vocat de Art. Poet. v. 50. vet. Schol. ex MS. Mediolanensi, quem Gellnerus ad l. c. laudat, explicat: Exsertus est; quæ manum et humerum habet nudatum: ideo cinctus, quod loco tunicae cinctum, h. e. campestris vel subligaculum gestaret. Qui plura cupit, scriptores ab Oudendorpio laudatos adeat, Meursium Exerc. critic. part. II. cap. vlt. Modium ep. 49, Glandorp. in L. VII. Caef. de B. Gall. c. 49. Barthium ad Stat. Theb. L. I. 413.

⁵ dictatores Carthaginiensium quotidie ante ipsa munimenta Romanorum dirigerent aciem, exigua manu leuibus adsidue proeliis pro vallo resistebat: quam consuetudinem contemnente iam Poeno, reliquis omnibus per quietem intra vallum praeparatis, ex more pristino, cum paucis ⁶ sustentauit incursum aduersariorum.

[⁵ *Dictatores Carthaginiensium*] Stewechius et Palmerius contra omniū MSS. fidem auctoritatemque loco suo mouent *dictatores*, ac pro iis reponunt *ducatōres*. At enim verq̄ temere eos id fecisse, Tenuilius et Oudendorpius argumentis satis euidentibus comprobant. Quamquam enim voces Δῦκας, Δυκάτωρ apud sequioris aevi Tacitos, Leonem, Constantinum, Mauricium, aliosque scriptores occurrunt; vnde in glossariis a Labbeo collectis *ducatōres*, δυοι, δυομήτες: easdem tamen Frontini aetate iam obtinuisse, probari haud potest; nec ante Tertullianum, quod saeculi tertii initio obiit, nimirum a. 215, vllum earum vestigium reperitur. Satis autem ex antiquorum scriptorum monumentis constat, summum Carthaginiensium magistratū, cui summa imperii in bello credita, Romano more, *Dictatorem* fuisse appellatum, quem admodum reliquos fere magistratus eosdem cum Romanis habuerunt. Sic Coelius ex Origine M. Catonis apud Gellium L. X. c. 24. *Igitur Dictatorem Carthaginiensium magister equitum monuit: Mittere tecum Romanum equitatum, die quinti in Capitolium tibi caena cocta erit.* Iulianus L. XIX. c. 1. *cuius morem cum iustis cinitatis, tum et dictaturae vndaciam, et triumphum quatuor insignem fecere.* Liviū L. XXIII, c. 12. *Dictatorque cum Magone in Hispaniam praemissus est.* A Dictatore autem diuersi fuerunt *Suffetes*, quod velut consulare imperium apud eos erat, teste Liviū

L. XXX. c. 7. Vt enim Romae consules; sic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur, auctore Nepote in vit. Hannib. c. VII. §. 4. quos forte Nepos *reges* dixit, in errorem inductus Graecorum voce, qui *Consules* quoque βασιλεῖς vocarunt. Quia nusquam dictatores plures vno occurrunt; abusive Frontinum *dictatores* sumisse putat Oudendorpius, pro quibusuis primi ordinis apud Carthaginienses ducibus; vel in historia errauisse; vel scripsisse *duces*, vt apud Liviū L. XXII. in fine: quamquam illic quoque malit legere *dictator*.

[⁶ *Sustentauit incursum*] 4 Reg. 3 Hill. Vossianus et Romanus *sustentauit incursum*, pro vulgata *sustinuit incursum*. Et sic lege. Tacitus 2 Annalium c. 11. *Carionabala, diu sustentata hostium saeuitia, hortatus suos, vt ingruentes caeteruos globo frangerent.* Tenuil. *Sustentauit* etiam est in Vaticano, Gudiano, Leidensi primo ac Cantabrigiensi ac Hittorp. marg. In Petrensi *sustentatum*. Leid. sec. *sustentauit*. Vtrumque rectum est, adeoque amplectendum, quod meliores praebent codices, vt hic, *Sustentauit*. *Sustentata aciem* apud Hirtium B. Afric. c. 82. Tacit. Annal. L. I. c. 65. Hist. L. II. c. 15. *Sustentare hostem*, Annal. L. XV. c. 10. Propius accedit Sallustius B. Jug. c. 97. *testi asque instructi hostium vim sustentabant.* Vbi perperam contra Gruterum Cortius praefert *sustinebant* ex paucissimis MSS. et defendat hoc ipso Frontini corrupto loco. Hoc sensu Velleius, L. II. c.

riorum, ac solito diutius detinuit: quibus fatigatis, post sextam horam, et iam se recipientibus, quum et inedia quoque laborarent, per recentes suos hostem, quem praedicta ⁷ profligauerant incommoda, fugauit.

V. ⁸ Iphicrates Atheniensis, quia explorauerat, eodem assidue tempore hostes cibum capere, maturius vesci suos iussit, et eduxit in aciem, aggressusque hostem ita detinuit, ut ei neque configendi, neque abeundi daret facultatem. Inclinato deinde iam die reduxit suos, et nihilominus in armis retinuit. Fatigati hostes non statione magis, quam inedia, statim ad corporis curam, et cibum capiendum festinauerunt: Iphicrates rursus eduxit, et incompoti hostis adgressus est castra.

VI. Idem, quum aduersus Lacedaemonios pluribus diebus castra cominus haberet, et vtraque pars certis temporibus assidue pabulatum lignatumque procederet,

104. *Bellum quibusdam in locis gestum, quibusdam sustentatum feliciter.* Valer. Maximus L. X. 12. 10. Ext. *Humeris suis totius ruinam molem sustentaturus.* Quin et doctissimus Kuningh. rescripsit pro *sustineas* in Horatio L. I. ep. 10. 54. *Praslia sustineas campestris,* quod tamen contra MSS. non auium, nec velim. Oudend.

7 *Profligauerant*] Varias habet significationes *τὸ profligare* in veterum scriptis: modo est *rem afficere* *paene perficere* et *ad finem perducere*; uti apud Tacitum Hist. L. II. c. 4. *Profligauerat bellum Iudaicum Vespasianus: oppugnatione Hierosolymorum reliqua, duro magis et arduo opere* etc. unde patet *opera profligata* dici ea, quae *adfecta* et magnam partem; nondum vero penitus sunt finita. Sic legitur in Ancyrano Augusti lapide: CEPTA. PROFLIGATAQUE. OPERA, & PA-

TRE. MEO. PERFECI: modo *perdere adque exitum dare.* Sic Nepos in vit. Miltiad. c. V. §. 5. *ut decemplem numerum hostium profligarent;* et in Datam. c. II. §. 1. *Hostes, cum castra iam intrassent, profligati sunt.* De vera vocis huius significatione, at minus accurate, differit Gellius Noct. Att. L. XV. c. 5. Haec incommoda passi sunt Carthaginienses, quod eorum copiae inedia laborarunt; Romanorum vero recentes fuerunt. Unde intelligi potest, neglectum illud a duce, Tacitorum *de cibo ante pugnam capiendū* praeceptum, grauissimas calamitates saepe dedisse. Qua de re Onofander c. XII. *πάλαις γὰρ καὶ παρὰ τὸ τοῦ ἡττηθῆναι τρατόνεια, τῆς ἰσχυρῆς ἀλλυμένης διὰ τὴν ἐνδειαν.*

8 *Iphicrates*] Verumque hoc Iphicratis strategema prodidit quoque Polyaeus L. III. §. 52. 53.

cederet, quodam die militum habitu seruos lixasque dimisit ad munera, milites retinuit; et cum hostes dispersi essent ad similia munera, expugnauit castra eorum, inermesque, cum fasciculis passim ad tumultum recurrentes, facile aut cecidit, aut cepit.

VII. Virginius Cos. in Volscis, quum procurre re hostes effusos ex longinquo vidisset, quiescere suos, ac defixa tenere pila iussit. Tunc ⁹ anhelantem integris viribus exercitus sui adgressus auertit.

VIII. Fabius Maximus, non ignarus, Gallos et Samnites primo inpetu praeualere, suorum autem infatigabiles spiritus inter moras decertandi etiam incalescere, imperauit militibus, contenti essent primo congressu ¹⁰ sustinere, ut hostem mora fatigarent: quod ubi successit, admoto etiam subsidio suis, in prima acie vniuersis viribus oppressum fudit hostem.

IX. ¹¹ Philippus ad Chaeroniam, memor, sibi esse militem longo vsu duratum, Atheniensibus acrem qui-

⁹ *Anhelantem*] Recte adeo quaerit Vegetius L. III. c. 11. *Quid facies, qui ad aciem anhelus adueniat? Hoc et veteres declinarunt, et superiore et nostra aetate cum Romani duces per imperitiam non caussent, (ne quid amplius dicam) exercitus perdiderunt. Impar enim conditio est, lassum cum requieto, sudantem cum alacri, currentem cum eo, qui steterit, subire conflictum.* Accidit tamen interdum, ut, rebus ita sudantibus, etiam concitato cursu impetum in hostes facerent, quod Onosander docet c. XXIX. *παράγω δὲ τὸ κράτασμα καὶ σὺν ἀλαλαγμῷ*, (ita enim legendum pro vulgato *ἀλαγμῷ*) *ποτὲ δὲ καὶ σὺν ὀρώμῃ.* Primi Atheniensium pugna Marathonica cursim in hostes impressionem fecisse dicuntur ab Herodoto L. VI. c. 112. Plura olim nos ad Onosandri l. c. attulimus.

¹⁰ *Sustinere*] *Congressum* habet Vaticanus, et *sustinere* Petrensis. Scio *sustinere* aliquoties absolute sine casu occurrere. Videtur tamen auctor hic dedisse: *imperaui militibus, contenti primo congressum sustinere, hostem mora fatigarent.* Quamquam vel sic possit legi sine casu verbi *congressu*: nam *hostem* non ad τὸ *sustinere*, sed ad *fatigare* referri debet. Quod etiam malim, distinctione parua ante hostem posita. Confule Gronouium ad Liuium L. XXXIX. c. 31. et Obseruat. Eccles. c. 16. Caesar B. Gall. L. II. c. 6. *Se diutius sustinere non posse.* et L. IV. c. 11. 32. Ouidend.

¹¹ *Philippus ad Chaeroniam*] Hanc historiam ad verbum paene refert Polyaeus L. IV. c. 2. §. 7. ubi locutio, *τράβηξεν πρὸς τὸ πρᾶγμα*, red-dita, Per *ἐκταλίσαν τὴν παράταξιν*, quae adeo non de *acīe in longitu-dinem*

quidem, sed inexercitatum, et inpetu tantum violentum, ex industria proelium traxit: moxque languentibus iam Atheniensibus, concitatus intulit signa, et ipsos cecidit.

X. Lacedaemonii certiores ab exploratoribus facti, Messenios in eam exarsisse rabiem, ut in proelium cum coniugibus ac liberis descenderent, ¹² pugnam distulerunt.

XI. C. Caesar bello civili, quum exercitum Afranii et Petreii circumvallatum siti angere, isque ob hoc exasperatus, ¹³ interfectis omnibus impedimentis, ad pugnam

dinem extenta, διατάσει εἰς μέγας, qua aliàs ad circumueniendum hostes, εἰς *διακέραιον*, vel etiam εἰς *ὑπερφωλόγιστον*, vsi sunt; sed de tempore potius, quo sub armis steterunt Athenienses, est intelligenda. vi. not. ad Onofandri c. XXI. n. 3. Pro hac locutione idem Polyaeus L. III. c. 9. §. 13. *τρίβων τὸν χερβὸν ἐν τῇ συστάσει*. Quod ad rem, Philippus hic secutus est Iphicratem, nobilissimum disciplina militari imperatorem, qui, sic contra titones et inexercitatos aciem instrueret, cum ipse haberet milites exercitatos, praelium trahere solebat; ut loco paullo ante dicto Polyaeus tradit.

¹² *Pugnam distulerunt*] Sapienter Taciticaeque regulis conuenienter pugnam distulisse dicuntur Lacedaemonii. Onofander c. XXXVIII. *χαλεπαὶ δὲ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀπεγνωσμένους παῖδας μέγας*. Quare Romanos tunc dixit *φοβερωτάτους*, ὅταν αὐτοὺς περιτῇ φόβος ἑλθόντες, Polybius L. III. c. 75. Adde eisdem L. III. c. 89. Diohys. Halic. p. 501. l. 3. *Pelopidas*, cum hostes eo desperationis venisse animaduertet, ut aux mortem obire, aut victoriam reportare vellent, omisso praelio discessit. Polyaeus

L. II. c. 38. §. 1. Et *Iphicrates* hostes in fuga nimis premi vetuit, ne ad desperationem redacti pugna re cogereantur. Id. L. III. c. 9. §. 2. Idemque, cum hostibus nullam ad fugiendum viam patere vidisset, ad suos conuersus dixit, *μη ἀνγκυλώσωμεν ἀγὰρ τὸς γενέσθαι τοὺς πολέμους*. Ibid. §. 14.

¹³ *Interfectis impedimentis*] Sic omnes MSS. ut adeo temere secisse existimantur, qui pro *interfectis* supposuerunt *interceptis*; ipsa historiae fide repugnante; siquidem non Caesariani, sed Pompeiani, ut essent expeditiores, impedimenta interfecisse hic dicuntur, teste ipso Caesare L. I. B. Civ. c. 81. *illi et inopia pabuli adducti, et quo essent ad id expeditiores, omnia sarcinaria iumenta interfici iubent*: quae adeo Frontino sunt *impedimenta*; Caesari *sarcinaria iumenta* dicuntur. *Iumenta* vero etiam *impedimenta* dicta fuisse, veterum auctorum scripta nos dubitare haud sinunt. Sic apud Vegetium L. III. c. 7. *impedimenta* disterte a *vehiculis* distinguuntur: *impedimenta, saginaria* (*sagmaria* autem, non *saginarum* l. *sagittarii*, ut in vulgatis habetur, legendum esse, nos ad ipsum Vegetii locum monuimus,) *calones, vehiculaque* *in*

pugnam descendisset, continuuit suos, arbitratus alie-
num dimicationi tempus, quo aduersarios et ira et
desperatio incenderat.

XII. Cn. Pompeius fugientem Mithridatem cu-
piens ad proelium compellere, elegit tempus dimica-
tioni nocturnum, vt ¹⁴abeunti se obponeret: atque
ita praeparatus, subitam hostibus necessitatem decer-
nendi iniecit. Praeterea sic constituit aciem, vt Pon-
ticorum quidem oculos ¹⁵aduersa Luna praestringeret,
suis autem illustrem et conspicuum praerberet hostem.

XIII. ¹⁶Iugurtham autem constat memorem vir-
tutis

in medio collocentur. Praeterea
I. F. Gronovius laudat Caesarem
L. VII. de B. Gall. c. 45. *Prima
luce magnum numerum impedimen-
torum ex castris mulorumque pro-
duci, eque iis stramensa detrabi,
mylionesque cum cassidibus, equitum
specie ac simulatione, collibus cir-
cumuehi iubet.* Liuius L. XXXVIII.
c. 40. *Impedimenta et sarcinas in-
vadunt; caesisque custodibus, par-
sim ea, quae in planstris erant,
diripere, parsim sub oneribus iu-
menta abstrahere.* c. XLI. *Cum et
impedimentorum pars et calorum, et
milites aliquot recidissent: quae
loca clarissime ostendunt, per im-
pedimenta non sarcinas ac vehicu-
la; sed ipsa iugalia iumenta intel-
ligi: quod ipsum iudicat Ouden-
dorpheus, cui posteriora haec loca
debemus.*

¹⁴ *Abeunti*] MSS. cum edit.
Rom. et Paris. *aduenti*. Quod non
capio. Palatin. *ad eum se appo-
neret*. Abeunti et fugienti hosti
se opposuit Pompeius, ita vt nocte
iter facientes inciderint in eius ex-
ercitum: quomodo haec quidem
refert Dio L. XXXVI. p. 24. Nam
aliter haec enarrant Plutarchus in
Pompeio p. 616. Cum Dione
nostrum facere existimem. Sed ta-
men verba haec, *vs abeunti se op-*

poneret, vehementer suspecta mihi
sunt. Ad fidem historiae simplici-
ter debuit dixisse: *vs abeunti se op-
posuit*, vel *ad amnem suae ad Eu-
phratem se opposuit*. Oudendorp.

¹⁵ *Aduersa luna praestringeret.*
Vulgo *perstringeret*. Gudianus
autem, Leidenfis pr. et Mediceus
antiqu. *praestringeres*, verius omni-
no. Vide collectanea ad Lucan. L.
I. 154.

— *obliqua praestringens lumina
flamma.*

Atque hoc modo vbique ex MSS.
lege, vbi de fulgore lunae, flam-
mae, fulminis, aliorumque me-
teorum sit mentio. Oudendorp.
Diuerfa a Frontino tradit Florus
l. III. c. 5. qui *lunam a tergo se
hostibus, a facie Romanis se prae-
buisse* scribit. Verum alii scripto-
res cum nostro, et rectius quidem,
opinor, consentiunt, quos inter
Plutarchus in Pomp. c. 53. *ἐπ' ἡ-
σαν μὲν οἱ ῥωμαῖοι κατὰ νότον τὴν
σελήνην ἔχοντες.* Dio L. XXXVI,
p. 24. *οἱ μὲν οἱ ῥωμαῖοι κατὰ πύ-
ραν αὐτὴν (σελήνην) ἔχοντες* etc.
Qua re Florus in tradenda hac hi-
storia, vel humani quid passum;
vel a librariis corruptum censemus.

¹⁶ *Iugurtham autem*] Pro par-
ticula *autem*, quod non probatur,
Qu-

tatis Romanorum, semper inclinato die committere proelia solitum, vt, si fugarentur sui, obportunam noctem haberent ad delitescendum.

XIV. Lucullus aduersus Mithridatem et Tigranem, in Armenia maiore apud Tigranocertam, quum ipse non amplius quindecim millia armatorum haberet, hostis autem innumerabilem multitudinem, eoque ipso¹⁷ inhabilem, vsus hoc eius incommodo, nondum ordinatam hostium aciem inuasit, atque ita protinus dissipauit, vt ipsi quoque reges, abiectis insignibus, fugerent.

XV. Tiberius Nero aduersus Pannonios, quum barbari feroces in aciem, oriente statim die, processissent, continuit suos, passusque est, hostem nebula et imbris, qui forte illo die crebri erant, ¹⁸ verberari;

Oudendorpius censet legendum *regem*, inuitis tamen MSS. Codd. Sicuti vero apud alias gentes nox plerumque praelia, quantumvis cruenta, dirimere solet: ita contra sollenne erat apud Massylos, Libyae gentem, nocturnis praeliis decernere, vt est in Excerptis ex Nic. Damasceno p. 518. βασιλεὺς ὅταν πολεμῶσι, τὰς μὲν νύκτας μάχονται, τὰς δ' ἡμέρας εὐρήνην ἄγουσι. quo loco pro βασιλεὺς legendum est ex Polybio L. VII. μασσυλίας, vti norat quoque ex citato auctore Scholiastes Graecus ad Dionysii περὶ γ. v. 187. et iam obseruauit Valesius.

17 *Inhabilem*] Non innumerabilem quantumvis copiarum multitudinem; sed exercitum vel exiguum, virtute valentem artisque militaris praeceptis rite imbutum, plurimum ad victoriam conferre, omnium aetatum exempla comprobare possunt. Vnde Vegetius L. I. c. 1. *In omni autem praelio non tam multitudo et virtus indocta, quam ars et exercitum solent pra-*

stare victoriam. Nulla enim alia re videmus populum Romanum orbem subegisse terrarum, nisi armorum exercitio, disciplina castrorum, vsuque militiae. Consentientem sibi habet Aelianum Vegetius, quem vide Taq. c. III. Sic, vt alia omnia praetermittamus, Athenienses in campo Marathonio decemplexem numerum hostium profigarunt. Nepos in Miltiad. c. V. Et Alexander semper multitudinis contemtor innumera- biles Persarum copias cecidit, ipsumque eorum imperium subuertit. Curtius L. IV. c. 15. Sic Romani in illum diem, terra marique victores, sola loci commutatione, artis Tacitae praeceptis conuenienter facta, a Xantippo peritissimo eiusdem disciplinae duce, grauissimam cladem acceperunt, teste inter alios nostro Frontino L. II. c. 2. §. 11.

18 *Verberari*] Horatius ad exprimendum grauiorem grandinis impetum itidem hac voce vtitur L. III. Od. I. 29.

Non verberatae grandine vineae Fundusque mendax.

Ti-

ri; ac demum, vbi fessum stando et pluuia ¹⁹ non solum animo, sed et lassitudine deficere animaduertis, signo dato, adortus superauit.

XVI. C. Caesar in Gallia, quia compererat, Aristo-
uisto, Germanorum regi, institutum, et quasi ²⁰ le-
gem esse militibus non pugnandi, decrescente Luna,
tum potissimum acie cominissa, inpeditos religionē
hostes vicit.

XVII. Diuus

Tibullus L. I. El. II. 7.

Ianua difficilis domini, se verberet imber.

Virgilius L. IX. Aen. 669.

*Verberat imber humum: quam multa grandine nimbi
In vada praecipitans.*

*Ita verbera ventorum, silicem cae-
apud auctores.*

19 *Non solum animo*] Cum, nō-
tante Oudendorpiō, v. *animo* de-
sit in vtroque Leidenli, Gudiano,
Palatino, Petrensi, Mediceo vetu-
stiore, ac collatione Voss, equidem
omnino adsentior viro huic doctis-
simo, qui *animo* rectius abesse cen-
set. Fieri facile potuit, vt iusto cu-
riosior librarius, tum rariorem par-
ticularum, *non solum*, collocatio-
nem vidisset, arbitratus aliquid de-
esse, vocata, *animo*, inuitis Fron-
tini manibus, adderet. Hoc sane
eiectione, commodus et planus sensus
emergit: *vbi stando et pluuia non
solum; sed et lassitudine deficere
animaduertit*. Quamquam enim,
tō *non solum*, plerumque prae-
mitti solet, e. g. *vbi non solum
stando pluuiaque*; vel, *vbi non
stando et pluuia solum*: sunt ta-
men, rariora licet, exempla, in qui-
bus etiam postponitur, *non solum*.
vti hoc in loco apud nostrum re-
peritur.

20 *Legem esse militibus*] Idem
memoriae prodit Caesar de B. G.
L. I. c. 9. *Arionis idem noluit
praelio decertare, quod apud Ger-
manos ea fuit consuetudo, vt ma-
iores familiae eorum sortibus et va-
ricinationibus declararent, verum
praelium committi ex usu esset, nec
ne: quae ita dixerunt, non esse
fas Germanos superare, si ante
nouam lunam praelio contendissent*:
quae etiam confirmat Plutarchus
in Caesare p. 712. Sic Tacitus
quoque de German. mor. c. II.
*Coeunt, nisi quid fortuitum et su-
bitum inciderit, certis diebus, tunc
aut inchoatur luna, aut impletur*.
Causa autem illius superstitionis ea
fuit, quod *Lunam* in Deorum nu-
mero habuerunt; indeque etiam
dictum tempus agendis rebus au-
spicatissimum crediderunt; Caesar
L. VI. c. 21. *Deorum numero eos
solos ducunt, quos cernunt, et
quorum aperte opibus iuuantur,
Solem, et Vulcanum, et Lunam*:
reliquos ne fama quidem acceper-
unt: Eadem de causa Persae, in-
bellicis expeditionibus, nisi orto
sole, ac die iam inlustris, castra non
mouerunt, teste Curtio L. III. c.
3. §. 8, eo quod *Solem*, quem *Mi-
thran* vocarunt, diuinis honoribus
prosecuti fuerunt. v. Strabo L.
XV. p. 732. *τιμᾶσι δὲ καὶ ἡλίον,
ὃν καλεῖσι Μίτραν*.

XVII. Diuus Augustus Vespasianus Iudaeos

²¹ Saturni die, quo eis nefas est, quidquam seriae rei agere, adortus superavit.

XVIII. Lyfander Lacedaemonius ²² aduersus Athenienses apud ²³ Aegospotamos instituit certo tempore ²⁴ infestari naues Atheniensium, deinde reuocare

²¹ Saturni die] Sic et Pompeius Hierosolyma expugnauit, quia Iudaei nolebant se defendere Sabbatho, Dione teste in Pompeio. Sabbathum quia praecipua cerimonia colebant, etiam ieiunio sacrasse (vt ait Iustinus L. XXXVI. c. 2.) Iudaei gentilibus credebantur. Hinc alludit Augustus Suet. c. 79. *Ne Iudaeus quidem, mi Tiberi, tam diligenter Sabbathis ieiunium seruat, quem ego hodie seruauit.* Ad quem locum videndus Casaubonus. Ceterum ipsi Romani non fuere liberi ab hac superstitione. Festus, *Dies praeliores appellantur, quibus fas est, hostem lacerare.* Erant enim seriae quaedam publicae, quibus nefas fuit id facere. Gato de iure ciuili, *Per eos dies* (religiosos quos appellant) *non cum hostem manus conserebant, non exercitus scribebantur, non comitia habebantur; neque aliud quidquam in Republica, nisi quod ultima necessitas admovebat, administrabatur.* Gellius L. V. c. 17. ex Verrio Flacco, *Quotiens belli gerendi gratia res diuina postridie Calendas, Nonas, Idus a magistratu populi Romani facta esset, eius belli proximo deinceps praelio rempublicam male gestam esse.* Tennul.

²² Aduersus] Casaubonus ad Polyaei L. I. c. LXV. §. 2. hic aditendum putat *dux*, quia mancus locus ipsi videbatur, particula *aduersus* ita simpliciter posita, vt non aliam vocem additam habeat, cui respondeat. At enim vero propria plane Frontini haec est dicendi ratio, nec est, quod aliam vocem hic desideremus. Sic L. I. c. 1. §. 6.

Ventidius Parthico bello aduersus Pacorum regem. c. VIII. §. 4. *M. Curius aduersus Sabinos.* c. III. §. 3. *Fabius Maximus aduersus Hannibalem:* vt plurima alia exempla, hic illic in nostro obuia, quae attentum lectorem fugere haud possunt, non addamus.

²³ Aegospotamos] Sic MSS. omnes, et edit. Rom. Hittorpii, ac Parisiensis, Graeca nimirum terminatione. Omnes enim Graeci scriptores, *Stephanus, Strabo, Xenophon* alique, qui hanc urbem memorant, ipsius nomen plurali numero, αἰγὸς ποταμὸν efferunt: cum contra Latini vnitatis numero, *Aegos flumen*, vtantur. Vid. *Pompon. Mela* L. II. c. 2. §. 89. *Est in ea flumen Aegos, naufragio clusis Articae insigne.* Nepos in *Lyfandr.* c. I. §. 4. *Postquam apud Aegos flumen Lyfander classem hostium est potitus.* Id. in *Alcibiad.* c. VIII. §. 1. *Nam cum apud Aegos flumen Philoctes praetor Atheniensium classem constitisset suam.* Vnde elucet, Frontinum in exprimenda hac voce, Graecos secutum fuisse. Est autem αἰγὸς ποταμὸν, ciuitas ad Hellepontum, a vicino flumine, cui Aegos nomen, appellata. *Plinius* L. II. c. 58. L. IV. c. 11.

²⁴ Infestari] Sic omnes editi, nec in scriptis aliqua varietas. Dubitares tamen, an auctor dederit *infestare*, vt citat Casaubonus. L. I. c. 4. §. 5. *Instituit reducere,* §. 8. *Adfidue producere et reducere instituit,* §. 9. *instituit immittere*, et saepius. Ne tamen in textum

uocare classem. Ea re in consuetudinem perducta, quum Athenienses post digressum eius ²⁵ ad contrahendas copias dispergerentur, extendit ex consuetudine classem, et recepit. Tum hostium maxima parte ex more dilapsa, reliquos adortus cecidit, et vniuersas naues cepit.

CAP. II.

De loco ad pugnam eligendo.

Exemplum I.

M. Curius, quia ¹ phalangi regis Pyrrhi explici-
tae, resisti non posse animaduertebat, dedit operam,

F 2

VI

tum recipiam *infestare*, vehementer me mouet similis locus L. III. 2. 1. *circuiri muros frequenter omnibus copiis instituit, easdemque reducere in castra*: licet MSS. *circuire*. L. III. c. 2. §. 10. *apparere paucos instituerunt*. Sic MSS. vulgo *disposuerunt*. Dicitur ergo *instituit facere et fieri*. V. etiam L. IV. 1. 13. 14. Oudend.

25 *Ad contrahendas copias*] Copias hic notare *conuenit*, et quaecumque ad *visum* pertinent. Oudendorpius ex allato Xenophontis loco L. II. H. Gr. p. 456. probat: *τά τε στρατηγικά τε ἀνέμεινον*. Vnde pro *contrahendas* forte legendum *corradendas*, *comparandas* vel *congerendas* censet. Cum vero amplissimae significationis sit *contrahere*; nec de hominibus tantum et animalibus; sed de aliis quoque plurimis rebus soleat usurpari: vix dubitem recte etiam dici *contrahere copias* s. res ad victum et vitam sustentandam necessarias: tuncque idem est, quod *comparare*, quae verba saepe inuicem commutantur. Sic apud Nepotem in Conon. c. IV. §. 2. *classimque comparares*, et §. 4.

Haec mente magnam contrahens classem. Et quemadmodum apud Velleium L. II. c. 81. §. 3. *contrahens emtionibus domus*: ita quoque *contrahens emtionibus copias* recte dici posse, vix est quod dubitemus.

1 *Phalangi reg. Pyrrhi explici-
tae*] Pyrrhus, Epirotarum rex, et rerum gestarum gloria, et artis Tacitae Strategicaeque peritia clarissimus, patrio more, *Phalange* in praeliis usus est, qua nihil se terribilius umquam vidisse, proferri non erubuit L. Aemilius Paullus, teste Polybio in fragm. p. 1525. ea siquidem ita fuit comparata, ut eodem auctore, L. XVII. c. 25. *κατὰ πρὸς ὄψιν, in fronte*, nulla acies eius imperum potuerit sustinere. At enim vero ista quantulumvis celebrata acies, longe grauissima tamen incommoda secum habuit coniuncta, siquidem ad eam rite explicandam loca plana, non arboribus vestita, nulla item habentia impedimenta, (nullas fossas puta, hiatus, conuales, cliuorum supercilia, aut amnium alueos) requirerantur, quiduis enim eorum, ad impediendam solvendamque eiusmodi aciem fuerit satis; eodem

vt in angustiis conflingeret, vbi ² conferta sibi ipsa esset impedimento.

II. Cn. Pompeius in Cappadocia elegit castris locum editum: vnde, adiuuante procliuius inpetum militum, facile ipso decursu Mithridatem superauit.

III. C. ³ Caesar aduersus Pharnacem, Mithridatis filium, dimicaturus, in colle instruxit aciem: quae res expeditam ei fecit victoriam. Nam pila, ex edito in subeuntes barbaros emissa, protinus eos auerterunt.

IV. Lucullus aduersus Mithridatem et Tigranem, in Armenia maiore apud Tigranocertam dimicaturus, collis proximi planum verticem raptim cum copiarum parte adeptus, in subiectos hostes decucurrit, et equitatum eorum a latere inuasit, ⁴ auersumque,

dem auctore c. 27. Quare praedentiores duces, vti hic Curius, ad eludendam inuictam alias Phalangis vim, campos patentes euitarunt, angustiasque ad praelia facienda elegerunt.

² *Conferta*] Ad seruandam Phalangis proprietatem omnino necesse erat, vt milites starent conferti, armaque armis conferta haberent; qualem eius formam ob oculos quasi ponit Homerus Iliad. L. XIII. v. 130.

φράξαντες δόρυ θυρή, σάκος σά-
και προθελύμην,

* Ασπίς ἐπ' ἀσπίδι ἔρειδε, χεῖρες κέ-
ρυν, ἄντρα δ' ἄντρα.

Ita vero conferti, vt ipsa ratio suadet, quo simul podissimi mensura, cuilibet militi in acie assignata, seruaretur, nec in expediendis hastis sibi ipsi essent impedimento. Quamquam vero et sono et significatione non admodum diuersae sunt voces, *conferti* et *conferti*, atque adeo in antiquis libris saepe inuicem turbantur; insuperque *conferta* acies saepius apud optimos scripto-

res occurrit, e. g. Tacitum Annal. L. VI. c. 35. vbi etiam librarii *conferta* obtrudunt: malim tamen *conferti*, quod Hillensb. et edit. Paris. seruant, vt conuenientius praefertur. *Conferta* enim non solum sunt *conferta*; sed simul *implicata* et *conficta*, vt non facile solui atque explicari possint. Virgilius L. III. Aen. v. 467.

Loricam confertam bomis auroque trilecem.

Curtius L. III. c. 3. §. 18. *Neque enim conferta nauigia in turbido regi poterant.*

³ *Caesar*] Hanc historiam refert Hirtius de B. Alex. c. LXXIII.

⁴ *Auersumque et eorumdem partem p. protutbantem*] Plutarchi verba hac de pugna audiamus in Lucullo p. §10. ὃ γὰρ οἱ κατὰ φρακτοὶ ἐδέξαντο τῶς ῥωμαίους. ἀλλ' ἀλαλάξαντες καὶ φεύγοντες αἰσχίστα πάντων ἐνέωσαν ἑαυτοὺς καὶ τὸς ἑσπύς, βαρεῖς ὄντας εἰς τὰ πεζῶν ὄπλα, πρὶν ἀρξασθαι τινος ἐκείνους μάχης. ὥστε μῆτε τραύ-

que, et eorundem partem pedites proturbantem infecutus, clarissimam victoriam retulit.

V. ⁵ Ventidius aduersus Parthos non ante militem eduxit, quam illi quingentis non amplius passibus abessent; atque ita procurfione subita adeo se ad-mouit, vt sagittas, quibus ex longinquo vsus est, cominus adplicitus ⁶ eluderet: quo consilio, quia quam-

F 3

dam

τραύματος γενομένου, μηδ' αἵμα-
τος ὀφθέντος, ἡττάσθαι τὰς το-
σαύτας μυριάδας. δ δὲ πολλὸς φέ-
ρος ἤδη φευγόντων ἐγένετο, μάλ-
λῳ δὲ βυλομένῳιν φεύγειν. εἰ γὰρ
ἄδύνατο. Vnde putem, necessa-
rio hic legendum esse, *auerfumque
et equorum prostris pedites pro-
turbantem infecutus*; vel, si vis,
peditem proturbatum. Sed priori
MSS. impensius fauent. L. II. c. 4.
§. 12. *Equi peditem quoque suo-
rum ordines prostruerunt*. Caesar
B. Gall. L. VIII. c. 48. *Complu-
res hostium magno nostrorum impe-
su perculsi* (sic MSS. et E. d. prim.
vulgo non bene *pulsi*) *vulneran-
tur, et partim in fuga prosterun-
tur* etc. B. ciu. L. II. c. 41. *Equitatus auersos prostrere incipit*,
et passim. Aut si noue dictum vi-
deatur *prostris*, scribi possit *ob-
stris*, quo substantiuo vsus est Plin-
ius, adeaque I. F. Gronouium
ad Liuium L. XXVII. c. 41. *Vt
sterni obstris* (ab equitibus)
priusquam instruantur, possint.
Vel denique simpliciter lege, *et
eorundem parte peditem proturba-
tum*. Sed mihi magis placet, quod
primum proposui. *Proturbare* au-
tem est deicere, humi sternere,
propellere. Vide N. Heinsium ad
Ouid. L. III. Metam. 80.

*Obstantes proturbat pectore sil-
uas.*

et quos laudat Socer meus ad Val-
ler. Max. L. I. c. 8. *equa protur-
batus*. Interim sic e MSS. edidi,

vt intelligi possit auctoris sensus.
Oudendorpius.

§ *Ventidius*] Ventidius Bassus
inter ignobilissimos et despiciatissi-
mos prius homines, deinde Cae-
sar's amicitia ad summos honores
ipsumque consulatum euectus, pri-
mus omnium de Parthis triumphauit,
et morte obita publico funere
fuit sepultus. Gellius L. XV. c. 4.
qui vitae ipsius curriculum breuiter
perstringit.

6 *Eluderet sagittas*] Sagitta-
riorum conditio et Heroica illa
aetate, et Graecorum rebus florenti-
bus nullius erat existimationis, si-
quidem sine armis in praelium pe-
dites procedere solebant, atque la-
tronum fere instar; nec aperto Mar-
te militiam exercebant. Insequenti
vero tempore sagittandi ars eo
dignationis peruenit, vt lorica,
ocreis et ense armati pugnarent sagit-
tarii, atque formidabiles inprimis ha-
berentur. Procopius L. I. Praeter
Creteneses, Baleares, hac arte maxi-
me insignes fuerunt Parthi, quorum
sagittas et celerem fugam ipsi Ro-
mani milites perhorruerunt, vt Ho-
ratijs canit L. II. O. III. v. 18.
Cum vero arcubus maioribus, et
sagittis longioribus vterentur, ex
longinquo tantum iis vsus erat,
quem statim, cum propius hostem
successissent, perdidissent. Vnde Ta-
citus Annal. L. IV. c. 35. *Cum
Parthus sequi vel fugere pari arte
suetus distraberes surmas, spatium
illis quaereret*. Et Florus L.
IV. c. IX. §. 6. *Qui* (Ventidius)
fi.

dam fiduciae etiam speciem ostentauerat, celeriter barbaros debellauit.

VI. Hannibal apud Numistronem contra Marcel-
lum pugnaturus, cauas et praeruptas vias obiecit a-
latere; ipsaque loci natura pro munimentis usus, cla-
rissimum ducem⁷ vicit.

VII. Idem apud Cannas, quum comperisset
Volturnum amnem, ultra reliquorum naturam flu-
minum,

*simulato metu, adeo passus est bo-
rem succedere, donec absorto ia-
ctus spatio, adimeret usum sagitta-
rum.* Adde, si lubet, not. ad Ono-
sandri c. XXI.

7 *Vicit.*] Aliter vero Liuius, cu-
ius verba hic adferre non erit alie-
num. L. XXVII. c. 2. *Incerta
victoria diremit pugnantes. Po-
tera die Romani ab sole orta in-
multum diem stetero in acie: ubi
nemo hostium aduersus proliit, spo-
lia per otium legere, et congestos
in vnum locum cremare suos.
Nocte insequenti Annibal silentio
mouit castra, et in Apuliam abiit.*

8 *Volturnum amnem*] Mirum
est, quantum deprauatus hic locus
torserit viros eruditos, dum eum
alii aliter restituere cogitarunt.
Cluuerius L. IV. Ital. Ahr. c. 12,
ita refinxit: *Volturnum; ventum
ultra reliquorum naturam flami-
num.* Quidendorpius vero, cum
flaminum vox nimis sit poetica;
insuperque omaes MSS. vulgatum
seruent: contra eos temere quid
mutare fas non duxit. At enim
vero, quamquam ex veterum aucto-
rum scriptis facile potest probari,
Volturnum re vera, ultra reliquo-
rum naturam fluminum ingentes
auras mane proflasse: quid Vol-
turnus tamen loci hic habeat, non
videmus, cum vnanimi veterum
consensu constet, acerrimum illud
praelium non ad *Volturnum in
Compania*; sed ad *Cannas Aus-
tracque in Apulia* gestum fuisse:

unde supra dictus vir eruditissimus
Ausidum legendum esse coniecit.
Quare dicendum est, optimum
Frontinum, cum haec scriberet,
vel somniasse prorsus; vel, si mi-
nus iudicare velimus, saltem alia-
rum rerum, quae menti ipsius tunc
obuersabantur, imagine in hunc
errorem inductum fuisse. Quidni
vero potius oscitantis alicuius li-
brarii ignorantiae, cui *Volturnus*
amnis notior fuerit *Volturno ven-
to*, hanc corruptionem tribuamus,
refragantibus licet omnibus MSS.
Equidem, si quis alius, a veterum
librorum consensu discedere reli-
gioni mihi habendum merito sem-
per existimari; nec quidquam con-
tra eorum fidem mutare suspiceo.
At enim vero, cum aliquoties iam,
in ipso hoc Frontino, vt alios prae-
tereamus, in manifestissime corru-
ptis locis, eiusmodi pertinacem
consensum prehenderimus; vid.
not. ad L. II. c. 2, §. 12. vbi con-
tra sanam rationem *aduersam* pro-
uersam omnes MSS. libri ser-
uant; ad c. III. §. 16. vbi omnes
codices pessime pro *in secunda acie*
seruant *in summa acie*; L. II. c.
5, §. 8. omnes MSS. mordicus re-
tinent *Cimbrica bello*, cum certissi-
mo legi debeat *Celsiberico bello*;
omnesque veteres scriptores; qui
Cannensis pugnae meminere, non
Volturni amnis, sed *uenti Volturni*
fecerint mentionem; ac denique
vulgata sit contra omnem fidem hi-
storicam: merito iusto superstitio-
siores

minum, ingentes auras mane proflare, quae arenarum et pulueris vertices agerent, sic direxit aciem, vt tota vis a tergo fuis, Romanis in ora et oculos incidere-
ret. Quibus incommodis mire hosti aduerfantibus, illam memorabilem adeptus est victoriam.

VIII. Marius aduersus Cimbros ac Teutonos constituta die pugnaturus, firmatum cibo militem ante castra collocavit, vt per aliquantum spatii, quo aduersarii dirimebantur, exercitus hostium potius labore itineris profigaretur: fatigationi deinde eorum incommodum aliud obiecit, ita ordinata suorum acie, vt aduerso sole, ⁹ et vento, et puluere, barbarorum occuparetur exercitus.

IX. ¹⁰ Cleomenes Lacedaemonius, aduersus Hippam Atheniensem, qui equitatu praeualebat, planiciem,

F 4

flores veterum librorum cultores videremur, si nihilo secius huic corruptioni inhaerere vellemus. Nec rei veritati satis conuenire arbitrer, tam ingentes fuisse illas Volturini matutinas auras, vt, quod dicit Frontinus, *arenarum et pulueris vertices agerent*. Quae cum ita sint, certissimum mihi quidem videtur, Frontinum scripsisse, *Volturnum ventum*, et ad euitandam ingratam eiusdem vocis repetitionem, pro *ventorum* posuisse *flaminum*; vel potius hanc ipsam vocem *fluminum* a sciolo librario intrusam fuisse; qui cum semel pro, *ventum*, amplexus fuisset *amnem*; etiam in sequentibus verbis, *fluminum* supposuit. Hisce, nisi me omnia fallunt, fidem facere possunt illa Liuii L. XXII. c. 44. *Prope eum vicum (Cannae) Annibal castra posuerat auersa a Volturino vento, qui campis torridis siccitate, nubes pulueris vehit. Id cum ipsis castris percommodum fuit, cum salutare praecipue futurum erat, cum aciem dirigerent ipsi auersi, terga tantum afflante vento, in*

occaecat puluere effuso hostem pugnaturi cet. Quis non videt, illa Frontini ex hoc Liuii loco esse deriuata? Nimirum callidissimus imperator, Tacticae regulis conuenienter aciem instruxerat; vt illa Vegetii L. III. c. 14. docent: *Ordinaturus aciem tria debet ante prospicer, Solem, Pulverem, Ventum*.

⁹ *Et vento*] Hanc historiam referunt Plutarchus in Mario p. 420. Polyænus L. VIII. c. 10. §. 3. Orosius L. V. c. 16. *Et sol cum vento ortus ex aduerso emicuiisset, visis eorum pulvis oppleuit*. Ceterum occuparetur hic notare debet impediretur, quomodo occupari tu-
eris, timor, sollicitudine dicimur; siquidem sana est lectio vulgata. Certe magnus Gronouius dubitasse videtur, qui ad marginem libri sui adscriptis L. collocaretur, vel locaretur. Oudendorpius.

¹⁰ *Cleomenes*] Hoc strategema facile ex Tacticorum praeceptis potest intelligi, qui, hoste equitatu praeualente, loca angusta et impedita, qualia sunt arboribus praestratis,

ciam, in qua dimicaturus erat, arboribus prostratis inpediuit, et inuiam equiti fecit.

X. Hiberi in Africa ingenti hostium multitudine excepti, timentesque, ne circumrentur, adplicuerunt se flumini, quod altis in ea regione ripis profluebat: qui ita a tergo amne defensi, et subinde, quum virtute praestarent, incurfando in proximos, omnem hostium exercitum strauerunt.

XI. " Xanthippus Lacedaemonius, sola loci commutatione, fortunam Punici belli conuertit: nam quum a desperantibus iam Carthaginiensibus mercede sollicitatus, animaduertisset, Afros quidem, qui equitatu et elephantis praestabant, colles sectari, a Romanis autem, quorum robur in pedite erat, campestris teneri, Poenos in plana deduxit: vbi per elephantos dissipatis ordinibus Romanorum, sparsos milites per

stratis, occupanda esse praecipunt. Onofander c. XXXI. Qua re etiam Miltiades, contra Persarum multitudinem, aciem sub montis radicibus, et quidem arboribus multis locis stratis, ut equitatus eorum impediretur, instruxit. Nepos in Milt. c. V. §. 3.

11 *Xanthippus Lacedaemonius*] Si quod aliud, hoc certe exemplum maximam Tacticae utilitatem comprobare potest. Cum enim paullo ante Carthaginienses, duce Romanorum Regulo, grauissimam cladem accepissent, ac de suis rebus iam desperassent: sola loci mutatione, aduersitas eorum res restituit Xanthippus, atque Romanos, in illam diem terra marique victores, ad interuentionem fere cecidit. Quare Vegetius L. III. c. 14. *Acias in publica pugna, inquit, si sapienter disponitur, plurimum iuuat: si imperite, quamuis optimi belatores sint, mala ordinatione franguntur.* Eaue fuit causa, cur

Romani maximam orbis terrarum partem sub suam redegerint potestatem, eodem auctore L. I. c. 1. Plura de Tacticae utilitate, in singulari Programme nos attulimus. Ceterum hic obseruandum, Xanthippum ex ea fuisse gente, quae Tacticae olim studiosissima fuit atque peritissima, teste Vegetio in L. III. Prol. *Lacedaemonius praecipua fuit cura bellorum. Primum namque experimenta pugnarum de euentibus colligentes, artem praecelliorum scripsisse firmantur usque eo, ut rem militarem, quae virtute sola, vel certe felicitate creditur contineri, ad disciplinam peritiaeque studia reuocarint, ac magistros armorum, (quos tantum appellauerunt) iuuentutem suam usum, varietatemque pugnandi praeciperint edocere: et paucis interiectis: Horum sequentes instituta Romani Martii operis praeccepta et usum retinuerunt, et litteris prodiderunt.*

per Numidas persecutus; eorum exercitum fudit, in illam diem terra marique victorem.

XII. Epaminondas, dux Thebanorum, aduersus Lacedaemonios directurus aciem, pro fronte eius decurrere equitibus iussis, quum ingentem puluerem oculis hostium obiecisset, expectationemque equestris certaminis praetendisset, circumducto pedite ab ea parte, ex qua decursus ¹² in auersam hostium aciem ferebat, inopinantium terga adortus cecidit.

XIII. Lacedaemonii ¹³ trecenti contra innumerabilem multitudinem Perfarum, Thermopylas occupauerunt, quarum angustiae non amplius, quam parem numerum cominus pugnaturum, poterant admittere: eaque ratione, quantum ad congressus facultatem, aequati numero barbarorum, virtute autem praestantes, magnam eorum partem ceciderunt: nec superati forent, nisi per proditorem ¹⁴ Ephialten Trachinium circumductus hostis, a tergo eos obpressisset.

F 5

XIV. The-

¹² *In auersam b. aciem*] Ineptissime, ac contra sanam rationem omnes, quos consulere datum est, Codd, MSS. nec non editiones vulgatae *aduersam* tuentur, cum ipsa res suadeat, *auersam aciem* esse legendum. Ideo nimirum Epaminondas a fronte circumduxit peditem, ut hostem inopinantem a tergo caederet; adeoque hic decursus non in *aduersam*; sed in *auersam* hostium aciem ferebat. Idem vitium insidet, L. II. c. 12. §. 3. et L. IV. c. 7. §. 32. *per auersam partem* et *auersam aciem*; vbi vulgatae editiones et MSS. itidem *aduersam* male exhibent. Sicuti autem *aduersa pars* in acie, eius frontem: (*μέτωπον*) ita *auersa* eiusdem, *tergum* (*ὐδὸν*) significat; vnde ipsa haec vox frequenter *aduersus partem* opposita reperitur. Hanc receptam a nobis scripturam vniue veram esse, vltima

verba §. XIII. probare possunt: nisi — *circumductus hostis, a tergo eos obpressisset.*

¹³ *Trecenti*] Plenius accuratiusque hanc historiam, praeter Herodotum L. VII. c. 219. aliosque, tradit Iustinus L. II. c. 11. qui Leonidam, cum quatuor millibus Graecorum, angustias Thermopylarum occupasse scribit; quarta autem die, cum ei nuntiatum esset, 'a viginti millibus hostium summum cacumen texeri, socios dimisisse, solosque adeo Lacedaemonios remansisse. Horum vero numerus variat apud scriptores, aliis *sexcentos*; aliis *quingentos*; aliis denique *trecentos* tantum referentibus, cum quibus facit Cicero de Finib. L. II. c. 30. Herodotus L. VII. c. 224. quos adeo secutus est Frontinus.

¹⁴ *Ephialten Trachinium*] Ita omnino scribendum esse huius hominis

XIV. Themistocles, dux Atheniensium, quum videret vtilissimum Graeciae, aduersus multitudinem Xerxis nauium, in angustiis Salaminis decernere, idque persuadere ciuibus non posset, sollertia effecit, ut a barbaris ad utilitates suas Graeci compellerentur: simulata namque proditione, misit ad Xerxen, qui indicaret, populares suos de fuga cogitare, difficiliorumque ei rem futuram, si singulas ciuitates obsidione adgrederetur. Qua ratione effecit, ut exercitus barbarorum primum inquietaretur, dum tota nocte in statione custodia est: deinde, ut sui mane integris viribus, cum dictis barbaris, vigilia marcentibus, conflingerent, loco, ut voluerat, arto, in quo Xerxes multitudine, qua praestabat, uti non posset.

C A P. III.

De acie ordinanda.

Exemplum I.

Cn. Scipio in Hispania, aduersus Hannonem ad oppidum Intibilim, quum animaduertisset Punicam aciem ita directam, ut in dextro cornu Hispani constituerentur, robustus quidem miles, sed qui alienum negotium ageret; in sinistro autem Afri, miles viribus in-

minis nomen, praeter Diodorum Siculum L. XI. p. 7. Pausaniam Attic. L. I. p. 11. Herodotum L. VII. c. 213. 214. etiam Polyaeus probat L. VII. c. 15. §. 5. *Τραχινίς ἀνδρὶς ἐφ' ἡλίου δειξάντος ἀρετὰν περὶ τοῖς ἕρσι τανύν.* Quos scriptores ad hunc locum laudat Quidendorpius.

I *Cn. Scipio*] Patet nostrum errare Frontinum, et ab eo confundi duo Cn. Scipionis praelia, quorum alterum cum fratre ad *Intibili*; hoc vero solus fecit contra *Hannonem*,

cis Hiberum in *Ilergetibus* ad oppidum *Indibilis Scissim*, ut Liuius; vel *Κίσσαν*, ut Polybio vocatur. Nam licet in MSS. et Edd. in oppidi nomine sit quaedam variatio, hanc erroris culpam in auctorem potius, quam libarios hic conici volo, credoque confusionem Latinis auctoribus obortam ex multis Hannonibus, Quidendorpius.

a *Robustus quidem miles*] Vegetius L. I. c. 1. *Hispanos quidem non tantum numero, sed etiam viribus corporum nostris praestitisse, manifestum est.*

infirmitior, sed animi constantioris, reducto sinistro latere suorum, dextro cornu, quod validissimis militibus extraxerat, obliqua acie cum hoste conflixit. Deinde, fufis fugatisque Afris, Hispanos, qui in recessu ³ spectantium more steterant, facile in deditionem compulit.

II. Philippus, Macedonum rex, aduersus Illyrios gerens bellum, vt animaduertit frontem hostium stipatam electis de toto exercitu viris, latera autem infirmiora, fortissimis suorum in dextro cornu collocatis, sinistrum latus hostium inuasit, turbataque tota acie, ⁴ victoriam profligauit.

III. ⁵ Pammenes Thebanus, conspecta Perfarum acie, quae robustissimas copias in dextro cornu collocatas

3 *Obliqua acie*] *Obliqua acies* Romanis fuit, quam Graeci φάλαγγα λοξήν appellant: cuius hanc dedit descriptionem Aelianus Tacit. c. XXIX. λοξή δὲ (φάλαγγξ.) ἡ τὸ μὲν κέρας, ὑπὸ πτερον ἂν π... αἱ, πασιδὸν τῶν πολεμίων ἔχουσα, καὶ ἐν αὐτῇ τὸν ἀγῶνα ποιούμενη, τὸ δὲ ἕτερον ἐν ἀποτάσει δι' ὑπομονῆς ἔχουσα. Hanc aciei formam, eodem modo describit, et plurimis meliorem et ad victoriam facile reportandam efficacem dicit Vegetius L. III, c. 20. *Huius talis est modus*, inquit: *cum instructae acies ad congressum veniunt, tum tu sinistram alam tuam a dextera aduersarii longius separabis, ne vel missile ad eam, vel sagittae perueniant: dextram autem alam tuam sinistrae alae illius iunge, et ibi primum inchoa praelium*, cet. Inprimis eam veteres Tacitici, tamquam vtilissimam commendabant, cum hostis ὑπερκαρῶς aut dextram, aut sinistram alam superare; vel etiam ὑπερφάλαγγισαι vtrumque pariter cor-

nu circumuenire molitur. Onofander c. XXI. εἰ μὴν ἄλλα καὶ εἰ λοξὴ πάσῃ τῇ ἰδίᾳ φάλαγγι προσβάλλῃ κατὰ θάταρον μέρος τῶν πολεμίων, ἐκ ἂν ἀμάρτοι, πρὸς τῇ ἐν τῷ μηχανοειδῶς σχήματος κύκλωσιν ὥτως ἐντεπιών. Vid. ibi not. ad n. 3. p. 78.

4 *Spectantium more steterant*] Cur spectatores tantum fuerint Hispani, ex paullo ante allatis Aeliani et Vegetii *obliquae aciei* descriptionibus facile, opinor, patebit: quia nimirum sinistrum Scipionis cornu, a dextro Hannonis, in quo Hispani instructi stabant, longius erat reductum, ita vt nullum missile ad eos potuerit penetrare: quo adeo refecti possunt illa Aeliani τὸ δὲ ἕτερον ἐν ἀποτάσει δι' ὑπομονῆς ἔχουσα.

5 *Victoriam profligauit*] 1. c. *Victoriam paene adeptus est*, antequam reliqui ad pugnandum posset peruenire, cf. not. ad c. I. §. 4.

6 *Pammenes*] *Strategemata* huius viri enarrat Polyaeus L. V, c. 38.

catas habebat, simili ratione et ipse suos ordinavit, omnemque equitatum et fortissimum quemque pedatum in dextro cornu, infirmissimos autem contra fortissimos hostium posuit, praecepitque, ut ad primum inpetum eorum sibi fuga consulerent, et in siluestria confragosaque loca se reciperent. Ita frustrato robore exercitus, ipse optima parte virium suarum; (dextro cornu,) totam circuit aciem hostium, et ⁷ auertit.

IV. P. Cornelius Scipio, cui postea Africano cognomen fuit, aduersus Hasdrubalem, Poenorum ducem, in Hispania bellum gerens, ita per continuos dies ordinatum produxit exercitum, ut media acies fortissimis ⁸ fundaretur: sed quum hostes quoque eadem ratione adfide ordinati procederent, Scipio eo die, quo statuerat decernere, commutauit instructionis ordinem, et ⁹ firmissimos, id est, legionarios, in cornibus

c. 16. eiusque meminit Diodorus Sicul. L. XVI. p. 434. Pausanias in Arcad. L. VIII. p. 654. Plutarchus in Pelop. p. 287. 292. et de Republ. ger. p. 805. Sic autem scribendum esse, non itum quoque video: a doctissimo P. Wesselingio. L. II. Obs. c. 8. Quidend.

⁷ *Auertis*] *Vertere et auertere* saepe simpliciter est positum ab auctoribus, ac subint. in *fugam*. Sic etiam L. II. c. 1. §. 7. *Tunc anhelantem integris viribus exercitus sui adgressus auertis.* c. III. §. 17. *Auertunt eos, consummaruntque victoriam.* §. 22. *auertunt, caedendumque tradiderunt.* c. IV. §. 10. *atque ita multos nostrorum auertis.* In elliptica autem hac locutione Graecos secuti sunt Romani; apud illos nimirum frequens pariter et antiqua est ellipsis sic *φύγην*. Sic Homerus Iliad. O. v. 261. *τρέψω δ' ἡρώας Ἀχαιῶς.* Onofander c. VI. *ῥαδίως αὐτὰς τρέπονται.* Plene autem Polyaeus L. III. c. 9. §. 27. *τὸν μὲν στρατὸν εἰς φύγην ἔτρεψαν,*

Sic Romani quoque ellipsin saepius expresserunt. Iustinus L. II. c. 12. *Itaque circumspectientes fugam peluntur Persae, et mox praelio victi in fugam vertuntur.* Vegetius L. III. c. 29. *ut ex utroque cornu improvisos hostes vertas in fugam.* Quae et alia exempla non olim ad Bosii ellipsi. Gr. congestimus.

⁸ *Fundaretur*] Supra n. I. *dextro cornu, quod validissimis militibus exstruxerat.* Cum hanc, tum illam vocem coniunctim posuit Cicero de Finib. L. IV. c. 1. *sed tamen adcurate non modo fundatam, verum etiam exstructam disciplinam non est facile perdiscere.*

⁹ *Firmissimos, id est, legionarios*] Ut cum Wesselingio aliisque vocem *legionarios* pro glossmate non habeamus, in causa sunt verba Liuii L. XXVIII. c. 14. *mediam aciem hinc Romani, illinc Carthaginenses missi Afriis, cornua focii tenebant.* Et paullo post: *Romano milite cornibus firmatis: sociis in mediam aciem acceptis.* Adeo in utroque loco *legionarii sociis* opponuntur.

nibus collocauit, ac leuem armaturam in media acie, sed retractam. Ita cornibus, quibus ipse praeualebat, infirmissimas hostium partes ¹⁰ lunata acie adgressus, facile fudit.

V. Metellus in Hispania, eo proelio, quo Hir-
tuleium deuicit, quum comperisset, cohortes eius,
quae validissimae ¹¹ vocabantur, in media acie locatas,
ipse mediam suorum aciem reduxit, ne ea parte ante
cum hoste confingeret, quam ¹² cornibus configatis me-
dios undique circumuenisset.

VI. Artaxerxes aduersus Graecos, qui Persidem
intrauerant, quum multitudine superaret, latius, quam
hostes

¹⁰ *Lunata acie*] V. not. ad L.
I. c. 5. §. 1. et ad Onofandri c.
XXI. vbi docetur, quo instructio-
nis ordine, aduersus lunatam ho-
stium aciem, vti cum successu de-
ceat. Sciendum vero ad hoc de-
pugnationum genus requiri vetera-
num et diu edoctum exercitum;
siquidem hoc genus ordinationis,
nisi peritus, et ad omne momentum
respondens miles, exsequi vix potest,
vt docet Graecae pariter Romanae-
que rei militaris peritissimus noster
Frontinus L. II. c. 3. §. 7.

¹¹ *Vocabantur*] Non hoc iis
nomen erat, sed iactabantur esse va-
lidissimae. Quam vocem hic forsit-
an reponendam esse coniecit cel-
Gronouius. *Validae cohortes* ita me-
morantur a Lilius L. XXI. c. 60.
et Lucano L. I. 305. vt est in
MSS. vetustioribus, *implentur va-
lidae tirone cohortes*. Ouden-
dorpheus.

¹² *Cornibus configatis*] Sic
omnes MSS. h. e. cum fuerint
coniuncta cornua. Sic
τῶν configere vtitur Lucretius L.
IV. v. 1210.

*Semina cum Veneris stimulis ex-
cita per ardua*

*Obuia conflixit conspirans mu-
tuus ardor.*

Modius coniecerat *profigatis*. Ten-
nilius.

Debuisse Tennilius vel vnico
exemplo probauisse compositum *con-
figare* a Latino quodam auctore
fuisse adhibitum, siue pugnandi,
siue coniungendi sensu. *Confligare*
republicam pro malis adfigere di-
xit Tacitus L. VI. Annal. c. 48.

Glossae, *conflictō συντρίβω, διαμά-
χουμαι. conflictor διαμαχουμαι. con-
figatio σύγκρουσις, συμβολή ἐν
μάχῃ*: vbi *conflictatio* videtur
scribendum ex Gellio L. I. c. 18.

Profigatis, vt coniecerant Modius
et Gronouius, atque amplectitur
cl. Wasse, diserte exhibet Petrensis,
vt intelligantur hostium cornua su-
sa fugataque. *configatos* Leid. sec.
Scaliger ad oram sui libri adscripserat
complicatis. Propius accedit
coningatis. Vide exempla seqq.

An fuit, *cornibus confictasi sui me-
dios undique circumuenissent*. In-
terim *circumuenisset* edi iussi, au-
thoritate Palatini, Petrensis, et Me-
dicei Codd. ac Sanuti, licet sciam,
vulgatum aliquo modo, sed con-
torto sensu defendi posse. Ouden-
dorpheus.

hostes, ¹³ acie instructa, in fronte equitem, leuemque armaturam in cornibus collocavit, atque, ex industria lentius procedente media acie, copias hostium cinxit, ceciditque.

VII. Contra Hannibal ¹⁴ ad Cannas reductis cornibus, productaque media acie, nostros primo inpetu protrulit. Idem conferto proelio, paullatim inticem sinuantibus, procedentibusque ad praeceptum cornibus, auidè insequentem hostem in mediam aciem suam recepit, et ex vtraque parte compressum cecidit, veterano et diu edocto vsus exercitu. Hoc enim genus ordinationis exsequi, nisi peritus, et ad omne momentum respondens miles, vix potest.

VIII. Liuius Salinator et Claudius Nero, quum Hasdrubal bello Punico secundo decertandi necessitatem euitans, in colle confragoso post vineas aciem direxisset, ipsi diductis in latera viribus, ¹⁵ vacua fronte ex vtraque parte circumuenerunt eum, atque ita aggressi superauerunt.

IX. Han-

¹³ *Acie instructa*] Erat adeo illa Persarum acies lunata, cuius equestratus frontem; leuis armatura cornua formauit: quibus dein procedentibus, equitatu autem lentius progrediente, Graecorum copiae *ὑπερφύλαγγοις* circumuentae caesaeque fuerunt. Vid. not. ad L. I. c. 5. §. 1.

¹⁴ *Ad Cannas*] Cannae ignobilis fuit Apuliae vicus; sed magnitudine Romanae cladis emerfit, et quadraginta millium caede parta nobilitas, prodente Floro L. II. c. 6. §. 15.

¹⁵ Liuius vero paullo ampliora ponit numerum L. XXV. c. 6. *Cannensem vero quisquam exercitum fugae aut pauoris insimulare potest? ubi plus quinquaginta milia hominum ceciderunt.* Elegantissimam absolutissimamque Pugnae Cannensis eiusdemque ordinationis

descriptionem memoriae prodidit Polybius L. III. c. 114 sqq.

¹⁵ *Vacua fronte*] *Vatua front* dicitur fuisse, eo quod pugnatore in cornibus arte collocati, in latera fuerunt diducti. *Diductis* autem, non *reductis*, vt in vulgatis legitur; nec *deductis*, vt sollenni errore quidam MSS. codd. praeferrunt, legendum esse, ipsa res clamat, ac similia scriptorum loca probare possunt. Sic §. 12. in ipso certamine *diduxit ordines, et a lateribus circumuentos eos fudit*. Particulas autem *di* et *de* saepissime in vet. libris inter se permutatas reperiri, supra notauimus ad L. I. c. 5. §. 26. Liuius L. XXXI. c. 21. *Extenuatam mediam aciem diductis cornibus*: ubi obiter notandum, quo magis cornua diducuntur, eo magis quoque mediam aciem

IX. Hannibal, quum frequentibus proeliis a Claudio Marcello superaretur, nouissime sic castra metabatur, vt aut montibus, aut paludibus, aut simili¹⁶ locorum aliqua obportunitate adiutus, aciem eo modo collocaret, vt, vincentibus quidem Romanis, per eundem recipere posset intra munimenta exercitum; cedentibus autem, instandi liberum haberet arbitrium.

X. Xanthippus Lacedaemonius in Africa aduersus M. Attilium Regulum¹⁷ leuem armaturam in prima acie collocauit, in subsidio autem robur exercitus: praecepitque auxiliariis, vt¹⁸ excussis telis cederent

aciem extenuari; vnde Tacticorum praeceptum: μήδ' ὅτως ἐπὶ μῆκος ἐκτενέτω τὴν δύναμιν, ὥστε πάντων ἁβανῇ καὶ ἁβανῇ ποιῆσαι τὴν δύναμιν. Onofander c. XXI.

16 *Locorum al. opportunitate*] Ex Tacticorum praeceptis, cum in agmine, tum in acie a prudenti duce eiusmodi loca, quantum fieri potest, sunt circumspicienda; vbi aut montibus, aut paludibus, aut simili aliqua opportunitate, exercitus tegi possit, atque insuper caueri, ne, si cupiarum numero praestet hostis, multitudine claudatur. Onofander c. XXI. Ἀρχὴν μὲν γὰρ, ὅτις δρῶν τὰς πολεμίας πόλεις, αὐτὸς ἐλαττοῦ στρατιώταις μέλλων κινδυνεύειν, ἐξελέξατο καὶ ἐπετήδευσε τοῖς τῶν ἐπιτυχῶν τόπων, ἐν οἷς ἢ παρὰ ποταμίων ὄφρ' ἐν ταῖς ἀποδείξει ταύτῃ τὴν πύκνωσιν τῶν πολεμίων, ἢ περὶ ὄρεων ἀκλῆστος, αὐτοῖς τοῖς ὄρεσιν ἀποκλείσει τὰς ὑπερπεράσαι βυλομένους. Eadem habet Iulius Africanus c. LXXV. Exemplum videbis in not. ad Onofandri l. 6. p. 79.

17 *Leuem armaturam*] *Leuis armatura* Gr. ψιλοὶ vel ψιλῇ δπλασει ὀπλισμένοι, quales fuerunt ἀκοντισταί, τοξόται, σφενδονισταί, λιθοβόλοι, olim ante primam aciem collocati praelia inchoabant, teste Thucyde L. VI. c. 69. Vnde Onofander quoque c. XXII. eosdem ex antiquissima Tacticae regulis, πρῶτος πρὸ τῆς φάλαγγος in acie poni iussit. Errat autem Tennulius, si a Praeceptoribus Tacticorum, tam in vetere, quam noua militia leuem armaturam in prima agnitione ordine (vel potius ante primam aciem) collocatam scribit: siquidem Atrianus Tact. p. 38. diserte memorat, non vno, sed variis modis, pro regionis atque hostium conditione; modo ante Phalangem, aliquando a latere dextro, aliquando a sinistro; immo a tergo quoque grauis armaturae militum constitutos fuisse. Alia, quae huc pertinent, vide, si lubet, in not. ad supra dictum Onofandri caput p. 70. De insigni leuis armaturae in bellis utilitate adde Aelianum Tact. c. XVII.

18 *Excussis telis* cet.] Hic locum habent, quae prodidit Onofander c. XIX. Ideo vero interualla

rent hosti; et quum se intra suorum ordines recepissent, confestim in latera discurrerent, et a cornibus rursus erumperent, exceptumque iam hostem a robustioribus et ipsi circumirent.

XI. Sertorius idem in Hispania aduersus Pompeium fecit.

XII. Cleandridas Lacedaemonius aduersus Lucanos¹⁹ densam instruxit aciem, ut longe minoris exercitus speciem praeberet. Securis deinde hostibus, in ipso certamine diduxit ordines, et a lateribus circumuen-
tos eos fudit.

XIII.²⁰ Gastron Lacedaemonius, quum in auxilium Aegyptiis aduersus Persas venisset, et sciret, firmiorem esse Graecum militem, magisque a Persis timeri, commutatis armis, Graecos in prima posuit acie, et quum illi aequo Marte pugnarent, submisit Aegyptiorum manum. Persae, quum Graecis, quos Aegyptios opinabantur, restitissent, superueniente multitudine, quam²² ut Graecorum expauerant, cesserunt.

XIV.

nulla inter ordines relinquenda esse scribit, quia velites ante, quam committeretur acies, velitationibus pugnam auspicabantur; ac si pulsi essent ab hoste, per vias illas patientes se recipiebant. vid. Aelianus Tastr. c. XI. Interdum equites quoque per illa spatia proruperant, ac repulsi per eadem se denuo receperunt, teste nostro Frontino L. II. c. 3. §. 17.

¹⁹ *Densam instruxit aciem*] In densanda acie, nisi callido consilio; ut hic Cleandridas, agat dux, ex Tacitorum monitis μή ὥτως ἐκ' ἐγὼν συσσελλέτω τὴν παράταξιν, εἰς πολλὰ βάθους ἡποσέλλων, ὥς ἐκ τῶ ἑαυτοῦ τῶς πολεμικῆς ὑπερκεράσαντας ἐντὸς αὐτῆν λαβεῖν, ut Onosander docet c. XXI. Quae proportio inter longitudinem aciei

eiusdemque latitudinem s. inter τὸ μήκος καὶ βάθος τῆς φάλαγγος obseruari debeat, docet Arrianus Tastr. p. 46. Leo c. VII. §. 83. c. XIV. §. 109. Iulius Africanus c. LXVII.

²⁰ *Gastron*] MSS. Gastronius. Recte vero Casaubonus Frontino restituit *Gastron*, uti hoc nomen occurrit apud Polyzenum L. II. c. 16. Γάστρων Λακεδαιμόνιος.

²¹ *In auxilium*] MSS. in auxilio, unde Tenuilius maluit *auxilio*; quod sane a Cod. Vatic. confirmatum inuenit Oudendorpius, qui censet in *auxilio*, pro in *auxiliis* tibus posse exponi; uti fere est L. II. c. 7. §. 18. Macedonas equites, quos in auxilio habebat.

²² *Ut Graecorum*] Quia Graeci, imprimisque Lacedaemonii eum

XIV. Cn. Pompeius in Albania, quia hostes²³ innumero equitatu praeualebant, iuxta collem in angustis protegere galeas, ne²⁴ fulgore earum conspicui fierent, iussit (milites;) equites deinde in aequum procedere, ac velut²⁵ praetendere militibus: prae-

rei militaris scientia, tum virtute maxime omnium floruerunt. Infinitus L. XXVIII. c. 4. *Soli Phippi Alexandricus bellis, et imperium Macedonum et omnibus metuenda arma contulerunt.*

23 *Innumero equitatu*] Ita optime ex utroque Mediceo et edd. Italicis reposuit Oudendorpius pro vulg. et *numero et equitatu*. Non enim Pompeius suos pedites galeas abscondere iussit, quia *numero*, sed quia *equitatu* hostes praeualebant, ut eos in suae paucitatis contemptum adduceret, eoque facto redderet securiores: quod multis exitio fuisse, clarissimis omnium aetatum exemplis patet. Hoc vero calido consilio effecit Pompeius, ut hostes cum eiusdem equitatu congressi, temere inueherentur, et ab intertusa peditum acie, inopinato praelio caederentur. Plutarchus in Pompeio p. 638. καὶ οἱ πεζοὶ ἀναστάντες ἐξαίφνης καὶ διαστάντες, τοῖς μὲν σφετέροις ἀσφαλῆ τὴν φυγὴν διὰ μέσων σφῶν παρέσχον· τὸς δὲ πολεμίας ἀπερισκέπτως τῇ διώξει χρωμένους ἐνδεξάμενοι συχνὰς ἀνυκλώσαντο.

24 *Fulgore*] Curam armorum antiquissimis iam temporibus habuisse copiarum duces, vel principes Poetarum nos dubitare haud finit, Iliad. Z. 321. N. 245. 340. T. 362. et 398. Quare etiam inter Tacitorum praecepta, splendoris armorum rationem esse habendam, obtinuit. Onofander c. XXVIII. Μεμελημένον δ' ἔστω τῷ στρατηγῷ,

λαμπρὸν ἐκτάττειν τὸ στρατεύμα τοῖς ὅπλοις· addita pariter ratione, δεινότεραι γὰρ οἱ ἐπιόντες φαίνονται λόχοι τοῖς τῶν ἑλλανῶν ὀβριμῶσιν. Cui adstipulantur Leo c. V. §. 12. c. VI. §. 3. Mauric. L. VII. c. 15. Constantin. Taß. p. 12. Magnam autem vim in animos habere armorum splendorem in bellis, luculentissimo exemplo esse potest imperterriti alias animi dux, Caesar, quem armorum Pompeianorum splendorem metuisse scribit Plutarchus in Pompeio p. 656. et in Caesare p. 728. Sic Romani Consules, *Manlius et Fabius*, in bello adversus Etruscos, hostilium armorum splendore, magno metu perculsi sunt. Dionysius Halic. L. IX. p. 562. adde nos. ad Onofandri c. XXVIII. Turpiter adeo alucinantur imperiti rerum aestimatores, qui hanc curam forti viro indignam superuacaneamque arbitrantur.

25 *Praetendere militibus*] *Praetendere* vox est apud optimos Latinos scriptores obuia, quae ubique fere *oppositionis et defensionis* notionem habet coniunctam; vnde *Seruius* ad Virgil. Georg. L. I. 270.

— — *segeti praetendere se-*
pem

per circumdare et opponere explicat. Idemque significatus etiam obtinet, cum ad rem militarem vox haec transfertur. *Praetendere* nimirum dicuntur militum stationes, quae ad defendenda castra, ciuitatem, regionem, provinciam hic il-

praecepitque eis, ut ad primum inpetum hostium refugerent; et, simul ad pedites ventum esset, in laetera discederent. Quod ubi explicitum est, patefacto loco subita peditum consurrexit acies, inuectosque temere hostes, inopinato interfusa proelio cecidit.

XV. M. Antonius aduersus Parthos, qui infinita multitudine sagittarum exercitum eius obruebant, subfidere suos, et testudinem facere iussit: supra quam transmissis sagittis, sine militum noxa exhaustus est hostis.

XVI. Hannibal aduersus Scipionem in Africa, quum haberet exercitum ex Poenis et auxiliariis, quorum pars non solum ex diuersis partibus, sed etiam
ex

hic disponuntur, ne inopinatis hostium incurfionibus locus relinqueretur. Vnde in Glossis: *praesentura*. πρεβολη, επιταχισμα. Quemadmodum vero a praesidendo, praesidia: ita a praetendendo, praesenturae nomen acceperunt. Quae vero in antiqua militia Praesidia erant: a recentioribus agrariae, vel agrariae stationes, et Praesenturae appellatae fuerunt; agrariae quidem, quia in agris, procul a ciuitatibus illecebris detinebantur, ut scribit Vegetius L. I. c. 3. Praesenturae autem, quia in castellis aliisque opportunitis locis, natura vel tumultuario opere munitis, aduersus hostiles superuentus publicae securitati quasi praetenderunt; (quamquam id non perpetuo a scriptoribus obseruatum: sed agrariae aequae ac praesenturae in castellis et oppidis memorantur.) atque animalium pascua, subuectionem frumenti, ceterarumque specierum, aquationem, lignationem, pabulationem ab hostium incurfu defenderunt; iserque comitantibus tutum praesisterunt. Vegetius L. III. c. 8. Perexigua differentia inter agrarias et praesenturas intercellisse videtur; vnde etiam a

Marcellino L. XVI. *agrariae stationes praetendere* dicuntur: nisi quod in agrariis aliquantos pedites equitesque degisse scribit Vegetius L. III. c. 8. praesenturae autem pedites tantum habuisse existimantur: cui sententiae fauent illa Marcellini de Isauris L. XIV. c. 2. *densis interseperunt itinera praetenturis*: nam paullo ante eos omnes instar turbinis digressos montibus impeditis et arduis tradidit, cuiusmodi loca minus apta esse equis omnes norunt. Vnde de *Ithaca* Horatius L. I. ep. VII. v. 40.

*Haud male Telemachus, proles
patientis Vlyssae:*

*Non est aptus equis Ithacae locus,
ut neque planis*

*Porrectus spatii, neque multae
prodigis herbas.*

et idem contra ea L. I. Od. VII. v. 8.

*Plurimus in Iunonis honorem
Aptum dicit equis Argos, dicesque
Mycenas.*

Itemque, ex quo sua hausit vates modo dictus, Homerus Odyss. Δ. v. 605.

Εν δ' Ἰθάκῃ ἄτ' ἄρ' ἀρόμοι εὐρέες,
ἔτε τε λιμῶν.

ex Italicis constabat, post elephantos octoginta, qui in prima fronte positi hostium turbarent aciem, auxiliares Gallos, et Ligures, et Baleares, Maurosque posuit, ut non fugere possent, Poenis a tergo stantibus, et hostem obpositi si non infestarent, at certe fatigarent: tum suis et Macedonibus, qui iam fessos Romanos integri exciperent, ²⁶ in secunda acie collocatis, nouissimos Italicos constituit, quorum et timebat fidem, et segnitiam verebatur, quoniam plerosque eorum ab Italia inuitos extraxerat. Scipio aduersus hanc formam, robur legionis, triplici acie in fronte ordinatum per hastatos et principes et triarios obposuit: nec continuas construxit ²⁷ cohortes; sed

G 2

mani-

²⁶ *In secunda acie*] Ita optime, refragantibus licet MSS. pro vulgat. in *summa acie* restituit Oudendorpius, Liiuo duce L. XXX. c. 33. In *secunda acie* Carthaginenses Afrosque et Macedonum legionem, modico inde intervallo relicto, subsidariam aciem Italicorum militum.

²⁷ *Cohortes*] Sine ratione Salmasius δ παν Frontinum ignorantiae accusat c. III. de militia, quod Scipio non potuerit ordinare per continuas cohortes, cum Legio in cohortes tunc non fuerit diuisa. Nam supra L. I. c. 6. §. I. tempore Fului Nobilioris legimus relatum, legionem iam ante lul. Caesarem descriptam in decem cohortes. Praererea Polybius L. XI. καὶ τρεῖς σκεῖρας τὸ τοῦ δὲ καλεῖται τὸ σύνταγμα τῶν πεζῶν παρὰ τοῖς ῥωμαίοις κοῦρτις. Insuper etiam fallitur, quod tempore Scipionis, cohortem non decimam, sed trigessimam legionis partem fuisse contendit; idemque quod manipulus, σκεῖρα et σκεῖρα. Nam σύνταγμα, (Polybio κοῦρτις) ex tribus constat spiris seu manipulis. Triginta autem manipulos tempore Scipionis in le-

gione fuisse, intelligi potest ex Polybii L. VI. ubi duos ante Tribunorum sentoria ordinator; e reliquis odo decim manipulis ternos, singulos Tribunos sortitos fuisse (nam sex Tribuni sunt in legione) scribit. Ex quo loco abunde constat, viginti manipulos in corpore utroque Hastatorum et Principum fuisse: et decem in corpore Triariorum, apparet ex libro eodem: δέκα δὲ σκεῖρας ἔχοντων ἀπὸ τῶν πεζῶν. Cum ergo triginta manipuli constarent legionem: cohors ex tribus manipulis (σκεῖραις) constet: indissolubili nexu infertur, cohortem fuisse decimam legionis partem. Si porro vult persuadere Salmasius, illam cohortem non legionariam fuisse; sed sociorum auxiliarium, refutare eum possunt Sallustius de B. Iug. c. LV. et Varro de L. L. L. IV. qui legionariae cohortis faciunt mentionem. Nec Frontinus sui aevi ordinationem cum vetere confudisse dicatur, quod robur legionis in fronte posuit: id enim saepius factum, intelligi potest ex huius capituli §. 4. et 17. insuperque Frontinus addit, Scipionem secundum Hannibalis ordinationem suam aciem

manipulis inter se distantibus spatium dedit, per quod elephantum ab hostibus acti facile transmitti sine perturbatione ordinum possent. Ea ipsa intervalla expeditis velutibus inpleuit, ne interluceret acies: dato iis praecepto, ut ad inpetum elephantorum, vel retro, vel in latera concederent. Equitatum deinde in cornua diuisit, et dextro Romanis equitibus Laelium, sinistro Numidis Masinissam praeposuit: quae tam prudens ordinatio non dubie causa victoriae fuit.

XVII. Archelaus aduersus L. Sullam, in fronte ad perturbandum hostem falcatas quadrigas locauit, in secunda acie phalangem Macedonicam, in tertia, Romanorum more, armatos auxiliares, mixtis fugitiuis Italicae gentis, quorum peruicaciae plurimum fidebat; leuem armaturam in ultimo statuit. In utroque deinde latere equitatum, cuius amplum numerum habebat, circueundi hostis causa posuit. Contra haec Sulla fossas amplae latitudinis in utroque latere duxit, et capitibus earum castra communiit: qua ratione, ne circumiretur ab hoste, et peditum numero, et maxime equitatu superante, consecutus est. Triplicem deinde peditum aciem ordinauit, relictis intervallis,²⁸ per leuem armaturam, et equitem, quem in nouissimo

aciem direxisse. Per robur autem legionis hoc quidem loco ipsae legiones intelliguntur, triplici acie ordinatae, per *Hastatos*, *Principes* et *Triarios*, quod Polybius diserte testatur. Posterioribus hisce alatis argumentis Liuium et Frontinum aduersus Salmasium asserere studuit *Tennulius*. Bene egisse rem Liuii et Frontini aduersus Salmasium, elegantissimum *Tennulium*, vere iudicat Oudendorpius; sed tamen obseruat eum Scipionis legiones minores fecisse, quam fuerunt; utpote quae constituerunt fenis millibus et ducenis peditibus,

et trecentis equitibus, auctore Liuii L. XXIX. c. 24.

Iam ante *Tennulium* hanc causam aduersus Salmasium pariterque Henricum Sauium suscepit; accuratissimus militarium antiquitatum explanator R. H. Schelius c. XV. cuius vestigia recte secutus est *Tennulius*.

28 Per leuem armaturam] Salmasius pro per legendum censet propter: propter leuem armaturam et equitatum. MSS. omnes, equitem. *Tennul.* Placet omnino id propter. Sed MSS. non mutant.

fimo collocauerat, vt, quum res exegisset, emitteret. Tum ²⁹ postsignanis, qui in secunda acie erant, imperauit, vt denſos numerososque palos firme in terram defigerent: intraque eos, adpropinquantibus quadrigis, antesignanorum aciem recepit. Tum demum, subla-

G 3

to

tant. §. 22. *propter* in MSS. nonnullis abiit quoque in *per*. Verum Salmastius c. 17. non citat equitatum, sed equitem, vt est in MSS. meis omnibus, et edd. Rom. Bononiensi, Paris. Wech. Stewech. et Vesal. *equitatem* Gudian. In Scriuerii editionibus primum inuenio *equitatum*, contra elegantissimum et sollennem loquendi modum §. 22. in *dextro cornu posuit equitem*. c. V. §. 34. 35. et passim. Praecipue *laeuem armaturam* sic equis saepe iungit Liuius. Sed vnum exemplum satis sit L. XXXI. c. 43. *equite et leui armatura*. noſter c. III. §. 6. in *fronte equitem, leuam armaturam in cornibus collocauit*. nec aliter crebro *miles, pedes* etc. similia adhiberi notissimum est. Oudend.

²⁹ *Postsignanis*] In quibusdam MSS. *prosignanis* legitur: sed omnino 2 Reg. et tertii Hill. auctoritate sine ulla dubitatione reponendum *postsignanis*, qui *antesignanis* opponuntur. Iam in antiqua militia apud optimos scriptores, *Linium* maxime, *Caesarem* aliosque cum *antesignanorum*, tum *postsignanorum* crebrior mentio; omnisque acies in duas hasce partes fuit diuisa. Quemadmodum autem quaelibet legio suam *aquilam*: ita singulae quoque *cohortes* et *manipuli* sua signa habuerunt. Ex quo intelligi potest, primam aciem huc primae aciei milites dictos fuisse *antesignanos*, non quod ante signa irent; quod quidem etiam, praecipue cum propius hostem ventum esset, ad tuendas aquilas et signa, fieri potuit; sed respectu *subsignanorum*, qui secundae acertiae aciei milites fuerunt: siquidem

et horum cohortes ac manipuli signis instructi fuerunt. Ipse Frontinus hoc loco id probare potest: *tum postsignanis, qui in secunda acie erant, imperauit, vt denſos numerososque palos firme in terram defigerent: intraque eos, adpropinquantibus quadrigis, antesignanorum aciem recepit*. Quod si adeo grauis armaturae milites in secunda acie, *postsignani* dicti sunt, dubitari non potest, *antesignanos*, quos secunda illa acies recepit, primam aciem occupasse. Idem diserte probant illa Liuii L. IX. c. 39. *cadunt antesignani: et ne nudentur propugnatoribus signa, fit ex secunda prima acies: ab vltimis deinde subsidiis cietur miles*. Vltima haec subsidia fuerunt *Triarii*; nam secunda et tertia acies pariter, primae aciei subsidiariae fuerunt; vnde omnis exercitus, in *aciem* κατ' ἑξοχὴν, et *subsidia* fuit diuisus. Ita sane intelligi debent illa Frontini L. II. c. 3. §. 21. *Contra Coss. aprissime diuisis in cornua equitibus, legiones in prima acie et in subsidiis locauerunt, et iis immiscuerunt auxilia*. Turpiter adeo alucinantur, qui illos *antesignanos velites* fuisse sibi aliisque persuaserunt. Testis sit Liuius L. XXX. c. 33. *Vias patentes inter manipulos antesignanorum velibus (ea tunc leuis armatura erat) compleuit. et paucis interiectis, nec pila ab antesignanis cessabant: quis vero pilanos vmquam dixit velites?* haec dixisse iam est refutasse. Ipse Frontinus in eodem hoc strategemate idem luculenter probat: *tum demum, sublato vniuersorum clamore, velites et leuam armaturam ingerere tela iussit*.

to vniuersorum clamore, velites et leuem armaturam ingerere tela iussit. Quibus factis quadrigae hostium aut implicitae palis, aut exterritae clamore telisque, in suos conuersae sunt, turbaueruntque Macedonum³⁰ instructuram. Qua cedente quum Sulla stare, et Archelaus equitem obposuisset, Romani equites subito emissi, auerterunt eos, consummaruntque victoriam.

XVIII. C. Caesar Gallorum falcatas quadrigas eadem ratione palis defixis excepit, inhibuitque.

XIX. Alexander ad Arbela, quum hostium multitudinem vereretur, virtuti autem suorum fideret,³¹ aciem in omnem partem spectantem ordinauit, vt circumuenti vndique pugnare possent.

XX. Paul-

³⁰ *Instructuram*] Noue dictum et a nemine alio adhibitum verbum pro *instructio*ne et *positione exercitus pugnaturi*. Apud Isidorum occurrit *instructura parietum*; vt obseruat Falster in suppl. L. L. Verum hoc loco tres Cantabrigienses, vterque Leidensis, Hillensb. Gudian. et Vossian. cum ed. Paris. dant *struaturam*: quod verbum apud optimum quemuis occurrit. Oudendorpius.

³¹ *Acie i. o. part. spectantem*] Hanc acie formam Graeci Tacitici *πλινθίων τετραγώνων* l. *τετραγώνων σχήματος* appellant, qua acies in omnem partem spectabat. Hac utebantur Graeci, cum hostiles superuentus ab omni parte timebantur. Aelianus Ta&. cap. XLI. λέγεται δὲ πλινθίων, τῶμα ἰσόπλευρον καὶ τῷ σχήματι καὶ τῷ ἀριθμῷ. In bibliotheca Coisliniana anonymus Taciticus tradit, hanc acie formam a Xenophonte, Grylli filio, vocatam fuisse *διπλάσιον ἰσόπλευρον*: pro quo forte *διπλασίον* legendum: ex quo *πλαίσιον*

apud Suidam, eadem referentem, remansit: quasi *duplex πλαίσιον*. *διπλασίον* etiam apud Arrianum Ta&. c. XL. vbi eadem Xenophontis verba adferuntur. Schefferus perperam dictum putat, legendumque *πλαίσιον*, quia vox ista nullibi occurrit; ἥσπερ Xenophontis verba id probant *Ἀναβασ.* L. III. p. 240. edit. Hutchins. Quod ad prius attinet, fateor me *διπλασίον* nullibi, si loca allata exorpiamus, reperisse: (quot vero voces veteris Taciticae perisse non putemus?) quod vero ad alterum: in loco allato, non de *πλινθίων*, sed de *πλαίσίῳ* sermo est: apud Arrianum vero et Anonymum Taciticum, Xenophon *πλινθίων* dicitur vocasse *διπλασίον ἰσόπλευρον*. Malim igitur et *πλαίσιον* in eo conueniunt, quod sunt *σχήματος τετραγώνων*: ita in eo differunt, quod *πλινθίων* est *τετραγώνων ἰσόπλευρον*: *πλαίσιον* autem *τετραγώνων ἑτερόμηκες*.

Verum

XX. Paullus aduersus Perſen, Macedonum regem, quum is ³² phalangem ſuorum duplicem, mediam in partem direxiſſet, eamque leui armatura ciniſſet, et equitem in vtroque cornu collocaſſet, ³³ triplicem aciem cuneis inſtruxit, inter quos ſubinde velites emiſit. Quo genere quum proſſigari nihil videret, cedere inſtituit, vt hac ſimulatione perduceret hoſtes in confragoſa loca, quae ex induſtria captauerat. Quum ſic quoque ſuſpecta calliditate recedentium, ordinata ſequeretur phalanx, equites a ſiniſtro cornu praeter ora phalangis iuſſit transcurrere, citatis

G 4

equis

Verum tamen haec vtriuſque vocis differentia non adcurate a ſcriptoribus ſemper obſeruatur. Sic Polyaeus L. III. c. 10. §. 7. *ἐταξε τὸ στρατόπεδον εἰς ἐπερχόμενας πλινθίων*: pro quo dicendum fuiſſet *πλατῶν*. Quamquam equidem nullus dubitem, Alexandrum Macedonem, Graecorum Taſticam ſecutum, aciemque in *πλινθίῳ* formam directam habuiſſe: Curtius tamen prodit, L. IV. c. 13. §. 31. eum *totam aciem orbe muniſſe*: quo vtebantur Romani, cum ab omni parte incurſanti hoſti reſiſtere cogebantur. Salluſtius Iug. c. CII. *Denique Romani veteres nouique, et ob ea ſcientes belli; ſi quos locus, aut caſus coniunxerat, orbes facere: atque ita ab omnibus partibus ſimul reſiſti et inſtrui, hoſtium vim ſuſtentabant*. Quemadmodum vero Graeci, vbi hoſtis ab omni parte ſuſpectus eſſet, pugnae paratus, *πλινθίων* vel *πλατῶν* adhibere: ita Romani quoque, quando in hoſtico iter fecerunt, vel in conſpectum hoſtium venerunt, *quadrato agmine inſtruiſſo* vi fuerunt: quamquam magna omnino differentia inter Graecorum *πλινθίων*, et Romanorum *quadratum exercitum* interceſſit. Nam *πλινθίων* erat

τατρηγωνον ἰσάπλευρον: *quadratus Romanorum exercitus* non item: *πλινθίων* erat *τατρηγώνιον*: *quadrus exercitus* omnium ora ad frontem verſa habebat; niſi hoſtium vel a *lateribus*, vel a *tergo* impetus aliud ſuaderent.

32 *Phalangem duplicem*] Quomodo *duplicatio*, *διπλασιασμός*, ad denſandam vel longitudinem, vel altitudinem Phalangis facta fuerit, docet Aelianus Taſt. c. XXVIII.

33 *Triplicem aciem cuneis inſtr.*] Paullus hic ſollennem Romanorum morem in acie inſtruenda ſecutus eſt, qui eam per *Hafſatos*, *Principes* et *Triarios*, et quidem manipulatim, viis quoque patentibus inter manipulos reliſtis, inſtruxerunt. Sic *Latinos*, qui antea Phalanges ſimiles Macedonicis habebant, poſtea manipulatim acies ſtruxiſſe, reſtiſ eſt Liuius L. VIII. c. 8. *Cuneus*, Graecis *ἐμβολον*, alias fuit multitudo peditum, quae iuncta acie primo anguſtior, deinde latior proceſſit, ſecundum Vegetium L. I. c. 19. Hic vero per *cuneos*, ſecundum Salmaſium de re mil. p. 25. a cuneorum theatralium forma, illi Romanae aciei *manipuli* intelliguntur. In confragoſa autem loca Paullus ideo perducere ſtudit hoſtes,

equis actos, ut obiectis armis ipso inpetu ³⁴ praefringerent hostium spicula: quo genere telorum ³⁵ exarmati Macedones soluerunt aciem, et terga verterunt.

XXI. Pyrrhus pro Tarentinis apud Asculum, secundum ³⁶ Homericum versum, quo pessimi in medium recipiuntur, dextro cornu Samnitas Epirotasque, sinistro Bruttios atque Lucanos cum Sallentinis, in media acie Tarentinos collocavit, equitatum et elephantos in subsidiis esse iussit. Contra Coss aptissime diuisis in cornua equitibus, legiones in prima acie et in subsidiis locauerunt, et iis immiscuerunt auxilia. Quadraginta millia vtrimque fuisse constat. Pyrrhi dimi-

hostes, quia phalanx patentes campos requirit, et in angustis confragosque locis sibi ipsa est impedimento. vid. not. ad L. II. c. II.

§. I.

34 *Praefringerent*] Codices alii sicut *perfringerent*; alii *prae-fingerent*. Vera autem scriptura est *praefringerent*, quam optimi libri seruant. Per enim et praecum simpliciter posita; tum in compositis, saepe inter se confunduntur; sicque *perfracta* et *prae-fracta* saepe a libtariis in vet. libris turbata reperiuntur. Sic vero Liuius L. VIII. c. 10. *Hastas aut praefregissent, aut hebetassent*. Eadem arte mari hostilium navium remi *detergi* solebant; teste Floro L. I. c. II. §. 8.

35 *Exarmati*] Maxima enim Phalangis vis in confertis hastis sita erat. Liuius L. XLIV. c. 41. *In medio secunda legio immissa dissipavit phalangem; neque vlla euidetior causa victoriae fuit, quam quod multa passim praelia erant, quae fluctuantem turbarunt primo, deinde dissecerunt phalangem; cuius confertae et intentis torrentis hastis intolerabiles vires sunt*. Curtius L. III. c. 2. *Sed Macedo-*

num acies torua et inculta, clypeis hastisque immobiles cuneos, et conferta robora virorum tegit.

36 *Homericum versum*] *Tactica* sine vlla dubitatione ad antiquissima et Heroica illa tempora referri potest. Si Aelianum audimus, is *Tactica* apud Graecos Homeri temporibus initium habuisse prodit, *Tactic. Prooem. p. III.* Homerum artis *Tacticae* peritissimum fuisse, si quid auctoritas vallet, vel exinde colligi potest, quod Alexander, maximus post hominum memoriam rex, eius *Iliada* tanti fecisse fertur, ut paene omnem memoria tenuisse dicatur. Vnde insequenti aetate *Hermias*, *Stratocles* et *Frontinus* Homeri *Tactica* sibi explicandam sumserunt, auctore Aeliano *Tact. c. I.* Versus, quem hic laudat Frontinus, existat *Iliad. Δ. 300.*

— — κακὸς δ' ἐς μέσσω
ἔλασσαν,

Ὅφρα καὶ ἐκ ἐθελωντις ἀναγ-
καίη πολυμίχρη.

Plura in commentatione, de *Tacticae* veteris utilitate, hoc ipso anno a me edita.

dimidia pars exercitus amissa, apud Romanos quinque millia desiderata sunt.

XXII. Cn. Pompeius aduersus C. Caesarem, ³⁷ Palaepharfali triplicem instruxit aciem, quarum singulae denos ordines ³⁸ in latitudinem habuerunt. Legiones, secundum virtutem cuiusque, firmissimas in cornibus, et in medio collocauit; spatia his interposita tironibus subpleuit, dextro latere sexcentos equites, propter flumen Enipea, quod et alueo suo et alluuie regionem impedierat, reliquum equitatum in sinistro cornu cum auxiliis omnibus locauit, vt inde Iulianum exercitum circuiret. Aduersus hanc ordinationem Iulius Caesar et ipse triplici acie, dispositis in fronte legionibus, sinistrum latus, ne circuii posset, admouit paludibus. In dextro cornu equitem posuit, cui velocissimos miscuit peditum, ad morem equestris pugnae exercitatos. Sex deinde cohortes in subsidio retinuit, ad res subitas: sed dextro latere conuersas in obliquum, vnde equitatum hostium expectabat, collocauit. Nec vlla res eo die plus ad victoriam

G 5

Cae-

³⁷ Palaepharfali] Variant antiqui libri in vocis huius scriptura, aliis παλαιόφασαλος, aliis vero παλαιφάσσαλος praeferentibus; quam posteriorem vnice veram censet Oudendorpius, auctoritate Lini L. XLIV. c. 1. et Strabon. L. IX. p. 439. ἐπὶ τῆς Παλαιφάσσας.

³⁸ Habuerunt in latitudinem] MSS. octo, vel nouem meliores et ed. Paris. in latitudinem habuerunt. quod cur mutatum sit, causam non video. duo ex iis latitudinem male. Verum non facile dixeris, quid Frontinus hoc loco intelligat per ordines. Coniicit Lipsius legendum in altitudinem; vel pro denos, M. sen mille ordines; vel etiam per ordines a Frontino indigitari cohortes denas, in singu-

lis aciei frontibus in ordine stantes. V. Lipsius in Mil. Rom. L. IV. D. 8. Sic c. IV. §. 2. *Hasaros subduxit ordinibus.* Adde Schel. ad Hygin. p. 315. *Latitudo* ergo erit τὸ μῆκος, seu *extensio*, cum *altitudo* erit densitas, καὶ τὸ βάθος, vt Graeci loquuntur. Verum errare virum doctissimum docuit idem illustris Schelius ibid. p. 283. etc. *Latitudo* enim in acie tactice significat τὸ βάθος, seu *altitudinem*; *longitudo* autem τὸ μῆκος: at in agmine res contraria est. Decem vero ordines εἰς βάθος, iustus erat in acie instruenda numerus: vnde in Glossario *Centubernium*, δεκαπύλη, ἀκτα, βάθος τῶν ἀκτῶν. Plura vide loco adducto. Oudendorpius.

Caesari contulit: effusum namque Pompeii equitatum inopinato excursu auerterunt, caedendumque traderunt.

XXIII. Imperator ³⁹ Caesar Augustus Germanicus, quum subinde Catti equestre ⁴⁰ proelium, in silvas refugiendo, diducerent, iussit suos equites, simul atque ad impedita ventum esset, equis desilire, pedestrique pugna confligere. Quo genere consecutus est, ne quis non locus eius victoriam ⁴¹ miraretur.

XXIV. C. Duilius, quum videret graues suas naues mobilitate Punicae classis eludi, inritamque virtutem militum fieri, excogitavit manus ferreas: quae ubi hostilem adprehenderunt nauem, superiecto ponte, transgrediebatur Romanus, et in ipsorum ratibus cominus eos trucidabant.

CAP.

³⁹ *Caesar Augustus*] Cod. Petrensis additum habet, *Domitianus*, quod nomen vel ex aliis codicibus excidit; vel ab aliena manu illustrationis causa adiectum. Vbiq. noster, ubi de Domitiano loquitur, adponit Augusti titulum, vti observauit Oudendorpius, L. I. c. I. §.

⁴⁰ *Proelium diducerent*] Steuchius pro inusitata hac locutione supponit, *ducerent proelium*: vti Cicero dicit *rem ducere* i. e. proferre. *Diducerent* est in Med. pr. et Voss. in reliquis MSS. et editionibus primis est *deducerent*; i. e. in silvas secum quasi traherent.

⁴¹ *Miraretur*] Plerique docti commentatores pro vulgata *miraretur*, volunt *mararetur*. Sic Curtius L. IV. c. 11. §. 17. *Vnam esse urbem, quae cursum victoris*

morari ausa esset. Seneca suavor. 2. *Si nihil aliud, erimus certe belli mora*. Virgilius: *belli mora concidit Hector*. Florus L. IV. c. 9. *Mora publicae securitatis*: quae loca cum aliis illi laudant. Fateor equidem, si MSS. libri addicerent, *ut moraretur* me quoque, ut ad commodatissimam huic loco lectionem lubentissime amplecti. Cum vero altera quoque non inconueniens sit, non video, cur inuitis omnibus MSS. loco suo moueatur. Ita sane Horatius L. IV. Od. XIV. v. 41.

Te Cantaber non ante domabilis.

Medusque et Indus, te profugus Scythes.

Miratur.

Audacius quoque non eiici putat Oudendorpius, aliudque mendum latere.

C A P. IV.

De acie hostium turbanda.

Exemplum I.

Papirius Curfor filius, Consul, quum aequo Marte aduersus obstinatos Samnites concurreret, ignorantibus suis, praecepit Spurio Nautio, vt pauci alares, et agasones mulis insidentes, ramosque per terram trahentes, a colle transuerso magno tumultu decurrerent: quibus prospectis, ¹ proclamauit, victorem adesse collegam; occuparent ipsi praesentis proelii gloriam: quo facto, et Romani fiducia concitati sunt, et Samnites prae puluere perculsi terga vertere.

II. Fabius Rullus Maximus quarto Consulatu in Samnio, omni modo frustra conatus aciem hostium ² perrumpere, nouissime hastatos ³ subduxit or-

¹ *Proclamauit*] Hinc Tactico-
rum regula, quam refert Onofan-
der c. XXIII. *εμβασατω τοῖς φίλοις, (τρατηγὸς) νικῶσιν ἄνδρες, οἱ ἐπὶ τῷ λαῷ, τὸ δεξιὸν κέρως τῶν πολεμίων· εἰ δ' ἐπὶ τῷ λαῷ, νικᾷν λεγέτω τὸ φίλιον δεξιόν.* etc. eo enim facto milites *ἐναθάρρῦσι, καὶ διπλάσιοι γίνονται ταῖς προθυμίαις· οἱ δ' ἐχθροὶ — συγκαταπίπτεσι ταῖς διανοίαις.* Adde Leon. c. XIV. §. III. Polyaeum L. V. c. 7. L. II. c. 1. §. 3.

² *Perrumpere*] Pettenfis *ir-
rumpere*: plures MSS. et edd. Italicae *prorumpere*, vt §. 17. *per* autem et *pro* saepius in antiquis libris turbati, alibi iam notauimus. Sic *perrumpere munitiones* apud Caesarem B. Gall. L. III. c. 26. Sic Virgilius Aen. L. IX. 513. *scissam aciem perrumpere.* Ad eum-
dem modum apud Graecos, δια-

ξήνειν τὴν φάλαγγα. Onofan-
der c. XXI. *συμβαίνει τὸς πολε-
μῖας διαξέχξαντας αὐτὴν (τὴν φάλαγγα), διοδον ποιῶσθαι.* Leo c. XX. §. 151. *τὴν παράτα-
ξιν διαξέχξαι καὶ διαλθεῖν.*

³ *Subduxit ordinibus*] Si qua alia vox, certe *ordo*, *πολύσημος* est in re militari, cuius varios multiplicesque significatus adferre longum foret. Si de *acie* vsurpa-
tur per *manipulos*, vel *cohortes* instructa, per *ordines*, manipuli item seu cohortes intelliguntur, vt supra c. III. §. 22. *quatum sin-
gulae denos ordines in latitudinem habuerunt*: vbi *ordines* procul dubio *cohortes* erant. Liuius L. XXX. c. 33. *Instruit deinde primos ha-
statos, post eos principes; triariis postremam aciem clausit. Non con-
fertur autem cohortes ante sua quaque signa instruebat, sed ma-
nipulos aliquantum inter se distan-*
tes,

ordinibus, et cum Scipione, legato suo, circummisit, iussitque collem capere, ex quo decurri poterat in hostium terga. Quod ubi factum est, Romanis creuit animum, et Samnites perterriti fugam molientes caesi sunt.

III. Minucius Rufus Imperator, quum à Scordiscis Dacisque premeretur, quibus impar erat numero, praemisit fratrem, et paucos equites una cum aeneatoribus; praecepitque, ut, quum vidisset contractum proelium, subitus ex diuerso se ostenderet, iuberetque aeneatores concinere. Sonantibus montium iugis, species ingentis multitudinis obfusa est hostibus, qua perterriti dedere terga.

IV. ⁴ Acilius Glabrio Cos. aduersus Antiochi regis aciem, quam is in Achaia pro angustiis Thermopylarum direxerat, iniquitatibus loci non inritus tantum, sed cum iactura quoque repulsus esset, nisi circummissus ab eo Porcius Cato, qui tum, iam consularis, Tribunus militum a populo factus in exercitu erat, deiectis iugis Callidromi Aetolis, qui ea praesidio tenebant, super imminentem castris regis collem, a tergo subitus adparuisset. Quo facto perturbatis Antiochi copiis, utrinque inrupere Romani, et fufis fugatisque castra ceperunt.

V. C. Sulpicius Peticus Cos. contra Gallos dimicaturus, iussit muliones clam in montes proximos cum mulis abire, et indidem conferto iam proelio, velut equis insidentes ostentare se pugnantibus: quare Galli existimantes, aduentare auxilia Romanis, cessere iam pene victores.

VI. ⁵ Marius, circa aquas Sextias, quum in ani-

tes, ut esset spatium, quo elephanti bossum accepti nihil ordines surdarent.

⁴ Acilius Glabrio] Hanc hist. etiam dedit Liuius L. XXXVI. c. 14. seqq.

⁵ Marius] De hoc strategemate Marii ad Plutarchum p. 476. et Polyænum L. VIII. c. 10. §. 2. qui tamen de agasibibus et iumentis ne ulla quidem. Ouidend.

animo haberet postera die depugnare aduersus Teuton-
nos, Marcellum cum parua manu equitum peditum-
que noctu post terga hostium misit, et ad implendam
multitudinis speciem, agasones lixasque armatos si-
mul ire iussit, iumentorumque magnam partem ⁶ in-
stratorum centunculis, ut per hoc facies equitatus
obiiceretur; praecepitque, ut, quum animaduertis-
sent committi proelium, ipsi in terga hostium descen-
derent. Qui adparatus tantum terroris intulit, ut
asperrimi hostes in fugam versi sint.

VII. Licinius Crassus, fugitiuorum bello apud
Calamarcum educturus militem, aduersus Castum
et Gannicum duces Gallorum, duodecim cohortes
cum C. Pomptinio et Q. Marcio Rufo legatis post
montem circummisit: quae quum, commissio iam
proelio, a tergo clamore sublato decurrissent, ita fu-
derunt hostes, ut vbique fuga, nusquam pugna cape-
feretur.

VIII. M. Marcellus, quum vereretur, ne pau-
citatem eius militum clamor deregeret, simul lixas ca-
lonesque, et omnis generis sequelas conclamare ius-
sit: atque ita hostem magni exercitus specie exter-
ruit.

IX. Valerius Laeuinus, aduersus Pyrrhum,
occi-

⁶ *Instratorum centunculis*] No-
sim hic referre monstra lectionum,
ab imperitis librariis inuestarum.
Certo certius est, legendum esse si-
de Leid. pr. Gudian. et Petrensis
instratorum centunculis. Sic Li-
uius L. VII. c. 14. *Mulis strata*
destrahi iubet, binisque tantum cen-
tunculis relictis, agasones partim
captiuos, partim aegrorum armis
ornatos imponit. Instrata haec
centunculis iumenta equorum spe-
ciem praeferebant, quos sequioris
aevi Taciti sagmarios, a σάγμα
vel σάγμα, stratum, clitellae, ap-

pellarunt; quorum meminit Vege-
tius L. II. c. 10. *ἵππυς σαγματάγιος*
vocat Leo Tact. c. VI. §. 29.

⁷ *Calamarcum*] Calamatiu-
placebat Cluuerio Ital. Ant. L. IV.
p. 1256. qui putat idem fuisse,
quod hodie *Capaccio Vecchio*, et
infra eodem modo scribendum esse.
In Lucania rem gestam esse constat,
non vero in Apulia, ut est apud
Eutropium L. VI. c. 7. Montem
indigitari patet quoque ex nostri
verbis *post montem*, et in altero lo-
co *praedicti montis*. Quidem.

occiso quodam gregali, tenens gladium cruentum, utrique exercitui persuasit, ⁸ Pyrrhum interemtum. Quamobrem hostes destitutos se ducis morte credentes, ⁹ consternati a mendacio, se pauidi in castra receperunt.

X. Iugurtha, in Numidia, aduersus C. Marium, quum Latinae quoque linguae vsum ei ¹⁰ conuersatio pristina castrorum dedisset, in primam aciem procurrit, et occisum ab se C. Marium tum Latine ¹¹ clare praedicauit: atque ita multos nostrorum auertit.

XI. Myronides Atheniensis, dubio proelio aduersus Thebanos rem gerens, repente in dextrum suorum cornu profiluit, et exclamauit, sinistro iam se vicisse: qua re et suis alacritate, et hostibus metu iniecto, vicit.

XII. ¹² Croesus praeualido hostium equitatu ca-

me-

3 *Pyrrhum interemtum*] Inter Strategicas regulas, ex eiusmodi strategematibus deductas, hanc quoque refert Onosander c. XXIII.

βοήσας — τέθνηκεν ὁ τῶν πολεμίων στρατηγός, ἡ βασιλεὺς, ἡ ὅστις ἔν ποτε ἦ. καὶ ταῦτα κερὶ βοᾶν ὥτως, ὡς θαῦμα, καὶ τὰς πόλεμους κατακύνει. Cui succinit Leo c. XX. §. 159. Adde Dionysium Halicarn. p. 613. l. 40. et nostri §. 10. II. l. II. c. VII. §. 10.

9 *Consternati a mendacio*] Hinc Onosander c. XXIII. δεῖ τὸ ψεύδος ἀναγκοῦν εἰπεῖν, ὅπνι μέγα γέινος θεωρεῖν.

10 *Conuersatio pristina castrorum*] Iugurtha nimirum bello Numantino a Micipsa Numidis, quos ille socius et amicus populi Romani in Hispaniam miserat, fuit praefectus, ubi sua virtute in tantam claritudinem breui peruenerat, vt omnibus

militibus, ipsique P. Scipioni, qui tum Romanis imperator erat, vehementer carus esset, vt prodit Sallustius B. lug. c. VII.

11 *Clare praedicauit*] Quidam Codd. clamare coepit, inter quos Vaticanus atque antiquior Medicus; nec non edd. Rom. Bonon. Wechel. quam equidem veram censeam esse scripturam. Sallustius B. lug. c. 101. Ibi Latine (nam apud Numantiam loqui didicerat) exclamat, nostros frustra pugnare: paullo ante Marium sua manu interfectum: simul gladium sanguine oblitum ostendere, quem in pugna, satis impigre occiso pedite nostro, cruentauerat. Sic etiam Onosander c. XXIII. κερὶ βοᾶν ὥτως, ὡς θαῦμα, καὶ τὰς πόλεμους κατακύνει, et noster §. 11. profiluit, et exclamauit.

12 *Croesus*] Illic omnino cum Gronouio et Cupero legendum *Cyrus*: huic enim relatum a nostro

melorum gregem obposuit: quorum nouitate et horrore consternati equi, non solum infidentes praecipitauerunt, sed peditum quoque suorum ordines protriuerunt, vincendosque hosti praebuerunt.

XIII. Pyrrhus, Epirotarum rex, pro Tarentinis aduersus Romanos, eodem modo elephantis ad perturbandam aciem usus est.

XIV. Poeni quoque aduersus Romanos idem fecerunt frequenter.

XV. Volscorum castra quum prope virgulta filusque posita essent, Camillus ea omnia, quae conceptum ignem usque in vallum perferre poterant, incendit: et sic aduersarios exuit castris.

XVI. P. Crassus, bello sociali, eodem modo prope cum copiis omnibus interceptus est.

XVII. Hispani contra Hamilcarem boues vehiculis adiunctos in prima fronte constituerunt, vehiculaque taedae, sebi, et sulphuris plena, signo pugnae dato, incenderunt: actis deinde in hostem bubus, consternatam aciem perruperunt.

XVIII. Falisci et Tarquinienfes, compluribus suorum in habitum sacerdotum subornatis, faces et angues furiali habitu praefferentibus, aciem Romanorum turbauerunt.

XIX. Idem Veientes et Fidenates facibus adreptis fecerunt.

XX. Atheas, rex Scytharum, quum aduersus ampliorem Triballorum exercitum confugeret, iussit a feminis et pueris, omnique inbelli turba, greges asinorum ac bouum ad postremam hostium aciem admo-

stro Strategema tribuunt Herodotus L. I. 80. et Polyaeus L. VII. c. 6. §. 6. quorum auctoritate etiam pro *horrore* reponendum *odore*; siquidem vterque habent *ὀδμην*, vocem ipsi rei conuenientiore.

Vtrique tamen scripturae quodammodo fauent illa Polyaei: ἵππος δὲ καμήλαι φύγαι καὶ τὴν ὕψην καὶ τὴν ὀδμήν. ita ut ὕψις ad *horrorem*; ὀδμή ad *odorem* possit referri.

moueri, et erectas hastas ¹³ praeferre. Famam deinde diffudit, tamquam auxilia sibi ab vltterioribus Scythis aduentarent: qua adseueratione auertit hostem.

C A P. V.

De Infidiis.

Exemplum I.

Romulus, per latebras copiarum parte disposita, quum ad Fidenas accessisset, simulata fuga temere hostes insecutos eo perduxit, vbi occultos habebat milites: qui vndique adorti effusos et incautos ceciderunt.

II. Q. Fabius Maximus Cos. auxilio Sutrinis missus aduersus Hetruscos, omnes hostium copias in se conuertit: deinde simulato timore, in superiora loca, velut fugiens, recessit, effuseque subeuntes adgressus, non acie tantum superauit, sed etiam castris exiit.

III. Sempronius Gracchus aduersus Celtiberos, metu simulato, continuit exercitum. Emissa deinde armatura leui, quae hostem lacefferet, ac statim pedem referret, euocauit hostem: deinde inordinatos adgressus, vsque eo cecidit, vt etiam castra caperet.

IV. Metellus Cos. in Sicilia bellum aduersus Hasdrubalem gerens, ob eius ingentem exercitum et centum triginta elephantos intentior, simulata diffidentia, intra Panormum copias tenuit, fossamque ingentis magnitudinis ante se duxit. Conspecto deinde exer-

¹³ *Praeferre*] Notandum, *infertur a feminis admoueri et praeferre*; quod retinent MSS. omnes. Saepe quidem *iubeo* cum Infinitiuo actiuo constructur sine adiuncto casu eius, qui iubetur, vt latius videbimus ad c. V. §. 46. Sed eo modo, vt hic, praecedente

Ablatiuo cum Praepositione *ab* alii verbo iuncto, et sensu postulante, vt eadem personae subintelligantur in sequenti verbo, vereor, vt vquam inueniri possit, et ne hoc loco sit rescribendum *praeferrere*. Oudendorpius.

exercitu Hasdrubalis, qui in prima acie elephantos habebat, praecepit hastatis, tela in belluas iacerent, protenusque se intra monumenta reciperent. Ea ludificatione rectores elephantorum concitati, in ipsam fossam elephantos egerunt: quo ut primum inlaqueati sunt, partim magnitudine telorum confecti, partim retro in suos acti, totam aciem turbauerunt. Tunc Metellus, hanc operiens occasionem, cum toto exercitu erupit, et adgressus a latere Poenos cecidit, ipsisque et elephantis potitus est.

V. Tomyris, Scytharum regina, Cyrum Persarum ducem, aequo Marte certantem, simulato metu elicit ad notas militi suo angustias, atque ibi, repente conuerso agmine, natura loci adiuta, deuicit.

VI. Aegyptii conficturi acie in eis campis, quibus iunctae paludes erant, alga eas contexerunt, confissoque proelio, fugam simulantes, in insidias hostes euocauerunt: qui rapidius vecti per ignota loca, limo inhaeserunt, circumuentique sunt.

VII. Vi-

I Ludificatione] Quid sit ludificatio in praeliis, et quid ludificari, vel ipse hic locus quodammodo potest declarare. Ludificari nimirum hostem dicebantur, qui eum procurrendo lacebant, ac protinus se recipiebant: cuiusmodi ludificatione velites maxime ante iustum praelium uti solebant, qui cum pugnae initium fecissent, mox cedentes intra manipulos resiliuerunt. Vegetius L. I. c. 20. Onofander c. XIX. Sic Tacfarinas, ubi instaretur, cedens, ac rursus in terga remeans, intusum fissumque Romanum impune ludificatus dicitur apud Tacitum Annal. L. III. c. 21. Apud nostrum §. 8. Fuluius imperator, Celtiberico bello, collatis cum hoste castris, equi-

tes inisset succedere ad munitiones eorum, laceffitisque barbaris, simulata fuga recedere: eaque ludificatio inprimis apud equites obtinuit. Luculentissimum eiusmodi ludificationis exemplum olim prae-buerunt Parthi, quibus ea fuit ratio, ut simulata fuga repente conuersi aduersus temere infectos praelium redintegrarent. Huc spectant illa Onofandri c. XXI. ἐκ ἀχρηστον δὲ ποτα καὶ ἀντιπαρεταξάμενον, ὑπὸ πύδα τῶ στρατοῦ ματι χωρεῖν, cet. εἴτα αὐθιγ μεταβαλλόμενον ἀντεπιδέοναι. Plura de hac voce Wasse ad Sallust. Jug. B. c. LIV. et Ducker. ad Flori L. I. c. 2. §. 8.

VII. Viriathus, ex latrone dux ² Celtiberorum, cedere se Romanis equitibus simulans, usque ad locum voraginosum et praealtum eos perduxit: et quum ipse per solidos ac notos sibi transitus euaderet, Romanos ignaros locorum, immerfosque limo cecidit.

VIII. Fulvius Imperator, ³ Celtiberico bello, collatis cum hoste castris, equites suos iussit succedere ad munitiones eorum, lacesitisque barbaris, simulata fuga recedere. Hoc quum per aliquot dies fecisset, auide insequentibus Celtiberis, animaduertit, castra eorum solita nudari: itaque per partem exercitus custodita consuetudine, ipse cum expeditis post castra hostium confedit occultus, effusisque eis ex more, repente adortus, et desertum proruit vallum, et castra cepit.

IX. Cn. Fulvius, quum in finibus nostris exercitus Faliscorum, longe nostro maior, castra posuisset, per suos milites quaedam procul a castris aedificia succendit, ut Falisci, suos id fecisse credentes, spe praeda diffunderentur.

X. ⁴ Alexander ex Epirotis, aduersus Illyrios, collocata in insidiis manu, quosdam ex suis habitu Illy-

² *Celtiberorum*] *Celtiberorum* si dedit auctor, aperte sibi ipse contradixit: nam alibi ait, eum contra Celtiberos, qui in partibus Romanorum erant, rem gessisse. Nam caput gentis Celtibericae Segobrigam ab eo saepius infestatam fuisse refert L. III. c. 10. 6. c. 11. 4. et L. IV. c. 5. 22. Vnde suspicio mihi nata est, an non simpliciter scripserit Frontinus *ex latrone dux*, et vox Celtiberorum irrepsit huc e margine, ad seq. exemplum ab lectore vel librario doctiore, aut pro varia lectione adposita. Nam illic de Celtiberis, non de Cimbris agi, statim videbimus. Oudendorpius.

³ *Celtiberico bello*] Omnes MSS. codices, teste Oudendorpio,

pertinaciter seruant *Cimbrico*, quod plane cum historiae veritate pugnare, docere potest Lilius L. XL. c. 31. ubi diserte hoc strategema, de captis per insidias *Celtiberorum* castris, Q. Fulvio Flacco tribuit.

⁴ *Alexander ex Epirotis*] Non contemnenda est cl. Wesselingii coniectura, quam deinceps vidi confirmatam a Cantabr. tertio, *rex Epirotarum*. Si vulgatum quis retinere mauult, debet supplere *regibus*, quod durius tamen. Alexander, non Macedo ille, sed vnus Epirotarum regum. De hac significatione Praepositionis *ex*, agemus ad huius libri c. IX. §. 5. In *Adrianum ex Megistanis*. Oudendorpius.

lyriorum instruxit, et iussit vastare suam (id est Epiroticam) regionem: quod quum Illyrii viderent fieri, ipsi passim praedari coeperunt, eo securius, quod praecedentes veluti pro exploratoribus habebant: a quibus ex industria in loca iniqua deducti, caesi fugatique sunt.

XI. Leptines quoque Syracusanus, aduersus Carthaginienses, vasti⁵ suos agros, et incendi villas castellaque quaedam imperauit. Carthaginienses ab suis id fieri rati, et ipsi tamquam in adiutorium exierunt, exceptique ab infidatoribus, fusi sunt.

XII. Maharbal, missus a Carthaginiensibus aduersus Afros rebellantes, quum sciret, gentem audacem esse vini, magnum eius modum mandragora permiscuit, cuius inter venenum ac soporem media vis est. Tunc, proelio leui commisso, ex industria cessit: nocte deinde intempesta, relictis intra castra quibusdam sarcinis, et omni vino infecto, fugam simulauit: quumque barbari, occupatis castris, in gaudium effusi, medicatum auide merum hausissent, et in modum defunctorum strati iacerent, reuersus aut cepit eos, aut trucidauit.

XIII. Hannibal, quum sciret, sua et Romanorum castra in eis locis esse, quae lignis deficiebantur, ex industria in regione deserta plurimos armentorum greges intra vallum reliquit: qua velut praeda Romani potiti, in summis lignationis angustiis, insalubribus se cibis onerarunt. Hannibal reducto nocte exercitu, securos eos et semicruda graues carne, maiorem in modum vexauit.

XIV. Tiberius Gracchus, in Hispania, certior factus, hostem inopem⁶ commercio laborare, in-

H 2

stru-

⁵ Leptines Syracusanus] Hoc strategema, mutatis paucis, refert Polyaeus L. V. c. 3.

⁶ Commercio laborare] Commercium hic idem est, quod Graecorum *kyōkē*, et locum ubi res ve-

structissima castra omnibus esculentis deseruit: quæ adeptum hostem, et repertis intemperanter repletum grauemque, reducto exercitu, subito obpressit.

XV. ⁷ Hi, qui aduersus Erythraeos bellum gerabant, speculatorem eorum, in loco edito deprehensum, occiderunt, et vestem eius suo militi dederunt: qui ex eodem iugo Erythraeos signo dato in insidias euocauit.

XVI. Arabes, quum esset nota consuetudo eorum, qua de aduentu hostium interdiu fumo, ⁸ nocte igne significare instituerant, vt sine intermissione

ca

num exponuntur, significat, quod ἀμύβειον dicit Aeneas Tacticus c. X. et res ipsas venum expositas in castris, commeatum ciborum omniumque eorum, quæ ad milites sustentandos pertinent. Quare inter strategica praecepta: φροντί-
ζειν περὶ τῆς ἀγορᾶς, καὶ τῆς τῶν ἀμύβειων, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, παραπομπῆς. Onofand. c. VI. Recte adeo Arrianus p. VI. inter eos, qui exercitum sequuntur, τὸ ἐμπορικὸν ἢ καπηλικὸν memorat; nec minus Aelianus Tacl. c. II. omni exercitu in μάχημον et ἀμαχον diuiso, τῶν ἀγοραίων mentionem facit. Adde Leon. c. IX. §. 25. c. XI. §. 7. Constantin. Tacl. p. XVII. XXXIX. XLVII. Xenophont. Cyrop. p. 140. 250. 373. Polyb. T. I. p. 686. Rei antiquitatem ex ipsa eius necessitate metiri licet. Sic apud Homerum Iliade I. v. 72. Πλαῖναι τοὶ δῖνι κλισίῃ cet. De ipsa voce ἀγορὰ erudite differentiam vid. Casaubon. ad Polybium p. 183. Commercio laborare, ex Aeneae Tacl. c. X. ἐπανίστανται ἀγορᾶς, εἰς cet. reddere possis.

⁷ Hi] In MSS. nonnullis legitur, ii, vel Hii, vt est quoque

apud Sanutum: vnde addita littera c facio Cbii. Hi enim cum incolis Erythrarum, vel Erythrae (nam vtrumque dicitur) vrbis item bellum gesserunt: cuius nemigerunt Herodotus L. I. c. 18. Plutarchus de virtut. Mulier. T. II. p. 244. ed. Paris. et Polyaeus L. VIII. c. 66. In textum hanc correctionem recepissim, nisi me inhiberet vnicus nostri locus L. III. c. 15. §. 3. Hi, qui ab Hannibale Castilini obsidebantur: vbi tamen satis patet, intelligi milites illic inclusos. Oudend.

⁸ Nocte igne] Habuerunt vterque suos speculatores, qui aduentum hostium, certis signis suis nunciauerunt; erantque diurni, ἡμεροσκόποι, qui interdiu excubias in locis editioribus egerunt; vel nocturni, φρουραγοὶ et πυρρῶν τοῦ dicti, qui facibus sublati, ex arboribus, vel turribus ad id excitati, res hostium significarunt. vid. Aeneas Tacticus c. VI. Onofander c. V. et quæ alia ibi notauimus. Adde etiam nostri §. XVII. Tria genera signorum, vocalia, semivocalia et muta ponit Vegetius L. III. c. 5. vbi inter muta puluerem ad similitudinem nubium excitatum, et flammam per noctem refert.

ea fierent, praeceperunt, aduentantibus autem aduersariis intermitterentur. Qui quum, cessantibus luminibus, existimarent, ignorari aduentum suum, audius ingressi, obpressique sunt.

XVII. Alexander Macedo, quum hostis in saltu editiore castra communisset, seducta parte copiarum, praecepit his, quos relinquebat, vt ex more ignes excitarent, speciemque praeberent totius exercitus: ipse autem, per auias regiones circumducta manu, hostem superiore adgressus loco depulit.

XVIII. Memnon Rhodius rex, quum equitatu praeualeret, et hostem in collibus se continentem in campos vellet deducere, quosdam ex militibus suis, sub specie perfugae, misit in hostium castra, qui adfirmarent, exercitum Memnonis tam perniciofa seditione furere, vt et subinde aliqua pars eius dilabere-tur. Huic adfirmationi vt fidem faceret, passim in conspectu hostium iussit parua castella muniri, velut in ea se recepturi essent, qui dissidebant. Hac persuasione sollicitati, qui in montibus se continuerant, in plana descenderunt, et, dum castella tentant, ab equitatu circumuenti sunt.

XIX. ⁹ Arybas, rex Molossorum, bello petitus ab Ardie Illyrio, maiorem aliquanto exercitum habente, amolitus inbelles suorum, in vicinam regionem Aetoliae famam sparsit, tamquam vrbes ac res suas Aetolis concederet. Ipse cum iis, qui arma ferre poterant, insidias in montibus et locis confragosis distribuit. Illyrii timentes, ne, quae Molossorum erant, ab Aetolis occuparentur, velut ad praedam festinantes, neglectis ordinibus, adcelerare coeperunt; quos

H 3

diffi-

⁹ Arybas]. Varie hoc nomen in antiquis libris scribitur. Graece Ἀρύβαξ et Ἀρύμβαξ. Henr. Valesius legi vult: *Harribas, rex Molossorum, bello petitus a Bardylie Illyrio.* Huius autem Bardylis,

Illyriorum regis, mentio occurrit apud Diodorum Siculum L. XVI. c. 4. et Plutarchum in Pyrrho p. 487. vbi eius filiam Pyrrhus in matrimonium duxisse dicitur.

dissepato, nihil tale expectantes, Arybas ex insidiis fudit fugauitque.

XX. T. Labienus, C. Caesaris legatus, aduersus Gallos, ante aduentum Germanorum, quos auxilio his venturos sciebat, configere cupiens, dissidentiam simulauit, positisque in diuersa ripa castris, profectio- nem edixit in posterum diem. Galli credentes, eum fugere, flumen, quod medium erat, instituerunt transmittere. Labienus, circumacto exercitu, inter ipsas superandi amnis difficultates eos cecidit.

XXI. Hannibal, quum explorasset, negliger castra Fuluii Romani ducis munita, ipsum praeterea multa temere audere, prima luce, quum densiores nebulae praestarent obscuritatem, paucos equites munitionum nostrarum vigilibus ostendit: quo Fuluius repente mouit exercitum. Hannibal per diuersam partem castra eius occupauit: et illa in tergum Romanorum effusus, octo millia fortissimorum militum cum ipso duce trucidauit.

XXII. Idem Hannibal, quum inter Fabium Dictatorem et Minucium Magistrum equitum diuisus esset exercitus, et Fabius occasionibus inmineret, Minucius pugnandi cupiditate flagraret, castra in campo, qui medius inter hostes erat, posuit: et quum partem peditum in confragosis rupibus celasset, ipse ad euocandum hostem misit, qui proximum tumultum occuparent. Ad quos obprimendos, quum eduxisset copias Minucius, insidiatores, ab Hannibale dispositi, subito consurrexerunt, et deleissent Minucii exercitum, nisi Fabius periclitantibus subuenisset.

XXIII. Idem Hannibal, quum ad Trebiam in conspectu haberet Sempronii Longi Cos. castra, medio amne interfluente, saeuissima hieme Magonem et electos in insidiis posuit. Deinde Numidas equites,
ad

ad ¹⁰ eliciendam Sempronii credulitatem, adequitare vallo eius iussit: quibus praeceperat, ut ad primum nostrorum incursum per nota refugerent vada. Hos Consul et adortus temere, et secutus, ieiunum exercitum in maximo frigore transitu fluminis rige fecit. Mox torpore et inedia adfectis Hannibal suum militem obposuit, quem ad id ¹¹ ignibus, oleoque, et cibo fouerat: nec vero defuit partibus Mago, quin terga hostium in hoc ordinatus caederet.

XXIV. Idem ad Thrasymenum, quum ardua quaedam via ¹² in radice montis in campos patentes duceret, simulata fuga per angustias ad patentia euasit, ibique castra posuit, ac nocte dispositis militibus, et per collem, qui imminebat, et in lateribus angustiarum, prima luce, nebula quoque adiutus, aciem direxit. Flaminius velut fugientem insequens, quum angustias esset ingressus, non ante prouidit insidias, quam simul a fronte, lateribus, tergo circumfusus, ad internecionem cum exercitu caederetur.

XXV. Idem Hannibal, aduersus Iunium Dictatorem, nocte intempesta sexcentis equitibus imperauit, ut in plures turmas segregati, ¹³ per vices sine inter-

H 4

missione

¹⁰ Eliciendam] Varia est scriptura in MSS. Receptam ipse Liuius probat L. XXI. c. 34. Numidas equites transgressos flumen Trebiam obequitare iubet hostium portis, iaculandoque in stationes elicere ad pugnam hostem.

¹¹ Ignibus oleoque] Idem Florus L. II. c. 6. §. 12. Tunc calidissimi hostes frigidum et nivalem nocti diem, cum se ignibus prius oleoque fouissent, (horribile dictu) homines a meridie et sola venientes, nostra nos bieme vicerunt.

¹² In radice montis] In vulgatis legebatur in radices montis et campos. Vnice autem verum putat Oudendorpius, quod seruat

Palatinus, in radice montis in campos. Idque confirmare videtur Liuius L. XXII. c. 4. Ex iam pervenerant ad loca insidiis nata, ubi maxime montes Cortonenfes Thrasymenus subit. Via tantum interest perangusta, velut ad id ipsum de industria relicto spatio: deinde paullo latior patet campus, inde colles adsurgunt, cet.

¹³ Per vices sine intermissione] Quia faciendum sit imperatori, si castellum, aut urbem, aut vallum celetiter expugnare cupiat, docent illa Onofandri c. XLII. p. 122. praecepta: 1) μηδὲ μίαν ἡγαν ἀποτῆναι τὴν ἐνυμμάτων. 2) εἰς τέγματα διαλεῖν τὸ στρατόν. 3)

missione circa castra hostium se ostentarent. Ità tota nocte Romanis in vallo, statione ac pluuiâ, quae forte continua fuerat, inquietatis confectisque, quum receptui signum iam Iunius dedisset, Hannibal suos inquietos eduxit, et castra eius inuasit.

XXVI. Epaminondas Thebanus, in eundem modum, quum Lacedaemonii ¹⁴ Athmon vallo ducto Peloponneson tuerentur, paucorum opera levis armaturae, tota nocte inquietauit hostem: ac deinde prima luce vocatis suis, quum Lacedaemonii se recepissent, subito vniuersum exercitum, quem quietum habuerat, admouit, et per ipsa munimenta, destituta propugnatoribus, inrupit.

XXVII. Hannibal, directâ acie ad Cannas, ¹⁵ sexcentos equites Numidas transfugere iussit: qui ad fidem faciendam gladios et scuta nostris tradiderunt, et in vltimum agmen recepti, vbi primum concurrî coepit, strictis minoribus, quos occultauerant, gladiis, scutis iacentium adsumtis, Romanorum aciem ceciderunt.

XXVIII. ¹⁶ Iapydes P. Licinio Procos. pagos quo-

3) κύκλῳ τὴν περιάγουσιν: quae obseruasse hic callidissimum ducem, ex noitri Frontini verbis manifeste apparet.

14 *Athmon*] Variant valde eruditorum virorum coniecturae in loci huius scriptura; aliis *ad Isthmum*, vt olim Palmerio visum; aliis *ad Onion*; aliis *ad Athmon* legentibus. *Ad Isthmum*, indice Stewechio probabit, quisquis Plutarchum in Theseo, in M. Crasso et in Arato; Strabonem L. VIII. Ptolemaeum L. III. c. 16. aliosque consulerit; et huic coniecturae tauer inter alios magnus Casaubonus ad Polyaei L. II. c. 2. §. 9. *Ad Onium* probabile reddit Polyaeus 1. c. ἐπειδὴ τὸ ὄνασιον κατέχευε φυλάκῃ Δακκονικῇ. *Ad Athmon* asserit communis omnium codicum

MSS. consensus, quam lectionem nos quidem omnino retinendam censemus; nisi quod praepositio *ad*, quae in MSS. deficit, est addenda, quae facile a priori syllaba v. *Athmon* potuit absorberi. Praeterquam enim quod *Athmon* probant MSS. loca propinqua saepe a scriptoribus inuicem ponuntur; nec veri videtur simile, *Athmon*, pagum illum Atticae, imperitis libratii in mentem venisse, nisi antiquiores libri hanc lectionem praetulissent.

15 *Sexcentos*] Hos plerique quingentos, alii quadringentos fuisse memorant. Consule notata a cl. Drackenborchio ad Silium L. X. 187. sqq. Oudend.

16 *Iapydes*] In vulgatis est *Iapyges*. Verum hi Italiani; illi, *Ia-*

quoque sub specie deditiois obtulerunt: qui recepti, et in postrema acie collocati, terga Romanorum ceciderunt.

XXIX. Scipio Africanus, quum aduersa haberet bina hostium castra, Syphacis et Carthaginensium, statuit Syphacis, vbi multa incendiis alimenta erant, adgredi nocte, ignemque iniicere, vt ea re Numidas quidem ex suis castris trepidantes caederet; Poenos autem, quos certum erat ad succurrendum sociis procurfuros, insidiis dispositis, exciperet. Vtrumque ex sententia cessit.

XXX. Mithridates, a Lucullo virtute frequenter superatus, insidiis eum adpetiit, Adathante quodam, eminente viribus, subornato, vt transfugeret, et fide parta hostis, facinus perpetraret. Quod is strenue quidem, sed sine euentu conatus est. Receptus enim a Lucullo in gregem equitum, ¹⁷ non sine tacita custodia habitus est: quia nec credi subito transfugae, nec inhiberi reliquos oportebat. Quum dein, frequentibus excursionibus, promptam et enixam operam exhiberet, fide adquisita, tempus elegit, quo missa ¹⁸ principia quietem omnibus castrensibus dabant, praetoriumque secretius praeestabant. Casus adiunxit

H 5

Lu-

Iapydes, Illyricum incoluerunt; quos sine dubio Frontinus hic intelligit. Videtur omnino hic esse Licinius, de quo in Epitome Liuiana XLIII.

¹⁷ *Non sine custodia*] Immo veru transfugas magna cura seruandos; et pro re nata in vinculis interdum habendos esse, prudenter monent strategici scriptores, Onofander c. X. p. 7. Leo c. XVII. §. 43. 116. Iulius Africanus c. LXX. Mauricius L. VIII. p. 180. seqq. L. IX. c. III. Vegetius L. III. c. 6. Exempla praebet Polygenus L. VII. c. 10. §. 8. et c. 11.

¹⁸ *Principia*] *Missae principia*, idem notat, ac *missum praetorium*; cum legati, tribuni, centuriones, aliique, qui in castrorum principis, cum duce consilii communicandi aliusue rei causa, ab imperatore dimittuntur, ac discedunt; nec enim principales notat milites. Adi omnino I. Fider. Gronouium Obseru. L. IV. c. 10. et ad Liuium L. XXI. c. §4. *Ita praetorium missum*. Alibi saepius, *dimisso praetorio*. Immo hoc ipsum reperias apud nostrum L. IV. 1. 28. *perflare in principis, donec mitterentur, imperauit*. Adde illust. Schellum ad Polybii castra p. 147. Oudend.

Lucillum. Nam qui ad vigilantem vsque admitte-
retur, fatigatum ¹⁹ nocturnis cogitatibus illo tempore
quiescentem inuenit. Quum deinde, tamquam nun-
tieturus aliquid subitum ac necessarium, intrare veller,
et pertinaciter a seruis, valetudini domini consulenti-
bus, excluderetur, veritus, ne suspectus esset, equis,
quos ante portam paratos habebat, ad Mithridatem re-
fugit inritus.

XXXI. Sertorius, in Hispania, quum apud Lau-
ronem oppidum vicina castra Pompeii castris haberet,
et duae tantummodo regiones essent, ex quibus pabu-
lum peti posset, vna in propinquo, altera longius fi-
ta, ²⁰ eam, quae in propinquo erat, subinde ab leui
armatura infestari, vltiorem autem vetuit ab vllo ar-
mato adiri, donec persuasit aduersariis, tutiorem esse,
quae erat remotior: quam quum petiissent Pompeia-
ni, Octauium Graecinum cum decem cohortibus in
morem Romanorum armatis, et decem Hispanorum
leuis armaturae, et Tarquitium Priscum cum duobus
millibus equitum ire iubet ad insidias tendendas pabu-
latoribus. Illi strenue imperata faciunt. Explorata
enim locorum natura, in vicina silua nocte praedictas
copias abscondunt, ita vt in prima parte leues Hispa-
nos, aptissimos ad furta bellorum, ponerent; paullo
interius scutatos, in remotissimo equites, ne fremitu
equo-

¹⁹ Nocturnis cogitatibus] Vere
Homerus Iliad. B. 24.

Ὁ δὲ Χρῆ παννύχιον εὖδειν βελη-
φῆρον ἄνδρα,
ὃῖ λαοὶ τ' ἐπιτετέρεσσανται, καὶ
τόσσα μέμνη.

Cuius prudentissimi didici rationem
reddat Onosander c. I. Ἐν νυκτὶ
γὰρ ὡς τὰ πολλὰ, ψυχῆς ἡσυχί-
ας, στρατηγὸς γνώμῃ τελειῶται.
Cui ad stipulantur Leo c. II. §. 4.
c. XX. §. 5. 7. Mauricius L.
VIII. p. 175. 192.

²⁰ Eam] Ita pro vulgata ea,
septem MSS. auctoritate rescripsit
Oudendorpius, ipsa orationis serie
id postulante. Sicuti apud Grae-
cos Infinitiu saepe ab ellipsi verbū
καλεῖσθαι, inprimis apud legisla-
tores pendet: ita Latini quoque In-
finitiuos frequenter, suppressa vo-
ce iussit, ponere solent. vid. I.
F. Gronovius Obseru. L. IV. 2.
Burmamnus ad Phaedri L. IV. fab.
XVII. v. 31. vbi alios quoque lau-
dat, qui hanc locutionis formam
notarunt.

equorum cogitata proderentur. Quiescere omnes silentio seruato in horam tertiam diei iubet. Quum deinde Pompeiani securi curuatique pabulo de reditu cogitarent, et ii quoque, qui in statione fuerant, quiete inuitati ad pabulum colligendum dilaberentur, emissi primum Hispani, velocitate gentili in palantes effunduntur, et conuulnerant confunduntque nihil tale expectantes: prius deinde, quam resisti his ²¹ inciperet, scutati erumpunt e saltu, et redeuntes in ordinem consternunt, vertuntque: fugientibus equites inmissi, toto eos spatio, quo redibatur in castra, persecuti caedunt: curatum quoque, ne quis effugeret. Nam reliqui ducenti et quinquaginta equites, praemissi facile per compendia itinerum effusis habenis, antequam ad castra Pompeii perueniretur, conuersi, occurrerunt eis, qui primi fugerant. Ad cuius rei sensum Pompeio emittente legionem cum D. Laelio in praesidium suorum, subducti in dextrum latus ²² velut cesserunt equites: deinde, et quum ita legionem hanc a tergo infestarent, quum iam etiam a fronte, qui pabulatores persecuti erant, incurfarent, sic legio quoque inter duas acies hostium cum legato suo elisa est: ad cuius praesidium Pompeio totum educente exercitum, Sertorius quoque e collibus suis instructos ostendit, effecitque, ne ²³ Pompeio expediret. Ita praeter

²¹ *Inciperet*] Medic. pr. *inciperatur*, quod hic quidem magis probatur.

²² *Velut cesserunt*] Cod. Palat. *velut fugientes cesserunt*: bene, ni fallor. *Cedere* Medic. pr. dup Cantabr. et Leid. sec. *hanc a tergo*, vt loquuntur cum nostro ceteri omnes sexcenties, ac singulis fere paginis. v. Heins. ad Fast. Ouid. l. 92. Florus l. III. 11. IV. 2. Sallust. c. 92. Supra l. I. c. 5. 10. 11. l. III. 9. 6. et vbique. Adde ad l. III. 9. Oudend.

²³ *Pompeio expediret*] Abrupta oratio ex contextu supplenda: *in aciem producere exercitum*. Quare Quietus aliquid excidisse censet. Medic. pr. *Pompeius*. Medic. sec. *expedirent*. Non male Petrensis, probante etiam clar. Wasse: *ne Pompeio egredi expediret*: quod tamen in textum ex vnico codice admittere non ausus fui. Propior vero eiusdem est coniectura, *P. id expediret*. Quid si, *P. ea expedirent*, e Medic. cod. | Mox *itaque* Medic. sec. et Leid. sec. Sed vid. ad l. I. 3. 5. Oudend.

ter duplex damnum, eadem sollertia inlatum, spectatorem quoque eum cladis suorum continuit. Hoc primum proelium inter Sertorium et Pompeium fuit: decem millia hominum de Pompeii exercitu amissa, et omnia impedimenta, Liuius auctor est.

XXXII. Pompeius, in Hispania, dispositis ante, qui ex occulto adgrederentur, simulato metu deduxit instantem hostem in ²⁴ loca infesta: deinde ubi res poposcit, conuersus, et in fronte et vtrisque lateribus ad internecionem cecidit, capto etiam duce eorum Perperna.

XXXIII. Idem aduersus Mithridatem, in Armenia numero et genere equitum praeualentem, tria millia leuis armaturae, et quingentos equites nocte in valle sub virgultis, quae inter bina castra erant, disposuit: prima deinde luce in stationem hostium emisit equites ita ²⁵ formatos, vt, quum vniuersus cum exercitu hostium equitatus proelium inisset, ²⁶ seruatis ordinibus, paulatim cederent, donec spatium darent consurgendi a tergo ob hoc dispositis. Quod postquam ex sententia contigit, conuersis, qui terga dedisse videbantur, medium hostem trepidantem cecidit; ipsos

²⁴ *Loca infesta*] Quidam codices habent *infesta*, quae lectio in vulgatis quoque exhibetur. Leid. pr. et Palat. veridicam scripturam seruant *infesta*, quam recte Oudendorpius in textum recepit; et antecedentia verba, *dispositis ante, qui ex occulto adgrederentur*, probare possunt. *Infesta* nimirum loca hic sunt, quae alias *insidiae*, Vegetio *subsestae* dicuntur L. III. c. 6. c. 22. et in quibus hosti insidiae struuntur ad eum ac ulte adgrediendum. Sicuti vero *subsestae* et *subsidendo*; ita *infesta*, acque ac *insidiae*, ab *insidendo* nomen traxerunt; vnde *insidiatores*. Graeci quoque ἰσίδου το πολέμου, ἀπὸ τοῦ ἰσίδου, appellarunt.

Onosander c. XXII. Adde not. ad c. XXI. p. 22. Eodem participio, praeter alios, vtitur Tacitus *Annal.* L. XII. c. 43. *Infestum diris auibus Capitolium.*

²⁵ *Formatos*] Pro vulgata *formatos* Petrensis vere *formatos*. vid. Burmann. ad Velleii L. II. c. 110. Graeuum ad Iustin. L. XX. c. 4. Liuium L. XLIV. c. 1. *Ad militarem disciplinam formatos miles.* Oudend.

²⁶ *Seruatis ordinibus*] Nihil magis nullo non tempore veteris militiae duces Taciticique scriptores, quam *seruare ordines* commendarunt. Onosander c. V. et c. XXVII. et quos ibi laudauimus.

ipſos etiam equos, pedite cominus accedente, confodit: eoque proelio fiduciam regi, quam in equeſtribus copiis habebat, detraxit.

XXXIV. Craffus, bello fugitiuorum, apud Cathenam bina caſtra cominus cum hoſtium caſtris vallauit: nocte deinde commutatis copiis, manente praetorio in maioribus caſtris, vt fallerentur hoſtes. ipſe omnes copias eduxit, et in radicibus praediſti montis conſtituit: diuiſoque equitatu, praecepit L. Quinctio, partem Spartaco obiceret, pugnaque eum fruftraretur; parte alia Gallos Germanosque ex factione Caſti et Gannici eliceret ad pugnam, et pugna ſimulata deduceret, vbi ipſe aciem inſtruxerat. Quos quum barbari inſecuti eſſent, equite recedente in cornua, ſubito acies Romana adaperta cum clamore procurrit. Tringenta quinque millia armatorum eo proelio interfecta cum ipſis ducibus ²⁷ Liuius tradit, receptas quinque Romanas aquilas, ſigna ſex et viginti, multa ſpolia, inter quae quinque faſces cum ſecuribus.

XXXV. C. Caſſius in Syria aduerſus Parthos ducens aciem, equitem oſtendit a fronte, quum ab tergo peditem in confragoſo loco occultafſet: dein, cedente equitatu, et per nota ſe recipiente, in praeparatas inſidias perduxit exercitum Parthorum, et cecidit.

XXXVI. Ventidius, Parthos et Labienum alacres ſucceſſibus victoriarum, dum ſuos ipſe per ſimulationem metus continet, euocauit, et in loca iniqua deductos, adgreſſus per obreptionem, adeo debellauit, vt, ²⁸ deſtituto Labieno, prouincia excederent Parthi.

XXXVII.

²⁷ *Liuius tradit*] Hac de re ita adhuc Epitome Liuiana XCVII. M. Craffus praetor primum cum parte fugitiuorum, quae ex Gal-
lis Germanisque conſtabat, feliciter pugnauit, caeſis inimicorum

XXXV millibus, et duce eorum Granico. Cum Spartaco deinde bellauit, caeſis cum ipſo millibus XL.

²⁸ *Deſtituto Labieno*] Vulgo hic contra Hiſtoriae veritatem edebatur

XXXVII. Idem aduersus ²⁹ Pharnastanis Parthos, quum ipse exiguum numerum militum haberet, illis autem fiduciam ex multitudine videret incrementum, ad latus castrorum octodecim cohortes in obscura valle posuit, equitatu post terga peditum collocato. Tum paucos admodum milites in hostem misit: qui vbi simulata fuga hostem effuse sequentem, ultra locum insidiarum perduxere, coorta a latere acies, praecipitatis in fugam Parthis, in his Pharnastanem interfecit.

XXXVIII. C. Caesar, suis et Afranii castris contrarias tenentibus planities, quum vtriusque partis plurimum interesset, colles proximos occupare, idque propter saxorum asperitatem esset difficile, tamquam llerdani repetiturum retro agmen ordinauit, ³⁰ faciente inopia fidem destinationi. Intra breuissimum deinde spatium, exiguo circuitu flexit repente ad montes occupandos. Quo visu perturbati Afraniani, velut captis castris, et ipsi effuso cursu eosdem montes petiere: quod futurum quum praediuinasset Caesar, partim peditatu, quem praemiseraat, partim ab tergo submissis equitibus, inordinatos est adortus.

XXXIX.

batur *desistunt*. Optime Medicei, Cantabrig. tert. Vaticanus et Leidensis sic, *desistunt*, vti etiam correxit illustr. Schelius ad Hygin. p. 142. quod tamen non ita capiendum est, quasi sedata mente eum destituerint, ac recusauerint sequi eum ducem. Confusus haec acta sunt. Quippe reliquis historicis consentiens auctor, intelligit primam Ventidii contra Parthes victoriam, qua victi sunt, antequam se Labieno iunxerant, et terga dantes ἡ πρὸς τὸν Λαβιένον, ἀλλ' ἐκ χιλιῶν ἄφουγον, atque adeo, destituito Labieno, prouincia excesserunt. Hinc postea Labienum, dein Pharnapatem, et tandem Pacorum vicit. Consule, praeter multos

alios Dionem L. XLVIII. p. 381. Oudend.

29 *Pharnastanis*] Nulla huius *Pharnastanis* mentio occurrit apud scriptores, qui illud Parthicum bellum memoriae prodiderunt. Quare *Pharnapatem* tam hic, quam infra legendum censet Oudendorpius, quem a Ventidio victum et interfectum tradunt Dio L. XLVIII. p. 381. Plutarchus in Antonio p. 930. Hanc coniecturam confirmare videtur Leid. MS. qui *Parthum* et *illi* seruat.

30 *Faciente inopia fidem*] Ita nimirum Afraniani milites sibi persuaserant, vt refert Caesar L. I. B. ciu. c. 69.

XXXIX. Antonius, apud Forum Gallorum, quum Panfam Cos. aduentare comperisset, insidiis per filuestria Aemiliae viae dispositis, agmen eius excepit, fuditque, et ipsum eo vulnere adfecit, quo intra paucos dies exanimaretur.

XL. Iuba rex, in Africa, bello ciuili, Curionis animum simulato regressu inpulit in vanam alacritatem: cuius spei vanitate deceptus Curio, dum tamquam fugientem Saburam, regium praefectum, persequitur, deuenit in patentes campos: vbi Numidarum circumuentus equitatu, ³¹ perduto exercitu, cecidit.

XLI. Melanthus, dux Atheniensium, quum prouocatus a rege hostium Xantho Boeotio, descendisset ad pugnam, vt primum cominus stetit, Inique, inquit, Xanthe, et contra pactum facis: aduersus solum enim cum altero processisti. Quumque admiratus ille, quisnam se comitaretur, respexisset, auersum vno ictu confecit.

XLII. Iphicrates Atheniensis, ad Cherronesum, quum sciret, Lacedaemoniorum ducem Anaxibium exercitum pedestri itinere ducere, firmissimam manum militum eduxit e nauibus, et in insidiis collocauit: naues autem ³² omnium, tamquam onustas milite, palam transnauigare iussit. Ita seceuros, et nihil ³³ expectantes Laceda-

³¹ *Perduto exercitu*] *Perdito* in plerisque MSS. pro quo Mediceus vetustior habet *predito*, vnde facile vera scriptura *prodito* erui potest; cum *prodere* et *perdere* in antiquis libris saepius inuicem soleant confundi. *Prodere* nimirum dicitur, qui demandatis partibus male fungitur, ac secus, quam par est; vel mala mente, vel etiam prauo errore agit: vnde frequenter apud veteres scriptores, *prodere exercitum, patriam, salutem, vitam*, quamquam nulla vera proditio intercedit. vid. I. F. Grononius Obseru. L. III. c. 20.

Drakenb. ad Silium Ital. L. XVI. v. 621. Heinsius ad Ouidii Fastor. L. III. v. 113.

³² *Omnium*] Non placet hoc. Sannutus et Medicei, *omnes*. Fuerit forsitan, *naues autem, omni s. o. milite*. Oudendorpius.

³³ *Expectantes*] Oudendorpius coniecit, hic forte legendum *suspicientes* vel *suspellantes*: vt vero ab communi fere Codd. consensu discedamus, opus haud videtur; cum satis constet, *expectare*, vt Graecorum *προσδοκᾶν* et *προσδο-*

Lacedaemonios a tergo ³⁴ adgressus in itinere, obpressit, fuditque.

XLIII. Liburni, quum vadosa loca obsedissent, capitibus tantum eminentibus, fidem fecerunt hosti alti maris, ac triremem, quae eos persequabatur, implicatam vado ceperunt.

XLIV. Alcibiades, dux Atheniensium, in Hellesponto aduersus ³⁵ Mindarum, Lacedaemoniorum ducem, quum amplum exercitum, et plures naues haberet, nocte expositis in terram quibusdam militum suorum, parte quoque nauium post quaedam promontoria occultata, ipse cum paucis profectus, ita vt contemptu sui hostem inuitaret, eundem insequentem fugit, donec in praeparatas insidias perduceret. Auersum deinde, et egredientem in terram, per eos, quos ad hoc ipsum exposuerat, cecidit.

XLV. Idem, nauali proelio decertaturus, constituit malos quosdam in promontorio, praecepitque his, quos ibi relinquebat, vt, quum commissum proelium sensissent, panderent vela. Quo facto consecutus est, vt hostes aliam classem in auxilium superuenire ei arbitrati, verterentur.

XLVI. Memnon Rhodius, nauali proelio, quum haberet ducentarum nauium classem, et hostium naues elicere ad proelium vellet, ita ordinauit suos, vt
pau-

πρὸς δούλα, interdum apud scriptores pro *metuere* positum reperiri.

Veramque nimirum in partem *rd* *expellere* usurpari solet; quod, *omittamus*, probant illa Vellei Patere. L. II. c. 75. *Quis fortunae mutationes, quis dubios rerum humanarum casus satis mirari queat? quis non diuersa praesentibus, contrariaque expectatis aut speret, aut timeat?*

³⁴ *Adgressus in itinere*] Vulgo legebatur *ingressus itinere*. Cum vero 2 Reg. Medicei, Leid. sec. et Cantabrig. tert. habeant *ag-*

gressus; insuperque Saenetus seruet in *itinere*, veram scripturam, *adgressus in itinere* merito in textum recepit Oudendorpius.

³⁵ *Mindarum*] Ex MSS. Italicis hoc ineptum mendum, quo *Numidarum* pro *Mindarum* legebatur, in editiones irrepit, teste doctissimo commentatore. *Mindarum* autem legi debere, praeter Codd. MSS. probant etiam Iustinus L. V. c. 4. et Polyaeus L. I. c. 40. §. 9. primusque id perspexit Isaac Vossius, qui *aduersus Mindarum* reponendum curauit.

paucarum nauium malos ³⁶ erigeret, easque primas agi iuberet. Hostes autem procul conspicati numerum arborum, et ex eo nauium quoque coniectantes, obtulerunt se certamini, et a pluribus occupati superati-que sunt.

XLVII. Timotheus, dux Atheniensium, aduersus Lacedaemonios nauali acie decertaturus, quum instructa classis eorum ad pugnandum processisset, ex velocissimis nauibus viginti praemiit, quae omni arte varioque flexu eluderent hostem. Vt primum deinde sensit, minus agiler moueri aduersam partem, progressus, ³⁷ praelassatos facile superauit.

C A P. VI.

De emittendo hoste, ne clausus proelium ex desperatione redintegret.

Exemplum I.

Gallos, eo proelio, quod Camilli ductu gestum est, desiderantes nauigia, quibus Tiberim transirent, Senatus censuit transuehentos, et commeatibus quoque ¹ prosequendos. Eiusdem generis hominibus postea per

³⁶ *Erigeret*] Scriuerius in margine edit. Bonon. posuit *erigere*, quod attulit Oudendorpio, qui similem locum attulit Lucani L. X. 317.

ut colla ferire

Caesaris et focerum iungi tibi, Magna, iuberet.

et Caesaris L. I. B. Cui. c. 6. *Naves conquirere, et Octogesam adduci iubent.* Vulgata tamen non minus recte se habet, aliisque exemplis se tuetur. vid. not. ad L. III. c. 5. §. 1.

³⁷ *Praelassatos*] In vulgatis est *progressos*, minus recte. Veram esse scripturam *praelassatos*, decla-

rant illa Polyaei L. III. c. 10. §. 12. διὰ τάχος τῶς πολεμίας πεπονηκότας διώξας. et §. 6. οἱ μὲν δὲ πολέμιοι πορεύονται εἰς νῆστας.

¹ *Prosequendos*] Vulgo *persequendos*. Sicuti vero per et pro subinde in antiquis libris miscentur: ita hic MSS. et Edd. primum auctoritate omnino reponendum *prosequendos*, quod comitatus et officii verbum esse nemo ignorat. Cicero L. XV. ad diuers. ep. 10. *Domus sua denique tota me semper omnibus summis officiis profusa est.* Suetonius Cael. c. XXVII. *liberrimo congiario profuse.*

per Pomptinum agrum fugientibus via data est, quae Gallica adpellatur.

II. L. Marcius, eques Romanus, cui, duobus Scipionis occisis, exercitus imperium detulit, quum circumuenti ab eo Poeni, ne inulti morerentur, acrius pugnarent, laxatis manipulis, et concessio fugae spatio, dissipatos sine periculo suorum trucidauit.

III. C. Caesar Germanos inclusos, ex desperatione fortius pugnantes, emitti iussit, fugientesque adgressus est.

IV. Hannibal, quum ad Thrasymenum inclusi² Romani acerrime pugnarent, ³ diductis ordinibus fecit eis abeundi potestatem, cunctesque sine suorum sanguine strauit.

V. An-

sequebatur: vbi itidem Codd. Memm. et Cuiac. corrupte exhibent *persequebatur*. Hinc *prosequi* etiam de iis adhibebatur, qui digredientes comitabantur. Plinius Paneg. c. LXXXVI. §. 3. *cum digredientem prosequeris! Prosecutus enim, nec temperasti tibi* cet. Notandum vero hic, duces rei militaris peritos semper cauisse, ne hostes ad desperationem redigerentur. Nam vbi est

Vna salus victis, nullam sperare salutem: ibi ex desperatione crescit audacia, et cum spei nihil est, sumis arma formido, vt habet Vegetius L. III. c. 21. et Onofander c. XXXVIII. *χαλεπὴ δὲ αἰ πρὸς τοῖς ἀπαγνωσμένοις πύξις μάχης*. Hinc Scipio viam hostibus, qua fugiant, muniendam esse praecepit: et Iphicrates non cogendum esse hostem monuit *ἐξ ἀπορίας μάχης*. v. Polyæn. L. III. c. 9. §. 2. Romani quoque tunc maxime erant *φοβερωτάτοι*, *ὅταν αὐτὸς περίη φόβος*, secundum Polybium L. III. c. 75.

² *Romani*] Hic locus denuo luculenter probat, etiam in corruptissimis locis pertinacem interdum esse MASS. Codd. consensum. Omnes enim, quos adhuc euoluere licuit, veteres libri manifesto corruptam scripturam *Germani* tuentur: pro quo eruditissimi viii recte *Romani* reposuerunt, quibus tunc, non vero Germanis, cum Hannibalis copiis pugnandum fuit. Error autem sine dubitatione ex praecedentis exempli verbis, *Germanos inclusos*, ortum duxit.

³ *Diductis*] Omnino pro *deductis*, quod in vulgatis legitur, reuocandum *diductis*. Sic L. II. c. 3. §. 8. *diductis in lastra viribus*. De et di in antiquis libris saepius turbantur, vt exempla in iis obuia satis aperte declarant: vidi. Drakenb. ad Siliu L. XV. v. 187. Quod Romanis est *diducere* l. *laxare ordines*, Graecis dicitur *λύνει τὰς τάξεις*, quod frequenter apud Graecos Tacticos occurrit v. Onofander c. XXI. qui alias diligenter id cauendum monet.

V. Antigonus, rex Macedonum, Aetolis, qui in obsidionem ab eo compulsi, fame vrguebantur, statuerantque, eruptione facta, commori, viam fugae dedit: atque ita infracto inpetu eorum, insecutus ⁴ auersos cecidit.

VI. Agesilaus Lacedaemonius, aduersus Thebanos, quum acie confligetet, intellexissetque, hostes, locorum conditione clausos, ob desperationem fortius dimicare: laxatis suorum ordinibus, apertaue Thebanis ad euadendum via, rursus in abeuntes contraxit aciem, et sine iactura suorum cecidit auersos.

VII. Cn. Manlius Cos, quum ex acie reuersus, capta ab Hetruscis Romana castra inuenisset, omnibus portis statione circumdatis, inclusos hostes in eam rabiem efferauit, vt ipse in proelio caderet. Quod vt animaduernerunt legati eius, ⁵ ab vna parte remota statione, exitum Hetruscis dederunt, et effusos persecuti, occurrente altero Consule Fabio, ceciderunt.

VIII. Themistocles, victo Xerxe, volentes suos pontem rumpere prohibuit, quum docuisset ⁶ cautius esse,

I 2

⁴ *Auersos*] In quibusdam codicibus corrupte legitur *aduersos*: quod librorum vitium plura cum aliorum scriptorum, tum nostri Frontini loca infectit. e. g. L. II. c. 8. §. 6. pro *auerso* est *adverso*. et §. 7. pro *auersum*, *aduersum exercitum* quidam Codd. habent. Corruptionem ipsa res hic ostendit, cum hostes in fugam versi, non *aduersi*, sed *auersi* caedantur. vid. ad e. III. §. 3. Nam ἐκπληκτικωτάτη καὶ δραστηριωτάτη ἢ κατὰ νότυ τῶν πολεμίων ἐπιβολή. Onofander c. XXII. Vnde Polyaeus de Agesilao. L. II. c. I. §. 19. κατὰ τὴν ἑσπέρην (auersis) ἐπέκειτο, καὶ ἂν ἐπὶ φόνος ἦν ἡμ-

ποτέρων, ἀλλὰ μένων τῶν φευγόντων.

⁵ *Ab vna parte*] Leid. sec. ex vna. Praecedit omnibus portis statione circumdatis. Hinc malo hic scribere ab vna porta remota statione. Consentit Liuius: ni legati raptō consulis corpore pateficerent vna porta hostibus viam. Ea erumpunt, conseruatoque agmine abeuntes in viscerem alterum incidunt consulem. Ouidend.

⁶ *Cautius esse*] MSS. omnes cum edd. Italicis et Paris. habent *aptius*: sed Leidensis primus *captius*. Vaticanus caret τῷ esse. Qua re omnino legendum censeo *cautius esse*, siue prudentius: quod pro-

esse, eum expelli ex Europa, quam cogi, ex desperatione pugnare. Idem misit ad eum, qui indicaret, in quo periculo esset, nisi fugam maturaret.

IX. Pyrrhus, Epirotarum rex, quum quamdam ciuitatem cepisset, clausisque portis ex vltima necessitate fortiter dimicantes eos, qui inclusi erant, animaduertisset, locum illis ad fugam dedit.

X. Idem inter cetera ⁷ praecepta imperatoria memoriae tradidit, non esse pertinaciter instandum hosti fugienti: ⁸ non solum, ne fortius ex necessitate resisteret, sed vt postea quoque facilius acie cederet, ratus

probatione non eget, nisi quis malit *satius esse*. Si *potius* esset in MSS. id nequaquam mutandum esse censerem. Nunc praestare *et cautius* omnino videtur. Oudendi. Scriptura *potius*, quae in impressis quibusdam est exemplaribus, dissentientibus Codd. MSS. non ardet. *Et aptius* vero, quod omnium veterum librorum consensu se tuetur, equidem huic loco satis aptum esse censeam. Sicuti enim prudentissimo illo Themistoclis consilio Graecia liberata est, vt ait Nepos c. V. §. 3. ita ompino ad Graeciae salutem *aptius conuenientiusque* dici potest, eum ex Europa expulsum, quam coactum fuisse, ex desperatione pugnare. Eodem fere modo Cicero de Amicit. c. V. *Nihil est enim tam naturae aptum, tam conueniens, ad res vel secundas, vel aduersas.*

7 *Praecepta imperatoria*] Pyrrhi eiusque legati Cyneae Strategica scripta tanta fuerunt famae celebritate, vt fere in prouerbiū apud veteres de viro rei militaris perito abiisse videatur, secundum Ciceron. ad diuers. L. IX. ep. 25. *Pyrrhi te liberos et Cyneae video lectitasse.* Vid. ad L. II. c. III. §. 21.

8 *Non solum ne*] MS. *ne non solum a se fortius. et ratus exultat* a MSS. Codd. Tennul. Eodem modo exaratum est quoque in meis omnibus, ac Edd. priscis: Med. pr. *ne non solum ab se.* Gudianus, *ne non solum a se ne fortius.* Infra vero *acie abest* a Mediceis, et edd. Italicis. Forſan scribendum, *ne non solum acie* etc. *facilius cederet.* Hoc sensu: ne hostis sciens, sibi fugienti tam pertinaciter instari, fortius in ipsa acie tibi resistat, non solum; sed contra; vt hostis sciens, sibi non pertinaciter instari, postea facilius cedat. Melius me hinc non expedio. Dein *ratus* abest quoque a MSS. meis et Edd. antiquis, sed pro eo post *victores* Petrenſis addit *credens*, et Leidenſis sec. interponit *dum scirent*, *victores se non satis prosequi.* Verum haec posteriora mihi perquam suspecta sunt, et e lemmate per leſiorem quemdam adposito videntur nata, vt tale lemma fuerit, *non vsque ad perniciem fugientibus instaturos victores.* Verum tamen agnoscit quoque Sanutus, qui totum hoc exemplum ad verbum transcribens, habet *non solum ne f. e. n. resistant, sed vt facilius cedant; quoque postea facilius est, non v. ad p. instaturos victores.* Oudendorpius.

ratus non vsque ad perniciem fugientibus instaturos vi-
dores,

C A P. VII.

De dissimulandis aduersis.

Exemplum I.

Tullius Hostilius, rex Romanorum, commisso ad-
uersus Veientes proelio. quum Albani, deserto exer-
citu Romanorum, proximos peterent tumulos, eaque
res turbasset nostrorum animos, clare pronuntiauit,
iussu suo Albanos id fecisse, vt hostem ² circumueni-
ret. Quae res et terrorem Veientibus, et Romanis
fiduciam adtulit: ³ remque inclinatam consilio re-
stituit.

II. L. Sulla, quum praefectus eius, comitante
non exigua equitum manu, commisso iam proelio, ad
hostes transfugisset, pronuntiauit, iussu suo id factum:
eaque ratione militum animos non tantum a confusio-
ne retraxit, sed quadam etiam spe vtilitatis, quae id
consilium secutura esset, confirmauit.

I 3

III. Idem

¹ *Tullus Hostilius*] Hic Roma-
norum rex omnem militarem disci-
plinam artemque bellandi condidit,
auctore Floro L. I. c. 3. Immo
ipsum hoc callidum consilium duce
strategicae artis perito fuit dignis-
simum. Ita sane Onosander c. XXIII.
Καὶ γὰρ δὴ τὸ ψεῦδος ἀναγκαῖον
εἶπαι, ὅτι μὴ γὰρ νεῖκος ὄρεον.
Insignem hac de re locum seruat
Herodotus L. III. c. 72. Hac ar-
te Quintius Aequos Volscosque,
cum ad medium vsque diei dubio
Marte fuisset pugnatum, superauit;
teste Dionysio Hal. L. IX. p. 613.

² *Circumuenire*] Non con-
temnenda est varietas lectionis,
quam praefereunt Codd. Medicei,
circumuenirens, ita vt Pluralis ad
Albanos referatur: confirmatque

Polyaenus L. VIII. c. 5. Ἀλβανοὶ
δὲ ἑπίας κικλωσόμενοι τὰς πο-
λεμίας.

³ *Remque inclinatam*] *Acie-*
que inclinatam habet Petrensis, vt
Velleius quoque, Valerius Maxi-
mus alique non raro loquuntur.
Nihilominus opinor, meram hic
esse glossam. Nam et in praelio
inclinata res saepe. Liuius L. II.
c. 47. *ni rem inclinatam sustinui-*
set. L. XLII. c. 59. *primo spe-*
ciator certaminis, deinde inclina-
ta re, maximo usui fuit. Hinc
metaphorice Cicero ad Famil. I.
I. *Laboratur vehementer: incli-*
nata res est. et Petronius c. 38.
ubi semel inclinata res est. On-
dendorpius.

III. Idem, quum auxiliares eius missi ab ipso, circumuenti ab hostibus et interfecti essent, verereturque, ne propter hoc damnum vniuersus trepidaret exercitus, pronuntiauit, auxiliares, qui ad defectionem conspirassent, consilio a se in loca iniqua deductos. Ita manifestissimam cladem ultionis simulatione velauit, et militum animos hac persuasione confirmauit.

IV. Scipio, quum Syphacis legati nuntiarent ei regis sui nomine, ne fiducia societatis eius ex Sicilia in Africam transiret, veritus, ne confunderentur animi suorum abscissa peregrina societate, dimisit ⁴ prope-re legatos, et famam diffudit, tamquam ultro a Syphace arcessiretur.

V. Q. Sertorius, quum acie decertaret, barbarum, qui ei nuntiauerat, Hirtuleium perisse, pugione traiecit, ne et in aliorum id notitiam perferret, et ob hoc animi suorum infirmarentur.

VI. Alcibiades Atheniensis, quum ab Abydenis proelio vrgueretur, subitoque magno cursu tristem aduentare tabellarium aduertisset, prohibuit palam dicere, quid adferret. Dein secreto sciscitatus, a Pharnabazo, regio praefecto, classem suam obpugnari, celatis et hostibus et militibus praelium finit; ac protenus ad eripiendam classem ducto exercitu, suis opem tulit.

VII. Hannibalem venientem in Italiam tria milia ⁵ Carpetanorum reliquerunt: quos ille, exemplo

⁴ *Properē* In vulgatis est *ire legatos*. Veteres quidam Codd. habent *per relegatos*. tett. Regius et Voss. *pro re legatos*. quas corruptas lectiones ex verae scripturae, *properē*, compendio arbitror profuxisse: cuius vestigia deprehendimus apud Lipsum L. XXIX. c. 24. Scipio quāquam magno momento rerum in Africa geren-

darum, magnaque spe destitutus erat, legatis properē, priusquam res vulgaretur, remissis in Africam, litteras dās ad regem. Receptam lectionem, quam primus coniectando restituit Modius, confirmat etiam Codd. Petrensis, notante Wasse ad Sallustii B. C. c. 34.

⁵ *Carpetanorum*] Pro deprauata lectione *Carpentariorum*, quam et

emplo ne et ceteri mouerentur, edixit, ab se esse dimissos, et insuper, in fidem eius rei, ⁶ paucos leuissimae operae domos remisit.

VIII. L. Lucullus, quum animaduertisset, Macedonas equites, quos in auxilio habebat, subito consensu ad hostem transfugere, signa canere iussit, et turmas, quae eos sequerentur, inmisit. Hostis committi proelium ratus, transfugientes telis excepit Macedonas: qui quum viderent, neque recipi se ab aduersariis, et premi ab iis, quos deserebant, necessario ad iustum proelium conuersi, hostem inuasērunt.

IX. ⁷ Datames, dux Persarum, aduersus Autophradaten in Cappadocia, quum partem equitum suorum transfugere comperisset, ceteros omnes venire secum iussit, adsecutusque transfugas, collaudauit, quod eum alacriter praeceffissent, hortatusque est eos etiam, vt fortiter hostem adorirentur. Pudor transfugis adtulit poenitentiam, et consilium suum, quia non putabant deprehensum, mutauerunt.

X. T. Quinctius Capitolinus Cos, cedentibus Romanis, e mentitus est, ⁸ in altero cornu hostes fugatos: et ita, confirmatis suis, victoriam retulit.

XI. ⁹ Cn. Manlius, aduersus Hetruscos, vul-

I 4

ne-

et MSS. quidam Codd. et libri impressi exhibent, recte olim restituit Carpetanorum Casaubonus ad Polyæn. L. II. c. 10. §. 4. Diserte Carpetanorum mentionem facit Liuius L. XXI. c. 23. *Postquam per Pyrenaeum saltum traduci exercitus coeptus est, rumorque per barbaros manauit certior de bello Romano, tria millia inde Carpetanorum pedum iter auerterunt.*

⁶ Paucos] Immo vero supra septem millia hominum domos remisit, quos et ipsos grauari militiam senserat, Carpetanos quoque ab se dimissos simulans; auctore Liuiο, loco ante laudato.

⁷ Datames] In Cappadocia hoc nomen, contra Artabazum refert Diodorus. Sic. L. XV. p. 399. Ouidendorpius.

⁸ In altero cornu] Hinc inter praecepta strategica sollers hoc consilium refert Onofander c. XXIII. Ipsam rem refert Liuius L. II. c. 64. *Et Romani, quia paucitas damno sentiendo propior erat, gradum retulissent, ni salebri mendacio consul fugere hostes ab cornu altero clamitans, concitasset aciem. Impetu facto, dum se putant vincere, vicere.*

⁹ Cn. Manlius] Caius Manlius MSS. multi et Sanutus, perperam.

nerato collega Fabio, qui finistrum cornu ducebat, et ob id parte cedente, quod etiam occisum crederent Consulem, cum turmis equitum occurrit, clamitans et collegam vivere, et se dextro cornu vicisse. Qua constantia redintegratis animis suorum, vicit.

XII. Marius, aduersus Cimbro et Teutonos, quum metatores eius per imprudentiam ita castris locum cepissent, vt sub potestate barbarorum esset aqua, flagitantibus eam suis, digito hostem ostendens, Illinc, inquit, petenda est. Quo instinctu adsecutus est, vt protenus barbari ¹⁰ tollerentur.

XIII. T. Labienus post Pharsalicam pugnam, quum, victis partibus, Dyrrhachium refugisset, miscuit vera falsis, et, non celato exitu pugnae, aequatam partium fortunam graui vulnere Caesaris finxit: et

peram. Intelligitur Cn. Manlius, qui consul fuit cum M. Fabio, vt bis eorum iunctam mentionem iam habuimus L. I. II. I. et L. II. 6. 7. Verum *μνημονικῶ ἀμαγνήματι* hic varie errat Frontinus, si vulgata ipse scripserit. Nam in hoc praelio non Consul M. Fabius vulneratus fuit, sed Q. Fabius, qui sub Consule M. Fabio in sinistro cornu pugnabat. Neque Manlius illic aciem restituit, sed ipse Consul M. Fabius; immo ille dextrum cornu, in quo ipse Manlius pugnans et grauiter ictus praelio excesserat, confirmauit, cum aliquot turmis equitum aduectus, viuere clamitans collegam, se victorem falso alsero sinistro soli cornu adesse; et sic rem inclinatam sustinuit, teste Lii L. II. c. 47. Hos Frontini errores notauit iam quoque Dositheus P. Wesfelingius Obseru. L. II. 6. 8. Omnia hic sana forent, si modo hoc ordine concepta essent et correctis verba: Cn. Manlio a.

H. vulnerato, et ob id p. c. q. e. o. cr. C. collega Fabius, qui finistrum cornu d. cum turmis equ. etc. et se alsero cornu vicisse. Oudendorpius.

10 Tollerentur] Gronouius in epistola ad Keuchenium scribit *perlerentur*, inde scilicet, vbi obsidebant hostes aquationem. Verum, cum refragentur Codd. MSS. nec inepta sit vulgata, nos quidem cum Oudendorpio nihil mouendum censuimus. Reuera enim tanta caedes fuit, vt *sublasi* funditus Teutoni viderentur, secundum Florum L. III. c. 3. 5. 11. *Sublatis funditus Teutonis, in Cimbro conuersitur*. Tollerentur adeo hic idem est, quod caederentur, interficerentur, vt saepius apud scriptores. Notum est illud Ciceronis dictum in Caesarem L. XI. ep. 20. *laudandum adolescentem, ornandum, tollendum*. Suetonius in Aug. c. XII. *quasi alii se puerum, alii ornandum tollendumque iactassent*.

et hac adfimulatione " reliquis Pompeianarum partium fiduciam fecit.

XIV. M. Cato, quum Ambraciam eo tempore, quo sociae naues ab Aetolis obpugnabantur, imprudens vno lembo adpulisset, quamquam nihil secum praesidii haberet, coepit signum voce gestuque dare, quo videretur subsequentes suorum naues vocare: eaque adseueratione hostem terruit, tamquam plane adpropinquarent, qui quasi ex proximo citabantur. Aetoli, ne aduentu Romanae classis obprimerentur, reliquerunt obpugnationem.

C A P. VIII.

De restituenda per constantiam acie.

Exemplum I.

Seruius Tullius adolescens, proelio, quo rex Tarquinius aduersus Sabinos conflixit, signiferis segnius dimicantibus, ¹ raptum signum in hostem misit: cuius recipiendi gratia Romani ita ardentem pugnaverunt, vt et signum, et victoriam retulerint.

II. Furius Agrippa Cos, cedente cornu, signum militare, ereptum signifero, in hostes Hernicos et

I. 5.

Ae-

II. *Reliquis.*] Reliquiis legendum censuit Modius, cui subscripsit etiam Gronovius, qui eandem vocem ad marginem sui exemplaris notauit: qua ipse Frontinus aliis quoque locis vtiur. Sic c. IX. §. 1. *reliquias eorum circumfodens.* c. X. §. 2. *reliquiis exercitus.* L. III. c. 15. §. 4. *reliquiae ex Variana clade.* L. IV. c. 7. §. 39. *pars magna reliquiarum.* Eodem mod. Florus, Velleius Paterculus, Iustinus alique loqui amant. Sic Sallustius Hist. fragm. L. I. c. 14. *Praeterea Etruria, atque omnes reliquiae belli arreptae.* Velleius Pat. L. II. 17. §. 1. *nisi qua Nola-*

ni belli manebant reliquiae: pro quo tamen idem *reliqua belli* habet L. II. c. 123. *cum Germanicum nepotem suum, reliqua belli patratum misisset in Germaniam.*

I. *Raptum signum.*] Inter alios virtutis militum excitandae modos, fuit signorum quoque in hostem iaculatio, cuius plura apud Liuium aliosque scriptores exempla existant, quae vt satis nota hic nolumus cumulare. videsis doctos viros ad Flori L. I. c. 11. §. 2. *Signum enim perdere, summae erat turpitudini, immo capitale crimen habebatur.*

Aequos misit: quo facto eius proelium restitutum est. Summa enim alacritate Romani ad recipiendum signum incubuerunt.

III. ² T. Quinctius Capitolinus Cos. signum in hostes Faliscos eiecit, militesque id repetere iussit.

IV. ³ Saluius Pelignus, bello Persico, idem fecit.

V. M. Furius Camillus, Tribunus militum consulari potestate, cunctante exercitu, adreptum manu signiferum in hostes Volcos et Latinos traxit: ceteros puduit non sequi.

VI. ⁴ M. Furius, auerso exercitu, quum occurrisset, adfirmavit, non recepturum se in castra quumquam, nisi victorem: reductisque in aciem, victoria potitus est.

VII. Scipio apud Numantiam, quum auersum suum videret exercitum, pronuntiauit, pro hoste sibi futurum, quisquis in castra redisset.

VIII. ⁵ Seruilius Priscus Dictator, quum signa legionum ferri in hostes Faliscos iussisset, signiferum cur-

² T. Quinctius.] Non fuit hic Quinctius Capitolinus, sed Lucii filius Cincinnatus, cui et Penno cognomen additur, de quo Livius L. IV. c. 26. et c. 29. ex quo apparet, istud bellum non cum Faliscis, sed Volscis gestum fuisse.

³ Saluius Pel.] Hoc exemplum post illud demum, M. Furius Camillus, positum legitur. Cum vero hic Saluius non ipsum signiferum in hostes traxerit; sed signum tantum in eos coniecerit, recte Perizonius Anim. Histor. c. VII. p. 328. istud suo loco restituit. Bellum Persicum vero, non cum Persis, sed cum Macedonum rege Perse gestum declaratur.

⁴ M. Furius.] Non male Oudendorpius idem Furius, vel tan-

tum idem legendum esse suspicatur. Ita sane noster saepius idem habet. L. II. c. 5. §. 46. Idem sc. Alcibiades. c. VI. §. 10. Idem sc. Pyrrhus. c. VII. §. 3. Idem sc. Sulla. et alibi. Furius autem videtur in textum irrepsisse, quod exemplum III. Saluius Pelignus et male suo loco auersum et inter utrumque fuit interpositum. Fuisse autem eundem M. Furium Camillum, de quo noster §. V. docet Livius L. VI. c. 24. Sequimini nunc Camillum, et quod ductu memento, vincite. Quid vultis? neminem vestrum illa, nisi victorem, receptura sunt.

⁵ Seruilius Priscus.] Non moratur corrupta illa Sinilius, Stuilis, Siluius, Eulius, quae veteres

cunctantem occidi imperavit: quo exemplo perterriti ⁶ ceteri, hostem inuaserunt.

IX. Tarquinius, aduersus Sabinos, cunctantes equites, detractis frenis, concitatisque equis, procurrere, et perrumpere aciem iussit.

X. ⁷ Cossus Cornelius, Magister equitum, aduersus Fidenates idem fecit.

XI. M. Atilius Cos, bello Samnitico, ex acie refugientibus in castra militibus aciem suorum obposuit, adfirmans secum et cum bonis ciuibus dimicatu-
⁸ eos, nisi cum hostibus maluissent. Ea ratione vniuersos in aciem reduxit.

XII. L. Sulla, cedentibus iam legionibus exercitui Mithridatico ductu Archelai, ⁹ stricto gladio in primam

res libri praeferunt. Veram esse scripturam *Sernilius*, quam reduxit Scriuerius, testis est Liuius, qui simul docet *Aequos*, non *Faliscos* illos hostes fuisse. L. IV. c. 46. *Dictator ex senatus consulto dictus Q. Sernilius Priscus.* et c. 47. *Transferat ex re bene gesta superbia negligentiaeque ad Aequos, quae in Romanis ducibus fuerat: itaque primo statim praelio, quum dictator equitatu immisso antesignanos hostium turbasset, legionum inde signa prope inferri iussit; signiferumque ex suis unum cunctantem occidit.*

6 *Ceteri*] Hanc vocem ad perficiendum sensum necessariam, quae in impressis non exstat, Petrensis et Leidenf. tert. Codd. nec non Sannuti auctoritate, textui denuo, postliminii iure, inferendam curauit Oudendorpius.

7 *Cossus*] Duo Cantabrig. *Cossus*, male. Hic autem rursus insignem maculam Frontino adfixerant librarii; cum Cossum idem fecisse, quod Sernilium, ex g. voluerint, et ei continuo subiunxerint. Nam praeterquam quod hi-

storiae veritati contrarium sit, qui potuit Frontinus scribere, a magistro equitum legionum signiferum occidi iussim: cum legiones ipse dictator duceret, equitum vero Magister tantum equitibus praeficeret. Viderunt hoc forsitan Editores Romanus et Bononiensis, in quorum *ἐκδόσιν* hoc exemplum non comparet. Verum expungi non opus est, sed ponendum, ut feci, post Tarquinii exemplum. Equis enim quoque Cossus frenos detraxit, quum Magister equitum erat sub Dictatore Mam. Aemilio, non, ut Florus ait, sub A. Postumio. Vide, qui iam dudum haec monuere, I. Perizonium Anim. Histor. p. 318. et Dukerum ad Florum L. I. c. 12. *Cossus equitum magister exuere frenos imperauit.* Oudend.

8 *Eos*] *eos* quod sedem in MSS. mutat, recte deleri censet cl. Wasse, me non renuente. Oudend.

9 *Stricto gladio*] Non *gladio stricto*, sed *arrepto vexillo*, per fugientes Sullam ad hostes properasse, scribit Polyaeus L. VIII. c. 9. §. 2. *καὶ*

primam aciem procucurrit, adpellansque milites, dixit: Si quis quaelisset, vbi Imperatorem reliquissent, responderent, pugnantem in Boeotia. Cuius rei pudore vniuersi eum secuti sunt.

XIII. Diuus Iulius, ad Mundam, referentibus suis pedem, equum suum abduci a conspectu iussit, et in primam aciem pedes prosiluit. Milites dum destituere Imperatorem erubescunt, redintegrarunt proelium.

XIV. Philippus, veritus, ne inpetum Scytharum sui non sustinerent, fidelissimos equitum a tergo posuit, praecepitque, ne quem compulsum ex acie fugere paterentur; perseverantius abeuntes trucidarent. Qua denuntiatione quum effecisset, vt etiam timidissimi mallent ab hostibus, quam a suis interfici, victoriam adquisiuit.

C A P. IX.

De his, quae post proelium agenda sunt. Si res prospere cesserit, de consummandis reliquiis belli.

Exemplum I.

C. Marius, victis proelio Teutonis, reliquias eorum, quia nox circumuenerat, circumsedens, sublati clamoribus, per paucos suorum territauit, insomnemque hostem detinuit, ex eo adsecutus, vt postero die inquietum facilius debellaret.

II. Clau.

καὶ σμῆττον ἀγέλης ἀδελφοὶ διὰ τῶν φευγόντων. quibus consona Appianus Alex. Bell. Mithrid. p. 342. alique habent.

1 Circumuenere] Interuenere rescribendum censuit I. Fr.

Gronovius; itaque Valartus in editione Parisiensi excadendum curauit. vid. ad calcem huius editionis cl. Herellii notas criticas. Vel, vt conicit Oudendorpius, superuenere, vel certamen diremerat, vt ex l. c. X. proelio, quod nox diremerat.

II. Claudius Nero, victis Poenis, quos Hasdrubale duce in Italiam ex Hispania traicientes exceperat, caput Hasdrubalis in castra Hannibalis eiecit: quo factum est, ut et Hannibal luctu, (² nam frater occisus erat,) et exercitus desperatione aduentantis praesidii affligerentur.

III. L. Sulla his, qui Praeneste obsidebantur, occisorum in proelio ducum capita, hastis praefixa, ostendit: atque ita obstinatorum peruicaciam fregit.

IV. Arminius, dux Germanorum, capita eorum, quos occiderat, similiter praefixa, ad vallum hostium admoueri iussit.

V. Domitius Corbulo, quum Tigranocertam obsideret, et Armenii pertinaciter viderentur toleraturi obsidionem, in quemdam ³ ex Megistanis, quos cepe-

² Nam frater occisus erat] Vehementer haec mihi pro glossemate suspecta sunt, et e margine irrepsisse videntur. Rectius certe in Leidensi sec. scribitur *luctu fratris occisi*. Sanutus simpliciter, *ut luctu fratris ipse*, et Leid. pr. *nam super occisus erat*. Oudend.

³ Ex Megistanis] Graecae originis esse *Μεγιστάνος* a *μέγιστος*, quisque facile intelligit. Phrynichus et Thomas Magister hanc vocem *ἄδονικον* dicunt, et a probatae auctoritatis scriptoribus rectius, *μέγιστον δυνάμειον*, usurpari contendunt. Menander tamen, eumque secutus Antiochus Sophista, eodem Phrynicho auctore, hac voce uti fuerunt: quibus LXX Interpretes, Iosephus, ipseque sacer Codex Marc. c. VI. 21. et Apocal. c. VI. 15. addi possunt. Romanos quoque scriptores eam adhibuisse, pro *proceribus regumque amicis*, testes sunt Suetonius in Caligul. c. V. Tacitus Annal. L. XV. c. 27. Seneca ep. ad Lucil. 21. et ipse notiter Frontinus. Quo iure adeo vocem *ἄδονικον* supra dicti Gramma-

tici eam appellent, alii disceptant: nec enim analogia, rarior licet, e. g. in *Παιδὸν, Τριτὸν, Πεντακτὸν, Ἀκτακτὸν*, penitus repugnat. Salmasius a Macedonibus originem habere *μεγιστάνος* censet in libro de Lingu. Hellen. p. 110. Ne vero extra oleas. Ipsam hanc historiam refert etiam Tacitus Annal. L. XIV. c. 24. ubi illum insidiarum auctorem, suppresso nomine, *non ignobilem barbarum* vocat. Varietas scripturae apud nostrum, plerisque Codd. MSS. *Vadudum* praeferebantibus, innuit nomen proprium non ignobilis illius barbari hic latere: quod tamen, an reuera sit *Adudus*, vel *Addus*, quod apud Velleium L. II. c. 102. §. 2. pro certo adfirmari haud potest. Pro *Megistanis* vero, haud scio, *Μεγιστάνων*, an *Megistanibus* rectius ponatur. Fuit enim tempus, quo turpi Graecarum litterarum inficitia, Graeca vocabula a rudioribus librariis, Latinis litteris expressa fuerunt: quo facto facile visima Syllaba *σιν* in *σις* potius mutari.

ceperat, animaduertit, caputque eius balista excussum, intra munimenta hostium misit. Id forte decidit in medium ⁴ concilium, quod tum quum maxime habebant barbari: ad cuius conspectum, velut ostento, confternati, ad deditionem festinauerunt.

VI. Hermocrates Syracusanus, superatis acie & Carthaginienfibus, veritus, ne captiui, quorum ingentem manum in potestatem redegerat, parum diligenter custodirentur, quod euentus dimicationis in epulas et securitatem compellere victores poterat, finxit proxima nocte equitatum hostilem venturum. Qua expectatione adsecutus est, vt solito adtentius vigiliae agerentur.

VII. Idem, rebus prospere gestis, et ob id resolutis suis in nimiam securitatem, somnoque et mero pressis, in castra transfugam misit, ⁶ qui praemoneret, se fuga elapsum: dispositas enim vbique a
Sy-

4 Concilium] In aliquot Codd. MSS. legitur *consilium*. recto statuto, vulgata. De differentia inter *concilium* et *consilium* vid. Gronovium ad Livii L. XLIV. c. 2. et Oudendorpium ad L. III. c. 2. §. 6. vt et Drakenb. ad Sil. L. XI. 71.

5 Carthaginienfibus] Equidem temperare mihi non possum, quin cum Scriuero et Tennulio, ad Casauboni, reponentis *Athenienfibus*, accedam sententiam. Haec enim post deuictos Athenienfes facta videntur, quod ex sequenti proxime exemplo nullo negotio colligi potest, si illud cum Polyaeni L. I. c. 43. §. 2. conferatur, vbi discrete fit mentio Atheniensium: quorum Frontinus §. VII. ideo non meminit, quod eos iam §. VI. memorauit. Sic contrario errore male seculus librarius in Cod. Medic. L. III. c. 6. §. 5. Magonem, ducem Atheniensium facit, quem Cartha-

ginienfium fuisse inter omnes constat. Quam pertinax saepe sit Codd. MSS. in tuenda deprauata lectione consensus, notauimus ad L. II. c. 7. §. 7. vbi tantum non omnes collati adhuc veteres libri pro *Carpetanorum* habent *carpentariorum*, ridiculo sane errore.

6 Qui praemoneret se fuga elapsum.] Haec verba non reperiuntur in editionibus Romana, aut Bononiensi. In Mediceo sec. *praedocbas*. Sed Mediceus pr. et Leid. sec. *praetendebat*: vnde malim *praetenderet*, id est, *praetexeret*, vtrata significatione. c. II. §. 12. *expectationemque equestris certaminis praetendisset*. Dein pro *elapsum* MSS. vnde *decim* et edit. Paris. *lapsum*. Dein pro *enim, etiam* octo MSS. et edd. Rom. Par. Hitto. et Wechel. Tum a non agnoscit Palat. contra historiam. Oudendorpius.

Syracusanis insidias: quarum metu recepit aciem. (Illi quum aduentarent, persecuti, in fossas deciderunt, et eo modo victi sunt.)

C A P. X.

Si res durius cesserit, de aduersis emendandis.

Exemplum I.

T. Didius, in Hispania, quum acerrimo proelio conflixisset, quod nox diremerat, magno numero vtrisque caeso, complura suorum corpora intra noctem sepelienda curauit. Hispani postero die ad simile officium progressi, quia plures ex ipsorum numero, quam ex Romanis, caesos repererant, victos se

7 Illi cum aduentarent, persecuti, in fossas deciderunt, et eo modo victi sunt] Multis modis eruditissimi viri, in explicando hoc deprauatissimo loco, se torserunt: quem quidem sine integrioribus Codicibus plane restitui posse, est omnino, quod dubitemus. Graeuus et Ortwinus ita coniecerunt: *quarum metu recepit aciem hostis. Illi, cum adueniret (aduentaret Tenuis.) dies, persecuti fossas deciderunt, et eo modo vicerunt. Barthius persecuti in fossas reciderunt* legit, et passim *persecuti* sumit. Optimam laudabilissimamque sanandi huius corrupti loci rationem sequitur Oudendorpius, qui ex Polyaei L. I. c. 43. §. 2. ubi is eandem historiam tractat, suae integritati cum restituere conatur, hac quidem coniectura: *Quarum metu, lux dum (vel dum lux) aduentaret, recepere aciem, vel recepit aciem hostis, aut Nicias. Persecuti dein in fossas deciderunt, et eo modo victi sunt*: passim cum Barthio v. *persecuti* accepta. Itemque: *quarum metu recepit aciem Nicias vel ho-*

stis. Vbi illuxit, quum aduentarent persecuti Nicias, in fossas deciderunt cet. Quamquam neutiquam cum Scriuero censemus; haec aliunde interpsisse; id quod facile ex Polyaei verbis *πηνολεγετα τὸς Ἀθηναίους διέφθαιραν* colligi potest: plane tamen mihi habeo persuasum, sensum quodammodo, Polyaeo et Diodoro ducibus, elici; ipsa vero Frontini verba, sine codicum ope, nullo modo reuocari posse.

I *Intra noctem*] Quidam Codd. MSS. sistant *atra nocte*; vnde Burmannus ad Ouidii L. III. Amor. v. 46. *atra nocte* suadet. Recte vero se habet *intra noctem*, i. e. durante noctis tempore. Sic Sallustius B. Catil. c. XVIII. *intra legitimis dies*. Velleius Pat. L. II. c. 45. *intra biennium*, i. e. nondum elapso biennii spatio. Iustinus L. XII. c. 15. *intra trigesium annum*, i. e. nondum expleto trigesimo anno.

se esse secundum eam diaumerationem argumentati, ad conditiones Imperatoris descenderunt.

II. L. Marcius, eques Romanus, qui reliquiis exercitus duorum Scipionum praefuit, quum in propinquo bina castra Poenorum paucis millibus passuum distarent, cohortatus milites, proxima castra intempesta nocte adortus est: et quum hostem, victoriae fiducia incompositum, adgressus, ² ne nuntios quidem cladis reliquisset, breuissimo tempore militi ad requiem dato, eadem nocte raptim famam rei gestae praegressus, altera eorundem castra inuasit. Ita bis simili usus euentu, deletis utrobique Poenis, amissas populo Romano Hispanias restituit.

C A P. XI.

De dubiorum animis in fide retinendis.

Exemplum I.

P. Valerius, Epidauri, timens oppidanorum perfidiam, quia parum praesidii habebat, gymnicos ludos procul ab vrbe adparauit. Quo quum omnis fere multitudo spectandi causa exisset, clausit portas, nec in eas antea admittit Epidaurios, quam obsides a principibus acciperet.

II. Cn. Pompeius, quum suspectos haberet Catinenfes, et vereretur, ne praesidium non reciperent, petiit ab eis, ut aegros interim apud se refici

² *Ne nuntios quidem cladis*] Locutio scriptoribus usitata, qua proprie *παυλεῖσθαι*, cum ad internecionem hostis caeditur, significatur. Sic Iustinus de Cyri clade L. I. c. 8. *in qua victoria etiam illud memorabile fuit, quod ne nuntius quidem tantae cladis superfuit.*

¹ *Catinenfes*] Mire variant hoc loco Codd. MSS. nec morari li-

bet monstra illa lectionum. Palatinus seruat *Caucenses*, incolae *Caucae*, urbis Vaccaeorum, cuius miserandam a Lucullo factam cladem memorat Appianus de B. Hisp. p. 478. sqq. Non male coniecit adeo Oudendorpius, hoc strategema aduersus Vaccacos adhibitum fuisse a Pompeio, in bello Sertoriano, in quibus eo tempore

fici paterentur: fortissimis deinde habitu languen-
tium missis, ciuitatem occupauit, continuitque.

III. Alexander, deuicta perdomitaque Thracia, petens Asiam, veritus, ne post ipsius discessum sumerent arma, reges eorum praefectosque, et omnes quibus videbatur inesse ^a cura detractae libertatis, secum, velut honoris causa, traxit; ignobilibus autem relictis plebeios praefecit: consecutus, ut principes beneficiis eius obstricti, nihil nouare vellent; plebs vero ne posset quidem, spoliata principibus.

IV. Antipater, conspecto priore ³ Neciorum exercitu, qui, audita morte Alexandri, ad infestandum inperium eius confluerant, dissimulans, scire se, quā mente venissent, gratias his egit, quod ad auxilium ferendum Alexandro aduersus Lacedaemonios conuenissent: adiecitque, id se regi scripturum. Ceterum ipsos, quia sibi opera eorum in praesentia non esset necessaria, abirent domos, hortatus est. Et hac ⁴ adfeuerungatione periculum, quod ex nouitate rerum imminabat, discussit.

V. Sci-

hibernauit, teste Plutarcho în Ser-
torio p. 579.

2 *Cura detractae lib.*] Cod. Petrensis habet *retrahendae libertatis*, quod non contemnendum. Iustinus L. XI. c. 5. *reges stipendiariorum conspectioris ingenii* eosdem appellat.

3 Neciorum] Qui sint isti *Necii*, non liquet. Vnde Tenuilius reponit *Nefiorum*, qui *Nefum* Illyridis urbem incoluerunt. An vero *Nefii* illi imperium Antipatri infestare ausi fuerint, est omnino, quod dubitemus. Cum vero ex scripturae quoque varietate, quae in Codd. MSS. deprehenditur, nihil certi liceat extrahere, Wesselingus legendum censuit *Befforum*, qui, Thraciae populus, tunc Macedoniae inuaders voluerunt, cum Antipa-

tro res esset cum Lacedaemoniis. Prae omnibus tamen coniecturis Oudendorpio impense placet illa Wassei, *confpecto Terrachoritarum exercitu*. Cum vero Belfi ipsi fuerint *Terrachoritae*, qui et τετραχωμοι dicti, secundum Stephanum p. 705. equidem *Befforum*, quod proprius ad vulgatum accedit, praefeream; donec vera scriptura ex Codd. MSS. peti possit. Verum tamen *Terrachoritarum* meminit Polyaeus L. IV. c. 4. §. I. Ἀντιπατρος ἐν τῇ τετραχωριτῶν στρατιῇ.

4. *Adfeneratione*] Melius hic cum Waffeo legendum censeam *ad-
fimulatione*, vti L. II. c. 7. §. 13. Non est tamen, quod vulgatam
reiciamus, quam noster etiam ha-

V. Scipio Africanus, in Hispania, quum inter captiuas eximiae formae virgo ⁵ nubilus ad eum perducta esset, omniumque oculos in se conuerteret, summa custodia habitam, sponso, nomine ⁶ Allucio, reddidit: insuperque aurum, quod parentes eius, redempturi captiuam, donum Scipioni adtulerant, eidem sponso pro nuptiali munere dedit. Qua multiplici ⁷ magnificentia vniuersa gens victa, imperio populi Romani accessit.

VI. Alexandrum quoque Macedonem, traditum est, eximiae pulchritudinis virgini captivae, quum finitimae gentis principi fuisset desponsata, summa abstinentia ita pepercisse, vt illam ne adspexerit quidem.

bet L. II. c. 5. §. 20. *qua adseueratione auerxit hostem.* L. III. c. 3. §. 2. *qua adseueratione perterriti.* Ac pro simulatione hic videtur vsurpasse: qua significatione *ad asseuerare* occurrit etiam apud Tacitum L. XIII. Annal. c. 18. *Nec desuere, qui arguerent viros grauitatem adseuerantes, i. e. simulantes, prae se ferentes.*

§ *Nubilus*] In MSS. et Edd. ante Scriuerium *nobilis*, pro quo recte Scriuerius coniecit *nubilus*, cuius coniecturam cum MS. alterum Keuchenii firmat; tum Polybius L. X. c. 19. vbi eam vocat *παρθένον κατὰ τὴν ἐκμῆν.* et Lintius L. XXVI. c. 50. *Captiua deinde a militibus adducitur ad eum adusta virgo, adeo eximia forma, vt, quacumque incedebat, conuerteret omnium oculos.* Fuisse tamen etiam nobilem, praeter alios, etiam Polyaeus innuit L. VIII. c. 16. §. 6. *ὅσαι δὲ καὶ ἄλλαι γυναικες τῶν ἐν γενομένων, ἢ θυγατέρες, ἢ παῖδες, ὧσαν ἔχοντες ἐάλωσαν.* Ex quo loco forsitan v. alias, quam male traieciam penitus eiecit Oudendorpius, probari possit. Qua re ita legi possit: *cum inser alias captiuas exi-*

miae formae virgo nubilus. Cum vero et *nobilis* et *nubilus* fuerit illa virgo: vtram admittas scripturam, a veritate non aberrabis.

6 *Allucio*] Varie in antiquis libris illius sponsi nomen scribitur. Verum autem fuisse, *Allucius*, auctoritate Livi non dubitamus, qui l. c. *Allucio nomen erat*, et paucis interiectis, *vocatoque ad se Allucio*, scripsit: insuperque varii MSS. Codd. suffragantur. *Indibilem* quidem vocat Valerius Maxim. L. IV. 3. n. 1. sed is alius fuit Regulus, de quo vid. Appianus de B. Hisp. p. 464. seqq.

7 *Magnificentia*] Dignior sane Scipionis virtute haec lectio prae illa altera *munificentia*. *Munifici* multi esse possunt, qui sacra auri fame non vrguentur; *magnifici* vero non nisi ii, qui in rebus magnis et excelsis singulari animi magnitudine splendunt: qualis fuit Scipio, perpetuum illud Romani nominis ornamentum. Vnde Cicero Offic. L. I. c. 21. *Capessentibus autem rempublicam nibilo minus, quam philosophis, baud scio an magis etiam, et magnificentia et despicentia adhibenda sit rerum humanarum.*

dem. Qua mox ad sponsum remissa, vniuersae gentis per hoc beneficium animos conciliauit sibi.

-VII. ⁸ Imperator Caesar Augustus Germanicus, eo bello, quo victis hostibus cognomen Germanici meruit, quum in finibus ⁹ Vbiorum castella poneret, pro fructibus locorum, quae vallo comprehendebat, pretium solui iussit: atque ea iustitiae fama omnium fidem adstrinxit.

C A P. XII.

Quae facienda sunt ¹ pro castris, si satis fiduciae in praesentibus copiis non habeamus.

Exemplum I.

T. Quintius Cos, quum Volsci castra eius adgressi forent, cohortem tantummodo in statione ² detinuit, reliquum exercitum ad quiescendum dimisit, a-

K 2

nea-

⁸ Imperator Caes. Aug. Germ.] Cod. Petrensi addit Domitianus. Sine hac v. autem L. II. c. 3. §. 23. Forſan ibi quoque eiusdem codicis auctoritate v. Domitianus addi poſſit, vti reperitur L. IV. c. 3. §. 14.

⁹ Vbiorum] Vbiorum, quod Modius coniecit, et a viris doctis iam in textum admiſſum eſt, ipſe rursus temere eicere noliſſim, niſi clare doceant Codd. quidam, quale hic nomen ab auctore ſit relictum. Cum tamen MSS. habeant Cabiorum, ex Leid. pr. cum Medic. pr. Copiorum, Medic. ſec. et Io. Saresberienſ. Copiarum, Leid. ſec. Municipiorum: crederem ego potius reſcribendum eſſe Vſipiorum, gentis prope Carros, ob quos victos maxime nomen Germanici accepit Domitianus. De Vſipiis adi Tacitum L. XIII. Annal. c. 55, 56, et in vit. Agricol. c. 28. Martial. L. VI. Epigr. 60.

Sic leue flauorum vultus genus Vſipiorum,

Quisquis ex Auſonium non amat imperium. Oudend.

¹ Pro caſtris] Plinius ac melius in quibuſdam codicibus legitur: quae facienda ſunt pro caſtrorum deſenſore.

² Detinuit] Petrenſis continuit. niſi, iudice Oudendorpio, malis ſimpliciter tenuit. Non opus eſt mutatione: hac enim voce alias quoque noſter ſaepe in eadem re vtitur. Pro facie paullo poſt, vir quidam doctus libri ſui margini adſcripſit ſpecie, Liuium forte ſecutus, qui L. II. c. 64. Volſcos ſpecies armorum — intentos velut ad impetum hoſium tenuit. Neque tamen ſecius vulgata recte ſe tueret omnium MSS. conſenſu. Sic noſter L. IV. c. 7. §. 44. quae facie decepi Megarenſes. Tacito in primis frequens eſt vocis huius vſus

neatoribus praecepit, ut vallum insidentes equis circumirent, concinerentque. Qua facie et simulatione quum et propulsaasset, et detinuisse per totam noctem hostes, ad lucis exortum fessos vigilia, repente facta eruptione, facile superavit.

II. Q. Sertorius, in Hispania, hostium equitatu maxime impar, qui usque ad ipsas munitiones nimia fiducia succedebat, nocte scrobes ³ aperuit, et eas ante aciem direxit: quum demum turmales secundum consuetudinem redire vellent, pronuntiauit, comperisse se insidias ab hostibus dispositas: idcirco ne discederent a signis, neque laxarent agmen. Quod quum ⁴ solerte ex disciplina fecisset, exceptus forte veris insidiis, quia praedixerat, interritos milites habuit.

III. Chares, dux Atheniensium, quum expectaret auxilia, et vereretur, ne interea, contemptu prae-

usus in eadem significatione: ut Annal. L. XIII. c. 28. *in faciem pacis*. et L. II. Histor. c. 54. *publici consilii facie*.

³ *Aperuit*] Nescio, cur Barthius pro commoda lectione *aperuit*, reponendum suaserit *praeruit*: cum vestigia receptae scripturae non solum in *apparuit* et *aperuit* Codd. Medicor. deprehendantur; sed Vegetius quoque aliquoties hac locutione utitur. L. II. c. 10. *ferramenta, quibus materies serratur vel caeditur, quibusque aperiuntur fossae*. L. III. c. 4. *materiam dedolare, aperire fossam*. c. 8. *cincti gladio fossam aperiunt*.

⁴ *Solerte ex disciplina*] Varie corrupto huic loco, qui in collatis adhuc MSS. et typis expressis editionibus ita legitur, *solvere ex disciplina fecisset*, mederi conati sunt viri eruditi, eumque suae integritati restituere. Quare Barthius

eumque secutus Tenuilius *pro solvere* ponunt *sollenne*, quod verum non putamus; cum eo tempore, quo dispositas ab hoste insidias siste praedixerat, forte veris insidiis exceptus fuisse videatur: quod si *sollenne* fecisset Sertorius, sine dubio victas illas commentitiasque insidias, mox procaces milites in ludibrium vertissent. Oudendorpius reponit *solerte ex disciplina*, nullo quidem addicente Codd. MSS. qui, ut ipse monet, omnes *ad solvere* mordicus tenent. Quare perplacet *solum*, quod olim coniecit Lipsius, atque Cod. Medic. sua auctoritate confirmat. Sertorius nimirum, ut suorum equitum ferociam reprimeret, insidias ex disciplina tantum, ut callidus imperator, praedixerat; cumque forte accidisset, ut reuera insidias struerent hostes, interritos milites eas exceperunt, cum tela praecursorum minus soleant nocere.

praesentis paucitatis, hostes castra eius obpugnarent, complures ex iis, quos habebat, ⁵ per auersam partem nocte missos, iussit, qua praecipue conspicui forent hostibus, redire in castra, et accedentium novarum virium speciem praebere. Atque ita simulatis auxiliis tutus se est, donec instrueretur expectatis.

IV. ⁶ Iphicrates Atheniensis, quum campestribus locis castra haberet, explorassetque, Thraces ex collibus, per quos vnus erat descensus, nocte ad diripienda castra venturos, clam duxit exercitum, et in vtroque viae latere, per quam transituri erant Thraces, distributum collocavit: hostemque decurrentem in castra, in quibus multi ignes per paucorum curam instituti, speciem manentis ibi multitudinis seruabant, a lateribus adortus, obpressit.

C A P. XIII.

De Effugiendo.

Exemplum I.

Galli, pugnaturi cum Attalo, aurum omne et argentum certis custodibus tradiderunt, a quibus, si acie fusi essent, ¹ spargeretur, quo facilius colligenda praeda hostem inpeditum effugerent.

K 3

II.

⁵ *Per auersam partem*] Nihil absurdius dici cogitarique potest vulgata: *per aduersam partem*. Quis Charetem communi sensu adeo caruisse sibi persuadeat, vt per portam hosti obuersam, intempesta licet nocte, suos miserit, quo accedentium novarum virium speciem praebere? Risum teneatis amici! Legendum plane *per auersam partem*. Ita sane legimus apud Livium L. XXIV. c. 17. *Claudium Neronem cum robore equitum, silentio noctis, per auersam maxime*

ab hoste portam emissis. vid. not. ad C. VI. §. 5.

⁶ *Iphicrates*] Hoc exemplum superius iam L. I. c. 5. §. 24. paucis mutatis, adfuit. Adde Polyaeum L. III. c. 9. §. 46. vbi Caesabonus: *Frontinus haec ita refert* L. II. c. 12. *vt videntur confundere cum aliis eiusdem Iphicratis strategematibus, quae a Polyaeo referuntur.*

¹ *Spargeretur*] In vulgatis est *parceretur*. Quaero, quid Gallos fuga salutem quaesituros iunaret, si par-

fos milites iussit, admonitos, in quem locum vellet conuenire.

IV. Viriathus, dux Lusitanorum, copias nostras locorumque iniquitatem euasit eadem, qua Sertorius, ratione, sparso exercitu, dein recollecto.

V. Horatius Cocles, vrgente Porſenae exercitu, iussit suos per pontem redire in urbem, eumque, ⁴ ne casu sequeretur hostis, intercidere. Quod dum efficitur, in capite eius propugnator ipse insequentes detinuit. Audito denique fragore pontis abrupti, deiecit se in alueum: ⁵ eumque non armis, sed vulneribus oneratus transnavit.

VI. Afranius, in Hispania ad Ilerdam, quum Caesarem fugeret, instante eo, castra posuit: quum idem Caesar fecisset, et pabulatum suos dimisisset, ille signum repente itineri dedit.

VII. Antonius, quum ⁶ ex Parthis sibi instantibus reciperet exercitum, et, quoties prima luce mo-

K. 4

ueret,

τὰς ἐκ τῆς μάχης ἀνασωθέντας, ἐφεδρεύειν τε καὶ ἔνθα πῃ καὶ μᾶλλον οἰόμενος ἐπανορθώσασθαι τὴν ἐλάττωσιν, apud Onofandrum c. XXXII. Hinc Paullus apud Livium L. XLV. c. 33. *Castra sunt victori receptaculum, victo periculum.* Aliud est vinci, *periculum*; aliud, *rebus amissis, in praecipitem surpemque fugam verti*: uti apud Graecos τὸ ἡττᾶσθαι vinci; et τοῖς ὅλοις σφάλλασθαι, πτωχεῖν, de summa rerum periclitari, summam rerum perdere; de qua locutione nos ad Onofandri προοίμ. p. 7.

⁴ Ne casu] Casu non sine ratione doctos viros offendit; non enim dubitandum videtur, Porſenam, si per ipsum stetisset, secutum fuisse. Inter alias vero coniecturas mihi quidem perplacet. Lipsii coniectura, ea subsequeretur: ex

qua scriptura corruptum illud casu facile potuit oriri.

⁵ Eumque non armis, sed] Recte omnino pro vulgata pronunciat Stewechius, quique eum sequuntur, Tennulius et Oudendorpius, qui Graecam hanc loquendi rationem probe animaduerterunt. Quare nos nec lectionis varietatem, nec aliorum coniecturas adferre operae pretium existimamus, maxime cum etiam Cod. Mediceus antiquior vulgatae consentiat; alter vero particulam tantum interpolatam exhibeat. Exemplorum huius ellipſeos quantum satis est, nos attulimus ad Boſſii ellipſ. p. 559. et ad Onofandri cap. VII.

⁶ Ex Parthis sibi instantibus] Gudian. Palat. Leid. pr. Cantabr. Bibl. publ. Medis. sec. Edit. Paris. ex parte sine. Petrensis ex partibus illis. Cantabrig. tert. se p. Mediceus pr. ex Parthis Siriae. Vnde non

ueret, toties vrguentibus barbarorum sagittis infestaretur abeuntium agmen, in quintam horam continuu suos, et fidem eo statiuorum fecit. Qua persuasione digressis inde Parthis, iustum iter reliquib die sine interpellatione confecit.

VIII. ⁷ Philippus, in Epiro victus, ne fugientem eum Romani premerent, inducias ad sepeliendos, qui caesi erant, inpetrauit, et ob id remissioribus custodibus euasit.

IX. P. Claudius, nauali proelio superatus a Poenis, quum per hostium praesidia necesse haberet erumpere, reliquas viginti naues tamquam victrices iussit ornari: atque ita Poenis existimantibus, superiores fuisse acie nostros, terribilis excessit.

X. Poeni, classe superati, quia instantem auertere Romanum studebant, simulauerunt, in vada naues suas incidisse: haerentesque imitati, effecerunt, ut victor, eorum timens casum, spatium ad euadendum daret.

XI. ⁸ Commius Atrebas, quum victus a Diuo Iulio ex Gallia in Britanniam fugeret, et forte ad Oceanum secundo vento quidem, sed aestu recedente, venisset, quamuis naues in siccis littoribus haerent, pandi nihilominus vela iussit. Quae quum persequens eum Caesar, ex longinquo tumentia et flatu plena vidisset, ratus, prospero sibi eripi cursu, recessit.

non dubium mihi est, quin *sibi* sit vitiosum. *Insulare* sine casu lexcenties ubique inuenias, ut modo ex. pr. Nec Syria hic locum habere potest. Acciderunt enim haec in Media vltra Armeniam. Quare existimo, excidisse hic vocem, et scribendum *ex Partibus sine fine insantibus*. Quotidie enim vexabant eum, et misere carpebant recedens Antonii agmen. Euolue, nec poenitebit, Plutarchi Antonium, et Appianum de B. Parth. ac Florum L. IV. c. 10. et qui ibi citantur. En debebat Lipsius. Oudend.

⁷ *Philippus, in Epiro victus*] MSS. Scriuerii, vnus regius, item duo Medicei, et edd. Ital. *veritus*, ut c. VIII. §. 14. *Philippus veritus, ne impetum Scyrbarum sui non sustinerent*.

⁸ *Commius Atrebas*] In vulgatis est *Comminius*. male. *Commius* omnino MSS. plurimi, teste Oudendorpio, exhibent apud Caesarem de B. Gall. L. IV. c. 27. et L. VII. c. 75. et 76. Eodem modo apud Dionem L. XL. p. 140. *Κόμμιον τὴν Ἀτρέβαν*.

S E X T I
I V L I I F R O N T I N I
S T R A T E G E M A T I C O N
L I B E R T E R T I V S .

P R A E F A T I O .

Si priores libri responderunt titulis suis, et lectorem hucusque cum adtentione perduxerunt, edam nunc ¹ circa obpugnationes urbium defensionesque strategemata: nec morabor vlla ² praelocutione, prius traditurus, quae obpugnandis urbibus vsui sunt, tum, quae obfessos instruere possint. Depositis autem operibus et machinamentis, quorum expleta iam pridem inuentione, nullam video ultra artium materiam, has circa expugnationem species strategematon fecimus:

K 5

¹ *Circa obpugnationes*] Duplex est doctrina *πολιορκητική*, quam strategici scriptores tradere solent; cuius vna pars docet praecepta *obpugnandis urbibus* necessaria; altera vero *tolerandae obsidionis* rationes complectitur. Quemadmodum vero, pro misera rerum humanarum conditione, vtrumque per se indigens, alterum alterius auxilio veget: ita strategici scriptores; qui quidem ceteris praestare studuerunt, vtramque hanc partem sibi tractandam sumserunt, quaeque ad obpugnationes urbium pariter atque earundem defensiones pertinent, litteris consignarunt. Idque causae est, quod Frontinus quoque strategemata ad vtramque

partem facientia in hoc libro proposuit, cuius prima vndecim capitula, ad *proprie sic dictam πολιορκητικήν* spectant, (quam solam quoque tradidit Onosander c. XL. seqq.) reliqua vero docent, quae ad tutelam obfessorum faciunt, eosque instruere possunt.

² *Praelocutione*] Varii codices praeferrunt *prolocutione*, librarium forte errore. Nam *praeloqui* veteribus est praefationem facere, vti apud Plinium L. VIII. ep. 21. *quod mihi causam praeloquendi dedit*: indeque est *praelocutio* apud Senecam Excerpt. Controu. III. in praef. *Si a praelocutione dimiteres*.

INDEX CAPITVM.

- Cap. I. **D**e repentino impetu.
 II. De fallendis iis, qui obsidentur.
 III. De eliciendis ad prodicionem.
 IV. Per quae hostes ad inopiam redigantur.
 V. Quemadmodum persuadeatur, obsidionem permanfuram.
 VI. De destructione praesidiorum hostium.
 VII. De fluminum derivatione et vitiatione aquarum.
 VIII. De iniiciendo obsessis pauore.
 IX. De inuptione ex diuersa parte, quam expectamus.
 X. De infidiis, per quas eliciantur obsessi.
 XI. De simulatione regressus.

Ex contrario circa tutelam obsefforum:

- XII. De excitanda cura suorum.
 XIII. De emittendo et recipiendo nuntio.
 XIV. De introducendis auxiliis, et com meatibus suggerendis.
 XV. Quemadmodum efficiatur, ut abundare videantur, quae deerunt.
 XVI. Qua ratione proditoribus et transfugis occurratur.
 XVII. De eruptionibus.
 XVIII. De constantia obsefforum.

CAP. I.

De repentino impetu.

Exemplum I.

T. Quintius Cos, victis acie Aequis et Volscis, quum Antium oppidum expugnare statuisset, ad concionem vocato exercitu, exposuit, quam id necessarium et facile esset, si non differretur. Eoque impetu, quem exhortatio concitauerat, adgressus est urbem.

II. M. Cato in Hispania animaduertit, potiri se quodam oppido posse, si inopinatus inuaderet. Quatridui itaque iter biduo per confragosa et deserta emensus, nihil tale metuentes obpressit hostes. Victoribus deinde suis causam tam facilis euentus requirentibus, dixit, Tunc illos victoriam adeptos, quum quatridui iter biduo eriperint.

CAP.

I. *Quam id necessarium*] Eleganter MS. a I. Fr. Gronouio collatus, *quam id et necessarium et facile esset*. Oudend.

2. *Inopinatus*] MSS. tantum non omnes seruant *inopinatos*, praeter Palatinum, in quo est *inopinatus*, qua voce noster etiam vtitur passiva significatione. L. I. c. 1. §. 2. *inopinatus adpelleret classem*. c. IV. §. 6. *inopinatus Thermopylas traiecit*. §. 7. *Custodes angustiarum inopinatus oppressit a tergo*. Sic etiam Velleius L. II. §. 4. *ita inopinato classis aduentu grauis sub ipsis Caesaris oculis circa Tauromenium accepta clades*. Nepos Dion. c. VI. §. 1. *inopinatas res consecuta est subita commutatio*. Vnde Strategicorum. praecipuum, *πολιεμία μὴ ἦτον ἀπροβλεπτος τῶν πολιορκυμένων ἔστω*, apud Onofandr. c. XL. Ita vrbs Arcadiae Psophis, διὰ τὸ ἀπροβλεπτον τῆς ἐπιβολῆς,

a Philippo magno terrore fuit percussa, teste Polybio L. IV. c. 71.

3. *Eriperint*] *Arripuerunt* in vulgatis legitur; pro quo Barthius reponit *corripuerunt*, melius omnino, si MSS. addicerent; quorum cum plerique exhibeant *eripuerunt* vel *eriperint*, ea scriptura omnino videtur esse verissima. *Eripere* enim maiorem innuit celeritatem, quam *corripere*. Quemadmodum nimirum, qui rapido contendunt cursu, omnes quidem *corripunt spatia*, effusi nimbo similes, vt cum Poeta loquamur: ita ille dicitur *eripere campum* reliquis, qui ante omnia corpora emicat, elapsusque prior alios post se relinquit. Sic Virgilius Aen. L. II. v. 619.

Eripe, nate, fugam, finemque impone labori.

Tacitus Annal. L. I. c. 63. *vbi orimum copia fuit, echebi equites, campumque, quem hostis infederat, eripi iubet.*

C A P. II.

De fallendis iis, qui obsidentur.

Exemplum I.

Domitius Calvinus, quum obsideret ¹ Lunam, oppidum Ligurum, non situ tantum et operibus, verum etiam propugnatorum praestantia tutum, circuire muros frequenter omnibus copiis instituit, easdemque reducere in castra. Qua consuetudine inductis ita oppidanis, ut crederent, exercitationis id gratia facere Romanum, et ob hoc nihil ab eo conatu cauentibus, morem illum obambulandi in subitum direxit inpetum: occupatisque moenibus, ² expressit, ut se ipsos dederent oppidani.

II. C. Duilius Cos. subinde exercendo milites remigesque, consecutus est, ut securis Carthaginensibus usque in id tempus innoxiae consuetudinis, subito adnota classe, ³ murum occuparet.

III. Hannibal in Italia multas vrbes cepit, quum Ro-

¹ *Lunam*] Multis modis turpiterque hanc scripturam depravarunt rudes librarii; quorum illi tolerabilius peccarunt, qui *Lucam*, urbem Etruscorum, hic intruserunt: *Luco* siquidem et *Luna* olim ad Etruriam pertinebant: quarum altera haec Ligurum postea facta est. Dum veto noster addit *oppidum Ligurum*, omnis facile dubitatio evanescit. Sic enim, ut alios omittamus, Mela L. II. c. 4. §. 105. Deinde *Luna Ligurum*, et *Tigulia*, et *Genua*, et *Sabbasia*, et *Albigaunum*: et Livius L. XLI. c. 13. *Lunam* colonia eodem anno duomillia civium Romanorum sunt deducta. De *Ligure* captus is ager erat; *Etruscorum* ante, quam *Ligurum* fuerat.

² *Expressit*] Oppressit est in

Mediceis et Edd. Par. Hittorp. ac Wechelii. *Effecit* Cantabrigiensis, teste cl. Wasse ad Sallust. B. Catil. c. 27. sed recte vulgatum defendit Ciceronis locus in Verriis: *expressi, ut conficeretabulas negaret*. Livius L. VIII. c. 32. *Deditio necessitate expressa*. Oudendorpius.

³ *Murum occupavit*] Mirus scribendi modus. Quem murum? ubi et quando? In consulatu Seigestam obsidione liberauit. Dein Consul C. Cornelius Panormum occupavit. v. Polyb. L. I. c. 38. De Duilio vide quoque ad L. I. c. 5. §. 6. Oudend. Ita plane §. 7. non addit, cuius urbis in Arcadia moenia intelligantur, extra quas vagatas hostium feminas dicit.

Romanorum habitu quosdam suorum ex longo belli usu Latine quoque loquentes praemitteret.

IV. Arcades, Messeniorum castellum obsidentes, factis quibusdam armis ad similitudinem hostilium, eo tempore, quo successura alia praesidia his explorauerant, instructi eorum, qui expectabantur, ornatu, admissique per hunc errorem, ut focii, possessionem loci cum strage hostium adepti sunt.

V. Cimon, dux Atheniensium, in Caria insidiatu cuidam ciuitati, religiosum incolis templum Dianae, locumque, qui extra muros erat, noctu inprovisus incendit: effusisque oppidanis ad opem aduersus ignes ferendam, vacuam defensoribus cepit urbem.

VI. Alcibiades, dux Atheniensium, quum ciuitatem ⁴ Agrigentinorum egregie munitam obsideret, petito ab eis concilio, diu tamquam de rebus, ⁵ ad commune pertinentibus, differuit in theatro, ubi ex more Graecorum locus consultationi praebebatur: dumque consilii specie tenet multitudinem, Athenienses, quos ad id praeparauerat, incustoditam urbem ceperunt.

VII. Epaminondas Thebanus, in Arcadia, die festo, effuse extra moenia vagantibus hostium feminis, plerosque ex militibus suis muliebri ornatu immiscuit: qua simulatione illi intra portas sub noctem recepti, ceperunt oppidum, et suis aperuerunt.

VIII.

⁴ *Agrigentinorum*] Hic Frontinus humani quid passus videtur, dum pro *Casinenis* posuit *Agrigentinorum*: ut diserte indicat Polyaeus L. I. c. 40. §. 4. ὁμῶς δὲ συνέβαιεν Ἀλκιβιάδην μὲν ἀρχασθαι δημηγορεῖν, Ἀθηναίους δὲ κατὰ νύκτα εἶλαι.

⁵ *Ad commune*] *Commune* apud Romanos aequae, ac τὸ κοινὸν et τὴ κοινὰ apud Graecos Rempubli-

cane significare constat. Quare hic quoque *ad commune* idem est quod *ad rempublicam*. Sic Horatius L. II. Od. 15. v. 13.

Privatus illis census erat brevis, Commune magnum.

Eodem fere modo apud Onosandrum c. XXXV. εἰ γὰρ μὴν ἐτι πολέμῳ, καὶ τοῖς κοινοῖς εἰσὶν χρημάτων δαψίλειαν, καὶ τοῖς στρατιώταις ἐπιικυλὸν ἀφέλειαν.

VIII. ⁶ Aristippus Lacedaemonius, festo die Tegeatarum, quo omnis multitudo, ad celebrandum Mineruae sacrum, vrbe egressa erat, iumenta faccis frumentariis, palea refertis, onusta Tegeam misit, agentibus ea militibus: qui negotiatorum specie inobseruati, portas aperuerunt suis.

IX. Antiochus, in Cappadocia, ex castello ⁷ Suenda, quod obsidebat, iumenta frumentatum egressa intercept: occisisque calonibus, eorumdem vestitu milites suos, tamquam frumentum reportantes, submisit. Quo errore illi, custodibus deceptis, castellum intrauerunt, adniferuntque milites Antiochi.

X. ⁸ Thebani, quum portum Sicyoniorum nulla vi redigere in potestatem suam possent, nauem ingentem armatis compleuerunt, exposita super merce, ut negotiatorum specie fallerent: ab ea deinde parte murorum, quae longissime remota erat, adparere paucos ⁹ disposuerunt, cum quibus e naue quidam egressi inermes, simulata rixa, concurrerent. Sicyoniis ad dirimendum id iurgium ¹⁰ aduocatis, Thebae
nae

⁶ *Aristippus Lacedaemon.*] Multi fuere Aristippi, quorum recensum agunt Diogenes Laertius L. II. Sect. 83. et inibi cl. Menagius. Lacedaemonii vero Aristippi mentionem nusquam inueni; nisi idem sit, qui Argius, quod sane non videtur. Tegeatis autem saepe bella fuere cum Lacedaemoniis, quorum capti cum iis sunt compedes seruati Tegeae in templo Mineruae *Alaeae*, ut vocabatur. Consule Herodotum L. I. c. 66. Pausaniam in Arcad. L. VIII. c. 46, 47. aliosque. Oudend.

⁷ *Suenda*] Varie haec vox in antiquis Codd. et Edd. scripta reperitur: quae vera autem sit scriptura, dici haud facile possit: nisi sit *Seanda*, cuius in Cappadocia sitae

Antoninus in itinera facit mentionem.

⁸ *Thebani*] Hoc strategema Pammenis refert Polyaeus quoque L. V. c. 16. §. 1. nulla tamen simulati huius concursus facta mentione.

⁹ *Disposuerunt*] *Disposuerunt adparere*: i. e. ut *adparerent*. Oudendorpius vero rectius vult *instituerunt*, ut L. II. t. 1. §. 18. *instituit infestari naues Asbeniensium*, et c. XIII. §. 8. *postquam disposito quibusdam locis cibo columbas illuc deuolare instituerat*.

¹⁰ *Aduocatis*] Hic quoque, ut alibi saepe, *aduocatis*, librariorum incuria, pro *aduocatis*, scil. a portu, ubi illa armatis impleta naus stabat. vid. not. ad L. I. c. 4. §. 14.

nae naues et portum vacantem, et urbem occupauerunt.

XI. Timarchus Aetolus, occiso Charmade, Ptolemaci regis praefecto, chlamyde interemti et galero ad Macedonicum ornatus est habitum. Per hunc errorem pro Charmade in "Samiorum portum receptus, occupauit.

C A P. III.

De eliciendis ad proditionem.

Exemplum I.

Papirius Curfor Cos, apud Tarentum, Miloni, qui cum praefidio Epirotarum urbem obtinebat, salutem ipsi et popularibus, si per illum oppido potiretur, pollicitus est. Quibus praemiis ille corruptus, persuasit Tarentinis, ut se legatum ad Consulem mitterent: a quo plena promissa ex pacto referens, in securitatem oppidanos resoluit: atque ita incustoditam urbem Curfori tradidit.

II. M. Marcellus, quum Syracusanum quemdam Sosistratum ad proditionem sollicitasset, ex eo cognouit, remissiores custodias fore die festo, quo Epicydes praef-

II Samiorum] Saniorum quaedam exemplaria habent, quam lectionem miror elegantissimum Tenuitium probasse. Probe obseruat Oudendorpius, Timarchum res gessisse in Asia; rectiusque adeo Samum, quam Samen, Thraciae urbem intelligi. Polyaeus L. V. c. 25. *Τιμαρχος Ἀσιαδὲς ὑποβὰς τῆς Ἀσίας ἐς πολυάνθρωπον χωρίον.*

i Cum praefidio] In vulgatis est sum, contra omnium MSS. consensum, qui seruant cum praefidio. Praepositio cum addita fuisse videtur, vbi ipse copiarum dux, legatus vel praefectus praesens fuit: cum alias eadem locutio, omissa

Praepositione legatur. Prioris exempla sunt apud Caesarem L. IV. B. G. c. 22. *Legatum cum eo praefidio, quod satis esse arbitrabatur, portum tenere iussit.* Auctor B. Hisp. c. III. *Qui cum praefidio Cordubam tenebat.* Hirtius de B. Afr. c. LXXIX. *Vbi Virgilius cum grandi praefidio praeraras.* Posterioris locutionis vsum probant Nepos in Ages. c. III. §. 4. *hostes non credituros, aliasque regiones praefidiis occupaturos.* Velleius Pat. L. II. c. 51. *mare praefidiis classium sepeferas.* Curtius L. IV. c. I. *Nunc Spartanorum, nunc Macedonum praefidiis occupabatur.*

praebiturus esset vini epularumque copiam. Infidiat^{us} igitur hilaritati, et, quae eam sequebatur, socordiae; munimenta conscendit: vigilibusque caesis, aperuit exercitui Romano urbem, nobilibus victoriis claram.

III. Tarquinius Superbus, quum Gabios in conditionem accipere non posset, filium suum Sextum Tarquinium, caesum virgis, ad hostem misit. Is, inculcata patris saevitia, persuasit Gabinis, odio suo aduersus regem vterentur: et dux ad bellum electus, tradidit patri Gabios.

IV. ² Cyrus, Persarum rex, suum ³ comitem Zopyrum, explorata eius fide, truncata de industria facie ad hostes dimisit. Ille, ⁴ adstante iniuriarum fide,

² *Cyrus*] Hic quoque locus pertinacem Codd. MSS. in tuenda vitiosa lectione consensum declarare valet. Quem enim Herodotus L. III. c. 154. ac tantum non omnes historici Darii amicum dicunt; hunc Cyri comitem esse librariorum voluerunt. Forsan matrimonium Darii, quo duas Cyri filias, *Aroßam* et *Arrystonam* sibi iunctas habuit, teste Herodoto L. III. c. 88. libratio Cyri nomen in memoriam reuocauit; si modo is tam gnarus antiquae historiae habebatur.

³ *Comitem*] *Comites* dicebantur, quos magistratus et imperatores, in prouincias profecturi, itineris socios comitesque, splendoris maxime causa, habuerunt: quorum frequens cum apud alios scriptores, tum apud Suetonium mentio occurrit. Sic Horatius L. I. ep. 8. 2. *comiti scribaeque Neronis*. Suetonius in Ner. c. V. *Siquidem comes ad orientem G. Caesaris iuuenis — dimissus e cohorte amicorum, nibilo modestius vixit*.

⁴ *Adstante iniuriarum fide*] *Iniuriarum fide* mihi suspecta sunt;

vel certe illud *adstante*, de quibus alii otiosiores videant, inquit Barthius *Aduersar. L. XIV. c. 9. Medic. pr. Vatican. et edit. Rom. illo asserente*. Bononiensis *illo asserente inf. fidem. Medic. sec. illo asstante. Asstante* mihi etiam suspectum est. Num scribendum, quod timide tamen pronuncio, *vultu adserente iniuriarum fidem?* *πιστεύει τῇ ὀψει* Polyaeus, Iustin. *nec de fide timebant, cuius velut pignora, vulnera corporis et iniuriarum notas habebant*. Liuius L. XXVI. c. 50. *forma faceres fidem*. Sed, ut dixi, nihil definitio: nam licet *adserere* hoc sensu apud Tacitum aliosque satis frequenter vsurpetur, *adserere* tamen *fidem*, nescio, num inueniri possit. Quare vulgata tutius retinebitur, nisi quod tum illi malim. *Iniuriarum fides* est vultus laceratus seu argumentum. *fides inopiae* apud Iustin. *fides defectionis* Liuius, et alibi saepissime. Oudend. Satis recte se habet vulgata *adstante* pro *adstante*, i. suffragante *iniuriarum fide*. *Adstanti* enim pro *adstanti*, et *assentationem* pro *assentatione* poni, docti viri dudum obseruauerunt.

fide, creditus inimicissimus Cyro, quum hanc persuasionem adiuuaret procurrendo propius, quoties acie decertaretur, et in eum tela dirigendo, commissam sibi Babyloniorum urbem tradidit Cyro.

V. Philippus oppido ⁵ Saniorum exclusus, Apollonio praefecto eorum, ad prodicionem corrupto, persuasit, ut plaustrum, lapide quadrato oneratum, in ipso aditu portae poneret. ⁶ Confestim deinde signo dato infecutus, oppidanos circa impedita portae claustra trepidantes obpressit.

VI. Hannibal apud Tarentum, quae a praesidio Roma-

runt. Velleius Patere. L. II. c. 48. §. 1. et iis, qui a Caesare dimittendis exercitus considebant, assentabatur. Idem L. II. c. 128. §. 3. Et qui M. Tullio tantum tribuere, ut paene assentatione sua, quibus vellet, principatus conciliaret. Petronius c. XVII. Tacentibus adhuc nobis, et ad nostram partem assentationem flellentibus: ubi etiam paucis versibus interiectis ostentatio doloris pro ostensione occurrit: unde in glossis etiam assentatio, assensio legitur.

⁵ Saniorum] Ita omnino pro Samnitorum. I. Sanniorum, Sampnorum legendum esse, eruditissimus Vossius ad Melam L. II. c. 3. notauit: cuius coniecturae adstipulatur Stephanus: Σάνη, πόλις Θερρακῆς, μετὰ τὸ Ἄδριαν καὶ Παλλήνην. οἱ πολῖται, Σάνιοι. Hinc Iulianus L. VIII. c. 5. Compositis ordinatisque Macedoniae rebus, Dardanos, ceterosque finitimos fraude captos expugnat: quos inter Sannii quoque fuisse videntur, quos dicta a Frontino fraude obpressit.

⁶ Confestim deinde] Tres Cantabrigienses, ambo Medicei, bini Leidenes, et edd. primae non agnoscunt *rd deinde*. Cantabrigienses *confestimque*, rectius. si enim *confestim*, quomodo potest *deinde*? Praeterea non iungenda sunt *infecutus oppidanos*, sed *infecutus* plaustrum scilicet positum in porta, obpressit oppidanos trepidantes circa claustra impedita portae, vel *impeditae*, ut in Petrensis. Sic enim bene digerunt haec verba MSS. Vulgo *infecutus oppidanos, circa imped. portae claustra, obpressit trepidantes. Trepidare circa claustra*, ut apud Phaedrum L. IV. fab. 5.

Egerent et artos circum trepidarent canos.

Hirtius de B. Afr. c. XXVIII. Animagaduertit hostes circa vallum trepidare. Liuius L. I. c. 7. Concursum pastorum trepidantium circa aduenam manifestae rerum caedis. Oudendorp. De hac voce nos quaedam notauimus ad Vegetii L. II. c. 23.

Romano, duce ⁷ Liuius, tenebatur, ⁸ Cononeum quemdam Tarentinum, quem ad proditorem sollicitauerat, eiusmodi fallacia instruxit, ut ille ⁹ per causam venandi noctu procederet, quasi id per hostem interdum non liceret. Egresso ipsi apros subministrabant, quos ille tamquam ex captura Liuius obferret; idque quum saepius factum esset, et ideo minus obseruaretur, quadam nocte Hannibal, venatorum habitu, Poenos comitibus eius immiscuit: qui quum onusti ¹⁰ venatione, quam ferebant, recepti essent a custodibus, protenus eos adorti, occiderunt. Tum fracta porta admissus cum exercitu Hannibal, omnes Romanos interfecit, exceptis his, qui in arcem profugerant.

VII. Lyfimachus, rex Macedonum, quum Ephesios obpugnaret, et illi in auxilio haberent ¹¹ Mandronem Archipiratam, qui plerumque oneratas praedanaues Ephesum adpellebat, corrupto ei ad proditorem iunxit fortissimos Macedonum, quos ille restrictis manibus pro captiuis Ephesum introduceret: qui postea, raptis ex arce armis, urbem Lyfimacho traderunt.

CAP.

⁷ *Liuius*] Huic *Marci* praenomen dedit Liuius L. XXVI. c. 39. quem *Γάϊος* appellat Polybius L. VIII. c. 20. Videtur tamen, iudice Oudendorpio, rectius esse *Marci* nomen: unde Cicero eum confudit cum M. Liuiio Salinatore, quae de re egit cl. Wesselingius Obseru. L. II. c. 5.

⁸ *Cononeum*] Variant in huius Tarentini nomine Codd. MSS. quorum alii *Conneum*; alii *Eoneum* praefereunt: ex quibus facile adparet, *Cononeum* legi debere; quem etiam Appianus *Κονώνης* appellat, ut obseruauit Oudendorpius.

⁹ *Per causam venandi*] i. e. praetextu venationis. Caes. de B. G. L. VII. c. 9, *Per causam*

supplementi equitatusque cogendi, ab exercitu discedit.

¹⁰ *Venatione*] *Venatio* pro praedana venatione capta apud Liuium quoque L. XXV. c. 9. XXXV. c. 49. Celsus L. I. c. 6. *Venatio* durique *piscis*: et noster L. III. c. 13. §. 3. *Venationi quoque et pecoribus quidam insuerunt litteras.* Eodem modo apud Ebraeos *ציד* vsurpatur Genes. XXV. 28. et XXVII. 3. Vid. Salmasium ad Capitolini Antonin. Philos. c. IV. et Burmannum ad Quinctiliani Declam. XIII. c. 8.

¹¹ *Mandronem*] Mandronis Berycium regio meminit Polyaeus L. VIII. c. 37.

C A P. IV.

Per quae hostes ad inopiam redigantur.

Exemplum I.

Fabius Maximus, vastatis Campanorum agris, ne quid eis ad fiduciam obsidionis superesset, recessit¹ se-
mentis tempore, ut frumentum, quod reliquum ha-
bebant, ² in sationes conferrent. Reuersus deinde, re-
nata ³ protriuit, et ad famem reductis ⁴ potitus est.

II. Antigonus aduersus Athenienses idem fecit.

III. Dionysius, multis urbibus captis, quum
Rheginos adgredi vellet, qui copiis abundabant, si-
mulat pacem, petitque ab eis, ut commeatus exerci-
tui ipsius subministrarent. Quod quum inpetrasset, ex-
hausto oppidanorum frumento, adgressus urbem, ali-
mentis destitutam superauit.

IV. Idem et aduersus ⁵ Himeraeos fecisse di-
citur.

L 2

V.

¹ *In sationes*] Medic. in *satio-
nem*. Plurali numero item apud
Senecam epist. LXI. *Quamdin sa-
tionibus implebimus magnarum ur-
bium campos?*

² *Protriuit*] *Prostrauit* quin-
que mei et edd. Italicae. *Strauit*
in Sanuto. Leid. text. *protruit*. Per-
peram. Linius L. XXXIV. c. 26.
*Viride, ne hostes mox haberent, pro-
tristum et corruptum*. Lucanus L.
VI. v. 82.

ad pabula terrae,

Quae currens obtrinit eques.

Statius L. II. v. 657.

equisumque catervis

Exspirat protristis ager.

et passim. Verum tamen Linius di-
cit, Fabium non protriuisse pabu-
lum, sed id congestisse in Claudiana
castra: sed vel sic prostrernere non
habet locum. *Segetes prostrernere*
calamitas dicitur et tempestas, non

messis; et praeterea nimis abrupta
foret locutio. Oudend.

³ *Potitus est*] Cum omnes hi-
storici in eo consentiant, Capuam
a Consulibus Fulvio Flacco et Ap-
pio Claudio A. V. C. DXLII. captam
fuisse: ingeniose sane Oudendor-
pius grauioris erroris Frontinum
absoluit, culpamque in oscitantes
librarios transtulit; qui pessime
huic exemplo adfuerunt, quae post
secundum demum exemplum po-
nenda fuerunt. Simili enim frau-
de Athenas ab Antigono captas fuisse,
docet Polyaeus L. IV. c. 6.
§. 20. Qua re ita legendum iua-
det: *protriuit*. §. II. *Antigonus
aduersus Athenienses idem fecit, et
ad famem reductis potitus est*.

⁴ *Himeraeos*] Huius stratege-
matis aduersus Himeraeos memin-
it etiam Polyaeus L. V. c. 2. §.
10. aduersus Rheginos vero, Dio-
dorus

V. Alexander obpugnaturus Leucadiam, com-
meatibus abundantem, prius castella, quae in confinio
erant, cepit, omnesque ex his Leucadiam passus est
confugere, ut alimenta inter multos celerius absume-
rentur.

VI. Phalaris Agrigentinus, quum quaedam loca,
munitione tuta, in Sicilia obpugnaret, simulato foede-
re, frumenta, quae residua se habere dicebat, apud
eos deposuit. Deinde data opera, ut tectorum came-
rae, in quibus id conferebatur, rescissae pluuiam re-
ciperent, fiducia conditi commeatus proprio tritico
abusos, primo initio aestatis adgressus, inopia compu-
lit ad deditionem.

C A P. V.

*Quemadmodum persuadeatur, obsidionem perman-
suram.*

Exemplum I.

Clearchus Lacedaemonius exploratum habens, Thra-
cas omnia victui necessaria in montes comportasse,
vna quoque ope sustentari, quod crederent, eum
com-

dorus Siculus L. XIV. p. 317. Vix
autem verisimile videtur, utramque
gentem non nimis longis spatiis dis-
iunctam; eadem fraude se capi
passam fuisse, nisi id vno fere eo-
demque tempore factum fuisse cen-
seamus.

5 *Apud eos*] Scil. castellorum
incolas, nota Synthesi, siue Enalla-
ge generis, saepe cum apud sacros,
tum apud profanos scriptores obuia.
a. g. Matth. c. XXVIII. 19. Apocal.
c. XVII. 16.

6 *Abusos*] Locus integer, nec
villo modo mihi quidem sollicitan-
dus videtur. Phalaris nimirum ma-
la fraude dedit operam per cor-

ruptos forte in hoc homines, ut
tectorum camerae rescissae pluuiam
reciperent: incolae vero castello-
rum, fiducia conditi huius a Phala-
ride commeatus et foederis cum eo
facti, proprio tritico abusi sunt, i.
e. profusa luxuria incauti impru-
dentesque illud consumserunt: quos
adeo Phalaris adgressus, inopia com-
pulsit ad deditionem. Sic omnia,
meo quidem iudicio, plana et
aperta.

1 *Vna quoque ope sust.*] Quam-
quam ope l. opibus sustentari, pro-
ba est locutio, qua ipse Cicero uti-
tur L. IV. ad Famil. ep. 13. *Casus*
meos aliorum opibus sustentavi:
hie

commeatus inopia recessurum, per id tempus, quo legatos eorum venturos opinabatur, aliquem ex captivis in conspectu iussit occidi, et membratim, tamquam alimenti causa, in contubernia² distribuit. Thraces nihil non facturum perseverantiae causa eum credentes, qui tam detestabiles epulas sustinuisset experiri,³ in deditionem venerunt.

II. Tiberius Gracchus, Lusitanis dicentibus, in decem annos cibaria se habere, et ideo obsidionem non expauescere, Undecimo, inquit, anno vos capiam. Qua voce perterriti Lusitani, quamquam instructi commeatibus, statim se tradiderunt.

III. A. Torquato Graecam urbem obpugnanti, quum diceretur, iuventutem ibi studiose iaculis et sagittis exerceri: Pluris eam, inquit, propediem vendam.

L 3

CAP.

hic tamen incommodam esse eam, quisque, opinor, nullo negotio animadvertet. Qua re facere non possum, quin cl. Weselingio, ex ingenio spe reponenti, accedam; cuius coniecturam insuper Cod. Palat. spe sustentari optime confirmat.

² *Distribuit*] Ita omnes Codd. MSS. praefereunt. Scriuerius notat *distribui*: ut nimirum respondeat *occidi*. Non est vero, quod vulgatam Codd. consensu probatam deferamus. Sic enim noster L. II. c. 5. §. 46. *ita ordinavit suos, ut paucorum navium malos erigeret, easque primas agi iuberet.* l. III. c. 15. §. 6. *Compellere iussit, et conviviis sub id tempus institutis per totam urbem epulas praestitit.*

³ *In deditionem venerunt*] Sapius quidem apud optimos scriptores *in deditionem venire* legitur; pro eo vero eruditissimi viri suadent *in ditionem venire*. Sic Lilius L.

XXIX. c. 18. *Voluntate in ditionem venerunt.* L. XXXVIII. c. 3. *Ea quoque magna ex parte sine certamine in ditionem venit.* Quamquam *deditio* et *disio* librariorum oscitantia in antiquis codicibus facile potuerunt confundi: nescio tamen, an locutio *in deditionem venire*, tam frequens apud veteres scriptores, ubique pro corrupta recte habeatur. Sic apud Caesarem de B. G. L. VI. c. 9. *Vbi, qui ante obsides dederant, atque in deditionem venerant.* Suetonius in Caes. c. XXXIV. *Domitio — in deditionem redacto atque dimisso.* Possis enim *in deditionem venire*, interpretari, *eo venire, ut te dedas*; uti noster L. II. c. 10. §. 1. *Ad conditiones imperatoris descenderunt.* Cum vero sollemnis sit harum vocum confusio, nihil certi definire aulam. Vide tamen Oudendorpium ad Caes. de B. G. L. VI. c. 9. coll. L. II. c. 34.

C A P. VI.

De destructione praefidiorum hostium.

Exemplum I.

Scipio, Hannibale in Africam reuerso, quum plura oppida, quae ratio illi in potestatem redigenda dictabat, firmis praefidiis ¹ diuersae partis obtinerentur, subinde aliquam manum submittebat ad infestanda ea: nouissime etiam, tamquam direpturus ciuitates, aderat: deinde simulato metu, refugiebat. Hannibal ratus, veram esse eius trepidationem, deductis vndique praefidiis, tamquam de summa rerum ² decertaturus, insequi coepit. Ita consecutus Scipio, quod petierat, nudatas propugnatoribus vrbes, per Masinissam et Numidas cepit.

II. P. Cornelius Scipio, intellecta difficultate expugnandi ³ Delminium, quia omnium concursu defendebatur, adgredi alia oppida coepit: et euocatis ad sua

¹ *Diuersae partis*] Sic L. II. c. 3. §. 16. *Quorum pars non solum ex diuersis partibus, sed etiam ex Italicis constabat.* Suetonius in Aug. c. 51. *Ne enumerem, quos et quos diuersarum partium venia et incolumitate donatos, principem etiam locum in ciuitate tenere passus sit.* Idem in Caes. c. XXX. *Sed cum obstinatius omnia agi videret, et designatos etiam Consules a parte diuersa.*

² *Decertaturus*] In vulgatis est *dimicaturus*, quod in nullo codice MS. est. Quare sex MSS. auctoritate pro eo Oudendorpius posuit *decertaturus*. Reliqui codd. MSS. praefereunt *decuraturus*, vnde vir ille doctissimus putat, veram Frontini scripturam esse *decreturus*, quod cum *decertare* in antiquis libris saepe confusum, e.g. L. I. c. X. §. 3, L. II. c. I. §. 12. Sic

Nepos in Hannib. c. X. §. 4. *Classe paucis diebus erant decreturi.* De verbis *cornere* et *decernere* pluribus egerunt Burmannus ad Valerii Flacci *Argonaut.* L. VIII. v. 319. Cortius ad Sallust. B. Catilin. c. LIX. §. 5.

³ *Delminium*] Caput Dalmatarum fuit vrbs haec, quae Graecis *Δελμινιον*, ἢ *Δελμινιον*, ἢ *Δελμινιον* dicta fuit, secundum Eustachium ad Dionysii *per.* v. 97. *Delminium* dicitur apud Florum quoque L. IV. c. 12. §. 11. Hic vero P. Cornelius Scipio fuit *Nasica*, teste Strabone L. VII. p. 315. *Δελμινιον δὲ μεγάλη πόλις, ἣς ἐπώνυμον τὸ ἔθνος. μινδάν δ' ἐποίησε Νασικῆς.* Adde Pigh. in *Annal.* T. II. p. 428.

sua defendenda singulis, ⁴ vacuatam auxiliis Delminium cepit.

III. Pyrrhus, Epirotarum rex, aduersus Illyrios, quum ciuitatem, quae caput gentis erat, redigere in potestatem suam vellet, eius desperatione ceteras vrbes petere coepit, consecutusque est, vt hostes, fiducia velut satis munitae vrbis eius, ad tutelam aliarum dilaberentur. Quo facto reuocatis ipse rursus omnibus suis, vacuum eam defensoribus cepit.

IV. Cornelius Rufinus Cos, quum aliquanto tempore Crotona oppidum frustra obsedisset, quod inexpugnabile faciebat adsumta in praesidium Lucanorum manus, simulauit se coepto desistere: captiuum deinde, magno praemio sollicitatum, misit Crotona, qui, tamquam ex custodia effugisset, persuasit, discessisse Romanos. Id verum Crotonienses arbitrati, dimisere auxilia, destitutique propugnatoribus, ⁵ inopinati et inualidi capti sunt.

V. Mago, dux Carthaginiensium, victo Cn. Pifone, et in quadam turre circumsepto, suspicatus ventura ei subsidia, perfugam misit, qui persuaderet adpropinquantibus, captum iam Pisonem. Qua ratione deterritis eis, reliqua victoriae consummauit.

VI. Alcibiades in Sicilia, quum Syracusanos capere vellet, ex Catinensibus, apud quos tunc exercitum continebat, quemdam exploratae sollertiae ⁶ submisit ad Syracusanos. Is in publicum concilium in-

L 4

tro-

⁴ *Vacuatam*] Recte feminino genere pro vulgata *vacuatum*, v. urbem *ἐλαττω*; suppressa, vt L. III. c. 3. §. 6. *Hannibal apud Tarentum, quae a praesidio Romano, ducis Lintio, tenebatur.*

⁵ *Inopinati et inualidi*] In MSS. *inopinati inualida capti sunt*: vnde Scriuerius reſinxit *inopinati vi valida*, nec reuult Oudendorpius,

qui tamen *inopinata vi inualidi* quoque legi poſſe cenſet. Cum *inopinatus* in agendi pariter atque patiendi ſignificatione apud optimos ſcriptores occurrat, quod ad ipſam rem attinet, perinde eſt, vtram conieſſuram ſequaris.

⁶ *Submisit ad Syracusanos*] Polyaeus L. I. c. 40. §. 5. qui idem ſtrategema reſert, haec verba reddit,

truductus, persuasit, infestissimos esse Catinenfes Atheniensibus, et, si adiuuarentur a Syracusanis, futurum, vt obprimerent eos et Alcibiadem. Qua re adducti Syracusani, vniuersis viribus Catinam petitori processerunt, relicta ipsorum vrbe: quam a tergo adortus Alcibiades desolatam, vt sperauerat, adflixit.

VII. Cleonymus Atheniensis Troezenios, qui praesidio Crateri tum tenebantur, aggressus, tela quaedam, in quibus scriptum erat, venisse se ad libe-

ran-

καθ' ἡν ἐς Συρακούσας: et quae paucis interiectis sequuntur, vniuersis viribus Catinam petitori processerunt, ἐξένοι πανδημὴ τὴν ἐπὶ Κατάνην. Pro vulgata *superauerat*, omnino scribendum *sperauerat*, addicentibus omnibus praeter Medic. pr. Codicibus MSS. ipsoque contextu. Ceterum hoc strategema Niciae et Lamachō tribuit Thucydides L. VI.

7 Cleonymus Atheniensis] Turpiter denuo errarunt librarii, qui hunc Cleonymum, quem, praeter alios, Polyaeus L. II. c. 29. Λακεδαιμονίων βασιλεὺς diserte vocat, Atheniensem esse voluerunt. Quare eruditissimus Casaubonus dudum vocem *Atheniensis* vel inducendam, vel emendam mutandamque esse censuit: cui omnino, refragantibus licet omnibus Codd. MSS. qui vulgatam *Atheniensis* mordicus tenent, adfentiendum iudicamus. Pro Cratēro quidem Eudamidae meminisse Polyaeum, quibusdam possit videri. Verum enim vero bene coniecit Maasuicius, pro κρατερῶς ibi legendum esse κρατερῶ, cuius τρατηγὸς quidem fuit ille Eudamidas; Craterus autem, summae rei praefuit, qualem τὸν τρατηγὸν τὸν τῷ ὅλῳ ἡγεμόνα appellat Aeneas Tacl. in Poliorc. c. XXII.

8 Tela quaedam] Inter varios modos, occulta inuicem communicandi consilia, is quoque fuit, quo litteras crebris sagittarum adfixas ex arcubus; vel etiam glandibus additas ex fundis; immo interdum iaculis ex catapultis miserunt. De illo ita Aeneas Tacl. c. XXXI. οἱ δὲ τῇ τοξότηματος περὶ τὰς πύλας γλυφᾶς (vel potius, secundum Herodotum L. VIII. c. 123. ex quo haec sunt deriuata, vt Casaubonus obseruauit, γλυφίδας) ἐλθάντες τὸ βιβλίον καὶ πτερύσσαντες, ἐτόξευον εἰς τὰ συγκείμενα χωρία. Glandium missarum meminit Auctor de B. Hispan. c. XIII. Idemque temporis glans missa est inscripta, quo die ad oppidum capiendum accederent, sese securum esse positurum. et c. XVIII. cum in oppidum reuerissent, qui mittere glandem inscriptam solebant. Catapultas quoque adhibitas fuisse, modo laudato loco docet Polyaeus: κατὰ πολλὰ μέρη τῆς πόλεως ὀχυρελαῖς περιγύσας, ἐκέντευεν κφιένον, τοῖς βέλεσιν ἐκωγράφας ἢ καὶ τὴν πόλιν ἐλευθερώσαν. libratores nimirum iussit catapultis tela torquere. Errat enim hic Lat. interpres, qui ὀχυρελαῖς reddit *expeditos iaculatores*: nam v. καταπέλτας subauditur, quarum aliae ὀχυρελαῖς; aliae λυθροβόλοι

randam eorum rempublicam, intra muros iecit, et eodem tempore captiuos quosdam, conciliatos sibi, remisit, qui Craterum⁹ detractarent. Per hoc consilium seditione intestina apud obfessos¹⁰ conciliata, admoto exercitu, potius est ciuitate.

C A P. VII.

De fluminum deriuatione, et¹ vitiatione aquarum.

Exemplum I.

P. Seruilius, ² Isauram oppidum, flumine, ex quo hostes aquabantur, auerso, ad deditionem fiti compulit.

L 5

II. C.

a scriptoribus dicuntur: vt Tacticae rei periti non ignorant: quamquam antiquiore militia *λειτουργία* proprie *ballistae* appellatae fuerunt. Antiquitas huius inuenti exinde colligi potest, quod non solum apud Herodotum eius sit mentio; sed Aeneas quoque, qui et ipse omnium Tacticorum fuit antiquissimus, *καρὸν τοῖς παλαιότεροις* excogitatum fuisse adfirmat.

9 *Detractarent*] Sic optimi codices pro vulgata *detractarent*; vt L. I. c. 1. §. 9. *Detractaturo pugnam*.

10 *Conciliata*] Quamquam *conciliare* saepius a scriptoribus in bonam partem sumitur, non desunt tamen exempla, quibus, eam votem in malam quoque adhiberi, probari possit. Sic Velleius Pat. L. II. c. 57. §. 4. *inuidiam conciliaret*. Plinius L. XXVIII. c. 8. *Odium omnium hominum conciliare*. Cum vero proxime hic praecesserit *conciliatos sibi*: dubito, an hic, MSS. adliquentibus, rectius *concitata* ponatur.

1 *Vitiatione*] Ita omnino cum in indice huius capituli; tum in hoc

exemplo pro vulg. *vitiatione* legendum esse, cum sensus, tum Codd. MSS. iubent. *Vitiare aquas est veneno eas inficere, corrumpere*. Pro quo Seneca L. II. de ira c. 8. *violatos fontes venenis*. Ouidius L. XIV. Metam. v. 55.

Hunc (gurgitem) Dea praecurrit.

Laetantius Epist. c. XI. *Aqua omnis amaritudine vitabitur*. *Vitatio legis* apud Senecam Contro. L. IV. c. 23. reperitur.

2 *Isauram*] Palatinus *Sauram*: quomodo illa vrbs hodie adpellari creditur. Plerique cum Ed. Paris. *Sisauram*. Varie autem haec vrbs enunciatur. *Isaura* Ammiano Marcell. Plinio, Stephano, et Straboni, sed duobus posterioribus in Neutro genere plur. Hic autem in Leid. sec. *Sisaurum* pro *Isaurum*: quo modo vulgo nunc apud Florum editur L. III. c. 6. *Isaurumque ipsam arcem Ciliciae*. Sed in Vett. Edd. ibi *Isauram* est, vt et in vno Leidensi. *Isauram* retineo. Consule Valesium ad Ammian. L. XIV. c. 8. et commentar. ad Stephanum. Ceterum hic Seruilius ductus est *Isau-*

II. C. Caesar in Gallia ³ Cadurcorum ciuitatem, amne cinctam, et fontibus abundantem, ad inopiam aquae redegit, quum fontes cuniculis auertisset, et fluminis ⁴ usum per sagittarios arcuisset.

III. Q. Metellus, in Hispania citeriore, in castra hostium, humili loco posita, fluvium ex superiore parte inmisit, et subita inundatione turbatos, per dispositos in hoc ipsum insidiatores, cecidit.

IV. ⁵ Alexander apud Babylona, quae media flumine Euphrate diuidebatur, fossam pariter et aggerem instituit, ut in usum eius existimarent hostes ⁶ egeri terram. Atque ita subito flumine auerso, per alueum

ve-

Isauricus, non P. Valerius, ut negligenter tradit Keuchenius. Oudendorpius.

3 *Cadurcorum*] Mirum omnino, quomodo corruptum illud *Cadurcorum* in quibusdam Edd. locum occupare potuerit: cum vel ex Caesare notissima sit *Cadurcorum* gens, de B. Gall. L. VII. c. 4. §. 6. et c. V. §. 1. *Luferium Cadurcum summas hominem audaciae*; coll. L. VIII. c. 30. §. 1. insuperque vera scriptura cum in optimis Codicibus, tum in Edd. Rom. Bonon. et Paris. reperiatur. Non vero, ut hic notat Oudendorpius, illud *Cadurcorum* in Wechelii officina natum, sed legitur iam in editione Hittorp. Colon. 1524. impressa.

4 *Usum arcuisset*] Rara locutio *arcere usum*, pro *hostes arcere usu*. MSSi tamen constanter eam retinent; sumendaque est adiuue, quasi dixisset *uentes ipsos hostes*. ut apud Liuium L. XXVI. c. 41. *Arceamus transsum hostis*, pro *hostes transsum*. Lucanus L. X. 489. *Aditus arcere*; quod, ut dixi illic, defendi posset, si sumas pro incurfionibus hostium. Sic clare Cicero Philipp. V. 4. *Aditus hostium prohibebitur castris*. Alii in Lucano iam ediderunt *aditu*. Oudendorpius.

De varia constructione verbi *arcere* vid. Burmannum ad Virgil. L. III. Georg. v. 155. nec non ad Lucan. L. II. v. 495.

5 *Alexander apud Babylona*] Frontinum, ut alibi in hoc opere, ita hic quoque memoria lapsum fuisse, cum Alexandro tribuit, quae alii historici de Cyro unanimi consensu tradiderunt, dubitari non potest. Diserte de Cyro id prodidit Herodotus L. 1. c. 191. coll. Plutarcho in Alexandro c. 64. Arrian. L. III. c. 3. 16. qui Alexandro traditam fuisse urbem scripserunt. Eiusmodi forte, ut alia non dicamus, lapsus *μνημονικὸς* fuit, cum paullo ante c. VI. §. 7. *Cleonymum Arbeniensem* appellauit: et sequenti exemplo idem aduersus Babylonios Semiramin fecisse scribit, quae ipsa tamen Babylona condidit, atque in eius usum fossas: et alueos ex Euphrate deriuauit. Strabo L. XVI. p. 737.

6 *Egeri*] Frustra omnino hunc locum docti viri sollicitarunt, cum, excepta Wecheliana editione, quae habet *aggeri*, reliquae omnes cum MSS. veram scripturam *egeri* tueantur. Sic Liuius L. XXXVIII. c. 7. *Non solum sub terra fodientes, sed egerentes etiam humum, fessellere hostem*.

veterem, qui siccatus ingressum praebebat, urbem intravit.

V. Semiramis aduersus eosdem Babylonios, eodem Euphrate auerso, idem fecisse dicitur.

VI. Clifthenes Sicyonius ductum aquarum in oppidum ⁷ Crisaeorum ferentem rupit: mox adfectis siti restituit aquam elleboro corruptam: qua vsos profluuium ventris ⁸ decipiens, cepit,

C A P. VIII.

De iniiciendo obsessis pauore.

Exemplum I.

Philippus, quum ¹ Prinasum castellum nulla vi capere posset, terram ante ipsos muros ² adgressit, simula-

uit-

⁷ *Crisaeorum*] Ortelius coniecerat *Cirraeorum*. Saltem a *Kigga*, *Cirra*, ut vocatur, foret deducendum. Sed optime docuerunt iam dudum viri docti, rescribendum esse per Diphthongum *Crisaeorum* vel *Crisaeorum*. *Cirra* enim et *Crisa* f. *Crisa* eadem est: vnde hoc bellum a Sicyoniis ductu Solonis et Clifthenis gestum, vocatum fuit *Κρισαίων*, *Crisaeum*. Praeter Freinshemium ad Florum L. II. c. 20. adi etiam Kuhnium ad Pausaniam L. X. c. 37. Maasuium ad Polyaeum L. III. c. 5. L. VI. c. 13. et Longuerue ad Iustinum. Vt verum tamen fatear, mallem cum aliis *Cirraeorum*, si MSS. addicerent, ex Demosthene, Aeschine aliisque. Nam praeter Pausaniam et Iustinum ceteri Geographi *Cirram* et *Crisam* distinguunt, non vero easdem faciunt. Oudend.

⁸ *Decipiens*] Inter alias coniecturas, quas pro v. *decipiens* adserunt docti viri, inprimis probatur illa Oudendorpii, qua *desidentes*

vult legi; nimirum prae continua alui exoneratione. Qua voce in eadem re vitur Celsus L. II. c. 10. et L. IV. c. 18. *In torminibus frequens desidendi cupiditas est*. Vel *decumbentes* Maasuii: cui lectioni conueniunt illa Polyaei, qui hoc strategema Amphictyonibus tribuit L. VI. c. 13. *τὴν κίεξαν πάλιν ἔλαβον, καί μὲν τὸν πολέμιον*.

¹ *Prinasum*] Dici non potest, quae monstra lectionum, in scribenda hac voce, denique nobis prouulerit male collocata librariorum diligentia: sed nos illa non curamus. *Prinasum* vel *Prinassum* a manu Frontini profectam esse, non dubitamus. Sic Polyaeus L. IV. c. 17. *φίλιππος ῥοδίων πάλιν ἐν τῇ Πρωσῆ Πρινασσὸν ἐπέβηαι*: et Polybius L. XVI. c. 10. *Ὅθεν ἀκαλαττόμενος περιστράδοπιδευσ τῇ Πρινασσῷ*.

² *Adgressit*] Quidam Codd. hic pro *adgressit*, praeferrunt *egressit*, quod locum non habet. Non enim re-

ueta

uitque agi cuniculum. Castellani, quia subrutos se existimant, dederunt.

II. Pelopidas Thebanus Magnetum duo oppida simul obpugnaturus, non ita longo spatio distantia, quo tempore ad alterum eorum exercitum admouebat, praecepit, ut ex composito ab aliis castris quatuor equites coronati, notabili alacritate velut victoriam adnuntiantes, venirent. Ad cuius simulationem curauit, ut filua, quae in medio erat, incenderetur, praebitura speciem urbis ardentis: praeterea quosdam, captiuorum habitu, eodem iussit perducere. Qua adfectione perterriti, qui obsidebantur, dum in partem iam se superatos³ existimant, defecerunt.

III. Cyrus, rex Persarum, incluso Sardibus Croeso, qua praeruptus mons nullum aditum praestabat, ad moenia malos exaequantem altitudinem iugi⁴ subrexit, quibus simulacra hominum armata Perfici habitus

uera omnem illam egressit terram, quam viderunt castellani; sed acti cuniculi simulatione, militum opera, noctu eam adgerendam e longinquo curauit. Polybius L. XVI. c. 10. τὰς μὲν ἡμέρας ψόφον ἐποίει κατὰ γῆς, ὥς ἐνεργυμένων τῶν μεταλλῶν· τὰς δὲ νύκτας ἔξωθεν ἔφερε χῆν, καὶ παρὰ βάλαντα παρὰ τὰ τέμνια τῶν ὀρυγμάτων: cum quo conspirat etiam Polyaeus L. IV. c. 17. νύκτας δὲ ἐκλευσεν τὰς στρατιώτας ἀπὸ σταδίων ἑκτῶ, ἢ ὀκτα, ἕκ τινος βαθείας φάραγγος ἀνακομίζοντας χῆν μεταβάλλειν πρὸ τῶν τέμματος τῶν ὀρυγμάτων. ἐπεὶ δὲ πολλοὺς ὥς ἐγγύγετο σιωχῶν. cet.

³ Existimant] MSS. mei decem cum Edd. primis existimant: vorissime. nam vulgatum existimarent non est Latinum. Quippe dum hoc sensu indicatuum amat. Idem vitium

vulgatos Codd. obsederat L. I. c. 5. §. 2. Dumque ignibus submoventur hostes, ipse fluvium superavit. vbi vide. Oudend.

⁴ Subrexit] Medicei subrexit cum Edd. Italicis. subrepsit Palatinus. Subiecit Petrensis, solita librariorum mutatione, non scientium subrigere pro sursum erigere adiuuae esse significationis. At tu lector, vide, quae congestit Cl. Drakenburg ad Silium L. X. v. 252. subrella cuspide. Seneca Ep. 86. Vidi turres in propugnaculum villae subreptas. Oudendorpius. De hac voce ita Nonius Marcellus p. 78. ed. Plant. Subrigere significat sursum erigere. quo verbo rustici videntur, cum tritae fruges ad ventilandum in areis eriguntur. Virgilius Aen. L. III. v. 183.

Tor linguae, totidem ora sonant, tot surrigis aures.

Suetonius Vitell. c. XVII. Mucrone gladii subrepto. A surrigere; b in Praeterito de nouo adsumto, ut for-

tus inposuerat, noctuque eos monti admouit. Tum prima luce ex altera parte muros adgressus est, ubi orto iam sole simulacra illa, armatorum referentia habitum, refulserunt. Oppidani captam urbem ab tergo credentes, et ab hoc in fugam, disapsi, victoriam hostibus concesserunt.

C A P. IX.

De interruptione ex diuersa parte, quam expectamus,

Exemplum I.

Scipio apud ¹ Carthaginem ² sub discessum aestus maritimi secutus Deum, ut dicebat, ducem, ad muros urbis accessit, et, cedente itagno, qua non expectabatur, inrupit.

II. Fabius Maximus, Cunctatoris filius, apud Arpos, praesidio Hannibalis occupatos, considerato situ urbis, sexcentos milites obscura nocte misit, qui per munitam, eoque ³ minus frequentem oppidi partem ica-

te a *surrexi*, quod a *surgo* flectitur, ut Aristarchi filii iudicant, distinguatur. Ceterum Herodotus L. I. c. 48. in exponenda Sardiū expugnatione, non eadem quae *Fronsinus* et *Polyaenus* adfert: ut adeo hi aliorum historicorum vestigia secuti videantur.

I *Carthaginem*] Hispanam scilicet vel *Nonam*, quam vocem differentiae causa addere plerumque solent auctores, ex abrupto de hac urbe loquentes. Apud Aurelium Victorem tamen in Scipione a quibusdam MSS. *Nonam* abesse quoqueprehendi. Oudend. *Καρχηδόνα νέαν* aliquoties in Hispaniae descriptione habet Strabo L. III. p. 147. 156.

2 *Sub discessum*] Verumque recte dici, *sub discessum*, et *discessu*,

optimorum scriptorum exemplis facile potest probari. vid. not. ad L. I. c. 5. §. 9.

3 *Frequentem*] In vulgatis est *frequentatam*: pro qua scriptura, optimorum MSS. auctoritate, Oudendorpius eleganter reposuit *frequentem*. Sic noster L. III. c. 10. §. 6. *frequentes* procurrun. Eadem ratione *frequens auditorium*, *Senatus*, *frequentissima aedes* apud Plinium, Sallustium aliosque. Nec est tamen, quod illam alteram lectionem *frequentatam* improbemus, cum *loca frequentata* apud alios melioris notae scriptores reperimus. Quod vero ad ipsam rem attinet, Strategici scriptores optime monuerunt, *ὅτι ἐνίοτε τὰ δοκῶντα μέρος τῆς πόλεως εἶναι κρημνισθῆναι καὶ πύργους ἀποτόμοις ὀχρεώτερον τῶν*

scalis euecti in murum, portas reuellerent. Hi adiuti decidentium * aquarum sono, qui operis strepitum obscurabat, iussa peragunt. Ipse, dato signo, ab alia parte adgressus, cepit Arpos.

III. C. Marius, bello Iugurthino, apud flumen Mulucham, quum obpugnaret castellum in monte saxeo situm, quod vna et angusta semita adibatur, cetera parte (velut consulto) praecipiti, nunciato sibi per Ligurem quemdam ex auxiliis gregalem militem, qui forte aequatum progressus, dum per saxa montis cochleas legit, * ad summum peruenerat, * erepi posse

τῶν διὰ χειρὸς ἀνιστημένων τειχῶν, ἔδωκε τοῖς πολιορκῆσιν ἐφορμαὶς μίξεις εἰς τὸ νικᾶν, teste Onofandro c. XLII. p. 124. quod quidem praeceptum ex Xenophontis L. VII. Cyrop. c. 2. est deriuatum, multisque omnis aetatis exemplis comprobatum. Hic praeterea consuli possunt Xenophon Cyrop. p. 413. Polybius L. IV. c. 78. L. VII. c. 4. Leo c. XV. §. 20. Vnde Damascius, Philosophus Stoicus et Historicus, Polybii verbis usus, apud Suidam et Polybium Fragment. p. 1524. Tom. II. ed. Gron. τὰ ἐπιφανέστατα τῶν ὀχυρωμάτων — γίνονται πρᾶξις αἰτίαι δυνάμεις, καὶ κακῶν ὁμολογούμενων.

4 *Aquarum*] Imber fuit, qui maxime tunc ad fallendum iuuat, teste Liuius L. XXIV. c. 46. *Imber a nocte media coortus, custodes vigilisque dilapsos et stationibus suffugere in castra coegit; sonituque primo largioris procellae strepitum demolientium portam exaudiri prohibuit.*

5 *Ab alia parte adgressus*] Cui ergo bono ab interiore parte portam illam, qua ascenderant, reuellere debuerunt? Hoc non capio. Scribendum videtur, nisi audior lapsus fuerit, effractus vel auulsus

porta ingressus, aut simile quid. Liuius: *Id ubi factum ex composito est, signa efferrī consul iubet, ac paullo ante lucem per effractam portam urbem ingreditur.* Fauet nonnihil Medic. sec. egressus. *Porta* alibi quoque apud nostrum deprauatum est in *parte*. Vel lege, quod deinceps in Vaticano inueni, simpliciter *ab ea parte*. Mihi tamen hoc ab correctoris esse manu videtur. Pro *Arpos* non male Leid. sec. habet *urbem*. Quidend.

6 *Ad summum*] Quidam Codd. habent *ad summum*; alii *ad summa*. Vulgatam vero tuetur ipse Sallustius, ex quo sua hausisse noster videtur. Iugurth. B. c. XCVIII. *Paullatim prope ad summum montis egressus est.*

7 *Erepi posse in castellum*] Quidam Codd. MSS. et Ed. Romana habent *eripi posse in castellum*. Sine dubitatione *eripi*, librariorum errore, pro *eripi* scriptum putamus. Vnde optime editio Bononiensis: *eripi posse in castellum*: vti etiam coniecit Stewechius. Sic etiam Horatius L. I. Sat. V. v. 77.

Incipit ex illo montes Appulia nos

Ostentare mihi, quos torret Asabulus, et quos Numquam erepsimus.

Addo

se in castellum, paucos centuriones, quibus⁸ perfectissimos cum velocissimis militibus aeneatores inmiscuerat,

Adde N. Heinſii notam ad Silium Italic. L. III. §29. et Io. Fr. Gronouium ad Sēnecae Phoeniss. v. 112.

8 *Perfectissimos cum velocissimis militibus aeneatores*] Sallustius tantum dicit ex copia tubicinum et cornicinum numero quinque quam velocissimos delegit, et cum his, praesidio qui forent, quatuor centuriones; omnesque Liguri parere iubet. Vnde doctissimus Wasse coniecit ibidem, ceteris reiectis, scribendum esse quibus quam velocissimos aeneatores. Contra ego putarem potius, Sallustio a nostro auctore magnam adfundi lucem, eumque idem voluisse, quod dicit Frontinus. Centuriones enim non solos intelligit Sallustius, sed et sub iis delectos quosdam ex centuriis. Hoc patere videretur ex eo, quod sequitur illi, qui centuriis praeerant. Vnde colligas, ipsos adfuisse milites. Nimis enim poetica haec foret descriptio centurionis; nisi etiam tunc reuera iis praefuissent. Quare hoc argumento commotus Cl. Wasse rescripsit mihi, se iam cum mil. non mouere, sibi tamen nequaquam id perfectissimos placere: cuius rei causam equidem, pace viri doctissimi dixerim, non percipio. At doct. Cortius haec non capiens, vix statim et secit suum auctorem; et delenda ea verba, qui centuriis praeerant, censet: immo ad maiorem audaciam procedit. Mox apud eundem additur, quibus alienati milites melius escenderent, quod constanter innumeri eius aliorumque Codd. retinent; ille tamen confidens ex ipso textu vocem milites eiecit, rogans qui milites? Centuriones, an tubicines, an omnes? Immo vero milites; qui Frontino teste delectos cea-

turiones sequebantur, aut etiam ipsos cornicines et centuriones, qui laxiore significatione milites dici possent. Vehementer autem miror, viris doctis non suspecta esse illa Sallustii verba cornicinum n. q. quam velocissimos: cum tamen, si quid in hisce mutandum est, illic sine dubio lateat mendum, quod vox velocissimos satis euincere possit. Hoc enim, ni fallor, epicheton est inconueniens tubicini et cornicini, quale hominum genus nemo commendauerit a celeritate, qua illis minime est opus. Milites veloces et expediti sunt oportet: aeneatores vero in arte sua perfecti si sunt, nihil ultra requireret imperator. Iam vero Cortius indicauit, in MSto et ed. Venet. 1470 interferi pedites; in quatuor aliis MSS. interponi millium vel millia, et quam in iis abesse. Hinc nemo non videt, facile legi posse militesque velocissimos; quorum glossa est pedites, ut etiam in Frontino plus semel vidimus: quomodo si reliquerit Sallustius, centuriones simplici significatione sunt sumendi. Et, ut verum fatear, licet sub duce saepe eius intelligantur milites, hic tamen loci durius foret, et intricatius. Haec olim ad hunc locum notaueram. Nunc in Sallustio nihil mutari velim, sed etiam deberi nihil in Frontino, qui facile hic potuit Sallustii mentem non percepisse: quare etiam nihil in eo deleatur, ut male voluit Cortius. Centuriones, licet non adessent ipsae centuriae, nihilominus reapse centuriis praeerant. Ipsi autem, ut dixi, cum aeneatoribus laxiore sensu milites vocantur. Velocissimi hic debebant esse aeneatores, quia cito erepentum erat in asperum montem. Multi adesse non debebant, ut res tacite geri posset. Oudend.

scuerat, misit, capite pedibusque nudis, ut prospectus nifusque per saxa facilius foret, scutis gladiisque a tergo aptatis. Hi Ligure duce, et loris et clavis, quibus in adscensu nitebantur, adiuti, quum ad posteriora, et ob id vacua defensoribus, castelli peruenissent, concinere et tumultuari, ut praeceptum erat, coeperunt. Ad quod constitutum Marius constantius adhortatus suos, acrius instare castellanis cepit: quos ab inbelli multitudine suorum reuocatos, tamquam ab tergo capti essent, insecutus, castellum cepit.

IV. " L. Cornelius Cos. complura Sardiniae cepit oppida, dum firmissimas partes copiarum noctu ex-

9 *Nifusque*] Mirum sane, quomodo contra optimorum MSS. auctoritatem, atque doctissimorum virorum observationes in Vesaliensi edit. residere potuerit apertum librariorum quorundam rudium mendum *visusque*; cum proxime antecesserit *prospectus*; insuperque Salustii exemplaria c. XCIX. cuius ipsa verba Frontinus retinuisse videtur, diserte praeferant *nifusque*: quae hic addere non piget: *Ceterum illi, qui centuriis praeerant, praedocti ab duce, arma ornatumque mutauerant, capite atque pedibus nudis, uti prospectus nifusque per saxa facilius foret.* Vide de hac voce Oudendorpium ad Lucani L. III. 612. L. VI. 482. IX. 484. et Nic. Heinium ad Ouidii Epist. Heroid. L. IV. 126.

10 *A tergo*] Tollendam suadet Tenuulius Cod. Voss. et Hill. auctoritate praepositionem *a*: nulla vero sufficienti ratione. *a tergo* idem nostrum est, quod apud Sallustium l. c. *super terga*. Ita noster L. IV. c. 7. §. 20. *religatis a tergo, quae traheret, sarmentis*. et L. I. c. 4. §. 7. *oppressit a tergo*. L. I. c. §. 1. *a tergo instante hoste*. §. 5. *instante a tergo*

Caesare. Forſan elliptica haberi poſſit locutio, ſubaudita voce *humis*; ut apud Virgilium L. V. Aen. v. 558. *Pars (feruat) leuis humero pharetras*.

11 *Et loris*] Scriuerius pro vulg. *et telis* in ſuis membranarum inuenerat *teloris*, quod et ego reperi in Petrenſi et Mediceo ſec. *loris* clare Gudianus. *et abest a meis octo, vel nouem libris*. Verum *et loris* iam olim recte editum fuit in Edd. Romana et Bononiensi: quare ſecute reuocauimus. Oudend. Corrupta ſcriptura *teloris*, ſeſtinantis calami, *te*, pro *et*, transpoſitis litteris, poſito, eſſe videtur.

12 *Castellum cepit*] Hinc vere Onofander de tubicinum in urbis expugnatione utilitate c. XLII. §. 7. ἔτιως περὶ δυνατόν ἐν καὶ ἀνδραγαθαίοντι πόλιν ἑλάνου.

13 *L. Cornelius*] Omnes Codd. MSS. addunt *Rufinus*, contra hitoriae fidem. Nam fuit is *L. Cornelius Scipio*, de quo Florus L. II. c. 2. §. 15. *L. Cornelio Scipione — Sardiniam annexamque Corsicam tranſiit*. Olbiae hic, ibi Aleriae urbis excidio incolas seruauit, adeoque omnes, terra, mari, Puenos expugnavit.

exponit, quibus praecipiebat, delitescerent, opperirenturque tempus, ¹⁴ quo ipse naues adpelleret; occurrentibus deinde aduentanti hostibus, et ab ipso per simulationem fugae longius ad persequendum auocatis, illi in relictas ab his vrbes inpetum ¹⁵ facerent.

V. Pericles, Atheniensium dux, quum obpugneret quamdam ciuitatem, magno consensu defendentium tutam, nocte ab ea parte murorum, quae mari adiacebat, classicum cani, ¹⁶ clamoremque adtolli iussit. Hostes ¹⁷ penetratum illac oppidum rati, reliquerunt

¹⁴ *Quo ipse naues*] Variant hic Codd. MSS. quorum alii *nauius* l. *nauius*; alii *noctu* praefurunt. Verum priores lectiones ex v. *naues*; altera vero ex praec. *noctu exponis*, hic irreptisse videntur. Quare, *naues*, vt olim coniecit Gronovius, et diuerse adstipulatur Palatinus, veram equidem existimem esse scripturam, quam adeo Oudendorpius recte pro illa, *noctu*, reuocauit. *Naues*, *classem* adpellere, optimis scriptoribus frequens est locutio. Cicero ad Attic. l. XIII. ep. 21. *Cum ad villam nostram nauis adpelleretur*. Nepos in Thra-sybo. c. IV. §. 4. *Cum praetor classem ad Ciliciam appulisset*.

¹⁵ *Facerent*] Quidam Codd. MSS. non male habent *fecerunt*, si post *adpelleret* *τελεστα* *συμψ* ponitur. Ac, si vera fateamur, magis probatur haec quam illa altera *facerent*: tum enim potius dixisset *aduentantibus sibi hostibus*: ac pro illi, commodius ipsi poneretur: quamquam non ignorem, usum illum Pronominum non vbiq; ex Grammaticorum regulis tam adcurate obseruari: quare nec ego receptam scripturam velim moueri.

¹⁶ *Clamoremque adtolli*] Edd. Rom. et Bonon. *clamorem attolli*, reliquae reiectis: *que* deest quoque

in Mediceis. *Tolli* vterque Leid. Palat. Gudian. Petrensis cum Cantabrig. tertio, quod placet. Phaedrus: *Clamorem subito totis tollis viribus*, et quis non? Videtur autem simplex *tolli* dictum ex formula castrensi magis, quam alterum *attolli*. Pauca de multis exemplis. Caesar l. III. B. Cin. c. 91. *Neque frustra antiquis institutum est, ut signa vndique concinerent, clamoremque vniuersi tollerent*. Liuius l. XLIV. c. 11. *Clamorem alacres gaudio repente tollant, aliis parte alia in orbem inrupturis*. Noster l. I. c. 9. §. 2. *Ad arma vocantium clamorem tolli, signa canere*. Ne tamen protenus receptam lectionem eii-ciam, prohibet me Vegetii locus tam in MSSis, quam Edd. l. III. c. 8. *Clamor autem, quem barritum vocant, non prius debet attolli, quam acies utraque se inu-xerint*. Oudend.

¹⁷ *Penetratum illac oppidum*] Pro vulgata *penetrari illac in oppidum*, vel, vt Palatinus habet, *penetrari illac oppidum*, Oudendorpius reduxit veram, vt ipse iudicat, scripturam, *penetratum illac oppidum*, auctoritate trium Cantabrigiensium Codd. et Medicei adductis. *Penetrare montem, flumen, urbem*, recte dici, luculenter probant

runt portas: per quas Pericles, destitutas praesidio, inrupit.

VI. Alcibiades, dux Atheniensium, Cyzicum, obpugnandi eius causa, nocte inprovisus accessit, et diuersa parte moenium cornicines canere iussit. Sufficere propugnationi murorum poterant. Ad id latus, a quo solo se tentari putabant, quum confluerent, qua non obsistebatur, ¹⁸ muros transcendit.

VII. Thrasybulus, dux Milesiorum, ut portum Sicyoniorum occuparet, a terra subinde oppidanos tentauit: et illo, quo lacebantur, conuersis hostibus, classe ¹⁹ inexpectata portum cepit.

VIII. Philippus in obsidione cuiusdam maritimae urbis, binas naues procul a conspectu contabulauit, superstruxitque eis ²⁰ turres: aliis deinde turribus ad-

tus

bant Graecius ad Florum L. III. c. 4. Bentleius ad Horat. L. I. O. 37. 24.

18 *Muros transcendit*] Atqui ἀνελκιστον fuisse illo tempore Cyzicum tradit Thucydides L. VIII. p. 629. et ex eo Diodorus Sicul. L. XIII. p. 167. quod vertunt nullis muris cinctam. Vide, quaeso, num etiam significare possit non valde munitam vel indefensam. nam a praesidio fuisse desertam docet Plutarchus in vita Alcibiad. p. 207. Haec autem ille gessit in collegio Thrasybuli et Theramenis. Confer Polyæn. L. I. c. 40. Nepot. c. VI. Oudendorpius.

19 *Inexpectata*] Non videtur sollicitanda vulgata *inexpectata*: qua voce noster quoque utitur L. III. c. 2. §. 1. *Prohibere inexpectatam vim non potuerunt*; et L. I. c. 4. §. 4. *Qua non expectabatur, aditus intrans*. Placet tamen non minus Medicei pr. *leuio inexpectata*; siquidem τὸ *sperare*, aequae ac Graecorum ἐλπίζειν, in utramque partem usurpa-

tur. In malam Virgilius L. IV. Aen. v. 419.

Hunc ego si potui tantum sperare dolorem,

Es perferre, feror, potero.

vbi Seruius pro *simere* Acyrogiam appellat: nam *speramus bona*. Cicero ad Famil. L. V. ep. 1. *Te tam mobili in me meosque esse animo, non sperabam*. Florus L. III. c. 1. *Quis sperares post Carthaginem aliquod in Africa bellum?* ad h. l. vide Dukerum, et quos ibi laudat doctos commentatores. Sic apud Graecos ἐλπίζει, et ἐλπίζαν, pro *existimatio*, *existimare*. Vnde apud Onofandrum c. X. §. 3. Ἡ δ' ἐνελκιστία τῶν δεινῶν ἐκμαστέρεως ἐποίησε τὰς τραυμάτας.

20 *Turres*] Hinc *turrisae puppes, naues, surrigerae carinae* apud Poetas leguntur. Vegetius L. V. c. 14. *In maioribus etiam Liburnis propugnacula turresque constituunt, ut tamquam de muro, ita de excelso turribus tabulatis facilis* vulno-

tus a terra, domibus propugnatores ²¹ distringit, turritas naues a mari adplicuit, et qua non resistebatur, subiit muros.

IX. ²² Pericles Peloponnesiorum castellum obpugnaturus, in quod duo omnino erant accessus, alterum fossa interclusit, alterum munire instituit. Castellani securiores ab altera parte facti, eam solam, quam muniri videbant, custodire coeperunt. Pericles, praeparatis pontibus, iniectisque super fossam, qua non cauebatur, subiit castellum.

X. Antiochus, aduersus Ephesios, Rhodiis, quos ²³ in auxilio habebat, praecepit, vt nocte portum cum magno strepitu inuaderent. Ad quam partem omni multitudine cum tumultu decurrente, nudatis defensore reliquis munitionibus, ipse ²⁴ ex aduerso adgressus, ciuitatem cepit.

M 2

CAP.

uulnerent et perimant inimicos. Alias Liburnae erant nauiculae texsae viminibus, secundum vet. Scholiaft. in Horatii Epod. I.

Ibis Liburnis inter alia nauium, Amice, propugnacula.

²¹ *Distringit*] *Distringit* MSS. mei septem vel octo cum Ed. Paris. et Ph. Rubenio l. 11. Elest. c. 29. vt reposui: nam in *domibus*, quod praecedit, sine dubio latet *dum*. Rubenius ibidem coniciebat *dum ibi pr.* Vide etiam Perizonium in diss. de duobus Flori locis p. 16. et supra ad L. I. §. 2. Sed in Medic. pr. ac Edd. Italicis scribitur *a terra vel cominus domibus*. In Medic. sec. altera *vel cominus domibus*. Ex quibus patet, *vel cominus* e glossa in textum irrephisse: num scripsit auctor, *dum eminus*, i. e. longe a mari? an potius *dum moenibus*, siue *per moenia*? quod verum pnto. Videant acutiores. *Domibus* corruptissimum est. an *dum illis* sc. turribus? *Cominus pro domibus* coniecit, et ad margi-

nem exemplaris sui adscripsit magnus Gronouius. Oudend.

²² *Pericles*] Idem Strategema noster attulit L. I. c. §. §. 10. ita vero, vt Pericles a Peloponnesiis in locum vndique abruptis cinctum compellus, hac arte cum suis euaserit. Idem Strategema Imilconi tribuit Polyaeus L. V. c. 10. §. 3.

²³ *In auxilio habebat*] Eadem ratione L. III. c. §. §. 7. *Es illi in auxilio haberent Mandronem archipiratum. Alibi in auxilium. L. II. c. §. §. 45. In auxilium superuenire si arbitrasi. Praeterea apud optimos scriptores auxilio venire. Nepos in Thraly. c. III. Pausanias venit Atticis auxilio.*

²⁴ *Ex aduerso*] *Ex deest* in Mediceis, Petrean, Gndiano, et vtroque Leid. *a diuerso* Edd. Rom. et Bonon. quod putem vnice ab auctoris manu esse. *A diuerso* idem est, quod *ex aduerso*, in *diuersum*. Apulcius L. XI. Metam. p. 252. Ed.

C A P. X.

¹ *De infidiis, per quas eliciantur obfessi.*

Exemplum I.

Cato in conspectu Lacetanorum, quos obsidebat, reliquis suorum submotis, ² Sueffetanos quosdam ex auxiliariis, maxime inbelles, adgredi moenia iussit: hos quum facta ³ eruptione Lacetani facile auertissent, et fugientes auide insecuti essent, illis, quas occultaue- rat, cohortibus oppidum cepit.

II. L. Scipio, in Sardinia, cuiusdam ciuitatis ⁴ per tumultum relicta obpugnatione, quam instruxerat, speciem fugientis praestitit: insecutisque terne- re oppidanis, per eos, quos in proximo occultauerat, oppidum inuasit.

III. Han-

Ed. pr. et supra L. I. §. 14. vbi vide, ex *diuerso*. L. II. 4. 3. a *diuerso*, vt a *tergo*, a *latere*, a *frense* etc. millic. Idem strategema aduersus *Cassandream* tribuit Liuius praetori C. Marcio L. XLIV. c. II. Oudend.

I *De infidiis*] Quamquam ple- rique Codd. addunt *disponendis*, sensui perquam conuenienter: vul- gatam tamen non deferendam esse existimamus, cum in indice capitum, ab initio L. III. posito, omnes Codd. MSS. hac voce destituan- tur.

2 *Sueffetanos*] In vulgatis cor- rupte legebatur *Sueffanos*, omni- bus licet collatis adhuc MSS. et li- bris impressis huius erroris addicentibus. Primus omnium tamen huic vitiosae scripturae medelam adtri- buit I. F. Gronouius, qui ex Liuii L. XXXIV. c. 20. *Ceteras copias ad vltiorem partem urbis circumducis: maximum ex omnibus auxiliis numerum Sueffetanarum inuentus habebas: eos ad murum op- pugnandum subire iubet: pro Suef-*

sanos reposuit et ad marginem sui codicis adscripsit *Sueffetanos*.

3 *Eruptione*] *Eruptione* (pro vulgata *irruptione*) reposui iubente sanatione, Liuius, et MSS. meis octo cum Edd. Rom. Bonon. Paris. et Wechelii. Corrupta haec vox legebatur quoque L. I. §. 17. adde L. II. 6. §. et passim. Oudend. Noster §. IV. *ad primam eruptionem oppidanorum simulata fuga cessit*: et saepius alibi. Sic Ono- fander c. XL. οἱ δὲ πολιορκημέ- νοι, πρὸς βλήμα τὸ τοίχος ἔχοντες, λίγαντοί πολλὰς ἐκχυθέντες δὲ πύλιν. *erumpentes per portas L. eruptionem facientes*.

4 *Per tumultum*] Pro haecscri- ptura, quae est in editionibus pri- mis, omnes MSS. habent *parte mi- litum*: (rectius ex Oudendorpii coniectura *partis*;) quae lectio cum satis commodum sensum habeat, atque Codd. MSS. auctoritate nita- tur, equidem lubens eam praefer- rem; nisi scrupulum quodammodo mouerent illa: *speciem fugientis praestitis*.

III. Hannibal, quum obfideret ciuitatem Himeram, castra sua capi de industria passus est, iussis recedere Poenis, tamquam praeualeret hostis. Quo euentu Himeræis ita deceptis, vt gaudio impulsæ, relicta vrbe, procurrerent ad Punicum vallum, Hannibal vacuum urbem, per eos, quos in insidiis ad hanc ipsam occasionem posuerat, cepit.

IV. ⁵ Idem, vt Saguntinos eliceret, rara acie ad muros accedens, ad primam eruptionem oppidanorum simulata fuga cessit, interpositoque exercitu, ab oppido interclusos a suis hostes, in medio trucidauit.

V. ⁶ Himilco Carthaginiensis, apud Agrigentum, iuxta oppidum partem copiarum in insidiis posuit,

M 3

prae-

⁵ *Idem vs Saguntinos*] Non idem, qui in Sicilia. alia vox quaerenda pro *Saguntinos*. Lippius ad libri sui marginem: Quis ille *idem*? Hannibal? certe is praecessit, sed alius ab eo, qui Saguntinos deuicit. Nam Hannibal est, qui in Sicilia bellum gessit, et *Himeram urbem cepit*, vt superiore exemplo narratur. Quomodo ergo idem, qui cum Saguntinis manum conseruit? Certum est exscriptorum virtute et magisterio deprauatam scripturam, atque adeo criticam opem aduocandam. In duabus autem positus sum sententiis: vna, quod legendum, *vs Segestanos eliceret*, notam Siciliae gentem: altera item, *Hannibal vs Saguntinos el.* Ita repetendum Hannibalis nomen sit, omisum quasi superuacuum a temporum hominumque parum gnaris. Ph. Rubenius L. II. c. 29. Elect. At ego hanc, quae in antiqua et vulgata haeret lectione, *ἐπιτοχὰς* librariis imputare non possum; verum ipsi imputo auctori, qui duo haec diuersorum dicum, sed quibus vna erat patria, et vnum nomen, strategemata et pificis monumentis, non adscripto, quo res gestae anno, collecta, non

vni solum nomini, sed etiam homini, et quidem, vt arbitror, posteriori ac celebriori Hannibali attribuit. I. Perizonius Anim. Histor. c. II. p. 82. Quo minus hic culpam in auctorem possum conicere, et accedere cl. Perizonio, tria faciunt argumenta. Primo enim mentio vrbis *Himeræ* non potuit non auctorem admonere, primum strategema in Sicilia esse peractum; vbi Hannibal, qui Saguntinos obfedit, numquam res gessit: dein strategematis huius in Saguntinos nusquam meminit Linius, qui tam accurate illam obsidionem descripsit. Tandem veteres libri demonstrant clare a Frontino *Segestanos* fuisse scriptum: nam in Mediceo primo et Edd. Roman. ac Bonon. legitur *Sagittarios*. De Segestae obsidione vide Pighium in Annal. T. II. p. 22. Ouden-dorpium.

⁶ *Himilco*] Idem strategema refert Polyaeus L. V. c. 10. § 4. Sic Ventidius Parthos et Labienum alacres successibus victoriarum, simulatione metus in loca iniqua deduxit, adeoque debellauit, vt Parthi provincia excederent. Quare prudenter strategici movent, simulatam fugam interdum magnae est-

praecepitque his, ut, quum processissent oppidani, ligna humida incenderent: deinde cum reliqua parte exercitus prima luce ad eliciendos hostes progressus, simulata fuga persequentes oppidanos longius cedendo protraxit. Insidiatores prope moenia inperatum ignem acervis subiecerunt: unde obortum contemplati fumum Agrigentini, incensam ciuitatem suam existimauerunt, defendendaeque eius gratia dum trepide recurrunt, obuiis eis, qui insidiati iuxta muros erant, et a tergo instantibus, quos persecuti fuerant, in medio trucidati sunt.

VI. Viria-

utilitatis. Onofander cap. XXI. *ὅτι ἀχρεῖον δὲ ποτε καὶ ἀντιπαράταξάμενον, ὑπὸ πᾶσι τῷ στρατεύματι χρεῖν, ὡς καταπαυμένον· ἢ καὶ ἐπιστρέψαντα παραπλήσιον φύγῃ ποιεῖσθαι τὴν υποχώρησιν· εἴτα αὖτις μεταβαλλόμενον ἀντεπείναι τοῖς ἐπείουσιν.* cet. coll. c. XI.

[*Ignem acervis*] MSS. Codd. et impressa pleraque ante Modium exemplaria habent partim *ignem acervum*; partim *ignem acerbis*: ex qua scriptura Modius elicuit *acervus*, commodum quidem sensu. Ut enim *acervus frumenti*, *acris et auris*, aliarumque rerum congestatum: ita et *acervus lignorum* aliquoties in veterum scriptis reperitur. Quae cum ita sint, temperare tamen mihi non possum, quin Medicei Cod. scripturam *ignem lignis acerbis* veram esse censeam, librariorum ignorantia in *acervis* corruptam: quo facto, *lignis* postea ab aliis penitus fuit eiecum. Vix enim verisimile videtur, pro notissima voce *acervus*, ab imperito librario, qui in aliis, ut varia in Frontino exempla probant, satis multa lectionum monstra dedit, haud vbiuis obuiam locutionem *ignem lignis acerbis subiecerunt*,

repositam fuisse. *Ligna acerva* autem hic sunt, quae paullo ante *ligna humida* noster dixit, *aridis*, quae opponuntur. Cum enim omnia, quae esse solent tristia, vel molestiam facessunt, dicantur a veteribus *acerva*: *ligna* quoque dicta videntur *acerva*, quod ignis viridibus ex lignis humidisque factus, lacrimosum oculisque molestissimum fumum effundit. Sic Horatius L. I. Sat. 5. 80.

*lacrimoso non sine fumo
Vdos cum foliis ramos urente camino.*

qui contra L. III. Od. 17. 13. *aridum lignum amico commendat*. Cruda ligna dicit Lucanus L. IV. v. 316.

*Nunc herbas, frondesque terunt,
et vore madentes
Destringunt ramos: et si quos pal-
mite crudo,
Arboris aut tenera succos presse-
re medulla.*

Huc faciunt illa quoque Ciceronis in Verrem A8. I. c. 27. *Omnes ad eam domum, in qua iste diuersabat, profecti sunt: cadere ianuam saxis, inflare ferro, ligna et sarmenta circumdare, ignemque subicere coeperunt*. Consimili fere modo noster: *ignem lignis subiecerunt*.

VI. Viriathus, disposito per occulta milite, paucos misit, qui abigerent pecora Segobrigensium. Ad quae illi vindicanda quum frequentes procucurrissent, simulantesque fugam praedatores persequerentur, deducti in infidias, caesique sunt.

VII. Scordisci equites, quum Heracleae⁸ duarum partium praesidio praepositus esset Lucullus, pecora abigere simulantes, prouocant eruptionem: fugam deinde mentiti, sequentem Lucullum in infidias deduxerunt, et octingentos cum eo milites occiderunt.

VIII. Chares, dux Atheniensium, ciuitatem aggreffurus litori adpositam, post quaedam promontoria occulte habita classe, e nauibus velocissimam praeter hostilia praesidia ire iussit. Qua visa, quum omnia nauigia, quae pro custodia portus⁹ agebant, ad persequendam euolassent, Chares in indefensum portum cum reliqua classe inuectus, etiam ciuitatem occupauit.

M 4

IX.

⁸ *Duarum partium*] Hic copulatio cum ignarissimis: quare contentus sis, quaelo, lector, variis lectionibus, et tu hinc veri quid elices. MS: Voss. *Eradee duarum p.* Petrensis *Heracleanarum p.* Medic. pr. *acrecea eduarum p.* Medic. sec. *acrecea eduarum.* Ambo Leidenf. *eraclea eduarum.* Hillensb. *Heraclea hed.* Ed. Roman. *acrecia d.* Bononienf. a *Graccia d.* Paris. *eraclea Hed.* An *Eordaeae suarum p.*? Est enim *Eordaea* in illis finibus. Liuius L. XLI. §4. XLV. 30. Sed *ἐνέχμα*. Nam et *Heraclea Sinica* illic. Vide Freinshem. ad Curtium L. VIII. c. 1. Oudendorpius.

⁹ *Agebant*] Vulgata *agebantur*: pro quo recte Oudendorpius

agebant reposuit. Quamquam enim *nauem agere* proba est locutio; vti apud Horatium L. II. ep. 2. 114. *Nauim agere ignarus nauis timet*, et Florum L. II. c. 2. §. 35. *Romana classis — sic remis, quasi habenis agebatur*: quisque tamen videt, hic *agebant* idem esse, quod *erant*; cuius significationis plurima apud veteres scriptores exempla occurrunt. Tacitus Annal. L. I. c. 68. *Haud minus inquietus Germanus — agebat.* L. XIII. c. 32. *non cultu, nisi lugubri; non animo, nisi maesto, egit.* Id. Historiar. L. IV. c. 61. *ne sine solatio ageret.* Huc accedit Codd. MSS. Cantabrig. Leidenf. Palat. Voss. auctoritas, qua istud *agebantur* librariorum oscitantiae deberi, nullo negotio probatur.

IX. ¹⁰ Barca, dux Poenorum, in Sicilia Lilybaeum nostris terra marique obsidentibus, partem classis suae procul armatam iussit ostendi. Ad eius conspectum quum euolassent nostri, ipse reliquis, quas in occulto tenuerat, nauibus Lilybasi portum occupauit.

C A P. XI.

De simulatione regressus.

Exemplum I.

Phormion, dux Atheniensium, quum depopulatus esset agros Chalcidensium, legatis eorum, de ea re querentibus, benigne respondit, et nocte, qua dimissurus illos erat, finxit, litteras sibi superuenisse ciuium suorum, propter quas redeundum haberet: ac paullum regressus, dimisit legatos. His omnia tuta, et abisse Phormionem renuntiantibus, Chalcidenses spe et oblatae humanitatis, et abducti exercitus, remissa urbis custodia, quum confestim Phormion reuer-

¹⁰ *Barca*] Barca fuit cognomen Hamilcaris, classis in Sicilia praefecti. Vid. Polyb. L. I. c. 56.62. Appian. Iberic. p. m. 428. Nepot. in eius vita. Sed et alii hoc cognomento uti sunt. Nam Plutarchus in Fabio p. 184. *Barcan* vocat Maharbalem Himilconis filium; siue, ut alii, Adherbalem Bomilearis, qui Hannibalem uti victoria non posse dixerat. Caeterum quod noster *Barcae*, Polybius diserte adscribit Hannibali L. I. c. 44. comparato cum c. 56. Ouidend. Inde Linus *Barcinae* familiae l. XXIII. c. 13. et *fastionis Barcinae* c. 12. meminit. Quamquam variae huius cognominis etymologiae ab eruditis viris adferuntur: illa tamen ad veritatem proxime accedere videtur, qua istud, ob virtutem huius familiae propriam, a Chald. מַרְכָּבָה *fulmen*,

datum iudicatur: unde in praefatis Annalibus ipse Hannibal, *fulmen belli*; et Seleucus, Ptolemaeus, *Cerauni*, *νεφελαι*, ipseque, Iupiter *ἡγεμονιτῆς* et *βρονταῖος* appellantur.

^I *Querentibus*] Cod. Voss. non male, *de causis requirentibus*. Polyaeus L. III. c. 4. Χαλκιδῆς ἡγεσβαδευτο ἡπαντιντας. Non est vero, cur a recepta scriptura, quae satis commodum sensum praeflat, discedamus. *Questum* nimirum de hac iniuria venerunt ad Phormionem illi legati. Ita saepe apud scriptores de legatis. Iustinus L. XXXII. c. 2. *Cum multae Graeciae ciuitates questum de iniuriis Philippi regis Macedonum, venissent.*

peritisset, prohibere inexpectatam vim non poterunt.

II. Agefilaus, dux Lacedaemoniorum, quum Phocenses obsideret, et intellexisset, eos, qui tunc praesidio illis erant, iam ^a grauari belli incommodo, paululum regressus tamquam ad alios actus, liberam recedendi occasionem his dedit. Non multo post, milite reducto, destitutos Phocenses superauit.

III. ³ Alcibiades, aduersus Byzantios, qui se moribus continebant, insidias disposuit, et simulato regressu, incautos eos obpressit.

M §

IV.

² *Grauari belli incommodo*] Vulgatae fauet Polyaeus L. II. c. I. §. 16.

οὐκ ἔστι γὰρ μᾶλλον ἡτάλασταιν οὐδ' αὖ τῶν ποικίλων σύμμοχλοι. Magis tamen probatur Lipsii coniectura, legentis *belli incommoda*; quam etiam alteri praetulit Oudendorpius. Quid mirum enim, si illud praesidium grauatum fuit incommodis, quae numquam non cum bellis coniuncta esse solent? Diuturnitas potius temporis, quae in aduersus fortissimum saepe animum frangit, et ex sua statione deiicit, in causa fuit, cur illud praesidium belli incommodis nimis diu pressum, tandem ea coeperit grauari: teste enim supra laudato Polyaeo Ἀγῆσιλαος ἐπολιόκει ποικίλας χεῖρας μακροῦ.

Hinc miles ille Luculleus, qui praesidium olim regale loco deiecerat summe munito, donisque ob id factum honestis fuerat ornatus, cum praetor ad evertendum aliud castellum eum etiam atque etiam hortaretur, duris incommodis se noluit denuo committere, vt canit Horatius L. II. ep. 2. 26. Optimus vero quisque veterum scriptorum *grauari* aliquid, pro grauate ferre, detrectare, recusare, dicere amat. Suetonius in Vitell. c. XII. *Asiaticum liberum, ob nimiam consumiciam et ferocitatem grauatius*. Plinius

L. III. ep. 18. §. 6. *At cui materiae hanc sedulitatem praestiterunt? nempe quam in Senatu quae, ubi perpositi necesse erat, grauari tamen vel puncto temporis solebamus*. Horatius L. IV. Od. 11. 27.

— *terrenum equitem grauatius*
Bellerophonem.

De hoc verbo cum Accusatio iuncto, ita Seruius ad illa Virgilii Aen. L. X. 28. *Quid sis, quod voce grauaris, Mente dares*, commentatur: *Grauaris autem, negas, grauitate fers: et hac elocutione non nisi per Accusatum utimur: ut si dicas, grauior aduentum tuum, id est, grauius fero; grauior praesentiam tuam: nam et ipse dixit: quae grauaris. aliter non dicimus in hac significatione*. Plura vide ab Oudendorpio allata ad Lucanum L. V. 258. Adde Gronouium ad Senecae Thyest. v. 106. Hanc vero constructionem verbi *grauari*, saepe corruptam fuisse a librariis, notat Curtius ad Plinii L. III. ep. 18.

³ *Alcibiades*] Polyaeus idem videtur strategema referre L. I. c. 40. §. 2. suppresso tamen verbo nomine, quam *πολεμικὴν πῶλον* tantum appellat. Preditione vero ciuium

IV. Viriathus, quum tridui iter discedens conficisset, idem illud vno die remensus, securos Segobrigenses, et sacrificio ⁴ tum quum maxime occupatos obpressit.

V. Epaminondas, ⁵ in Mantinia, quum Lacedaemonios in subsidium hosti venisse animadverteret, ratus, posse Lacedaemonem occupari, si clam illo profectus esset, nocte crebros ignes fieri iussit, ut specie remanendi occultaret profectionem: sed a transfuga proditus, adsecuto exercitu Lacedaemoniorum, itinere quidem, quo Spartam petebat, destitit: idem tamen consilium conuertit ad Mantinienses. Aequae enim ignibus factis Lacedaemonios, quasi maneret, frustratus, per quadraginta millia passuum Mantiniam ⁶ reuertit, eamque auxilio destitutam occupauit.

CAP.

nium quorundam eam captam fuisse testatur Diodorus Sicul. L. XIII. p. 366.

4 Tum quum maxime] Eodem modo L. II. c. 9. §. 5. quod tum quum maxime habebant barbari.

5 In Mantinia] Ita omnes Codd. MSS. et veteres editiones, cum hoc loco, tum paullo post Mantiniam reuertit: quamquam contra in quatuor Nepotis codicibus, teste van Straeten, Mantinea reperiatur. Virumque rectum censemus, cum si Graecorum, modo I, modo E longe apud Romanos exprimatur. Apud Stephanum Ἐθνογ. legitur Μαντιναία, πόλις Ἀρκαδίας: unde gentile Μαντινιάς. Homerus autem Iliad. B. v. 607. Μαντινίην ἑπάρωνον appellat: cuius auctoritate Mantinea se tueri possit. In

Mantinea autem Graecorum more dixit Frontinus pro Mantinea. Sic Aelianus V. H. L. XIII. cap. 3. ἐπαμεινώνδας ὅτε ἀρξάνη ἐν Μαντινίᾳ cet. Epaminondas cum apud Mantineam vulneratus esset. Iulium Obsequentem ad confirmandam hanc locutionem laudat Oudendorpius, c. 85. In Numantia res male gestas, cuius notas videsis.

6 Reuertit] In locum τῷ reuertitur, auctoritate Codd. Tenui. ambor. Leid. duor. Cantabr. Palat. et Voss. Oudendorpius optime reposuit reuertit: cui statim respondet occupauit. Reuertit autem apud optimos scriptores occurrit: qui altera forma reuersus est rarius vsi fuerunt: quamquam apud Nepotem tamen legitur in Themist. c. V. §. 2.

C A P. XII.

*Ex contrario circa tutelam obsefforum.**De excitanda cura suorum.*

Exemplum I.

Alcibiades Atheniensis, ciuitate sua a Lacedaemoniis obseffa, veritus ¹ negligentiam vigillum, denuntiauit his, qui in stationibus erant, ² obseruarent lumen, quod nocte ostensurus esset ex arce, et ad conspectum eius ipsi quoque lumina adtollerent: in quo munere qui cessasset, poenam passurum. Dum sollicitè expectatur signum ducis, peruigilatum ab omnibus, et suspectae noctis periculum euitatum est.

II. ³ Iphicrates, dux Atheniensium, quum praefidio Corinthum teneret, et sub aduentum hostium ipse vigiliis circuiret, vigilem, quem dormientem viderat, transfixit cuspide: quod factum quibusdam, tamquam fac-

¹ *Negligentiam vigillum*] Negligentiam vigillum grauissimas clades saepius attulisse exercitui, antiqua Annalium monumenta satis abundeque testantur. Qua re strategici scriptores suarum partium esse existimarunt, de hisce quoque accurate diligenterque copiarum duces monere praeceptisque instruere: ex quibus consuli merentur Iul. Africanus c. LXXIV. et LXXVII. Aeneas Tact. c. I. et XXII. Leo c. XIV. §. 34. XVII. §. 102. XX. §. 145. Xenophon Cyrop. p. 301. ed. Oxon. West. Polyb. T. I. p. 667. 670. Hinc Onofrandi monitum c. X. §. 4. 'Οὐδὲν δ' ἐστὶν αἰσχροῦ φιλανθρωπῶν. Vnde Seneca epist. XXXVI. *Ut si necesse fuerit, stans etiam aliquando saucius pro vallo perui-gilet, et ne pilo quidem incumbat: quia solet obrepere interdum somnus in aliquod adminiculum reclinatis.*

² *Obseruarent lumen*] De suo coniunctionem rursus addiderunt ardellones quidam, scribentes *ut obseruarent*. Abest ea ex nostri more 2 septem, vel octo MSS. recte. ut supra aliquoties monitum. Ouden-dorpius.

³ *Iphicrates*] Dux hic disciplina maxime militari nobilitatus est, tantumque consilio valuit, ut in re militari partim noua attulerit, partim meliora fecerit. Apud Corinthum summa seueritate praefuit exercitui, quem etiam sic omni disciplina erudiuit, ut, quemadmodum quondam *Fabiani* milites Romani appellati sunt, sic *Iphicrateses* apud Graecos in summa laude fuerint, ut Nepos memoriae prodidit in eius vit. c. I. et II. cuius ipsa verba referre non alicuium videbatur.

faeuum, increpantibus, ⁴ Qualem inueni, inquit, talem reliqui.

III. Epaminondas Thebanus idem fecisse dicitur.

C A P. XIII.

De emittendo et recipiendo nuntio.

Exemplum I.

Romani obsessi in Capitolio, ad Camillum ¹ ab exilio implorandum miserunt Pontium ² Cominium: qui, ut stationes Gallorum falleret, per saxa Tarpeia demissus, transnato Tiberi, Veios peruenit, et perpetrata legatione, similiter ad suos rediit.

II. Campani, diligenter Romanis, a quibus obsessi erant, custodias agentibus, quemdam pro transfuga subornatum miserunt: qui occultatam balteo episto-

⁴ *Qualem inueni*] Vide ad Lucanum L. IX. v. 841.

Stygius somno descendis ad umbras.

et comm. ad Petron. c. LXXIX. Ego dubitavi, an utrumque traherem gladio, somnumque morti iungerem. c. LXXXIX.

Hic graues alius mero Obtruncat, et continuat in mortem ultimam

Somnos.

Ceterum in Vaticano, Cantabr. tert. Hillensb. Leid. sec. et Edit. Paris. pro reliqui legitur *dimisi*. me non adprobante. Oudend.

I *Ab exilio implorandum*] Nisi hic *ab exilio* idem sit ac *post exilium*, ut a prandio, coena, obitu dici solet, quod tamen durius hic existimem, omnino aliquid excidisse videtur. Nam implorare aliquem *ab exilio*, ut Latine dictum putem, animum inducere haud possum. Qua re etiam Opidendorpius, MSS. Codd. auctoritate, quorum alii *ad auxilia*, ut Leid. sec. alii, ut

Medic. sec. *ad auxilium* habent, ita censet legendum, *ab exilio ad auxilium implorandum*: id quod fecisse Romanos iatis constat. Liuius L. VII. c. 1. *Fuit enim vere vir unicus in omni fortuna, princeps pace belloque priusquam exulatum iret: clarior in exilio, vel desiderio ciuitatis, quae capta absentis opem implorauit.* Unde forte conici possit legendum: *ad Camilli ab exilio* (i. e. post exilium) *opem implorandum.*

a *Cominium*] Pro vulgata *Cominum* Liuius *Cominium* vocat L. V. c. 46. ubi rem paullo aliter narrat: Pontium nimirum *Cominium* a Veiente exercitu in Capitolium missum, indeque Veios Senatus sententiam, de Camillo exule ab Ardea reuocando, retulisse. Florus tamen, contra reliquorum historicorum consensum, scribit L. I. c. 22. *Camillum in capta urbe (Veis) consensuisse*; cui consentie etiam Lucanus L. V. 27. *Veiosque habitasse Camillo.*

epistolam, inuenta effugiendi occasione, ad Poenos pertulit.

III. ³ Venationi quoque et pecoribus quidam insuerunt litteras, membranarum mandatas.

IV. Aliquit et iumentum ⁴ in auersam partem insulserunt, dum stationes transeunt.

V. Nonnulli interiora vaginarum inscripserunt.

VI. L. Lucullus, Cyzicenos obsessos a Mithridate ut certiores aduentus sui faceret, quum praesidiis hostium teneretur introitus urbis, qui vnus et angustus ponte modico insulam continenti iungit, militem eius, nandi et nauticae artis peritum, iussit insidentem duobus inflatis vtribus, litteras insutas habentibus, quos ab inferiore parte duabus regulis inter se distantibus commiserat, ire septem millium passuum tractum. Quod ita perite gregalis fecit, ut cruribus, velut gubernaculis, ⁵ dimissis cursum dirigeret, et pro-

³ *Venationi*] De huius vocis significatione vid. not. ad L. III. c. 3. §. 6. De variis modis litteras occulte mittendi quaedam tradit Aeneas Tacit. c. XXXI. seqq. Sic *Harpagi litteras ad Cyrum perferendae exentorato lepori insertae fuerunt*, teste Herodoto L. I. c. 123. et Iustino L. I. c. 5.

⁴ *In auersam partem insulserunt*] Non dubium mihi est, quin legi debeat, *iumento* vel *iumentis in auersam partem insulserunt*, scil. litteras, cum summo Casaubono ita citante. ad Aeneae Polibretica c. XXXI. et Lipsio, qui *iumento in auersam* ad libri sui marginem correxerat. Nam primo pro *iumentum* in Petrensi est *iumenta*. Dehinc *auersam* idem exhibet cum ora Hittorp. et Wechel. Edd. Per *partem* exprimi *naturalis* dudum docuerunt viri docti. Adi comment. ad Petronii c. 112. et Phaedr. L. IV. c. 14. *Auersa* ergo *pars* eadem est, quam Obsequens s. 85. vocat *posteriorem*

naturae partem. Ex interpolatione Leid. tert. exhibet *in verga iumentorum*: vnde quis forsitan *iumentum* contrahe pro *iumentorum* capere velit. Dein pro *insulserunt* Edd. Italicae *insixerunt*. Quod male praetulit Stewechius. *Insulserunt* Petrensis; Glossa scilicet haec est *ru insulserunt*, i. e. stiparunt, intruserunt in auersam partem, ab *insulcire*. Seneca epist. XLIV. *Quaeris, quid huic epistolae insulserint*. Saxo Grammat. L. I. *canina cadauera corporibus insulserunt*, ex emend. I. Fr. Gronouii L. IV. Obs. c. 22. vbi vide *pura*. Ceterum *et* deest hic in MSS. Mediceis et Edd. primis. Oudendorpius.

⁵ *Dimissis*] Huius rei meminit Florus quoque L. III. c. 5. §. 16. et quem Dukerus ibi laudat, Sallustius L. III. Hist. Fragm. c. 6. Ad modo citatum Flori locum pro *dimissis* Salmasius reponit *dimissis*, quod, vel repugnantibus

MSS

procul visentes, qui in statione erant, marinae specie beluae deciperet.

VII. Hirtius Cos. ad Decimum Brutum, qui Mutinae ab Antonio obsidebatur, litteras subinde misit ⁶ plumbo scriptas, quibus ad brachium religatis, milites ⁷ Scultennam amnem transnabant.

VIII. Idem columbis, quas inclusas ante tenebris et fame adfecerat, epistolas feta ad collum religabat, easque a propinquo, in quantum poterat, moenibus loco emittebat. Illae lucis cibique avidae, altissima aedificiorum petentes, excipiebantur a Bruto: qui eo modo de omnibus rebus certior fiebat, utique postquam disposito quibusdam locis cibo columbas illuc devolare instituerat.

C A P. XIV.

De introducendis auxiliis, et com meatibus suggerendis.

Exemplum I.

Bello ciuili, quum Ategua vrbs in Hispania Pompeianarum partium obsideretur, ¹ Munatius interim rex, tam-

MSS. verum puto. Non enim illi nuncio, pedibus iser adgubernanti, pedes dimittendi, sed potius *demittendi* in mare fuerunt, ut gubernaculi vice fungerentur. Nihil enim frequentius illa syllabarum *de* et *di* confusione in antiquis libris esse, vbique fere viri eruditi notarunt. v. not. ad L. II. c. 6. §. 4.

⁶ *Plumbo scriptas*] Dio Cassius p. 315. ἕς ἑλασμὸν μολίσθου λεπτὸν ἐγγράψαντες τινα, ἐπελίξαν αὐτὸν, ὥσπερ τι χαρτίον, καὶ καλυμβητῇ νυκτὸς ὑφ' ὅδου διενεγκὴν ἰδοῦσαν καὶ ἕτως ὁ Δεκιμῆς

etc. Sic legendum, non ἐπελίξαν. Oudend.

⁷ *Scultennam*] *Scultennam* verum esse huius amnis nomen, citato L. Iulio L. XLI. c. 16. et 22. vbi et *Marcinae* et *Scultennae* mentio fit, probat Oudendorpius.

¹ *Munatius interim rex*] Voss. *Maurus vicerex*. 2 Reg. *Marcus interim rex*. Tennul. Vulgata hac lectione nihil est ineptius. Edd. veteres *Martius interim rex*. vnde quidam vir doctus putabat, simpliciter esse reponendum *Marcus Rex*. Marciae enim gentis cognomen *Rex* notissimum est. Quod ad marginem

tamquam Caesarianus Tribuni cornicularius vigiles quosdam excitauit, e quibus aliquos euitans, constantia fallaciae suae per medias Caesaris copias praesidium Pompeii transduxit.

II. Hannibale obsidente Casilinum, Romani fari-
nam doliis secunda aqua ² Vulturni fluminis demitte-
bant,

gem Ed. Stewech. adscripsit etiam Scribtorius ex Plutarchi Ciceron. p. 875. Et *Q. Marcii* Tribuni, qui a Pompeio ad Caesarem transfugit, mentio est in bello Hispan. c. II. Verum huic ego sententiae accedere non possum: primo enim sub *tem* interim aliud quid latere videtur; dein defectio Marcii illius diu ante accidit; denique historiae huius memoriam seruauit nobis Dio L. XLIII. p. 230. diserte hunc hominem nominans *Munatium Flac- cum*. Vnde primo liquet, pro *Marcio* reponendum *Munatius* vel *Minatius*: quam emendationem laetissimus deinceps deprehendi factam quoque a cel. Perizon. in Epist. corpore T. IV. p. 788. In MSS. est *Murus*, *Maurius*, *Maritus*, *Himaritus*: quod vitium satis prope accedit ad *Minatium*. Verum quid tum fiet his vocibus *interim rex*? quod inueni quoque in MSS. meis quatuor, et in Petrensi eius terrae interrex. Haec se non percipere testatur ibidem Perizonius. Dio autem ait, quod vigiles quosdam iusserit tesseram sibi dare, tamquam misso a Caesare ad inspicandas excubias; qua accepta et dein aliis data, eos delusit et urbem introuit, sed solus, non vero cum praesidio, ut Frontinus sine vlla veri specie narrat. Vnde coniecti posse videtur, sub vocibus *interim rex*, aliquid de tradenda tessera latere. Certi vero aliquid statuere nequeo: si autem per MSS. liceret, cum Stewechio posset legi *excituit*, pro *excitauit*. Quas voces, ut et concire ac concitare, de quibus supra, crebro

confundi notum est. Verum contra MSS. opus non est. *Excitare vigiles*, non notat, dormientes sollicitare, ut vig. lent, sed vigilantes admonere hostilis aduentus, seu cuiuscumque nocturni casus. Clare Curtius consensu omnium MSS. L. IV. c. 5. 2. *Obijcitur a vigilibus claustrum, et qui proximi excubabant, ab eisdem excitantur*. Hinc lemma c. 12. *De excitanda cura suorum*. Quare etiam Curtii loco L. VIII. c. 6. 21. *excitariusque castris* nihil mutari velim, licet aliter etiam vitium sit Heinssio et Schesfero. At pro eo, quod sequitur, *excitauerunt, placet exciterunt*. Subiicit enim e continentis *sopitum excitans regem*. Nihil etiam mutandum in eodem L. IV. c. 13. 21. *Vbi est vigor illa animi sui? nempe excitare vigiles soles*: vbi Modio placebat *exercitare*. Ceterum pro *interrex* Gronouius orae libri sui adiecit *interpretes*. Porro *cornicularius Tribuni Militaris* quid fuerit, vide apud Pighium T. I. Thes. Critici p. 485. et quos laudat Vortlius ad Valer. Max. L. VI. c. I. §. 12. *Tribuni militaris cet. quod cornicularium suum supplicasset adpellasset*. Ouidend.

2. *Vulturni*] *Vulturni* nomen huic fluuii, Casilinum defluentis, fuisse, Liutius probat L. XXIII. c. 19. vbi huius urbis ab Hannibale factam oppugnationem, summamque eius famem describit, *qua omnium rerum inopia tandem lora detractasque scutis pelles, feruida aqua mollitas, mandere coacti fuerunt*.

bant, ut ab obsessis exciperetur. Quibus quum obiecta per medium amnem catena Hannibal obstitisset, nubes spargere: quae quum, aqua ferente, ad oppidum defluerent, eo commeatu sociorum necessitatem sustentauerunt.

III. Hirtius Mutinensibus, obsessis ab Antonio, falem, quo maxime indigebant, cupis conditum, per amnem ³ Scultennam intromisit.

IV. Idem pecora secunda aqua ⁴ demisit: quae excepta sustentauerunt necessariorum inopiam.

C A P. XV.

Quemadmodum efficiatur, ut, quae deerunt, abundare videantur.

Exemplum I.

Romani, quum a Gallis Capitolium obsideretur, in extrema iam fame panem in hostem iactauerunt: consecutique, ut abundare com meatibus viderentur, obsidionem, donec Camillus ¹ subueniret, tolerauerunt.

II. Athenienses aduersus Lacedaemonios idem fecisse dicuntur.

III. ² Hi, qui ab Hannibale Casilini obsidebantur, ad extremam famem peruenisse crediti, quum etiam herbas

³ *Scultennam*] Miris modis huius loci scripturam corruerunt librarii, quorum commenta hic referre non lubet. *Scultennam* hic legendum, perquam verisimile reddit L. III. c. 14. §. 7.

⁴ *Demisit*] Vulgar. *dimisit*: quod verum non esse, quisque nullo negotio intelliget. Sollemni nimirum errore librarii *demittere* et *dimittere* inuicem commutare solebant: de quo vid. not. ad L. III. c. 13. §. 6.

¹ *Subueniret*] Eleganter Vaticanus *superueniret*. Liuius L. V. c. 49. *Forse quadam Dissator inseruenit*. Adi notata ad L. I. c. 1. §. 6. *Donec superuenirent legiones*. Oudendorpius.

² *Hi, qui ab Hannib.*] Eodem plane modo noster L. II. c. 5. §. 15. *Hi, qui aduersus Erythraeos bellum gerebant*. Hos autem fuisse Praetestinos quingentos, qui interfectis oppidanis Casilinum citra Vulturam occupauere, quod praes-

herbas alimentis eorum Hannibal, saepe arato loco, qui erat inter castra ipsius et moenia, praeriperet, semina in praeparatum locum iecerunt: consecuti, vt habere viderentur, quo ³ victum sustentarent vsque ad fatorum prouentum.

IV. ⁴ Reliqui ex Variana clade, quum obsiderentur, quia defici frumento videbantur, ⁵ horrea tota nocte circumdlexerunt captiuos; deinde praecisis manibus dimiserunt. Hi circumsedentibus suis persuaserunt, ne spem maturae expugnationis reponerent in fame Romanorum, quibus ingens alimentorum copia superesset.

V. Thraces in arduo monte obfessi, in quem hostibus ⁶ accessus non erat, conlato viritim exiguo tritico

praesidium tunc habebant Romani, docet Liuius L. XXIII. c. 17.

³ *Victum sustentarent*] Cum *victus* alias dicantur *alimenta*, quae ad vitam sustentandam pertinent; quo sensu a *cultu* reliquaque vitae degendae ratione distinguitur; vti cum alibi, tum apud Ciceronem L. I. Off. c. 4. *quae suppeditent et ad cultum et ad victum*: cumque insuper *vita* et *victus* differant ita, vt illa ad communem in hominum societate consuetudinem; haec vero ad priuatam vitam referatur: saepius tamen *victus* pro *vita* apud optimos scriptores occurrere videtur. Vnde Nonius Marcellus de verb. signif. p. 258. ed. Plant. *Victus pro vita positum genere mascul.* M. Tullius de finib. bonorum et malor. libr. V. Persecutus Aristoteles animantium omnium ortus, *victus*, *figuras*. Sic Nepos in Dion. c. IV. §. 4. *Is vsque eo vitae statum commutatum ferre non potuit, postquam in patriam rediit pater, namque appositii erant castodes, qui eum a pristino victu deducerent*) vt se de superiore parte aedium deiecerit. Quae cum ita sint, non opus

videtur, vt apud nostrum pro *victum* contra MSS. Codd. auctoritatem *vitam* reponamus: nam eodem fere modo Columella in Praef. *Tolerare victum lacte*: quamquam lubens fatear, vtitur *vitam sustentare* dici, quam *victum sustentare*.

⁴ *Reliqui*] Leid. sec. *Reliquiae* v. not. ad L. II. c. 7. §. 13.

⁵ *Horrea*] Varie haec verba interpuncta fuerunt. Schelius in not. ad Hyg. c. VIII. *desici frumento videbantur horrea*. Alii, *captiuos deinde praecisis manibus circumdlexerunt*. Qui sapit, facile intelliget, receptam interpunctionem reliquis esse praefarendam.

⁶ *Accessus*] Cantabr. tert. *ascensus*. recte. Vocem hanc passim vsurparunt, et cum *aditu* iungunt Cicero, Liuius alique. Eadem confusio, vt saepe, est L. III. c. 10. §. 4. *rara acie ad muros accedens*: vbi notauit e MSS. multis *ascendens*. Caesar L. VII. B. Gall. c. 46. *Oppidi muros ab planicie atque initio adscensus, seu escensus*. Hirtius B. Afr. c. 5. *Oppidi*

tico ⁷ aut caseo pauerunt pecora, et in hostium praefidia dimiserunt: quibus exceptis et occisis, quum frumenti vestigia in visceribus earum adparuissent, opinatus hostis, magnam vim tritici superesse eis, qui inde etiam pecora pascere, recessit ab obsidione.

VI. ⁸ Thrasybulus, dux Milesiorum, quum longa obsidione milites sui angerentur ab Alyatte, qui sperabat, eos ad deditionem fame posse compelli, sub aduentum legatorum Alyattis frumentum omne in forum ⁹ compellere iussit, et conuiuuiis sub id tempus institutis per totam urbem epulas praestitit: atque ita persuasit hosti, superesse ipsis copias, quibus diuturnam sustinerent obsidionem.

CAP.

gregia munio, difficilisque ad opugnandum erat accessus, MS. Lo-
uan. alique multi cum Edd. pp.
adscensus. Oudend.

7 *Aut caseo*] Oudendorpius haec verba, *aut caseo pauerunt pecora*, corrupta, et pro iis rescribenda censet ex Cod. Palat. *ones eo pauerunt*: eo quod casei mentio ei inepta videbatur, neque illius vestigia, sicut tritici, in pecorum visceribus inuenta fuisse, auctor memorat. Forſan autem hic *ὄρεσι* *ὄρεσι* intelliguntur, quorum meminit Strabo L. IV. p. 497. ed. Almel. Iam cum montanae eiusmodi regiones lacte et caseo magis, quam tritico plerumque abundant; vnde idem modo laudatus auctor in Alpium descriptione p. 317. inter alia Heluetios caseo quoque abundare scribit: vulgata lectio, quam plurimorum Codd. auctoritas tueretur, non deferenda videtur. Cum enim frumenti vestigia in visce-

ribus pecorum hostes deprehendissent, facile opinari poterant, maiorem vim casei, cuius maior forte copia suppetebat, ipsis superesse. Quare scrupulus ille omiſſi ab auctore casei me non mouet.

8 *Thrasybulus*] Eandem hanc historiam relatam legimus apud Herodotum L. I. c. 21. 22.

9 *Compellere iussit*] Infinitiuum actiuum sine adiectione personae, quae iussa est agere, defendere possis ex notatis ad L. II. c. 5. §. 46. MSS. tamen Palat. et Leid. exhibent *compelli*. At praecessit modo *compelli*. Dubito quoque, num Latine dicatur *compellere frumentum*, pro *congerere συγκομίζειν*, ut Herodotus loquitur. Quare si plures addicerent MSS. libri, multum praefeream lectionem Codicis Petrensis *comportari*. Cicero L. V. ad Att. Ep. 18. *Frumentum ex agris in loca tuta comportatur*. Oudend.

C A P. XVI.

Qua ratione proditoribus et transfugis occurratur.

Exemplum I.

Cl. Marcellus, cognito consilio ¹ Bantii Nolani, qui corrumpere ad defectionem populares studebat, et Hannibali gratificabatur, quod illius beneficio curatus inter Cannenses saucius, et ex captiuitate remissus ad suos erat, quia interficere eum, ne supplicio eius reliquos concitaret Nolanos, non audebat, arcessitum ad se adlocutus est, dicens, fortissimum eum militem esse, quod antea ignorasset; hortatusque est, vt secum moraretur; et super verborum honorem, equo quoque donauit. Qua benignitate non illius tantum fidem, sed etiam popularium, qui ex illo pendebant, sibi obligauit.

II. Hamilcar, dux Poenorum, quum frequenter auxiliares Galli ad Romanos transirent, etiam ex consuetudine, vt focii, exciperentur, sibi fidelissimos subornauit, ad simulandam transitionem: qui Romanos, excipiendorum eorum causa progressos, ² ceciderunt. Quae sollertia Hamilcari non tantum ad praesentem profuit successum, sed in posterum praestitit, vt Romanis veri quoque transfugae forent suspecti.

III. Hanno, Carthaginienſium Imperator in Sicilia, quum comperisset, Gallorum mercenariorum circiter quatuor millia conspirasse ad transfugiendum ad

N 2

Ro.

¹ *Bantii Nolani*] Scripturam receptam, quam Scriuerius quoque coniectando adsecutus est, probat etiam Liuius L. XXIII. c. 15. *Nolam Marcellus non sui magis fiducia praesuli, quam voluntate principum habebat. Plebs timebatur, et ante omnes L. Bantius* cet.

² *Ceciderunt*] Reg. J. Hill. Voss. *occiderunt*. Fennul. Cum Gudiano et Edd. Italicis. male. v. ad L. II. r. 6. et saepius. Ceterum auctor hic *Hamilcari* tribuit, quod Graeci *Hannoni*, et contra s. sq. *Hannoni*, quod lidem ad *Hamilcarem* referunt. Adi diuinum Casaubonum ad Polyb. p. 189. edit. Gronou. Oudend.

Romanos, quod aliquot mensium mercedes non receperant, animadvertere autem in eos non auderet metu seditionis, promisit, prolationis iniuriam liberalitate pensaturum. Quo nomine gratias agentibus Gallis, per tempus idoneum ³ datis pollicitis, fidelissimum dispensatorem ad ⁴ Otacilium Cos. misit: qui, tamquam rationibus interuensis transfugisset, nuntiavit, nocte proxima Gallorum quatuor millia, quae praedatum forent missa, posse excipi. Otacilius ⁵ nec statim credidit transfugae, nec tamen rem spernendam ratus, disposuit in infidiis lectissimam suorum manum. Ab ea Galli excepti, dupliciter Hannionis consilio satisfacerunt, et Romanos ceciderunt, et ipsi omnes interfecti sunt.

IV. Hannibal simili consilio se a transfugis ⁶ ultus est.

³ *Datis pollicitis*] Pro hac lectione ³ Frontino scriptum *du-ctis pollicitis* arbitratus est Stewechius; vti apud Caesarem, *ducere diem ex die Hedui*; vel *ducere bellum, rem*, quae locutiones apud Caesarem, Ciceronem aliosque frequenter occurrunt. Oudendorpio praestare videtur *datum*, i. e. concessum ei; antequam pollicita praebere deberet; vel *dilatis pollicitis*, vt coniecit olim Lipsius, quo facit locus Ouidii L. I. Art. Amar. v. 444. etc. Mihi ob communem Codd. consensum vulgata non mouenda videtur. Forſan *tempus idoneum datis promissis* illud dicit noster, quo soluere promissa debuit: quemadmodum apud Plinium L. VII. ep. 30. §. 3. *idonei conductores* dicuntur, qui, quae debent, persolunt, nec reliquatores agunt. Quisque tamen suo fruatur iudicio.

⁴ *Otaciliam*] Agit auctor de historia, quae accidit bello Punico primo, cuius tempore, Anno scilicet V. C. CDXCVII. T. Otacilius Crassus, et L. Valerius Flac-

cus Coss. in Sicilia rem gesserunt contra Carthaginensium Duces, Hannibalem Gisconis filium, et Hannonem, qui habebant illic magnam mercenatorum Gallorum manum. Confer omnino Polybium L. I. c. 17. 18. 19. 20. Otacili Crassi Cos. meminit auctor quoque L. IV. c. 1. Oudend.

⁵ *Nec statim credidit*] Prudenter strategici scriptores non statim transfugis habendam esse fidem movent; sed custodiae mancipandos, addita poenae vel praemii ostentatione. Hinc etiam Onosander c. X. §. 7. *δήσας ἀδύτως ἐνέχτω τῷ τοιῶν φανερόν, ὥς ἐὰν μὲν ἀληθεύσῃ, καὶ ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ νίκῃ πάντα ποιήσῃ; τῷ στρατεύματι, λύσει τὰ σφῶς, καὶ δαμέντας δώσει κατ' ἀξίαν* etc. Adde Iul. African. c. LXX. Leon. c. XVII. §. 43. 116.

⁶ *Ultus est*] Nota locutionem *ulscisci se ab aliquo*, et adi comment. Munkeri ad Hygini Fab. 184. *Occasionem ab inimico se ulsciscendi*. Oudend.

est. Nam quum aliquos ex militibus suis sciret transisse proximā nocte, nec ignoraret, exploratores hostium in castris suis esse, palam pronuntiauit, non debere transfugas vocari sollertissimos milites, qui ipsius iussu exierint ad excipienda hostium consilia. Auditis, quae pronuntiauit, retulerunt exploratores ad suos. Tum comprehensi ab Romanis transfugae, et amputatis manibus remissi sunt.

V. Diodorus, quum praesidio Amphipolin tueretur, et duo millia Thracum suspecta haberet, quae videbantur urbem direptura, mentitus est, paucas hostium naues proximo litori adplicuisse, easque diripi posse. Qua spe ⁷ stimulos Thraces emisit, ac deinde clausis portis non recepit.

C A P. XVII.

De eruptionibus.

Exemplum I.

Romani, qui in praesidio ¹ Panormitanorum erant, veniente ad obsidionem Hasdrubale, raros ex industria in muris posuerunt defensores: quorum paucitate contenta, quum incautus muris succederet Hasdrubal, eruptione facta, ceciderunt eum.

II. Aemilius Paullus, vniuersis Liguribus inprovisos adortis castra eius, simulato timore militem diu con-

N 3

tinuit:

⁷ *Stimulos*] Verissime pro vulgata *simulatos* Stewechius coniecit legendum *stimulos*: quam coniecturam plurimi MSS. Codd. confirmant, teste Oudendorpio, qui insuper Liuium commentarii loco laudat L. XLIV. c. 44. *Diodorus, qui praeceras urbi, metuens, ne Thraces, quorum duo millia in praesidio erant, urbem in tumultu diriperent, ab subornato a se per fallaciam in tabellarii speciem lis-*

teras foro medio accepit. Scriptum in iis erat, ad Emathiam classem Romanam adpulsam esse, agrosque circa vexari. His lectis hortatur Thraces cet.

¹ *Panormitanorum*] Dux Romanis fuit L. Caecilius Metellus, Proconsul, de quo L. I. c. 7. §. 1. celeberrimam hoc occasione ad Panormum de Hasdrubale adeptus victoriam. Confer Pighii Annales A. V. C. DIII. Oudend.

tinuit: deinde fatigato iam hoste, * quatuor portis eruptione facta, stravit cepitque Ligures.

III. Velius, Praefectus Romanorum, arcem Tarentinorum tenens, misit ad Hasdrubalem legatos, uti abire sibi incolumi liceret. Ea simulatione ad securitatem perductum hostem, eruptione facta, cecidit.

IV. Cn. Pompeius, 3 circumfessus ad Dyrrhachium, non tantum obsidione liberauit suos, verum etiam post eruptionem, quam obportuno et loco et tempore fecerat, Caesarem 4 ad castellum, quod duplici munitione instructum erat, auide inrumpentem, exterior ipse circumfusus corona obligauit, ut ille inter eos, quos obsidebat, et eos, qui extra circumuenerant, medius, non leue periculum et detrimentum senserit.

V. M. Iulius Fimbria, in Asia, apud Rhyndacum, aduersus filium Mithridatis, 5 brachiis ab latere du-

ctis,

2 *Quatuor portis erups. facta*] Quot nimirum portae Romanorum castrorum fuerunt. Praepositionem a MSS. auctoritate deleuit Oudendorpius. Sic Caesar de B. G. L. III. c. 19. *Subito duabus portis eruptionem fieri iubet.* Interdum tamen etiam praepositionem ex adictam habet haec locutio; uti apud Nepot. in Thrasyb. c. IV. §. 4. *ex oppido noctu eruptione facta:* quae sine praepositione posita Graecorum rationem sequi videtur.

3 *Circumfessus*] Vulgo legebatur *circumfessos*: pro quo recte Cod. Petrenus auctoritate Oudendorpius *circumfessus* reposuit. Ipse enim Pompeius, consentientibus omnibus annalium scriptoribus, ibi a Caesare obsidione clausus tenebatur. v. Vell. Patercul. L. II. c. §1. §. 2. Dio Cass. L. XLII. p. m. 176.

4 *Ad castellum*] Intelligit autem minora Pompeii castra, quae maioribus inclusa erant. Id patet ex aliis scriptoribus, et praecipue ex Caesare, late hanc actionem sibi paene exitialem describente L. III. B. Ciu. c. 66. et quae sequuntur. *Relicto interiore vallo maiorem adiecerat munitionem* (Pompeius). *Ita minora castra inclusa maioribus castelli atque arcis locum obtinebant.* Et deinde: *Primo in maiora castra, post etiam in castellum, quod erat inclusum maioribus castris, irruerunt.* Oudend.

5 *Brachiis ab latere ductis*] Frequens huiusmodi *brachiorum* apud Scriptores cum in re nautica, tum castrensi mentio occurrit; quos plena manu laudent Tenulius ad h. I. Dauisius ad Hirtium de B. Alexandr. c. XXX. Broukhuf. ad Propert. L. III. El. XX. v. 24. Sunt vero istiusmodi *brachia*, per

trans-

Etis, deinde fossa in fronte percussa, quietum in vallo militem tenuit, donec hostilis equitatus intraret angustias munimentorum: tunc, eruptione facta, sex millia eorum cecidit.

VI. C. Caesar in Gallia, deletis ab Ambiorige Titurii Sabini et Cottae legatorum copiis, quum a Q. Cicerone, qui et ipse obpugnabatur, certior factus cum duabus legionibus aduentaret, conuersis hostibus, metum simulauit, militesque in castris, quae

arctiora solito industria fecerat, tenuit. Galli, praef-

N 4

translationem ab humano brachio ita dicta, *munitiones*, quas vario opere, ad excludendam quamlibet vim, vel in longitudinem, vel etiam curuatas in modum arcus, pro loci conditione et opportunitate, direxerunt. Hinc Virgilius L. III. Aen. 533.

Portus ab Eo fluxu curuatur in arcum:

Obiectae falsa spumant adspersione cautes:

Ipse latet. gemina demittunt brachia muro

Murruti scopuli, refugisque a litore templum.

Suetonius in Claud. c. XX. *Portum Ostiae extruxit, circumducto dextra sinistraque brachio, et ad introitum profundo iam salo mole obiecta.* Hirtius de B. Alex. c. XXX. *Postero die castellum, quod rex in proximo vico non longe a suis castris munierat, brachiisque cum opere castrorum coniunxerat. vici obtinendi causa, Caesar adgressus omnibus copiis, expugnat.* Adde B. Afric. c. 38. 49. 51. Auf. de B. Hisp. c. 13. *Pompeius ex castris suis brachium cepit ad flumen Salsum ducere.* Graecis eiusmodi brachia *ἐκάλυ* dicuntur. v. Diodorus Sicul. L. XIII. 107.

6 *Arctiora solito*] Turpissimum omnino vulnus huic loco librarium oscitantia inflixit: nam in

omnibus cum MSS. tum typis excusis libris pro *arctiora* legebatur *ampliora*: quae scriptura, ex doctissimorum virorum iudicio, non solum cum rei veritate, sed tantum non omnium Strategiconum praeceptis, ipsoque communi sensu pugnat. Quare verissime iam olim, repugnantibus licet omnibus MSS. Codd. Stewechius, qui primus mendum hoc animaduertit, reposuit *arctiora*; probauitque Oudendorpius, nisi quod hic *angustiora*, vel alia cum Wasseo coniectura, *arctiori vallo* legi posse censuit. Callidam hanc Caesaris sollicitiam ab ipso relatam legimus L. V. de B. G. c. 49. 50. 51. *Confedit, et quam aequissimo potest loco, castra communit* (Caesar): atque haec, etsi erant exigua per se, vix hominum millium VII. praesertim nullis cum impeditis: tamen angustis viarum, quam maxime potest, contrahis, eo consilio, ut in summam contentionem hostibus veniat. Et Dio ait L. XL. p. 125. Ὡς δὲ βραχυτάτα ἐπεταμένον εἶχετο. Polyaeus L. VIII. cap. 23. §. 7. τὸν μὲν χάρακα στενέτατον ἐκάλουν τεύχεσιν. Certe, ut propositum potiretur Caesar, non *ampliora*, sed *arctiora solito* debebant esse castra, ut paucitatis specie hostes fallerentur. Nam, ut Orosius docet

et

praesumta iam victoria, velut ad praedam castrorum tendentes, fossas implere, et vallum detrahare coeperunt. Qua re proelio aptatos Caesar, emissio repente vndique milite, trucidavit.

VII. Titurius Sabinus, aduersus Gallorum amplum exercitum continendo militem ⁷ intra munimenta, praestitit eis suspensionem metuentis: cuius augendae causa perfugam misit, qui adfirmaret, exercitum Romanum in desperatione esse, ac ⁸ de fuga cogitare. Barbari oblata victoriae spe concitati, lignis farmentisque se onerauerunt, quibus fossas complerent, ingentique cursu castra nostra in colle posita petiuerunt: vnde in eos Titurius vniuersas inmisit copias, multisque Gallorum caesis, ⁹ plurimos in deditionem accepit.

VIII. Asculani, obpugnaturum oppidum Pompeio, quum paucos senes aegros in muris ostendissent, ob id securos Romanos, eruptione facta, fugauerunt.

IX. Numantini obsessi ne pro vallo quidem instruxerunt aciem, adeoque se continuerunt, vt Popillio Laenati fiducia fieret scalis oppidum adgrediendi. Quo deinde suspicante insidias, quia ne tunc quidem obli-

ste-

eet c. X. §. 3. ἡ ἀναληψία τῶν δεινῶν ἀμελετέρας ἡποίησε τὰς στρατιώτας. Hinc prudentissimo praecepto idem copiarum duces monet: μήτε γὰρ εἰν ἐν ἐπιπέδῳ καὶ κατὰ κύκλον ἰσὺ καίμενον, (τὴν παρεμβολὴν) τάχα ἐν περιμέτρῳ καὶ συνεσταλμένων χάρακι δοκίμα τὰς πολεμίας ἐλπίδας εἶναι et reliqua l. c. quae commentarii vicem in hunc Frontini locum praestare possunt. Adde, siliabet, Leon. c. XVII. §. 88. 89. Mauric. p. 138. 227. Polyb. T. I. p. 776. 777.

⁷ *Intra munimenta*] Male in vulgatis *iuxta munimenta*. Recte adeo Stewechius, adicientibus

omnibus MSS. ipsoque Caesare L. III. c. 17. *Sabinus idoneo omnibus rebus loco castris sese tenebat*, veram lectionem, *intra*, reposuit.

⁸ *De fuga*] Ita pro vulg. *fugam cogitare* reduxit in textum Oudendorpius, addicientibus MSS. Sic L. II. c. 2. §. 14. *Qui indicaret, populares suos de fuga cogitare*. Vegetius L. III. c. 10. *Pauore confusi magis de fuga, quam de consensu incipiunt cogitare*.

⁹ *Plurimos*] Vterque Leid. Cantabrig. Bibl. publ. et Hillensb. *plurimum*. Vnde coniectere possis legendum esse, P. seu *populum Vnellum*. Friget certe vulgata lectio, et testatur Caesar, *Vnellos* a Titurio hic victos, et in deditionem esse acceptos. Oudend.

stebatur, ac suos reuocante; eruptione facta, auersos et descendentes adorti sunt.

C A P. XVIII.

De constantia obsessorum.

Exemplum I.

Romani, adfidente moenibus Hannibale, ostentandae fiduciae gratia, supplementum exercitibus, quos in Hispania habebant, diuersa porta miserunt.

II. Idem agrum, in quo castra Hannibal habebat, defuncto forte domino, venalem ad id pretium licendo perduxerunt, quo is ager ante bellum venierat.

III. Hi, dum ab Hannibale obsidentur, et ipsi² obsederunt Capuam: decreueruntque, ne, nisi capta ea, reuocaretur inde exercitus.

¹ *Romani*] Quamquam Hannibal tertio ab vrbe lapide castra sua habebat: tanta tamen Romanorum fuit fiducia, vt illis ipsis diebus ager, quem hic Poenorum dux castris insiderat, venalis Romae esset, haecque subiectus inueniret emptorem. Florus L. II. c. 6. §. 47. quod ipsum noster §. 2. memorat.

² *Obsederunt Capuam*] In quibusdam MSS. et impressis ita legitur: *obsidere Capuam decreuerunt, nec nisi capta ea reuocauerunt inde exercitum.* Verum non eo demum tempore decretum factum; sed iam ante obsessam fuisse Capuam Liuius l. XXVI. c. 7. et Florus L. II. c. 6. §. 43. testantur.

S E X T I
I V L I I F R O N T I N I
S T R A T E G E M A T I C O N
L I B E R Q V A R T V S.

P R A E F A T I O.

Multa lectione conquisitis Strategematibus, et non exiguo scrupulo digestis, ut promissum trium librorum inplerem, si modo inpleui, in hoc exhibebo ea, quae parum apte ¹ descriptioni priorum ad speciem adligata subiici videbantur, et erant exempla potius strategicon, quam stratrgematicon. Quae idcirco separavi, quia, quamvis clara, diuersae tamen erant substantiae: ne, si qui forte in aliqua ex his incidissent, similitudine ² inducti praetermissa opinarentur. Et sane velut residua expedienda sunt: in quo, ficut antea, et ipse ordinem per species seruare conabor.

¹ *Descriptioni*] 3 Reg. Voss. Hill. et Gudian. habent *discretio- ni*: quae vox non inepta videtur. Sic ipse noster Praef. L. I. *Quo magis autem discreta ad rerum varietatem apte collocarentur.* Quin- tilian. Declam. p. 77. *Romanæ militiæ pia discretio.*

² *Inducti*] Septem vel octo meo- ram MSS. cum Edit. Par. *indolli*. Verum *inducti* discrete exhibent Pe-

trensis, Cantabrig. tert. et Leid. sec. quomodo legendum esse libro- rum suorum marginibus adscripse- rant iam Lipsius, Scriuerius, Vos- sius et Wasse. *Inducere* saepe notat falsa specie decipere. Consule Geb- hardum ad Nepot. Alcib. c. 8. et Achill. Stat. ac Broukh. ad Tibull. L. I. El. VII. 1.

Semper ut induens, blandos of- fers mibi vultus.

Oudend.

INDEX CAPITVM.

- Cap. I. **D**e disciplina.
- II. De effectu disciplinæ.
- III. De continentia.
- IV. De iustitia.
- V. De constantia.
- VI. De affectu et moderatione.
- VII. De variis consiliis.

CAP. I.

De Disciplina.

Exemplum I.

P. Scipio ad Numantiam, corruptum superiorum ducum socordia exercitum correxit, dimisso ingenti lixarum numero, redactis ad munus quotidiana exercitatione militibus. Quibus quum frequens iniungeret iter, portare complurium dierum cibaria imperabat, ita ut frigora et imbres pati, vada fluminum pedibus traicere adsuesceret miles: exprobrante subinde Imperatore timiditatem et ignaviam, ¹ frangente delicatioris usus ac parum necessaria expeditioni vasa. Quod maxime ² notabiliter accidit C. Memmio Tribuno, cui

¹ Scipio] De hoc ita Vegetius L. III. c. 10. *Scipio Africanus sub aliis imperatoribus Hispanienfes exercitus frequenter victos accepit: hos, disciplinae regula custodita, omni opere fessisque faciendis ita diligenter exercuit, ut diceret, sudientes luto inquinari debere, qui madere hostium sanguine noluissent.* Idem, teste Polytaeno L. VIII. c. 16. §. 3. cum corruptum Ducum socordia exercitum vidisset, dixit: *πενθῶν τὴν τῷ στρατοῦματος ἡσυχίαν καὶ μαλακίαν.*

² Frigora et imbres pati] Ita frequenter plurali numero vtuntur cum Latini, tum Graeci scriptores. Phaedrus L. III. Fab 7. 11. *Nunc patior nives imbresque.* Onosander c. X. 1. *Θάλασσαν ἡσυχίᾳ τοῖς καὶ κρυμοῖς συγγυμναζόμενα.* Leo c. VII. §. 21. *Κρυμοῖς καὶ χαλεμοῖς γυμναζόμενοι.* Iam vero, cum in milite praecipue firma corporis constitutio requiratur, ut dura quaevis, diuersamque caelitemperiem pati condiscat: strategici

scriptores inter militaris disciplinae praecepta, huic quoque, *ut milites, imbres et frigora ferant*, locum dederunt. Per crebriores autem eiusmodi exercitationes *ταῖς δὲ σώματι γίνεται καὶ ἡδονή, καὶ συνδίδεται τοῖς μέλλουσιν δεινοῖς*, ut docet Onosander l. c. cui addi possunt Leo c. VII. §. 49. seqq. Vegetius L. III. c. 2. Mauricius L. XI. c. §.

³ Frangente] Concitata procedere videtur oratio per *ἡσύνδετον*, ad exprimendum affectum; vti supra: *dimisso ingenti lixarum numero; redactis ad munus cet.* et paucis interiectis: *ita ut frigora et imbres pati; vada fluminum pedibus traicere cet.* quare nec l. Sarisburiensis, nec Scriuero, legentibus *frangenteque*, velim accedere.

⁴ Notabiliter] In vulgatis *notabiliter* legitur; pro quo rectius MSS. *notabiliter* exhibent. Immo sane *notabiliter*, iudice Oudendorpio, accidit huic Tribuno, quia peculiari quasi nota a Scipione re-

pro-

cui dixisse traditur Scipio: ⁵ Mihi paullisper et Reipublicae, tibi semper nequam eris.

II. Q. Metellus, bello Iugurthino, similiter lapsam militum disciplinam pari seueritate restituit, quum insuper prohibuisset alia carne quam ⁶ assa elixaue milites vti.

III. Pyrrhus delectori suo fertur dixisse, ⁷ Tu grandes elige, ego eos fortes reddam.

IV. ⁸ L. Flacco et C. Varrone Cos. milites primo

prehenfus est, qui totum quidem exercitum generaliter seueritate correxerat; sed singulari et notabili locutione Tribunum istum notauit. Idem vitium occupauit vtramque Aldinam Editionem Plinii L. V. ep. 17. §. 6. *sam notabiliter profrastra recidante primum metus eius, mox gaudium eminuist.* vbi contra omnium Codd. MSS. et Editionum reliquarum veterum fidem *nobiliter* exhibetur. Sic idem L. I. ep. 5. §. 13. *Expalluit notabiliter, quamuis pallescet semper.*

5. *Mibi paullisper*] Variant in hoc Scipionis dicto libri veteres. Veram autem esse receptam scripturam Plutarchus probat in Apophthegm. p. 218. Ed. Steph. *Ἐμὸν μὲν, εἶπεν, ἡμέρας τριάκοντα καὶ τῇ πατρίδι; αὐτῶν δὲ τὸν βίον ἅπαντα, τοῦτος ὢν, ἀχρηστέον παροίχας, αἰσυνόν.* vbi etiam idem Tribunus, qui in vulgatis Frontini editionibus *Menius*, et in libris quibusdam antiquis *Gaius Nemius*, vel *Nummius* perperam dicitur, recte *Μένμιος* appellatur.

6. *Assa elixauit*] Lipsius L. V. de militia Rom. c. 16. eumque secutus Sciuertius, contra omnium MSS. fidem, voces *a se* inseruerunt, quo historiae ratio constaret. At enim vero rectius Barthius, *bellaria* tantum et *præiosa iuscula* a Metello vetita; solumque *assae elixae* carnis vsum relictum fuisse

intelligit. Quam sententiam illa Plutarchi (quae tamen Scipioni tribuit) in Apophthegm. p. 218. Ed. Steph. probare possunt: *Προβέταξ δὲ ἀγιστῶν μὲν ἐξ ὧτας ἀνυγον ἔσθον, δειπνῶν δὲ κατακειμένους ἄστρον ἢ πολλὸν ἀπλῶς, καὶ κρεῖας ὀπτὸν, ἢ ἐφθόν.* Hisque consona habet Polyaeus L. VIII. c. 16. quem locum ante Schellium obseruauit laudauitque Lipsius in libro supra citato.

7. *Tu grandes elige*] Quamquam veteres Graeci pariter atque Romani in delectu staturae rationem vltimum habuerunt; et apud hos quidem *proceritas virorum ad incommam semper fuit exalta*, auctore Vegetio L. I. c. 5. idem tamen L. I. c. 6. *utilius fortes milites esse, quam grandes*, prudenter iudicauit.

8. *L. Flacco*] Paulo pro Flacco legendum monuit iam Schellius ad Polybium de castris Rom. p. 177. vnde Tennullii pleraque ad hunc locum de *Sacramento rogari* desumpta sunt. Viderat etiam Keuchenius, qui animaduersionem de abeundo merus causa totam ad verbum debet Casaubono ad Polybium p. 174. Ed. Gron. MSS. autem constanter retinent *Flacco*; nec minus I. Sarisberienf. Polier. L. VI. c. 7. *Flacco* exhibet. Quidendorpius.

mo iureiurando ⁹ facti sunt: ante ea enim ¹⁰ sacramento tantummodo a tribunis rogabantur: ceterum ipsi inter se ¹¹ coniurabant, se fugae atque formidinis causa non abituros, neque ex ordine recessuros, nisi teli petendi, feriendive hostis, aut civis servandi causa.

V. ¹² Scipio Africanus, quum ornatum scutum elegantius cuiusdam vidisset, dixit, non mirari se, quod tanta cura ornasset, in quo plus praedii, quam in gladio haberet.

VI. Philippus, quum primum exercitum constitueret, vehiculorum usum omnibus interdixit, equitibus non amplius quam singulos ¹³ calones habere per-

9 *Facti sunt*] Quamquam alias hac in re visitatio vox adacti; ut cum apud alios, tum apud Lium L. XXII. c. 38. *Milites tunc, quod nunquam antea factum erat, iureiurando ab tribunis militum adacti, iussu consulum conveniunt, neque iniussu abituros: apud nostrum ipsum tamen L. IV. c. 1. §. 12. in legione militem fecit.*

10 *Sacramento rogabantur*] Rogare sacramento, et dicere sacramento vel sacramentum, locutiones sunt apud historicos satis frequentes. Tribunus nimirum rogabat sacramento; miles vero dicebat sacramento. Caeterum sacramentum antiquioribus militiae temporibus videtur obtinuisse, quo quisque Romanorum suis sumibus militavit; fuitque adeo voluntarium; sicuti contra ea milites, iureiurando ab tribunis militum adacti, vel contra voluntatem fuerunt. Quae differentia fuerit inter sacramentum et iusiurandum militare; discrete explicat Lilius L. XXII. c. 38. *Nam ad eam diem, nil praeter sacramentum fuerat: et ubi ad decuriam vel centuriam convenissent, sua voluntate ipsi inter se equites decuriasi, centuriasi pedi-*

tes coniurabant, sese fugae atque formidinis ergo non abituros, neque ex ordine recessuros, nisi teli sumendi aut petendi, aut hostis feriendi, aut civis servandi causa: id ex voluntario inter ipsos foedere, a tribunis ad legitimam iusiurandi adactionem translatum. Consuli possunt de sacramento militari Vegetius L. II. c. 5. et Gellius L. XVI. c. 4.

11 *Coniurabant*] Formula huius coniurationis iisdem verbis legitur apud Lium l. paullo antecit.

12 *Scipio Africanus*] Verba Scipionis refert Polyaeus quoque L. VIII. c. 16. §. 4. *οὐκ ἔχον, ἔφη, ῥωμαίων ἀνδρα τῷ ἀριστερᾷ χειρὶ μάλλον, ἢ τῇ δεξιᾷ πιστεύειν.* Sic legati ad Iclii verba apud Lium L. III. c. 53. *Scuto vobis magis, quam gladio opus est.*

13 *Calones*] *Lacones* in meis omnibus, Saresber. L. VI. c. 11. et Ed. Romana: nisi quod in Medici. pr. sit *lances*. In Leidensi sec. *Latones*. *Calones* autem sunt armorum et necessariorum militi rerum latores, quemodo passim ii describuntur. Vide, quos laudavi ad L.

permisit, peditibus autem denis singulos, qui ¹⁴ molas et funes ferrent. In aestiua exeuntibus triginta dierum farinam collo portare imperavit.

VII. C. Marius recidendorum impedimentorum gratia, quibus maxime exercitus agmen oneratur, vasa et ¹⁵ cibaria militum in fasciculos aptata furcis inposuit, sub quibus et habile onus et facilis requies esset: vnde et ¹⁶ in proverbum tractum est, Muli Mariani.

VIII. ¹⁷ Theagenes Atheniensis, quum exercitum Megaram duceret, petentibus ordines respondit, ibi se

L. II. r. 6. Eorum lixarumque frequens apud nostrum est mentio. In Leid. tert. ex interpolatione obsequentes, quales etiam galearii et caculae dicti. Oudendorpius. Lacones per litterarum transpositionem, oscitantia librariorum, ex voce calones factum, non est quod dubitemus.

14 Molas] Molas mannuarias, quibus ad frangendum frumentum utebantur Romani, inter instrumenta militaria fuisse, probat ex Liuiio Lipsius de Milit. L. V. Dial. II.

15 Cibaria] Insignis hanc in rem locus existat apud Ciceronem Tuscul. Quaesit. L. II. c. 15. Qui labor quantusque agminis, ferre plus dimidiati mensis cibaria; ferre, si quid ad usum velint; ferre vallum? nam scutum, gladium, galeam, in onere nostri milites non plus numerant, quam humeros, lacertos, manus. arma enim, membra militis esse ducunt: quae quidem ita gerunt apte, ut, si usus ferat, abiectis oneribus, expeditis armis ut membris, pugnare possint. Adde, si lubet, lo. Frid. Gronovium ad Taciti de Mor. Germ. c. XXX. Imaginem militis Romani, vel muli eiusmodi Mariani iniuncto sub fasce viam carpentis, nos quoque delineatam exhibuimus ad Orosiandri c. VIII. p. 128. Hinc in-

ter exercitationes militares, pondus baiulare usque ad sexaginta libras, et iter facere gradu militari, frequentissime cogendos esse iuniores, praecipit Vegetius L. I. c. 19. Nec Romani solum; sed multis saeculis ante, Graeci quoque, sollicitissimi illi disciplinae militaris cultores et statores, huius praeccepti utilitatem perspectam habuerunt. Sic Xenophon, quem hic laudat Tenuilius, L. II. r. 37. ἡμῶς δὲ γε, ἔφη, ἐν μεγάλῳι φορτίοις καὶ βαδίσειν καὶ τρέχειν ἡναγκαζόμεθα, ὥς τινος ἡμῶι δοκεῖ, τὰ τῶν ὑπάλων φορήματα πτεροῖς μᾶλλον δοικέναι, ἢ φορτίοις.

16 In proverbum tract. est] Ita in omnibus ante Keuchenium et Tenuilium editionibus legitur. Codd. MSS. dissentiunt, aliis vnde et proverb. aliis vnde et inde praefertentibus. Saresber. inde et proverbum natum est. Oudendorpius, Ciceronis exemplo, optime legi censet: vnde et proverbum tritum est: cui et nos, in hac Codd. varietate, lubentes adflectimur.

17 Theagenes] Palat. Leid. sec. et Edd. Rom. Bonon. ac Wechel. Theogenes. Incertum ducit, utrum Frontinus e Polyaeo L. V. c. 28. an Polyaeus e Frontino sit emea-

se daturum: deinde clam equites praemisit, eosque hostium specie inpetum in socios retorquere iussit: ¹⁸ quo facto, quum, quos habebat, tamquam ad hostium incursum praepararentur, permisit ita ¹⁹ ordinari aciem, ut, quo quis voluisset, loco consisteret: et quum inertissimus quisque retro se dedisset, strenui autem in fronte profiluissent, ut quemque inuenerat stantem, ita ad ordines militiae prouexit.

IX. Lyfander Lacedaemonius egressum via quemdam castigabat: cui dicenti, ²⁰ ad nullius rei rapinam se ab agmine recessisse, respondit, Ne speciem quidem rapturi praebeas, volo.

X. An-

emendandus: nam et Megarae et Athenis varii fuere *Theognidis* et *Theagenis* nomine. v. Thucyd. L. I. p. 81. Pausan. in Art. p. 96. Plutarch. T. II. p. 811. Suidam et alios. Erat et Thebanus *Theagenes*. Plutarch. p. 671. Polyaeus L. VIII. c. 40. Polyaeus autem non Atheniensem hunc dicit, sed Ἀθηναῖον στρατηγόν. Oudend.

18 Quo facto, quum] In solo Hillensb. adest quos. Ceteri omnes illo pronomine earent, et pro *sum* (ut in vulgatis est) praebent cuncti cum siue *quum*: quae coniunctio salua constructione adesse debet, Leidensi secundo excepto, in quo *samen*. Saltem, si sensus constabit, legendum, ut interim rescripti, *quo facto, quum, quos habebat* etc. ut exhibet Hillensb. Verum, *adibat* in Medic. pr. pro *habebat*. Immo Petrensis et Edd. Rom. ac Bonon. hoc quoque verbum expungunt optime. Non tamen de nihilo est superius *imperaturum* (ita nimirum pro *impetum* quidam Codd. habent) et hic *habebat*. Nam inde omnino putem rescribendum esse totum hunc locum hoc modo: *eosque hostium specie insperata in socios retorquere iussit habenas: quo facto, quum tamquam* etc. Simulac *insperata* corruptum est in *impetum*, necessario ex *habenas* aliud

quid fingendum fuit. *Insperata* species esset inexpectata, inopinata, vide ad L. III. c. 9. §. 7. Vel etiam lege *imparatas*; aut potius, quod nunc vnice praefero, *eisque b. s. imperat, in socios retorquere habenas*: q. Retorquere habenas est, ut retorquere currum apud Lucanum L. VII. 3. Ouid. L. I. Art. Am. 329. et similia alibi. Quidquid sit, quos habebat e glossa irrepsit in textum, et nequaquam verba Frontini sunt: quare parum absuit, quin ea deleuissem. Oudendorpius.

19 Ordinari] MSS. ni fallor, omnes et Edd. Stewechiana antiquiores *ordinari*, ut reposui; adeoque tota haec periodus ita concipi debet, mea saltem opinione: *equites praemisit, cisque hostium specie imperat in socios retorquere habenas: quo facto, quum tamquam ad hostium incursum praepararentur, permisit ita ordinari aciem*. Sic etiam MSS. et Vett. Edd. non obscure videntur postulare. Oudendorpius.

20 Ad nullius rei rapinam] Vulgatae scripturae fauet Saresberienf. L. VI. c. II. vti et in sequentibus, ubi Palatinus argute exhibet, *ne spem quidem rapaci praebeas volo*. Oudendorpius.

X. Antigonus, quum filium suum ²¹ deuertisse au-
disset in eius domum, cui tres filiae insignes specie ef-
fent, Audio, inquit, fili, anguste habitare te, pluri-
bus dominis domum possidentibus: ²² hospitium laxius
accipe. Iussoque commigrare, edixit, ne quis, minor
quinquaginta annos natus, hospitio matris familias vte-
retur.

XI. Q. Metellus Cos, quamuis nulla lege inpedire-
tur, quin filium contubernalem perpetuum haberet,
maluit tamen, eum ²³ in ordine merere.

XII. P. ²⁴ Rutilius Cos, quum secundum leges in
contubernio suo filium habere posset, in legione mili-
tem fecit.

XIII. M. Scaurus filium, quod in saltu Tridenti-
no ²⁵ loco hostibus cesserat, in conspectum suum ve-
nire

²¹ *Deuertisse*] Sic pro *dinertisse* meliorum Codd. auctoritate le-
gendum suadent viri eruditi. Quam
scripturam confirmat Cicero de Of-
fic. L. II. c. 18. *Quicumque Lacia-
des in villam suam deuertisset. Et*
*L. III. epist. 7. ad Attic. Sed iri-
neris causa ut deuorterem. Ne-
pos in vit. Lylandri c. II. §. a.*
Victor ex Asia quum reuenteretur,
Thasumque deuertisset.

²² *Hospitium laxius*] Medicei,
et Edd. Italicae latius habent. Sed
non est, quod a vulgata disceda-
mus. Sic Plinius in Paneg. c. L.
Tum exitialis erat apud Principem,
huic laxior domus etc. Quinſtilianus
Declam. CCLXIX. *Nam ut pos-*
sessiones non pates, ut familiam
non emas, non laxiore habites do-
mo. Cicero pro domo ad Pontif.
c. XLIV. *Habitare laxo et magni-*
fice voluit.

²³ *In ordine merere*] Per ordi-
nes in re militari vel gradus hono-
ris; vel ipsi milites intelliguntur.
Hoc quidem loco in ordine mereri
est sacramento, vel iureiurando a

tribunis militum adactum, militiae
nomen dare, stipendiaque mereri;
nam sine militiae sacramento, nec
miles quisquam esse, nec cum ho-
stibus pugnare potuit, ut nobis au-
ctor est Cicero de Offic. L. I. c. 11.
Immo, teste Sallustio B. Catil. c.
IX. *In bello saepius vindicatum*
est in eos, qui contra imperium in
hostem pugnaverant, quique tar-
dus, reuocati, praelio excesserant,
quam qui signa relinquere, aut
pulsi, loco cedere ausi erant.

²⁴ *Rutilius*] De huius disci-
plina militari multa loquuntur
scriptores Latini. Consule Pighium
Annal. Tom. III. Oudendorpius.

²⁵ *Loco hostibus cesserat*] Cod.
Petrenf. locum. Nolim admittere
hanc scripturam, cum vulgata apud
optimos quosque scriptores hac in
re reperiat. Sic noster L. IV. c.
1. §. 34. *qui loco cesserant*, coll.
§. 35. et Tacitus de morib. Germ.
c. VI. *Cedere loco, dummodo rur-*
sus instes, consilii, quam formidi-
nis arbitrantur. Graeci una voce
dicunt *παράχωγιν*. Onofander c.
IX.

nire vetuit. Adolescens verecundia ignominiae pressus, mortem sibi conscivit.

XIV. ²⁶ Castra antiquitus Romani, ceteraeque gentes, passim per corpora cohortium velut mapalia constituere soliti erant, quum solos urbium muros nosset antiquitas. Pyrrhus, Epirotarum rex, ²⁷ primus totum exercitum sub eodem vallo continere instituit. Romani deinde, victo eo in campis ²⁸ Arusinis circa urbem Beneuentum, castris eius petiti, et ordinatione notata, paulatim ad hanc usque metationem, quae nunc effecta est, peruenerunt.

XV. P. Nasica in hibernis, quamvis classis usus non esset necessarius, ne tamen desidia miles corrumpere, aut per otii licentiam sociis iniuriam inferret, naues aedificare instituit.

XVI. M.

IX. ταχὺ δὲ πειράσαντες ἀποχωρεῖν. c. X. f. 2. καὶ διὰ τὸ βαρεῖς εἶναι τὰς ἀποχωρῶντας ταῖς ἀφελείαις. alibi ἀποχωρεῖν vel etiam ἀποχωρήσεις ποιεῖσθαι. Idem c. XXVII. παραγγελλέτω δὲ καὶ τὰς ἀποχωρήσεις ἐν τάξει ποιεῖσθαι.

²⁶ Castra] Haec male in Edd. Tenn. et Keuchenii praecedentibus annectebantur, quibus simile nil continent. Quare disiunxi, adeoque auxi hic exemplorum numerum, quem rursus minui §. 27. contractis in vauum duobus. Ceterum hinc usque ad Ex. 30. deficient Edd. Rom. et Bonon. Oudendorpius.

²⁷ Primus tot. exerc. sub eodem vallo] Falsissimum hoc esse, etiam diu ante apud Romanos Graecosque exercitum intra idem vallum fuisse contentum, recte contra nostrum auctorem disputat Lipsius L. V. de Mil. Rom. c. I. Verum, quod dubitat, immo negat, Pyrrhum primum curiosius meliusque castra

digessisse, in eo me non adsentientem habet, quippe qui Plutarchi testimonium, quod adducit, minoris fidei ducam, quam summi ducis Hannibalis, apud Liuium L. XXXV. c. 14. qui ab Scipione Africano rogatus, quem secundum imperatorem poneret, Pyrrhum, dixit, castra metari primum docuisse: ad hoc neminem elegantius loca cepisse, praesidia disposuisse. etc. Oudendorpius.

²⁸ Arusinis] Quidam docti viri Taurasinos campos; alii Anrusinos et Arosinos appellant. Sed optime Arusinos campos etiam dicit Florus L. I. c. 18. Vid. quae contra Cluverium adfert Cellarius II. Geogr. antiqu. c. 9. et quae eruditi commentatores ad laudatum Flori locum adferunt. Quod ad Beneuentum attinet, Oudendorpio maxime placet Scaligeri coniectura, qui volebat Maluentum. Nos cum certiora iis dicere haud queamus, quae viri docti hac de scriptura differuerunt, τὸ ἐπὶ τῶν lubentes amplectimur.

XVI. M. Cato memoriae tradidit, in furto comprehensis inter commilitones ²⁹ dextras esse praecisas; aut, si leuius animaduerrere voluissent, ³¹ in principis sanguinem missum.

XVII. Clearchus, dux Lacedaemoniorum, exercitui dicebat, Imperatorem potius, quam hostem metui debere: significans, eos, qui in proelio dubiam mortem timuissent, certum, si deseruissent, manere supplicium.

XVIII. Appii Claudii sententia Senatus eos, qui a Pyrrho, rege Epirotarum, capti, et postea remissi erant, equites ad peditem redegit, ³² pedites ad ³³ leuem armaturam, omnibus ³³ extra vallum iussis

O 2

²⁹ *Dextras*] Hanc poenam exercuit et Q. Fabius Maximus. Frontin. n. 42. huius c. Valerius Maximus II. 7. 11. *Omnium enim, qui ex praesidiis Romanis ad hostes transfugerant, captique erant, manus abscidit.* Marcellinus L. XXIX. *Sagittariorum vero primoribus manus incidit.* Liuius L. XXVI. c. 12. *Cum transfugis nouis mulcati virgis, manibusque praecisis Capuam rediguntur.* Oudend.

³⁰ *In principis sangu. miss.]* In principis nimirum, qui fuit celeberrimus castrorum locus, ius a Tribunis dicebatur, auctore Liuius L. XXVIII. c. 24. *Milites Tribunos iura reddere in principis sinebant.* Vnde facile colligi potest, pro vulgata *in principes*, rectius cum MSS. quorundam auctoritate, tum Gronouii aliorumque doctorum viro- rum sententia, legi *in principis*, quod suo loco restituit Oudendorpius. Caeterum *sanguinis missio* antiquitus inter militares fuit animaduersiones, ignominiae causa facta, primum ob ignauiam animique timiditatem, deinde ad pleraque alia delicta translata, ut testis est Gellius L. X. c. 8. ubi eruditi commentatores varias huius ani-

maduersionis causas adferunt, quas videsis.

³¹ *Pedites*] A plerisque MSS. *pedites* male abest. Rectius Vatic. duo Cantabr. et Leidens. qui eam agnoscunt. Confirmant receptam scripturam illa Valerii Max. L. II. c. 7. §. 15. *Cum magnum captiuorum ciuium suorum numerum a Pyrrho rege ultro missum recepissent, decreuerunt, ut ex iis, qui equo meruerant, peditum numero militarent; qui pedites fuerant, in funditorum auxilia transcriberentur.*

³² *Leuem armaturam*] Graecis dicti $\psi\iota\lambda\omicron\iota$ et $\psi\iota\lambda\alpha\gamma\ \omicron\pi\lambda\lambda\omicron\varsigma\ \omicron\pi\lambda\iota\sigma\mu\epsilon\upsilon\omicron\iota$, de quibus nos aliqua attulimus ad Onofandri c. XVII.

³³ *Extra vallum*] Samuel Petrus, inductus auctoris nostri opinione, quod Romani a Pyrrho victo demum didicerint *castra sub eodem vallo continere*, hic vocem *vallum* minime quadare putat, et pro eo reponit *pauillum*; siue *pauillum extra castra*, seu cohortium illa corpora velut mapalia. Ad illud L. I. Oberus. c. 11. Acutum sane commentum, sed falsum omnino, quod vel euincunt sequentia.

sis ³⁴ tendere, donec bina hostium spolia singuli referrent.

XIX. ³⁵ Otacilius Crassus Cos. eos, qui ab Hannibale sub iugum missi redierant, tendere extra vallum iussit,

In eo autem huius poenae ratio fuit, ut immunis adfuerent periculis, et aduersus hostem audentiores essent, ut bene sequi exemplo subdit noster. Praeterea magnus eorum erat numerus: unde patet, aeque tutos illos fuisse, siue intra, siue paulum extra illa mapalia fixa tenderent. At contra, ne tam tuti essent, bene prouiderat Senatus, dexteraeque, non solum ne intra castra tenderent; sed etiam ne locum extra assignatum vallo aut fossa ingerent: quod diserte addit Valerius Maximus. Unde liquido adparet, auctorem suae sententiae oblitum hic rursus agnouisse, vallum ante victum Pyrrhum apud Romanos in usu fuisse. Quod facile accidere Frontino potuit, qui vndique modo descripsit exempla, ut ab auctoribus, quos tum legebat, memoriae prodita reperit. Oudendorpius.

³⁴ *Tendere*] Elliptica dicendi ratio, saepius apud vetetes scriptores obuia. Virgilius L. II. Aen. v. 29. *Hic Dolopum manus, hic saeuus tendebat Achilles*, ubi Seruius: *sentoria habebat, et latis tendebat in arnis*. Caesar L. VI. B. G. c. 38. *ut, qui sub vallo tenderent mercatores, recipiendi sui facultatem non haberent*. Plenam locutionem esse *tendere tabernacula*, ex eius opposito *detendere tabernacula* patet. Sic Caesar L. III. B. G. c. 85. *signo iam profellionis dato, tabernaculisque detentis*. Liuius L. XLI. c. 3. *Nautici tabernacula detendunt*.

³⁵ *Otacilius Crassus Cos.*] *Stacilius, Catilius, M. Attilius. A. Crassus*. MSS. nonnulli. Doctissimus Vir P. Wesselingius L. II. Obs.

c. 3. hanc historiam refert ad tempus belli Punici secundi; militesque sub iugum missos ad cladem Cannensem: adeoque, cum eo tempore Otacilius non fuerit Consul, sed Praetor, et pro Praetore cum classis imperio, ut bene illic obseruat, et nos monuimus ad L. III. c. 16. putat, in honoris nomine hic errorem esse vel auctoris, vel librarii. Verum ego sum in alia sententia, suspicorque, hanc rem accidisse anno IV. B. Punici primi, quò Otacilius alter in Sicilia summum imperium in consulatu administravit, resque omnino prosperas contra alium Hannibalem, Gisconis filium, et Hannonem gessit. De hoc Otacilio mentionem etiam facit noster loco supra citato. Nec opinioni meae refragatur, quod tunc temporis Romanorum res prospere fluere, ut testes sunt Polybius L. I. c. 19. et 199. (vbi vide Casaubonum) Zonaras alique. Facile enim quodam casu, licet in summa belli inferior fuerit Hannibal iste, antea quidam Romani milites turpissime sese ei dedere potuerunt, et sub iugum missi in captiuitate apud Carthaginienses mansisse; donec hoc anno, rebus tam bene succedentibus, in libertatem restituti ad Otacilii exercitum redierint. Neque semper Hannibalem istum male rem gessisse, patet vel ex nostro L. III. c. 10. ubi Himeram cepit et Segestanos vicit. Praeterea de militibus Cannensium praelio captis sumi non potest: quippe tam notabilis actionis, qualis est illa Romanos sub iugum mittendi, nusquam meminit Liuius, qui etiam minimi momenti res de Cannensium exercitu, diuque reliquis

iussit, ut immuniti adfuerent periculis, et aduersus hostem ³⁶ audentiores fierent.

XX. P. Cornelio Nasica, D. Iunio Coss, qui ³⁷ exercitum deseruerant, ³⁸ damnati, virgis caesi publice venierunt.

O 3

XXI.

quibus tam adcurate enarrat. Ad haec Otacilius, cui classis cura eo tempore mandata erat, imperium habere non potuit in exercitum terrestrem, qui vtpurimum tunc constabat ex militibus, qui ad Cannas fugerant, vel deinceps rempublicam deletere voluerant, adeoque in Siciliam relegati erant. Hic videtur agi de paucioribus hominibus extra vallum tendere iussis. Fa-teor, neminem alium ex scriptoribus aliquid de hoc Otacilii Cof. facto tradere: verum cum Liuius hic deperditus sit, et saepe a nostro narrentur res, quas frustra apud alios quaeras, id meam opinionem nihil infirmat. Immo si de praetore hoc caperemus, aequè diceret auctor rem, de qua ceteri, et ipse Liuius tacent. Ouidend.

³⁶ Audentiores] Ita recte pro audaciores, quod librariorum temeritate in quibusdam Codd. legitur. Audacia enim et audentia, notante Marcello p. 469. hoc differunt, quod audentia fortitudinis est; audacia temeritatis. Quae cum ita sint, audacia tamen interdum etiam pro fortitudine, sed irrita et sine fortuna ponitur, ut docet Seruius ad Virgilii L. VIII. v. 110.

³⁷ Exercitum deseruerant] Sae-pius apud scriptores deserere absolute ponitur pro deserere exercitum, militiam. Sic apud Vegetium L. II. c. 3. Praeterea morbo aliquantos debilitari, atque dimitti, aliquantos deserere. Idem c. XX. De deserendo nihil cogitas. L. III. c. 9. Tunc fracti labore et caedio plurimi deserant. Sic etiam desertos apud nostrum L. IV. c. 1. §.

29. Iussit fugientes pro desertoribus caedi. Recte vero hoc quidem loco, contra Setuechium, addicentibus omnibus Codd. MSS. et exercitum retinendum censuit Oudendorpius, cui fauet Epit. Liuii LV. P. Cornelio Nasica, cui cognomen Serapioni fuit, et D. Iunio Bruto dilectum habentibus, in conspectu tironum res saluberrimi exempli facta est. Nam C. Martienus accusatus est apud tribunos plebis, quod exercitum in Hispania deseruisset: damnatusque sub furca diu virgis caesus est, et sestertio nummo venit.

³⁸ Damnati] Quidam Codd. MSS. et Edit. Par. non inepte praefereunt damnato, participio, more veterum, pro substantiuo, damnatione, posito; de qua dicendi ratione Tenuilius et Oudendorpius ad Praefat. L. I. pluribus agunt. Non est tamen, quod lectionem vulgatam, plurimorum librorum auctoritate comprobata, loco suo moueamus; quae etiam propius ad illa Epit. Liuii paullo ante laudati accedit; oratione per Arovdarov procedente. Alias fustuarii poenam subibant desertores; ut diserte docet Liuius L. V. c. 6. Fustuarium meretur, qui signa relinquit, aut praesidio decedit. Idem inter alia Vibillii exemplum probat apud Vell. Paterc. L. II. c. 78. quem Caluinus Domitius principili centurionem, ob turpem ex acie fugam, comparando antiquis exemplo, fuisse percussit. Nec minus Appius Claudius ex iis, qui loco cesserant, decimum quemque militem, sorte ductum, fuisse percussit.

XXI. Domitius Corbulo in Armenia, duas alas et tres cohortes, quae ad castellum ³⁹ initio hostibus cesserant, extra vallum iussit tendere, donec assiduo labore et prosperis excursionibus redimerent ignominiam.

XXII. Aurelius Cotta Cos, quum ad opus equites, necessitate cogente, iussisset accedere, eorumque pars ⁴⁰ detraxisset imperium, questus apud Censores, effecit, ⁴¹ ut notarentur. A patribus deinde obtinuit, ne eis praeterita ⁴² aera procederent. Tribuni quoque plebis de eadem re ad populum pertulerunt, omniumque consensu stabilita disciplina est.

XXIII. Q. Metellus Macedonicus, in Hispania, quinque cohortes, quae hostibus cesserant, ⁴³ testamentum facere iussas, ad locum recuperandum remi-

§. v. apud nostrum §. XXXIV. Virgis caedi sub furca antiqui moris supplicium vocat Suetonius in Claud. c. XXXIV. unde hac poena affecti, in sequenti tempore, mori maiorum puniri dicebantur. v. Idem in Neron. c. XLIX. et in Domitian. c. XI. Caesar de B. G. L. VI. c. 44.

³⁹ *Initio*] Atestisco hanc scripturam; tamquam corruptam, notavit Scriuerius: unde auctoritate Taciti L. XXIII. Annal. c. 33. si quidem lectio ibi vera est, pro *initio* legendum cum *Pactio*, vel *P. Iccio* censuit Oudendorpius; atque *Iciam* gentem apud Romanos, ex Grutero p. 420. n. 4. et ex nummis antiquis aliam gentem *Iciam* probari posse monuit.

⁴⁰ *Detraaxisset*] Ita, suffragantibus pluribus MSS. pro *detra-*
axisset cum hic, tum §. XXV. §. XLIII. et L. I. c. I. §. 9. reuocauit Oudendorpius.

⁴¹ *Ut notarentur*] In quibusdam Codd. MSS. male post *patribus* demum distinguitur: *ut notarentur a patribus*. Non enim pa-

tres; sed censores morum regimen habuisse aliosque notasse constat; qui tandem sub Caesaribus Augustum secutis plane desierunt creari. v. Suetonium in August. c. XXVII. et ad eum Torrentium.

⁴² *Aera procederent*] Linius L. XXV. c. 5. *Iis perinde stipendia procederent*. L. XXVII. c. II. *Ne praeterita stipendia procederent iis*. Quae explicat summus Gronovius ad L. V. c. 46. *Quum stationes procederent*. Porro male vulgo seqq. *Tribuni etc.* hinc diuellunt, et nouum faciunt exemplum, quum per se pateat ad idem factum pertinere: quare auctoribus MSS. et Edd. VV. ut et Saresburiensi, haec eidem exemplo annexui et continuaui. Oudend.

⁴³ *Testamentum facere*] Testamenta in castris cum facerent milites, summi timoris vltimaeque desperationis id signum habebatur. Qua re Florus L. III. c. X. §. 12. *Itaque tantus nouae gentis terror in castris, ut testamenta passim etiam in principiis scriberentur*. Et Caesar L. I. B. G. c. 39. *Hi neque*
ut

misit: minatus, non nisi post victoriam receptum iri.

XXIV. P. Valerio Cos. Senatus praecepit exercitum ad Sirim victum ducere ⁴⁴ Firmum, ibique castra munire, et hiemem sub tentoriis exigere. ⁴⁵ Senatus, quum turpiter fugati eius milites essent, decreuit, ne auxilia ⁴⁶ ei submitterentur, nisi captis et victis hostibus.

XXV. Eis legionibus, quae Punico bello militiam detractauerant, in Siciliam velut relegatis per septem annos ⁴⁷ hordeum ex Senatusconsulto datum est.

O 4

XXVI.

vultum fingere, neque interdum lacrimas tenere poterant: abdit in tabernaculis aut suum fatum querebantur, aut cum familiaribus suis commune periculum miserabantur. Vulgo totis castris testamenta obfignabantur.

⁴⁴ Firmum] Varia in antiquis libris est huius loci scriptura: aliis *Sernuium*; aliis *Sutrinum*; aliis denique *Sistrinum* et *Serinum* praeferebantur; ut fere coniectari possit, *Sutrinum*, quae vix prius Tuscorum, postea Romanorum, ac veluti claustra Etruriae erant, antiquam fuisse scripturam, ubi exercitus sub pellibus hiemare iubebatur. Quamquam enim *Heraclea* et *Siris* a *Sutrio* longo intervallo distabant: *Mars* tamen ἀλλοπερίβαλλος est, nec caussas, cur id fecerint Romani, Oudendorpii iudicio iam explorare possumus habere. Cod. Palatin. diserte habet *Firmum*, cui adeo nos quoque in textu locum dedimus. Caeterum Romani primum in decemni illa *Veiorum* obsidione, niuisibus pruiniisque obruti, sub pellibus hiemare coeperunt, teste Lilio L. V. c. 2. Floro L. I. c. 12.

⁴⁵ Senatus] Voss. 1 Reg. et optimus Hill. haec iungunt praecedentibus, sine paragrapho nouo. Tenuul. MSS. quoque mei tenuul-

li, ut fieri debet: sine dubio enim agitur de eodem exercitu. Bis enim fugatos Valerii milites esse, nusquam traditur. De eius autem exercitu hic agi patet ex l. Saresber. L. VI. c. 12. *Senatus, cum milites P. Valerii fugati essent, decreuit, ne ei auxilia submitterentur.* Immo MS. Petrensis totum hunc locum ita concipit, *duci ad Sirinum, ibique hiemem sub tentoriis agere, et ne auxilia eis submitterentur legionibus.* Ceteris omisiss. Vnde patet, auctorem nostrum hic vehementer luxatum, et misere per librarios tractatum esse, quod clarius videbimus statim. Forfan fuerit exigere, et quia 2. Quidquid sit, *Senatus* abundat. Saltem cum praecedentibus nos iunximus, ut contra statim, *captis eius legionibus*, disiungenda esse docebimus. Oudendorpius.

⁴⁶ Ei submitterentur] Pro ei Stewechius reponendum censuit eis. Cum vero plures Codd. teneantur vulgatam ei, scil. *Valerio eiusque exercitus*, non est, quod eam sollicitemus.

⁴⁷ Hordeum] Inter alia ignominiarum genera, quibus milites, in antiquis iam militia, si vel loco cessissent; vel signa amississent; vel denique, *trones in armaturae pro-*

XXVI. L. Piso C. Titium, ⁴⁸ Praefectum cohortis, quod loco fugitiuis cesserat, ⁴⁹ cinctu togae praeciso, soluta tunica, nudis pedibus in principiis quotidie stare, dum vigiles venirent, iussit, conuiuioque et balneo abstinere.

XXVII. Sulla cohortem et centuriones, quorum stationem hostis perruperat, ⁵⁰ galeatos et discinctos peritare in principiis iussit.

XXVIII.

prolusione parum profecissent, notabantur, illud inprimis fuit, quod pro trizio *bordeum* acceperunt. Sic Vegetius L. I. c. 13. Ita autem *seuere apud maiores exercitii disciplina seruata est*, ut et doctores armorum duplis remunerarentur annonis, et milites, qui parum in illa prolusione profecerant, pro frumento *bordeum* cogerentur accipere, etc. Testem Vegetio adiungimus Polybium L. VI. c. 36. τοῖς δὲ λοιποῖς τὸ μέτρημα, κριτὰς δὲ ἐντὶ πυλῶν, ἕξω κελύβει τὰ χαλκαῖα καὶ τῆς ἀσφαλείας ποιεῖσθαι τὴν παρεμβολήν. Vt exempla in antiquis annalium monumentis obuia non cumulemus; Frontinus oerte grauissimam paullo ante laudati Polybii disciplinae Romanae descriptionem, Antonii exemplo illustrare valet §. XXXVII.

48. *Praefectum cohortis*] *Equitum praefectum* vocat eum Valerius Maximus: si vero *cohortis praefectus* fuerit, tum *pedicum* debuisset dicere Valerius. Verum praeterquam quod non ita loqui soleant, sed tum *cohortis praefectos* vocent eos idonei auctores, expresse addit idem, equos sociis illis equitibus ademptos esse, et in funditorum alas eos transcriptos. Errauerit ergo noster, vel alium scriptorem secutus sit oportet. Nam vix persuadere mihi possum, ut putem, cohortem *καταχρηστικῶς* dictam ab ipso de equitibus: etsi ipsius tem-

pore iam fuerint *cohortes equestres* seu *equitatae*. De quibus agit eruditissime Nobil. Schelius ad Hygin. p. 85. etc. quasque intelligit Valesius in Ammiano Marcell. L. XXIV. c. 5. Reliquos ea *cohorte ad pedestrem compegit militiam*. Hae cohortes sub imperatoribus inductae constabant peditibus equitibusque commixtis. Oudendorpius.

49. *Cinctu*] Quamquam plerique Codd. MSS. pertinaci consensu exhibent *cincto* a *cinctum*: in Arceriano tamen et Petrensi rectius omnino est *cinctu*, quod probatae Latinitatis est, cum illud *cinctum* sequiori aetati et glossis tantum debeat. Inter varias vero ignominias, quibus pro delictorum genere milites adiciebantur, haec quoque fuit, ut *sine cinctu*, *tanicasi* et *discaleanti* in principiis stare cogerentur. Sic Augustus, qui ad antiquum morem nonnulla reuocauit et disciplinam seuerissime rexit, delicti reos *per solum diem stare iussit ante Praetorium*; interdum *tanicatos*, *discinctosque*; nonnumquam cum *decempeis*, vel *cespitem portantes*. Suetonius in August. c. XXIV. vbi, quae attulit eruditissimus Casaubonus, consuli possunt.

50. *Galeatos*] *Galleatos* MSS. quidam. Stewechius vlcus *stateris* in hoc verbo, legendumque *discaleatos* et *discinctos* censuit. Tenulius maluit *exgaleatos*, i. e. *galea priuatos*: quemadmodum apud Po-

XXVIII. Domitius Corbulo in Armenia, Aemilio Rufo, Praefecto equitum, quia hostibus cesserat, et parum instructam armis alam habebat, vestimenta perlictorem scidit, eidemque, ut erat foedato habitu, perficere in principiis, donec mitterentur, imperavit.

XXIX. Atilius Regulus, quum ex Samnio in ¹ Luceriam transgrederetur, exercitusque eius obuiis hostibus auersus esset, obposita cohorte, iussit fugientes pro ² desertoribus caedi.

O 5

XXX.

Petronium c. XXXIX. *frons expulcorata*; apud Suetonium in Vitell. c. II. *excalcare*; aliaque ex coniunctione facta eiusmodi vocabula, *exanimare*, *expellorare* apud Ciceroem de Orator. L. III. c. 38. *Tum paucor sapientiam omnem mihi exanimato expellorare*. Quae cum non satisfacerent Oudendorpio, *gladio striso* reponi posse arbitrabatur. Id vero inter ignominiosas poenas fuisse docet Liuius L. XXVII. c. 13. *Cohortibus, quae signa amiserant, hordeum dari iussit: consurriantesque manipulorum, quorum signa amissa fuerant, districtis gladiis disinctos destituit*. Hic ipse vero locus mihi paene persuadet, a vulgata, quam omnes Codd. MSS. tuentur, non esse recedendum. Sicuti nimirum *districtus gladius* in manu; ita *galea* quoque in imbellis et discincti militis capite, ignominiam et contemtum mirum quantum auxisse videtur. Quid enim ridiculum magis, quam in Principiis, maxima semper fortissimorum militum frequentia celebratis, *galeas* eiusmodi mulierem, ceu alterum Achillem, *galea* et *ense districto* armatum; simul vero *nudis pedibus disinctumque* intueri? Diverſio autem hoc et contrarium prorsus habitum et specie, quae nec pes, nec caput vni reddita for-

mae conspiciantur, priſci illi militaris disciplinae statores innuere voluisse videntur, *armatis et dimicantibus* haud dubiam victoriam esse: *qui nudus atque inermis hostem maneat, ei aut mortem, aut servitutem patiendam*, ut Liuius habet L. X. c. 35.

[51 *Luceriam*] Recte miratur Oudendorpius, interpretes in historia tam clara non vidisse, praecurritibus MSS., scribendum esse *Luceriam*. Aperte sane hanc scripturam probat Liuius L. X. c. 35. *Alteri consuli M. Atrillio nequaquam tam facile bellum fuit. Quum ad Luceriam duceret legiones, quam oppugnari ab Samnitibus audierat, ad finem Lucerinum ei hostis obuius fuit*.

[52 *Desertoribus*] Omnino hic pro *desertoribus*, uti in impressis vulgo legitur, reuocandum est *desertoribus*, addicentibus Codd. MSS. Non enim *desertores* illi, qui hosti terga vertunt, fugaque salutem petunt; sed *desertores*, *ἀποστῆται*, qui ordines et signa deserunt, a scriptoribus dici solebant. Voces autem *deserere* et *desertor*, *ἀλλοτρίως* saepius occurrere, monuimus ad L. IV. c. 1. §. 20.

XXX. Cotta Cos. in Sicilia, in Valerium, ⁵³ nobilem Tribunum militum ex gente Valeria, virgis animaduertit.

XXXI. Idem P. Aurelium, sanguine sibi iunctum, quem obsidioni ⁵⁴ Lipararum ipse, ad auspicia repetenda Messanam transiturus, praefecerat, quum ⁵⁵ agger incensus, et capta castra essent, virgis caesum in nu-

⁵³ *Nobilem*] Perperam vulgo edunt in *Valerium Nobilem*: quasi ille Valerius cognomento dictus fuerit *Nobilis*. Non sane. Valerius ille erat Tribunus nobilis, quia ex gente nobili Valeria erat. Distinxi itaque post *Valerium*, et nobilem minuscule littera exarari iussi. Paullo ante in Leid. sec. P. *Cotta* etiam male scribitur. Fuit enim *Caius*, et idem quem habuimus §. 21. Adi, si plura vis, Pighium Annal. T. II. p. 44. Oudendorpius.

⁵⁴ *Lipararum*] *Lipara* una erat Aeoliarum insularum, eaque maxima, unde reliquae omnes *Liparae* appellatae fuerunt. Disputarunt viri eruditi, an *Liparae* quoque multitudinis numero pro *Lipara*, una nimirum insula, dicatur. Id vero diserte probat Stephanus in v. *Λιπάρα*. *Λιπάρα μεγάλη τῶν ὀπτῶν τῶν Αἰόλων*. — *ἀδύεται καὶ πληθύνει*. Sic apud Florum L. II. c. 2. §. 9. *Victor* ergo apud *Liparas*. vbi vid. doctissimum Duckenum. Quod vero recte mohet Oudendorp. saepe incertum est, vtrum scriptores per *Liparas* intelligant omnes illas insulas, an verum unam illam, cui proprie nomen *Lipara* competit.

⁵⁵ *Agger incensus*] Mirum omnino, eruditissimos viros in hoc loco explicanda, nodum, ut aiunt, in scirpo quaesivisse, veramque scripturam *incensus* in *incessus* vel *instensus* mutare voluisse: quorum illud Scriueria; hoc vero Lipsio praeter

rationem placuit. At enim vero recte se habere vulgatam, praeter Codd. MSS. consensus, (nisi quod librariorum incuria in quibusdam corrupte legitur *ager*) ipsa aggeris structura et conditio nobis penitus potest persuadere; vtpote qui ex terra lignisque fuit extructus, teste Vegetio L. IV. c. 15. *Agger autem ex terra lignisque extollitur contra murum, de quo tela iactantur*. Lucanus L. III. v. 395.

Procumbunt nemora, et spoliantur robore silvae.

Vt, quum terra lenis median virgultaque molem

Suspendant, structa laterum communi page ligatam

Artes humum, pressus ne cedas turribus agger.

Quae cum ita sint, *agger* non solum sua materia incendio fuit obnoxius; sed saepius eum fuisse incensum, veterum scriptorum monumenta dubitare non sinunt. Caesar de Bell. Ciu. L. II. c. 14. *Secundo magnoque vento ignem operibus inferunt. Hunc sic distulit ventus, uti una tempore agger, plutei, testudo, turris, tormentaue flammam conciperent, et prius haec omnia consumerentur, quam quem admodum accidisset, animaduersi posses*. Id. L. VII. de Bell. Gall. c. 24. *Paullo ante III vigiliam est animaduersum, fumare aggerem, quem cuniculo hostes succenderant*. Frontinus huius cap. §. XXXVII. *Quum agger ab hostibus incensus esset*. Liuius L. XXXVI. c. 23.

Ar-

numerum gregalium peditum referri, et muneribus fungi iussit.

XXXII. Fulvius Flaccus Censor Fulvium fratrem suum, quia legionem, in qua Tribunus militum erat, iniussu Consul⁵⁶ dimiserat, ⁵⁷ Senatu movit.

XXXIII. M. Cato ab hostili litore, in quo per aliquot dies manserat, quum ⁵⁸ ter dato protectionis signo, classem soluisset, et relictus e militibus quidam ⁵⁹ a terra

VOCE

Armati frequentes quidem ignes etiam, quos aggeribus iniicerent, ferebant.

⁵⁶ *Dimiserat*] Sic lege e MSS. et §. 37. Inepte in sec. Scriuerii, Keuchenii, Tennulii aliisque editionibus legas *dimiserunt*. Senatu est motus Fulvius a fratre, quia missionem dederat legioni, eamque dissolverat, quod Latinis semper *dimittere* dici notissimum est. Valerius Maximus L. II. c. 7. §. 5. *Q. Fulvius Flaccus Censor, Fulvium fratrem consortem, legionem, in qua tribunus militum erat, iniussu consulis domum dimittere ausum, Senatu movit.* vti pro *cobertem* legionis bene emendavit Perizonius. Oudend.

⁵⁷ *Senatu movit*] Minus recte in Scriueriana, aliisque editionibus, addita praepositione, *a Senatu movit*, quam rectius cum Tennulio expunxit Oudendorpius. Sic Suetonius in Domit. c. VI. *Quaestorium vitium — movit Senatu.* vbi Ciceronem aliosque ita locutos probe monet Burmannus, allatisque exemplis probat. Velleius Pat. L. I. c. 19. *Cn. Fulvius Senatu motus est.*

⁵⁸ *Ter dato*] *Tardato* exaratur in MSS. meis vndecim, et Ed. Paris. Ex quorum consensu suspicatus dudum sum, reliquisse Frontin^{um} *ter dato*. Haec enim dati signi triplex repetitio vehementius adgrauat militis peccatum, quod vel semel dato signo, non autem tar-

dato, puniendum erat. Morem autem fuisse in re nauali, ter signum dari, cum soluerent naues, docet nos huc alludens Valerius Flaccus L. I. v. 351.

*Es iam finis erat: Zephyrumque ratemque morantes
Soluerat amplexus tristi tuba ter-
tia signo.*

Immo de veritate coniecturae meae nunc amplius non dubito. Nam perspicue *ter dato* scriptum deinceps reperi in Leidensi sec. Codice. Oudendorpius.

⁵⁹ *A terra*] In vulgatis, contra Codd. MSS. quos quidem adhuc consulere licuit, auctoritatem, *alta voce* legitur, de qua locutione disceptant Grammatici, et adhuc sub iudice lis est. Qua re rectius, suffragantibus Gudiano, Gruteriano, Vossiano, Leidensi pr. et Cantabrigiensibus tribus, *a terra* reposuit Oudendorpius: quem adeo ut sequeremur, temperare nobis non posuimus. Sic Virgilius L. VI. Aen. v. 357.

*Prospexi Italiam summa sublimis
ab vnda,*

Lucanus L. IX. v. 121.

*Adspexit patrios comites a litore
re Magnus.*

Sicuti vero, quod ad sensum attinet, parum refert, a legatur, an e; ita easdem particulas in Codd. antiquis saepe inuicem commutatas reperiri, Burmannus ad Lucani L. V. v. 640. obseruauit. *Gessum* huius militis forsitan exprimere potuit ille

voce et gestu expostularet, vti tolleretur, circumacta ad litus vniuersa classe, comprehensum supplicio adfici iussit, et quem occisuri per ignominiam hostes fuerant, exemplo potius inpendit.

XXXIV. Appius Claudius ex his, qui loco cesserant, decimum quemque militem, forte ductum, fusti percussit.

XXXV. Fabius Rullus Cos. ex duabus legionibus, quae loco cesserant, ⁶⁰ vicanos forte ductos in conspectu militum securi percussit.

XXXVI. ⁶¹ Aquillius ternos ex centuriis, quorum statio ab hoste perrupta erat, securi percussit.

XXXVII. M. Antonius, quum ⁶² agger ab hostibus incensus esset, ex his, qui in opere fuerant, duarum cohortium militem decimauit, et in singulos ex his centuriones animaduertit, legatum cum ignominia dimisit, reliquis ex legione hordeum dari iussit.

XXXVIII. In legionem, quae Rhegium oppidum ⁶³ iussu ducis diruerat, animaduersum est, ita vt quatuor

ille Achaemenides apud Virgilium L. III. Aen. 592.

*Procedit, supplexque manus ad
litora tendit:*

et v. 601.

*Tollite me Teucri, quascumque
abducite terras.*

60 *Vicanos*] Hunc numerum (qui in vulgatis desideratur) seruauerunt nobis I. Saresbér. L. VI. c. 12. et Petrus Elefensis Epistol. LXIX. e Frontino citantes *vicanos forte ductos*. Quare sine haesitatione eam vocem addidi. Monuit et hoc Wesselingius L. II. Obs. c. 8. Oudend.

61 *Aquillius*] Ita pro vulgata *Aquirius* primus reponendum suasis Scriuerius. Is autem secundum Epit. Liuii L. LXIX. *proconsul in Sicilia bellum seruile excitatum confecit*. de quo plura habent Vrinus in

Num. Conf. et Pighius T. III. Annal. p. 177. Cicero L. V. in Verr. c. 1. 2. quos Oudendorpius ad hunc locum laudat.

62 *Agger incensus*] Alii Codd. *inceffus*, alii *insensus* corrupte de-nuo exhibent. vid. not. ad §. XXXI. de *bordeo* militibus ignauis pro tritico dato nos ad §. XXV.

63 *Iussu ducis*] Hic dux fuit *Decius Labellius*, de quo ita habet Liuius L. XXVIII. c. 28. *Rhegium quondam in praesidium missa legio, interfecit per scelus principibus ciuitatis, urbem opulentam per decem annos tenuit: propter quod facinus tota legio, millia hominum quatuor, in foro Romano securi percussi sunt. Sed illi — Decium Labellium secuti sunt*. Ex quibus postremis verbis patet, non *iniussu*, vt in vulgatis legitur; sed *iussu*, consentientibus pluribus Codd.

tuor millia, tradita custodiae, necarentur. Praeterea Senatusconsulto cautum est, ne quem ex eis ⁶⁴ sepelire vel lugere fas esset.

XXXIX. L. Papirius Cursor, Dictator, Fabium ⁶⁵ Rullum, Magistrum equitum, quod aduersus ⁶⁶ dictum eius, quamuis prospere, pugnauerat, virgis poposcit caesum, securi percussurus: nec contentioni aut precibus militum concessit animaduersionem, eumque profugientem Romam persecutus est: nec ibi quidem ⁶⁷ remissionem supplicii prius meruit, quam ad

Codd. MSS. ipsaque rei historia, veram esse scripturam. Polybius vero L. I. c. 7. plures in ipsa vrbis obsidione; *trecentos* vero tantum *vinos* captos necatosque fuisse memorat: *ἑνὸς τοῦ αἰσίου ἢ τριῶν τοῦ αἰσίου*.

⁶⁴ *Sepelire*] Non Graeci solum, sed Romani quoque summam sepulturae curam habuerunt; vti ex antiquis monumentis abunde constat. Quare etiam Fecialis in sollemni illa iurisiurandi formula, per *Iouem lapidem* facta, *τῶν ταφῶν* fecit mentionem apud Polybium T. I. p. 251. Et Homerus Iliad. A. v. 4. inter alia mala, quae Achillis ira Graecorum exercitui attulit, etiam hoc addit: *ἐλπίδα ταύχε κόνεσθαι*. Hinc Strategicorum praeceptum, *περὶ τῆ θάπτειν τὸς ἐν πολέμῳ ἀναγκημένους*, de quo Onofander c. XXXVI. In hoc Senatusconsulto Romani Graecos imitati fuerunt, qui patriae proditores sepultura indignos iudicarunt: vt Themistoclis exemplum probat, cuius ossa clam in Asia fuisse sepulta, quoniam legibus non concederetur, quod proditoris esset damnatus, Nepos testatur in eiusdem vita c. X. §. 5. Quod ad ipsam vocis scripturam attinet, differunt Codices MSS. aliis *sepelire*;

aliis *sepeliri* praeferentibus. vtram harum lectionum eligas, perinde est; nec disceptatione opus viderur.

⁶⁵ *Rullum*] v. not. ad L. II. c. IV. §. 2. A Dione quidem Cocceiano in excerpt. Peirefc. p. 585. diseret *ῥύλλος* appellatur.

⁶⁶ *Dictum*] In diuersa discedunt Codd. MSS. quorum alii *dictum*; alii *editum* habent. Quamquam vtrique lectio optimorum scriptorum auctoritate se tueri potest: facile tamen mihi persuasum deo, *editum* librariorum diligentiae deberi. Sic Liuius L. II. c. 18. *Creata dictatore primum Romae, postquam praeferrī secures viderunt, magnus plebem metus incescit, vt insensiores essent ad dicto parendum*. Hinc frequens illa apud optimos quosque scriptores, *dicto audientem esse imperatori*. Sic Nepos in Lyfandr. c. I. §. 2. *Qui quod dicto audientes imperatoribus suis non erant*: quam locutionem illustrarunt P. Manutius ad Cicer. ad Famil. L. VIII. ep. 4. et Gronouius ad Liuii L. XXIX. c. 20. quos, praeter alios, ibi laudat Stauerem.

⁶⁷ *Remissionem supplicii meruit*] In vulgatis quibusdam legitur, *nec ibi quidem remissio prius supplicii metu*. Quae scriptura quamquam ferri possit: Oudendorpius tamen plurimum Codd. fidem secutus, qui ha-

ad genua eius et Fabius cum patre prouolueretur, et pariter Senatus ac populus rogarent.

XL. Manlius, cui Imperioso⁶⁶ postea cognomen fuit, filium, quod is contra edictum patris cum hoste pugnaverat, quamuis victorem, in conspectu exercitus virgis caesum securi percussit.

XLI. Manlius filius, exercitu pro se aduersus patrem seditionem parante, negavit tanti esse quemquam, ut propter illum disciplina corrumperetur: et obtinuit, ut ipsum puniri paterentur.

XLII. ⁶⁹ Q. Fabius Maximus transfugarum dexteras praecidit.

XLIII. ⁷⁰ C. Curio Cos. bello Dardanico, circa Dyrrhachium, quum ex quinque legionibus vna, seditione facta, militiam detraxisset, secururamque se temeritatem ducis in expeditionem asperam et ⁷¹ insidiosam

habent remissionem meruit, totum hunc locum ita reuinxit: *nec ibi quidem remissionem supplicii prius meruit*, sc. Fabius. quae Nomina-
tini omisso ansam loci corrumpendi dedisse ei videbatur, ut factum est saepissime. v. quae congeffit ad Lucani L. II. 218. et L. VI. 728. De eadem re Liuius L. VIII. c. 35. *Liberavit onere consensus populi Romani ad preces et obtestationem versus, ut sibi poenam magistri equitum dictator remitteret.*

68 *Postea*] Sic et alii scriptores; quasi T. Manlius Imperiosi nomen ex hoc facto acceperit, uti inde etiam dicta *Manliana imperia*. Verum recte docuit cel. Perizonius, huius Titi patrem *Lucium Manlium Imperiosi* cognomen iam habuisse; adeoque eius filio, quasi hereditarium adhaesisse, ut contigit fere omnibus cognominibus. Adi eum Animadu. histor. c. VIII. p. 350. et segg. Oudend.

69 *Q. Fabius Maximus*] Seruilianus scilicet, in Lustrania Procos. Adi Figh. Ann. T. II. p. 482. et notas ad Valer. Max. L. II. 7. 11. Orosum L. VI. c. 4. Praenomen hic deest in Palat. et Leidenf. sec. *dexteras* MSS. et Edd. nonnullae cum Saresb. Totum exemplum abest a Mediceo pr. Oudend.

70 *C. Curio*] Non *Consul*, sed *Proconsul* Curio bellum Dardanicum gessit; ut probat Epitom. Liuii XCV. *C. Curio Proconsul Dardanos in Thracia domuit.* Et Sallustius Histor. Fragm. p. m. 31. *Eodem anno in Macedonia C. Curio principio veris cum exercitu profectus in Dardaniam, quibus potuit modis, dictas pecunias exegit.*

71 *Insidiosam*] *Seditiosam* in MS. inuenit Scriuerius, quod etiam habet Vaticanus. *Insidiosam* autem recte seruier, non est, quod dubitemus. *Insidiosum* *expeditionem* dicit auctor, ob filuarum, quibus

diosam negasset, quatuor legiones eduxit armatas, et⁷² consistere ordinibus, detectis armis velut in acie, iussit. Post haec seditiosam legionem inermem procedere, discinctamque, in conspectu armati exercitus, stramenta coegit secare; postero autem die similiter fossam discinctos milites facere. Nullisque precibus legionis impetrari ab eo potuit, ne signa eius submitteret, nomenque aboleret, milites autem in supplementum ceterarum legionum distribueret.

XLIV. ⁷³ Q. Fulvio, Appio Claudio Coss, milites ex pugna Cannensi in Siciliam ab Senatu relegati postulaue-

bus illae regiones abundabant, frequentiam, quae ad insidias hosti struendas inprimis aptae fuerunt. Sic exercitus Romanus in *salu Caudio per insidias ita clausus fuit, ut non posset euadere*. Florus L. I. c. 16. §. 10. Et Ciminus *salus tanto terrori erat, ut Senatus Consuli denuncaret, ne tantum periculi ingredi auderet*. L. I. c. 17. §. 3. Immo hunc Curionem, cum Dacia tenuis venisset, *tenebras saltuum expansisse* scribit idem L. III. c. IV. §. 6. Quid imperatori δὲ θεῶν καὶ δυνάμεως ἡγεῖται ἀγνοῦντι τὸν στρατὸν observandum sit, docent Onosander c. VII. Leo c. IX. §. 9. 26. 46. Constantinus p. 30.

⁷² *Consistere ordinibus*] Quatuor Regii Codd. Voss. et tres Hill. habent *ordinibus*, cum in vulgatis esset, *iussit omnibus consistere*. Haec vero constructio soloea est, et non, nisi deprauata iam Latinitate, a scriptoribus adhibita; quidquid etiam alii defendere eam cohentur. Consule Gronovium ad Livii L. XXVII. c. 24. et Burmannum ad Ouid. Metam. L. VIII. 752. ac quos illic laudat. Hic autem MSS. mei omnes, numero tredecim, et Edd. Modium et Steuchium praecedentes, habent *ordi-*

nibus, optime. Quemque suo in ordine consistere iussit, velut in acie. *Omnibus* apparet primum in margine Ed. Hittorpianae, forsan pro varia lectione Editionis, mihi non vilae. Oudend.

⁷³ *Q. Fulvio*] In multis MSS. male est *A.* vel *Cn.* *Q. Fulvium* cum Appio Claudio tunc consulatum gessisse, Livius testis esse potest L. XXV. c. 3. *Q. Fulvius Flaccus tertium, Appius Claudius consulatum ineunt* — *Consulibus bellum cum Annibate et binas legiones decretae*. Oudendorpius post *milites ex pugna Cannensi* aliquid excidisse putat, ut reliqui vel *cedentes*, quomodo est apud Saresber. L. VI. c. 13. Neque tamen, tacentibus omnibus, quos consulere datum est, Codd. MSS. necessarias hasce voces ad supplendum sensum existimamus. Nam *ex Cannensi pugna* hic idem est, quod *post Cannensem pugnam*: quae frequens huius Praepositionis vis est apud optimos scriptores. Sic Velleius L. II. c. 33. 1. *Ex consulatu sortitus est Asiam*. et L. II. c. 78. §. 3. *Ex consulatu obtinebat Hispaniam*. Tacitus L. III. Ann. c. 6. *Ex moerore solatia*, i. e. *post moerorem solatia*. Per milites adeo ex ipsa historia et Senatus Decreto

lauerunt a Cos. M. Marcello, vt in proelium ducerentur. Ille Senatum consuluit: Senatus negauit, sibi placere committi his Rempubicam, quam deseruissent; Marcello tamen permisit facere, quod videretur; dum ne quis eorum munere vacaret, neue donaretur, neue quod praemium ferret, aut in Italiam reportaretur, dum Poeni in ea fuissent.

XLV. ⁷⁴ M. Salinator Consularis damnatus est a populo, quod praedam non aequaliter diuilerat militibus.

XLVI. Quum ab Liguribus in proelio Q. Petillius Cos. interfectus esset, decreuit Senatus, vti ea legio, in cuius acie Cos. erat occisus, tota infrequens referretur, stipendium ei annum non daretur, ⁷⁵ aeraque rescinderentur.

CAP.

ii sunt intelligendi, qui ad Cannas commilitones suos pugnantes ipsamque Rempubicam deseruerant, vt habet Liuius L. XXV. c. 7. Committi autem respublica non ducibus solum, sed militibus quoque recte dicitur, quod in praelii concursu abijt res a consilio ad vires vimque pugnantium, vt Nepos ait in Thraly. c. I. §. 4.

⁷⁴ M. Salinator] Hic nimirum fuit M. Liuius Salinator, de quo Liuius L. XXVII. c. 36. M. Liuius erat multis ante annis ex consulsu populi iudicio damnatus. Adi Pigh. Ann. A. V. C. 534. Oudendorpius.

⁷⁵ Infrequens referretur] Supra n. 43. Legionis signa submittentur: Legioni adimerentur signa, eius milites in supplementum aliarum legionum distribuerentur. Nam secundum Festum infrequens appellabatur miles, qui abest, absuitque a signis. Cornificius ad Hereannium L. IV. Praetereo, quod militiae se infrequensem tradidisti. Aufonius ad Paulum: Et quia sub imperatore meo merui: procedere mi-

hi inter frequentes stipendium iubebis. Seu aliter, aere dirutum facies. Aere dirutus est, cuius aera rescinduntur. Festus: Dirutum aere militem dicebant antiqui, cui stipendium, ignominiae causa, non erat datum: quod aes diruebatur in fiscum, non in militis saeculum. Quo Aufonius alludit dicto loco: Vt cumulo carminis in fiscum suum redacto, redeant versus, vnde venerunt. Varro L. II. Vita P. R. Stipendium appellatur, quod aes militi semestri, aut annum dabatur. Cui datum non sit propter ignominiam, aere dirutus est. Tennul.

⁷⁶ Aeraque rescinderentur] A numeroque rescinderentur Medicei et Edd. Italicae: quae deest etiam in decem aliis mss. vnde adducor, vt credam, rectum esse: stipendium ei non daretur, annuaque aera rescinderentur. Porro resciderentur iidem MSS. omnes cum Ed. Paris. praeter Vaticanum: de quo dubito. Nihilo minus rescinderentur praefero. Rescindere est irritum facere, abolere. Recidere est diminueri,

C A P. II.

De effectu disciplinae.

Exemplum I.

Bruti et Cassii exercitus, memoriae proditum est, bello ciuili, quum vna per Macedoniam iter facerent, priorque Brutus ad fluuium, in quo pontem iungi oportebat, peruenisset, Cassii tamen exercitum et in efficiendo ponte, et in transitu maturando praecessisse. Qui vigor disciplinae effecit, ne solum in operibus, verum et ² in summa belli praestarent Cassiani Brutianos.

II. C. Marius, quum facultatem elegendi exercitus haberet, ex duobus, qui sub Rutilio, et qui sub Metello, ac postea sub se ipso meruerant, ³ Rutilianum,

minuere, abradere: adeoque per *aera reciderentur*, innueretur, aliquid tamen stipendii praeteriti iis fuisse concessum. Ad Gronouium ad Liu. L. XLIV. c. 5. et Obseru. L. II. c. 22. L. IV. c. 16. Graeu. ad Sueton. Calig. c. 44. Est, qui legit *resignarentur*. Oudend.

I *Ne solum*] Sic omnes ante Modium editiones habent, cum in sequentibus male particula non inserta conspiciatur, *ne non solum*, refragantibus omnibus Codd. MSS. Ne autem pro *ut* non positum est, ut frequenter apud veteres scriptores occurrit. Tacitus Annal. L. II. c. 29. *Mox libellos et auctores recitat Caesar, ita moderans, ne lenire, neue asperare crimina videretur.* Quod vero in summa belli Cassiani a nostro Brutianis praestitisse dicuntur, historicos a suis partibus non habet, quod pluribus ostendit Perizonius Animadu. Histor. c. 2.

² *In summa belli*] Summa belli non simpliciter notat praelia, sed

omne id, in quo plurimum consistit momentum, et vnde cardo rerum quasi vertitur. Quo sensu saepe haec vox apud Lium occurrit. L. XXIX. c. 4. *Summae belli molem adhuc in Sicilia esse.* L. XXXII. c. 17. *Nec eam ignominiam ad vnus modo expugnandae moram urbis, sed ad summam vniuersi belli pertinere ratus, quod ex momentis paruarum plerumque rerum penderet.* L. XLIX. c. 3. *Postquam summam belli, ac regias omnes copias, terramque hostilem tam e propinquo conspexerunt.* Atque sic etiam alii. Vide ad Lucan. L. V. 696. vbi quidam legunt:

Sufficit ad summam belli.

Summam belli committere, tradere duci, frequentissimum est. Ceterum et pro etiam rescripti, fide plurimorum Codicum et Ed. Paris. Oudend.

³ *Rutilianum*] Rutilianus ille exercitus certioris disciplinae a Mario habebatur, quia *Rutilius* armorum tractandorum meditationem militibus tradidit, iisque vitandi

num, minorem quidem, quia certioris disciplinae ar-
bitrabatur, 4 praeoptavit.

III. Domitius Corbulo, 5 duabus legionibus et
paucissimis auxiliis, disciplina correctâ, Parthos susti-
nuit.

IV. Alexander Macedo 6 quadraginta millibus ho-
minum, iam inde a Philippo patre disciplinae adfue-
factis, orbem terrarum adgressus, innumeras hostium
copias vicit.

V. 7 Cyrus, bello aduersus Persas, quatuordecim
millibus armatorum inmensas difficultates superauit.

VI. Epa-

*et inferendi ictus subtiliorem ratio-
nem per lanistas legibus ingenera-
vis, auctore Valerio Max. L. II.
c. 3. §. 2. Recte quidem. Nam
in omni confictu non tam prodest
multitudo, quam virtus, iudice Ve-
getio L. I. c. 8.*

4 *Praeoptavit*] In primis edi-
tionibus legitur *punctavit*; sed con-
tra omnium Codd. MSS. auctori-
tatem, et aevi Frontiniani Latini-
tatem: quippe vocem istam apud
nullum probatum scriptorem fac-
ile reperias. Quamquam enim
Puncturis in cute *punctis* milites
*scripti et matriculis inserti fue-
runt*, teste Vegetio L. II. c. 5. hic
tamen, cum de toto Rutillii exer-
citu agatur, conuenientius longe
est illud *praeoptavit*, quod ipsi
Codd. MSS. praeferunt; quoque
noster vitur c. V. §. 22. *Præ-
optauerunt spectare supplicia pigno-
rum suorum.*

5 *Duabus legionibus*] Hillensb.
cum duabus: immo vero *tribus*,
qui error videtur esse ipsius aucto-
ris. Nam initio duae legiones Cor-
buloni assignatae erant, vt docet
Tacitus L. XIII. Annal. c. 8. sed
deinceps adiecta est ex Germania
legio cum equitibus alariis, et pe-
ditatu cohortium, teste eodem c.
35. vbi omnino vide, quam tigi-

de disciplinam militarem, quae
erat corruptissima, correxerit Cneus
iste Domitius Corbulo, tunc Pro-
consul Neronis in Armenia. Adde
Dionem Cassium L. LXII. p. 710.
Ο γάρ τοι Κορβύλων συστήσας τε
τὰ στρατιωτικὰ ἐσκεδάσμενα καὶ
ἀσκήσας ἡμῶλημένα, et nostrum su-
periore cap. §. 20. 28. Verum et
iam ante in Germania legiones ope-
rum et laboris ignauas veterem ad
morem reduxit. Tacitus Annal.
L. XI. c. 18. Oudend.

6 *Quadraginta millibus*] Quod
ad numerum militum attinet, qui-
bus Alexander hostem petiit, ter-
rarumque orbem aggressus est, dis-
sentiant inter se veteres scriptores.
Plutarchus in Alexandri vita c.
XXIII. scribit, quosdam Alexandro
tribuisse *τρισμυρίους πεζους*, alios
τετρακισχιλίους καὶ τρισμυρίους.

7 *Cyrus*] Hoc exemplum, et
quod §. VII. occurrit, vnum idem-
que a Frontini manu fuisse, cum
idem imperatoris nomen, tum idem
numerus militum veri simile red-
dunt; in sequenti forte tempore ab
imperitis librariis diuisum et im-
mutatum videatur. De numero
illorum Graecorum ita scribit Xe-
nophon, dux eorum in Exped. Cy-
ri L. I. p. 10. ἔγινοντο αἱ σύμ-
παντες,

VI. Epaminondas, dux Thebanorum, quatuor millibus hominum, ex quibus quadringenti tantum equites erant, Lacedaemoniorum exercitum viginti quatuor millium peditum, equitum mille sexcentorum vicit.

VII. A quatuordecim millibus Graecorum, qui numerus in auxiliis Cyri aduersus Artaxerxen fuit, centum millia barbarorum proelio ⁸ superati sunt.

VIII. Eadem Graecorum quatuordecim millia, proelio amissis ducibus, reditus sui cura vni ⁹ ex corpore suo Xenophonti Atheniensi demandata, per iniqua et ignota loca, incolumia reuerfa sunt.

IX. Xerxes ab ¹⁰ trecentis Lacedaemoniorum ad Thermopylas vexatus, quum vix eos confecisset, hoc

P 2

fe

παντες, πολλῶν μὲν ἄνδρες καὶ χίλιοι, πελταταὶ δὲ ἅμφὶ τὴν διαχιλίαν, cui nos merito potissimum credimus. Qui eos μάλιστα fuisse tradunt scriptores, quos inter Polyaeus L. I. c. 49. §. I. τῶν βαλόντων rationem potissimum habuisse videntur.

8 *Superati sunt*] Praelio deest in vnico Mediceo pr. sed *superati* exhibent Mediceus vterque, Pentrensis, et Edd. Rom. ac Bonon. Eleganter et vere. Liuius L. XXVII. c. 16. *Millia triginta seruilium caput dicuntur capti.* L. XXX. c. 18. *Duo millia et pars maxima ea legione XII amissi.* L. XXVIII. c. 18. *Millia hominum quatuor in foro Romano securi percussi sunt.* Edd. quaedam aliae *percussa.* L. XLIV. c. 42. *Vagi e fuga V milia hominum capta.* Supra L. II. 3, 21. in nonnullis *quinque millia desiderati sunt.* Infra L. IV. c. 7. §. 23. *Quatuor millia, qui segnius pugnaverant.* Plura siquis desiderat, adeat Gronouium ad Liuii L. XXXVII. 39. *duo millia relictis sunt.* et notas ad Curtii L.

IV. 4. 16. *duo millia crucibus adfixi.* itemque Sanctii Mineru. p. 716. aliosque Grammaticos. Oudendorpius. Est nimirum in eiusmodi dicendi ratione, illa frequens optimis scriptoribus Synthetis, quae rem potius, quam Grammaticam verborum structuram respicit: qualis etiam in illis apud Matth. c. XXVIII. 19. v. Vigerum p. 47. et ad eum cl. Hoogeveen.

9 *Ex corpore suo*] i. e. *numero.* Corpus apud scriptores saepius pro numero poni, satis notum est. Varia exempla vel solus Iustinus suppeditare potest. L. XIV. c. 11. *Vnum ex corpore suo esse velint.* L. VI. c. 6. *Vnumque corpus equitum pedestriumque copiarum iniuncti exercitus fecit.*

10 *Trecentis*] Illi nimirum trecenti soli Spartani fuerunt, qui ex quatuor millibus Graecorum, qui angustias Thermopylarum cum rege Leonida occuparunt, remanserunt. Iustinus L. II. c. 11. *Trecentos fuisse scribunt Cicero de Finib. L. II. c. 30. Aelianus V. H. L. III. c. 25. aliique. Quingentos ponit Diodorus Sicul. L. XI.* 6.

se deceptum aiebat, quod multos quidem homines haberet, " viros autem, disciplinae tenaces, nullos.

C A P. III.

De continentia.

Exemplum I.

M. Catonem vino eodem, quo remiges, contentum fuisse, traditur.

II. Fa-

c. 2. Sexcentos habet Iustinus l. c. Ex quo dissensu patet, quam incerta sint, quae de certo numero in eiusmodi rebus tradunt scriptores.

II Viros] Cl. Wesselingius rā disciplinae tenaces delere, si vel vnus addiceret codex, mallet. Certe acutior meliorque esset oratio; eoque sensu viros, pro fortes homines, ἀνδρῶν, saepissime sumi, notissimum est. At nunc, cum omnes id seruent MSS. iuui locum distinctionibus, quae vulgo aberant, viros autem, disciplinae tenaces, nullos. vt duo dixerit Xerxes, nempe nec se fortes, nec exercitatos, et ad nutum imperatoris obediētes habere viros. Alioquin et ego inducere velim. Oudendorpius. Hinc secundum Ciceronem de Off. l. l. c. 18. in probis maxime in promptu fuit:

Vos etenim iuuenes animum geritis muliebrem;

Ille viraga viri.

Hinc vir apud Romanos, aequē vt ἀνὴρ apud Graecos, βῆρω significat, rebus praecclare gestis suaeque virtute insignem. Sic Virgilius l. l. Aen. v. l.

Arma virumque cano.

Et Homerus Odys. l. l. 1.

Ἀνδρᾶ μοι ἄνπερ Μῦσα πολλὸν ἔρεπον.

De imperatoribus Graecis et Ro-

manis Nepos in Hannib. c. XIII. §. 4. *Quo facilius, collatis virorumque factis, qui viri praefereudi sint, possit indicari.*

I Catonem] Cod. Leid. sec. habet Cato contentus, quae lectio melior omnino vulgata est, et ad adcuratorem Latinitatem propius accedit. Nec verq̄ ideo a recepta scriptura discedendum esse existimamus, quae Graecorum dicendi rationem exprimit. Sic noster l. l. c. III. §. 9. *Aemilianum Scipionem traditur — accepto pane vestii solitum.* Et apud Nepotem in Paulan. c. V. *Dicitur eo tempore matrem Pausaniae vixisse.* Tacitus l. l. c. §. 2. *Tantum, antequam digrederetur, multo apud patrem sermone orasse dicebatur.* l. l. c. 50. *vt tantum superioris Germaniae exercitus desciuisse crederetur.* Eadem de Catone habet Valerius Max. l. l. c. 3. §. 11. *Si quis hoc saeculo vir illustri pellibus boedinis pro stragulis utatur, tribus seruis contentus Hispaniam regat, et quingentorum assium sumtu transmarinam provinciam petat, eodem cibo eodemque vino, quo nautae, contentus sit, nonne mirabilis existimetur? Atqui ista patientissime superior Cato tolerauit.* Vappa autem vtplurimum se proluerunt nautae et remiges, vt Horatius canit. l. l. Seru. §. v. 16.

Multa proluus vappa nauta.

II. Fabricius, quum ² Cineas legatus Epirotarum grande pondus auri ³ dono ei daret, non accepto eo, dixit, Malle se habentibus id imperare, quam habere.

III. Atilius Regulus, quum summis rebus praefuisset, adeo pauper fuit, ut se, coniugem liberosque toleraret agello, qui colebatur per vnum villicum. Cuius audita morte, scripsit Senatui de successore: destitutus rebus obitu ferui necessariam esse praesentiam suam.

IV. ⁴ Cn. Scipio post res prospere in Hispania gestas, in summa paupertate decessit, ne ea quidem relicta pecunia, quae sufficeret in dotem filiarum: quas ob inopiam ⁵ publice dotavit Senatus.

V. Idem praestiterunt Athenienses filiis Aristidis, post amplissimarum rerum administrationem, in maxima paupertate defuncti.

P 3

VI. Epa-

² Cineas] Ita rectius ex melioribus libris scribendum pro Cyneas, olim censuit Grasuius, cuius sententiae etiam Graecorum scriptura *Κινέας* fauet. v. Polyaeus L. II. c. 32. Vtrum enim a *κινέη* suam habeat originem, pro certo dici non potest.

³ *Dono*] Deest in Palat. Mox pro non accepto eo Medicei si accepto ei esset. dein aurum imp. id. Leid. sec. τὸ χρυσὸν ἔχει in hoc responso Plutarchus, qui, ut ceteri, Curio tribuit in Apophthegm. p. 194. et Aurelius Victor c. 33. Contra id deest in Palatino et Medic. sec. Forlan rectius. Habere sine casu notat diuitem esse. Saepe amor habendi. Tritum illud, unde habere, quaerit nemo. Sed adici. Burnmannum ad Phaedr. Prolog. L. III. 21.

Cumque habendi penitus corde eraserim.

Oudendorpius.

⁴ Cn. Scipio] Inepte apud Saresber. et hic in Edd. quibusdam C. scribitur. Sed et errat cum Seneca, vel non distincte satis rem narrat auctor. Non filias, sed filiam dotavit Senatus: non post res in Hispania gestas, eiusque mortem; sed dum illas gerebat Cn. Scipio, ut docent Zonaras et Valerius Max. L. IV. c. 4. §. 10. Consulte Dempsterum in Paralip. ad Rosini L. VII. Antiqu. c. 31. Cel. Perizonium de lege Voconia p. 137. et in Obseruat. Histor. p. 80. Apuleium in Apolog. p. 319. edit. Colu. Ceterum vulgo contra MSS. edebatur gestas in Hispania. Oudendorpius.

⁵ *Publice dotauit*] i. e. publicis et de communi aerario datis dotibus collocauit, ut habet Nepos in Aristid. c. III. §. 3. Quod nimirum hoc loco Frontinus de Scipionis filiabus (l. potius filia) refert: idem de filiabus Aristidis Nepos l. c. et sequenti proxime exemplo noster memorant.

VI. Epaminondas, dux Thebanorum, tantae abstinentiae fuit, ut in suppellectili eius ⁶ praeter ahenum et unicum verum nihil inueniretur.

VII. Hannibal ⁷ surgere ⁸ de nocte solitus, ante noctem non quiescebat, crepusculo demum ⁹ ad coenam vacabat: neque amplius quam duobus lectis discumbebatur apud eum.

VIII. Idem,

⁶ *Praeter ahenum et unicum verum* Voss. 3 Reg. et 1 Hill. Leid. pr. Cantabrig. aliique veteres codices corruptum valde hunc exhibent locum: *praeterito reatu et unicum verum*. Unde Graevius, Gronovius et Vossius legendum censuerunt: *peram et unicum verum*. Oudendorpius tamen verius putat, *praeter ferreum et minutum verum*, adductus verbis Plutarchi in vita Fabii p. 189. Ἐπαμινώδαν μὲν ἠνθοῖσι δημοσίᾳ διὰ πνίαν, ἣν ἀπέλιπον ὁ ἄνθρωπος, ἰδὼσαν. ἔδδεν γὰρ οἴκοι τελευτήσαντος εὐρεῖσθαι, πλὴν ὀβελίσκων σιδηρῶν. quae postrema verba reddiderunt interpretes: *praeter verum minutum ferreum*. Ceterum in militari suppellectili *verum* necessarium cuique militum fuisse, qui ipsi cibos sibi parabant, declarat Scipio, qui cum omnia ad luxum pertinentia vasa e castris remouisset, χύτρων, ὀβελίσκων, ποτήριον tamen habere permisit. v. Polyaeus L. VIII. c. 16. §. 2.

⁷ *Surgere de nocte solitus* Somni parcioris imperatores esse iubent strategici scriptores, secundum Homericum illud, Iliad. L. II. v. 24. 25.

Ὁ δὲ Χρὴ παννύχιον εὐδαίην βυλφφέναν ἀνδρα,

ὅτι λαοὶ τ' ἐπιτετράφονται, καὶ τρέσα μέμνηλε.

quod circa noctis silentia, omnia consilia melius adcuratiusque per-

pendi possint. Vere Onofander c. I. Ἐν νυκτὶ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ, ψυχῆς ἡρεμίας, τεταγῆς γνώμης τελευτῶν. Adde Leon. c. II. §. 4. c. XX. §. 7. 130. Mauricius p. 175. Quare summos quosque viros, qui domi bellicae administrationis reipublicae praefuerunt, modici somni fuisse prisca annalium monumenta testantur. De Hannibale Silius Ital. L. XII. §. 59.

Vigil ille, nec ullam

Ad requiem facilis, credensque

abscedere vitae,

Quod sopor eripias, tempus,

radiantibus armis

Induitur.

De Aenea Virgilius L. V. Aen. 720.

Tum vero in curas animum diducitur omnis,

Et nox atra polum bigis subnectis tenebat.

vbi Servius notat, Graecis noctem ideo dici εὐφρόνην, quia subtilis homo sapiat, quam interdum,

⁸ *De nocte* De nocte i. e. media nocte, l. statim post mediam noctem. Horatius L. I. Epist. 2. v. 32.

Ut ingulcent homines, surgunt de nocte latrones;

Ut te ipsum serues, non expectigisteris?

Terentius Adelph. V. 3. §. 55. imo de nocte censo.

⁹ *Ad coenam vacabat* Pro eo in pluribus Codd. MSS. trita illa locutio est *ad coenam vacabat*; quam

VIII. Idem, quum sub Hasdrubale Imperatore militaret, plerumque super nudam humum, ¹⁰ fagulo tectus, somnos capiebat.

IX. Aemilianum Scipionem, traditur, in itinere cum amicis ambulantem, accepto pane, vefci solitum.

X. Idem et de Alexandro Macedone dicitur.

XI. Masinissam, nonagesimum aetatis annum agentem, meridie ante tabernaculum stantem, vel ambulantem capere solitum cibos, legimus.

XII. M'. Curius, quum, victis ab eo Sabinis, ex Senatusconsulto ampliaretur ei modus agri, quem ¹¹ consummati milites accipiebant, gregalium portione contentus fuit: malum ciuem dicens, cui non esset idem, quod ceteris, fatis.

XIII. Vniuersi quoque exercitus notabilis saepe fuit continentia, sicuti eius, qui sub M. Scauro meruit.

P 4

Nam-

quam a librariis esse suppositam, nemo dubitabit. *Vacare ad aliquid pro vacare alicui rei*, probam esse locutionem atque veterum scriptorum auctoritate munitam, docet Ouidius L. III. ex Ponto El. I. v. 142. vbi de Livia, Augusti uxore, canit:

Corporis ad curam vix vacas illi sui.

cum praepositione in idem L. III. ex Ponto El. 3. 36.

In nullum mea mens grande vacavit apus.

IO *Sagulo tectus*] In quibusdam impressis, legitur *saeculo*. Veram autem esse receptam scripturam, ipse Lilius declarat L. XXI. c. 4. *Ea (quies) neque molli strato, neque silentio arcessita: multi saepe militari sagulo opertum humi iacentem inter custodias stationesque militum conspexerunt. Is vero Romanorum quoque, vigente militari disciplina, mos fuit, ut humi somnum caperent, teste Seneca ad Helviam c. X. Scilicet maiores nostri, quorum virtus etiam nunc*

vicia nostra sustentat, infelices erant, qui sibi manu sua parabant cibum; quibus terra cubile erat.

II *Consummati milites*] *Consummati milites* dicuntur, qui stipendia rite facta consummarunt; vel, ut alias loqui amant scriptores, *emeriti*, vel *emeritae militiae milites*. Sic etiam apud Suetonium in Caligula c. XLIV. *At in exercitu recensendo, plerisque centurionum maturis iam, et nonnullis ante paucissimos quam consummaturi essent dies, primos pilos ademit, caussatus senium cuiusque et imbecillitatem.* Merito adeo a magno Turnebo, qui aliter *consummatos milites* fuit interpretatus L. XXX. Aduers. c. 33. discessionem facit Gronovius. Huc referri meretur locus Plinii L. VIII. c. 7. quem item hic laudat. Oudendorpius, in *consummatione gladiatorum*, qui nimirum expleto annorum vel pugnarum numero, missionem acceperunt; eademque, quae *milites*, ratione, *consummati gladiatores* dicti fuerunt.

Namque ¹² memoriae tradidit Scaurus, pomiferam arborem, ¹³ quam ¹⁴ in pede castrorum fuerat complexa metatio, postero die abeunte exercitu, intactis fructibus relictam.

XIV. Auspiciis Imperatoris Caesaris Domitiani Augusti ¹⁵ Germanici, eo bello, quod Iulius Civilis in Gallia mouerat, Lingonum opulentissima ciuitas, quae ad Civilem descuerat, quum adueniente exercitu Caesaris populationem timeret, quod contra expectationem ¹⁶ inuiolata, nihil ex rebus suis amiserat, ad ob-

(6-

¹² *Memoriae tradidit*] In libris, quos de sua vita edidit Scaurus, de quo videtur G. I. Vossium de Histor. Lat. L. I. c. 9.

¹³ *Quam*] Vaticanus, Mediceus et Edd. Italicae quas in p. c. f. completa metatione. Leid. sec. complexus metator. Non male scribi posset complexa metatione passus; quomodo hoc participium apud optimos auctores usurpatur. Vide Thesaurum Fabri, et N. Heinf. ad Ouid. Ep. IV. 139. Sed non opus est. Saresberienfis haec tamquam ex ipso Scauri opere citat. *Memoriae tradidit continentiam militarem. Pomiferam, inquit, arborem, quam in pede castrorum fuerat complexa metatio, postremo die continetibus aeneatoribus et abeuntibus nobis, intactis fructibus exercitus reliquit indemnem. Postera hic est in Petrensi, ut alibi saepius. Oudend.*

¹⁴ *In pede castrorum*] Cum Graeci imprimis; saepius vero etiam Romani castra in montibus collibusque, ἐν τῷ ὄρει καὶ λόφῳ, secundum Onofandrum c. X. §. 8. posita haberent: veri perquam similis videtur Tennulii sententia, qui pedem castrorum, ut pedem montis, iniam et versus montis radices sitam castrorum partem hoc loco dici arbitratur.

¹⁵ *Germanici eo bello*] In vulgatis adhuc legebatur *Germanico bello*. At rectius omnino Cod. Medicei auctoritate Oudendorpius, ipso Frontino duce, reposuit *Germanici eo bello*. Similiter enim L. II. c. 11. §. 7. *Imperator Caesar Augustus Germanicus eo bello, quo victis hostibus cognomen Germanici meruit*. Id. L. II. c. 3. §. 23. *Imperator Caesar Augustus Germanicus*. *Germanici* autem cognomen post duos triumphos adsumit, teste Suetonio in Domit. c. XIII. cf. Agricolae vitam c. XXXIX. Idem cognomen praeferunt etiam Nummi, quorum Patinus aliquot ad Suetonium exhibet.

¹⁶ *Inuiolata*] *Continentia* dum maximum momentum semper victoriae fuit. Florus L. IV. c. 12. *Mores nostros magis, quam arma sub imperatore Druso suspiciebant*. L. II. c. 6. de Hispanis: *Certum est tamen, ad profigendam provinciam maxime proficisse singularem Ducis sanctitatem*. Et apud Curtium L. IV. c. 10. Darii legati ad Alexandrum: *Darium, ut pacem a te iam hoc tertio petere, nulla vis subegit; sed iustitia et continentia tua expresse*. quos laudat ad h. l. Tennulius. Hinc etiam est, quod Strategicorum praecepta copiarum duci ἀφύλαγνται in primis commendant. Sic Onofan-

der

quium redacta, septuaginta millia armatorum ¹⁷ tradidit mihi.

XV. ¹⁸ L. Mummius, qui, Corintho capta, non
P 5 Ita-

der c. I. §. 7. Ἡ δ' ἀφύλαργυρα δοκιμασθήσεται καὶ πρώτη. τῷ γὰρ ἀπροδοκῆτως καὶ μεγάλῳ φρονίῳ προέτασθαι τῶν πραγμάτων αὐτῇ παραίτια. Quanti ἀφύλαργυρίαν fecerint Romani, docet Polybius T. I. p. 693.

17. Tradidit mihi] Sic legit etiam Guïetus, explicans, mihi Frontino, auspiciis imperatoris Domitiani accipienti. Nam et Scriuerius, qui e tribus MSS. eandem lectionem dedit, inuenit in margine, nota tempus auctoris. Omnes fere pedestres auctores militiam sunt secuti. Cicero fuit Syllae miles, auctore Plutarcho; vt alii, tiro in exercitu Cn. Pompeii consulis. Suetonius tribunatum militum fuit adeptus. Valerius Maximus stipendia fecisse, et in Asiam cum Sexto Pompeio nauigasse dicitur incerto auctori in ipsius vita. Velleius in Germania sub Tiberio Praefectus equitum fuit. Plinius maior equestribus militiis industrie fundus. Plinius iunior Tribunus militum fuit. Ipse Horatius meruit Tribunus militum L. II. Od. 7.

Tecum Philippus et celerem fugam

Sensu, relicta non bene parmula. Tennul.

Tradidit mihi ex meis praeter Palatin. exhibent Leidens. pr. Petrens. Cantabrig. tert. Gudianus et I. Saresberiensis. In Mediceo primo tradidit inde. Edit. Wechel. tradidit ei. In ceteris MSS. et Edd. deest τὸ ei. Quapropter ei secure eiecti, et mihi reposui. Quod et certis rationibus fecisse mihi videor. Nam si ipsi praesenti Imperatori Lingonum ciuitas sese tradidisset, initio huius exempli auctor non di-

xisset *Auspiciis imperatoris*; sed consilio et ductu eius, eique hanc de exercitus sui continentia gloriam apertius tribuisset: vt fecit in praecedentibus libris quater, vbi non auspiciis imperatoris, sed ab ipso imperatore gestam fuisse rem narrat. Quod aduertit etiam bene Guïetus. Verisimile praeterea est, Frontinum hoc in bello cum imperio contra Ciuilem missum esse, vt virum militiae bene peritum: quippe a quo iam ante Silurum gens in Britannia esset subacta. Qua de re consule doctissimi Poleni prolegomena. Ex eo etiam, quod quinque in hoc paruo libro mentionem faciat rerum, in Germania sub Domitiano gestarum, non leue argumentum videtur peti posse, auctorem ipsum hisce rebus agendis interfuisse, et non multo post, hosce libros conscripsisse, certe viuo etiamnum Domitiano: nam neque Neruae, neque Traiano, quorum in libro de aquaeductibus honorificam saepe facit mentionem, hicvltum datum est exemplum: immo ne quidem Dacici belli postea a Domitiano gesti meminit; adeo vt inter Germanici et Dacici bellitempus hoc opus editum fuisse clare adpareat. Vide ibidem Polenum. Oudendorpius.

18 L. Mummius] I. Saresberienfis L. V. c. 7. perquam corrupte exhibet Lucilius Meromius. At enim vero ipsa historiarum monumenta L. Mummius legendum esse clamitant. Sic Florus L. II. c. 16. §. 6. Quid signorum, quid vestium, quidue tabularum raptum, incensum atque proicctum est! Cui addi potest Liuii Epit. LIII. Mummius, omni Achaia in deditionem accepta, Corinthum ex Senatusconsulto diruit. — Ipse L. Mummius ab-

Italiam solum, sed etiam¹⁹ prouinciã tabulis statuisque exornauit, adeo nihil ex tantis manubiis²⁰ in suum conuertit, vt filiam eius inopem Senatus ex publico dotauerit.

C A P. IV.

De iustitia.

Exemplum I.

Camisso, Faliscos obsidenti, Iudi magister liberos Faliscorum, tamquam ambulandi caussa extra murum eductos, tradidit, dicens¹ repetendis eis obsidibus necessario

abstinensissimum virum egit: nec quidquam ex illis opibus ornamentoque, quae praedines Corinthibus habuit, in domum eius peruenit.

19 *In prouinciã*] Pro prouinciã Lipius ad marginem libri sui correxit *prouincias*, cui lubens equidem accedam. Sic *Italia* et prouinciæ sibi opponuntur apud Veileium Patere. L. II. c. 15. *ut ciues Romanos ad censendum ex prouinciis in Italiam renouauerint.* Eadem fete hic de Corinthi captae tabulis statuisque Frontinus, quae de demersa Romanorum classe, praeda hostium opulenta, habet Florus L. II. c. 2. §. 31. *Quantus o! tunc triumphus tempestate intercedit, cum opulenta praeda classis, aduersis acta ventis, naufragio suo Africam et Syrtis, omnium imperia gentium, insularum littora impleuit!* Et paucis interiectis: *quum Punicas praedae omnibus promontoriis insulisque frustarentur et fluitarent.* Oudendorpius audacior paulo coniectura proposuit, *sed et totam prope Europam:* quae cum omni MSS. auctoritate destituatur, nimisque longa a recepta ubique scriptura recedat, viz

equidem existimem esse futuros, qui ei subscribant.

20 *In suum conuersio*] Saresber. *in suum conuertit usum.* Petreus. *in suum usum conuertit.* Verum non raro *meum, tuum, suum* elliptice usurpari notum est. Alii *in suam domum insulit.* Sic Aurelius Victor c. 60. *Mummius Corinthum signis tabulisque spoliavit, quibus cum totam repieffet Italiam, in domum suam nihil insulit.* Ita MS. Leid. Vulgo non bene, *consulit.* Epitom. Liuii III. *L. Mummius abstinentissimum virum egit: Nec quidquam ex iis opibus ornamentoque in domum eius peruenit.* Abstinentiæ eius, quam simili fere modo detrahit Cicero L. I. in Verr. c. 20. non paruum momentum addidit ignorantia artificij. Vide auctores citatos ad Flor. L. II. c. 16. et Plinium l. adducto. Oudendorpius.

1 *Repetendis ei*] Scriuerius, scriptura I. Saresber. L. V. c. 7. adductus, *resensis eis*, legendum coniecit. Cum vero haec lectio, melior licet, nullius Cod. MS. fide nitatur, nos quidem vulgaram suo loco mouendam non existimamus, facile id facturi, si vel vnius Codicis

sario ciuitatem imperata facturam. Camillus non solum spreuit perfidiam, sed et restrictis post terga manibus magistrum virgis agendum ad parentes tradidit pueris: adeptus beneficio victoriam, quam fraude non concupierat. Nam Falisci ob hanc iustitiam sponte ei se dediderunt.

II. Ad Fabricium, ducem Romanorum, ² medicus Pyrrhi, Epirotarum regis, peruenit; pollicitusque est, daturum se Pyrrho venenum, si merces sibi, in qua operæ pretium foret, constitueretur. Quo facinore Fabricius egere victoriam suam non arbitratus, regi medicum detexit: atque ea fide meruit, vt ad adpetendam amicitiam Romanorum compelleret Pyrrhum.

C A P. V.

De constantia.

Exemplum I.

Cn. Pompeius, minantibus direpturos pecuniam militibus, quæ in triumpho ferretur, ¹ Seruilio et Glau-
cia cohortantibus, vt diuideret eam, ne seditio fieret, adfirmavit, non triumphaturum se, sed potius moriturum, quam licentiae militum succumberet: casti-
ga-

Codicis auctoritas accederet. Quam liberalis enim fuerit Saresberienfis in commutandis Frontini vocibus, Codd. MSS. consensu confirmatis, notum est.

² *Medicus Pyrrhi*] Hic Pyrrhi medicus fuit Ambraciensis *Timochares*, vel *Nicias* secundum Claudium Quadrigarium, qui etiam litteras, quas Romani Consules ad regem Pyrrhum miserunt, memoriae prodidit; quarum exemplum legere licet apud Gellium L. III. c. 8.

¹ *Seruilio et Glau- cia*] Hac

in re vnus Seruillii meminit Plutarchus, qui vocat eum *Ἀνδρᾶς Σερυιλίου* in Pompeio p. 626. Vnde liquet satis, fuisse Seruiliū Vatiā, post dictum Sauricum. Adde et Apophthegm. p. 203. Quis vero ille Glaucias fuerit, non facile dixerim. Glaucae nomen etiam Seruiliorum est: quare mira videtur locutio, Seruilio et Glau-
cia, cum vterque fuerint Seruillii. Quod defendi tamen potest eo, quod scriptores saepe soleant quosdam nomine gentili, quosdam cognomi-

gatisque oratione graui² laureatos fasces obiecit, vt ab illorum inciperent direptione. Eaque inuidia redegit eos ad modestiam.

II. C. Caesar, ³ seditione in tumultu ciuiliū armorum facta, quum maxime tumentibus animis legionem totam exauclorauit, ducibus seditionis securi percussis: mox eosdem, quos exauclorauerat, ignominiam deprecantes restituit, et optimos milites habuit.

III. Postumius Consularis cohortatus suos, quum interrogatus esset a militibus, quid imperaret, dixit, vt se imitarentur: ⁴ et arrepto signo hostes primus inuasit. Quem secuti, victoriam adepti sunt.

IV.

ne, prout vulgo magis cogniti erant, adpellare, vt luculenter docuit Spanhemius T. II. de numm. praest. Palatinus *Glaucio*. In re obscura coniecturas perdere nolim. Oudendorpius

2 *Laureatos fasces*] Sicuti *laurus* erat pacis reiue bene ac feliciter gestae signum; vnde patem petiui *ramos oliuae* manibus praeferre solebant, secundum Virgilium L. VIII. Aen. v. 128.

Et vitta comtos voluit praetendere ramos:

ita triumphantes non ipsi solum lauro erant ornati, sed *fasces* quoque *laureatos* gesserunt. Plinius L. XV. c. vltim. *Fasces imperatorum decorat* (laurus). Exhinc in gremio Iouis Opt. Max. deponitur, quoties laetitiam noua victoria attulit. Duces quoque, qui auspicii imperatorum bella ex voto pararunt, *laureatas litteras* ad imperatores Romam miserunt. v. Tacit. in Agricolaē vita c. XVIII.

3 *Seditione*] *Seditione* retinent omnes mei MSS. Voss. *seditionem*. Pro armorum in Medic. sec. et Hittoip. marg. *armatorum*: pro *sum* (vt est in vulgatis) Medic. Palat. et Edd. Rom. ac Bonon. *acta*. Leid. pr. et Cantabr. tert. *adum*. Sed Petrensis *facta*. *Ani-*

mis tumentibus, l. *timentibus*, vel *tremensibus*, MSS. septem. Quare lego: *seditione in tumultu ciuiliū armorum facta, cum maxime tumentibus animis*: vel etiam *tum cum maxime animis tumentibus*. *Seditione facta* Latinitissimum est. Vid. cl. Wasse ad Sallust. B. Catil. c. 62. Immo ex nostri stilo. supra L. IV. c. 1. §. 43. *Cum ex V legionibus una, seditione facta, militiam detractasset*. de *tois cum maxime et tum cum maxime* egimus ad L. III. c. 11. §. 4. Reposui, vt certius, *facta*, quum max. *tumentibus*. et ita in litteris ad me cl. Wasse. Oudend.

4 *Et arrepto signo*] Quamquam plura fortissimorum ducum exempla in antiquis monumentis reperiuntur, qui in praeliis, etiam nulla urgente necessitate, non modo ducis, sed etiam militis functi sunt munere: cum tamen secundum Onofandrum c. XXXIII. *επαγγυ γινώμην πλεον ισχυει εωμεης*, adeoque, vt Ammianus Marcellinus habet L. XXV. c. 15. *corporis munus a milite, ab imperatore vero animus postatur*: temere omnino imprudenterque duces, quibus summa imperii tradita est, agere censendi sunt, qui sine necessitate ipsi manum cum hoste conferere, quam prudenti consilio

IV. Cl. Marcellus, quum in manus Gallorum imprudens incidisset, circumspiciendae regionis, qua euaderet, causa, equum in orbem flexit; deinde, quum omnia esse infesta vidisset, precatus Deos, in medios hostes inrupit: quibus inopinata audacia perculsis, ducem quoque eorum trucidauit, atque, ubi spes salutis vix superfuerat, inde opima retulit spolia.

V. L. Paullus, amisso ad Cannas exercitu, obferente equum Lentulo, quo fugeret, superesse cladi, quamquam non per ipsum contractae, noluit; sed in eo saxo, cui se vulneratus adclinauerat, perfedit, donec ab hostibus obpressus confoderetur.

VI. Var-

consilio exercitus saluti consulere maluit: qua de re eleganter disse- nit modo laudatus Onofander l. c. Hinc Scipio Africanus prudenter dixisse fertur, cum eum quidam parum pugnacem dicerent, *Imperatorem me mater, non bellatorem peperit*, ut noster habet L. IV. c. 7. §. 4. Quae vero sit ars imperatoris, recte explicat Cicero de Orat. L. I. c. 48. *rerum de castris, de agminibus, de signorum collationibus, de oppidorum oppugnationibus, de comaeatu, de insidiis faciendis atque vitandis, de reliquis rebus, quae essent propriae belli administrandi, animo et scientia esse compositum.*

§ Cl. Marcellus] In impressis legitur L. Marcellus; pro quo plurimum MSS. auctoritate Oudendorpius reposuit Claudius Marcellus. v. Pighius T. II. Annal. p. 126. et sqq. et Festus de verb. signif. in v. *opima spolia*.

6 *Opima resalis spolia*] In impressis quibusdam legitur dissentientibus omnibus MSS. *optima spolia*, teste Scriuero. In eo vero erat vir doctissimus, quod ante

Stewechium hanc lectionem obtinuisse scripsit; siquidem iam in Hittorpiana recte *opima spolia* exhibetur. Sicuti vero *opima*, quaelibet in suo genere *pinguis*, *ampla* et *magnifica* dicuntur: ita *opima spolia* modo latiore sensu *spolia* quaelibet *opulenta* et *ampla*; modo strictiore, *spolia*, quae dux populi Romani duci hostium detraxis, apud veteres scriptores significant. Festus de verb. signif. Ergo et *opulenti* dicuntur, terrestribus rebus copiosi; et hostiae opimae praecipue pingues; et *opima*, *magnifica* et *ampla*: unde *spolia* quoque, quae dux populi Romani duci hostium detraxis, *OPIMA* dicuntur. Quae vero de notabili eorum raritate dicit Festus, ut intra annos (ut supplet Brissonius paullo minus 1000) trina consigerint nomini Romano: una, quae Romulus de Atrone; altera, quae Consul Cassus Cornelius de Tolumnio; tertia, quae M. Marcellus Ioui Feretrio de Viridomaro fixerunt, de opimis spoliis *κατ' ἐξοχὴν* ita dictis intelligenda esse, facile apparet. De quibus elegantissime disserit Perizonius Animadu. Histor. c. VII. p. 443. sqq.

VI. Varro, collega eius, ⁷ vel maiore constantia post eandem cladem vixit, gratiaeque ei ab Senatu et populo actae sunt, quod non ⁸ desperasset Rempublicam. Non autem vitae cupiditate, sed Reipublica: amore se superfuisse, reliquo aetatis suae tempore a-probavit. Nam et barbam capillumque submisit, et postea numquam recubans cibum cepit; honoribus quoque, quum ei deferrentur a populo, renuntiavit, dicens, felicioribus Magistratibus Reipublicae opus esse.

VII. Sempronius Tuditanus, et C. Octavius, ⁹ Tribuni militum, omnibus fufis ad Cannas, quum in

⁷ Vel] Haec particula apud scriptores interdum pro *saltem* posita occurrit. Sic Vegetius L. I. c. 13. *Qui usus vel ex parte servatur.* Iustinus L. XII. c. 8. *Ac si non militibus, vel ipse sibi parcat.* Curtius L. VI. c. 10. §. 12. *Vel iudicium tuum serva.* Terentius Heaut. IV. 6. 1. *Nulla est tam facilis res, quin difficilis fiet, quam inuitus facias: vel me haec deambulatio (quam non laboriosa!) ad languorem dedis.* Plura de hac particula vide in Sanctii Minerva L. IV. c. 6, et ad eum Perizonium §. 15. Forfan volens legi possit, quod in MSS. saepius in *vel* mutatum notat Burmannus ad Quintiliani T. II. p. 819. Sicuti nimirum Paullus *noluit* superesse cladi: ita contra Varro, ut Romanae constantiae praeretur exemplum, *voluit* superesse, volensque adeo vixit.

⁸ Desperasset rempublicam] Quamquam locutio desperasset de republica, quam editiones quaedam exhibent, satis Latina est, atque cum ab aliis, tum in hac ipsa re a Livio L. XXII. c. 61. f. fin. adhibetur: quod de republica non desperasset: rectius tamen Oudendorpius fidem Codd. MSS. qui omnes, nec non

Edd. Rom. Bon. Paris. Wech. *desperasset rempublicam* constanter retinet, secutus, hanc scripturam in textum recepit. Sic praeter alios, etiam Cicero L. XII. ad diu. ep. 14. *Rhodii nos et rem, quam valde desperauerint, ex litteris, quas publice misi, cognosces.* Quintilian. T. II. p. 534. *propter quod vitam desperares.* Florus L. IV. c. 2. §. 86. *Victoriam desperantibus Pompeii liberis.* Dicitur etiam desperare aliqua re. Sic desperare armis apud Florum L. I. c. 18. §. 14. *fortunis* ap. Caesar. de B. G. L. III. c. 12. §. 3.

⁹ Tribuni milit.] Tribuni agnoscunt Medicei, Leidenles, Palatin. aliique cum editionibus veteribus. Quare ita legit quoque Rubenius L. II. Elect. c. 32. vel potius, quia ignotus est ille Octavius, Tuditanus e legione octava Tribunus. Et certe Sempronii solius mentionem facit Livius L. XXII. c. 50. Appianus de B. Annib. p. m. 568. qui haec acta in maioribus castris, et decem millia evasisse refert. Et paullo post in nonnullis MSS. est *adfirmans*. Attamen *suaserunt*, retinent constanter omnes, nemo *suasis*. Mihi non videtur ablegandus Octavius, sed scribendum eius praenomen. Cn. ut

in minoribus castris circumfederentur, suaserunt com-
militonibus, ¹⁰ stringerent gladios, et per hostiam
praefidia erumperent secum: id sibi animi esse, et-
iam si nemini ad erumpendum audacia fuisset, adfir-
mantes. De cunctantibus ¹¹ XII omnino equitibus,
et peditibus, qui comitari sustinuerant, repertis, inco-
lumes Canusium peruenerunt.

VIII. ¹² T. Fonteius Crassus, in Hispania, cum
tribus millibus hominum praedatum profectus, loco-
que iniquo circumuentus ab Hasdrubale, ad primos
tantum ordines relato consilio, incipiente nocte, quo
tem-

ut fuerit idem, qui A. DXLI. fuit
Quaestor, et dein Praetor, pater
Cn. Octauii, qui naualem de rege
Perse triumphum egit. Cannensis
clades accidit A. DXXXVII. de eo
consule Pighium Annal. T. II. p.
179. et Glandorp. in Onomast.
Oudend.

10 *Stringerent*] Particulam *ut*,
quae in impressis legitur, *ut strin-*
gerent, recte Tenuilius et Ouden-
dorpheus efficiendam optimorum
Codd. auctoritate censuerunt. Sic
apud Caesar. de B. G. L. IV. c.
16. §. 3. *qui postularent, eos,*
qui sibi Galliaeque bellum intulif-
sent, sibi dederent. Nepos in Mil-
tiad. c. I. §. 4. *idque Lemnii sua*
sponse facerent, postulasset. Fron-
tinus L. I. c. 4. §. 7. *praecipis,*
ipsam oram maris legerent. *Vt*
autem post verba *censeo, suadeto,*
moneo, iubeo aliaque, saepius per
Elliptin ab optimis scriptoribus
supprimi, viri eruditii dudum mo-
nuerunt. v. Duckerus ad Flor. L.
I. c. I. §. 15. Cuperus L. I. Ob-
seru. c. 19. In quo quidem Ro-
mani Graecos secuti videntur, qui
ὄναι et *ἴνα* saepius subaudire so-
lent; cuius Ellipseos nos aliquot
exempla dedimus ad Bos. Ell. p.
551. et 561.

11 *XII. equitibus ceteris.* In re-

censendo hoc numero differunt
Frontinus et *Linus*, quorum hic
sexcentos fuisse ponit, qui ex mi-
noribus in maiora castra euaserunt,
atque inde protinus, alio magno
agmine adiuncto, Canusium inco-
lumes peruenerunt; L. XXII. c. 50.
qua re vel in alterutro numerus,
non sine ratione, corruptus; vel
varie de eo veterum fuisse senten-
tiae videntur. *Quietus voces,*
equitibus vel peditibus, ut in vul-
gatis legitur, et quod statim sequi-
tur *reperitis*, glossema censet, cui
ut duodecim a librariis fuerit subie-
ctum. Receptae tamen, fide plu-
rium Codd. MSS. scripturae Grae-
uius quoque album calculum adie-
cit. Ceterum rarior, nec imitanda
eiusdem suppositi constructio est:
magisque adridet Petrensi. *de cun-*
ctantibus reliquis, omisso *ut* *reper-*
itis. Quare totum locum, si Codd.
audierent, ita reingerem: *cun-*
ctantibus reliquis, XII omnino equi-
tes, L. equites, qui comitari susti-
nuerant, incolumes Canusium per-
uenerunt. - Vide tamen de rariore
illa dicendi ratione Sanctii Mineru.
L. II. c. 7.

12 *T. Fonteius Crassus*] Hoc
et duo sequentia exempla iisdem
fere verbis noster recensuit L. I.
c. 5. ubi videtis.

tempore minime expectabatur, per stationes hostium erupit.

IX. P. Decius, Tribunus militum, bello Samnitico, Cornelio Cossio Consuli, iniquis locis deprehensio ab hostibus, suasisit, ut ad occupandum collem, qui in propinquo erat, modicam manum mitteret: seque ducem iis, qui mittebantur, obtulit. Auocatus in diuersum hostis, emisit Consulem; Decium autem cinxit obseditque. Illas quoque angustias, nocte eruptione facta, quum eluctatus esset Decius, incolumis cum militibus Consuli accessit.

X. Idem fecit sub Atilio Calatino Cos. is, cuius varie traduntur nomina. Alii Laberium, nonnulli Q. Caeditium, plurimi Calpurnium Flammam vocitatum scripserunt. Hic quum demissum in eam vallem videret exercitum, cuius latera omniaque superiora hostis infederat, depoposcit, et accepit ab Consule trecentos milites: quos hortatus, ut virtute sua exercitum seruant, in mediam vallem decurrit. Ad obprimendos eos undique descendit hostis, longoque et aspero proelio retentus, occasionem Consuli ad extrahendum exercitum dedit.

XI.

13 *Traduntur nomina*] Supra L. I. c. §. 5. 15. ubi idem exemplum iisdem paene verbis legitur, praefuerunt veteres libri *is, cuius varie traditur nomen*. In praesenti vero loco, teste Oudendorpio, omnes, quos consuluit, Codd. MSS. seruant, *is, cuius varie traduntur nomina*. Vtra igitur scriptura a manu Frontini sit profecta, pro certo adfirmari haud potest: quare MSS. Codd. utroque in loco sequi tutissimum existimauimus, nisi quod altera scriptura, Praenominis simulationem habere videatur. Quod ad rem attinet, demissum in vallem exercitum, rem in summum discrimen saepius deduxisse, plurima in veterum monumentis exempla de-

clarant. Sic Titurii et Cottae agmen cum in conuallem se demisisset, ex utraque parte eius vallis subito se hostes ostenderunt, nouissimos praefecerunt, primos adiciendi prohibuerunt, Romanosque adeo iniquissimo loco praelium committere coegerunt, ut Caesar refert de B. G. L. V. c. 32. Quare Strategici prudenter monent, προεικνέμειν μέγας τι τῆς δυνάμεως; προκαταλαμβάνουσι τὰς υπερβολὰς, καὶ τὰς τῶν τεινῶν παρόδους, μὴ φθάσαντες οἱ πολέμιοι, καὶ καταστάντες ἐπὶ τῶν ἄκρων, κωλύσας τὴν διαβολὴν παύσθαι. Onosand. c. VII.

XI. ¹⁴ C. Caesar aduersus Germanos et regem Ariouistum pugnaturus, confusis suorum animis, pro concione dixit, nullius se eo die opera, nisi decimae legionis, vsurum: quo adsecutus est, vt et decimani, tamquam praecipuae fortitudinis testimonio, concitarentur, et caeteri pudore, ne penes alios gloria virtutis esset.

XII. Lacedaemonius quidam nobilis, Philippo denuntiante, multa se ¹⁵ prohibiturum, nisi ciuitas sibi traderetur, Num, inquit, et pro patria mori nos prohibebit?

XIII. Leonidas-Lacedaemonius, quum dicerentur Per-

14 C. Caesar] Idem exemplum iisdem verbis recenset noster L. I. c. II. §. 3.

15 Prohibiturum] Adscripsit libri sui margini Scriuerius: Quid est multis prohibere? an ius ciuitatis? Vitiosa haec sunt sine dubio, sed medicina facilis: nam in Petrenii Cod. legitur *multa*, i. e. multum. non multis verbis, vt ex responso patet, sed rebus, notante ad libri sui oram cl. Wasseo. Quo sensu multis retineri possit. *prohibere* enim sexcenties iungitur ablatiuo rei, vt notum. Hic tamen durius foret obcuriusque: quare *multa* praetuli, quod clarius est. Referunt huc viri docti exemplum Valerii Maximi L. VI. c. 4. §. 4. illa vero, qua legati Lacedaemoniorum apud patrem eius (Alexandri) miseram fortitudinis suae conditio. em restati sunt, gloriosior, quam optabilior. Intolerabilibus enim oneribus ciuitatem eorum implicanti, si quid morte grauius imperare persueraret, mortem se praelaturus responderunt. Hoc ego refero ad tempus, quo Lacedaemona sibi tradi voluit Philippus, negantibusque Lacedaemoniis minatus sit, se ita eos inclusurum, et tam multa

iis prohibiturum, et vetiturum, vt necesse haberent se illi tradere. *Prohibiturum* enim omnino hic retinendum esse, clarissime patet ex responso *prohibebis*. Idem ergo intelligitur, quod refert Plutarchus in Apophth. Lacon. p. 235. Ed. Paris. φιλαππος, ὅτε ἐνέβαλεν εἰς τὴν Λακωνικὴν, καὶ ἔδωκεν ἅπαντας ἀπολείπειν, εἶπε πρὸς τινὰ τῶν Σπαρτιατῶν, τί νῦν ποιῆσετε, ὦ Λάκωνες; τί γὰρ (εἶφη) ἄλλο, ἢ ἐνδρείως ἀποθανέμεθα; μόνοι γὰρ ἡμεῖς Ἕλληνων ἐλευθέροι εἶναι, καὶ μὴ ὑπακούειν ἄλλοις ἐμάρθαμεν. Forſan voluit Philippus minari iis, se prohibiturum eos *commeatu* vel *viſu*, ceterisque rebus ad ſuſtinendam vitam neceſſariis. Oudend. Td *prohibiturum* recte ſuum locum tueri, verba Ciceronis Tuſcul. L. V. c. 14. probare poſſunt: An Lacedaemonii, Philippo minitante per litteras, ſe omnia, quae conarentur, *prohibiturum*, quaefuerint, num ſe eſſet etiam mori *prohibiturus*. Aliter haec hiſtoria recensetur apud Stobaeum Serm. VII. p. 90.

Perfae sagittarum multitudinē ¹⁶ nubes esse facturi, fertur dixisse: Melius in umbra ¹⁷ propugnabimus.

XIV. ¹⁸ L. Aelius, Praetor Urbanus, quum ei ¹⁹ ius dicenti picus in capite infedisset, et haruspices respondissent, dimissa aue, hostium victoriam fore, necata, populum Romanum superiorem, at L. Aelium cum familia periturum, ²⁰ auem occidit, nec dare poenam dubi-

¹⁶ *Nubes*] Innumera fere cum apud Graecos, tum Romanos existant exempla, in quibus *nubes*, Gr. νέφος, pro multisitudine et densitate usurpatur. Sic in epist. ad Ebr. c. XII. 1. νέφος μαγνέων. Macrob. L. I. Saturn. c. 17. *nubes sagittarum*. Virgil. L. IX. Aen. v. 33. *nubes pulueris*, aliaque.

¹⁷ *Propugnabimus*] Ita rectius, addicentibus Codd. MSS. pro *pugnabimus*, quod Tennulius habet, Oudendorpius reposuit. v. I. F. Gronon. Obseruat. L. IV. c. 19. Verba haec Leonidae ita Suidas habet: *Προπύναβον, ὅφν, ὅτι ὁπὸ σκιδὸν μαγνέων*. quem laudat h. l. Oudendorpius.

¹⁸ *L. Aelius*] Ita scribendum esse pro vulg. *Caelius* l. *Coelius*, Pighius T. II. Ann. p. 140. et Perizonius Animadu. Histor. p. 445. luculenter probarunt. Error autem hic ortus est ex librariorum scriptura, qui coniunctim *Laelius* l. *Laelius* pro *L. Aelius*, ut *Agellius* pro *A. Gellius*, et sic in aliis, scripserunt. Notandum tamen Frontini quoque aetate fuisse, qui non Aelium, sed Laelium fuisse; et Laelios, non Aelios perisse crederent, ut ex fine huius exempli apparet.

¹⁹ *Ius dicenti*] In quibusdam MSS. Codd. male abest *id ius*. Atqui disertè Valerius Max. *Aelio Praetori ius dicenti*. Plinius L. X. c. 15. *in capite praetoris urbani Aelii Tiberonis, in foro iura pro*

tribunali reddentis. Varro apud Nonium C. XII. N. 3. *Aelius Paetus* (sic bene Perizon. et ex eo non nominato Harduinus) *cum esset praetor urbanus, et sedens in sella curuli ius diceret populo, picus Martius* etc. Male ergo abest *id ius* etiam a Gudian. et Edit. Paris. eius dicentis Leid. pr. Oudendorpius.

²⁰ *Auem occidit* etc.] MS. non *dubitanis dare pecuniam*. Quid si, non *dubitanis dare picum neci*. Scriuer. Vel, non *dubitanis occidere picum*. Vel, non *dubitanis auem perimere*. Post, consultis Annalibus Pighii, interflexi in MSS. Sufsi esse: non *dubitanis auem necare*; nostro ergo ex. Idem *Car. post.* 3 Reg. Voss. 3 Hill. Seriu. Rom. Non *dubitanis dare pecuniam* ('Voss. ad pugnam') *qua nostro*. Hinc Scriuerius coniecit: non *dubitanis dare picum neci*. Beatus Gronovius, non *dubitanis auem perimere*. Tennul. Praeter Palatinum, quo Scriuerius vltus est, etiam Gudian. duo Leid. Cantabr. Btbl. publ. et Ed. Paris. non *dubitanis dare pecuniam, qua n.* Vnde ipse olim conieceram, *dare pico necem*. Vide ad Lucani L. VI. v. 169. Petrensis habet plane, ut Sufsi codex, non *dubitanis auem necare. exercitus ergo nos. ut etiam coniecerat Gronovius, vel dare neci auem. Occisa* deest in Gudian. *quam occisam* Medic. pr. qui codices cum Cantabrig. text. *seruant auem occidis.* omnis

dubitauit. Nostro ergo ²¹ exercitu vincente, ipse cum quatuordecim Aeliis ex eadem familia in proelio est occisus. Hanc quidam non Aelium, sed Laelium fuisse, et Laelios, non Aelios periisse credunt.

XV. P. Decius primo pater, postea filius in Magistratu se pro Republica deuouerunt, admissisque in hostem equis, ²² adepti mortem, victoriam patriae contulerunt.

XVI. P. Crassus, quum bellum aduersus Aristonicum in Asia gerens inter ²³ Elaeam et Myrinam in hostium

Q 2

Omnia autem occidit, qua occisa desunt in Vaticano. Singularis autem plane est Mediceus sec. in quo autem occidit: nec dare poenam dubitauit. qua occisa ex. Quare iam bene perpensis variis hisce lectionibus, et ex tribus diuersis optima electa, non dubitauit rescribere, si non vere, eleganter saltem et vero proxime, atque ipsa MSSorum verba, autem occidit, nec dare poenam dubitauit. nostro ergo ex. Dare poenam sc. Marti, cuius autem picum occiderat, adeoque Deum ipsum laeserat, cuius poenae exempla similia in fabulis sunt non pauca. In Martis tutela picum esse, praeter Varronis locum docent et alii. Consule viros doctos ad Ouid. Fast. L. III. 37. et Socrum meum ad Valerium, qui egregie pro morsu suo ibi coniicit Marti suo. Forsan posset rescribi quoque dare poenam. qua sc. poena, vel quare. Tu elige, lector. Oudendorpius.

²¹ *Exercitu vincente*] Haec a veritate plane sunt aliena, nisi de exitu belli intelligantur, quo Hannibalem Romani Italia penitus expulerunt; quod diterte probat Valerius Max. L. V. c. 6. §. 4. *Decem et septem milites suae familiae, eximiae fortitudinis viros, Cannensis proelio amisit: respublica procedente tempore ad summum imperii fastigium excessit.* Forsan au-

tem hic numerus XVII corruptus est, cum ipse L. IV. c. 4. §. 8. *sexdecim Aelios eodem tempore fuisse memoret: quae verba de eodem illo tempore, quo isti Aelii in Cannensi pugna ceciderunt, non incommode intelligi possunt. Quis vero nescit, quam frequenter numeri in antiquis Codd. turbentur? Vide omnino Perizonium Animadu. Histor. p. 454.*

²² *Adepti mortem*] Huius in impressis circumferebatur scriptura: *adepti victoriam patriae contulerunt.* Quod cum animaduertisset Lipsius, pro *adepti* reposuit *interempti*. Melius Oudendorpius, qui ope Leidenensis sec. et Petrensis dedit, *adepti mortem, victoriam patriae consulerunt.* Sicuti enim pro salute patriae mortem petierunt: ita eam etiam *adepti* recte dicuntur: cum pater corruit obrutus telis, et consternatae cohortes Latinorum fugam ac vastitatem late fecerunt, secundum Liuium L. VIII. c. 9. filius vero in *conferatissimam Gallorum aciem equum concitauit, inferensque se ipse infestis telis, interfectus est*, teste eodem L. X. c. 38.

²³ *Elaeam*] Male *Aellam* 1. *Eleam* impressa exemplaria exhibent, scribendumque *Elaeam*, testibus Stephano, Strabone aliisque. Stephanus: *Ἐλαία, πλάτης Ἀσίας* Alo-

stium copias incidisset, viusque abduceretur, execratus in Consule Romano captiuitatem, virga, qua ad equum erat vsus, Thraci, a quo tenebatur, oculum eruit: atque ab eo, per dolorem ²⁴ concito, transuerberatus, dedecus seruitutis, vt voluerat, effugit.

XVII. M. Cato Cenforii filius in acie, decidente equo, prolapsus, quum se ²⁵ recollegisset, animaduertissetque, gladium excidisse vagina, veritus ignominiam, rediit in hostem: ²⁶ exceptisque aliquot vulneribus recuperato demum gladio, reuersus est ad suos.

XVIII. ²⁷ Petilini, a Poenis obfessi, parentes et liberos propter inopiam eiecerunt: ipsi coriis madefactis,

Διολυνή — ἔσι καὶ ὄτρεα ἰταλίας, διὰ τῷ ψιλῷ, ἔλτα. Adde Strabonem L. XIII. p. 615. Melam L. I. c. 18.

24 *Concito*] Medic. sec. *conciatus*. Ed. Rom. *citato*. Petrenf. Cod. *concito*. Optime, probante etiam cl. Wasseo. *Concitus* tam secundae, quam quartae Coniugationis, eleganter pro *irritato*, *commoto* ponitur. Hinc saepe *concitus ira*, *concitus ad rixam*, et alia. Adi rursus Lucan. L. IV. 688. De confusione vocum *concitare* et *concire* vid. ad L. I. c. 10. §. 3. Oudendorpius.

25 *Recollegisset*] *Se recollegisset* in Scriuerii MSS. aberat; vnde Keuchenius male glossema esse putauit. Praeterquam enim, quod haec verba in decem MSS. inuenit Oudendorpius, *colligere* et *recolligere* se sunt locutiones, quibus optimi scriptores vsi fuerunt, idemque significant ac *prolapsum se erigere*; vel etiam, vt ipse Cicero interpretatur Tuscul. L. IV. c. 36. *diffipatas animi partes in suum locum cogere*. Prioris notionis exemplum est apud Plinium L. II. c. 1. §. 5. *Hunc (librum) dum consequitur colligitque*; Iustinum L. XXIII.

c. 4. *parvulum recolligit*. et L. XXXIII. c. 2: *at ille citius corpora collecto, magnas strages edidit*. vbi an recte dicatur *corpus colligere*, minus recte dubitat Schaeferus: nam, paucis interiectis, *recolligere gladium* ibidem legitur. Posterioris notionis exempla praebet Cicero L. I. ad diu. ep. 9. *collegi ipse me*, et L. III. 10. *samen vs me colli*.

26 *Exceptisque*] Numquam potui concoquere ineptum illud (quod in vulgatis est) *ex eoque*, et haesi hic, donec inueni in Leid. sec. scriptum *exceptisque aliquot vulneribus*. Vere omnino et eleganter. Iustin. in eadem re, *recolleboque gladio, multis vulneribus exceptis, ad suos reuertitur*. Idem L. XXIV. c. 3. *Vulneraque excipere, quae liberis intendebantur*, (MSS. duo *intendebantur*) voluit. Sueton. Aug. c. XX. *Dalmatico bello etiam vulnera exceptis*. Curt. L. IV. c. 16. *Vulnera, quae quisque excipit*. Apul. L. VII. Met. p. III. ed. Gohu. *Vulnera corpore excipientem*. Oudend.

27 *Petilini*] *Petilia* etiam Melae L. II. c. 4. §. 79. vnde *Petilini* hic dicuntur. *Petelia*, pft. apud

factis, et igne siccatis, foliisque arborum et omni animalium genere vitam trahentes, vndecim menses obfessionem tolerauerunt.

XIX. Hispani ²⁸ Arabricenses omnia eadem passi sunt, nec oppidum Hirtuleio tradiderunt.

XX. ²⁹ Casilini, obsidente Hannibale, tantam inopiam perpeffi sunt, vt ³⁰ centum denariis murem venisse, proditum memoriae sit, eiusque venditorem fame periisse, emtorem autem vixisse: fidem tamen seruare Romanis perseuerauerunt.

XXI. Cyzicum quum obpugnaret Mithridates, captiuos eius vrbs produxit, ostenditque obsessis, arbitratus futurum, vt miseratione suorum compelleret ad deditionem oppidanos. At illi cohortati ³¹ ad patiendum fortiter mortem captiuos, seruare Romanis fidem perseuerauerunt.

Q 3

XXII.

apud Strabonem, Stephanum, Πισυλλία. Liuius L. XXIII. c. 30. *Petellia in Brutiis aliquot post mensibus, quam coepta oppugnari erat, ab Himilcone, praefecto Annibalis, expugnata est. Petilia consensu Codd. MSS. praefenda reliquis videtur.*

²⁸ *Arabricenses*] Magna est in hoc loco scripturae varietas, ex qua nihil quidquam certi elici posse videatur. Oudendorpio placet maxime *Consaburenses*, utpote proxime ad plerorumque Codicum scripturam accedens. de illis v. ad Plin. L. III. c. 3. Idem etiam pro *Herculeio*, vt vulgo legitur, rescriptit *Hirtuleio*.

²⁹ *Casilini*] De *Casilino* eiusque incolis noster etiam L. III. c. 14. §. 2. et c. XV. §. 3. Quia hi, Praenestini illi fuerunt, qui interfecis oppidanis, Casilinum occupant, de quibus Linius L. XXIII. c. 17. et Strabo L. V. p. 249. *Casilini* hic non gentile, sed

Genitium vrbs *Casilini* censet Oudendorpius, non male meo quidem iudicio.

³⁰ *Centum denariis*] *Centum* omnes retinent MSS. et Io. Saresb. *Ducentos denarios* ponunt Valerius Max. L. VII. c. 6. §. 3. Strabo L. V. p. 249. διακοσίαν δραχμῶν περὶ δέντρος μισθῶν: pro μισθῶν autem docti viri μὲν legendum verius censent. De dira illa fame ita Liuius L. XXIII. c. 19. *Postremo ad id ventum inopiae est, vt lora detractasque scutis pelles, ubi feruida mollescent aqua, mandere conarentur; nec muribus alione animalium abstinerent.*

³¹ *Ad patiendum*] I. Saresb. et P. Blefensis excipiendam. Sic supra *adipisci mortem* §. 16. et *excipere vulnera* §. 17. vnde *excipere mortem* non incommode dici possit. Fors scripserit Frontinus *ad capiendam fortiter mortem*: quo refer ea, quae congeffi ad Lucan. L. I. v. 461. *animaeque capaces mortis.* Oudend.

XXII. ³² Segouienſes, quum a Viriatho liberi et coniuges caederentur, praeoptauerunt ſpectare ſupplia pignorum ſuorum, quam ab Romanis deficere.

XXIII. Numantini, ne ſe dederent, fame mori, ³³ praefixis foribus domuum ſuarum, maluerunt.

C A P. VI.

De adfectu et moderatione.

Exemplum I.

Q. Fabius, hortante filio, vt locum idoneum paucorum iactura caperet, Visne, inquit, tu ex illis paucis eſſe?

II. Xenophon, quum equo veheretur, et pedites
iu.

³² Segouienſes] In vulgatis eſt *Aeginenſes cum a Viasotis*. Dicitur non poteſt, quantum turbent Codd. MSS. in loci huius ſcriptura. Stoweſchius Palmerii coniecturam ſecutus, verum cenſet *Aeginenſes cum a Boeotii*: ecquis vero in tanta alias Graecorum leuitate, tam memorabile fidei erga Romanos exemplum ſperare ſuſtineat? a Reg. a Hill. *Egonienſes cum a Viriatho*. Quartus Reg. *Egonienſes cum a Viriathis*. Vaticanus, Mediceus, Leid. ſec. *Segonienſes*, ac optimus Palatinus *Segonienſes*. Cum igitur in vocibus *Egonienſes* et *Segonienſes* maxima ſimilitudo cum ſcriptura Cod. Palatin. *Segonienſes* deprehendatur; inſuperque quidam Codd. *Viriathi* nomen diſerte praeferant: dubium mihi quidem non eſt, *Segonienſes* fuiſſe, de quibus hic Frontinus tantam erga Romanos fidem praedicat, quibusque tam atrox calamitas a Viriatho fuit illata: idque eo magis, quod ille Luſita-

nus imperator omnia citra ultraque Iberum et Tagum igni ferroque ſuis popuſtus. Florus L. II. c. 17. §. 15. et Appianus de Bell. Hiſp. p. m. 491. *Οὐλαδοὺς τὴν Καρχητανίαν, οὐδαίμονα χῆμα, ἰπιδὺν ἰδισίη, ἑλενλάται*. Iam vero *Segonia* in ſinibus Carpetanorum fuit ſita, cuius, praeter Plinium L. III. c. 3. Ptolemaeum L. II. c. 6. etiam Florus in belli Sertoriani deſcriptione L. III. c. 22. facit mentionem.

³³ Praefixis foribus] Lipſius praefixi foribus legendum coniecit: quemadmodum priſci illi Quirites, qui praetextati in curulibus ſuis, vrbe a Gallis expugnata, ſedebant. Nulla autem opus eſt mutatione: nam praefixis foribus idem eſt, quod praecluſis foribus. Sic Caius L. VI. de Seruis. vrb. praed. ſi ego per ſtatutum, tempus ſeneſtras meas praefixas habuero, vel obſtruxero.

iugum quoddam occupare iussisset, ¹ vnusque ex eis obmurmurando diceret, facile tam laboriosa sedentem imperare; desiluit, et gregalem equo inposuit, ² cursu ipse pedestri ad destinatum iugum contendens. Cuius facti ruborem quum perpeti miles non posset, iridentibus conmilitionibus, sponte descendit. Xenophontem vix vniuersi perpulerunt, vt conscenderet equum, et laborem suum in necessaria duci munera reseruaret.

III. ³ Alexander, quum hieme duceret exercitum, residens ad ignem, recognoscere praetereuntes copias coepit: quumque conspexisset quemdam prope exanimatum frigore, considere loco suo iussit; dixitque ei: Si in Persis natus esses, in regia sella re-

Q 4

disse

¹ Vnusque ex eis obmurmurando diceret] Vnus ex eis obmurmurando diceret Edd. Roman. et Bonon. nisi quod in Bonon. obmurmurandoque, quod est et in Edit. Paris. Diceret exulat ab Hillensb. qui mox imperaret. Vnde conitiicio vnusque ex eis obmurmurando diceret. que amisit locum suum, et ab aliis post obmurmurando, ab aliis post cursu, vt vulgo, inepte additum, quod statim videbimus. alioquin et abiectis rois que diceret, legi posset, vno ex eis obmurmurante. Sed vt nos dedimus, propius ad MSS. accedit, et cum primis Edd. conuenit. In vulgato laborat Syntaxis. Oudend.

² Cursu ipse pedestri] Tenuius rd pedestri, quod in MSS. non inuenit, tamquam superfluum carpit, cum nemo nisi pedibus currat. At enim vero commodè monet Oudendorpius, cursum pedestrem hic opponi cursui equestri. Vtrumque certe, et pedestrem, et equestrem cursum, etiam inter militares meditationes locum habuisse, Tacitorum scripta abunde docent.

Vegetius L. I. c. 27. Decem milia passum armari instruitque omnibus telis pedites militari gradu ire ac redire iubebantur in castra, ita vt aliquam itineris partem cursu alacriore conficerent. Equites quoque diuisi per turmas, armatique similiter tantum itineris peragebant, ita vt ad equestrem meditationem interdum sequerentur, interdum cederent, et reditu quodam impetus repedarent. Quid, quod in cliuosis quoque et arduis locis, cum ascendere, tum descendere vtraque acies cogebatur. Onosander c. X. §. 1. Γυμναζεσθαι καὶ τὸ ἵππικόν — ἐν τοῖς ἐπιπείδοις, περὶ ἀπὸ τῆς ξίφους τὴν λόφον, ἐφ' ὅσον δυνατόν ἐστι καὶ τὴν τραχήλον ἐκπαιδεύειν.

³ Alexander quum cet.] Hoc singularis et regiae humanitatis exemplum habet Valerius Max. L. V. c. 1. §. 1. ext. et Curtius L. VIII. c. 4. §. 15. Ecquid intelligis miles, inquit, quanto meliore forte, quam Persae sub rege vinctis? Illis enim in sella regis confedisse capitale foret; tibi saluti fuit.

disse tibi ⁴ capital foret; in Macedonia nato, conceditur.

IV. Diuus Augustus Vespasianus, quum quemdam adolescentem, honeste natum, militiae inhabilem, angustiarum rei familiaris causa ⁵ eductum ad longio-

⁴ Capital] In vulgatis est *capitalis* pro *capitali*, quod verissime, Codd. MSS. adficientibus, reposuit eruditissimus Frontini editor. Dudum vero, praeter Modium, ad Curtii L. VIII. c. 4. §. 15. Bon-garsium ad Iustini L. II. c. 7. Salmasium ad Vopisci Tacit. c. 9. summus Gronovius ad Senecam L. III. Controu. c. 8. monuit, in hanc vocem passim saeuisse librorum vitiatores, qui plerisque in locis veterum scriptorum *rd capitalis* quod antiquissimae membranae praeferunt, in vulgatum illud *capitalis* pessime mutarint; si quidem ita quoque in legibus prius illi Quirites: *qui hoc fecerit, capitalis sit*, subintell. ei. Quando absolute, iudice cl. Wasse, fere *capitalis*; cum adiuncto, *capitalis* dixerunt: idque verissimum putauit.

⁵ Eductum ad longiorem ordinem] Varie hunc locum eruditi viri sollicitarunt; frustra vero, si quid iudicare valeamus. Modius *deductum*, quod in ora Hitorp. et Wechel. Edd. fuit, male ipsi textui intrusit. Alii *eductum* temere subiecerunt, quod in animaduersionibus suis habet Scriuerius. Lipsius, sollertissimus antiquitatum militarium perscrutator, cui forte illud *deductum* imposuit, hunc adolescentem, etsi stirpe honestum, *ad infimos ordines detrusum* interpretatur, de Milit. Rom. L. II. c. 8. p. 116. At enim vero, cum tantum non omnes Codd. MSS. et antiquiores editiones *rd eductum* pertinaciter tueantur: non sine notabili temeritate hanc scripturam deferi arbitramur. *Educi* nimirum *in longiorem ordinem* hoc

loco idem est, quod apud Tacitum Historiar. L. IV. c. 59. *altis ordinibus attolli*. En ipsa verba! *Interfessorem Voculae altis ordinibus; ceteros, ut quisque flagitium nauauerat, praemiis attollit. Educi pro attolli, euehi, in altum ferri*, apud probatissimos scriptores saepius inueniti, exempla facile probare possunt. Sic Virgilius L. II. Aen. 185. vbi discrete *attollere* et *educere* synonymae posita leguntur.

Hanc tamen immensam Calchas attollere molem

Roboribus textis, caeloque educere iussit.

Seneca Hercul. Oct. v. 494.

Vtraque nubes Osbrys eductus riget.

Lucanus L. II. 428.

Longior educto, qua surgit in aera dorso.

vbi cl. Burmannus v. *educto* elegans dicit verbum de omni re, siue natura, siue manu in altum surgente, laudatque Statium L. VI. Theb. v. 92.

Salusque educta Lyceos

Extulerat supra astra caput.

Cum vero LX centuriones quaelibet legio haberet, *longior* omnino ille erat *ordo*, ad quem ex infimis ad primos ordines, vel ad primum pilum, centuriones euehebantur. Et hoc sensu capienda sunt illa Lucani de Scaeva L. VI. 145.

ibi sanguine multo

Promotus Latiam longo geris ordine visem.

Cum nimirum hic Scaeva ante bellum Gallicum, castrorum in plebe, tamquam gregarius miles meruisset, *ibi*

giorem ordinem rescisset, censu constituto, honesta missione exauctorauit.

C A P. VII.

De variis consiliis.

Exemplum I.

¹Caesar dicebat, idem sibi esse consilium aduersus hostem, quod plerisque medicis contra vitia corporum, fame potius, quam ferro superandi.

II. Domitius Corbulo dolabra, ² id est operibus, hostem vincendum esse dicebat.

III. L. Paullus Imperatorem, senem moribus dicebat esse oportere: significans moderatiora sequenda consilia.

IV. Scipio Africanus fertur dixisse, quum eum quidam parum pugnacem dicerent, Imperatorem me mater, non bellatorem, peperit.

Q 5

V. C.

ibi sua virtute meruit, vt non lenta promotione, ab infimis ad primos ordines ascenderet, sed solito citius primum pilum obtineret, quem hic Lucanus *πρωφαστικὸς* *Latiam longo ordine visem* appellat. Nec minus de aliis quoque honoribus *longior ordo* reperitur. Statius IV. Silu. 35.

*manet insuper ordo
Longior, et totidem felix tibi Roma curules
Terque quaterque dabis.*

Sic adolescens hic, honeste natus, ob generis splendorem, ambizioso quodam fauore, vt ipsius paupertati prospiceretur, ad longiorem ordinem quidem fuit euectus: at Vespasianus; cum inhabilem militiae rescisset, eum exauctorauit, honesta tamen missione; et, ne miseram atque ignominiosam vitam ob suam

paupertatem agere cogeretur, *censu constituto*. Quo quidem facto Vespasianus et adolescentis dignitati, et disciplinae militari consuluit. Ceterum *eductum* et *deductum* in antiquis libris interdum turbati, docet Torrenius ad Suetonii Caes. c. XLIX.

¹ Caesar] Sic Caesar L. I. de B. C. c. 72. Caesar in eam spem venerat, se sine pugna et sine vulneribus suorum rem conficere posse; quod re frumentaria aduersarios interclusisset.

² I. e. operibus] Haec verba Leid. pr. non habet: quare Oudendorpius suspicatur esse glossam, et quosdam *dolabra* in margine explicuisse *id est operibus*. Tales glossas apud nostrum memorat idem, *id est legiones* L. II. 34. *Id est Epiroticam* L. II. 5. 10.

V. C. Marius Teutono prouocanti eum, et postulanti, vt prodiret, respondit, Si cupidus mortis esset, laqueo eum vitam posse finire. ³ Quum deinde instaret, gladiatorem contemptae staturae, et prope exactae aetatis obiecit ei, dixitque, Si eum superasset, cum victore congressurum.

VI. ⁴ Q. Sertorius, quod experimento didicerat, inparem se vniuerso Romanorum exercitui, vt barbaros quoque, inconsulte pugnam deposcentes, doceret, adductis in conspectum duobus equis, eorum praeualido alteri, alteri admodum exili, duos admouit iuvenes similiter adfectos, robustum et gracilem: ac robustiori imperauit equi exilis vniuersam caudam abrumper; gracili autem, ⁵ valentioris per singulos pilos vellere. Quumque gracili successisset, quod imperatum erat, validissimus cum infirmi equi cauda fine effectu luctaretur: Naturam, inquit Sertorius, ⁶ Romanarum virium per hoc vobis exemplum ostendi, milites. Insuperabiles sunt vniuersos adgredienti, eosdem lacerabit et carpet, qui per partes adtentauerit.

VII.

³ *Quum deinde instaret*] Pro vulgata *cumque demonstraret ei*, bene cl. Wasse coniecit, *cum deinde instaret, ei gladiatorem*. ad Sallust. B. Iug. c. VI. *exacta sua aetate*. Bene dico, quod coniecerit *instaret*, vt et margini Stewech. Edit. adlauerat Scriuerius, et Scriuerianae editioni Gronouius: nam ita diserte Leid. sec. *cum demum instaret*; et melius Vatican. *cum deinde instaret*. Male autem retinet *ei*, quod in nullo reperitur codice, et statim quoque sequitur *obiecit ei*, quae verba desunt in Edit. Keuchenii. *Staret*, quod Tennulius recipiebat, frigidum est. *Instare* sine casu frequenter reperitur pro *arguere*, non remittere a proposito. Liuius L. II. c. 4. *Exiuncunt instando, vs litterae sibi a Tarquinio darentur*. Martialis L. XI. ep. 24. *Cum tamen*

instaret. Curtius L. VI. 7. 25. *Institis quaerere*. Adde Heinf. ad Sabin. Epist. Demoph. 82. *Instantes distulit arte procos*. et alibi facillime. Oudend.

⁴ *Q. Sertorius*] Idem hoc exemplum supra iam recensuit noster L. I. c. 10. §. 1. vbi vide.

⁵ *Valentioris*] Supra l. c. *valentioris per singulos pilos velleres* vel potius, vt ibi Codd. MSS. *per singula vellere*.

⁶ *Romanarum virium*] Supra MSS. omnes retinent *cohorsum*. Hic vero *virium* exhibent ex meis quoque Palatin. Medic. pr. Gudian. Cantabr. tertia. et Leid. pr. Vere et eleganter. Adi Voss. et Socrum meum ad Valerii locum. Lucan. L. III. 171.

Proxima vicino vires dat Graecia bello. Oudend.

VII. Valerius ⁷ Laeuius Cos. quum intra castra sua exploratorem hostium deprehendisset, magnamque copiarum suarum fiduciam haberet, circumduci eum iussit, terrendique hostis caussa, exercitus suos visendos speculatoribus eorum, quoties voluissent, patere.

VIII. ⁸ Caelius Primipilaris, qui in Germania post Varianam cladem obfessis nostris pro duce fuit, veritus, ne barbari ligna, quae congesta erant, vallo admouerent, et castra eius incenderent, simulata ligno-

⁷ *Laeuius*] Cum exploratores in bellis magni sint momenti, eorumque opera saepius multum in vtramque partem valeat: tantum non omnes strategici scriptores peculiaria de iis praecepta componere non dubitarunt, quos modo occidendos, modò seruandos, si caperentur, praeceperunt. Incolumes, hoc Laeuini exemplo, dimittendos suaserunt, si exercitus dux *ὁπλισμῷ καλῷ κεχρημένος ἦ, καὶ παρασκευαῖς ἐντελέσει, καὶ δυνάμει πολλῇ, καὶ εὐεξίᾳ σωματίων, καὶ πειθύνει στρατεύματι, καὶ ἡγεμόσιν ἀρίστοις, καὶ ἐμπειρίᾳ μεμελετημένῃ*, vt habet Onosander c. X. §. 3. vbi simul huius praecepti addit rationem: τὰ μὲν γὰρ πλεονεκτηματα τῶν ἀντιπάλων ἀγγελλόμενα φοβεῖσθαι συνήγαγας· τὰ δὲ ἐλαττώματα θαρσεῖν παρήγατο. Quem pressio pede sequitur Leo c. XVI. §. 114. cap. XX. §. 84. 87. Adde Mauricium L. II. p. 66. et L. VIII. p. 185. 231. Iulius Africanus c. LXXI. Xenophont. Cyrop. p. 355. 360. edit. Wellf. Luculentum huius consilii exemplum praebet Scipio, qui cum tres Carthaginiensium speculatores comprehendisset, quamquam lege Romanorum interficiendos, prandio excepit et ad Annibalem

remisit: qui reuerſi τῷ τε Ἀντίβῳ καὶ τοῖς ἄλλοις Καρχηδονίοις ταῦτα ἀπαγγέλλαντες, ἐξέπληξαν αὐτοὺς, καὶ τῷ Ῥωμαίων παρασκευῇ, καὶ τῷ Σκηπίωνος μεγάλῃ ψυχῇ. v. Polyaeus L. VIII. c. 16. §. 8. coll. Polyb. T. II. p. 966. et Liuius L. XXX. c. 29.

⁸ *Caelius*] De hisce post Varianam cladem obfessis agit auctor etiam L. III. c. 15. §. 4. at non nominatq. duce. Pro *Caelius* hoc loco MSS. *Cedius* l. *Caedius*. *Cecilius* Ed. Rom. *Cecilius* Bonoñ. Fuit tunc temporis *Coelius Calvus*, qui captus in praelio, se ipse mox interfecit. At vero omnino intelligi nequit: quare mecum emenda *Caeditius*, et audi Vell. Patere. L. II. c. 120. *Lucii etiani Caeditii, praefecti castrorum, eorumque, qui vna circumdasi* (post Varianam cladem) *Alifone immensis Germanorum copiis obsidebantur, laudanda virtus est, qui omnibus difficultatibus superatis, quas inopia rerum intolerabiles, vis hostium faciebat inexsuperabiles, nec temerario consilio, nec segni prouidentia vsq. speculatiq. opportunitatem, ferro sibi ad suos peperere reditum.* - *Caeditii* nomen alibi apud nostrum quoque in *Cedius* est corruptum. l. I. c. 5. §. 15. L. IV. c. 5. §. 10. Oudendorpius.

lignorum inopia, missis vndique, qui ea furarentur, effecit, vt Germani vniuersos truncos amolirentur.

IX. Cn. Scipio, bello nauali, amphoras pice et taeda plenas in hostium classem iaculatus est, quarum iactus et pondere foret noxius, et diffundendo, quae continuerant, alimentum praestaret incendio.

X. Hannibal Regi Antiocho monstrauit, vt in hostium classem ⁹ vascula iacularetur viperis plena, ¹⁰ quarum metu perterriti milites a dimicatione et nauticis ministeriis impedirentur.

XI. Idem fecit, iam cedente classe sua, ¹¹ Prusias.

XII. M. Porcius inpetu ¹² in classem hostium quum transiluisset, deturbatis ex ea Poenis, eorumque armis et insignibus inter suos distributis, multas naues hostium, quos sociali habitu fefellerat, merfit.

XIII. Athenienses, quum subinde a Lacedaemoniis infestarentur, diebus festis, quos sacros Mineruae extra urbem celebrabant, omnem quidem colentium imi-

⁹ *Vascula*] Sic Hannibal in bello Prusiae cum Eumene gesto, quam plurimas venenatas serpentes viuas colligi, easque in vasa fictilia conici imperauit. Nepos in Hannib. c. X. §. 4. et c. XI. §. 5. Quod commentum nouum prorsus vocat Iustinus L. XXXII. c. 4. omne serpentium genus in fictilibus lagenas conieci iussit, medioque praelio in naues hostium mitti.

¹⁰ *Quarum metu*] *Quare perterriti* MSS. Scriuer. *Praeterriti* Leid. sec. Pro *nauticis* Lipsius margini adiecit *nautici*, vt milites a dimicatione, et socios nauales a ministeriis impeditos dixerit Frontinus. Certe non male. Passim enim nautas a militibus distinxerunt veteres. Vid. Scheffer de milit. nau. L. II. c. 3. 4. Linus L.

XXXVII. c. 28. *egressi milites nauaeque sunt*. Supra L. III. c. 8. §. 2. *milites remigesque*. Mallem tamen repetere praepositionem, *nautici a ministeriis*.

¹¹ *Prusias*] Sic Hannibalis consilio, vasis illis fictilibus, venenatis serpentibus plenis, Prusias arma Pergamenorum superauit. Nepos l. c. c. XI. §. 6.

¹² *In classem*] Sic lege ex MSS. et Edd. vet. Male in Edd. Keucheni et Tennulii extulit Praepositio *in*. Statim etiam reposui *transiluisset* ex MSS. octo, et Edd. ante Keuchen. v. ad L. II. 4. 11. Per *classem* autem intellige magnam nauem, et consule notata ad Lucan. L. VIII. 575. *classemque relinquere iussus*. Oudend.

imitationem exprefferunt, ¹³ armis tamen sub veste celatis. Peracto ritu suo, non statim Athenas reuersi, sed protenus inde raptim acto ¹⁴ Lacedaemonem versus agmine, eo tempore, quo minime timebantur, agrum hostium, quibus subinde praedae fuerant, vltro depopulati sunt.

XIV. Cassius onerarias naues, non magni ad alia vsus, accensas obportuno vento in classem hostium misit, et incendio eam consumpsit.

XV. ¹⁵ M. Liuius, fuso Hasdrubale, hortantibus eum quibusdam, vt hostem ad internecionem persequeretur, respondit: Aliqui et super sint, qui de victoria nostra hostibus nuntient.

XVI. ¹⁶ Scipio Africanus dicere solitus est, hosti non

¹³ *Armis tamen*] *Tamen et veste*. exhibent meorum octo, et Edd. primae. Ceteri cum Parif. et Weck. Edd. *tantum et*. Sed Petrensis vere, quod reposui, *tamen sub veste*. Scilicet in Panathenaeis licitum erat viris arma gerere, quod docet Meursius libro de Panath. c. 21. ex Thucyd. L. VI. p. 451. Παναθηναία τὰ μεγάλα, ἐν ἧ μόνον ἡμέρᾳ ὅχ' ὕποπτον ἐγένετο, ἐν ὅπλοις τῶν πολιτῶν τὴς τὴν πομπὴν προπέμψαντας, ἑθροῦς γυνέσθαι. Ea igitur vt fallerent hostes, sub veste celauerunt. Si et legas, videretur hoc contra morem fuisse, vt arma in hoc festo gererent. Quidendorpius.

¹⁴ *Lacedaemonem versus*] Ipsa rei gestae conditio, et situs huius vrbs, quam non nauibus, sed agmine facto Athenienses petierunt, clare docent, non ipsam urbem Lacedaemona; sed agrum Laconum ditioni subiectum intelligi. Nam *Lacedaemon* tamē de vrbe, quam de regione dicitur, vt testis est Strabo L. VIII. p. 367. Λακεδαιμόνων δὲ μὲν λέγεται, καὶ ἡ χώρα, καὶ

ἡ πόλις. Et Pausanias L. III. c. I. πρῶτον μὲν τῇ χώρᾳ καὶ τοῖς ἀνθρώποις μετέθετο ἀφ' αὐτῆς τὰ ὀνόματα.

¹⁵ *M. Liuius*] Erat hic *M. Liuius Salinator*, de quo noster etiam L. I. c. 1. §. 9. et L. II. c. 3. §. 8. Pugna illa caede Poenorum tam memorabilis fuit, vt *hostium* quinquaginta sex millia fuerint occisa, redditaque aequa Cannensi clades, vel ducis, vel exercitus interitu videretur, teste Liuius L. XXVII. c. 51. vbi fere hoc Liuii responsum, paulum mutatis verbis: *super sint aliqui nuntii, et hostium cladis, et nostrae virtutis*.

¹⁶ *Scipio Africanus*] De hoc Scipionis dicto ita etiam Vegetius L. III. c. 21. *Ideoque Scipionis laudata est sententia, qui dixit, viam hostibus, qua fugiant, tuendam*. Prudenter adeo Lycurgus legem dedit Laconibus: τὴς πολέμικες φεύγοντας μὴ φονεύετε, ἵνα μὴ τῷ φεύγειν ἡγοῦντο τὸ μέγα λυσιτελέστερον. v. Polyaeus L. I. c. 16. §. 3.

non solum dandam esse viam fugiendi, sed etiam munendam.

XVII. ¹⁷ Paches Atheniensis adfirmavit, incolumes futuros hostes, si deponerent ferrum: ¹⁸ eiusque obsecutos conditiōnibus, vniuersos, qui ¹⁹ in sagulis ferreas fibulas habuissent, interfici iussit.

XVIII. Hasdrubal subigendorum Numidarum causa ingressus fines eorum, resistere parantibus adfirmavit, ad capiendos se venisse elephantos, ²⁰ quibus ferax est Numidia. ²¹ Vt hoc permetterent, poscen-

¹⁷ Paches] Similis perfidiae exemplum de hoc Pachete refert Polyaeus L. III. c. 2. Quod si *ἔξ ὀνύχων λαντα*, facile hic quoque Pachetem agnoscas, quem Codd. Palatin. et Leid. sec. habent; atque hanc scripturam vulgatae, quae *Pericles* ieruat, recte praeferri.

¹⁸ Eiusque obsecutos] MSS. ad vnum omnes, et Edd. Rom. ac Paris. *eisque obsecutis*, i. e. cum illi obsecuti essent. Vulgatam lectionem concinnauit Beroaldus. Mallem ad vitandam duritiem, *conditioni*. Num obsequatis *conditiōnibus*? Vix puto. Oudend.

¹⁹ In sagulis] Corrupte in MSS. quinque et Edd. primis *singulis* vel *cingulis*. Quis enim nescit, et *chlamydes* Graecorum, et *sagula* Romanorum vtplurimum fibulis, modo ferreis, modo argenteis et aureis, immo gemmatis fuisse constricta? vnde *fibulatoria* et *fibulata* dicebantur. v. Salmast. in Spartian. p. m. 23. et in Trebell. Pollion. p. 303. Contra mlierorum, vt illius Achaemenidis Graeci, *chlamydes* vel *saga* villioribus quoque fibulis erant stricta. Sic Virgilius L. III. Aen. 594.

Consertum segumen spinis: ac cetera Graius.

Hinc etiam Scipio, cum perditum luxuria Romanorum exercitum ad veterem disciplinam vellet reuocare, iussit sum *ματις χρησθαι σισύρα*

Γαλατικῇ. καὶ πρῶτος ἐνπολεμῶν σισύρα εἰσέραι μάχην. Polyaeus. L. VIII. c. 16. §. 2. Erat autem *Σίσυρα* i. *σίσυρα*, *χρὴτὸν σκῦτιος, ἑντεῖχος, χαλκιδότης*. v. Polylux L. VII. c. 15.

²⁰ Quibus ferax] Dubitat Oudendorpius, recte hic Ablatiuum sibi iunctum habeat *ferax*, nec ne; idque eo magis, quod Petrensis Cod. clare exaratum habeat, *quorum*. At enim vero hanc vocem Ablatiuo quoque iunctam reperiri, docet locus Plinii L. IV. ep. 15. §. 8. *Vellem tam ferax saeculum bonis artibus haberemus*. quamquam idem L. II. ep. 17. §. 15. *quarum arborum vel maxime ferax est terra*. L. VIII. ep. 20. §. 2. *miraculorum ferax commendatrixque terra*. Qua re vnus Voss. pr. auctoritate damnari nolim illud Quindil. Declam. XIII. c. 2. *non frumentis ferax*: vid. tamen Heinf. ad Ouid. L. II. Amor. XVI. 7.

²¹ Vt hoc permetterent] Vitiosam sine dubio hanc scripturam pronunciat Oudendorpius, et non persanandam; nisi ope meliorum Codicum. Quid, si *securitatem* ad verbum *promissis*, mente repetamus; vel *eam* subaudiamus: cuiusmodi exempla vel in Caesare, qui nimius fere alias in repetendis vocibus, me legisse memini.

poscentibus securitatem promisit: et ea per suasionem auocatos adortus, sub leges redegit.

XIX. ²² Alcetas Lacedaemonius, vt Thebanorum commeatum facilius ex inopinato adgrederetur, in occulto paratis nauibus, tamquam vnā omnino haberet triremem, vicibus in ea remigem exercebat: quodam deinde tempore omnes naues in Thebanos transnauigantes innisit, et commeatibus eorum potitus est.

XX. Ptolemaeus aduersus Perdiccam, exercitu praeualentem, ipse inualidus, omne pecudum genus, religatis ²³ a tergo, quae traherent, ²⁴ sarmentis, agen-

²² Alcetas Lacedaemonius] Eandem historiam refert Polyaeus L. II. c. 7. vbi recte Casaubonus ex nostro pro μέγος reponit ἀνὰ μέγος, vicibus. Simile strategema vid. apud Caesar. de B. C. L. III. c. 24. et Nepot. in Dion. c. 9.

²³ A tergo] Sic praeter Tenuilii codices, etiam Gudian. Leid. sec. Petrenf. et Cantabrig. sec. vere. vt L. III. 9. 3. Stutis gladiisque a tergo aptatis. vbi vide. Non ad tergum, sed caudas religata erant sarmenta. a tergo, i. e. a posteriore parte. Oudendorpius.

²⁴ Sarmentis] Verissime, nisi me omnia fallunt, quamquam in pertinaci omnium Codd. MSS. consensu, pro vulgata carpentis legendum esse sarmentis, coniecit Wesselingius. cuius insuper coniecturae fauet Polyaeus L. IV. cap. 18. προσβιβαζόν δάκτυλον ζών φεγγάνων φορτία ἐκδήσει, ὅπως ἐπισυρῆμα-νον κοινοῦτον ἐγείροι πλεῖστον. Puluerem autem signum esse aduenientis exercitus, cum res ipsa, tum plurima veterum scriptorum exempla probare possunt. Sic Onosander c. VI. καὶ γὰρ κοινοῦτος ἀναφανδόμενος μετ' ἡμέραν, ἐμήνυσεν

τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον. Vegetius L. III. c. 5. Item mutum et commune signum est, quotiens proficiscente turba excitatus pulvis ad similitudinem nubium surgit, hostiumque prodit aduentum. Homerus Iliad. Γ. v. 13.

Ὡς ἄρα τῶν ὑπὸ ποσσὶ κομισσά-
λος ἄγουν' ἀελλῆς
ἔρχομένων, μάλα δ' ὤκα διέπρη-
σον παδίοιο.

Virgilius L. IX. Aen. 33.

Hic subitam nigro glomerari pul-
uere nubem

Prospiciunt Teneri.

et v. 37.

Quis globus, o cines, caligine
voluitur atra!

Ferte citi ferrum, date tela, es-
scandite muros.

Hostis adest, etc.

Adde Sallustium Ing. c. LVII. et ad eum cl. Wasse. Caesar. de B. G. L. IV. c. 32. Sicuti autem frondosi rami et sarmenta ad ignem diffundendum; ita etiam per terram tracta, ad puluerem excitandum imprimis faciunt. Hinc Liuius L. X. c. 41. Puluerem maiorem quam pro numero excitabant insidentes malis calones; frondosos ramos

agendum per paucos curauit equites: ipse praegressus cum copiis, quas habebat, effecit, ut puluis, quem pecora excitauerant, speciem magni sequentis exercitus moueret, cuius expectatione territum uicit hostem.

XXI. ²⁵ Myronides Athenienfis aduersus Thebanos, equitatu praeualentes, pugnaturus, in campis suos edocuit, ²⁶ manentibus esse spem aliquam salutis, cedentibus autem perniciosissimum. Qua ratione confirmatis militibus, uictoriam consecutus est.

XXII. ²⁷ L. Pinarius in Sicilia praesidio Hennae praepositus, clauēs portarum, quas penes se habebat, repositis Magistratibus Hennensium, quod suspectos eos, tamquam transitionem ad Poenum pararent, habebat, petit unius noctis ad deliberationem spatium: indicataque militibus fraude Graecorum, quum praecepisset, ut parati postera die signum expectarent, prima luce ²⁸ adfissentibus redditurum se clauēs dixit, si

*ramos per terram trahabant. Ne-
pos in Hannib. c. V. Namque
obducta nocte, sarmenta in corni-
bus iuueniorum deligata incendit.*

²⁵ *Myronides*] Eandem histo-
riam refert Polyaeus L. I. c. 35.
§. 2. unde patet, *Myronides* in
vulgari esse corruptum. Gr. *Μυ-
ρωνίδης*.

²⁶ *Manentibus esse spem aliquam
salutis*] In uniuersum Strategici
monent *μὴδὲν ἀμεινον εἶναι τὸ μέ-
νειν ἐν τάξει, μὴδὲ ἐπισφαλές εἶναι
τὸ λύειν*. Onofand. c. XXVII.
Huius praecepti uilitatem in primis
peripexit Cleandridas, Thuriorum
dux. Polyaeus. L. II. c. 10. §. 2.
Quare praeceptum dixit ex institu-
tis disciplinae militaris Romanorum
Polybius, *τὸ μὴ φεύγειν, μὴδὲ
λείπειν τὰς τάξεις*, T. I. p. 326.
Adde Aelian. Taß. c. III.

²⁷ *L. Pinarius*] In quibusdam
Codd. MSS. legitur *C. Pinarius*.
Verum *L. Pinarius* ueram esse
scripturam probat Linius L. XXIV.
c. 37. qui hanc historiam pluribus
narrat.

²⁸ *Adfissentibus*] In impressis
additum legitur *militibus*. Deest
autem haec vox in Medic. pr. Leid.
sec. Vaticano et Edd. Italicis, et
certe defenda est. Non minatus
iis est Pinarius, se redditurum cla-
ues, dum adfissent sibi milites;
sed tantum, se redditurum eas illis
adfissentibus prima luce, si omnes
idem censuissent. Linius, *Tum Pi-
narius: ac illi, si ad consulem
grauarentur mittere, sibi saltem
darent populi concilium; ut scire-
tur, utrum paucorum denuntiata,
an uniuersae ciuitatis essent. Con-
sensu in posterum diem concio edi-
citur*. Pinarius tum, conuocatis
militibus, inquit etc. Adde Po-
lyae-

¶ idem omnes Hennenſes cenſuiſſent. Ob eam cauſam vniuerſa multitudine conuocata in theatrum, et idem flagitante, manifeſta deſcien- di voluntate, ſigno militibus dato, vniuerſos Hennenſes cecidit.

XXIII. Iphicrates, dux Athenienſium, claſſem ſuam hoſtili habitu inſtruxit, et ad eos, quos ſuſpectos habebat, inuectus, quum effuſo ſtudio excipere- tur, deprehenſa eorum perfidia, oppidum diri- puit.

XXIV. ²⁹ Ti. Gracchius, quum edixiſſet futurum, vt ex volonum numero fortibus libertatem daret, ignauos crucibus adfigeret, et quatuor millia ex his, qui ſegnius pugnauerant, metu poenae in quemdam munitum collein coiſſent, miſit, qui eis dicerent, to- tum ſibi exercitum volonum viciffe videri, quod ho- ſtes fugiſſent: et ſic eos, ³⁰ et ſua fide, et ipſorum me- tu exſolutos, recepit.

XXV. Hannibal poſt proelium, quo ingentem cla- dem ad Thraſymenum Romani acceperunt, quum ſex millia hoſtium, interpoſita paſſione, in poteſtatem ſuam redegiſſet, ſocios Latini nominis ³¹ benigne in ciui-

Iyaenum L. VIII. c. 21. Quia au- tem pro ſi in Vaticano eſt ſimul; in Edd. Italicis ſic; forſan coniciias ſimul addendum eſſe τῶν ἀδελφέν- τibus. Quidquid hoc ſit, deleui τὸ militibus, auctoritate MSS. et ho- ſtoria ac ratione iubente. Abſurdum enim foret. Oudend.

²⁹ Tiber. Gracchus] Monſtrum leſionis, Tigræus, quod in vul- garis olim circumferebatur, primus ſuſtulit feliciter Stewechius, veram- que ſcripturam Tiberius Gracchus reſpoſuit. Quam doctiſſimi viri con- iecturam, praeter plures Codd. MSS. inprimis tuetur Linius, qui eandem rem plenius narrat L. XXIV. c. 14. et ſeqq. Promiſſum Gracchi hoc erat: qui caput hoſtis retuliſſet,

eum ſe extemplo liberum inſurum eſſe; qui loco ceſſiſſet, in eum ſeruili ſupplicio animaduerſurum. quae poſtrema verba diſerte pro- bant, male pro crucibus adfigeret, a librariis ſuppoſitum, eſſe cruciati- bus afficeret: nam crucem ſeruor- um fuiſſe poenam abunde conſtat.

³⁰ Et ſua fide] Ab ſua fide Medic. ſec. ſolutos Leid. ſec. Lipſius volebat exſoluto. Linius in hac re, vt paſſim ille aliique, exſoluta fide publica. Sed vide ad §. 35. Pro ipſorum Hillenſb. ſuorum. Oudendorpius.

³¹ Benigne in ciuit. ſ. dimiſit] Prudenter callidiſſimus imperator victos Latinos benigne in ſuas do- mos dimiſit. Oportet enim impera- torem

civitates suas dimisit, dictitans, se Italiae liberandae causa bellum gerere: eorumque opera aliquot populos in deditionem accepit.

XXVI. Mago, quum Locri obsiderentur a ³² Crispino, classis nostrae praefecto, diffudit ad Romana castra rumorem, Hannibalem, caeso Marcello, ad liberandos obsidione Locros venire: clam deinde equites emissos iussit a montibus, qui in conspectu erant, se ostendere. Quo facto, effecit, ut Crispinus, Hannibalem adesse ratus, conscenderet naues, ac fugeret.

XXVII. Scipio Aemilianus, ad Numantiam, omnibus non cohortibus tantum, sed centuriis ³³ sagittarios et funditores interpofuit.

XXVIII. Pelopidas Thebanus, quum a Thessalis in

torem non solum cogitare in bello, τὰ ἀθλα τῆς τύχης, καὶ τὸ πάλιν τροπὴν τῶν δαιμονίων: sed nihil quoque ad capiendos sibi adiungendos aliorum animos esse efficacius erga victos humanitatis atque elementia. Hinc Onofander cap. XXXVIII. ταῖς δὲ προσχωρήσαις πόλεσιν. — φιλανδρώτως καὶ χρητῶς προσφιλῶς. προσάγει το γὰρ ἀνδρῶς καὶ τὰς ἄλλας. Sic Scipionis humanitate universa Hispanorum gens victa, imperio populi Romani accessit, ut noster habet L. II. c. 10. §. 5. Plura qui cupit, adeat Leonem c. XV. §. 11. 12. 37. 40. c. XVIII. §. 105. Mauric. L. X. c. 1. Polybium T. I. p. 502. 781. T. II. p. 1037. 1099. Xenophont. Cytop. p. 236. §11. ed. Weill.

³² Crispino] Perperam. nam Crispinus erat consul, et collega Marcelli, eiusdemque praelii con-

fors, ut recte noster ipse mox §. 38. Praefectus vero classis erat L. Cincius Alimentus. Errorem hunc iam animaduertit cl. Wesselingius L. II. Obs. c. 8. Lege omnino Lilius L. XXVII. c. 23. a Crispino habet hic Petrensis. Ovidendorpius.

³³ Sagittarios et funditores] Hi ad levis armaturae milites, Gr. ψιλὰς, pertinebant; variisque modis, pro regionum conditione, plerumque tamen ante primam aciem collocabantur, praeliumque inchoabant: quod, praeter alios, probant Thucydides L. VI. c. 69. Aelianus c. XV. Leo cap. XIV. §. 102. Sic Vegetius quoque L. II. c. 19. Ferentarii autem et levis armatura, scutatores, sagittarii, funditores, adversarios provocabant ante aciem procedentes. Reliquarum ordinationum levis armaturae incommoda refert Onofander c. XVII.

in fugam versus, ³⁴ flumen, in quo ³⁵ tumultuarium fecerat pontem, liberasset, ne sequentibus hostibus idem transitus maneret, nouissimo agmini praecepit, incenderent pontem.

XXIX. Romani quum Campanis equitibus nullo modo pares essent, Q. Nauius Centurio in exercitu Fuluii Flacci Procos. excogitauit, vt delectos ex toto exercitu, qui velocissimi videbantur, et mediocris erant staturae, parvulis non amplis, et ³⁶ galericulis gladiisque, ac septenis singulos hastis quaternorum circiter pedum armaret, eosque, adiunctos equitibus, iuberet vsque ad moenia prouehi; deinde ibi positis nostris equitibus, incipere inter hostium equitatum proeliari. Quo facto vehementer et ipsi Campani afflicti

R 2

funt,

³⁴ *Flumen liberasset*] Stewechius pro hac locutione, Latina prorsus, omniumque Codd. MSS. fide comprobata, cum hic, tum alibi *flumen superasset* reposuit. Veram autem esse scripturam *flumen liberare*, nec loco impuendam, supra ad L. I. c. 5. §. 3. monuimus.

³⁵ *Tumultuarium pontem*] *Tumultuaria* veteribus dicebantur, quaecumque, urgente necessitate, raptim festinanterque fiebant. Sic *tumultuaria castra*, *pontis*, *fossa* aliaque occurrunt: et *milites tumultuarii*, qui ob tumultum, atque inopinum periculum conscripti fuerunt. Liuius L. XXXV. c. 2. *Si tumultus in Hispania esset, placere tumultuarios milites extra Italiam scribi a Praetore*. Vegetius L. III. c. 8. *Tunc opere tumultuario fossa percutitur*. L. I. c. 24. Deinde *tumultuaria fossa* sit lata pedes nouem, et alta pedes septem.

³⁶ *Galericulis*] Varie hunc locum corruerunt rudes librarii. *Galericulus* l. *Galerus tegumen-*

tum fuit militare, quo velites vsi fuerunt. Polybius T. I. p. 652. *προσέπικοςμῖται δὲ καὶ λιτὰ περικεφαλαίᾳ, ποτὲ δὲ καὶ λυκεῖαν, ἢ τι τῶν τοιούτων ἐπιτίθεται, σὺν πῦρ ἅμα καὶ σημείῳ χάριν*. vbi eadem quae noster arma, *μάχαιραν, γροσφύς, καὶ πάριον, κλάδιον, βασίς* et *παρμὰν*, velutibus tribuit. Virgilius L. VII. 688.

faluosque lupi de pelle galeros

Tegmen habent capiti.

vbi Seruius: *galerus*, genus est pilei. Saepius vero pedites velocitate conspicui equitibus interpositi fuerunt. Apud Germanos hunc morem obtinuisse testis est Tacitus de mor. German. c. VI. *Plus penes peditem roboris; eoque mixti praeliantur, opta et congruente ad equestrem pugnam velocitate peditem, quos ex omni inuentate delectos ante aciem locant*. Qua re Caesar ex Germania equites arcessiuit, et leuis armaturae pedites, qui inter eos praeliari consueverant, L. VII. B. G. c. 65.

sunt, et maxime equi eorum: quibus turbatis, pro-
na nostris victoria fuit.

XXX. P. Scipio in Lydia, quum die ac nocte im-
bre continuo vexatum exercitum Antiochi videret,
nec homines tantum aut equos deficere, verum arcus
quoque madentibus nervis inhabiles factos, exhortatus
est ³⁷ fratrem, ut postero, quamvis religioso, die
committeretur proelium. Quam sententiam secuta
victoria est.

XXXI. Catonem vastantem Hispaniam, legati Iler-
getum, qui sociorum populus erat, adierunt, oraue-
runtque auxilia. Ille, ne aut abnegato ³⁸ adiutorio so-
cios alienaret, aut diducto exercitu vires minueret,
tertiam partem militum cibaria parare, et naues ad-
scendere iussit, dato praecepto, ut ³⁹ caussati ventos,
retro redirent. Praecedens interim aduentantis auxi-
lii rumor, ut ⁴⁰ Ilergetum excitavit animos, ita ho-
stium consilia discussit.

XXXII. C. Caesar, quum in partibus Pompeianis
magna

³⁷ *Fratrem*] Frater erat L. Scipio. Verum P. Scipio fratrem ad id exhortari non potuit: aeger enim Elaeae iacebat, teste Liuius L. XXXVII. cap. 37. et seqq. et Appiano in Syriac. p. m. 170. etc. qui ambo descripserunt Polybium hic deperditum. Oudend.

³⁸ *Adiutorio*] Duo Cantabrig. praefertunt auxilio, minus recte. nam v. adiutorium, praeter alios scriptores, alibi quoque vitur Frontinus. L. II. c. 5. n. 11. et ipsi tamquam in adiutorium exierunt. L. I. c. 2. n. 6. Quo ipsi duces nullo extrinsecus adiutorio per se provident.

³⁹ *Caussati ventos*] Latet mendum. non opus enim erat, ut hoc caussarentur, qui redirent ad Catonem ipsum. Liuius ait, eos non-
dum profectos fuisse, sed legatis

profectis, Consulem, ubi satis, quod in speciem fuit, ostentatum est, reuocari ex navibus milites iussisse. Oudendorpius.

⁴⁰ *Ilergetum*] Communis hic fere est Codd. MSS. corruptio, qui tantum non omnes exhibent *Legetum*, quod nauci plane est. Petrensis habet *Legetum*, quos Graeciae incolas mirum est rudi libra-rio in mentem venire potuisse. Ilergetum genuinam esse lectionem, extra omnem dubitationem ponit Liuius L. XXXIV. c. 12. In Hispania interim consul haud procul Empo-riis castra habebat: eo legati tres ab Ilergetum regulo Bilistage, in quibus unus filius erat, venerunt. Ἰαεργετών, Hispaniae populi, prope Iberum, meminit etiam Strabo p. 162. Ptolemaeus, alique.

magna equitum Romanorum esset manus, ⁴¹ eaque armorum scientia milites conficeret, ora oculosque eorum gladius peti iussit: et sic ⁴² auersam aciem cedere coegit.

R 3

XXXIII.

⁴¹ *Eaque armorum scientia milites conficeret.*] Id est ad verbum: et ea manus equitum conturbaret, et quasi metu quodam exanimaret pedites Caesarianos sua armorum scientia. At hunc sermonem inquinatum et sententiae expertem esse, aiunt Barthius L. VI. Aduers. c. 26. et Rubenius in Elest. L. II. c. 32. Barthiusque corrigit, ut putat, *vere, eaque formarum nientia milites efficeret*; cui coniecturae fauet, quod eam ob causam quidam dicant iussisse Caesarem eorum ora peti, ut formae suae metuentes iuvenes illi delicati, qui in Pompeii castris erant, statim hoc animaduerso cederent: vt clare Polyzen. L. VIII. c. 23. §. 25. et Plutarchus in Pomp. p. 656. et alii. Verum praeterquam quod vel sic *conficeret* non mutem, *nientia* pro *nitiore* vox non est Latina. Rectius coniecit Rubenius: *Suique armorum scientia militis consideret*. Sed et haec intricatior est constructio, et a MSS. lectione nimis recedit, quae tamen non placet. Qua re legendum ego opinor, *eaque armorum magnificentia*, i. e. is splendor equitum. Ipse Caesar eam metuit, teste Plutarcho ibid: καὶ φοβήθηκε τὴν λαμπρότητα τοῦ ὀπλισμοῦ etc. et in Caesare p. 728. καὶ δεδοικώς τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ πλεῖθος ἱππέων. Adde Caesar. L. III. B. Ciu. c. 84. Splendor autem ille recte appellatur *Magnificentia*. Curtius L. V. c. 1. §. 23. *Equites suo atque equorum cultu ad luxuriam magis, quam ad magnificentiam exalto, ulimi ibant*. Sic *magnificentia* epularum, *magnificentissimum spectaculum*, *magnificentissimus tri-*

umphus, et similia. *Scientia* tamen non omnino damno. Caesaris enim milites facile credere potuerunt, equites illos Pompeianos numero VII M. armorum adeo peritos esse, cum scirent, equestrem iuuentutem tanto cum ardore se exercere semper in armis. Lipsius ad primam libri sui reposuit *multum conficeret*. notauitque in Vet. libro esse *confunderet*. Oudend. Valde placet *ut confunderet*. Sic Lucanus L. VII. 575.

Aduersusque iubet ferro confunderi vultus.

Idem L. VII. 127.

*trepido confusa tumultu
Castra fremunt, animique truces
sua pectora pulsant.*

⁴² *Auersam aciem cedere coegit*] In vulgatis est *aduersam faciem caedere coegit*. Verum, cum haec lectio, cum antecedentibus collata, meram prodat *περισσολογίαν*; insuperque longiores hastae et gladii, quibus Caesariani nobilium illorum equitum, qui in partibus Pompeianis erant, facies ferire iubebantur, terrorem ipsis adferrent auerterentque; ac denique *auersam* aliquot vet. libri, *aciem* antiquior Mediceus, et *cedere* omnes MSS. praeferrant: ipsi rei conuenienter Oudendorpius reposuit *auersam aciem cedere coegit*, cui nos omnino suffragamur. Certe non omnes tam firmo sunt pectore, ut hastas gladiosque, in praelii concursu, irretitis oculis valeant intueri; vereque Tacitus de mor. Germ. c. XLIII. *primi in omnibus praeliis oculi vincuntur*. Quae cum ita sint, non solum Tacitae rei scriptores *armorum splendorem* in exercitu commendarunt: sed prudentissimi quique imperato-

XXXIII. Vaccaei, quum a Sempronio Graccho collatis signis virguerentur, vniuersas copias cinxere plaustis, quae impleuerant fortissimis viris, muliebri veste testis. Sempronium quoque, tamquam aduersus feminas, audentius ad obsidendos hostes confurgentem, hi, qui in plaustis erant, adgressi fugauerunt.

XXXIV. Eumenes ⁴³ Cardianus ex successoribus Alexandri, in castello quodam clausus, quo exercere equos non poterat, certis quotidie horis ita suspendebat, vt posterioribus pedibus innixi, prioribus adleuatis, dum naturalem adfistendi adpetunt consuetudinem, ad sudorem ⁴⁴ vndique crura iactarent.

XXXV.

res eiusdem eoram sibi habendam esse existimant. Cuius rei hanc redidit rationem Onofander c. XXVIII.

Διούδοτεροι γὰρ οἱ ἐπιόντες φαίνονται λήχει τοῖς τῶν ἑπλων αἰζύμασιν· καὶ πολλὰ τὰ δι' ὕψους δαίματα προσεπίπτοντα ταῖς ψυχαῖς παρέττει τὸ ἐντιπόμενον. Cui iungi possunt Leo c. V. §. 12. c. VI. §. 3. c. XIV. §. 37. 112. Mauricius L. VII. c. 15. Constantinus p. 12. Xenophon. Cyr. p. 395. Hinc Philopoemen maximus Achaeorum dux dicere solebat: μεγάλα τὴν λαμπρότητα συμβάλλουσαι πρὸς ἑκπλήξιν τῶν ὑπεναντιῶν. Polyb. T. I. p. 876. Plutarchus ad Onofandri c. XXVIII.

⁴³ Cardianus] In plerisque MSS. et Edd. male legitur *Sardianus*, pro quo omnino reponendum est *Cardianus*, a *Cardia*, Thraciae urbe, quam patriam Eumenes habuit, testibus Plutarcho et Nepote in eiusdem vita. Huius urbis facit mentionem Stephanus: Καρδία, πόλις τῆς ἐν Θράκῃ Χερρόνησος· et Scholiastes in Aristophanis Aves, v. 1474. Καρδία πόλις

Θράκης, ἧς οἱ πολλοὶ καρδιανοί.

⁴⁴ Vndique] 4 Reg. Voss. 3. Hill. ad sudorem vique. Valde suspectum est istud *undique*. Cantabrig. tert. *numquam*. Leid. sec. *maque*. cum Med. pr. Palat. *cumque*. Duo alii Cantabr. Vatic. et Edd. Paris. Hill. ac Wechel. *Vimque*. Ad marginem sui exemplaris coniecit Gronovius *ad sudorem usque*, et sic vel *vique* legi vult Bolius. Scriuerius ad oram alleuit *vsique*. Ego putem scribendum omnino *ad sudorem biannitumque*. Plutarchus p. 590. καὶ πολὺν ἡφίσσαν ἰδῶντα καὶ στεναγμὸν, i. e. *gemitum*, s. *anbelitum*, quod super hoc loco consultus malebat Orullius meus. Scriptum fuerat *innitumque*. Hoc locum corrumpendo ansam dedit Oudendorpius. Callidum hoc Eumenis inuentum relatum legitur etiam apud Nepot. in Eum. c. V. §. 5. *Subfringebat caput loro altius, quam ut prioribus pedibus plane terram possit attingere. Deinde post verberibus coegit, exsultare, et calces remittere.*

XXXV. M. Cato, pollicentibus barbaris duces itinerum, et insuper praesidium, si magna summa eis promitteretur, non dubitavit polliceri: quia aut victoribus ex spoliis hostilibus poterat dare, aut interfectis, exsoluebatur ⁴⁵ promisso.

XXXVI. Q. Maximus transfugere ad hostes volentem ⁴⁶ Statilium, nobilem clarae operae equitem, vocari ad se iussit, eique excusavit, quod, invidia commilitonum, virtutes illius ad id tempus ignorasset: tum donato ei equo, pecuniam insuper largitus, obtinuit, ut, quem ex conscientia trepidum arcessierat, laetum dimitteret, et ex dubio in reliquum non minus fidelem, quam fortem, haberet equitem.

XXXVII. Philippus quum audisset, Pythiam quemdam, bonum pugnatorem, alienatum sibi, quod tres filias inops vix aleret, nec a rege adiuuaretur, monentibus quibusdam, uti eum caueret: Quid si, inquit, partem corporis aegram haberem, absciderem potius, quam curarem? ⁴⁷ Deinde familiariter secre-

R 4

to

⁴⁵ *Promisso*] Scio, rem ipsam saepe exsolui dici, quam quis praestare erat coactus: *exsoluere fidem, debitam, culpam, praemia*, et similia, atque ita ipse reposui in Luciano L. VII. 262. *gladioque exsoluite culpam*; cum vulgo legeretur *gladiosque exsoluite culpa*. Verum hoc loco videtur id non convenire. Promissio enim interfectis hominibus exsolui nequit, ut sensus deberet esse in oppositione, quam hic adhibet auctor. Quare mecum lege et quobus Leidenibus *promisso*. Cato aut poterat dare pecuniam victoribus, i. e. si essent victores; aut exsoluebatur suo promisso, *interfectis*, i. e. si essent interfecti. Sic §. 24. *eos sua fide et ipsorum metu exsolutos recepit*. *Exsoluere religione, poena, curis*, et talia saepe reperias. Petrensi. *promissum*. quod ipsum praeferebat cl. Wasse,

quia historici magis amant *promissum* dicere, quam *promissionem*. Oudendorpius.

⁴⁶ *Statilium*] Plerique MSS. recte *Statilium* servant, qui fuit *Marsus*, ut Plutarchus habet in Fabio p. 185. Compar exemplum noster recenset L. III. c. 16. §. 1. ubi *Cl. Marcellus, Banius Nolanum*, qui corrumpere ad desertionem populares studebat, et Hannibali gratificabatur, eadem arte in fide retinuisse et equo donasse memoratur.

⁴⁷ *Deinde familiariter cet.*] Optimum consilium! quo prudentiores duces humanitate potius et beneficentia; quam poenarum crudelitate suos in officio retinuerunt. Bene enim Cicero L. II. de offic. c. 7. *Id amplectamur, ut metus absit, caritas resinascatur: ita facillime, quae volumus, et prius*

in

to elicited Pythiam, accepta difficultate necessitatum domesticarum, pecunia instruxit: ac meliorem fide- lioremque habuit, quam habuerat, antequam offen- deret.

XXXVIII. T. Quinctius Crispinus, post infaustam aduersus Poenos dimicationem, qua collegam Marcel- lum amiserat, quum comperisset, potitum annulo in- terfecti Hannibalem, litteras circa municipia totius Italiae dimisit, ne crederent epistolis, si quae Mar- celli annulo obfignatae perferrentur: ⁴⁸ monitione ⁴⁹ consecutus, ut Salapia, et aliae urbes frustra Hanni- balis dolis tentarentur.

XXXIX. Post Cannensem cladem percussis, ita Ro- manorum animis, ut pars magna reliquiarum nobilissi- mis auctoribus deferendae Italiae iniret consilium, P. Scipio adolescens admodum, inpetu facto, in eo ipso, in quo talia agitabantur, coetu pronuntiauit, manu se sua interfectorum, nisi qui iurasset, non esse sibi men- tem destituendae Reipublicae. Quumque ipse primus se religione tali obligasset, stricto gladio mortem uni ex proximis minatus, nisi acciperet sacramentum, il- lum

in rebus, et in republica consequemur. Idem L. V. Tulcul. *Quinon laborat, ut carus militibus sit, ani- mare milites nescit.* Nulla autem re militum caritas facilius obtine- tur, quam si donis muneribusque eorum inopia a ducibus subleuetur. Qua de causa Strategici scriptores, copiarum ducibus, ἀφιλαργυσίαν non sine ratione in primis commen- darunt. Sic Onosander c. I. §. 7. Ἡ δ' ἀφιλαργυσία δοκιμασθήσεται καὶ πρώτη, τῇ γὰρ ἀδωροδοκίᾳ καὶ μεγαλοφρονίᾳ προΐσταται τῶν πραγμάτων αὐτῇ παρατρία. Cui adfuerunt Leo c. II. §. 8. c.

XX. §. 83. 120. Mauric. L. VIII. p. 191. Xenophon. Cyr. p. 272. 320. Polybius T. I. p. 228.

⁴⁸ *Monitione*] Petrenl. *qua ratione.* bene, sed vereor, ut a Fron- tini manu sit, ut statim patebit. Oudendorpius.

⁴⁹ *Consecutus*] In Scriuer. edit. legitur *consecutus est.* Deest autem substantium verbum in Cantabrig. Leid. sec. Vatican. aliisque, et Edd. Rom. Bonon. et Wechel. Recte et nostri more: quare deleni. Si retineri est velles, *qua* vel *hac* ante *monitionem* saltem praecedere debe- ret. Oudendorpius.

lum metu, ceteros etiam exemplo ⁵⁰ coegit ad iurandum.

XL. Volscorum castra quum ⁵¹ prope a virgultis filuaque posita essent, Camillus ea omnia, quae conceptum ignem vsque in vallum perferre poterant, incendit: et sic aduersarios exuit castris.

XLI. P. Crassus, bello sociali, eodem modo prope cum copiis omnibus interceptus est.

XLII. Q. Metellus in Hispania castra moturus, quum in agmine milites * continerent se intra castra, ⁵² Hermocrates detentos eos postero die habilioribus iam suis tradidit, bellumque confecit.

XLIII. Miltiades, quum ingentem Persarum multitudinem apud ⁵³ Marathona fudisset, Athenienses circa gratulationem morantes compulit, vt festinarent ad opem vrbi ferendam, quam classis Persarum petebat. Quumque praecurrisset; inpleissetque moe-

R 5

nia

⁵⁰ Coegit ad iurandum] Recte se habere hanc locutionem, frustra- que de ea dubitari, probat Nepos in Them. c. 4. *vt ingratis ad depugnandum omnes cogerentur.*

⁵¹ Prope a virgultis] Hoc et sequens exemplum supra iam occurrit L. II. c. 4. §. 15. 16. Hic quoque, vt supra, Oudendorpius legendum censuit *prope virgultas filuas*, vel *virgultas filuamque*: qua de coniectura plura vide ad l. c.

⁵² Hermocrates] Quo modo milites in agmine se possunt continere intra castra? quidue Hermocrati Syraculano negotii cum Q. Metello in Hispania? de vtroque alia habuimus exempla supra. Sine dubio hic exciderunt quaedam. quare locum Asterisco notauimus. Secure haec

transiliunt reliqui interpretes. Factum hoc Hermocratis refert cl. Wasse ad Historiam, quam narrat Polyaeus L. I. c. 43. §. 2. *vt habilioribus intelligatur de militibus, qui crapulam hesternam edormiuerunt; sed huius historiae meminit et nos- ter L. II. c. 9. §. 7. castra moturus est in agm.* Leid. pr. *in deest* in sec. Oudend. Immo clarissime patet, mutilum esse hunc locum, nec sine Codd. MSS. ope persanari posse; quare melius *ἐνέχουσιν*, quam incertis coniecturis lectorem fatigare.

⁵³ Marathona] Pro vulgata *Marathonem* rectius *Marathona*, praesentibus Codd. MSS. Vbiq. enim noster Graecas vocum terminationes amat. e. g. *Persida, Babylo- na, Enipea, Lacedaemona, Cy- pron, Eurymedonta*, aliaque.

nia armatis, Persae rati ingentem esse numerum Atheniensium, et alio milite apud Marathona pugnatum, alium pro muris suis obponi, ⁵⁴ circumactis ex templo nauibus Asiam repetierunt.

XLIV. ⁵⁵ Pisistratus Atheniensis, quum excepisset Megarensium classem, ⁵⁶ qua illi ad Eleusin noctu adplicuerant, ut ⁵⁷ operatas Cereris sacro feminas Athe-

⁵⁴ *Circumactis*] Sic aliquoties noster. L. II. c. 5. §. 20. *circumactis exercitu*. L. I. c. 4. §. 11. *circumactis naves adpulsi Siciliae*. Florus L. III. c. 21. §. 6. *Sed impatiens iniuriae Sylla statim legiones circumegit*. et alibi.

⁵⁵ *Pisistratus Atheniensis*] Tam suauiter haec cum Aeneae Tactici verbis in Poliorcet. c. IV. conspirant, ut fere a Frontino inde deprompta haec historia videatur, qua signorum necessitatem *πρὸς τὰς ἀπολείας καὶ τὰς κήρυκας* Aeneas docuit comprobauitque. quem alii ansequentium temporum Tactici secuti, de iisdem praecepta tradiderunt. Onofander c. XXV. XXVI. Arrianus p. LXIV. Aelianus c. XXXIV. Leo, c. XII. §. 69. 106. c. XVII. §. 25. c. XX. §. 186. Xenophon. Cyr. p. 195. 244. 328. 467. Polybius T. I. p. 666. Vegetius L. III. c. 5. *Signa* autem illa Gr. *σύσσημα*, vel *συδήματα*, *vocalia*; vel *παρὰσυδήματα*, *muta* dicebantur: de quibus nos plura ad Onofandr. c. XXV. Sacra autem illa, quibus tunc Atheniensium feminae operabantur, celebratissima illa *Θεσμοφρογία* solis a feminis noctu Eleusine agi solita, fuerunt: quibus summum silentium debebatur: vnde Horatius L. III. Od. 2, v. 26.

— *vetabo, qui Cereris sacrificium*

Vulgaris arcanæ, sub isdem

Sis trabibus, fragilemque mecum

Soluat phaselum.

Ceterum tantam eo facto gloriam consecutus est Pisistratus, ut sibi aditum ad tyrannidem ea aperuisse videretur, *ἐξδοκιμήσας πτόρεον ἐν τῇ πρὸς Μεγαρίδας γυνομένην στρατῶν*, ut habet Herodotus L. I. c. 59. quem ad l. c. Aeneae laudat Casaubonus.

⁵⁶ *Qua*] Medic. sec. Palat. et Edd. Ital. *quam*. Recte vero Oudendorpius nulla opus esse mutatione censuit, cum *τὰ adplicare* saepius absolute pro *adpollere* apud veteres scriptores reperiatur. Pleno noster L. III. c. 16. §. 5. *paucas hostium naves proximo littori adplicuisse*. Iustinus L. II. cap. 4. *Cum Hercules ad litus Amazonum adplicuit*. Id. L. II. c. 12. *Qua adplicaturi erant, symbolos proponis, eo faxis proscribi curas*.

⁵⁷ *Operatas Cereris sacro*] *Operari* aeque ac *facere* est saepius idem quod *Deos* (Diis) *religiose* et cum summa veneratione *sacrificiis litare*, interprete Nonio Marcellio

Atheniensium raperent, magnaue edita caede eorum, vltus esset suos, eadem, quae ceperat, nauigia Atheniensi⁵⁸ milite compleuit, quibusdam matronis habitu captiuarum in conspectu locatis. Qua facie decepti Megareses, tamquam suis, et cum successu renaugantibus,⁵⁹ effuse obuui, inermesque, rursus obpressi sunt.

XLV. 60 Cimon, dux Atheniensium, victa classe Persarum apud insulam Cypron, milites suos captiuis armis induit, et eisdem barbarorum nauibus ad hostem nauigauit in Pamphyliam apud flumen Eury-medonta. Persae, quia et nauigia et habitum superstantium agnoscerent, nil cauerunt. Subito itaque obpres-

cello p. 548. edit. Plantin. atque in eo Romani Graecos imitati videntur, quibus ἑξέειν, ἑδεῖν, δεῖν absolute posita idem significant, quod θύειν sacrificare, subintell. v. θυεῖαν. Athenaeus L. XIV. c. 23. "Ομηρεὺς τὰ τὸ ἑξέειν ἐπὶ τῷ θύειν τάσσει — καὶ οἱ παλαιὸι τὸ θύειν δεῖν ἀνδμαζον. Hinc vetus Scholiastes ad Horatii L. III. Od. 14. 5.

Vnico gaudens mulier marito

Prodeat, iustis operata diuis:

Operationes, inquit, veteres sacrificia dixerunt.

58 Milite compleuit] i. e. militibus, antiquo more, quo voces, quibus integra species innuitur, in vnitate, numero posita saepius reperiuntur, temere a quibusdam vel eruditissimis viris sollicitatae et in plurium numerum mutatae. Sic §. 43. et alie milite apud Mara-

thona pugnatum; alium pro muris suis opponi.

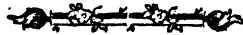
59 Effuse obuui] Obuii deest in Mediceis, Vaticano, et Edd. Italicis. Nihilominus effuse exhibent Medic. antiqui. Vatican. item Petrensis, Leidenses, Palatini, Gudian. et Ed. Paris. verissime. L. II. c. 5. §. 2. Effuseque subeuntes adgressus; effusus obuuiam populus, apud Velleium, Iustinum aliosque, Oudend.

60 Cimon] Male librariorum oscitantia in quosdam Codd. MSS. irrepsit Canon; qui error vulgatae quoque editiones aliquot occupauit. Non Canon; sed Cimon Persarum classem aquad insulam Cyprum; l. ad Eurymedonta propè Cyprum deuictam cepit, vt Thucydides L. I. c. 100. Polyaeus L. I. c. 34. Plutarchus in Cim. p. 436. memoriae prodiderunt.

obpressi, ⁶¹ eodem die et nauali et pedestri proelio victi sunt.

61 *Eodem die*] Idem quoque testatur Nepos in Cim. c. 2. *Eodemque die pari fortuna in terra usus est. Namque hostium nauibus captis, statim ex classe copias suas eduxit, barbarorum uno concursu maximam vim prostravit.* Cui etiam Thucydides et Plutarchus adsen-

tiuntur. Plerique MSS. teste Oudendorpio, ut Vossianus, hisce verbis finiebant: IULII FRONTINI STRATEGEMATON LIBER QVARTVS EXPLICIT FELICITER; nonnulli tamen, *Strategemasticon.*

IO. FRIDER. HERELII

PROF. ERF.

ANIMADVERSIONES CRITICAE IN FRONTINVM.

Praefat. p. 3. *Praeterea continget, ne de euentu trepidet inuentionis suae, qui probatis eam experimentis comparabit.*) Pro *qui*, cod. Leid. notante Oudendorpio, *quum*. Verior hinc fortasse lectio elicienda *qui cum*. Frequenter *ic* coalescere in *u*, norunt, qui libros veteres tractare consueuerunt.

Ibid. p. 4. *Huic labori non iniuste veniam paciscor, ne me pro incurioso reprehendat, qui praeteritum aliquod a nobis repperit exemplum. Quis enim ad percensenda omnia monumenta, quae utraque lingua tradita sunt, sufficiat? unde multa transire mihi ipse permisi; quod me non sine causa fecisse scient, qui aliorum libros, eadem promittentium, legerint.*) Codices hic partim *ut multa*, partim *et multa*, exhibent; quidam *ut multa et*. Locum minus sincerum esse, patet. Quid, si membranarum ductu coniiciamus? *ita multa t*. Melius sane verba, sic constituta, cohaerere cum superioribus, quam ex emendatione Oudendorp. *ut et*, vel *et multa ut transirem*, videntur. Exempla *ita* *ita* a Nostro similiter usurpati, praebet Oudend. ad L. I. c. 3. §. 5. Mox, si codices addicerent, mallet fere *prodentium*, quod hic, nescio quomodo, aptius exquisitiusque videtur, Plinius, cui verbum istud perquam familiare, contrario sensu, *in iisdem diuersa prodendo*. H. N. XVIII. 25. ed. Harduin.

L. I. c. I. §. 4. *Ille intellexit, idem esse eminentibus faciendum.*) Offendit me *ad eminentibus* absolute positum, quod hic obscurum et ambiguum; denique vix Latinum puto. Fortasse pro *esse*, licentiori paullo coniectura, reponendum *viris*, vel *ciuibus*, i. e. *principibus Gabinorum*, quos modo nominauit auctor. Frequens apud Frontinum infinitiui huius omisso, e. g. supra §. I. *existimabat, ciuitates in tempore rebellaturas*, et sic passim. Syllaba *vi* facile ab antecedenti proxime litera *m* in *idem* potuit absorberi, litera contra *e* ob syllabam statim subsequenter in *eminentibus* repeti temere a librariis, et adiungi, atque *ita rise* in *esse* degenerare.

Ibid.

Ibid. §. 7. *Latius — pabulatus, colloquia quoque — in posterum constituit. Ignis etiam frequentiores per tota aestiva fieri iussit.*) Codd. tres, editionesque primae, teste Oudend. *ignes autem.* Scribendum igitur haud dubie *ignes item.* Perpetua est vocularum istarum in membranis confusio. Eluamus hac occasione simile prorsus mendum Fl. Mallio Theodoro de metris c. i. p. 8. ed. Heusingeri Batava. *Positione autem longae syllabae fiunt, si etc. Fit autem positione longa syllaba, cum etc.* Cl. Heusingerus emendandum credit *fit etiam*, sed propius ad scripturam receptam accedit coniectura mea *fit item*, quam probavi quoque viro summo, Ruhnkenio. Contrigenda sic et Plinii verba H. N. xxviii. 7. *Mixto praeterea ouorum candido liquore, — fluxiones oculorum suspendis.* (lac.) *Nam si rana salina sua oculum adperferit, praecipuum est remedium.* Repone: *Item, si etc.* Millies hoc aduerbio utitur Plinius.

Ibid. §. 8. *Profectionem suam censu obtexuit Galliarum. Sub quibus inopinato bello adfusus, confusa inmanium ferocia nationum, provinciis consuluit.*) Locus impeditus, in quo neque explicando, neque corrigendo interpretes operae pretium fecisse videntur. Verba *sub quibus* corrupta esse constat, verum cl. Oudendorp. coniecturae, *sic quietis*, vel *sic Cattis*, nimis quidem longe quaesitae sunt. Quin nos leuissima mutatione scribimus *subitusque* (vel etiam *subitus*, saepius enim ita Noster omissa copula) i. b. a. etc. Ecce! L. II. c. 3. §. 14. iisdem paene verbis eodemque *παραπύχῃ* *subita peditum consurrexit acies, inuictosque temere hostes, inopinato interfusu proelio, cecidit.* L. II. c. 4. §. 4. *a tergo subitus adparuisset.* L. I. c. 4. §. 13. *subitus euasit.* vbi cf. Oudend. L. II. c. 4. §. 3. *subitus ex diuerso se ostenderet.* et passim alibi.

C. 4. §. 13. *Scriptis Antipatro, Thraciam rebellare, praesidiis, quae ibi reliquerat, interceptis, ut sequeretur, omnibus omisis: quae epistolae ut interciperentur ab hoste, curauit.* Athenienses, arcana Macedonum excepisse vis etc.) Roenitet me ingratae verbi *intescipere*, et affinis *excipere* eodem paene versu repetitionis, etsi Frontinum non eum scriptorem esse scio, a quo summa elegantia, nitorque orationis expectari debeat. *Praesidia quoque intercepta*, rei, quae hic fingenda erat, atrocitati haud satis respondent. Quid tentare nocebit *interfectis*? Tulit haec emendatio suffragium ill. Ruhnkenii, in literis ad me datis, qui verba illa perpetuo confundi addit.

Cap.

Cap. 5. §. 10. *Pericles — suos, quæ non resistebatur, emisit.*) Codd. Gudian. et Leid. sec. *foceros suos*, inepte quidem, sed haud plane de nihilo. Fuerit forsan *socios suos*.

C. 6. §. 2. *Idem, hostibus tergum eius in itinere prementibus, dum, flumine interueniente, non ita magno, ut transitum prohiberet, moraretur tamen rapiditate, alteram legionem in occulto citra flumen collocauit.*) Scaligerum, corrigentem ad oram libri sui morante, Oudendorpius credit offendisse, quod præcedentia *ut transitum prohiberet*, ad flumen, *moraretur* vero passiuè ad Fuluium, stante vulgata lectione, referri debeant. Ipse coniecit *ut transitu prohiberetur*, atque ita omnia melius procedere existimat. Sed vel sic *ad moraretur* passiuè præter morem accipiendum foret. Equidem vitium non nisi in *dum* inesse crediderim, quod aut expungendum, inuectum scilicet ex repetito, culpa descriptorum, proximo *idem*, ut etiam censuisse credibile est Scaligerum, aut mutandum est in nomen fluminis huius proprium, quod quis facile diuinando assequatur? *Moraretur* autem actiuè sumi commode poterit, intellectus, quæ præcessere, sc. *ita tamen magno, ut moraretur*.

C. 7. §. 7. *Per deserta Africae itinera, grauissima si cum exercitu adfectus, oblata sibi a milite in galea aquam, spectantibus vniuersis, effudit.*) Barthio, ceterisque displicet illud *itinera*, idque adeo lubenter elicerent, nisi omnes MSS. constanter seruarent. Oudend. coniecit *in itinere*. Non damno suspicionem, sed nec deterior fuerit nostra *d. A. penetrans*. Supra c. 2. §. 2. *iussit — penetrare Ciminiam siluam*. L. III. c. 9. §. 5. *hostes penetratum illac oppidum rati*. vbi cf. Oudend.

C. 8. §. 11. *Custodibusque praecepit, ut ea aduenienti hosti dederent, dimissisque Syracusas occulte redirent.*) Hoc cur praeceperit Dionysius, non capere se, nec quid occulte hic faciat, videre fatetur cl. Oudend. Quorsum enim alio, inquit, deditis per pactiorem castellis, se recipere milites? Coniecit igitur *ocissime*. Cod. Leid. pr. *ut occulte*. An latet sub hoc, quod verum puto, *cito cuncti*? Id enim Dionysius spectabat, ut copias, per fraudem dispersas, mox, tempore opportuno, cogeret in vnum denuo. Hinc statim hostes paene iam par numero adgressus vicis, quum suos comtraxisset, et aduersarios sparsisset.

C. 9. §. 1. *Atque ita coniuuratorum consilio turbato, Campaniam periculo liberauit.*) In MSS. ad vnum omnibus, et

et edd. antiquis non conspici *turbato*, testatur Oudendorp. Leid. sec. tantum habet *coniuratorum consilio Campaniam liberavit*, unde facit *consilio C. periculoque l. vel a coni. periculo Camp. consilio l.* Fallor, an constans iste codicum consensus vocem genuinam excidisse declarat, nullo negotio reponendam, *eluso*? Fraudi fuit huic verbo antecedens *filio*, per similitudinem nimiam a librariis supinis omisso, quod genus erroris innumeras mendas libris intulisse veterum, Critici norunt. L. II. c. 5. §. 47. *omni arte — eluderent hostem.* C. 3. §. 24. *naues mobilitate — eludi.* C. 2. §. 5. *ut sagittas — eluderet.* L. I. c. 2. §. 8. *elufit insidiatores.* C. I. §. 6. *ad eludendos sagittarios.*

C. IO. §. 3. *Agefilaus Lacedaemonius, quum aduersus Thebanos castra super ripam posuisset.*) Transpositione locum hunc credo iuuandum, legendumque *Agefilaus Lac. adu. Thebanos, quum* etc. Causam pete ab Oudendorp. ad L. I. c. 5. §. 12. ubi vir doctissimus merum hunc Frontini stylum, perpetuumque morem obseruat, ut *ut aduersus* utatur sine addito *dux*, vel alio quodam vocabulo, cui respondeat, subintelligens *bellum gerens*, vel simile quid, vimque exemplorum ingentem asserit. Cf. eundem ad L. II. c. I. §. 18. Eadem forsitan medela adhibenda L. II. c. I. §. 6. *Idem, quum aduersus Lacedaemonios pluribus diebus castra cominus haberet.* etc. 4. §. II. *Myronides Atheniensis, dubio praelio aduersus Thebanos rem gerens.* Sed nihil definio.

C. II. §. 9. *Circa ea duci equos noctu clam imperauit.*) Polyaeus, Oudend. citatus, eandem historiam referens, L. I. c. 41. ἵππους δύο περιάγων. unde suspicari possis, scribendum *duci duos* vel *duos duci e.* numero a vocula vicina, ut dixi modo, extruso, praesertim si placeat *duo*, quomodo L. I. c. 4. §. 10. in MS. reperit Waffius.

Ibid. §. 16. *Arma, quae ornamentis adfixa in templis erant, nocte subtraxit.*) Quibus tandem ornamentis arma erant adfixa? Atqui ornamenta ipsa armis possunt adfigi, non arma ornamentis. Nihil licet hic monuerint interpretes, locum tamen defectum putem, ita supplendum, *arma, quae cum ornamentis* etc. Arma in templis reposita, et diis consecrata, taeniis, corollis, et id genus aliis, ornata fuisse, credibile est.

L. II. praefat. — *Quae ante commissum proelium agenda sunt, deinceps reddemus pertinencia ad ea, quae in ipso proelio agi solent, et deinde ea, quae post proelium.*) Codex

Me-

Mediceus, *quae proelium excitant*. Quisquamne dubitet, manum Frontini esse, *quae proelium excipiunt*? i. e. sequuntur. Verbum exquisitius, quam pro descriptorum capto, glossae, margini primum adiectae, loco cedere coactum est.

C. I. §. 13. *Iugurtham autem constat etc.*) Omitti a quibusdam codd. particulam *autem*, notat Tennullius, eamque locum hic non habere, recte observat. Oudend. coniicit *regem*. Verum restituendum *item*, quod et supra Nostro redonamus L. I. c. I. §. 7. Idem enim plane strategema adhibuit Iugurtha, quod Pompeius §. antecedente adhibuisse dicitur.

C. 2. §. 8. *Vt per aliquantum spatii, quo aduersarii dirinebantur, exercitus hostium potius labore itineris profligaretur.*) Sensit difficultatem, quam creat orationi potius, optimus Oudend. Intelligi posse sub eo putat *quam fuit exercitus*, nisi rescribere placeat *prius*. Malim ego *protinus*. Noster L. I. c. II. §. 4. *protinus canes — adgressi sunt*. L. II. c. I. §. 2. *oriente protinus die*. §. 14. *ita protinus dissipant*. C. 5. §. 4. *protinusque se intra munimenta recipere*nt.

Ibid. *Vt aduerso sole et vento et puluere barbarorum occuparetur exercitus.*) Dubito valde, an occuparetur hic notare possit impediretur, quomodo occupari luctu, timore, sollicitudine, dicimur: cui explicationi ipse diffidit Oudendorp. Gronovius, verbum corruptum rectissime iudicans, ad marginem libri sui adscripsit *collocaretur*, vel *locaretur*, vestigiis vulgatae lectionis minus seruatis, quibus insillit preliis suspicio nostra occaecaretur.

§. 14. *Qua ratione effecit, ut exercitus barbarorum primum inquietaretur, dum tota nocte in statione custodia est; deinde ut sui mane, integris viribus, cum dictis barbaris, vigilia marcentibus, conflingerent.*) Vox *dictis* abest a pluribus membranis, eamque ut superuacuum plane mallet deleri Oudend. Mitior medicina nostra *desessis*, quod per scripturae compendia facillime deprauari potuit.

C. 3. §. 5. *Ne ea parte ante cum hoste conflingeret, quam cornibus configatis medios undique circumuemisset.*) Tennullii explicationem vocis insolitae *configatis* iure repudiavit Oudendorpius. Modius et Gronovius coniiciunt *profligatis*, et sic sane cod. Petrensis. Scaligero placuit *complicatis*, Oudendorpio *coniugatis*, vel *constrictati sui*. Miror, nemini venisse in mentem, quod clamare paene videntur scripturae

rae corruptae apices, optimeque narrationi conuenit, *conspicatis*.

Ibid. §. 23. *Quo genere consecutus est, nequis non locus eius victoriam miraretur.*) Modius, Stewechius, Gronovius magno consensu, *nequis locus e. v. moraretur*; optime, quod ad verbum postremum: sed audacius censet cl. Oudendorp. *eiicere id non*, vbi aliud mendi quid latere putat. Vterque Mediceus, *ne quis ut loci*. Inde exsculpit *ne quiduis loci*, vel *ne quis id loci*, i. e. eo loco. Non placet. An fuit *ne quis iniquus locus* etc. formula scriptori nostrō familiari? An *ne quis velocem eius v. m.* An potius, quod maxime blanditur, *ne quisquam locus*? etc. Quod si scripturam potius Mediceorum librorum rimari lubeat, possis non inepte, *ne quis ingenio vel natura loci*, vel *arte loci*, vel denique *ne quis fretus locis*. Eligat iam, qui volet: ego, ne quid dissimulem, *ne quisquam l. praetulerim*.

C. 5. §. 4. *In ipsam fossam elephantos egerunt: quo ut primum illaqueati sunt, partim magnitudine telorum confecti etc.*) Recte vitium suboluit Oudend. qui in subiecta animadversione: non tam magnis, inquit, telis opus est, ut elephantum grauitur vulneres, sed hastis et verutis velutum. Putem potius ab auctoris manu esse *magna vi*. Haec ille, sensui quidem verborum optime consulens, minime tamen corruptae lectionis vestigiis seruatis. Religiosior mea suspicio *multitudine s.* Ex scripturae compendio facillime syllaba prior potuit deprauari. Apud Curt. VIII. 14. *elephantus, qui multa exceperat tela*, occurrit, qui mox *telis undique obruitur*. Sil. Ital. IV. de iisdem beluis: *Stat multa in tergo et nigranti lancea dorso*. Lucan. VI. 208. *densus elephas oppressus ab armis*.

Ibid. §. 9. *Quaedam procul a castris aedificia succendit, ut Falisci, suos id fecisse credentes, spe praedae diffunderentur.*) Addunt codd. Medicei *eorum castra cepit*, quod notandum dicit Oudend. Scilicet mera sunt Frontini verba, sic leuiter supplenda: *Atque ita e. c. c. ut fere §. §. 3. 8. 25. et passim, eadem locutione*.

Ibid. §. 41. *Auersus solum enim cum altero processisti.*) Medic. pr. et Leid. *aduersum enim unum*, Medic. sec. *aduersum enim solum unum*. Fortasse verum est *aduersus unum enim*, et *solum*, glossa, *et unum*, quod ambigne, certe pro *unicum*, positum insolentius videbatur, adiecta.

C. 6. §. 1. *Gallos, eo proelio, quod Camilli ductum gestum est, desiderantes nauigia — Senatus censuit transue-*
bent-

bendos.) Sentis ne, qui haec verba legis attente, quidpiam ad sensum plenum deesse? Reponendum, quod excidit male, hiant e orationis serie, post *Gallos, victos, vel fusos*: neque enim in ipso proelio nauigia desiderabant, sed cum victi essent. a. Romanis, vt fuga sibi consulerent. Mox *Eiusdem generis hominibus* etc. malim *gentis*.

C. 7. §. 3. *Miliram animos hac persuasione confirmavit.*) Cod. Vossian. *vel confirmavit.* vnde Vossius reſingebat *vel vt c.* Immo fuerit *utiliter t.* L. I. praefat. p. 5. *omnia, quae a duce provide, utiliter — fiunt.* c. 7. §. 7. *utilior exemplo temperantiae.* c. 8. §. 7. *utilis erat propter calliditatem.* L. II. c. 7. §. 2. *militum animos non tantum — sed quadam etiam spe utilitatis — confirmavit.*

C. 8. §. 11. *Ex acie refugientibus in castra militibus aciem suorum obposuit.*) Oudend. ad haec: „Suspectum „mihi *aciem suorum*; fugientes milites etiam *sui* esant. an „equitum stationem? vt — Livius, *statione equitum ibi „obposita.*“ Iſthaec quidem manifesta vis est, qua quis in corrigendis veterum libris cum laude vtatur? Nos blandius longe sanabimus locum, non ita desperatum, legendo *alam* s. o. *Alam* equitum esse proprie, tralatitium est; *milites* contra saepius apud Frontinum, ceterosque scriptores optimos opponi, equitibus, et significare *pedites*, docet Oudend. ad L. II, c. 3. §. 14. et quos ibi laudat, atque Tennul. ad L. II, c. 5. §. 37. Vides, cuncta sic esse plana et expedita. *Suorum* autem hic exponendum videtur, fortium, qui cum Imperatore remanebant, nec terga hosti dabant, adeoque vere milites *sui* erant, ceteris iam quasi proditoribus. Statim ipse *ciues bonos* vocat. Nisi forte negligentiae Frontini, vt alias passim, hoc quidquid est sermonis inconcinni, et parum accurati, imputare velimus.

C. 9. §. 1. *Victis proelio Teutonit, reliquias eorum, quia nox circumuenerat, circumſedens* etc.) Rursus virum doctissimum audiamus: „In mendo cubat prior vox (circumuen-
„erant.) Videtur scribendum *interuenerat*, vt coniecit I. F. Gronovius, vel *ſupervenit*, vel *certamen diremerat.*“ In codd. quibus V. Cl. abunde fuerat instructus, nihil praesidii, et quas proposuit coniecturas, longius mihi a vulgata lectione recedere videntur. Propius forſan ad veritatem accederet q. n. *iram minuerat.* Nox ingruens impetum victorum cohibuit, repressit ardorem, adeo vt reliquis hostibus parcerent, postera demum die prorsus

debellandis. *Interuenerat*, in editione Parisiensi edidisse Valartum, monuit me elegantissimus Ruhnkenius.

Ibid. §. 5. *Caputque eius balista excussum, intra munimenta hostium misit.*) Cod. Medic. pr. in *balista*, Medic. sec. in *batistanis*. Latet aliquod vlcus. An fuit *vi balistâ*, vel *balistâ vi*?

C. II. §. 4. *Antipater, conspecto priore Neciorum exercitu* etc.) Variis coniecturis verba haec contaminatissima tentarunt viri eruditi. Ipse conieceram aliquando, quod minime sane a vulgata lectione recedit *Paraetacaniorum*. Nota est haec regio ex Arriano, Curtio, Plinio, aliis. Sed conuellere videntur suspicionem meam interpretes, non nisi Graeciae populum aliquem hic narrari, probabiliter docentes. An potius Frontinum, ut saepius, falsa tradidisse dicamus? *ἐν τῇ*.

C. 12. §. 2. *Quod cum solerte ex disciplina fecisset* etc.) Feliciter locum corruptum sic restituit cl. Oudend. cum antea, nullo sensu, fuisset *soluere*: quam emendationem mihi quoque, ut alias complures, venisse in mentem, antequam nitidam ipsius editionem consulerem, ex animo laetor. Nunc cum mea esse desierit, addam saltē Apuleii alium, ad stabiliendam communem sententiam inprimis facientem, ex L. VIII. p. 202. ed. Elmenh. ubi canes venatici *solertis disciplinae memores* vocantur.

Ibid. §. 4. *Iphicrates Atheniensis, quum campestribus locis castra haberet, explorassetque, Thracas — nocte ad diripienda castra venturos, clam duxit exercitum* etc.) Immo vero *eduxit*, ut scribendum reor. *Duxit* locum hic habere nequit, ut patebit legenti, quae statim sequuntur. Supra c. 5. §. 31. *totum educente exercitum*. *Educere copias* Noster saepe, ut L. I. c. 5. §. 9. et 22. II. c. I. §. I. c. 5. §. 22. et 34. *educere agmen* I. c. I. §. 7. cf. Index II.

C. 13. §. 7. *Antonius, quum ex Parthis sibi inflantibus reciperet exercitum* etc.) Libri scripti mirrae, *ex parte sine, ex parte sine, ex partis illis, ex Parthis Siriae*: unde non dubium est Oudend. quin *sibi* sit vitiosum. Scribendum itaque credit *ex Parthis sine sine infl.* Praeferam interim suspicionem simplicem *ex P. vi infl.* aut, si ratio lectionis corruptae *Siriae* habenda, *ex P. acriter*, vel impigre. Quamquam hoc nimis est hariolari. L. III. c. 9. §. 3. *acrius instare castellanis coepit*. II. c. 6. §. 10. *non esse pertinaciter instandum hosti fugienti*.

Ibid. *Iustum iter reliquo die sine interpellatione confect.*) Cod. Hillensb. *sine successione.* Pronum est inde refingere *s. vexatione*, cuius vocis glossa fuit *interpellatione*, in textum deinde, vt sexcenties alias, recepta. L. I. c. 8. §. 9. *vt citra vexationem suorum hostilia impediret consilia.* Ibid. c. 4. §. 5. *simulata vexatione traiciendi.* vbi cf. Oudend. Verbum ipsum *vexare* hoc sensu adhibet subinde Notter: vide Indicem.

Ibid. §. 8. *Inducias ad sepeliendos, qui caesi erant, impetrauit.*) Vulgo legebatur *ad sepeliendum eos*, quod bene repudiasse videtur Oudend. Sed amplius turbant eodd. veteresque editiones, exhibentes *sepeliendos eos, sepeliendos illi, sep. illis.* Quapropter, quod lateat, inquirere vir doctissimus iubet. Parui iussis, atque *sepeliendos milites, qui* etc. inueni, mihi certe inuenisse videor.

L. III. c. 4. §. 6. *Fiducia conditi commeatus proprio tritica abusus* etc.) MSS. omnes praeter vnicum Medic. pr. *vt fiducia*, deinde *abusus* quidam, quidam *abusis.* Oudend. legendum suspicatur, *ab* vel *ex fid.* Totum locum sic resinxerim, *vbi f. c. c. p. t. abusi sunt* etc. L. I. c. 5. §. 16. *quod vbi animaduenterunt Numidae.* L. II. c. 5. §. 32. *vbi res poposcit.* C. I. §. 8. *quod vbi successit.* L. I. c. 2. §. 8. *vbi vidit — euolasse:* quod et ipsum in *vt* illic deprauatum erat ante Oudendorp. C. 6. §. 2. *Quod vbi factum est.*

C. 9. §. 8. *Philippus in obsidione cuiusdam maritimae urbis, binas naues procul a conspectu contabulauit, superstruxitque eis turres: aliis deinde turribus adortus a terra, domibus propugnatores distringit, turritas naues a mari adplicuit, et qua non resistebatur, subiit murus.*) Claudicare verborum structuram, quia is statim intelligit. Medic. pr. et Edd. Italicae, *a terra vel cominus domibus.* Medic. sec. *altera vel cominus domibus.* Oudendorpio vel *cominus* e glossa videntur irrepsisse in textum. Pro *domibus* autem, trigam coniecturarum proponit, *dum eminus*, i. e. longe a mari, *dum moenibus*, siue per moenia, *illis*, sc. turribus. Gronovius pro *domibus* coniecit *cominus*, Rubenius *dum ibi.* Ego quidem, si mei arbitrii res sit, Oudend. coniecturam alteram sequeror, verbaque ex membranarum Medicearum auctoritate sic constituerem, *adortus a terra, illa cauentes dum moenibus p.* etc. *illâ* sc. parte, vt aliquoties Notter: cf. Oudend. paullo ante ad §. 5. L. II. c. 5. §. 21. et I. c. 4. §. 4. L. I. c. 4. §. 9. *qui a Poro aduersa ripa caueretur.* L. IV, c. 7. §. 45. *Persae, quia — nil cauerunt.*

L. III. c. 2. §. 1. *nihil ab eo conatu cauentibus.* Possis quoque non inepte, *illuc conuersos.*

C. II. §. 2. *Quum Phocenses obsideret, et intellexisset, eos — iam grauari belli incommodo.)* Leid. sec. *prope eos.* Scribendum ergo *et intellexisset prope, eos* etc. Terent. Eunuch. 4. p. 30. *intellexit in probe.*

C. 14. §. 1. *Munatius interim rex, tanquam Caesarianus Tribuni cornicularius vigiles quosdam excitauit* etc.) Locus plane depositus, a quo interpretes cuncti manus ex desperatione abstinerunt. Edd. vulgatae, *interrex.* Codd. *vicerex, interim rex, eius terrae interrex.* Dum meliora aliquando alii, coniecturas quasdam, disceptandas peritioribus, proponam. *Munatius turmae vel turmalium* (cf. L. II. c. 12. §. 2.) *princeps.* Vel *in primis audax.* Vel denique *teffera fretus,* ex mente Oudend. cui aliquid de tradenda tellera hic latere videtur. Cf. Dio L. XLIII. p. 230. viro docto laudatus, eandem rem memoriae prodens.

C. 16. §. 1. *Arcessitum ad se adlocutus est, dicens, fortissimum eum militem esse, quod antea ignorasset.)* Leid. sec. *modo ante ignorasse.* Mouet me ista varietas, vt putem, Frontinum dedisse primitus *f. e. militem, sese ante ignorasse.*

L. IV. c. 1. §. 21. *Duas alas et tres cohortes, quae ad castellum initio hostibus cesserant, extra vallum iussit tendere.)* Quid hoc refert, acute quaerit cl. Oudend. num *initio*, an deinceps hostibus cesserint, si tamen cesserunt prae turpi metu? Palatin. pro *initio*, habet *Micon*; Scriuerii vnus, *Inicon.* Mediceus vterque, *quae* (qui pr.) *Secum a. c. initio.* Itaque ex Tacito! Ann. XIII. 36. eadem narrante, rescribere gessit *q. a. c. cum Patcio b. c. vel*, si corruptum hoc nomen, *Mutio*, vel *Numitio*, aut propius magis *cum Icio*, seu *Iccio*, coniectura ingeniosissima, nisi quod durius aliquanto dictum videtur pro *Iccio duce.* Quid multa? scribendum leuissima licentia credo *q. a. c. in acie b. c.* cf. Oudend. ad L. II. c. 5. §. 2. Ibid. c. 6. §. 10. *ut postea quoque facilius acie cederet. Fundi acie, pelli, superare, configere, decortare* etc. sollempnes Nostro formulae.

Ibid. §. 27. *Galeatos et discinctos perslare in principis iussit.)* Aliud latere in *galeatos*, quam arbitrere, bene Stewechius iam animaduertit, qui proinde *discalceatos* coniecit. Tennullius *exgaleatos*, Oudend. *gladio stricto d.* In MSS. praeter *galleatos*, quod repraesentant quidam, nihil praesidii. Forte fuit *caluatos*, i. e. caluus redditus, quibus

bus crines detonsi essent: qua voce vtuntur Cato de R. R. c. 33. et Plin. H. N. L. XVII. c. 22. Si cui minus hoc arrikerit, confideret, quod ipse praetulerim, *glabratos*, verbum Columellae L. XII. c. 53. Notum est, infames mollitie habitos vulge, qui pilos studiose vellerent, et dropace corpus laeuigarent, nec minus illos, qui veste discincta, laxiusque fluente, vterentur. Vtrumque igitur poenae genus optime infligebatur hic militibus ignavis, *quorum stationem hostis perruperat*, tanquam nepotibus delicatis, habituque militari indignis.

C. 2. §. 4. *Quadragesima millibus hominum, iam inde a Philippo patre disciplinae adfuefactis* etc.) Medic. sec. et Scriuerii vnus, vocula auctiores, *tantae disciplinae*: vnde Scriuerius *sanctae* adscripsit margini. Melius reponi posse crediderim *antiquae*, vel etiam *intentae*.

C. 3. §. 1. *M. Catonem vino eodem, quo remiges, contentum fuisse, traditur.*) Post *remiges*, addere cod. P. trentem praestantissimum notat Oudend. *die transirent*, quasi voluisset, inquit, *diem transirent*, i. e. transigèrent. *vitam transire veluti pecora*, Sallust. init. sed haec non a Frontini manu. Certe: sed quae sub istis verborum monstis latent, Frontini omnino manum produnt. Scilicet refigendum *quo remiges in transiris*.

C. 6. §. 3. *Alexander, quum hieme duceret exercitum, residens ad ignem, recognoscere praetereuntes copias coepit. Quumque conspexisset quemdam prope exanimatum frigore, confidere loco suo iussit, dixitque ei: Si in Persis natus esses, in regia sella resedisse tibi capital foret; in Macedonia nato conceditur.*) Adscripsi locum integrum, quo facilius de suspitione mea, excitata verbis Curtii L. VIII. c. 4. eandem rem narrantis, possit cognosci. Sic igitur apud hunc Alexander: *Ecquid intelligis, miles, quanto meliore sorte, quam Persae, sub rege viuatur? Illis enim in sella regis confedisse capital foret; tibi saluti fuit.* Immo ecquid intelligis, lector, quam verba Frontini in fine prae istis langueant? Quam pulchre opposita sibi sunt illa *capital foret*, et *saluti fuit*? quam frigide contra *capital foret*, et *conceditur*? Quid multa? corruptum verbum *conceditur*, iure, nisi fallor egregie, arbitror, licet codices nihil plane varient, sed quid pro eo substituam, non habeo. Fuit aliquando, cum legerem in *M. n. sponte datur*: quod melius sane vulgato. verum nondum mihi ipse satisfacio.

C. 7. §. 31. *Præcedens interim aduentantis auxilii rumor — hostium consilia discussit.*) Cod. Petrenf. *in auxilii*. Gudian. *aduentantes in auxiliis*. Ab in marg. *aduentis ausi*. Medic. pr. *adscientantis in auxilium*. Leid. sec. *aduentis auxilio*. Locum mendosum codicum ista varietas satis ostendit. Sed pronum, inde rescribere *aduentantis in auxilium*, nempe Catonis, de quo paullo ante sermo fuit, vel *aduentantis auxilio*. L. II. c. 5. §. 20. *quos auxilio his venturos sciebat.*

I N D E X I.

CONTINENS EORVM NOMINA, QVORVM STRATEGEMATA A FRONTINO RECENSENTVR.

In quo sciendum est, sub vno nomine saepe varios
intelligi homines, ex ipsis exemplis noscendos.
Maior numerus librum, minor caput
designat.

A.

Acilius Glabrio II. 4.
Aegyptii II. 5.
Aelius IV. 5.
Aemilius Paullus I. 2. 4. II.
 3. III. 17. IV. 5. 7.
Afranius II. 13.
Agathocles I. 12.
Agésilas I. 4. 8. 10. II. bis
 II. 6. III. 11. 12.
Agrippa Furius II. 8.
Alcetas IV. 7.
Alcibiades II. 5. bis. 7. III.
 2. 6. 9. 11.
Alexander Epirota II. 5.
Alexander Magnus I. 3. 4. 7.
 II. 11. 3. 5. II. bis. III.
 4. 7. IV. 2. 3. 6.
Antigonus II. 6. III. 4. IV. 1.
Antiochus III. 2. 9.
Antipater II. 11.
Antonius I. 7. II. 3. 5. 13.
 IV. 1.
Appius Claudius I. 4. IV. 1.
 bis.
Aquilius IV. 1.
Arabes II. 5.
Arabrigenses IV. 5.
Arcades III. 2.
Archelaus II. 3.
Archidamus I. 11.

Aristides IV. 3.
Aristippus III. 2.
Arminius II. 9.
Artaxerxes II. 3.
Arybas II. 5.
Asculani III. 17.
Atreas II. 4.
Athenienses I. 3. III. 15. IV.
 3. 7.
Attilius II. 8. IV. 1. 3.
Autophradates I. 4.

B.

Barca III. 10.
Boii I. 6.
Brasidas I. 5.
Brutus IV. 2.
Byzantii I. 3.

C.

Caeditius I. 5. IV. 5.
Caelius IV. 5. 7.
Caesar. V. Iulius.
Calpurnius Flamma I. 5. IV.
 5.
Caluinus Domitius III. 2.
Camillus II. 4. 8. IV. 4. 7.
Campani III. 13.
Carthaginenses I. 2. 7. II.
 4. 13.
Casilini IV. 5.

I N D E X I.

Cassius II. 5. IV. 7.
Cato I. I. 2. II. 7. III. 1.
 10. IV. 1. bis. 3. 5. 7.
 ter.
Chabrias I. 4. 12.
Chares II. 12. III. 10.
Chii II. 5.
Cimon III. 2. IV. 7.
Civitates a Romanis ad Poenos defecturae I. 8.
Claudius I. 1. 4. II. 3. 9.
 13. V. Marcellus.
Cleandridas II. 3.
Clearchus III. 5. IV. 1.
Cleomenes II. 2.
Cleonymus III. 6.
Clisibones III. 7.
Cominius Pontius III. 13.
Commius Atrebas II. 13.
Corbula Domitius II. 9. IV.
 I. bis. 2. 7.
Coriolanus I. 8.
Cornelius III. 9. V. Scipio.
Cossus Cornelius II. 8.
Costa IV. 1. ter.
Crassus I. 1. 5. II. 4. bis. 5.
 IV. 5. bis. 7.
Crispinus IV. 7.
Croesus I. 5. II. 4.
Curius M. I. 8. II. 2. IV. 3.
Curio IV. 1.
Cyrus I. 11. III. 3. 8. IV. 2.
Cyziceni IV. 5.

D.

Datames II. 7.
Darius I. 5.
Decius I. 5. IV. 5. bis.
Didius I. 8. II. 10.
Diodorus III. 16.
Dionysius I. 8. III. 4.
Domitianus I. 1. 3. II. 3. 11.
 IV. 3.

Domitius Calvinus III. 2. V.
 Corbulo.
Dimilius I. 5. II. 3. III. 2.

E.

Epaminondas I. 11. bis. 12.
 saepe II. 2. 5. III. 2. 11.
 12. IV. 2. 3.
Erythraeorum victores II. 5.
Eumenes IV. 7.

F.

Fabius I. 2. 3. 8. II. ter. II.
 I. 4. 5. III. 4. 9. IV. 1.
 bis. 6. 7.
Fabricius IV. 3. 4.
Falisci II. 4.
Fidenates II. 4.
Flavius Fimbria III. 17.
Fonteius Crassus I. 5. IV. 5.
Fulvius I. 6. II. 11. 5. bis.
 IV. 1.
Furius I. 1. 5. II. 8. saepe.

G.

Galli II. 13.
Gastren II. 3.
Gelo I. 11.
Glabrio Acilius II. 4.
Gracchus II. 5. bis. III. 5.
 IV. 7.
Graeci, auxiliares Cyri IV.
 2.

H.

Hamilcar III. 16.
Hannibal I. 5. 7. 8. II. 2. bis.
 3. saepe. 5. saepe. 6. 7. III.
 2. 3. 10. bis. 16. IV. 3.
 bis. 7. bis.
Hanna I. 5. III. 16.
Hastdrubal I. 2. 3. 5. IV. 7.
Hermocrates II. 9. bis.
Hiberi II. 2.

Hi.

INDEX

Himilco I. 1. III. 11.
Hirtius III. 13. bis. 14. bis.
Hirtuleius I. 5.
Hispani II. 4.
Horatius Cocles II. 13.

I.

Iapydes II. 5.
Iphicrates I. 4. 5. 6. II. 1.
 bis. 5. 12. III. 12. IV.
 7.
Iuba II. 5.
Iugurtha II. 1. 4.
Iulius Caesar I. 1. 3. 5. 8. 9.
 11. 12. II. 1. bis. 2. 3. bis.
 5. 6. 8. III. 7. 17. IV. 5.
 bis. 7. bis.

L.

Laberius I. 5. IV. 5.
Labienus II. 5. 7.
Lacedaemonii I. 4. II. 1. 2.
 IV. 5.
Laelius I. 1.
Laevinus, V. Valerius.
Leonidas IV. 5.
Leptines II. 5.
Leutychidas I. 11.
Liburni II. 5.
Ligures I. 5.
Linus II. 3. IV. 1. 7.
Lucullus II. 1. 2. 7. III. 13.
Lutatius Catulus I. 5.
Lyfander II. 1. IV. 1.
Lyfimachus I. 5. III. 3.

M.

Mago III. 6. IV. 7.
Mabarbal II. 5.
Manlius I. 9. 11. II. 6. 7.
 IV. 1. bis.
Marvellus II. 4. III. 3. 16.
 IV. 5.

Marcus II. 6. 10.
Marius I. 2. 11. II. 2. 4.
 7. 9. III. 9. IV. 1. 2. 7.
Masiniſſa IV. 3.
Maſſilienſes I. 7.
Maximus, V. Fabius.
Melanthus II. 5.
Memnon Rhodius II. 5. bis.
Metellus I. 1. 7. 8. II. 1.
 bis. 3. 5. III. 7. IV. 1.
 ter. 7.
Miltiades IV. 7.
Minucius I. 5. II. 4.
Mithridates I. 1. II. 5. IV.
 7.
Mummius IV. 3.
Munatius III. 14.
Myrenides II. 4. IV. 7.

N.

Nacuius IV. 7.
Nero Claudius I. 1. II. 1. 3.
 9.
Nicoſtratus I. 4.
Numantini III. 17. IV. 5.

O.

Oſtavius Trib. Mil. IV. 5.
Otacilius Crassus IV. 1.

P.

Pachet IV. 7.
Pammenes II. 3.
Papirius Curſor II. 4. III.
 3. IV. 1.
Paullus IV. 5. 7. V. Aemi-
 lius.
Pelopidas I. 5. III. 8. IV.
 7.
Pericles I. 3. 5. 11. 12. III.
 9. bis.
Petilius IV. 5.
Pbalaris III. 4.

INDEX I.

Philippus I. 4. saepe. II. 1.
3. 8. 13. III. 3. 8. 9. IV.
1. 7.
Phormion III. 11.
Pinarius IV. 7.
Pisistratus IV. 7.
Piso IV. 1.
Pompeius I. 1. 4. 5. 9. II.
1. 2. 3. bis. 5. bis. 11.
III. 17. IV. 5.
Pontius Comminius III. 13.
Porcius IV. 7. V. Cato.
Postumius I. 11. II. 1. IV.
5.
Praenestini III. 15
Prusias IV. 7.
Ptolemaeus IV. 7.
Pyrrhus II. 2. 4. 6. III. 6.
IV. 1. bis.
bis. 9. bis. 10. IV. 1.
saepe. 2. 3. bis. 7.
Scordisci III. 11.
Scorylo I. 10.
Segouenses IV. 5.
Semiramis III. 7.
Sempronius I. 12. II. 5. IV.
5. V. Gracchus.
Sertorius I. 5. 10. 11. 12.
II. 3. 5. 7. 12. 13. IV.
7.
Servilius P. III. 7. *Priscus*
II. 8.
Servius Tullius II. 8.
Spartacus I. 5. saepe. 7.
Sudines I. 11.
Sulla I. 5. bis. 9. 11. bis.
II. 3. 7. bis. 8. 9. IV.
1.
Sulpicius I. 12. II. 4.

Q.

Quinctius T. II. 7. 8. 12. III.
1. IV. 7.

R.

Regulus Atilius IV. 1. 3.
Rhodii I. 7.
Romanorum Populus, Sena-
tus, Legati, Tribuni Ple-
bis, Milites I. 8. II. 3. 6.
III. 13. 14. 15. bis. 17.
18. ter. IV. 1. saepe. 7.
Romulus II. 5.
Rufinus III. 6.
Rullus Fabius II. 4. IV. 1. V.
Fabius.
Rutilius IV. 1.

S.

Salutus Pelignus II. 8.
Scaurus M. IV. 1. 3.
Scipio I. 2. 3. 8. 12. II. 1.
3. bis. 5. 7. 8. 11. III. 6.

T.

Tarquinienses II. 4.
Tarquinius II. 8. *Superbus*
I. 1. III. 3.
Theagenes IV. 1.
Thebani III. 2.
Themistocles I. 1. 3. II. 2.
6.
Thracas III. 1. 5.
Thrasylbulus III. 9. 15.
Timarchus III. 2.
Timotheus I. 12. II. 5.
Tisamenus I. 2.
Titurius Sabinus III. 17.
Tomyris II. 5.
Torquatus III. 5.
Tryphon II. 13.
Tullus Hostilius II. 7.

V.

Vaccaei IV. 7.
Valerius Laevinus II. 4. 11.
IV. 7.

Va-

INDEX I.

<i>Varianae cladis reliquiae</i> III.	<i>Virginus</i> II. 1.
15. IV. 7.	<i>Viriathus</i> II. 5. 13. III. 10.
<i>Varro</i> IV. 5.	II.
<i>Veientes</i> II. 4.	
<i>Velius</i> III. 17.	X.
<i>Kentidius</i> I. 1. II. 2. 5.	<i>Xanthippus</i> II. 2. 3.
bis.	<i>Xenophon</i> I. 4. IV. 2. 6.
<i>Vespasianus</i> II. 1. IV. 6.	<i>Xerxes</i> IV. 2.

I N D E X II.

R E R V M E T V E R B O R V M.

Primus numerus Librum, alter caput, tertius
exemplum denotat.

A colle transverso decurrete 2,
4, 1. cornibus erumpere 2,
3, 10. cupiditate decernendi ar-
cere suos 2, 10, 3. cursu prae-
toriae naus abductus 1, 1, 2.
fronte incurfare aliquem 2, 5,
31. ostendere equitem 2, 5,
35. latere inuasit equitatum ho-
stium 2, 2, 4. obigit vias 2,
2, 6. adgressus Poenos cecidit
2, 5, 4. coorta acies 2, 5, 37.
iunctae naues 1, 4, 12. lateri-
bus circumuentus 2, 3, 12. ador-
tus hostem obpressit 2, 12, 4.
limite obtiterunt 1, 5, 10.
tentari 3, 9, 6. mari adplicare
naues 3, 9, 8. mendacio con-
sternati 2, 4, 9. Mutina profu-
gus 1, 7, 5. patribus obtinere,
ne &c. 4, 1, 22. perfugis cogno-
scere 1, 6, 1. seruis excludi 2,
5, 30. signis discedere 2, 12, 2.
tergo 1, 4, 7. instare 1, 5, 1.
5 et 9. 3, 10, 5. defensi amne
2, 2, 10. barbaros obprimere
2, 2, 13. stare 2, 3, 16. subi-
tus adparuit 2, 4, 4. legionem
infectare 2, 5, 31. adgredi Lace-
daemonios 2, 5, 42. posuit fide-
lissimos equitum 2, 8, 14. apta-
ta scuta gladique 3, 9, 3. re-
ligata fumenta 4, 7, 20. terra
adortus aliis turribus 3, 9, 8.
oppidanos tentare 3, 9, 7. vo-
ce et gestu expostulare 4, 1, 33.
transfugis se vlcisci 3, 16, 4.

Ab ea parte egredi 1, 5, 7. an-
cipiti discrimine recedere 1, 3, 3.
inpetu prohibere barbaros 1,
10, 4. Italia inuitos plerosque
extrahere 2, 3, 16. itinere 1,
2, 9. laterē ducta brachia 3,
17, 5. utroque 1, 4, 2. Or-
chomeno prope habere castra 1,
11, 5. obsidione recedere 5,

15, 5. ordinibus, signisque
discedere 1, 5, 3. tergo capi
3, 9, 3. peditem occultare in
loco 2, 3, 35. submissi equi-
tes 2, 5, 38. vrbs capta 3, 8,
3.

Abducere classem 1, 4, 13. abdu-
citur viuis P. Crassus 4, 5, 16.
abduci equum suum a conspe-
ctu suo iussit 2, 8, 13. abdu-
ctus vi tempestatis a cursu prae-
toriae naus 1, 1, 2. abducti
exercitus spes 3, 11, 1. abdu-
ctae in seruitutem vxores 1, 11,
6.

Abigere pecora 3, 10, 6. et
7.

Abire disperfos milites iussit 2,
13, 3. domos 2, 11, 4. mu-
liones cum mulis iussit 2, 4, 5.
ipsi incolumi licet 3, 17, 3.
fugae atque formidinis causa
4, 1, 4. abiens exercitus 4, 3,
13. abeunti se obponere 2, 1,
12. abeuntium agmen 2, 13,
7. abeuntes perseverantius tru-
cidare 2, 8, 14. in abeuntes
contrahere aciem 2, 6, 6. ab-
eundi facultas 2, 1, 5. potestas
2, 6, 4.

Abiecta insignia 2, 1, 14.

Abnegato adiutorio socios alienare
4, 7, 31.

Abolere nomen 4, 1, 43.

Abrumpere equo exili vniuersam
caudam 1, 10, 1. 4, 7, 6. ab-
ruptus pons 2, 13, 5. abrupti
montes duo 1, 5, 8. abruptis
cinctus 1, 5, 10. abruptiora tra-
nare 1, 4, 7.

Abscidere partem corporis aegram
4, 7, 37. abscisi montes 1, 4,
7.

Ab-

I N D E X II.

Abstiffa peregrina societas 2, 7, 4.
 Abscondere copias in filua 2, 5, 31.
 Abstineri agris alicuius 1, 8, 2.
 conuiuus et balneo 4, 1, 26.
 Abstinentia summa 2, 11, 6. abstinentiae tantae esse, ut &c. 4, 3, 6.
 Abesse amplius quingentis passibus 2, 2, 5.
 Absumuntur alimenta celesius 3, 4, 5.
 Abundare com meatibus 3, 15, 1.
 .copias 3, 4, 3. abundans com meatibus Leucadia 3, 4, 5. fontibus ciuitas 3, 7, 2.
 Abuti tritico proprio, 3, 4, 6.
 Abydos 1, 4, 7.
 Abydeni 2, 7, 6.
 Accedere Cyzicum 3, 9, 6. ad Fidenas 2, 5, 1. ad instruendam rei militaris scientiam prol. 1. ad muros urbis 3, 9, 1. rara acie 3, 10, 4. ad opus 4, 1, 22. in colles 1, 10, 3. accessit incolumis Consuli 1, 5, 14, 4, 5, 9. accedens cominus pedes 2, 5, 33. accedentes vires nouae 2, 12, 3.
 Accessus in montem non erat hostibus 3, 15, 5. accessum in castrum intercludere 3, 9, 9. accessus duo erant in castellum 3, 9, 9.
 Accensae obportuno vento naues 4, 7, 13.
 Accidit hoc maxime notabiliter C. Memmio Tribuno 4, 1, 1.
 Accipere cladem ingentem ad Thrasymenum proelio 4, 7, 25. Gabios in deditionem 3, 3, 3. hospitium laxius 4, 1, 10. milites trecentos ab Consule 4, 5, 10. obsides a principibus 2, 11, 1. panem 4, 3, 9. plurimos in deditionem 3, 17, 1. populos aliquot in deditionem 4, 7, 25. sacramentum 4, 7, 39. accepit, demissum se Hispania excediturum 1, 5, 19. accepta difficultas necessitatum domesticarum 4, 7, 37.
 Acer Atheniensibus (miles) 2, 1, 9. vir 1, 2, 3. acrius instare castris 3, 9, 3. pugnare 2, 6, 2. acerrimum proelium 2, 10,

1. acerrime pugnare 1, 10, 4, 2, 6, 4.
 Acerus rerum prol. 1: acernis subicere prope moenia impetatum ignem 3, 10, 5.
 Achaia 2, 4, 4.
 Acies interlucet 2, 3, 16. antefignorum 2, 3, 17. legionis 4, 1, 46. Romana ad aperta eum clamore 2, 5, 34. auerta 4, 7, 32. commissa 1, 1, 6, 2, 1, 16. conseruata 2, 4, 17. coorta a latere 2, 5, 37. densa 2, 3, 12. directa 1, 12, 3, 2, 5, 27. in omnem partem spectans 2, 3, 19. instructa 2, 1, 2, 2, 3, 6. lunata 2, 3, 4. media 2, 3, 4, 5 et 21. naualis 2, 5, 47. obliqua 2, 3, 1. ordinata 2, 1, 14, 2, 2, 8. postrema 2, 4, 20. 2, 5, 25. prima 2, 1, 8, 2, 3, 10. 13 et 21. 2, 5, 4, 2, 8, 12 et 13. rara 3, 10, 4. secunda 1, 5, 9, 2, 3, 16 et 17. subita peditum 2, 3, 14. tertia 2, 3, 17. tota 2, 3, 2 et 3. triplex 2, 3, 16. 17, 20 et 22. utraque conspici poterat ex luco 1, 11, 10. aciei frons 2, 2, 12. aciem collocare 2, 3, 9. constituere 2, 1, 12. contrahere in abeuntes 2, 6, 6. dirigere 2, 2, 7 et 12. 2, 3, 8, 2, 4, 4, 2, 5, 24. ducere aduersus Parthos 2, 5, 35. instruere 2, 1, 3, 2, 2, 3, 2, 5, 34, 3, 17, 9. ordinari permittit 4, 1, 8. perturbare 2, 4, 13. recipere 2, 9, 7. soluere 2, 3, 20. turbare 2, 3, 16. 2, 4, 13. in aciem descendere 1, 11, 11. aciecedere 2, 6, 10. configere 1, 3, 1, 2, 5, 6. 2, 6, 6. decertatur 3, 3, 4. decertare 1, 3, 2, 2, 7, 5. fusi sunt 2, 13, 1. pulsus 2, 13, 3. superare 2, 5, 2, 2, 9, 6. superiores 2, 13, 9. vici Acqui et Volsci 3, 1, 1. in acie prolapsus 4, 5, 17. acies singulae 2, 3, 22.
 Acilius Glabrio Cos. 2, 4, 4.
 Ad arbores adligare iuculos laqueis 1, 5, 26. arma vocantium clamor 1, 9, 2. brachium religatae litterae 3, 13, 7. Cannas amissus

- sus exercitus 4, 5, 5. directa acies
 2, 5, 27. fuit omnes 4, 5, 7.
 Chaeronia trahere proelium 2,
 1, 9. coenam vacare 4, 3, 7.
 concionem vocatus exercitus 3,
 1, 1. Dyrhachium circumfessus
 3, 17. 4. equum virga uti 4, 5,
 16. euadendum spatium dare
 2, 13, 10. exercitum hostium
 colloquium petiit 1, 5, 17. Fi-
 denas accedere 2, 5, 1. ignem re-
 sidere 4, 6, 3. ingressum obiecta
 catena clausus 1, 5, 6. interroga-
 tum quasi exhibet proel. 1. mœ-
 nia malos subrexit 3, 8, 3. Mun-
 dam referre pedem 2, 8, 13. no-
 uitate rei laxati ordines 1, 5,
 16. omnia, tanquam diuinis
 imperata, obediunt 1, 14, 13.
 portum ferebant aditus 1, 5, 5.
 traiecit naues 1, 5, 7. proelium
 pertinent exempla proel. 1. pu-
 gnam constantiores 1, 11, 7. Si-
 tium mouere copias 1, 8, 3. spe-
 ciem retinendae urbis 1, 5, 5.
 Trebiam in conspectu habere ca-
 stra 2, 5, 23. Thrasymenum ac-
 cipere cladem 4, 7, 25.
 Adaperta acies Romana cum clamo-
 re procurrit 2, 5, 34.
 Adaxhante quodam subornato 2, 5,
 30.
 Accelerare coeperunt 2, 5, 19.
 Adclinare se saxo 4, 5, 5.
 Additæ rationes, causæque dese-
 ctionis 1, 12, 8. addita calcaria
 1, 5, 16.
 Adducere exercitum 1, 1, 6. addu-
 ci in conspectu duo equi 1,
 10, 1, 4, 7, 6.
 Adeo prudenter 1, 2, 2. adeo, ut
 1, 9, 4.
 Adequitate facibus 1, 5, 16. val-
 lo alicuius 2, 5, 23.
 Adesse classi 1, 12, 12. Deos Athre-
 nensi 1, 11, 10. Hannibalem
 ratus 4, 7, 26. hostem, adnun-
 tiari iussit 1, 9, 2. nouissime 3,
 6, 1. Pollucem et Castorem di-
 cens 1, 11, 8. proeliantibus 1,
 11, 16. adest victor collega 2,
 4, 1. adfuturos eosdem ipsi proe-
 liantibus persuasit 1, 11, 9.
 Adferre aurum donum Scipioni
 2, 11, 5. Romanis alacritatem
 1, 11, 2. terrorem et fiduciam
 2, 7, 1. transfugis poeniten-
 tiam 2, 7, 9. urepationem 1,
 12, 1.
 Adficere aliquem vulnere 2, 5, 37.
 columbas fame 3, 18, 8. ad-
 fici supplicio 4, 1, 33. adfectus
 grauiissima siti cum exercitu 1,
 7, 7. adfecti torpore et inedia
 2, 5, 23. adfectos similiter duos
 iuuenes admouere 1, 10, 1, 4,
 7, 6. adfectis siti restituere
 aquam ellebore corruptam 3,
 7, 6.
 Adfectibus adiunari 1, 11, 6.
 Adfectare per ludibrium spectaculo
 esse 1, 5, 16.
 Adfigere ignauos crucibus 4, 7,
 24. adfixa ornamentis arma 1,
 11, 16.
 Adfirmant, id sibi animi esse 4,
 5, 7.
 Adfirmationi huic fidem facit 2,
 5, 18. adfirmatione hac induci
 1, 1, 6.
 Adfigere urbem 3, 6, 6. adfigi
 luctu et desperatione praesidium
 2, 9, 2. vehementer facto 4, 7,
 29.
 Adfusio bello 1, 1, 8.
 Adgerere terram ante ipsos muros
 3, 8, 1. adgesta humus 1, 5, 5.
 adgestae leues materiae 1, 5, 27.
 Adgredi a tergo Lacedaemonios 2,
 5, 42. ex occulto 2, 5, 32. ag-
 men alicuius scorpionibus 1, 4,
 1. castra 2, 1, 5. 2, 12, 1. ci-
 uitatem littori adpositam 3, 10,
 8. comneatum Thebanorum ex
 inopinato 4, 7, 19. fugientes 2,
 6, 3. hostem 2, 10, 2. moenia 3,
 10, 1, muros 3, 8, 3. nouissimum
 agmen 1, 6, 1. oppidum scalis 3,
 6, 2, 3, 17, 9. opus proel. 1. Rhe-
 ginos 3, 4, 3. singulas ciuitates
 obsidione 2, 14. urbem inpetu
 3, 1, 1. 3, 4, 3. adgredienti uni-
 uersos insuperabiles sunt 1, 10,
 1, 4, 7, 6. adgressus a latere Poe-
 nos cecidit 2, 5, 4. ex aduerso 3,
 9, 10. per obreptionem 2, 5, 36.
 anhelantem auertit 2, 1, 7. hu-
 stem detinuit 2, 1, 5. superio-
 re loco depulit 2, 5, 17. partes
 lunata acie fudit 2, 3, 4. inor-
 dina-

INDEX II.

- dinatos, vsque eo cecidit 2, 5, 3. inficium copiis duplicatis superat 1, 1, 9. orbem terrarum 4, 2, 4. redactos ad, quam voluerat, paucitatem vicit 1, 8, 11. requietis et ordinatis suis fudit hostes 1, 6, 3. subeuntes temerere 2, 5, 2. Troezenios 3, 6, 7. adgressa ex insidiis legio vastauit hostem 1, 6, 2. adgressi sunt canes lupum 1, 10, 4. relictos Samnitas Gallosque vicerunt 1, 8, 3. adgressurus hostem 1, 1, 11. 1, 5, 13. adgressutos hostes id summum 1, 6, 3.
- Adhortatus milites 1, 5, 15. suos ad constitutum 3, 9, 3.
- Adhuc incognitae viae 1, 2, 2. institutae debere arbitror operae pro. 1.
- Adipisci mortem 4, 5, 15. possessionem loci 3, 2, 4. victoriam 2, 2, 7. 3, 2, 2. 4, 5, 3. adeptus est portum cum reliqua classe 1, 4, 14. verticem collis 2, 2, 4. victoriam beneficio 4, 4, 1.
- Adire portum Samiorum 1, 4, 14. aditur castellum vna semita 3, 9, 3. adiri ab villo armato regionem 2, 5, 31.
- Aditus hostium interseptus 1, 5, 11. portae 3, 3, 5. aditum intrare cum cetera manu 1, 4, 4. praeflare 3, 8, 3. aditus ad portum ferebant 1, 5, 5. angusti 1, 4, 4. duos quaeri iussit 1, 4, 10.
- Adiacet mari ea pars murorum 3, 9, 5.
- Adiungere Liuio Salinatori se festinat 1, 1, 9. adiungi equitibus 4, 7, 29. vehiculis boues 2, 4, 17.
- Adiuuare persuasionem 3, 3, 4. adiuuat casus Lucullum 2, 5, 30. adiuuante procliuo inpetum militum 2, 2, 2. adiuuari ab aliquo pro. 1. a rege 4, 7, 37. adfessibus 1, 11, 6. a Syraculanis 3, 6, 6. adiutus aut montibus, aut paludibus 2, 3, 9. lorris et clauis 3, 9, 3. nebula 2, 5, 24. sono decidentium aquarum 3, 9, 2. adiuta loci natura 2, 5, 5.
- Adiutorium nullum 1, 2, 6. inadiutorium exire 2, 5, 11. adiutorio abnegato socios alienare 4, 7, 31.
- Adleuari pedes priores 4, 7, 34.
- Adligare ad arbores buculos laqueis 1, 5, 26. erecta cadanera veste adornata atque armis 1, 5, 22. fasciculos bobus ad cornua 1, 5, 28.
- Adlocutus est arcessitum ad se 3, 16, 1.
- Adluere alterum mare 1, 4, 7.
- Admittere Epidaurios in portas 2, 11, 1. milites Antiochi 3, 2, 9. non amplius, quam parem numerum 2, 2, 13. admitti ad vigilantem vsque 2, 5, 30. admisus cum exercitu 3, 3, 6. per errorem 3, 2, 4. admissi in hostem equi 4, 5, 15.
- Admodum adolefcens P. Scipio 4, 7, 39. exilis (equus) 1, 10, 1. 4, 7, 6.
- Admoniti ora scutis, crura veste contegere 1, 5, 27.
- Admouere aliquem monti 3, 8, 3. duos iuuenes similiter adfectos 1, 10, 1. exercitum vniuerum 2, 5, 26. instructam aciem vallo 2, 1, 2. ligna vallo 4, 7, 8. se procurfione 2, 2, 5. sinistrum latus paludibus 2, 3, 22. admoueri eorum capita ad vallum 2, 9, 4. iussit greges asinorum ad aciem 2, 4, 20. admotus exercitus 3, 6, 7. admota classis 3, 2, 2. admotum subsidium suis 2, 1, 8.
- Adnuntiare victoriam notabili alacritate 3, 8, 2. adnuntiarum prope iussit 1, 9, 2.
- Adolescente flamma turbatur pecus ipso motu 1, 5, 28.
- Adolefcens admodum P. Scipio 4, 7, 39. quidam, honeste natus 4, 6, 4. Seruius Tullius 2, 8, 1. verecundia ignominiae pressus 4, 1, 13. adolefcenti renuntiat nuntius 1, 1, 4.
- Adoriri queros et descendentes 3, 17, 9. castra proxima intempesta nocte 2, 10, 2. inprovisis 3, 17, 2. hostem fortiter 2, 7, 9. inordinatus 2, 5, 38. adoratus a lateribus hostem obpressit

INDEX II.

- praefit 2, 12, 4. a terra turribus
 aliis 3, 9, 8. auocatos 4, 7, 18.
 hos temere, et secutus 2, 5, 23.
 hostem deuicit 1, 12, 3. inopi-
 nantium terga cecidit 2, 2, 12.
 Iudaeos superauit 2, 1, 17. reli-
 quos cecidit 2, 1, 18. urbem a
 tergo 3, 6, 6. adorti vndique
 milites 2, 5, 1.
 Adparare ludos gymnicos 2, 11, 1.
 Adparatus tantum terroris inulit
 2, 4, 6.
 Adparere ab ea parte murorum
 paucos disposuerunt 3, 2, 10.
 adparent equitum scuta 1, 12,
 4. vestigia frumenti 3, 15, 5.
 adparuit a tergo subitus 2, 4, 4.
 Adpellare milites 2, 8, 12. voce
 Periclem nomine 1, 11, 10. ad-
 pellatur via haec Gallica 2, 6, 1.
 Adpellatio *τρατηγικαὶ τῶν* prol.
 1.
 Adpellere Ambraciam vno lembo
 2, 7, 14. classem in Siciliam 1,
 1, 2. naues 3, 9, 4. Ephesum
 3, 3, 7. Siciliae 1, 4, 11.
 Adpetere aliquem insidiis 2, 5,
 30. amicitiam Romanorum 4,
 4, 2. consuetudinem naturalem
 adfistendi 4, 7, 34.
 Adplicare paucas hostium naues
 proximo litori 3, 16, 5. classe
 ad Eleusin 4, 7, 44. naues turri-
 tas a mari 3, 9, 8. se flumini 2, 2,
 10. adplicata acies a tergo ad opus
 1, 5, 9. adplicitus cominus 2, 2,
 5. adplicitae hosti valles 1, 1, 7.
 Adposita litori ciuitas 3, 10, 8.
 Adprehendere nauem hostilem 2,
 3, 24.
 Adpropinquantes quadrigae 2, 3, 17.
 adpropinquantibus persuadere 3,
 6, 5.
 Acquirere victoriam 2, 8, 14. ad-
 quista fides 2, 5, 30.
 Adreptus manu signifer 2, 8, 5.
 adreptum signum 4, 5, 3. ad-
 repta facies 2, 4, 19.
 Adscendere naues 4, 7, 31.
 in Adscensu nixi loris et clauis 3, 9, 3.
 Adsentans iniuriarum fides 3, 3, 4.
 Adsecutus est, qui etc. 1, 4, 9.
 exercitus Lacedaemoniorum 3,
 11, 5. transfugas collaudauit 2,
 7, 9. adsecuti sunt, vt recede-
 ret 1, 3, 4.
 Adseuerare, se etc. 1, 1, 6. ad-
 seuerabat, se praenoscere ab ea,
 (cerua,) quae agenda, aut vi-
 tanda essent 1, 11, 3.
 Adseueratione auertere hostem 2,
 4, 20. perterritus 3, 8, 2.
 Adsidere moenibus 3, 18, 1.
 Adsiduus labor 4, 1, 21.
 Adsidus 1, 4, 8 et 9.
 Adstistere 4, 7, 22. adstistendi con-
 suetudo naturalis 4, 7, 34.
 Adspicere virginem 2, 11, 6.
 Adstringere fidem omnium 2, 11,
 7.
 Adstruere aliquid prol. 1.
 Adsuasus disciplinae 4, 2, 4.
 Adsuasere periculis 4, 1, 19.
 Adsumta in praesidium Lucanorum
 manus 3, 6, 4. iacentium scuta
 3, 5, 27.
 Adtendere custodiendis nocentibus
 1, 9, 3.
 Adtentius solito 2, 9, 6.
 Adtentare per partes 1, 10, 1, 4,
 7, 6.
 Adtollere lumina 3, 12, 1. adtolli
 clamorem iussit 3, 9, 5.
 Adtonitus ob hoc 1, 12, 1.
 Adtribuere generibus suas species
 prol. 1.
 Adritus nubium 1, 12, 10.
 Aduenit Parthus 1, 1, 6. adueniens
 exercitus 4, 3, 14. aduenienti
 hosti castella dedere 1, 8, 11.
 Aduentus ducis 1, 1, 8. Germa-
 norum 2, 5, 20. hostium 2, 5,
 16, 3, 12, 2. legatorum 3, 15,
 6. Romanae classis 2, 7, 14. cer-
 tiores Cyzicenos facere 3, 13,
 6. signum 1, 1, 9. in aduentum
 legionum trahere bellum 1, 8,
 5.
 Aduentare cum duabus legionibus
 3, 17, 6. Panfani Cos. com-
 perit 2, 5, 39. aduentat ingens
 hostium manus 1, 5, 8. aduen-
 tant auxilia Romanis 2, 4, 5
 et 20. aduentans Xerxes 1, 3, 6.
 auxilium 4, 7, 31. praesidium
 2, 9, 2. aduentanti occurrere
 3, 9, 4. aduentantes aduersarii
 2, 5, 16.
 Aduersus sol 2, 2, 8. aduersa Lu-
 na

INDEX II.

- na 2, 1, 12. pars 2, 5, 47. ripa
1, 4, 9. omina 1, 12. 1. habere
bina hostium castra 2, 5, 29.
ex aduerso adgressus 3, 9, 10.
Aduersus Afranium 1, 5, 9. Ana-
xibium Lacedaemonium 1, 4, 7.
aquam procurare 1, 4, 9. Ar-
cadas bellum gerere 1, 11, 9.
Archelaum 1, 5, 18. Athenien-
ses 2, 1, 18. distum alicuius
pugnare 4, 1, 39. Epirotas 1, 4,
4. Germanos et regem Arioui-
stum pugnaturus 1, 11, 3. 4,
5, 11. Hannibalem 1, 3, 3. He-
trufcos 1, 11, 1. hostem pugna-
re 1, 8, 12. consentientes vni-
uersi 1, 9, 2. ignes opem ferre
3, 2, 5. Illyrios gerere bellum
2, 3, 2. Iugurtham bellum ge-
rens 1, 8, 8. Lacedaemonios
dimicaturus 1, 11, 6. Pacorum
regem 1, 1, 6. patrem parare
seditionem 4, 1, 41. paucitatem
audet 1, 1, 9. Pharnacem di-
micare 2, 2, 3. Philippum 1,
3, 4. populum Romanum coire
1, 8, 3. Romanos consilium ali-
cuius instruere 1, 8, 7. Sabinos
manum mittere 1, 8, 4. Samni-
tium numerosum exercitum 1,
11, 2. solum cum altero pro-
cessisti 2, 5, 41. tertios usus est
eodem consilio 1, 8, 8. Theba-
nos 1, 10, 3.
Aduersum Lacedaemonios 1, 3, 7.
Aduersantia mire hosti incommoda
2, 2, 7.
Aduersarium euadere 1, 5, 18. ad-
uersarii aduentantes 2, 5, 16. di-
rimebantur spatio 2, 2, 8. ad-
uersariorum castra 1, 8, 9. in-
cursus 2, 1, 4. aduersariis persua-
dere 2, 5, 31. aduersarios exuere
castris 2, 4, 15. 4, 7, 40. incen-
dere 2, 1, 11. spargere 1, 8, 11.
Aduocata concio 1, 8, 5. 1, 12,
10. aduocati Sicyonii ad diri-
mendum id iurgium 3, 2, 10.
Aedificare naues in hibernis 4, 1,
15.
Aedificiorum altissima petere 3, 13,
8. aedificia succendere procul a
castris 2, 5, 9.
Aegospotami 2, 1, 18.
Aegra pars corporis 4, 7, 37. ac-
gros apud se refici patiuntur 2,
11, 2. senes in muris ostende-
re 3, 17, 8.
Aegyptii 2, 3, 13. 2, 5, 6. Aegyptio-
rum fides 1, 1, 5. manus 2, 3, 13.
Aelius (L.) Praetor Vrbanus 4,
5, 14.
Aelii quatuordecim 4, 5, 15.
Aemilia via 2, 5, 39.
Aemilianus Scipio 4, 3, 9. 4, 7,
27.
Aemilius Paullus Cos. 1, 2, 7.
1, 4, 1. 3, 17, 2. Rufus, Prae-
fectus equitum 4, 1, 28.
Aeneatores 2, 12, 1. perfectissimi
3, 9, 3. concinere iubet 2, 4,
3.
**Aequaliter diuidere praedam mili-
tibus** 4, 1, 45.
Aequata partium fortuna 2, 7, 13.
aequati numero barbarorum 2,
2, 13.
in Aequum procedere 2, 3, 14.
aequo Marte certare 2, 5, 5.
concurrere 2, 4, 1. pugnare 2,
3, 13.
Aequi et Hernici hostes 2, 8, 2.
Volsi victi acie 3, 1, 1.
Aetra praeterita 4, 1, 22. resan-
duntur 4, 1, 46.
Aesernia 1, 5, 17.
Aestatis initium primum 3, 4, 6.
in Aestina exire 4, 1, 6.
Aestus maritimus 3, 9, 1. recedens
2, 13, 11. aestu fatigatus 2,
1, 2.
Aetas exacta 4, 7, 5. aetatis annus
nonagesimus 4, 3, 11. tempus
reliquum 4, 5, 6.
Aetolus Timarchus 3, 2, 11.
Aetoli 2, 5, 19. 2, 6, 5. 2, 7, 14.
deiecti iugis Callidromi 2, 4, 4.
Aetolia 2, 5, 19. Aetolorum lega-
ti 1, 4, 6. dux, Nicostatus 1, 4, 4.
Afranium 1, 5, 9. 2, 13, 6. Petre-
iusque castra noctu moruri 1, 8,
9. Afranii castra 2, 5, 38. et Pe-
treii exercitus 2, 1, 11.
Afraniiani perturbati visu 2, 5, 38.
Afri 2, 2, 11. 2, 3, 1. rebellantes
2, 5, 12. traiecturi essent in Sici-
liam 1, 8, 11. Afrii necesse
fuit 1, 8, 11.
Africa 1, 2, 3. 1, 3, 8. 2, 2, 10.
Africae itinera deserta 1, 7, 7.
T 2 Afri-

INDEX II.

- African** obprimere 1, 12, 1.
Africanus (Scipio) 4, 1, 5, 4, 7, 4.
Agasiones insidentes mulis 2, 4, 1.
 lixaeque armati 2, 4, 6.
Agathocles Syracusanus 1, 12, 9.
Ager is ante bellum venerat pretio 3, 18, 2. Pomptinus 2, 6, 1, venalis 3, 18, 2. agri modus 4, 3, 12. agrum hostium vitro depopulari 4, 7, 13. in agro habere castra 3, 18, 2. agri Campanorum vastati 3, 4, 1. plebeiorum deusti 1, 8, 1. proximi 1, 5, 3. agrorum patriciorum populationem inhibuit 1, 8, 1. agros Chalcidensium depopulari 3, 11, 1. eorum desolatos incendit 1, 8, 4. intruere proximos 1, 5, 16. suos vastati imperavit 2, 5, 11. agris alicuius abstinere 1, 8, 2.
Agellus colitur per vnum villicum 4, 3, 3. agello tolerari coniugem liberosque 4, 3, 3.
Agere cum Claudio Nerone 1, 5, 19. de pace 1, 4, 6. illic 1, 8, 12. studiose cum proditore 1, 1, 6. annum nonagesimum aetatis 4, 3, 11. classem in Italiam versus 1, 4, 11. custodias 3, 13, 2. elephantos in fossam 2, 5, 4. gratias alicui 2, 11, 4, 3, 16, 3. iumenta 3, 2, 8. limitem 1, 5, 10. nauigia 3, 10, 8. negotium alienum 2, 3, 1. quidquam seriae rei 2, 1, 17. vertices arenarum 2, 2, 7. agentem aliquid patrem videre 1, 1, 4. agi in proelio 2. proel. cuniculum simulat 3, 8, 1. mulos iussit 1, 8, 9. primas naues 1, 4, 12, 2, 5, 46. vere 1, 5, 3. agitur res 1, 5, 13. aguntur eadem stationes vigiliaeque 1, 1, 9. apud ipsos omnia 1, 1, 6. vigiliae 2, 9, 6. agebatur res 1, 1, 11. agendum magistratum virgis ad parentes tradere 4, 4, 1. omne pecudum genus 4, 7, 20. quae agenda, aut vitanda essent 1, 11, 13. actum agmen Lacedaemonem versus 4, 7, 13. erat in montes 1, 5, 28. actae rei ignarus 1, 11, 7. acti ab hostibus elephantum 2, 3, 16. equis citatis equites 2, 3, 20. in hostem bo-
 ues 2, 4, 17. limites 1, 3, 10. retro in suos elephantum 2, 5, 4. actae sunt ei gratiae ab Senatu 4, 5, 6.
Ad actus alios regredi paululum 3, 11, 2.
Agelaus Lacedaemonius 1, 4, 2, 1, 8, 12, 1, 10, 3, 1, 11, 5 et 17, 2, 6, 6. dux Lacedaemoniorum 3, 11, 2.
Agger incensus 4, 1, 31 et 37. aggerem et. fossam instituere 3, 7, 4.
Agitare de conditionibus pacis 1, 5, 17. agitantur hostilia 1, 2, 6. talia in coetu 4, 7, 39.
Agiliter minus 2, 5, 47.
Agmen abeuntium 2, 13, 7. exercitus 4, 1, 7. actum Lacedaemonem versus 4, 7, 13. conuersum 1, 1, 11, 1, 5, 13, 2, 5, 5. longum 1, 6, 3. nouissimum 1, 6, 1, 4, 7, 28. totum transiens 1, 6, 3. vltimum 2, 5, 27. agmini excipiendo imminere 1, 2, 7. agmen educere 1, 1, 7. excipere 2, 5, 39. fundere 2, 5, 39. laxare 2, 12, 2. alicuius lacessere 1, 4, 2. scorpionibus adgredi 1, 4, 1. ab agmine recedere 4, 1, 9.
Agnoscere videntur 1, 1, 3. nauigia et habitum superintantium 4, 7, 45.
Argentum 3, 10, 5.
Argentinus Phalaris 3, 4, 6.
Argentini 3, 10, 5.
Argentini ciuitas 3, 2, 6.
Ahenum et veru vnicum 4, 3, 6.
Aiebat, se deceptum hoc 4, 2, 9.
Ala instructa armis 4, 1, 28. alae duae 4, 1, 21.
Alares pauci 2, 4, 1.
Alacres successibus victoriarum 2, 5, 36.
Alacriter praecedere aliquem 2, 7, 9.
Alacritas notabilis 3, 8, 2. summa 2, 8, 2. vana 2, 5, 40. alacritatem et fiduciam adferre Romanis 1, 11, 2. alacritate suis metus iniectus 2, 4, 11.
Albani 2, 7, 1.
Albania 2, 3, 14.
Alcetas Lacedaemonius 4, 7, 19.
Alcibiades, dux Atheniensium 2, 5,

INDEX II.

- 2, 5, 44. 2, 7, 6. 3, 8. 6. 3, 6, 6. 3, 6, 5, 3, 11, 3. 3, 12, 1.
Alere filias tres 4, 7, 37.
Alexander Macedo 1, 3, 1. 1, 4, 9. 1, 7, 7. 1, 11, 14. 2, 3, 19. 2, 5, 17. 2, 11, 3 et 6. 3, 4, 5. 3, 7, 4. 4, 2, 4. 4, 3, 10. 4, 6, 3. Alexandri mors 2, 11, 4. opes 1, 2, 3. 1, 5, 11. successores 4, 7, 34. Alexandro datur victoria 1, 11, 14. ferre auxilium 2, 11, 4.
Alexander ex Epirotis 2, 5, 10.
Alexandrini mores 1, 1, 5.
Alga paludes contegere 2, 5, 6.
Alimentum praestare 4, 7, 9. alimentum causa 3, 5, 1. alimenta multa 2, 5, 2. inter multos celerius absumentur 3, 4, 5. alimentorum copia ingens 3, 15, 4. alimentis destituta urbs 3, 4, 3. praeripere herbas 3, 15, 3.
Aliqua spes salutis 4, 7, 21. aliquem ex captivis in conspectu iussit occidi 3, 5, 1. aliquid infidiarum latet 1, 2, 7. subitum ac necessarium nuntiare 2, 5, 30. aliqui ex militibus transferunt 3, 16, 4. aliquos ex principibus mittere 1, 1, 10.
Aliquot dies 1, 5, 19. 2, 5, 8. 4, 1, 33. cohortes gladiatoribus cesserint 1, 5, 21. mensium mercedes recipere 3, 16, 3. populos in dedicationem accipere 4, 7, 25. vulnera excepta 4, 5, 17.
Aliquamdiu moratus 1, 4, 7.
Aliquantum spatii 2, 2, 8. temporis extrahere 1, 1, 10. aliquanto tempore Crotona oppidum frustra obsidere 3, 6, 4. maior exercitus 2, 5, 19.
Alius, quam &c. 1, 2, 7. alia caro 4, 1, 2. via 1, 2, 5. aliud genus 1, 2, 6. materiae genus 1, 5, 2. alio latere circumfudit ea 1, 2, 7. aliae turres 3, 9, 8. aliarum (urbium) tutela 3, 6, 3. alias (turmas) submisit laboranti 1, 10, 2. alia oppida adgredi 3, 6, 2.
Alienus hic locus est 1, 7, 7. nomini Romano 1, 2, 2. alienum dimicationi tempus 2, 1, 11. negotium agere 2, 3, 1.
Alienare socios adiutorio abnegato 4, 7, 31. alienatum sibi Pythiam audit 4, 7, 37.
Alioquin gratissimus regi erat 1, 8, 7.
Aliter, quam 1, 1, 10.
Alluvie et alveo regionem impediunt 2, 3, 22.
Alter ex duobus 1, 1, 9. locus 1, 4, 4. altera regio longius sita 2, 5, 31. alterum cornu 2, 7, 10. latus 1, 4, 7. mare 1, 4, 7. celare consilio 1, 1, 9.
Altum mare 2, 5, 43. altae ripae 2, 2, 10. altissimi corturni 1, 11, 10. altissima aedificiorum petere 3, 13, 8.
Altitudo iugi 3, 8, 3.
Alveus fluminis 1, 5, 4. verus 3, 7, 4. in alveum se deicere 2, 13, 5. alveo omisso decurrere 1, 1, 6. et alluvie regionem impedire 2, 3, 22.
Alvattes 3, 15, 6.
Ambiorix 3, 17, 6.
Ambitus coronae longus 1, 5, 23.
Ambracia 2, 7, 14.
Ambulare in horto 1, 1, 4. vel stare ante tabernaculum 4, 3, 11. cum amicis in itinere 4, 3, 9. ambulandi causa extra murum educi 4, 4, 1.
Amici regii 1, 8, 8. amicos parare 1, 8, 8.
Amicitia potitus 1, 2, 3.
Amittere collegam Marcellum dimicatione 4, 7, 38. nihil ex rebus suis 4, 3, 14. amissus ad Cannas exercitus 4, 5, 5. amissa dimidia pars exercitus Pyrrhi 2, 3, 21. amissi duces proelio 4, 2, 8. amissae Hispaniae 2, 10, 2. amissa de Pompeii exercitu decem millia hominum 2, 5, 31.
Amnis medius 2, 5, 23. amnem Sculteanam transnare 3, 13, 7. superare 2, 5, 20. transnare 1, 7, 2. amne cincta ciuitas 3, 7, 2. defensi a tergo 2, 2, 10.
Amoliri truncos vniuersos 4, 7, 8. amolitus inbelles suorum 2, 5, 19.
Amor Reip. 4, 5, 6.
Amphipolin tueri praesidio 3, 16, 5. circa Amphipolin deprehensus 1, 5, 23.

INDEX II.

- Amphorae pice et taeda plenae** 4, 7, 9. **amphorarum iactus** 4, 7, 9.
- Amplecti commentariis expeditis** prol. 1. **amplexi hostes factum** pro occasione 1, 6, 1.
- Amplus exercitus** 2, 5, 44. 3, 17, 7. **numerus** 2, 3, 17. **ampla latitudo** 2, 3, 17. **amplae parmulae** 4, 7, 29. **ampla praemia** 1, 11, 2. **amplior Triballorum exercitus** 2, 4, 20. **locus** 1, 5, 2. **ampliora solito castra facere** 3, 17, 6. **amplius quam duobus lectis non discumbebatur** 4, 3, 7. **non, quam singulos calones habere** 4, 1, 6. **quadraginta dies inpendere** 1, 1, 6. **quingentis passibus abesse** 2, 2, 5. **quindecim millia armatorum non habere** 2, 1, 14. **amplissimarum rerum administratio** 4, 3, 5.
- Ampliori castra vetuit** 1, 1, 9. **ampliatur ei modus agri** 4, 3, 12.
- Amplitudinis modicae signum** 1, 11, 11.
- Amputatae manus** 3, 16, 4.
- Anaxibius Lacedaemonius** 1, 4, 7. 2, 5, 42.
- Anceps discrimen** 1, 3, 3.
- Angere exercitum siti circumvallatum** 2, 1, 11. **angi obsidione longa** 3, 15, 6.
- Angues et faces** 2, 4, 18.
- Angustus et vauis introitus vrbs** 3, 13, 6. **angusta semita** 3, 9, 3. **angustum iter** 1, 4, 1. 1, 5, 8. **angusti aditus** 1, 4, 4. **ob id trames** 1, 5, 19. **angustissimae fauces** 1, 5, 7.
- Anguste habitare** 4, 1, 10.
- Angustiae freti** 1, 4, 13. **maris Cyanae** 1, 4, 13. **munimentorum** 3, 17, 5. **notae militi** 2, 5, 5. **rei familiaris** 4, 6, 4. **Salaminae** 2, 2, 14. **summæ lignationis** 2, 5, 13. **Thermopylarum** 2, 2, 13. **angustiarum custodes** 1, 4, 7. **latera** 2, 5, 24. **angustias eluctari** 1, 5, 14. 4, 5, 9. **ingredi** 2, 5, 24. **occupare** 1, 4, 5. **tenere** 1, 4, 3. **in angustis configere** 2, 2, 1.
- Anhelantem viribus adgressus auerit** 2, 1, 7.
- Animalium genus omne** 4, 5, 18.
- Animus creuit Romanis** 2, 4, 2. **animi constantioris miles** 2, 3, 1. **id sibi esse adfirmant** 4, 5, 7. **magnitudo** 1, 8, 2. 1, 12, 1. **animum angere** 1, 11, 14. **animo deficere** 2, 1, 15. **in animo habere depugnare** 2, 4, 6. **animi confusi** 1, 11, 3. 4, 5, 11. **infirmantur** 2, 7, 5. **Romanorum percussi** 4, 7, 39. **redintegrati** 2, 7, 11. **tumentes** 4, 5, 2. **animos conciliare sibi** 1, 4, 13. 2, 11, 6. **popularium concitare** 1, 11, 19. **militum confirmare** 2, 7, 2 et 3. **confundere** 2, 7, 4. **suorum erigere proelio** 1, 11, 8. **Ilergetum excitare** 4, 7, 31. **militum retrahere a confusione** 2, 7, 2. **turbare** 2, 7, 1.
- Animaduertere in aliquem metu seditionis** 3, 16, 3. **in omnes** 1, 8, 8. **in quemdam ex Megistanis** 2, 9, 5. **in singulos centuriones** 4, 1, 37. **in Valerium virgis** 4, 1, 30. **leuius** 4, 1, 16. **aliquid** 1, 5, 16. **lucum densissimae opacitatis** 1, 11, 10. **milites Sertorianos** 2, 1, 3. **animaduertit eos non alienos nomini Romano** 1, 2, 2. **Punicam aciem ita directam** 2, 3, 1. **animaduertens hostem resolutum** 1, 5, 17. **animaduersum est in legionem** 4, 1, 38.
- Animaduersionem concedere contentioni aut precibus militum** 4, 1, 39.
- Annulus Marcelli** 4, 7, 38. **annule interfecti potiri** 4, 7, 38.
- Annus nonagesimus aetatis** 4, 3, 11. **undecimus** 3, 5, 2. **anni tempus feruidissimum** 2, 1, 2. **annos quinquaginta natus minor** 4, 1, 10.
- Annuum stipendium** 4, 1, 46.
- Ante aciem dirigere scrobes** 2, 12, 2. **certum tempus** 1, 2, 6. **coniectum teli** 1, 11, 10. **muros ipsos adgerere terram** 3, 8, 1. **nauem excussum fulmen** 1, 12, 12. **noctem non requiescere** 4, 3, 7. **praefitutam diem** 1, 2, 16. **nec ante reddiderunt, quam ipsi recuperarent suos** 1, 8, 6.
- Antequam desciscerent** 1, 8, 6. **sibi superuacarent legiones** 1, 1, 6.
- An-

INDEX II.

- Antesignanorum acies 2, 3, 17.
 Antigonus 2, 6, 5. 3, 4, 2. 4, 1, 10.
 Antiochus rex 1, 8, 7. 3, 2, 9. 3, 9, 10.
 4, 7, 10. Antiochi copiae 2, 4, 4.
 equites 2, 13, 2. exercitus vexatus
 imbre continuo 4, 7, 30. milites
 3, 2, 9. regis acies 2, 2, 4.
 Antipater 1, 4, 13. 2, 11, 4.
 Antiquitas 4, 1, 14.
 Antium oppidum 3, 1, 1.
 M. Antonius 1, 7, 5. 2, 3, 15. 2,
 5, 39. 2, 13, 7. 3, 13, 7. 3, 14,
 3. 4, 1, 37.
 Apenninus 1, 8, 3.
 Aperire exercitui Romano urbem 3,
 3, 2. oppidum suis 3, 2, 7. portas
 suis 3, 2, 8. scrobes 2, 12,
 2. aperiuntur litterae 1, 2, 6.
 aperta Thebanis ad euadendum
 via 2, 6, 6.
 Apollonius praefectus Saniorum 3,
 3, 5.
 Appius Claudius 1, 4, 11. 4, 1,
 18 et 44.
 Apros obferre Liuio 3, 3, 6. sub-
 ministrare alicui egresso 3, 3, 6.
 Aptus maxime eruptioni locus 1,
 5, 27. aptissimi Hispani ad furta
 bellorum 2, 5, 31.
 Aptè collocantur discreti ad rerum
 varietatem proli. 1. aptius quasi
 locis montuosis 1, 8, 12. aptissi-
 me diuisi in cornua equites 2,
 3, 21.
 Aptari iussit milites ad pugnam 1,
 8, 5. aptatos proelio trucidare 3,
 17, 6. aptata a tergo scuta gla-
 diisque 3, 9, 3. aptata in fascicu-
 los yasa et cibaria 4, 1, 7.
 Apud Aeserniam deprehensus 1,
 5, 17. Aegospotamos 2, 1, 18.
 Arpos mittere milites 3, 9, 2.
 Catinenses exercitum continere
 3, 6, 6. Confores questus 4, 1,
 22. ipsos agebantur omnia 1, 1,
 6. Lauronem oppidum habere
 castra 2, 5, 31. Marathona fun-
 dere multitudinem Persarum 4,
 7, 43. oppidum 1, 2, 7. Pireas
 1, 11, 20. Tigranocertam dimi-
 care 2, 2, 4.
 Aqua est sub potestate barbarorum
 2, 7, 12. elleboro corrupta 3,
 7, 6. ferens 3, 14, 2. secun-
 da 3, 14, 2 et 4. aquae inopia
 3, 7, 2. aquam oblatam sibi in
 galea effudit 1, 7, 7. aquae de-
 cidentes 3, 9, 2. Sextiae 2, 4, 6.
 aquarum ductus 3, 7, 6.
 Aquantur hostes ex flumine 3, 7,
 1. aquatum progressus 3, 9, 3.
 Aquator exceptus 1, 8, 9.
 Aquilae Romanae quinque receptae
 2, 5, 34.
 Aquillius 4, 1, 36.
 Arabes 2, 5, 16.
 Arabriconenses Hispani 4, 5, 19.
 Aratus locus 3, 15, 3.
 Arbela 2, 3, 19.
 Arbitrari 1, 7, 7. disciplinae certio-
 ris 4, 2, 2. tentandum 1, 10, 4.
 arbitratus est 1, 2, 8. alienum di-
 micationi tempus 2, 1, 11. fu-
 gam sibi tutam 2, 13, 3. futu-
 rum, vt etc. 4, 5, 21. persecu-
 turos 1, 4, 14. principes Gabi-
 norum interficiendos 1, 1, 4.
 Arbitrium liberum instandi 2, 3, 9.
 Arbor pomifera 4, 3, 13. arbores
 prostratae 2, 2, 9. arborum fo-
 lia 4, 5, 18. numerus 2, 5, 46.
 Arcades 3, 2, 4.
 Arcadia 3, 2, 7.
 Arcana Macedonum 1, 4, 13. suo-
 rum omnia confessus est 1, 2, 5.
 Arcere domesticam vastitatem 1, 8,
 4. suos a cupiditate decernendi
 1, 10, 3. vsum fluminis per sa-
 gittarios 3, 7, 2.
 Arcessere aliquem trepidum ex con-
 scientia 4, 7, 36.
 Arcessiri videntur non segregati 1,
 9, 3. vitro a Syphace 2, 7, 4.
 Arcessitum ad se adlocutus est
 3, 16, 1.
 Archelaus, praefectus Mithridatis 1,
 5, 18. 1, 11, 20. 2, 3, 17. Ar-
 chelai ductus 2, 8, 12.
 Archidamus Lacedaemonius 1, 11,
 9.
 Archipirata Mandro 3, 3, 7.
 Arcus madentibus nervis inhabiles
 4, 7, 30.
 Ardent totidem ignes 1, 1, 9. ar-
 dens vrbs 3, 8, 2.
 Ardenter pugnare 2, 8, 1. arden-
 tius dimicare 1, 11, 5.
 Ardori cedendum 2, 1, 3.
 Arduus mons 3, 15, 5.
 Ardys Illyrius 2, 5, 19.

INDEX II.

- Arenarum et pulueris vertices** 2, 2, 7.
Argenti auriæ quantum quisque habet 1, 11, 2. argentum et aurum tradere custodibus 2, 13, 1.
Argui ab his me credam proli. 1.
Argumentati secundum eam dinumerationem se esse victos 2, 10, 1.
Ariouistus rex 1, 11, 3. 2, 1, 16. 4, 5, 11.
Aristidis filiae 4, 3, 5.
Aristippus Lacedaemonius 3, 2, 8.
Aristonicus 4, 5, 16.
Arma ferre 2, 5, 19. in castris statuere 1, 11, 9. sumere 2, 11, 3. obiecta 2, 3, 20. celata sub veste 4, 7, 13. commutata 2, 3, 13. detecta velut in acie 4, 1, 43. facta ad similitudinem hostilium 3, 2, 4. ornamentis adfixa 1, 11, 16. et insignia Poenorum 4, 7, 12. rapta ex arce 3, 3, 7. armorum scientia 4, 7, 32. ciuilium tumultus 4, 5, 2. ad arma vocantium clamor 1, 9, 2. in armis esse 1, 1, 8. armis instructa ala 4, 1, 28. non oneratus, sed vulneribus 2, 13, 5. ciuilibus dissociari 1, 10, 4.
Armare singulos parmulis 4, 7, 29.
armari in morem Romanorum 2, 5, 31. armatus villus 2, 5, 31.
armati exercitus conspectus 4, 1, 43. armatam procul partem classis suae iussit ostendi 3, 10, 9. armati auxiliares 2, 3, 17. lixæ agafonesque 2, 4, 6. milites 1, 5, 9. armatorum habitus 3, 8, 3. millia 2, 1, 14. 4, 2, 5. 4, 3, 14. armatas quatuor legiones educere 4, 1, 43. armatis complere nauem ingentem 3, 2, 10. implere moenia 4, 7, 43.
Armatura leuis 2, 3, 4. 9 et 10. 2, 3, 17 et 20. 2, 5, 26. 31 et 33. 4, 1, 18.
Armenia 2, 5, 33. 4, 1, 21 et 28. maior 2, 1, 14. 2, 2, 4.
Armenii 1, 4, 10. 2, 9, 9.
Armentorum greges 2, 5, 13.
Arminius, dux Germanorum 2, 9, 4.
Arpos capere 3, 9, 2.
Ars nautica 3, 13, 6. arte omni cludere hostem 2, 5, 47. actium materia 3. praef. neque artibus bellandi, neque virtute par 1, 8, 2.
Artaxerxes 2, 3, 6. 4, 2, 7.
Artus locus 2, 2, 14. arta via 2, 5, 24.
Arusini campi 4, 1, 14.
Aruspex Sudines 1, 11, 15.
Arcem Tarentinorum tenere 3, 17, 3. in arcem profugere 3, 3, 6. ex arce ostendere lumen nocte 3, 12, 1. rapta arma 3, 3, 7.
Arybas, rex Molossorum 2, 5, 19.
Asculum 2, 3, 21.
Asculani 3, 17, 8.
Asia 3, 17, 5. 4, 5, 16. Asiam petere 2, 11, 3. repetere 4, 7, 43.
Asinorum ac bouum greges 2, 4, 20. asinos atque canes in castris reliquit 1, 5, 25. rudentes, canesque latrantes audire 1, 5, 25.
Aspera et insidiosa expeditio 4, 1, 43. asperum proelium 1, 5, 15. 4, 5, 10. asperrimus nions 1, 5, 21. asperrimi hostes 2, 4, 6.
Asperitas saxorum 2, 5, 38.
Asa elixæ carne vti 4, 1, 2.
Ategua vrbs 3, 14, 1.
Atheas, rex Scytharum 2, 4, 20.
Athenae sunt munitae 1, 1, 10.
Athenarum munitio 1, 1, 10.
Athenas reuerti 4, 7, 13.
Atheniensis miles 4, 7, 44. Athenienses 1, 3, 6 et 9. 1, 4, 13. 2, 1, 18. 3, 4, 2. 3, 15. 2, 4, 3, 5. 4, 7, 13. 4, 7, 43. languentes 2, 1, 9. ceperunt urbem incustoditam 3, 2, 6. Atheniensium classis 1, 4, 13. feminae 4, 7, 44. numerus ingens 4, 7, 43. portus 1, 5, 7. Atheniensibus adesse Deos dicit 1, 11, 10. infestissimi sunt Catinenses 3, 6, 6.
Athmos 2, 5, 26.
Attilius Calatinus Cos. 1, 5, 15. 4, 5, 10. Regulus 2, 3, 10. 2, 8, 11. 4, 1, 29. 4, 3, 3.
Atque ita 1, 4, 7.
Attalus 2, 13, 1.
Auis dimissa, necata 4, 5, 14. a- uem occidere 4, 5, 14. aues turbatae et plures 1, 2, 7. a- uium

INDEX II.

- vium multitudo 1, 2, 7. vis 1, 2, 8.
- Auertere barbaros** 2, 2, 3. exercitum 2, 3, 22. sine proelio 1, 8, 4. fontes cuciculis 3, 7, 2. hostem adseueratione 2, 4, 20. multos 2, 4, 10. auertere Romanum infantem 2, 13, 10. Sueffetanos facile 3, 10, 1. suspicionem 1, 1, 7. totam hostium aciem 2, 3, 3. auertit anhelantem adgressus 2, 1, 7. auersus equitatus 2, 2, 4. exercitus 2, 5, 44. 2, 8, 6 et 7. 4, 1, 29. Euphrates 3, 7, 5. aueria acies 2, 2, 12. 4, 7, 32. pars 2, 12, 3. 3, 13, 4. auerium flumen 3, 7, 1 et 4. auersum vno ictu confecit 2, 5, 41. auersos adoriri 3, 17, 9. cadere sine iactura suorum 2, 6, 6. insegurus cecidit 2, 6, 5.
- Aniae** regiones 2, 5, 17.
- Auidae** columbae lucis cibique 3, 13, 8.
- Auide** irumpere ad castellum 3, 17, 4. insequi 3, 10, 1. insequens hostis 2, 3, 7. insequentes Celtiberi 2, 5, 8. medicatum merum haurire 2, 5, 12. auidius ingressi, obpressique sunt 2, 5, 16. insequi ceteros 1, 10, 3.
- Auocari** ad defendenda sua 1, 5, 16. longius ad persequendum 3, 9, 4. auocatus hostis ad ceteros exitus custodiendos 1, 5, 27. in Cariam Tisaphernes 1, 8, 12. in diuersum 1, 5, 14. 4, 5, 9. auocata per haec intentio 1, 5, 18. auocati per hoc consilium 1, 4, 14. auocatos ea persuasione adortus, sub leges redegit 4, 7, 18.
- Auctor** fuit eis 1, 3, 6. Liuius 2, 5, 31. doloris 1, 7, 2. Idem faciendi fuit Pompeio 2, 1, 3. auctoribus nobilissimis deferendae Italiae ipse consilium 4, 7, 39.
- Audacia** est nemini ad erumpendum 4, 5, 7. inopinata 4, 5, 4.
- Audacius** hostes sequuntur 1, 6, 2.
- Audere** aduersus paucitatem reliquorum 1, 1, 9. multa temere 2, 5, 21. audendi idem reliquis fecit exemplum 1, 7, 2.
- Audentiores** sunt aduersus hostem 4, 1, 19. audentius ad obfidendos hostes confurgere 4, 7, 33.
- Audire** quemdam ex remigibus sternutantem 1, 12, 11. auditus fragor pontis abrupti 2, 13, 5. audita mors 2, 11, 4. 4, 3, 3.
- Augere** animum 1, 11, 14. sui contemptum 1, 5, 16. suspicionem 3, 17, 7.
- Aurae** ingentes 2, 1, 7.
- Aurelius** Coita Cos. 4, 1, 22.
- sub Aure** vulnerari 1, 7, 2.
- Auri** argentei quantum quisque habet 1, 11, 2. pondus grande 4, 3, 2. aurum adferre donum Scipioni 2, 11, 5. dare sponso pro nuptiali munere 2, 11, 5. omne et argentum tradere custodibus 2, 13, 1.
- Auspicia** Imperatoris Caesaris Domitiani Augusti Germanici 4, 3, 14. repetere 4, 3, 1.
- Autophradates** Perles 1, 4, 5, 2, 7, 9.
- Auxilium** aduentans 4, 7, 31. auxilio Sutrinis missus 2, 5, 2. venire alicui 2, 5, 20. auxilium ferre Alexandro 2, 11, 4. auxilio destituta Mantinia 3, 11, 5. in auxilio habere 3, 3, 7. 3, 9, 10. auxilia aduentans Romanis 2, 4, 5 et 20. Cyri 4, 2, 7. dimittere 3, 6, 4. excipere cum commeatibus 1, 8, 10. expectare 2, 12, 3. inmiscere legionibus 2, 3, 21. submittere alicui 4, 1, 24. paucissima 4, 2, 3. simulata 2, 12, 9. auxiliis vacuatam Delminium capere 3, 6, 2.
- Auxiliares** 2, 3, 16. L. Sullae 2, 7, 3. armati 2, 3, 19. Galli 2, 3, 16. 3, 16, 2. Numidae 1, 5, 16. auxiliariis praecepit, ut etc. 2, 3, 10. ex auxiliariis quidam 3, 10, 1.
- Auxiliarii** 2, 7, 3.

B.

Babylon 3, 7, 4.
 Babylonii 3, 7, 5. Babyloniorum vrbs 3, 3, 4.
 Baculo eum, ut seruum, castigauit 1, 1, 3.
 T 5

Bale-

INDEX II.

Baleares 2, 3, 16.
Balista excussum caput 2, 9, 5.
Balneo et conuiuio abstinere 4, 1, 26.
Balteo occultata epistola 3, 13, 2.
Bantius Nolanus 3, 16, 1.
Barbam et capillum submittere 4, 5, 6.
Barbari perfidia 1, 1, 6. barbarum pugione traicere 2, 7, 5. barbaro et rationis indocili milite uti 1, 11, 13. barbari ad omnia obediunt 1, 11, 13. oblata victoriae spe concitati 3, 17, 7. hac adfirmatione inducti 1, 1, 6. laceffiti 2, 5, 8. obistente nullo, profecti sunt 1, 5, 28. subeuntes 2, 2, 3. in spectaculum usque resoluti sunt 1, 5, 16. barbarorum centum millia 4, 2, 7. exercitus 2, 2, 14. naues 4, 7, 45. numerus 2, 2, 13. potestas 2, 7, 12. sagittae 2, 13, 7. barbaros debellare 2, 2, 5. prohibere ab inpetu 1, 10, 4. transire passus est 1, 5, 24. inconsulte pugnam exposcentes docere 1, 10, 1. 4, 7, 6. intentos tenet expectatione 1, 4, 9.
Barca, dux Poenorum 3, 10, 9.
Bellua marina 3, 13, 6. in belluas iacere tela 2, 5, 4.
Bellum confectum est incendio 1, 8, 1. commissura 1, 11, 2. inceptum 1, 4, 11. inopinatum 1, 1, 8. mandatum fuerat ei 1, 1, 9. Celtibericum 2, 5, 8. Cimbri-
 cum et Teutonicum 1, 2, 6. ciuile 1, 3, 2. 1, 5, 9. 2, 1, 11. 2, 5, 40. 3, 14, 1. 4, 2, 1. Dardanicum 4, 1, 43. fugitiuorum 2, 4, 7. 2, 5, 34. Hetruscum 1, 2, 2. 1, 2, 7. hostile 1, 3, 8. Iugurthinum 3, 9, 3. 4, 1, 2. nauale 4, 7, 9. Parthicum 1, 1, 6. Persicum 2, 8, 4. Punicum 1, 8, 6. 2, 2, 11. 4, 1, 25. primum 1, 4, 11. secundum 1, 3, 5. 2, 3, 8. aduersus Poenos susceptum 1, 11, 18. Samniticum 1, 5, 14. 2, 8, 11. 4, 5, 9. sociale 1, 5, 17. 2, 4, 16. 4, 7, 41. Thessalicum 1, 5, 2. belli causa 1, 4, 13. incommodo

grauari 3, 11, 2. status 1, 3, 1. 6 et 10. summa 4, 2, 1. vsus longus 3, 2, 3. bellum con-
 ficere 4, 7, 42. bellum gerere aduersus Arcadas 1, 11, 9. aduersus Aristonicum 4, 5, 16. Hadrubalem 2, 3, 4. 2, 5, 4. Illyrios 2, 3, 2. Iugurtham 1, 8, 8. Italiae liberandae causa 4, 7, 25. inferre Tissaphernae 1, 8, 12. inire 1, 1, 8. minutus 1, 1, 1. mouere in Gallia 4, 3, 14. trahere in aduentum legionum 1, 8, 5. transferre 1, 5, 5. bello petitus ab Ardie Illyrio 2, 5, 19. victi hostes 2, 11, 7. viciscignominiam damnationis suae 1, 8, 1. neque bellandi artibus, neque virtute par erat Hannibal Fabio 1, 8, 2. peritia et calliditas 1, 8, 7.
Bellator 4, 7, 4.
Beneficio adeptus victoriam 4, 4, 1. illius curatus sancius 3, 16, 1. beneficiis obstricti 2, 11, 3.
Benueuentum vrbs 4, 1, 14.
Benigne dimittere socios Latini nominis in ciuitates 4, 7, 25. respondere legatis 3, 11, 1.
Benignitate hac non illius tantam fidem, sed etiam popularium sibi obligauit 3, 16, 1.
Biduo emensus iter quadridui 3, 1, 2.
Binae naues 3, 9, 8. Bina castra 2, 5, 29. 33 et 34. hostium spolia referre 4, 1, 18.
Bis simili vsus euentu 2, 10, 2.
Boeotia 2, 8, 12.
Boeotius Xanthus rex hostium 2, 5, 41.
Boii 1, 6, 4. Boiorum decem millia 1, 2, 7.
Bonus puginator Pythias 4, 7, 37. boni ciues 2, 8, 11.
Boues in hostem acti 2, 4, 17. vehiculis adiuncti 2, 4, 17. boum ac asinorum greges 2, 4, 20. boues ad cornua fasciculos adligare 1, 5, 28. boues noctu dimissa Hannibal 1, 5, 28.
ad Brachium relegate litterae 3, 13, 7. brachia ab latere ducta 3, 17, 5.
Brasidas, dux Lacedaemoniorum 1, 5, 23.

INDEX .II.

Breuiſſimum iter 1, 1, 6. ſpatium 2, 5, 38. tempus 2, 10, 2.
 Britannia 2, 13, 11.
 Brundiſium 1, 5, 5.
 Brutii 2, 3, 21.
 Brutus (Decimus) 3, 13, 8. Bruti et Caſſii exercitus 4, 2, 1.
 Brutiani 4, 2, 1.
 Byzantii 1, 3, 4, 1, 4, 13. 3, 11, 3.
 Buccinator relictus 1, 5, 17.
 Buculi deducti frequentiori mugitu 1, 5, 26. buculos laqueis ad arbores adligare 1, 5, 26.

C.

Cadauera erecta 1, 5, 22.
 Cadere in proelio 2, 6, 7.
 Cadurcorum ciuitas 3, 7, 2.
 L. Caecilii Merellus 1, 7, 1.
 Caedere Romanos 3, 16, 2 et 3. terga hoſtium 2, 5, 23. Romanorum 2, 5, 28. praedationi intentos 1, 6, 1. aciem Romanorum 2, 5, 27. Athenienſes 2, 1, 9. auerſum 2, 5, 44. auerſos 2, 6, 5. compreſſum hoſtem 2, 3, 7. copias hoſtium 2, 3, 6. effuſos et incautos 2, 5, 1. exercitum ſparſum 1, 8, 4. Parthorum 2, 5, 35. Haſdrubalem 3, 17, 1. Hellenenſes vniuerſos 4, 7, 22. hoſtes 2, 3, 14. 2, 5, 33. 3, 17, 3. inermes 2, 1, 6. magnam barbarorum partem 2, 2, 13. Romanos ignaros locorum 2, 5, 7. ſex millia 3, 17, 5. trepidantes 2, 5, 29. cecidit inopinantium terga adortus 2, 2, 12. parte exercitus terga eorum 1, 5, 24. Poenos a latere adgreſſus 2, 5, 4. reliquos adortus 2, 1, 18. viſque eo, inordinatos adgreſſus 2, 5, 3. caedi a Viriatho 4, 5, 22. cum exercitu ad internecionem 2, 5, 24. fugientes pro deſertoribus iuſſit 4, 1, 29. caedendum exercitum tradere 2, 3, 22. caeſus vtrique magnus numerus 2, 10, 1. Marcellus 4, 7, 26. virgis 3, 3, 3. 4, 1, 20. 31. 39 et 40. caeli ſunt 3, 10, 6. fugatique ſunt 2, 5, 10. multi Gallorum 3, 17, 7. Samnites 2, 4, 2. vigilas 3, 3, 2. caeſa captiuorum

pecorumque corpora 1, 5, 20. caeſos plures reperire 2, 10, 1. Caedes magna edita 4, 7, 44.
 Q. Caeditius 1, 5, 15. 4, 5, 10.
 C. Caefar 1, 1, 5. 1, 3, 2. 1, 5, 9. 1, 12, 2. 2, 1, 1 et 16, 2, 2. 3, 2, 3, 18 et 22. 2, 5, 38. 2, 6, 3. 2, 13, 11. 3, 17, 6. 4, 7, 1. 4, 7, 32. a tergo inſtans 1, 5, 5. aduerſus Germanos pugnaturus 1, 11, 3. 4, 5, 11. auidè inrumpens ad caſtellum 3, 17, 4. proceſſit ad milites 1, 9, 4. vaſa conclamare iuſſit 1, 8, 9. Caefaris copiae 3, 14, 1. vulnus graue 2, 7, 13. Caefarem fugere 2, 13, 6. Caefarianus Tribunus cornicularius 3, 14, 1.
 Calamarcus 2, 4, 7.
 Calcaria addita 1, 5, 16.
 Calefacti oleo ac mero 1, 4, 7.
 Calidum iecur 1, 11, 14.
 Callidiſſimi duces 1, 1, 9.
 Calliditas recedentium ſuſpecta 2, 3, 20. et pericia bellandi 1, 8, 7.
 Calliditromi iuga 2, 4, 4.
 Calones oceſi 3, 2, 9. ſinguli 4, 1, 6. calonum veſtitu milites ſubmittere 3, 2, 9.
 Calpurnius Flamma 1, 5, 15. 4, 5, 10.
 Camelorum grex 2, 4, 12. nouitas et horror 2, 4, 12.
 Camerae teſtorum reſciſſae 3, 4, 6.
 Camertes Vmbros ad ſocietatem compulſit 1, 2, 2.
 Camillus 2, 4, 15. 3, 13, 1. 3, 5, 1. 4, 4, 1. 4, 7, 40. Camilli ductus 2, 6, 1.
 Campaniae hiberna 1, 9, 1. Campaniam periculo liberare 1, 9, 1.
 Campani equites 4, 7, 29. obſeſſi a Romanis 3, 13, 2. Campanorum agri vaſtati 3, 4, 1.
 Campus medius inter hoſtes erat 2, 5, 22. campi Aruſini 4, 1, 14. patentes 1, 1, 6. 2, 5, 24 et 40. campis iunctae paludes 2, 5, 6.
 Campeſtria tenentur a Romanis 2, 2, 11. luca 2, 12, 4.
 Candidam ceruam inſignis formae

INDEX II.

mae ducere 1, 11, 13. candidi equi 1, 11, 10.
Canere cornicines iussit diuersa parte moenium 3, 9, 6. signa 1, 9, 2. 2, 7, 8. cani classicum iussit 3, 9, 5.
Canes adgressi sunt lupum 1, 10, 4. in conspectu popularium commisit 1, 10, 4. atque alinos reliquit in castris 1, 5, 25.
Cannae 2, 2, 7. 2, 3, 7. 2, 5, 27. 4, 5, 5 et 7.
Cannensis clades 4, 7, 39. pugna 4, 1, 44. Cannenses 3, 16, 1.
Canisum perueniunt incolumes 4, 5, 7.
Capere aliquem 2, 5, 12. 3, 5, 2. Arpos 3, 9, 2. castellum 3, 9, 3. castella 3, 4, 5. castra 2, 4, 4. 2, 5, 3 et 8. cibum 2, 1, 1 et 5. 4, 5, 6. cibos 4, 3, 11. ciuitatem 2, 6, 9. 3, 9, 10. collem 2, 4, 2. Delminium vacuum auxilii 3, 6, 2. elephantos 4, 7, 18. inermes 2, 1, 6. Lingures 3, 17, 2. locum castris 2, 7, 12. idoneum paucorum iadura 4, 6, 1. naues 1, 4, 13. multos 1, 11, 18. 2, 1, 18. nauigia 4, 7, 44. oppidum 3, 2, 7. cohortibus 3, 10, 1. oppida complura Sardiniae 3, 9, 4. portum 3, 9, 7. Prinasum castellum vi nulla 3, 8, 1. quosdam Persarum 1, 11, 17. somnos super nudam humum 4, 3, 8. Syracusanos 3, 6, 6. triremem implicatam vado 2, 5, 43. urbem incustoditam 2, 6, 6. defensoribus vacuum 3, 2, 5. 3, 6, 3. 3, 10, 3. vrbes multas 3, 2, 3. nudatas propugnatoribus 3, 6, 1. capi ab tergo 3, 9, 3. castra de industria passus est 3, 10, 3. captus dux Perperna 2, 5, 32. gratia locorum 1, 1, 5. Pilo 3, 6, 5. capta Capua 3, 18, 3. Corinthus 4, 3, 15. occasio 1, 2, 1. vrbs ab tergo 8, 3, 3. capti et victi hostes 4, 1, 24. captae vrbes multae 3, 4, 3. capta castella praefidio tenere 1, 8, 11. castra 2, 5, 8. 4, 1, 31.
Captiua virgo eximiae pulchritudinis 2, 11, 6. captiuum mitte-

re Crotona 3, 6, 4. captiuam redimere 2, 11, 5. captiui 3, 3, 7. captiuorum habitus 3, 8, 2. manus ingens 2, 9, 6. ordo 1, 4, 2. pecorumque corpora caesa 1, 5, 20. captiuis latera euntium praetexuit 1, 4, 1. captiuos circumducere 3, 15, 4. cohortari ad patiendum mortem 4, 5, 21. custodire negligentius 1, 8, 5. vrbs Cyzici producere 4, 5, 21. captivae 2, 11, 5. captiuarum habitus 4, 7, 44. captiuas naues habere 1, 4, 12. captiuis armis inducere milites 4, 7, 45.
Captiuitatem execratus in Consule Romano 4, 5, 16. de captiuitate Iugurthae res parum processit 1, 8, 8. ex captiuitate remissus ad suos 3, 16, 1.
Captura 3, 3, 6.
Capessitur vbique fuga, nusquam pugna 2, 4, 7.
Capillum et barbam submittere 4, 5, 6.
Capitolium 3, 13, 1. obsidetur a Gallis 3, 15, 1.
Captare loca confragosa 2, 3, 20.
Capua 3, 18, 3.
Caput balista excussum 2, 9, 5. Hasdrubalis 2, 9, 2. gentis erat ciuitas 3, 6, 3. hostium regni 1, 8, 12. capite pedibusque nudus 3, 9, 3. in capite infidet ei picus 4, 5, 14. capita ducum in proelio occisorum 2, 9, 3. hastis praefixa 2, 9, 3. papauerum eminentia 1, 1, 4. eminentia 2, 5, 43. capiribus fossarum castella communire 2, 3, 17.
Capital tibi foret 4, 6, 3.
Cappadocia 1, 1, 6. 1, 5, 18. 2, 2, 2. 2, 7, 9. 3, 2, 9.
Cardianus Eumenes 4, 7, 34.
Caria 3, 2, 5. Cariam petere 1, 8, 12. in Cariam auocatus 1, 8, 12.
Caro alia 4, 1, 2. asca vel elixa 4, 1, 2. semicruda 2, 5, 13.
Carpere et lacerare cohortes 1, 10, 1. 4, 7, 6.
Carpetani 2, 7, 7.
Carthago 3, 9, 1. Carthaginem mittere legatos 1, 11, 4.
Car-

INDEX II,

Carthaginienſes 1, 2, 3 et 4. 1, 3, 8, 2, 5, 11 et 29. desperantes 2, 2, 11. ſecuri 3, 2, 2. ſuperati acie 2, 9, 6. victi 1, 8, 7. Carthaginienuſum dictatores 2, 1, 4, duces 1, 7, 3.

Caeſeo paſcere pecora 3, 15, 5.

Cafilinum 4, 5, 20. Caſilini obſidere ab Hannibale 3, 15, 3. Caſilinum obſidere 3, 14, 2.

C. Caſſius 2, 5, 35. 4, 7, 14. Caſſii et Bruti exercitus 4, 2, 1.

Caffiani 4, 2, 1.

Caſtigare aliquem baculo, vt ſeruum 1, 1, 3. quemdam egreſſum via 4, 1, 9. caſtigatiſ oratione graui laureatos falces obſicere 4, 5, 1.

Caſtor et Pollux perequitant 1, 11, 9. Caſtorem et Pollucem aſſeſſe dicent 1, 11, 8.

Caſtra diſtant a Puniceis 2, 1, 4. per corpora cohortium velut mappa ſonſtituere 4, 1, 14. aduerſariorum 1, 8, 9. Afranii 2, 5, 38. Hannibaliſ 2, 9, 2. et Romanorum 2, 5, 13. hoſtium 1, 1, 7. 2, 5, 18. 25. 29 et 34. 3, 7, 3. Pompeii 2, 5, 31. Sempronii Longi Coſ. 2, 5, 23. Volſcorum 2, 4, 15. 4, 7, 40. adgredi 2, 1, 5. 2, 12, 1. Romana 2, 6, 7. 4, 7, 26. Aemilii Paulli adorti inprouiſo 3, 17, 2. ampliari vetuit 1, 1, 9. capere 2, 4, 4. 2, 5, 3 et 8. capi de induſtria paſſus 3, 10, 3. communire contra aliquem 1, 8, 3. in ſaltu editiore 2, 5, 17. conferre cum hoſte 2, 5, 8. diripere 2, 12, 4. expugnare 2, 1, 6. facere 1, 5, 24. cominus habere 2, 1, 6. in agro 3, 18, 2. locis campeſtribus 2, 12, 4. prope ab Orchomeno 1, 11, 5. incendere 4, 7, 8. infeſtare 1, 5, 3. inuadere 2, 5, 25. 2, 10, 2. metari 2, 3, 9. mouere 1, 1, 13. 1, 8, 9. 4, 7, 42. munire 4, 1, 24. munita negligenter 2, 5, 21. ſolita nudari animaduertit 2, 5, 8. obpugnare 2, 12, 3. occupare 2, 5, 21. ponere 1, 5, 3 et 24. 1, 10, 3. 2, 5, 9. 22 et 24. 2, 13, 6. repetere 2, 1, 1. caſtrorum conuer-

ſatio priſtina 2, 4, 10. facies 1, 1, 9. latus 2, 5, 37. poſitio 1, 2, 1. praeda 3, 17, 6. caſtris capere locum 2, 7, 12. delegerunt locum 1, 5, 3. deſtinat editum collem 1, 5, 11. locum editum eligere 2, 2, 2. ampliorem locum ſupra ripam complexus 1, 5, 2. exuere aduerſarios 2, 4, 15, 2, 5, 2. 4, 7, 10. alicuius potiri 4, 1, 14. ſuos continere 1, 5, 28. in caſtris reliquit canes atque aſinos 1, 5, 25. ſtandere arma 1, 11, 9. caſtra ampliora ſolito facere 3, 17, 6. bina 2, 5, 33 et 34. 2, 10, 2. capta 2, 5, 38. 4, 1, 31. duplicata 1, 2, 9. inſtruſtiſſima omnibus eſculentis 2, 5, 14. iunſta cum Pompeio 2, 1, 3. maiora 2, 5, 34. minora 4, 5, 7. occupata 2, 5, 12. in colle poſita 3, 17, 7. in diuerſa ripa 2, 5, 20. proxima 2, 10, 2, regia 2, 4, 4. tota conſudere 1, 5, 11. vicina Pompeii caſtra 2, 5, 31. per tota ignes facti 1, 5, 22.

Caſtrenſibus dare quietem 2, 5, 30. Caſtellum Meſſeniorum 3, 2, 4. Paloponneſiorum 3, 9, 9. Prinaſum capere vi nulla 3, 8, 1. Suenda 3, 2, 9. in monte faxeo ſitum obpugnare 3, 9, 3. inſtruſtum duplici munitione 3, 17, 4. caſtelli poſteriora 3, 9, 3. caſtellum capere 3, 9, 3. communire 1, 3, 9. intrare 3, 2, 9. obſidere 3, 2, 9. ſubire 3, 9, 9. ad caſtellum initio hoſtibus cedere 4, 1, 21. in caſtellum erepi 3, 9, 3. caſtello exercere equos 4, 7, 34. in caſtello quodam clauſus 4, 7, 34. caſtella erant in conſinio 3, 4, 5. capere 3, 4, 5. foſſarum capitibus communire 2, 3, 17. pluribus locis 1, 8, 11. ponere in ſinibus Vbiorum 2, 11, 7. tentare 2, 5, 18. capta praefidio tenere 1, 8, 11. quaedam incendi 2, 5, 11. parua 2, 5, 18.

Caſtellani 3, 8, 1. reuocati ab inbelli multitudine ſuorum 3, 9, 3. ſecuriores ab altera parte facti 3, 9, 9. Caſtellanis inſtare acrius 3, 9, 3.

Ca-

INDEX II.

- Castus et Gannicus duces Gallorum** 2, 4, 7. Casti factio 2, 5, 34.
- Casus** adiunxit Lucullum 2, 5, 30. casum timere 2, 13, 10. casu sequitur hostis 2, 13, 5.
- Cava Luna** 1, 5, 1. cauae viae 2, 2, 6.
- Cauere aliquem** 4, 7, 37. nihil ab eo conatu 3, 2, 1. nil 4, 7, 45. cauetur a Poro aduersa ripa 1, 4, 9. cauendus est hostis proli. 1. cautum est S. iustus consulto, ne etc. 4, 1, 38.
- Cautius esse docuit** 2, 6, 8.
- Cauillatus conditionibus** 1, 5, 19.
- Catenâ ad ingressum obiectâ clausus** 1, 5, 6. per medium amnem obiecta 3, 14, 2. catenas conferre ex vimine 1, 5, 21. catenis demissus euasit 1, 5, 21.
- Cathena** 2, 5, 34.
- Catina** 3, 6, 6.
- Catinientes** 3, 6, 6. suspectos habere 2, 11, 2.
- M. Caro** 1, 2, 5, 2, 7, 14, 3, 1, 2, 3, 10, 1, 4, 1, 16 et 33, 4, 3, 1, 4, 7, 31 et 35. Censorii filius 4, 5, 17.
- Carti** 2, 3, 23.
- Catulus** 1, 5, 3.
- Cauda equi infirmi** 1, 10, 1, 4, 7, 6. vniuersa 1, 10, 1, 4, 7, 6.
- Caudina clades** 1, 5, 16.
- Causa belli** 1, 4, 13. commendationis proli. 1. conditionis occultandae 1, 1, 3. consilii obscurandi 1, 1, 7. culpae 1, 9, 3. facilis euentus 3, 1, 2. eorum extipendorum progredi 3, 16, 2. excludendi hostis 1, 5, 10. fugae atque formidinis abire 4, 1, 4. obpugnandi Cyzici 3, 9, 6. spectandi exire 2, 11, 1. suspicionis auertendae 1, 1, 7. augendae 3, 17, 7. per causam venandi, i. e. praetextu venationis 3, 3, 6.
- Causari ventos** 4, 7, 31.
- Cedere acie** 2, 16, 10. aciem auersam coegit 4, 7, 32. ad primam eruptionem 3, 10, 4. ardori in tempore 2, 1, 3. ex industria 2, 5, 12. fugitiuis loco 4, 1, 26. hosti 2, 3, 10. hostibus initio ad castellum 4, 1, 21 et 28. loco 4, 1, 13, 34 et 35. instituit 2, 3, 20. Romanis equitibus 2, 5, 7. cessit utrumque ex sententia 2, 5, 29. cesserunt aliquot cohortes gladiatoribus 1, 5, 21. Galli iam pene victores 2, 4, 5. cedens classis 4, 7, 11. equitatus 2, 5, 35, pars ob id 2, 7, 11. cornu 2, 8, 2. stagnum 3, 9, 1. cedente instructura stare 2, 3, 17. cedentes Romani 2, 3, 9, 2, 7, 10. legiones exercitus 2, 8, 12. cedentibus est perniciosissimum 4, 7, 21. cedendo longius prorahere persequentes oppidanos 3, 10, 5.
- Celare alterum consilia** 1, 1, 9. partem peditem 2, 5, 32. celatus exitus pugnae 2, 7, 13. celati hostes et milites 2, 7, 6. celata arma sub veste 4, 7, 13.
- Celebrare dies sacros Mineruae** 4, 7, 13. Mineruae sacrum 3, 2, 8.
- Celeriter barbaros debellauit** 2, 3, 5. celerius absuntur alimentata 3, 4, 5.
- Celtiberi** 2, 5, 3. auide insequentibus 2, 5, 8. Celtiberorum dux Viriathus ex latrone 2, 5, 7.
- Celtibericum bellum** 2, 5, 8.
- Censere idem** 4, 7, 22.
- Censor Fuluius Flaccus** 4, 1, 32. censores 4, 1, 22.
- Censorii filius M. Cato** 4, 5, 17.
- Census constitutus** 4, 6, 4. censu professionem obtexit 1, 1, 8.
- Centum denarii** 4, 5, 20. millia barbarorum 4, 2, 7. triginta elephantum 2, 5, 4. viginti millia passuum 1, 3, 10.
- Centuriis interponere sagittarios et funditores** 4, 7, 27. ex centuriis ternos securi percurrere 4, 1, 36.
- Centurio Q. Nacuius** 4, 7, 29. centuriones et tribuni 1, 1, 3, 1, 2, 1, 1, 11, 2. galeati et discincti 4, 1, 27. pauci 3, 9, 3. singuli 4, 1, 37.
- Centunculis instrata iumenta** 2, 4, 6.
- Cereris sacro operatas feminas Atheniensium rapere** 4, 7, 44.
- Cernere milites adtonitos** 1, 12, 1.
- Certare aequo Marte** 2, 5, 5.
- Certamen equestre** 2, 2, 12. certamini se obferre 2, 5, 46.

Cer-

INDEX II.

- Certum** supplicium manet eos 4, 1, 17. tempus 1, 2, 6. 2, 1, 18. certi custodes 2, 13, 1. certis horis suspendere 4, 7, 34. certa Fabio renuntiare 1, 5, 28. certior factus 2, 5, 14. 3, 17, 6. de omnibus rebus 3, 13, 8. certioris disciplinae arbitratu 4, 2, 2. certiores ab exploratoribus facti 2, 1, 10. Gyzicenos facere aduentus 3, 13, 6.
- Ceruam** candidam insignis formae ducere 1, 11, 13.
- Ceruilis** constructum vallum incendit 1, 5, 2.
- Cessantia** lumina 2, 5, 16.
- Cetera** manus 1, 4, 4. pars 3, 9, 3. ceteri (coguntur) pudore 1, 11, 3. perterriti exemplo 2, 8, 8. ceteros (agros) populatus 1, 8, 2. exitus custodire 1, 5, 27. insequi audius 1, 10, 3. puduit non sequi 2, 8, 5. ceterae copiae 1, 5, 5. gentes 4, 1, 14. ceteras vrbes petere 3, 6, 3. cetera praecepta imperatoria 2, 6, 10.
- Chabrias** Atheniensis 1, 4, 14. 1, 12, 12.
- Chaeronia** 2, 1, 9.
- Chalcidensium** agros depopulari 3, 11, 1.
- Chares**, dux Atheniensium 2, 12, 3. 3, 10, 8.
- Charmades** Ptolemaei regis praefectus occisus 3, 2, 11.
- Cherroneus** 2, 5, 42. erat iuris Atheniensium 1, 4, 13.
- Chlamyde** interemti et galero ornatus est 3, 2, 11.
- Cibus** dispositus locis quibusdam 3, 13, 8. cibi lucisque auidae columbae 3, 13, 8. cibum capere 2, 1, 1 et 5. 4, 15, 6. cibo firmatus miles 2, 2, 8. fouere militem 2, 5, 23. cibi insalubres 2, 5, 13. cibos capere 4, 3, 11.
- Cibaria** complurium dierum portare 4, 1, 1. et vasa militum in falciculos aptata furcis imponere 4, 1, 7. habere in decem annos 3, 5, 2. parare 4, 7, 31.
- Q. Cicero** 3, 17, 6.
- Cimbri** 1, 5, 3. 2, 2, 8. 2, 7, 12. a Cimbris pulsus 1, 5, 3.
- Cimbricum** bellum 1, 2, 6.
- Ciminia** filia 1, 2, 2.
- Cimon**, dux Atheniensium 3, 2, 5. 4, 7, 45.
- Cineas** legatus Epirotarum 4, 3, 2.
- Cingere** copias hostium 2, 3, 6. vniuersas plaustris 4, 7, 33. Decium 1, 5, 14. 1, 5, 9. phalangem leui armatura 2, 3, 20. cinctus abruptis 1, 5, 10. cincta anno ciuitas 3, 7, 2.
- Cinctus** togae praecisus 4, 1, 26.
- Circa** Amphipolin deprehensus 1, 5, 23. aquas 2, 4, 6. arma duci equos imperauit 1, 11, 9. expugnationem has species strategematon fecimus 3. praef. gratulationem morari 4, 7, 43. hostium castra se ostentare 2, 5, 25. inpedita portae claustra trepidare 3, 3, 5. latera viae dispositus 1, 5, 24. municipia Italiae litteras dimittere 4, 7, 38. obpugnationes vrbiu(m) defensionisque strategemata edere 3. praef. praedam occupati 1, 6, 3. tentoria ductae fossae 1, 5, 11.
- Circiter** quaterni pedes 4, 7, 29. quatuor millia Gallorum mercenariorum 3, 16, 3.
- Circuire** aciem hostium 2, 3, 3. hostem 2, 3, 10 et 17. Iulianum exercitum 2, 3, 22. partem munimentorum 1, 2, 1. vallum 2, 12, 1. vigilias sub aduentum hostium 3, 12, 2. circuire 2, 2, 10. ab hoste 2, 3, 17. muros omnibus copiis insiluit 3, 2, 1.
- Circuitus** exiguus 2, 5, 38. maior 1, 1, 11. 1, 5, 13.
- Circumactus** exercitus 2, 5, 20. circumacta ad litus vniuersum classis 4, 1, 13. circumactae naues 1, 4, 11. 4, 7, 43.
- Circumdatus** fossa 1, 5, 20. circumdatae statione omnes portae 2, 6, 7.
- Circumducere** captiuos 3, 15, 4. circumduci eum iussit 4, 7, 7. circumductus exercitus 1, 2, 8. hostis per proditorem 2, 2, 13. pedes ab ea parte 2, 2, 12. circumducta manus per auias regiones 2, 5, 17.

Cir-

INDEX II.

- Circumfundere** aliquid alio latere 1, 2, 7. circumfusus ipse exterior corona obligauit Caesarem 3, 17, 4. tergo 2, 5, 24.
- Circummittere** cohortes post montem 2, 4, 7. cum Scipione 2, 4, 2. circummissus ab eo 2, 4, 4.
- Circumsedere** 2, 9, 1. circumfidentibus suis persuaserunt, ne &c. 3, 15, 4. circumsederi in minoribus castris 4, 5, 7. circumfessus ad Dyrrhachium 3, 17, 4.
- Circumleptus** in quadam turre 3, 6, 5.
- Circumspicere** regionem 4, 5, 4. circumspicere genera prol. 1.
- Circumvallans** Pompeius 1, 1, 7. circumvallatum siti angere exercitum 2, 1, 11.
- Circumuenire** aliquem vacua fronte 2, 3, 8. extra 3, 17, 4. hostem 2, 7, 1. medios cornibus confingatis 2, 3, 5. circumuenit nox 2, 9, 1. circumueniri ab equitatu 2, 5, 18. circumuentus equitatu Numidarum 2, 5, 40. loco iniquo 1, 5, 12. 4, 5, 8. circumuenti ab eo Poeni 2, 6, 2. vndique 2, 3, 19. circumuentos eos a lateribus fudit 2, 3, 12.
- Citantur** quasi ex proximo Aetoli 2, 7, 14. citati equi 2, 3, 20. citatior volatus 1, 2, 7.
- Citra** flumen in occulto collocare legionem 1, 6, 2. vexationem suorum impedire consilia 1, 8, 9.
- Citerior** Hispania 3, 7, 3.
- Ciuem** seruare 4, 1, 4. ciues boni 2, 8, 11. Romani 1, 9, 2. ciuibus persuadere 2, 2, 14. suspecta fides 1, 8, 2. in ciues coalescere potest concordia 1, 10, 4.
- Ciuile** bellum 1, 3, 2. 1, 5, 9, 2, 1, 11. 2, 5, 40. 3, 14, 1. 4, 2, 1. ciuiliu armorum tumultus 4, 5, 2. ciuilibus armis diffociatus populus 1, 10, 4.
- Ciuilis** (Iulius) 4, 3, 14.
- Ciuitas** Agrigentinorum 3, 2, 6. Cadurcorum 3, 7, 2. erat caput gentis 3, 6, 3. facit imperata 4, 4, 1. Himera 3, 10, 3. incensa 3, 10, 5. obfessa a Lacedaemoniis 3, 12, 1. opulentissima Lingonum 4, 3, 14. focia 1, 11, 5. ciuitatis cuiusdam obpugnatio 3, 10, 2. defendendae gratia 3, 10, 5. ciuitati cuidam in Caria insidiari 3, 2, 5. ciuitatem capere 2, 6, 9. 3, 9, 10. litori adpositam adgredi 3, 10, 8. occupare 2, 11, 2. 3, 10, 8. quamdam obpugnare 3, 9, 5. ciuitate potiri 3, 6, 7. ciuitates diripere 3, 6, 1. Hispaniae deuicdae 1, 1, 1. singulae 2, 2, 14. ciuitatibus epistolas reddi 1, 1, 1.
- Clades** Cannensis 4, 7, 39. Caudina 1, 5, 16. contracta 4, 5, 5. ingens 4, 7, 25. manifestissima 2, 7, 3. Variana 3, 15, 4. 4, 7, 8. cladis nuntii 2, 10, 2.
- Clam** ducere exercitum 2, 4, 4. emissi equites 4, 7, 4. equites praemittere 4, 7, 8. illo proficisci 3, 11, 5. in litus egredi 1, 5, 7. noctu duci equos imperauit 1, 11, 9. scripsit suis 1, 1, 10.
- Clamitans** collegam viuere 2, 7, 11.
- Clamor** telaeque 2, 3, 17. vniuersorum sublatu 2, 3, 17. clamorem adtolli iussit 3, 9, 5. vocantium ad arma tolli 1, 9, 2. clamores sublatis 2, 9, 1.
- Clara** vrbs nobilibus victoriis 3, 3, 2. clarae operae eques nobilis 4, 7, 36. clarissimus dux 2, 2, 6. clarissima victoria 2, 2, 4.
- Clare** praedicare Latine 2, 4, 10. pronuntiare 2, 7, 1.
- Classis** obpugnatur 2, 7, 6. admoda 3, 2, 2. Atheniensium 1, 4, 13. cedens 4, 7, 11. ducentarum nauium 2, 5, 46. habita occulte 3, 10, 8. hostium 4, 7, 9. 10. 12 et 14. instructa 2, 5, 47. Persarum 4, 7, 43 et 45. proficiscens 1, 12, 11. Punica 2, 3, 24. reliqua 3, 10, 8. Romana 2, 7, 14. tota 1, 5, 7. praefectus 4, 7, 26. suae pars armata 3, 10, 9. vñs non est necessarius 4, 1, 15. classi adesse 1, 12, 12. classem abducere 1, 4, 13. concendere 1, 5, 5. consumere incendio 4, 7, 14. eripere

INDEX II.

- pere 2, 7, 6. extendere 2, 1, 18.
 in Italiam versus agere 1, 4, 11.
 intruere 1, 7, 3. hostili habitu
 4, 7, 23. Megarensium excipere
 4, 7, 44. mittere 1, 3, 9. per
 id tempus praeparare 1, 4, 13.
 reuocare 2, 1, 18. solvere 4, 1,
 33. classe adplicare ad Eleusin
 4, 7, 44. dimicare 1, 12, 12. ei
 insidiati 1, 4, 1. lacessi 3, 9, 7.
 Peloponnesum infestare 1, 3, 9.
 superati Poeni 2, 13, 10. vin-
 cere 1, 11, 7. cum reliqua por-
 tum adeptus est 1, 4, 14.
 Clasicum cani iussit 3, 9, 5.
 Claues portarum 4, 7, 22. redde-
 re 4, 7, 22.
 Clausis et loris aditus 3, 9, 3.
 Claudere et cadere praedationi
 intentos hostes 1, 6, 1. portas
 2, 11, 1. claudendum se prae-
 stare 1, 5, 23. clausus ab hosti-
 bus Hanno 1, 5, 27. in castello
 quodam 4, 7, 34. obiecta ad in-
 gressum catena 1, 5, 6. clausi
 hostes conditione locorum 2, 6,
 6. clausae portae 2, 6, 9, 3, 16, 5.
 Claustra portae impedita 3, 3, 5.
 Claudius (Appius) 4, 1, 18 et
 34. P. Claudius 2, 13, 9. Mar-
 cellus 2, 3, 9. Nero 1, 1, 9, 1,
 5, 19, 2, 3, 8, 2, 9, 2.
 Cleandridas Lacedaemonius 2, 3,
 12.
 Clearchus Lacedaemonius 3, 5, 1.
 4, 1, 17.
 Cleomenes Lacedaemonius 2, 2, 9.
 Cleonymus Atheniensis 3, 6, 7.
 Clisthenes Sicyonius 3, 7, 6.
 Coallescere in ciues concordia potest
 1, 10, 4.
 Cochleas legere per saxa montis 3,
 9, 3.
 Coctes (Horatius) 2, 13, 5.
 Coelius Primiipilaris 4, 7, 8.
 ad Coeuam vacare 4, 3, 7.
 Coepit concurrere 2, 5, 27. instare
 castellanis acius 3, 9, 3. coe-
 perunt accelerare 2, 5, 19. con-
 cingere et tumultuari 3, 9, 3. di-
 ripere sarcinas 1, 6, 1.
 Coepit desistere 3, 6, 4.
 in Coetu pronuntiare 4, 7, 39.
 Cogere ad iurandum 4, 7, 39.
 coegit poenitentia exauctora-
 tos satisfacere 1, 9, 4. cogens
 necessitas 4, 1, 22. cogi fortitu-
 dinis testimonio 1, 11, 3. coacti
 probris hostium milites 1, 11,
 1.
 Cogitare de fuga 2, 2, 14. 3, 17,
 7. de reditu 2, 5, 31.
 Cogitata equorum fremitu produ-
 tur 2, 5, 31.
 Cogitationes nocturnae 2, 5, 30.
 Cognoscere a perfugis 1, 6, 1. ex
 aliquo 3, 3, 2. cognitum consi-
 lium Bantii Nolani 3, 16, 1.
 Cognomen ei fuit Africano 2, 3,
 4. Germanici merere 2, 11, 7.
 Imperioso fuit Manlio 4, 1, 40.
 Cohors obposita 4, 1, 29. cohors
 Praefectus, C. Titius 4, 1,
 26. cohortem in statione deti-
 nere 2, 12, 1. perstare in prin-
 cipiis 4, 1, 27. cohortes aliquot
 gladiatoribus quatuor et septua-
 ginta cesserunt 1, 5, 21. con-
 tinuae 2, 3, 16. duodecim 2,
 4, 7. quinque 4, 1, 23. omnes
 4, 7, 27. Romanae 1, 10, 1.
 tres 4, 1, 21. vocantur validis-
 simae 2, 3, 5. cohortium cor-
 pora 4, 1, 14. militem decima-
 re 4, 1, 37. cohortes ducere
 1, 5, 8. in vtraque latera fece-
 dere 1, 6, 3. in dextram vise
 partem dirigere 1, 6, 1. lacera-
 re et carpere 1, 10, 1. occulta-
 re 3, 10, 1. ponere in valle 2,
 5, 37. lex in subsidio retinere
 2, 3, 22. cohortibus oppidum
 capere 3, 10, 1.
 Cohortari aliquem 1, 11, 10. ca-
 pitius ad patiendum mortem 4,
 5, 21. suos 4, 5, 3. cohortatus
 milites 2, 10, 2.
 Coire in collem metu poenae 4,
 7, 24. coeunt aduersus populum
 Romanum 1, 8, 3.
 Colentium imitationem exprimere
 diebus festis 4, 7, 13. colitur
 agellus per vnum villicum 4, 3,
 3.
 Collaudare transfugas 2, 7, 9.
 Collega 1, 1, 9. Decius et Fabius
 1, 8, 3. 2, 7, 11. L. Paulli.
 Varro 4, 5, 6. victor 2, 4, 1.
 collegae se iungere 1, 1, 9. col-
 legam viuere clamitans 2, 7, 11.
 Col-

INDEX II.

- Collis lapides** 1, 12, 10.
Colligere pabulum 2, 5, 31. praedam 2, 13, 1.
Collis confragosus 2, 3, 8. editus, 1, 5, 11. erat in propinquo 1, 5, 14. inferior 1, 5, 11. imminet 2, 5, 24. castris regis 2, 4, 4. proximus 1, 5, 24. 2, 2, 4. quidam munitus 4, 7, 24. superior 1, 5, 11. transversus 2, 4, 1. collem capere 2, 4, 2. occupare 1, 5, 14. 4, 5, 9. in colle posita castra 3, 17, 7. collium opportunitas 1, 1, 6. colles proximi 2, 5, 38. sectari 2, 2, 11. in colles accedere 1, 10, 3. ex collibus pugnare responso Deum 1, 10, 3.
Collocare aciem 2, 3, 9. distributum (exercitum) in utroque viae latere 2, 12, 4. equitem in novissimo 2, 3, 17. in utroque cornu 2, 3, 20. firmissimos in cornibus 2, 3, 4. legiones in cornibus 2, 3, 22. legionem in occulto citra flumen 1, 6, 2. leuem armaturam in cornibus 2, 3, 6. in prima acie 2, 3, 10. militem ante castra 2, 2, 8. militum manum in insidiis 2, 5, 42. collocantur apte ad rerum varietatem discreta prol. 1. collocatus post terga peditum equitatus 2, 5, 37. collocata in insidiis manus 2, 5, 10. collocati in dextro cornu fortissimi suorum 2, 3, 2. in postrema acie 2, 5, 28. Maceones in secunda acie 2, 3, 16. collocatae copiae in dextro cornu 2, 3, 3.
Colloquium petitum ad exercitum hostium 1, 5, 17. colloquia cum pluribus constituere 1, 1, 7. colloquiis cum Hannibale crebris efficere, ut etc. 1, 8, 7.
ad Collum religare columbis epistolas feta 3, 13, 8. collo portare farinam 4, 1, 6.
Collustrare montes discursatione magna 1, 5, 28.
Coloratiora hominum corpora 1, 2, 9.
Columbae lucis cibique anidae 3, 13, 8. columbas illuc deoicare instituerat 3, 13, 8. indu-
 fas tenebris et fame addicere 3, 13, 8.
Coma venerabilem constituere 1, 11, 10.
Comburare tunicam 1, 1, 12.
Comes Cyri Zopyrus 3, 3, 4. comitibus inimicere Poenos 3, 3, 6.
Comitari aliquem 2, 5, 41. sustinent 4, 5, 7. comitans non exigua equitum manus 2, 7, 2.
Cominus accedens pedes 2, 5, 33. adplicitus 2, 2, 5. cum hostium castris vallare castra 2, 5, 34. habere castra 2, 1, 6. pugnare 2, 2, 13. stare 2, 5, 41. trucidare aliquem 2, 3, 24.
Commeatus conditus 3, 4, 6. inopia 3, 5, 1. commeatu sociorum necessitatem sustentare 3, 14, 2. commeatus exercitus subministrare 3, 4, 3. commeatibus abundare 3, 4, 5. 3, 15, 1. instructus 3, 5, 2. Thebanorum potiri 4, 7, 19. prosequi 2, 6, 1. cum commeatibus excipere auxilia 1, 8, 10.
Commendationis meae causa hoc opus adgressus sum prol. 1.
Commentariis expeditis amplecti prol. 1.
Commercio laborat inops hostis 2, 5, 14.
Commigrare iussu edixit 4, 1, 10.
Commilitones invidentes 4, 6, 2. commilitonum invidia 4, 7, 36. commilitonibus suadere 4, 5, 7.
Committere canes 1, 10, 4. proelium 1, 11, 15. 2, 1, 13. 2, 4, 6 et 7. 2, 5, 6. 4, 7, 30. ut res duabus regulis inter se distantibus 3, 13, 6. committitur his Resp. 4, 1, 44. committi proelium ratus 2, 7, 8. commissa acies 1, 1, 6. 2, 1, 16. quarta vigilia 1, 5, 17. commissum bellum 1, 11, 2. hoc volebat nemini 1, 1, 4. proelium 1. prol. 2. prol. 2, 1, 1. 2, 4, 45 et 46. commissam sibi Babyloniorum urbem tradidit Cyre 3, 3, 4.
Commisus Atrebas 2, 13, 11.
Commori statuunt 2, 6, 5.
ad Commune pertinere 3, 2, 6.
Communicare potuisset 1, 7, 7.
 Com-

INDEX II.

- Communitè cellulum** 1, 3, 9, 1, 8, 11. capitibus fossarum 2, 3, 17. castra contrà aliquem 1, 8, 3. in saltu editiore 2, 5, 17.
- Commutare instructionis ordinem** 2, 3, 4. commutatae copiae 2, 5, 34. commutata arma 2, 3, 13.
- Communitio loci** 2, 2, 11.
- Comparare probatis inuentionem experimentis proli** 1.
- Comparuerunt noxii minore cum metu** 1, 9, 3.
- Compellere Athenienses, vt etc.** 4, 7, 43. elephantas in fluminis transitum 1, 7, 2. frumentum in forum 3, 15, 6. Hispanos in deditionem 2, 3, 1. Mithridatem ad proelium 2, 1, 12. oppidum ad deditionem 3, 7, 1. 4, 5, 21. Pyrrhum ad adpetendam amicitiam Romanorum 4, 4, 2. Vmbros ad societatem 1, 2, 2. victores in epulas 2, 9, 6. compelli a barbaris ad utilitates 2, 2, 14. in obsidionem 2, 6, 5. fame ad deditionem 3, 15, 6. compulsi in eum locum 1, 5, 10.
- Compendii itinerum** 2, 5, 31.
- Comperire, coniurasse milites in hibernis Campaniae** 1, 9, 1. per exceptum quemdam aquatorem 1, 8, 9. comperit, hostem eis (legionibus) occurrere 1, 8, 5. ingentem manum hostium aduentare 1, 5, 8. Panfam Cos. aduentare 2, 5, 39. plerosque pretiosissima rerum deponere 1, 11, 5.
- de Compescenda militum seditione** 1, 9, 1.
- Competunt exempla proelio nondum commisso proli** 1.
- Complecti indagine operis partem proli** 1. complexus castris ampliore locum supra ripam 1, 5, 2. complexa arborem in pede castrorum metatio 4, 1, 13.
- Complere fossas lignis** 3, 17, 7. nauem armatis 3, 2, 10. nauis milite Atheniensium 4, 7, 44.
- Complures suorum in habitum sacerdotum subornati** 2, 4, 18. complura corpora 2, 10, 1.
- Sardiniae capere oppida** 3, 9, 4. complurium dierum cibaria portare 4, 1, 1.
- Comportare omnia victui necessaria in montes** 3, 5, 1. ex composito 3, 8, 2.
- Comprehendere loca vallo** 2, 11, 7. comprehensus in furto 4, 1, 16. comprehensum supplicio adfici iussit 4, 1, 33. comprehensi sunt transfugae 3, 16, 4. comprehensa sunt a Graecis vna τῆς τῶν μὲν τῶν ἀδελφῶν adpellatione proli 1.
- Compressus hostis** 2, 3, 7.
- Conari aliquid strenue** 2, 5, 30. frustra 2, 4, 2.
- Concedere animaduersionem contentioni aut precibus** 4, 1, 39. retro vel in latera 2, 3, 16. victoriam hostibus 3, 8, 3. vrbes ac res suas Aetulis 2, 5, 19. conceditur nato in Macedonia 4, 6, 3. concessum fugae spatium 2, 6, 2.
- Concilium medium** 2, 9, 5. peti- tum ab Agrigentinis 3, 2, 6. publicum 3, 6, 6.
- Conciliare animos** 1, 4, 13. 2, 11, 6. conciliata apud obfessos iedi- tum intestina 3, 6, 7. conciliatos sibi captiuos remisit 3, 6, 7.
- Concinere** 2, 12, 1. aeneatores iu- bet 2, 4, 3. et tumultuarii coe- perunt 3, 9, 3.
- Concio aduocata** 1, 8, 5. 1, 12, 10. ad concionem vocatus exercitus 3, 1, 1. in concione pronuntia- re 1, 11, 6. pro concione dixit 1, 11, 3. 4, 5, 11.
- Concipere metum ex omnibus** 1, 12, 1. conceptus ignis 2, 4, 15. 4, 7, 40.
- Concitus per dolorem** 4, 5, 16.
- Concitare aliquem ad cupiditatem proelii** 1, 11, 19. animos 1, 11, 19. inpetum 3, 1, 1. Nolanos supplicio 3, 16, 1. resupina nau- uigia magna remigantium vi 1, 5, 6. concitatus ad pugnan- dum exercitus 1, 11, 4. de- nuntiatione 1, 11, 6. concita- ti barbari oblata victoriae spe 3, 17, 7. equi 2, 8, 9. fidu- cia 2, 4, 1. ludificatione re- gres

I N D E X. II.

- flores elephantorum 2, 5, 4.
 Concitatus intulit signa 2, 1, 9.
 Conclamare lixas colonosque iussit 2, 4, 8. vasa milites iussit 1, 8, 9.
 Concordia potest in ciues coalescere 1, 10, 4.
 Concupiscere victoriam fraude 4, 4, 1.
 Concurrere ad speculandum 1, 5, 38. aequo Marte aduersus Samnitas 2, 4, 1. rixa simulata 3, 2, 10. concurrere coepit 2, 5, 27.
 Concurfus omnium 3, 6, 2.
 Conditus commeatus 3, 4, 6. cupis fal 3, 14, 3.
 Conditio locorum 1, 6, 3, 2, 6, 6. conditionem occultare 1, 1, 3. conditiones Imperatoris 2, 10, 1. pacis 1, 5, 17. 1, 11, 4. conditionibus obsequi 4, 7, 17. cauillatus 1, 5, 19. in conditionibus aliquid retexere 1, 4, 13.
 Conferre cum hoste castra 2, 5, 8. patriam victoriae 4, 5, 15. plus ad victoriam Caesari 2, 3, 22. quantum quisque numeratae pecuniae habeat 1, 11, 2. frumentum in sationes 3, 4, 1. confert in rectorum cameris 3, 4, 6. conlatum viritum exiguum triticum 3, 15, 5. conlatis signis Sempronio Graccho vrgueri 4, 7, 33.
 Conferta sibi ipsa est impedimento phalanx 2, 2, 1. confertum praedium 2, 3, 7.
 Confestum 2, 3, 10, 3, 3, 5, 3, 11, 1.
 Conficere aliquem 4, 2, 9. auersum vno iatu 2, 5, 41. bellum 4, 7, 42. iter iustum 2, 13, 7. tridui 3, 11, 4. milites scientia armorum 4, 7, 32. confecta pacario prol. 1. confectum est bellum incendio 1, 2, 1. confecti magnitudine telorum 2, 5, 4. statione ac pluuia 2, 5, 25. in Confinio erant castella 3, 4, 5.
 Confirmare animos 2, 7, 2. hac persuasione 2, 7, 3. persuasione nem hostium 1, 5, 3. suos exhortatione 1, 12, 3. confirmati milites 4, 7, 21.
 Confiteri Lacedaemoniis 1, 1, 10. confessus est omnia suorum arcana 1, 2, 5.
 Configata cornua 2, 3, 5.
 Configere 2, 5, 20. acie 1, 3, 1, 2, 3, 1, 2, 5, 6, 2, 6, 6. aduersus exercitum Triballorum 2, 4, 20. cum hoste 2, 3, 5. in angustis 2, 2, 1. integris viribus 2, 2, 14. proelio 1, 11, 8, 2, 8, 1, 2, 10, 1. pugna pedestri 2, 3, 23. configendi facultas 2, 1, 5.
 Consuere ad infestandum imperium 2, 11, 4. ad latus 3, 9, 6.
 Confodere castra 1, 5, 11. equos 2, 5, 33. confoditur ab hostibus obpressus 4, 5, 5.
 Confragosus collis 2, 3, 8. locus 2, 5, 35. confragosa rupes 2, 5, 22. confragosa loca 2, 3, 3 et 20. 2, 5, 19. per confragosa et deserta emensus iter 3, 1, 2.
 Confugere Leucadiam 3, 4, 5.
 Confundere animos 2, 7, 4. legentem ipso velut aceruo rerum prol. 1. nihil tale expectantes 2, 5, 31. partes 1, 12, 3. consuli milites 1, 12, 7. suorum animi 1, 11, 3, 4, 5, 11.
 Congesta erant ligna 4, 7, 8.
 Congredi 1, 10, 2. cum victore 4, 7, 5.
 Congressus primus 2, 1, 8. facultas 2, 2, 13.
 Coniectare numerum navium 2, 5, 46.
 Coniugem liberosque tolerare agello 4, 3, 3.
 Coniuges et liberi 1, 3, 6. caeduntur a Viriatho 4, 5, 22.
 Coniectus teli 1, 11, 10.
 Coniungere copias 1, 4, 9.
 Coniurare in hibernis Campaniae 1, 9, 1. inter se 4, 1, 4.
 Coniuratorum consilium turbatum 1, 9, 1.
 Cononeus quidam Tarentinus 3, 3, 6.
 Conquisita Strategemata lectione multa 4. prol.
 Conscendere classem 1, 5, 5. equum 4, 6, 2. munimenta 3, 3, 2. nauem 1, 12, 2. naues 4, 7, 26.
 Conscientia erat illis integra 1, 9, 3.

Con-

INDEX II.

Confiscere mortem sibi 4, 1, 13.
Conscriptus exercitus ingens 1, 8,

4.
Consistentes aduersus hostem
vniuersi 1, 9, 2.

Consensus magnus defendentium
3, 9, 5. Romanorum 1, 8, 1.
subitus 2, 7, 8. consensu omni-
um stabilita disciplina est 4, 1,
22.

Consequi victoriam 4, 7, 21. con-
secutus est, vt etc. 1, 3, 9, 1,
11, 3, 4, 5, 11. est plurimum
1, 8, 8. monitione, vt etc. 4,
7, 38. consecuti sunt sagittarii
cum nauigantem 1, 5, 5.

Conferere catenas ex vimine 1,
5, 21. confertum proelium 2,
4, 5.

Considerare loco suo 4, 6, 3. post
castra hostium 2, 5, 8.

Consideratus situs vrbs 3, 9, 2.

Consilium aduersus hostem est
Caesari idem, quod etc. 4, 7,
1. Bantii Nolani cognitum 3,
16, 3. coniuratorum turbatum
1, 9, 1. relatam ad primos or-
dines 1, 5, 12. 4, 5, 8. simile
3, 16, 4. consilii et prouiden-
tiae exemplis succincti duces
erunt prol. 1. obscurandi caus-
sa 1, 1, 7. offensatio 1, 8, 12.
species 3, 2, 6. consilio Hanno-
nis satisfacere 3, 16, 3. consi-
lium conuertere ad Mantinien-
ses 3, 11, 5. inire deserendae
Italiae 4, 7, 39. instruere 1, 8,
7. mutare 2, 7, 9. sequi 2, 7,
2. consilio deduci in loca iniqua
2, 7, 3. eodem alterum celare, alte-
rum obprimere 1, 1, 9. inclinatum
rem restituit 2, 7, 1. restituit
sanitatem efferatis 1, 9, 2. con-
silia exemplorum obportuna prol.
1. hostium 1, 2, 5. discutere
4, 7, 31. hostilia 1, 8, 9. uo-
deratiora 4, 7, 3. alicuius ex-
ciperet 1, 2, 4, 3, 16, 4. ho-
stium explorare 1, 2, 1. nota
ciuibus facere 1, 2, 3. Consiliis
spoliatus 1, 8, 8.

Consistere loco 4, 1, 8, ordinibus
4, 1, 43. et recedere cohortes in
vtraque latera 1, 6, 3.

Conspicere quendam prope ex-

animatum frigore 4, 6, 3. con-
spici ex luco vtraque acies pote-
rat 1, 11, 10. conspectus exer-
citus 2, 5, 4, 2, 11, 4. conspe-
cta Persarum acies 2, 3, 3.

Conspectus concilii 2, 9, 5. exer-
citus 1, 11, 11. 4, 1, 40 et 43.
in conspectum venire 4, 1, 13.
in conspectu esse 4, 7, 26. ho-
stium 2, 5, 18. Lacetanorum 3,
10, 1. popularium 1, 10, 4.

Conspicuus et illustris hostis 2, 1,
12. conspicui sunt fulgore eg-
legarum 2, 3, 14. hostibus 2, 12,
3.

Conspicari numerum arborum 2,
5, 46.

Conspirare ad defectionem 2, 7, 3.
ad transfugiendum ad Romanos
3, 16, 3.

Conspiratio potuit facere contuma-
ces 1, 1, 1.

Constare ex diuersis partibus 2, 3,
16. constat Iugurtham memo-
rem virtutis Romanorum 2, 1,
13.

Constantioris animi miles 2, 3, 1.
constantiores ad pugnam milites
1, 11, 7.

Constanter haec sunt a duce prol.
1. minus 1, 11, 21. constantius
adhortatus suos 3, 9, 3.

Constantia et magnitudo animi 1,
12, 1. fallaciae 3, 14, 1. ma-
ior 4, 5, 6.

Consternari a mendacio 2, 4, 9.
consternatus hostis 1, 12, 3. conste-
rnata acies 2, 4, 17. conste-
rnati equi horrore camelorum 2,
4, 12. milites 1, 12, 9. velut
ostento 2, 9, 5.

Consternere tabulamentis dolia
1, 7, 1. consternunt redeuntes
in ordinem 2, 5, 31.

Constituere aciem 2, 1, 12. bo-
ues vehiculis adiunctos in pri-
ma fronte 2, 4, 17. castra per
corpora cohortium 4, 1, 14.
colloquia cum pluribus 1, 1, 7.
copias in radicibus montis 2,
5, 34. exercitum 4, 1, 6. in-
gentis staturae hominem in
curru sublimem 1, 11, 10. Ita-
licos nouissimos 2, 3, 16. ma-
iorem quosdam in promontorio

INDEX II.

- 2, 5, 45. statum belli 1, 3, 1.
constituit occultare sollicitudi-
nem 1, 1, 11. 1, 5, 13. rueri
Italiam 1, 3, 3. constituitur
merces ipsi 4, 4, 2. constitui
in dextro cornu 2, 3, 1. con-
stitutus census 4, 6, 4. consti-
tuta dies 2, 2, 8.
ad Constitutum adhortatus suos 3,
9, 3.
Construere cohortes continuas 2,
3, 16. constructum ceruiculis val-
tum incendit 1, 5, 2.
Consuetudo custodita 2, 5, 8. innoxia
3, 2, 2. naturalis assistendi 4, 7, 34.
nota 2, 5, 16. consuetudinem
contemnere 2, 1, 4. consuetudi-
ne induci oppidani 3, 2, 1. ex
consuetudine excipiuntur 3, 16,
2.
Consul occisus 2, 7, 11. Romanus
4, 5, 16. consulis iniussu dimit-
tere legionem 4, 1, 38. consuli
accessit incolumis 4, 5, 9. con-
sulem emittere 4, 5, 9. consu-
lum vires 1, 1, 9.
Consularis Porcius Cato 2, 4, 4.
Postumius 4, 5, 3. M. Salinator
4, 1, 45. potestas 2, 8, 5.
Consulatus quartus 2, 4, 2.
Consulere Senatū 4, 1, 44. pro-
uincias 1, 1, 8. sibi fugā 2, 3,
3. valetudini domini 2, 5, 30.
consuli debet occupatis veloci-
tate proli. 1.
Consultationi praeberetur locus 3,
2, 6.
Consumere classem incendio 4, 7,
14.
Consummare reliqua victoriae 3,
6, 5. victoriam 1, 11, 2, 2, 3,
17. consummati milites 4, 3, 12.
Consurgere audentius ad obsiden-
dos hostes 4, 7, 33. ex silua 1,
2, 7. confurrexit subita peditum
acies 2, 3, 14. confurrexerunt
insidiatores 2, 5, 22. consurgen-
di a tergo spatium dare 2, 5,
33. confurrecturae (legiones)
in perniciem ducis 1, 9, 4.
Contabulare naues binas procul a
conspetu 3, 9, 8.
Contegere ora scutis, crura veste
1, 5, 27. paludes alga 2, 5, 6.
Contemnere alba corpora 1, 11,
17. consuetudinem 2, 1, 4. con-
temta paucitas 1, 6, 2, 3, 17,
1. statura 4, 7, 5.
Contemptus paucitatis 2, 12, 13.
contemptum sui augere 1, 5, 16.
contemptum sui hostem inuitare 2,
5, 44.
Contemplari finium obortum 3,
10, 5. contemplatus procul 1,
2, 7.
Contendere ad iugum cursu pede-
stri 4, 6, 2. Thebas 1, 4, 3.
falsum ad eos rumore 1, 1, 10.
Contentus portione gregalium 4,
3, 12. vino 4, 3, 1.
Contentioni aut precibus militum
concedere animaduersionem 4,
1, 39.
Contextuntur rates materiis 1, 7, 2.
Continere ciuitatem 2, 11, 2. ex-
ercitum 2, 5, 3, 3, 6, 6. sub
vallo 4, 1, 14. militem simula-
to timore 3, 17, 2. intra muni-
menta 3, 17, 7. se adeo, ut etc.
3, 17, 9. intra castra 4, 7, 42.
moenibus 3, 11, 3. in vallibus
2, 5, 18. spectatorem 2, 5, 31.
suos castris de insidiarum metu
1, 5, 28. in horam septimam 2,
1, 1, 2, 13, 7. intra castra 2,
1, 2, 11 et 15. persimulationem
metus 2, 5, 36.
Contineñti iungere insulam 3, 13,
6.
Continentia vniuersi exercitus no-
tabilis fuit 4, 3, 13.
Continuus imber 4, 7, 30. conti-
nua pluuia 2, 5, 25. conti-
nui dies 2, 3, 4. continuac co-
hortes 2, 3, 16.
Continuare sonum 1, 8, 9.
Contingit ex sententia 2, 5, 33.
contigit Curio infestare hostium
fines 1, 8, 4.
Contra Abydon 1, 4, 7. aliquem
castra communire 1, 8, 3. edi-
ctum patris pugnare 4, 1, 40.
fortissimos hostium ponere in-
firmos 2, 3, 3. Marcellum
pugnare 2, 2, 6. pactum facere
2, 5, 41.
Contrariae planities 2, 5, 38. con-
traria pignora 1, 8, 6.
Contrahere aciem in abeuntē 2,
6, 6.

INDEX II.

- 6, 6. copias 1, 1, 6. 2, 1, 18. suos 1, 8, 11. contracta, clades 4, 5, 5. contractum proelium 2, 4, 3.
- Contristati milites 1, 12, 5.
- in Contubernio suo filium habere 4, 1, 12. in contubernia distribuere 3, 5, 1.
- Contubernalem filium perpetuum habere 4, 1, 11.
- Contumaces conspiratio potuit facere 1, 1, 1.
- Contumelia exasperari 1, 11, 4.
- Contusa ferocia 1, 1, 8.
- Conturbationem sedare 1, 12, 10.
- Conuenire in locum 2, 13, 3.
- Conuertere aliquid in hortationem 1, 12, 1. consilium ad Mantinenses 3, 11, 5. copias hostium in se 2, 5, 2. fortunam belli 2, 2, 11. nihil ex manubiis in suum 4, 3, 15. oculos omnium in se 2, 11, 5. perfidiam barbari ad utilitates suas 1, 1, 6. conuersa in illos locorum iniquitas 1, 5, 24. conuersum agmen 1, 1, 11. 1, 5, 13. 2, 5, 5. conuersi ad proelium iustum 2, 7, 8. hostes 3, 17, 6. conuersae in suos quadrigae 2, 3, 17.
- Conuersatio pristina castrorum 2, 4, 10.
- Conuiuia instituta sub id tempus 3, 15, 6. licentiora 1, 1, 5. conuiuuiis et balneo abstinere 4, 1, 26.
- Conuocata in theatrum multitudo 4, 7, 22.
- Conuulnere 2, 5, 31.
- Coorta acies a latere 2, 5, 37.
- Copia ingens alimentorum 3, 15, 4. lignorum simulata 4, 7, 8. nauium aut pontis faciendi 1, 5, 4. aut materiarum 1, 7, 2. copiam vini epularumque praebere 3, 3, 2.
- Copiae Antiochi 2, 4, 4. ipsis superant 3, 15, 6. Caesaris mediae 3, 14, 1. ceterae 1, 5, 5. commutatae 2, 5, 34. deletae ab Amborige 3, 17, 6. duplicatae 1, 1, 9. equestres 2, 5, 33. fusae fugataeque 2, 4, 4. hostium 2, 5, 2. 4, 2, 4. praedictae 2, 5, 31. robustissimae 2, 3, 3. triduo receptae 1, 1, 6. vniuersae 3, 17, 7. copiarum fiducia magna 4, 7, 7. pars 2, 2, 4. 2, 5, 1 et 17. 3, 10, 5. partes firmissimae 3, 9, 4. copias ad Sitium mouere 1, 8, 3. coniungere 1, 4, 9. contrahere 1, 1, 6. 2, 1, 18. educere 1, 5, 9 et 22. 2, 5, 22 et 34. euadere 2, 13, 4. habere 4, 7, 20. Hasdrubalis excidi cupit 1, 1, 6. hostium cingere 2, 3, 6. ostendere 1, 5, 3. praetereuntes recognoscere 4, 6, 3. reducere in castra 3, 2, 1. tenere 2, 5, 4. vniuersas cingere plaustris 4, 7, 33. in copias hostium incidere 4, 5, 16. copiis abundare 3, 4, 3. omnibus circui 3, 2, 1. paruis necesse habet decertare 1, 11, 2. sustinere obsidionem 3, 15, 6.
- Cordi sunt illis haec volumina proli.
- 1.
- Corbulo (Domitius) 4, 1, 21 et 28. 4, 2, 3. 4, 7, 2.
- Coryrei 1, 12, 11.
- Coria madefacta, et igne siccata 4, 5, 18. coriis teguntur scuta 1, 7, 6.
- Corinthus capta 4, 3, 15. Corinthum tenere praesidio 3, 12, 2.
- Coriolanus populationem patriciorum agrorum inhibuit 1, 8, 1.
- Cornelius Cossus Consul 1, 5, 14. 4, 5, 9. P. Nafica, D. Iunius Coss. 4, 1, 20. Rufinus Cos. 3, 6, 4. P. Scipio Africanus 2, 3, 4.
- Cornu alterum 2, 7, 10. cedens 2, 8, 2. dextrum 2, 3, 1. 20. 21 et 22. 2, 4, 11. 2, 7, 11. sinistrum 2, 3, 1. 20. 21 et 22. 2, 7, 11. utrumque 2, 3, 20. cornua ad praeceptum procedentia 2, 3, 7. configata 2, 3, 5. cornibus praeualere 2, 3, 4.
- Cornicines canere iussit 3, 9, 6.
- Cornicularius Tribuni Caesarianus 3, 14, 1.
- Coronae ambitus longus 1, 5, 23. corona circumfusus exterior 3, 17, 4.
- Coronati equites 3, 8, 2.
- Corpus historiarum inmensum proli. 1. corporis cura 2, 1, 5. pars

INDEX II.

- pars aegra 4, 7, 37. ex corpore
 vni demandata reditus cura 4,
 2, 8. corpora alba et ymbratica
 1, 11, 17. captiuorum peco-
 runique cnefa 1, 5, 20. cohorti-
 tium 4, 1, 14. hominum colo-
 ratoria 1, 2, 9. corporum vitia
 4, 7, 1.
 Corrigitur exercitum socordia du-
 cum corruptum 4, 1, 1. corre-
 cta disciplina 4, 2, 3.
 Corruptere legatos 1, 8, 8. po-
 pulares ad defectionem 3, 16,
 1. corrumpi delidia 4, 1, 15.
 corrumpitur disciplina 4, 14, 1.
 corruptus ad prodicionem 3, 3,
 5 et 7. praemiis 3, 3, 1. du-
 cum socordia exercitus 4, 1, 1.
 corrupta aqua elleboro 3, 7, 6.
 legio ad prodicionem 1, 11, 2.
 Cortices pro scutis militibus dare
 1, 7, 5.
 Cossus Cornelius Magister equitum
 2, 8, 10.
 Corthurni altissimi 1, 11, 10.
 Corra (Aurelius) Cos. 4, 1, 23
 et 30. et Titurius Sabinus le-
 gati 3, 17, 6.
 Crassus 2, 5, 34. M. 1, 5, 20. (P.)
 2, 4, 16. 4, 5, 16. 4, 7, 41.
 Crateri praesidio tenentur 3, 6, 7.
 Crebri erant (imbres) 2, 1, 15.
 crebros ignes fieri iussit 3, 11,
 5. crebris cum Hannibale col-
 loquiis efficere, v. etc. 1, 8, 7.
 Credere epistolis 4, 7, 38. prin-
 cipibus de munitione 1, 1, 10.
 transfugae 3, 16, 3. credo, me
 ab his adiuvare, prol. 1. cre-
 dit Athenienses obsidioni suffice-
 re 1, 3, 6. Darium remanere
 1, 5, 25. suos rupturos impe-
 rium 1, 10, 2. credidit vna-
 quaeque urbium sibi soli impe-
 ratum 1, 1, 1. credi transfu-
 gae non oportet 2, 5, 30. cre-
 duntur a Diis monstrata 1, 11,
 13. creditus inimicissimus Cyro
 3, 3, 4.
 Credulitatem Sempronii elicere 2,
 5, 23.
 Crepusculo ad coenam vacare 4, 3,
 7.
 Crescit Romanis animus 2, 4, 2.
 Crinibus tonsarum mulierum ad
 funes efficiendos vti 1, 7, 3.
 Crisaeorum oppidum 3, 7, 6.
 Crispinus, claus praefectus 4, 7,
 26. (T. Quindius) 4, 7, 38.
 Croesus 1, 5, 4. 2, 4, 12. inclu-
 sus Sardibus 3, 8, 3.
 Crotona mittere captiuum 3, 6, 4.
 oppidum obsidere 3, 6, 5.
 Crotonienses 3, 6, 5.
 Cruor hostilis 1, 12, 4.
 Cruentus gladius 2, 4, 9. cruenta
 pectora 1, 12, 4.
 Cura iactare ad sudorem 4, 7, 34.
 veste, ora scutis contegere 1, 5,
 27. cruribus, velut gubernaculis,
 demissis cursum dirigere 3,
 13, 6.
 Crucibus adfigere ignavos 4, 7,
 14.
 Culpae causa 1, 9, 3.
 Cum Claudio Nerone agere 1, 5,
 19. comitatibus auxilia exci-
 pere 1, 8, 10. fasciculis ad tu-
 multum recurrere 2, 1, 6. ia-
 ctura repelli 2, 4, 4. infirmi
 equi cauda luctatur 1, 10, 1. 4,
 7, 6. Laelio ire 1, 2, 1. magno
 strepitu inuadere portum 3, 9,
 10. praesidio urbem obtinere
 3, 3, 1. successu renauigare 4,
 7, 44. tumultu decurrere ad
 partem 3, 9, 10.
 Cunctans exercitus 2, 8, 5. signifer
 2, 8, 8. cunctantes equites 2,
 8, 9, 4, 5, 7.
 Cunctatoris filius, Fabius Maximus
 3, 9, 2. nomen 1, 3, 3.
 Cunctationem simulare 1, 11, 1.
 Cuneis instruere aciem triplicem
 2, 3, 20.
 Cuniculum agi simulat 3, 8, 1.
 cuniculis fontes auertere 3, 7, 2.
 Cupis conditus sal 3, 14, 3.
 Cupit ea maxime fieri 1, 1, 6.
 Cupidus mortis 4, 7, 5.
 Cupiditas proelii 1, 11, 19. pu-
 gnandi 2, 5, 22. vitae 4, 5, 6. a
 cupiditate decernendi arcere 1,
 10, 3.
 Cura corporis 2, 1, 5. detrahae
 libertatis 2, 11, 3. nostra va-
 luit prol. 1. paucorum 2, 12,
 4. reditus 4, 2, 8. tanta 4, 1,
 5. curae esset tribunis 1, 2, 1.
 Curare corpora intra noctem se-
 plicien-

INDEX II.

peliendā 2, 10, 1. partem corporis aegram 4, 7, 37. vt etc. 1, 4, 13. per equites agendum pecudum genus 4, 7, 20. curatum, ne quis effugeret 2, 5, 31.
 C. Curio Cos. 4, 1, 43. Curionis animus 2, 5, 40.
 M. Curius 2, 2, 1. 4, 3, 12. aduersus Sabinos manum misit 1, 8, 4.
 Curtior (Papirius) 3, 3, 1.
 Cursus effusus 2, 5, 38. ingens 3, 17, 7. magnus 2, 7, 6. pedestris 4, 6, 2. praetoriae nauis 1, 1, 2. prosper 2, 13, 11. cursum dirigere 3, 13, 6.
 Curuati pabulo 2, 5, 31.
 Cuspide transfigere vigilem 3, 12, 2.
 Custodes angustiarum 1, 4, 7. certi 2, 13, 1. decepti 3, 2, 9. remissiores 2, 13, 8. securi 1, 4, 6. custodibus praecepit, vt etc. 1, 8, 11. a custodibus recipi 3, 3, 6.
 Custodia est nocte in statione 2, 2, 14. summa 2, 11, 5. tacita 2, 5, 30. custodiae tradita quatuor millia necantur 4, 1, 38. ex custodia effugere 3, 6, 4. custodiae remissiores 3, 3, 2. custodias agere 3, 13, 2.
 Custodire exitus 1, 5, 27. frenum 1, 4, 11. obportunitatem loci 1, 4, 13. custodiri negligentius captiuos 1, 8, 5. parum diligenter 2, 9, 6. custodita consuetudo 2, 5, 8. custodiendis nocentibus adtendere 1, 9, 3.
 Cyanae maris angustiae 1, 4, 13.
 Cypros insula 4, 7, 45.
 Cyrestes natione 1, 1, 6.
 Cyrus dux et rex Persarum 1, 11, 19. 2, 5, 5. 3, 3, 4. 3, 8, 3.
 Cyri auxilia 4, 2, 5 et 7. comes Zopyrus 3, 3, 4. Cyro inimicissimus 3, 3, 4.
 Cysicum accedere 3, 9, 6. obpugnare 3, 9, 6. 4, 5, 21.
 Cyziceni obfessi a Mithridate 3, 23, 6.

D.

Daci 2, 4, 3. Dacorum dux, Scorylo 1, 10, 4.

Damnari a populo 4, 1, 45.
 Damnationis ignominia 1, 8, 1.
 Damnum duplex 2, 5, 31.
 Dardanicum bellum 4, 1, 43.
 Dare aurum sponso pro nuptiali munere 2, 11, 5. cortices militibus pro scutis 1, 7, 5. exitum Hetruscis 2, 8, 7. facultatem configendi neque abeundi 2, 1, 5. libertatem fortibus 4, 7, 24. locum alicui ad fugam 2, 6, 9. missionem vltro minaci vultu 1, 9, 4. occasionem Catulo 1, 5, 3. Consuli ad extrahendum exercitum 1, 5, 15. 4, 5, 10. recedendi 3, 11, 2. operam, vt etc. 2, 2, 1. poenam 4, 5, 14. pondus grande auri dono alicui 4, 3, 2. praeceptum alicui 2, 3, 16. quietem castris 2, 5, 30. se retro 4, 1, 8. signum aduentus Poenis 1, 1, 9. itineri 2, 13, 6. receptui 1, 12, 11. 2, 5, 25. spatium ad euadendum 2, 13, 10. consurgendi a tergo 2, 5, 33. manipulis 2, 3, 16. tabellas gubernatoribus signatas 1, 1, 2. terga 2, 4, 3. 2, 5, 33. venenum Pyrrho 4, 4, 2. vestem alicuius militi 2, 5, 15. viam fugae 2, 6, 5. 4, 7, 16. vsum linguae Latinae 2, 4, 10. voce gestuque 2, 7, 14. darurum se ampla praemia his pollicitus est 1, 11, 2. dedit nauibus decursum super catenam pondus in proras versum 1, 5, 6. datur reliquis ex legione hordeum 4, 1, 37. victoria Alexandro 1, 11, 14. est hominibus via 2, 6, 1. opera 3, 4, 6. datum est hordeum ex Scto velut relegatis 4, 1, 25. praeceptum, vt etc. 4, 7, 31. signum 1, 11, 10. 2, 1, 15. 2, 4, 17. 2, 5, 15. 3, 3, 5. 3, 9, 2. militibus 4, 7, 22. perfectionis 4, 1, 33. tempus militi ad requiem breuissimum 2, 10, 2. data pollicita 3, 16, 3.
 Darius reliquit canes atque asinos in castris 1, 5, 25.
 Datames, dux Persiarum 2, 7, 9.
 De captiuitate Iugurthae res parum processit 1, 8, 8. coelo delapsa fax 1, 12, 16. conditionibus

INDEX II.

- bus pacis agitare 1, 5, 17. mittere legatos Carthaginem 1, 11, 4. euentu trepidat inuentionis proli. 1. exercitu toto electi viri 2, 3, 2. fuga cogitare 2, 2, 14, 3, 17, 7. industria 1, 8, 1, 1, 4, 13, 1, 5, 16, 1, 8, 5, 3, 10, 3. metu insidiarum 1, 5, 28. nocte surgere 4, 3, 7. pace agere 1, 4, 6. rebus omnibus certior fieri 3, 13, 8. reditu cogitare 2, 5, 31. summa rerum decertare 3, 6, 1.
- Debellare barbaros** 2, 2, 5. inrequietum facilius 2, 9, 1. Parthos et Labienum 2, 5, 36.
- Deberi adhuc institutae arbitror operae proli.** 1.
- Decedere in summa paupertate** 4, 3, 4.
- Decelia** 1, 3, 9.
- Decernere** 2, 3, 4. in angustiis Salaminii 2, 2, 14. ne etc. 3, 18, 3. decernendi necessitas 2, 1, 12. a decernendi cupiditate arcere suos 1, 10, 3.
- Decertare acie** 1, 3, 2, 2, 7, 5. naturali 2, 5, 47. aduersus Corcyreos 1, 12, 11. copiis paruis 1, 11, 2. proelio naturali 2, 5, 45. decertandi morae 2, 1, 8. necessitas 2, 3, 8. decertatur acie 3, 3, 4.
- Decidere in castra** 1, 12, 10. in concilium medium 2, 9, 5. in fossas 2, 9, 7. decidens equus 4, 5, 17. decidentes aquae 3, 9, 2.
- Decipere procul visentes marinae specie beluae** 3, 13, 6. deceptus vanitate spei 2, 5, 40. deceptum se hoc aiebat 4, 2, 9. decepti custodes 3, 2, 9. Himeraei euentu 3, 10, 3. Megarenfes facie 4, 7, 44. Poeni specie 1, 4, 12. sunt a remanentibus 1, 4, 10.
- Decius collega et Fabius** 1, 8, 3. P. Tribunus 1, 5, 14. 4, 5, 9 et 15. Decium cinxit, obseditque 1, 5, 14.
- Decem anni** 3, 5, 2. millia Boiorum 1, 2, 7. hominum 2, 5, 31. militum 1, 1, 9.
- Decimum quemque militem forse ductum fuisse percutere** 4, 1, 34. decima legio 1, 11, 3. 4, 5, 11.
- Decimani praecipuae fortitudinis testimonio coguntur** 1, 11, 3. 4, 5, 11.
- Decimare cohortium militem** 4, 1, 37.
- Deni ordines** 2, 3, 22. pedites 4, 1, 6.
- Denarii centum** 4, 5, 20.
- Decimus Brutus** 3, 13, 7.
- Decrescens luna** 2, 1, 16.
- Decurrere a colle transuerso magno tumultu** 2, 4, 1. a tergo clamore sublato 2, 4, 7. ad partem cum tumultu 3, 9, 10. in castra 2, 12, 4. in hostes subiectos 2, 2, 4. in vallem mediam 1, 5, 15. 4, 5, 10. pro fronte aciei 2, 2, 12. decurrit Euphrates omisso alueo 1, 1, 6. decurrunt omnes 1, 4, 10. decurri ex colle in hostium terga potest 2, 4, 2.
- Decursum super catenam dedit nauibus** 1, 5, 6. decursu Mithridatem superare 2, 2, 2.
- Decutere virga eminentia papauerum capita** 1, 1, 4.
- Dedecus seruitutis effugere** 4, 5, 16.
- Dedere castella aduenienti hosti** 1, 8, 11. se 3, 2, 1. 4, 5, 23. alicui sponte 4, 4, 1.
- Deditus licentioribus conuiuiis** 1, 1, 5.
- Deditionis sub specie** 2, 5, 28. ad deditionem compellere oppidanos miseratione suorum 4, 5, 21. siti Ilauram oppidum 3, 7, 1. compelli fame 3, 15, 6. in deditionem accipere Gabios 3, 3, 3. populos 4, 7, 25. plurimos 3, 17, 7. venire 3, 5, 1.
- Deducere agmen in Thraciam** 1, 6, 3. copias ad naues 1, 5, 5. hostem in campos 2, 5, 18. in loca 2, 5, 32. Lucullum in insidias 3, 10, 7. Poenos in plana 2, 2, 11. deduci in insidias 3, 10, 6. consilio in loca iniqua 2, 7, 3. deductus in inferiorem collem 1, 5, 11. deducta fossa 1, 5, 4. deducti in loca iniqua 2, 5, 10 et 36. deducta praefidia 3, 6, 1.
- Defesse partibus** 2, 5, 23.
- Defendere sua** 1, 5, 16. defenden-

I N D E X . I I .

- dentium consensus 3, 9, 5. defendendae ciuitatis gratia 3, 10, 5. ad defendenda sua descendere 1, 8, 3. defensi amne a tergo 2, 2, 10.
- Defensore nudatae munitiones** 3, 9, 10. defensores rari 3, 17, 1. defensorum paucitas contempta 3, 17, 1. defensoribus vacua vrbs 3, 2, 5, 3, 6, 3. castella 3, 9, 3.
- Defensiones vrbum** 3. praef.
- Deferre imperium alicui** 2, 6, 2. deferuntur honores ei a populo 4, 5, 6.
- Deficere** 3, 8, 2. a Romanis 1, 8, 6. 4, 5, 22. ad mores Alexandrinorum, vicamque 1, 1, 5. non solum animo, sed et lassitudine 2, 1, 15. deficiendi voluntas 4, 7, 22. defici frumento 3, 15, 4. lignis 2, 5, 13. sparto 1, 7, 3. visu nauium 1, 7, 1.
- Defectionis causae** 1, 12, 8. ad defectionem corrumpere populares 3, 16, 1.
- Defectus lunae** 1, 12, 8.
- Defigere palos in terram** 2, 3, 17. defixi pali 2, 3, 18. defixa pila 2, 1, 7.
- Destruere ad oppidum** 3, 14, 2.
- Defunctus dominus** 3, 18, 2. defuncti in paupertate 4, 3, 5. defunctorum in modum strati iacent 2, 5, 12.
- Deiicere muros** 1, 1, 10. se in alueum 2, 13, 5. deiecti iugis Calidromi 2, 4, 4.
- Delapsa de coelo fax** 1, 12, 6.
- Delere exercitum** 2, 5, 22. deleti Poeni 2, 10, 2. deletae copiae 3, 17, 6.
- Deligere decem millia militum** 1, 1, 9. firmissimos quosque 1, 4, 7. locum castris 1, 5, 3. delecti ex toto exercitu 4, 7, 29.
- Delector** 4, 1, 3.
- Delicator usus** 4, 1, 1.
- extra Delictum esse** 1, 9, 3.
- Delitescere** 2, 1, 13. 3, 9, 4. ad extremas arbores 1, 6, 4.
- Delminium vacuata auxiliis** 3, 6, 2.
- Delphis sustulit signum** 1, 11, 11.
- Delusus hostis imagine vana** 1, 5, 22.
- Demandata reditus cura vni ex corpore** 4, 2, 8.
- Deminutio fideris** 1, 12, 9.
- Demittere exercitum** 1, 2, 7. farinam doliis secunda aqua 3, 14, 2. pecora secunda aqua 3, 14, 4. demissus catenis euasit 1, 5, 21. exercitus in angustias 1, 5, 16. in vallem 1, 5, 15. 4, 5, 10. per saxa Tarpeia 3, 13, 1.
- Densus ordo** 1, 5, 5. densa acies 2, 3, 12. densi pali 2, 3, 17. densiores nebulae 2, 5, 21. densissimae opacitatis lucus 1, 11, 10.
- Denuntiare alicui** 3, 12, 1. denuntians Philippus 4, 5, 12. denuntiar omnibus idem notum fuit 1, 1, 1.
- Denuntiatione concitatus** 1, 11, 6.
- Depellere praesidium facile** 1, 10, 3. depulit hostem supericre, aggreffus loco 2, 5, 17. ventus ornamentum 1, 12, 5.
- Dependens insulae more orna mentum** 1, 12, 5.
- Deponere ferrum** 4, 7, 17. frumenta apud aliquem 3, 4, 6. intra munimenta rerum pretiosissima 1, 11, 5. onera 1, 5, 3. depolita opera 3. praef.
- Depopulari agrum hostium vitro** 4, 7, 13. agros Chalcidensium 3, 11, 1.
- Deposcere pugnam** 1, 11, 1. 2, 1, 3. inconsulte 4, 7, 6. et accipere trecentos milites 1, 5, 15. 4, 5, 10.
- Deprecari ignominiam** 4, 5, 2.
- Deprehendere exploratorem intra castra sua** 4, 7, 7. deprehensus ab multitudine 1, 5, 23. apud Aeferniam inter angustias 1, 5, 17. in loco edito 2, 5, 15. locis iniquis ab hostibus 1, 5, 14. 4, 5, 9. deprehensa perfidia 4, 7, 23.
- Depressus locus** 1, 5, 24.
- Depugnare aduersus Teutonos** 4, 6.
- Descendere ad conditiones Imperatoris** 2, 10, 1. ad pugnam 2, 1, 11. 2, 5, 41. ad sua defendenda 1, 8, 3. in aciem 1, 11, 11. in plana 2, 5, 18. in proelium 2, 1, 10. in terga hostium 2, 4, 6. sponte 4, 6, 2. vndique 4, 5, 10. descendit hostis

INDEX, II.

- sis ad obprimendos eos 1, 5, 15.
 descendentes adoriri 3, 17, 9.
Descensus erat vnus ex colle 1, 5, 24. per colles 2, 12, 4.
Desciscere 1, 8, 6. ad Iulium Ciui-
 lem 4, 3, 14.
Descriptio priorum (librorum) 4.
 prol.
Deserere aliquem 2, 7, 8. castra
 instruxissima omnibus esculentis
 2, 5, 14. exercitum 4, 1, 20.
 Italiam 4, 7, 39. Remp. 4, 1,
 44. desertus exercitus Romano-
 rum 2, 7, 1. deserta regio 2, 5,
 13. desertum valium prouere 2,
 5, 8. per deserta Africae itinera
 1, 7, 7. et confragosa emensus
 quatruidi iter 3, 1, 2.
 pro Desertoribus fugientes caedi 4,
 1, 29.
Desiderare nauigia 2, 6, 1. deside-
 rata sunt quinque millia 2, 3,
 21.
Desidia corrumpi 4, 1, 15.
Desistere coepto 3, 6, 4. itinere 3,
 11, 5.
Desilire 4, 6, 2. equis 2, 3, 23.
Desolata vrbs 3, 6, 6. desolatos
 agros per diuersa incendere 1,
 8, 4.
Desperare Remp. 4, 5, 6. despe-
 rantes Carthaginienfes 2, 2, 11.
Desperatio et ira 2, 1, 11. praesidii
 aduentantis 2, 9, 2. in despera-
 tione esse 3, 17, 7.
Despiciendi propter equorum de-
 formitatem 1, 5, 16.
Desponsata virgo principi gentis 2,
 11, 6.
Destinare castris editum collem 1,
 5, 11. destinat eo 1, 4, 3. de-
 stinant desicere 1, 8, 6. nauiga-
 re Syracusas 1, 4, 12. destina-
 tum iugum 4, 6, 2. destinato
 ei satisfecisse visus Tum prol. 1.
Destinationi fidem facere 2, 5, 38.
Destituere Imperatorem 2, 8, 13.
 Remp. 4, 7, 39. destitui ducis
 morte 2, 4, 9. destitutus Labie-
 nus 2, 5, 36. propugnatoribus
 3, 6, 4. destituta Mantinia au-
 xilio 3, 11, 5. vrbs alimentis
 3, 4, 3. destituti Phocenses 3,
 11, 2. destituae res obitu serui
 4, 3, 3. portae praesidio 3, 9, 5.
 destituta propugnatoribus muni-
 menta 2, 5, 26.
Detegere medicum regi 4, 4, 2.
 paucitatem 2, 4, 8. detecta ar-
 ma velut in acie 4, 1, 43.
Detestabiles epulae 3, 5, 1.
Detinere cohortem in statione 2,
 12, 1. hostem insomnem 2, 9,
 1. hostes per totam noctem 2,
 12, 1. insequentes 2, 13, 5. de-
 tinuit hostem adgressus 2, 1, 5.
 detentos eos tradit habilioribus
 4, 7, 42.
Detrahere Craterum 3, 6, 7. im-
 perium 4, 1, 22. militiam 4, 1,
 25 et 43. proelium 1, 11, 1. pu-
 gnam 1, 1, 9. 2, 1, 3.
Detrahere regi fiduciam proelio 2,
 5, 33. vallum 3, 17, 6. detra-
 ctu libertas 2, 11, 3. frenas 2,
 8, 9.
Deturbati ex classe Poeni 4, 7, 12.
Detrimentum sentire 3, 17, 4.
Deuenire in patentes campos 2, 5,
 40.
Deuertere in domum alicuius 4, 1,
 10.
Devincere Cyrum 2, 5, 5. Hirtu-
 leium proelio 2, 3, 5. deuicit
 hostem adortus 1, 12, 3. deuic-
 ta Thracia 2, 11, 3. deuictae
 ciuitates 1, 1, 1.
Deuolare illuc 3, 13, 8.
Deuouere se pro Rep. in Magistratu
 4, 5, 15.
Deuisti vastatique (agri) 1, 8, 1.
Deus spondens victoriam 1, 11,
 14. Deum ducem secutus 3, 9,
 1. Deum responso pugnare 1,
 10, 3. deorum maximus Iupiter
 1, 12, 12. deos Atheniensibus
 adesse 1, 11, 10.
Dextrum cornu 2, 3, 1. 2. 21 et 22.
 2, 4, 11. 2, 7, 11. latus 2, 3,
 22. 2, 5, 31. dextra viae pars 1, 6,
 1. dextrae sunt praecisae compre-
 hensis in furto 4, 1, 16. dexterarum
 transfugarum praecidere 4, 1, 42.
Dianae templum incolis religiosum
 3, 2, 5.
Diceret, Deos Atheniensibus ad-
 esse 1, 11, 10. ius 4, 5, 14. ob-
 murmurando 4, 6, 2. pro con-
 cione 1, 11, 3. 4, 5, 11. di-
 ctum est supra de legione 1, 6, 1.
 aduer-

INDEX. II.

aduersus Didum alicuius pugnare
4, 1, 39. distortum et factorum
exempla prol. 1.

Dictat illi ratio 3, 6, 1.

Dictator L. Papirius Cursor 4, 1,
39. Seruilus Priscus 2, 8, 8.
dictatores Carthaginensium 2, 1,
4.

Dictitare 4, 7, 25.

T. Didius 2, 10, 1. aptari iussit
milites ad pugnam 1, 8, 5.

Diducere aliquid in tres libros
prol. 1. ordines 2, 3, 12, 2, 6,
4. proelium equestre 2, 3, 23.
vires suspensione proelii 1, 8, 5.
diducto exercitu vires minuire
4, 7, 31. diducti buculi 1, 5,
26. diductae in latera vires 2, 3,
8.

Dies festus 3, 2, 7 et 8. 3, 3, 2.
frigidior solito 1, 4, 7. inclina-
tus 2, 1, 5 et 13. oriens 2, 1,
2 et 15. posterus 1, 4, 5. 2, 5,
20. 2, 9, 1. 2, 10, 1. 4, 1,
43. 4, 3, 13. 4, 7, 30 et 42.
pugnae 1, 12, 9. reliquus 2,
13, 7. Saturni 2, 1, 17. vnus
3, 11, 4. constituta 2, 8. po-
stera 1, 1, 12. 2, 4, 6, 4, 7, 22.
praefinita 1, 2, 6. proxima 1,
1, 7. tota 1, 11, 19. diei hora
sexta 2, 1, 2. die ac nocte im-
bre continuo vexatus 4, 7, 30.
eodem epistolas reddi iussit ciui-
tatibus 1, 1, 1. pugnare 1, 11,
7. dies aliquot 1, 5, 19. 2, 5,
8. 4, 1, 33. continui 2, 3, 4. festi
4, 7, 13. dierum complurium ci-
baria portare 4, 1, 1. dies sacros
Minervae celebrare 4, 7, 13.

Differre pugnam 2, 1, 10. differri
3, 1, 1.

Difficile id est propter saxorum
asperitatem 2, 5, 38. difficilior
res 2, 2, 14. difficillima loca 1,
5, 1.

Difficultas expugnandi Delminium
3, 6, 2. necessitatum domestica-
rum 4, 7, 37. difficultates in-
mensae 4, 2, 5. superandi amnis
2, 5, 20.

Diffidens paucitate suorum 1, 8, 5.

Diffidentia simulata 2, 5, 4. dif-
fidentiam simulare 2, 5, 20.

Disiungere famam 2, 4, 29, 2, 7,

4. rumorem ad castra 4, 7, 26.
diffundi spe praedae 2, 5, 9.

Digesta Strategemata non exiguo
scrupulo 4. prol.

Digito hostem ostendere 2, 7, 12.

Digressi Parthi 2, 13, 7. Poeni 1,
4, 11. Thebani ad tutanda moe-
nia 1, 4, 3.

Dilabi ad tutelam aliarum (vr-
bium) 3, 6, 3. dilabitur aliqua
pars eius 2, 5, 18. dilapsus in
fugam 3, 8, 3. dilapsa ex more
maxima pars 2, 1, 18.

Diligenter custodias agere 3, 13, 2.
parum custodiri 2, 9, 6.

Diluere existimationem 1, 1, 10.

Dimicare aduersus Lacedaemonios

1, 11, 6. Pharnacem 2, 2, 3.
apud Tigranocerta 2, 2, 4. ar-
dentius 1, 11, 5. contra Gallos
2, 4, 5. classe 1, 12, 12. cum
bonis ciuibus 2, 8, 11. fortiter
2, 6, 9. fortius ob desperatio-
nem 2, 6, 6. in planicie 2, 2,
9. segnius 2, 8, 1.

Dimicatio infausa 4, 7, 38. dimi-
cationis euentus 2, 9, 6. di-
micationi alienum tempus 2, 1,
11. nocturnum eligere tempus
2, 1, 12. dimicatione amittere
collegam Marcellum 4, 7, 38.
a dimicatione et nauticis mini-
steriis impediti 4, 7, 10. di-
micationum euentus praediscere
1, 11, 12.

Dimidia pars exercitus 2, 3, 21.

Dimittere aliquem laetum 4, 7,

36. auxilia 3, 6, 4. boues no-
ctu 1, 5, 28. Consulem 1, 5,
14. exercitum ad quiescendum
1, 5, 19. 2, 12, 1. legatum
cum ignominia 4, 1, 37. legatos
2, 7, 4. 3, 11, 1. legionem in-
iussu Consulis 4, 1, 32. litteras
circa municipia totius Italiae 4,
7, 38. pecora in hostium prae-
sidia 3, 15, 5. seruos laxasque
ad munera 2, 1, 6. socios Latini
nominis benigne 4, 7, 25. suos
pabulatum 2, 13, 6. M. Ther-
mum 1, 8, 10. Zopyrum ad hostes
3, 3, 4. dimissus de industria e-
quus 1, 2, 1. ingens lixarum nu-
merus 4, 1, 1. dimissum se Hispa-
nia excessurum accepit 1, 5, 19.
dimissa

INDEX II.

dimissa suis necata 4, 5, 14. dimissi Syracusae occulte redeunt 1, 8, 11. demissis cruribus, velut gubernaculis, cursum dirigere 3, 13, 6.

Diodorus 3, 16, 5.

Dionysius, Syracusanorum tyrannus 1, 8, 11. 3, 4, 3.

Dirigere aciem 2, 1, 4. 2, 2, 7 et 12. 2, 3, 8. 2, 4, 4. 2, 5, 24. cohortes in dextram viae partem 1, 6, 1. cursum 3, 13, 6. morem obambulandi in impetum 3, 2, 1. phalangem duplicem 2, 3, 20. scrobes ante aciem 2, 12, 2. tela in aliquem 3, 3, 4. directa acies 1, 12, 3. 2, 3, 1. 2, 5, 27.

Dirimere iurgium 3, 2, 10. proelium 2, 10, 1. seditionem 1, 8, 6. dirimebantur adversarii spatio 2, 2, 8.

Diripere castra 2, 12, 4. ciuitates 3, 6, 1. oppidum 4, 7, 23. pecuniam 4, 5, 1. sarcinas 1, 6, 1. urbem 3, 16, 5. diripi naues posse, mentitus est 3, 16, 5.

Diruere munimenta 1, 1, 1. Rhegium oppidum 4, 1, 38. Thebas 1, 11, 6.

Discedere 3, 11, 4. ab ordinibus, signisque 1, 5, 3. a signis 2, 12, 2. in latera 2, 3, 14.

Discessus aestus maritimi 3, 9, 1. discessum suum ab Hannibale sentire 1, 1, 9. discessu fallere Scythas 1, 5, 25.

Discernere perquam similem naturam proli. 1. discreta ad rerum varietatem apte collocantur proli. 1.

Discrimen anceps 1, 3, 3. proelianti 1, 3, 4.

Discere experimento 1, 10, 1. 4, 7, 6.

Disincta legio in conspectu armati exercitus 4, 1, 43. disincti et galeati centuriones 4, 1, 27. milites 4, 1, 43.

Disciplina correctae 4, 2, 3. corrumpitur propter illum 4, 1, 41. militum lapsa 4, 1, 2. sollers 2, 12, 2. stabilita est omnium consensu 4, 1, 22. disciplinae certioris arbitratu 4, 2, 2. tenaces viri 4, 2, 9. vigor 4, 2, 1. aduersatus 4, 2, 4.

Discordiam mouere 1, 8, 1. discordia consensus Romanorum distringitur 1, 8, 1.

Discumbatur non amplius quam duobus lectis apud Hannibalem 4, 3, 7.

Discutere in latera 2, 3, 10.

Discussione magna montes collustrare 1, 5, 28.

Discutere consilia hostium 4, 7, 31. periculum 2, 11, 4. discussa seditio est 1, 9, 2.

Dispensator fidelissimus 3, 16, 3.

Dispergi ad contrahendas copias 2, 1, 18. dispersi in proximos agros 1, 5, 3. isent a munera 2, 1, 6. milites 2, 13, 3.

Disponere insidias aduersus Byzantios 3, 11, 3. in insidiis suorum manum 3, 16, 3. tria millia leuius armaturae 2, 5, 33. dispo fuerunt paucos adparere 3, 2, 10. dispositus cibus locis 3, 13, 8. exercitus circa latera viae 1, 5, 24. miles per occulta 3, 10, 6. disposita classis 1, 4, 12. ob hoc erat legio 1, 6, 2. pars copiarum per latebras 2, 5, 1. dispositi in hoc ipsum insidiatores 3, 7, 3. ob hoc 2, 5, 33. ab Hannibale insidiatores consurrexerunt 2, 5, 22. nocte milites 2, 5, 24. dispositae insidiae 2, 5, 29 et 39. 2, 9, 7. 2, 12, 2. legiones in fronte 2, 3, 22. disposita primo libro exempla 2. proli. 1.

Disserere de rebus in theatro 3, 2, 6.

Dissidere 2, 5, 18.

Dissimulare aliquid 1, 2, 9. dissimulatus metus 1, 9, 4.

Dissipare aciem 2, 1, 14. dissipari per elephantos ordines Romanorum 2, 3, 11. dissipatos ex insidiis fudit 2, 5, 19. trucidare 2, 6, 2.

Dissociatus armis ciuilibus populus 1, 10, 4.

Dissolvere metum 1, 12, 1.

Distare paucis millibus passuum 2, 10, 2. distant castra a Punicis 2, 1, 4. distantes inter se manipuli 2, 3, 16. regulae duae 3, 13, 6. distantia oppida longo ipatio 3, 8, 2.

Dis-

INDEX II.

- Distribuere** in contubernia 3, 5, 1. infidias in montibus 2, 5, 19. milites in supplementum legionum 4, 1, 43. distributum (exercitum) collocare in utroque viae latere 2, 12, 4. distributa inter suos Poenorum arma 4, 7, 12.
- Distingere** hostes 1, 8, 1. propugnatores domibus 3, 9, 8. distringi obpugnatione oppidorum 1, 3, 5. distringitur Romanorum consensus discordia 1, 8, 1.
- Diti** patri facer lucus 1, 11, 10.
- Ditioni** suae subicere hostes 1, 3, 10.
- Diuerſa** pars 2, 5, 21. 3, 6, 1. 3, 9, 6. porta 3, 18, 1. ripa 2, 5, 20. sententia 4. prol. diuersae partes 2, 3, 16. diuersa loca 1, 4, 9. 1, 5, 26. in diuersum auocatus 1, 5, 14. 4, 5, 9. ex diuerso subitus se ostendit 2, 4, 3. per diuersa incendit desolatos agros 1, 8, 4.
- Diuidere** equitatum in cornua 2, 3, 16. exercitum per vrbes 1, 3, 5. pecuniam 4, 5, 1. praedam militibus 4, 1, 45. vigilias ad fidem remanentium 1, 5, 17. diuiditur Babylon media Euphrate 3, 7, 4. diuisus equitatus 2, 5, 34. est exercitus 2, 5, 22. diuisi in cornua equites 2, 3, 21.
- Diuinitus** tamquam imperata ad omnia obediunt barbari 1, 11, 13.
- Diuus** Augustus Vespasianus 2, 1, 17. 4, 6, 4. Iulius 2, 8, 13. 2, 13, 11.
- Diu** edoctus exercitus 2, 3, 7. diutius solito 2, 1, 4.
- Diuturna** obsidio 3, 15, 6.
- Docere** barbaros, inconsulte pugnam exposcentes 1, 10, 1. 4, 7, 6.
- Dolabra**, id est, operibus hostis vincendus est 4, 7, 2.
- Dolia** iungere 1, 7, 1. doliis secunda aqua demittere farinam 3, 14, 2.
- Dolis** Hannibalis tentari 4, 7, 38.
- Doloris** auctor 1, 7, 2. per dolorem concitus 4, 5, 16.
- Domitius** Calvinus 3, 1, 4. Corbulo 2, 9, 5. 4, 1, 21 et 28. 4, 2, 3. 4, 7, 2.
- Domum** possidere 4, 1, 10. in domum alicuius deuertere 4, 1, 10. domuum fores praefixae 4, 5, 23. domos abire 2, 11, 4. remittere paucos 2, 7, 7. domibus propugnatores distringere 3, 9, 8.
- Domestica** vastitas 1, 8, 4. Domestici fines 1, 3, 8. Domesticae necessitates 4, 7, 37.
- Dominus** defunctus 3, 18, 4. Domini valetudo 2, 5, 30. plures 4, 1, 10.
- Donare** equo, super verborum honorem 3, 16, 1. donatus alicui equus 4, 7, 36.
- Dono** dare grande pondus auri 4, 3, 2. donum Scipioni adferre aurum 2, 11, 5.
- Donec** constiteretur Lacedaemoniis 1, 1, 10. impellerentur 1, 6, 4. instrueretur expectatis 2, 12, 3. persuasit aduersariis 2, 5, 31. pugnam deposcerent 1, 11, 1. spatium darent 2, 5, 33.
- Dormientem** videre vigilem 3, 12, 2.
- Dos** filiarum 4, 3, 4.
- Dorare** filiam inopem ex publico 4, 3, 15. filias publice 4, 3, 4.
- Dubia** mors 4, 1, 17. dubium proelium 2, 4, 11.
- Dubie** 2, 3, 16.
- Ducere** aciem aduersus Parthos 2, 5, 35. ceruam candidam insignis formae 1, 11, 13. cohortes 1, 5, 8. cornu sinistrum 2, 7, 11. exercitum 4, 1, 1 et 5. 1, 6, 1. 2, 5, 42. 2, 7, 6. 2, 12, 4. 4, 1, 8 et 24. 4, 6, 3. exploratores secum 1, 1, 3. fossam ante se 2, 5, 4. ingentis latitudinis 1, 5, 10. fossas 2, 3, 17. in campos patentes 2, 5, 24. vallum 1, 5, 1. 2, 5, 26. duci circa ea (arma) equos imperauit 1, 11, 9. in proelium 4, 1, 44. ductum sorte decimum quemque fusti percutere 4, 1, 34. ductos sorte vicenos securi percutere 4, 1, 35. ductae fossae circa tentoria 1, 5, 11. ducta ab latere brachia 3, 17, 5.
- Ductus** aquarum 3, 7, 6. Arthelai

INDEX II.

lai 2, 8, 12. Camilli 2, 6, 1.
Dux ad bellum electus 3, 3, 3.
 clarissimus 2, 2, 6. Ligur 3, 9,
 3. tantus 1, 1, 8. ducis iussu
 diruere oppidum 4, 1, 38. mors
 2, 4, 9. perniciēs 1, 9, 4. si-
 gnum 3, 12, 1. summi nomen
 1, 3, 3. temeritas 4, 1, 43. duci
 necessaria munera 4, 6, 2. ducem
 vt Deum secutus 3, 9, 1. hostium
 instruunt in his proel. 1. iis se
 obtulit 1, 5, 14. trucidare 4,
 5, 4. se obferre 4, 5, 9. pro du-
 ce fuit obfessis nostris 4, 7, 8.
 duces amissi proelio 4, 2, 8.
 callidissimi 1, 1, 9. consilii et pro-
 uidentiae exemplis succinſi proel.
 1. itinerum 4, 7, 35. occisi se-
 ditionis 4, 5, 2. in proelio 2,
 9, 3. superiores 4, 1, 1. ducum
 solertia facta proel. 1.
C. Duilius Cos. 1, 5, 6. 2, 3, 24-
 3, 2, 2.
Dum ignibus submouentur hostes
 1, 5, 2.
Duo montes abrupti 1, 5, 8. Sci-
 piones occisi 2, 6, 2. oppida
 Magnetum 3, 8, 2. duae regu-
 lae inter se distantes 3, 13, 6.
 duarum partium praesidium 3,
 10, 7. duobus impar 2, 1, 3.
Duodecim cohortes 2, 4, 7.
Ducenti et quinquaginta equites
 2, 5, 21. ducentae naues 2, 5,
 46.
Duplex munitio 3, 17, 4. pha-
 lanx 2, 3, 20. damnum 2, 5,
 31.
Duplicatae copiae 1, 1, 9. dupli-
 cata castra 1, 2, 9.
Dupliciter Hannonis consilio satis-
 facere 3, 16, 3.
Duratus longo vsu miles 2, 1, 9.
Dyrehachium 3, 17, 4. 4, 1, 43.
 refugere 2, 7, 13.

E.

E saltu erumpere 2, 5, 31.
Edere obsequentiore in reli-
 quum operas 1, 9, 4. Strategie-
 mata 3. Praef. editus collis 1,
 5, 11. locus 2, 5, 15. editum
 locum castris eligere 2, 2, 2. ex
 edito in subeuntes emissā pila

2, 2, 3. edita caedes 4, 7, 44.
 edictior saltus 2, 5, 17.
Edicere futurum, vt etc. 4, 7, 24.
 professionem in posterum 2, 5,
 20. edixit iussu commigrare 4,
 1, 10.
Edocere suos in campis 4, 7, 21.
 edoctus diu exercitus 2, 3, 7.
Educere agmen 1, 1, 7. copias 1,
 5, 9 et 22. 2, 1, 1. 2, 5, 22 et
 34. exercitum 2, 5, 31. in aciem
 2, 1, 5. legiones armatas 4, 1,
 43. manum militum e nauibus
 2, 5, 42. militem aduersus Par-
 thos 2, 2, 5. apud Calamarcum
 2, 4, 7. milites per ipsam flam-
 mam 1, 5, 27. requietos 2, 5,
 25. educi extra mutum amou-
 landi causa 4, 4, 1. eductus ad
 longiorem ordinem angustiacum
 rei familiaris causa 4, 6, 4. exer-
 citus 1, 5, 24.
Efferare hostes in rabiem 2, 6, 7.
 efferatis restituit sanitatem con-
 silio 1, 9, 2.
Efficere crebris colloquiis, vt etc.
 1, 8, 7. 4, 7, 26. funes 1, 7, 3.
 interpretatione, vt etc. 1, 12,
 2. magnitudinis animi, ne etc.
 1, 8, 2. pontem 4, 2, 1. solter-
 tia, vt etc. 2, 2, 14. effecta est
 haec metatio 4, 1, 14.
Effectus verborum illustris proel. 1.
 sine effectu 1, 10, 1. 4, 7, 6.
Effugere cum reliquis expeditis 1,
 5, 19. dedecus seruitutis 4, 5,
 16. equites Antiochi 2, 13, 2.
 ex custodia 3, 6, 4. hostem 2,
 13, 1. iniquitatem locorum, et
 inopiam 1, 5, 28. effugiendi oc-
 casio inuenta 3, 13, 2.
Effundere aquam oblata in galea
 1, 7, 7. se 1, 4, 9. effundi in
 palantes gentili velocitate 2, 5,
 31. effusus cursus 2, 5, 38. in
 tergum Romanorum 2, 5, 21.
 Pompeii equitatus 2, 3, 22. et-
 fusio studio excipi 4, 7, 23. ef-
 fusi hostes 2, 1, 7. in gaudium
 2, 5, 12. oppidani 3, 2, 5. ef-
 fusos et incautos caedere 2, 5,
 1. persecuti ceciderunt 2, 6, 7.
 effusae habēnae 2, 5, 31.
Effuse extra moenia vagari 3, 2, 7.
 obuius alicui 4, 7, 44. sequi 2,
 5,

INDEX II.

- 5, 37. fubeuntes adgressus 2, 5, 2.
- Egere** facinore 4, 4, 2.
- Egeri** terram existimant 3, 7, 4.
- Egredi** e naue 3, 2, 10. in litus 1, 5, 7. in terram 2, 5, 44. nauem 1, 12, 1. vrbe 3, 2, 8. via 4, 1, 9. egresso alicui apros subministrare 3, 3, 6. egressa frumentorum iumenta 3, 2, 9.
- Egregie** munita ciuitas 3, 2, 6. scire 1, 11, 4.
- Elicere** caput Hasdrubalis in castra Hannibalis 2, 9, 2. parentes et liberos propter inopiam 4, 5, 18. signum in hostes 2, 8, 3.
- Elaea** 4, 5, 16.
- Elapsus** fuga 2, 9, 7.
- Elegantius** scutum cuiusdam ornatum videre 4, 1, 5.
- Elephantus** exasperatus 1, 7, 2. ferocissimus 1, 7, 2. elephantum ab hostibus acti 2, 3, 16. centum triginta 2, 5, 4. octoginta 2, 3, 16. elephantorum inpetus 2, 3, 16. rectores 2, 5, 4. elephantos agere in fossam 2, 5, 4. capere 4, 7, 18. habere in prima acie 2, 5, 4. transportare nauibus 1, 7, 1. per elephantos dissipati ordines 2, 2, 11. elephantis et equitatu praestare 2, 2, 11. ferax est Numidia 4, 7, 18. vii 2, 4, 13.
- Eleusis** 4, 7, 44.
- Elicere** aliquem ad pugnam 2, 5, 34. credulitatem 2, 5, 23. Cyrum ad angustias 2, 5, 5. hostes 3, 10, 5. naues hostium ad proelium 2, 5, 46. Saguntinos 3, 10, 4. elicitus secreto 4, 7, 37.
- Elidere** manum magnam 1, 6, 4. elisa est legio 2, 5, 31.
- Eligere** catervis locum editum 2, 2, 2. exercitum 4, 2, 2. grandes 4, 1, 3. statum belli 1, 3, 1. tempus 2, 5, 30. dimicationi novum 2, 1, 12. electus dux ad bellum 3, 3, 3. electi de toto exercitu viri 2, 3, 2. electos in insidiis ponere 2, 5, 23. electissimi centuriones 1, 2, 1.
- Elix** assue carne vii 4, 1, 2.
- Elleboro** corrupta aqua 3, 7, 6.
- Eloqui** si id posset 1, 1, 12.
- Eluctari** angustias 1, 5, 14. 4, 5, 9.
- Eludere** hostem omni arte 2, 5, 47. insidiatores 1, 2, 8. sagittas 2, 2, 5. sagittarios 1, 1, 6. eludi mobilitate classis graues naues vider 2, 3, 24.
- Ementis** est iter repetitum 1, 4, 3. quadridui iter biduo 3, 1, 2.
- Ementitus** est 2, 7, 10.
- Eminere** viribus 2, 5, 30. eminentia capita 1, 1, 4. 2, 5, 43. eminentibus idem est faciendum 1, 1, 4.
- Emittere** columbas a propinquo moenibus loco 3, 13, 8. Consullem 4, 5, 9. equites in stationem hostium 2, 5, 33. legionem in praesidium 2, 5, 31. liberos in Troezena 1, 3, 6. Romanos inclusos 1, 5, 16. suos 1, 5, 10. Thracas stimulos spe 3, 16, 5. velites 2, 3, 20. emitti Germanos inclusos 2, 6, 3. emissus undique miles 3, 17, 6. emissae armatura leuis 2, 5, 3. emissi equites 2, 3, 17. 4, 7, 25. Hispani 2, 5, 31. emissae pila ex edito in fubeuntes barbaros 2, 2, 3.
- Emtor** (muris) 4, 5, 20.
- Enipeus** flumen 2, 3, 22.
- Enixam** operam exhibere 2, 5, 30.
- Epaminondas** dux Thebanorum 1, 11, 6 et 16. 1, 12, 5. 2, 2, 12. 2, 5, 26. 3, 2, 7. 3, 11, 5. 3, 12, 3. 4, 2, 6. 4, 3, 6.
- Ephesus** 3, 3, 7.
- Ephesii** 3, 9, 10. Ephesios obpugnare 3, 3, 7.
- Ephialtes** Trachinius proditor 2, 2, 13.
- Epicyles** 3, 3, 2.
- Epidauros** 2, 11, 1.
- Epidaurii** 2, 11, 1.
- Epirus** 1, 13, 8.
- Epirotae** 1, 4, 4. 2, 3, 21. Epirotarum legatus Cineas 4, 3, 2. rex Pyrrhus 2, 4, 13. 2, 6, 9. 3, 6, 3. 4, 1, 14 et 18. 4, 4, 2. vrbs 3, 3, 1. ex Epirotis Alexander 2, 5, 10.
- Epirotica** regia 2, 5, 10.
- Epistola** occultata balteo 3, 13, 2. epistolae interceptantur ab hoste 1, 4, 13. 1, 8, 8. epistolis credere 4, 7, 38. epistolas seta

INDEX II.

- ad collum religare columbis 3, 13, 8.
- Eques fidelis et fortis** 4, 7, 36. nobilis claras operae 4, 7, 36. recedens in cornua 2, 5, 34. Romanus 2, 6, 2, 10, 2. equiti inuiam facere planiciem 2, 2, 9. equitem in nouissimo collocare 2, 3, 17. equites aſſi equis citatis 2, 3, 20. Antiochi 2, 13, 2. Campani 4, 7, 29. cunctantes 2, 8, 9. 4, 4, 7. diuiſi in cornua 2, 3, 21. ducenti et quinquaginta 2, 5, 31. emiſſi 4, 7, 26. formati 2, 5, 33. iuſſi decurrere pro fronte aciei 2, 2, 12. poſiti 4, 7, 29. quadringenti 4, 2, 6. quatuor coronati 3, 8, 2. Romani 2, 3, 16 et 17. 2, 5, 7. 4, 7, 32. Scordifci 3, 10, 7. ſexcenti 2, 3, 12. 2, 5, 25 et 27. 4, 2, 6. equitum fideliffimi 2, 8, 14. grex 2, 5, 30. Magiſter Coſſius Cornelius 2, 8, 10. Fabius Rullus 4, 1, 39. Minucius 2, 5, 22. numerus et genus 2, 5, 33. peditumque manus parua 2, 4, 6. Praefectus, Aemilius Rufus 4, 1, 28. Acuta 1, 12, 4. turmae 2, 7, 11. equitibus adiuncti 4, 7, 29. ſingulos calones habere permiffi 4, 1, 6. equites ad peditem redigere 4, 1, 18. immittere in flumine 1, 4, 9. praemittere clam 4, 1, 8.
- Equeſtris pugna** 2, 3, 22. equeſtre certamen 2, 2, 12. proelium 2, 3, 23. equeſtres copiae 2, 5, 33.
- Equitatus cedens** 2, 5, 35. diuiſus 2, 5, 34. hoſtium 2, 2, 4, 2, 3, 22. 2, 4, 12. 2, 12, 2. 4, 7, 29. hoſtilis 2, 9, 6. 3, 17, 5. innumerus 2, 3, 14. Numidarum 2, 5, 40. omnis 2, 3, 3. Pompeii effuſus 2, 3, 22. poſt terga peditum collocatus 2, 5, 37. reliquus 2, 3, 22. ſuperans 2, 3, 17. vniuerſus 2, 5, 33. equitatus facies 2, 4, 6. equitatum in cornua diuidere 2, 3, 16. equitatum praeflare 2, 2, 11. praeualere 1, 8, 12. 2, 2, 9. 2, 5, 18. 4, 7, 21.
- Epulae deteſtabiles** 3, 5, 1. liberaſſimae 1, 11, 19. epularum uniusque copiam praebere 3, 3, 2. epulas praeflare 3, 15, 6.
- Equus decidens** 4, 5, 17. de induſtria dimiſſus 1, 2, 1. donatus alicui 4, 7, 36. equi infirmi cauda 1, 10, 1. 4, 7, 6. equum conſcendere 4, 6, 2. in orbem ſeſtere 4, 5, 4. obferre 4, 5, 5. ad equum virga vti 4, 5, 16. equo donauit, ſuper verborum honorem 3, 16, 1. inponere gregalem 4, 6, 2. vehi 4, 6, 2. equi admiſſi in hoſtem 4, 5, 15. candidi 1, 11, 10. citati 2, 3, 20. concitati 2, 8, 9. conſternati horrore camelorum 2, 4, 12. duo in conſpectum adduſti 1, 10, 1. 4, 7, 6. parati 2, 5, 30. ſtrigioſiores 1, 2, 9. equorum deformitas 1, 5, 16. peſtora 1, 12, 4. veſtigia mane oſtendens 1, 11, 9. equos confodere 2, 5, 33. duci circa ea (arma) imperavit 1, 11, 9. exercere caſtello 4, 7, 34. equis deſilire 2, 3, 23. inſidere 2, 4, 5. 2, 12, 1. labi 1, 5, 16. in equis iuuenum ſpecies oblata 1, 11, 8.
- Erepi in caſtellum** 3, 9, 3.
- Erigere animos proelio** 1, 11, 8. malos nauium 2, 5, 46. erigi in conſpectu tabernacula 1, 5, 3. erectae haſtae 2, 4, 20. ſudes 1, 5, 5. erecta cadauera adligant 1, 5, 12.
- Eripere claſſem** 2, 7, 6. quatruidi iter biduo 3, 1, 2. eripi ſibi curſu proſpero, ratus 2, 13, 11. ereptum ſignifero ſignum militare 2, 8, 2.
- Errorum eundem obieſturi** 1, 5, 26.
- Erubescunt milites deſtituere Imperatorem** 2, 8, 13.
- Eruiere oculum Thraci virga** 4, 5, 16.
- Erumpere a cornibus** 2, 3, 10. cum toto exercitu 2, 5, 4. e ſaltu 2, 5, 31. neceſſe habet per praefidia 2, 13, 9. per hoſtium praefidia 4, 5, 7. per intermiſſas ſtationes 1, 5, 16. 4, 5, 8. erupturus per limitem 1, 5, 10.
- Eruptio facta** 1, 5, 14. 2, 6, 5. 2, 12, 1. 3, 10, 1. 3, 17, 1. 2, 3, 4. 5. 8 et 9. 4, 5, 9. prima 3, 10, 4.

INDEX II.

- 10, 4. eruptioni maxime aptus locus 1, 5, 27.
- Erythraei 2, 5, 15.
- Esculentis omnibus instructissima castra 2, 5, 14.
- Euadere ad patentia per angustias 2, 5, 24. aduersarium 1, 5, 18. copias, locorumque iniquitatem 2, 13, 4. ex locis difficillimis 1, 5, 1. impetu in superiora 1, 5, 11. per solidos ac notos transitus 2, 5, 7. saltum 1, 5, 19. euadit Periclis exercitus per fossam 1, 5, 10. euasit demissus carentis 1, 5, 21. hoste intercluso 1, 5, 8. subitus in angustias frenti 1, 4, 13. ad euadendum spatium dare 2, 13, 10.
- Euecti milites scalis in murum 3, 9, 2.
- Euentus dimicationis 2, 9, 6. facilis 3, 1, 2. inuentionis proli. 1. similis 2, 10, 2. euentu decepti Himerai 3, 10, 3. euentus dimicationum praediscere 1, 11, 12.
- Euitare necessitatem decertandi 2, 3, 8. proeliandi discrimen 1, 3, 4. euitatum est periculum noctis 3, 12, 1.
- Euocare Erythraeos in insidias 2, 5, 15. hostem 2, 5, 3 et 22. in insidias 2, 5, 6. Parthos 2, 5, 36. solos nocentes 1, 9, 3. euocati singuli 3, 6, 2.
- Euolare ad conspectum classis 3, 10, 9. euolant aues 1, 2, 7.
- Eumenes Cardianus 4, 7, 34. commissurus proelium cum Gallis 1, 11, 15.
- Europa 2, 6, 8.
- Euphrates 1, 1, 6. auersus 3, 7, 5. flumen 3, 7, 4.
- Eutymedon flumen 4, 7, 45.
- Ex aduerso adgressus 3, 9, 10. alio latere 1, 5, 21. arce ostendere lumen 3, 12, 1. rapta arma 3, 3, 7. auxiliariis quidam 3, 10, 1. causa culpae 1, 9, 3. centuriis terni 4, 1, 36. ciuibz deturbati 4, 7, 12. classe vnus 1, 2, 3. collibus pugnare 1, 10, 3. composito 3, 8, 2. consuetudine extendit classem 2, 1, 18. vt fucil, exripiuntur 3, 16, 2. desperatione pugnare 2, 6, 3. diuerso subitus se ostendit 2, 4, 3. dubio 4, 7, 36. duobus alter 1, 1, 9. Epirotis Alexander 2, 5, 10. his vnus 1, 2, 5. 1, 5, 11. hostibus quidam 1, 1, 3. industria 2, 1, 9. 2, 3, 6. 2, 5, 12. 3, 17, 1. inopinato adgredi comneatum 4, 7, 19. insidiis adgressa legio hostem 1, 6, 2. fudit dissipatus 2, 5, 19. latrone dux 2, 5, 7. legione reliquis hordeum dari iussit 4, 1, 37. longinquo 2, 1, 7. 2, 2, 5, 2, 13, 11. luto acies conspici poterat 1, 11, 10. militibus aliqui transierunt 3, 16, 4. plerique 2, 5, 18. quidam 3, 2, 7. more pristino 2, 1, 4. dilapsa pars 2, 1, 18. Graecorum 3, 2, 6. numero vnus proli. 1. occasione nocentes punire 1, 9, 1. occulto adgredi 2, 5, 32. ordine recedere 4, 1, 4. pacto referre promissa 3, 3, 1. Poenis exercitum habere 2, 3, 16. principibus aliqui 1, 1, 10. publico dotare filiam 4, 3, 15. quibus pauci 1, 8, 5. sententia cessit 2, 5, 29. silua consurgere 1, 2, 7. Syria sagam habuit 1, 11, 12. via 1, 2, 9. vimine scuta 1, 7, 6. siluestri catenas consenuit 1, 5, 21.
- Exaequare altitudinem iugi 3, 8, 3.
- Exanimari vulnere 2, 5, 39. exanimatus frigore 4, 6, 3.
- Exardere in rabiem 2, 1, 10.
- Exarmati genere telorum 2, 3, 20.
- Exasperari contumelia 1, 11, 4.
- Exasperatus elephantus 1, 7, 2. ob hoc 2, 1, 11.
- Exauctorare aliquem missione honesta 4, 6, 4. legionem totam 4, 5, 2. exauctoratos coegit satisfacere 1, 9, 4.
- Exaudire tubam 1, 1, 13.
- Excedere Hispania 1, 5, 19. Italia 1, 5, 5. prouincia 2, 5, 36. excessit terribilis Poenis 2, 13, 9.
- Excerptare notabilia proli. 1.
- Excidit gladius vagina 4, 5, 17.
- Excidere siluam 1, 11, 19. excidi Hasdrubalem cupit 1, 1, 9.
- Excipere agmen 2, 5, 39. arcana

INDEX II.

2, 4, 13. auxilia cum commea-
tibus 1, 8, 10. classem Mega-
rensiū 4, 7, 44. consilia ali-
cuius 1, 2, 4. hostium 3, 16,
4. Macedonas telis 2, 7, 8.
Poenos 2, 5, 29. 2, 9, 2. pro
offento 1, 12, 8. Romanos fef-
fos 2, 3, 16, quadrigas palis de-
fixis 2, 13, 18. excipiens nul-
lus 1, 8, 5. excipiendo sgmini
imminere 1, 3, 7. excipiendorum
causa 3, 16, 2. excipi 3, 3, 6.
a Bruto 3, 13, 8. ab insidiato-
ribus 2, 5, 11. ab obsessis 3,
14, 2. quatuor millia Gallo-
rum 3, 16, 3. studio effuso 4, 7,
23. excipiuntur ex consuetudine,
vt fucii 3, 16, 2. exceptus hos-
tis a rubustioribus 2, 3, 10. in-
sidiis veris 2, 12, 2. per exe-
ceptum aquatorem comperit 1,
8, 9. excepti Hiberi ingenti mul-
titudine 2, 2, 10. excepta pecora
3, 14, 4. vulnera 4, 5, 17.
Excitare animos Illegetum 4, 7,
31. ignes 2, 5, 17. puluerem 4,
7, 20. vigiles 3, 14, 1.
Excludi pertinaciter a seruis 2, 5,
30. excludendi hostis causa 1,
5, 10. exclusus oppido Samio-
rum 3, 3, 5. exclusi hostes 1,
5, 1.
Excogitare manus ferreas 2, 3, 24.
excogitandi gerendique facultas
prol. 1. excogitantur ea 1, 11,
13.
Excursiones frequentes 2, 5, 30,
prosperae 4, 1, 21.
Excursus inopinatus 2, 3, 22.
Excusare alicui, quod etc. 4, 7,
36.
Excutere fidem alicuius 1, 2, 6.
ignem lapidibus 1, 12, 10. ex-
cutitur fulmen adritu nubium
1, 12, 10. excussum caput bali-
sta 2, 9, 5. fulmen ante nauem
1, 12, 12. excussa tela 2, 3,
10.
Exemplum audendi fecit reliquis
1, 7, 2. cladis Caudissae 1, 5,
16. per exemplum hoc osten-
dere 1, 10, 1. exemplo cogere
ad iurandum 4, 7, 39. perterriti
ceteri 2, 8, 8. temperantiae vti-
lior 1, 7, 7. exempla factorum

et dictorum prol. 1. primo li-
bro disposita 2. prol. Strategicon
4. prol. exemplorum consilia
praeparare prol. 1. quidquid in-
signe prol. 1. exemplis consilia
et prouidentiae succincti prol. 1.
Exercere equos castello 4, 7, 34.
milites remigesque 3, 2, 2. re-
migem in tritemi vicibus 4, 7,
19. exerceri iaculis et sagittis 3,
5, 3.
Exercitus abiens 4, 5, 13. admotus
3, 6, 7. adueniens 4, 3, 14. Afra-
nii et Petreii 2, 1, 11. aliquanto
maior 2, 5, 19. amissus ad Can-
nas 4, 5, 5. amplius 2, 5, 44. 3,
17, 7. Antiochi vexatus imbre 4,
7, 30. aurisus 2, 5, 44. 2, 8, 6
et 7. obuiss hostibus 4, 1, 29.
barbarorum 2, 2, 14. Bruti et
Cassii 4, 2, 1. circumactus 2, 5,
20. circumductus 1, 2, 8. cun-
ctans 2, 8, 5. demissus in angus-
tias 1, 5, 16. in vallem 4, 5, 10.
detrahens proelium 1, 11, 1.
diuisus 2, 5, 22. ductus 2, 7, 6.
eductus et dispositus 1, 5, 24.
Faliscorum 2, 5, 9. Fuluis Flac-
ci Procos. 4, 7, 29. Hadrubalis
2, 5, 4. hostium 1, 4, 8. 2, 2,
8 et 10. 2, 5, 33. ieiunus 2, 1,
1. 2, 5, 23. incitandus est ad
proelium 1, 11, 1. incolumis 1,
1, 11. indemnus 2, 3, 9. ingens
1, 8, 4. 2, 5, 4. interpositus
3, 10, 4. Iulianus 2, 3, 22.
Lacedaemoniorum 1, 3, 9. 3,
11, 5. 4, 2, 6. Liuii et Neronis
1, 2, 9. longe minor 2, 3, 12.
magnus 2, 4, 8. sequens 4, 7,
20. Memnonis 2, 5, 18. Mi-
thridaticus 2, 8, 12. noster vin-
cens 4, 5, 14. ordinatus 2, 3, 4.
parans seditionem 4, 1, 41. Par-
thorum 2, 5, 35. perditus 2, 5,
40. perductus in locum ini-
quum 1, 5, 13. Periclis euadit
per fossam 1, 5, 10. prior
Neciorum 2, 11, 4. Porſenae
vrguens 2, 13, 5. productus
1, 1, 11. pugnat 1, 11, 21.
Pyrrhi 2, 3, 21. recollectus 2,
13, 4. reductus 2, 5, 13 et
14. remanens 1, 4, 4. reuo-
catur inde 3, 18, 3. Romanus 3,
3, 2.

INDEX II.

- 3, 2, 3, 17, 7. Romanorum 1, 11, 4, 2, 7, 1. Samnitium numerofus 1, 11, 2. fparfus 2, 13, 4. fubitus 1, 4, 9. torus 1, 4, 5, 2, 3, 2, 5, 4, 4, 7, 24. transfufus in Africam 1, 3, 8. transfportatus 1, 12, 1. Triballorum amplior 2, 4, 20. vehemens 1, 3, 1. veteranus 1, 3, 2, 2, 3, 7. victor 2, 2, 11. victus 1, 3, 5. vniuerfus 2, 5, 26. 4, 3, 13. vocatus ad concionem 3, 1, 1. vterque 2, 4, 9. exercitus abduci fpes 3, 11, 1. agmen 4, 1, 7. confpectus 1, 11, 11. latus 1, 4, 2, 4, 1, 40 et 43. pars reliqua 3, 10, 5. reliquum 2, 12, 1. robur 2, 3, 3 et 10. tergum 1, 5, 4. totius fpeciem praebeere 2, 5, 17. exercitui inpar 1, 10, 1. 4, 7, 6. praefefle 1, 5, 17. fubminiftrare commearus 3, 4, 3. exercitum adducere 1, 1, 6. auertere fine proelio 1, 8, 4. conftituere 4, 1, 6. continere 2, 5, 3, 3, 6, 6. fub vallo 4, 1, 14. corrigere ducum fociordia corruptum 4, 1, 1. delere 2, 5, 22. demittere 1, 2, 7. demiffum videt in eam vallem 1, 5, 15. deferere 4, 1, 20. dimittere per partes 1, 5, 19. ducere 1, 4, 1 et 5, 1, 6, 1, 2, 5, 42, 2, 12, 4, 4, 1, 8 et 24, 4, 6, 3. eligere 4, 2, 2. extrahere 1, 5, 15. 4, 5, 10. habere ex Poenis 2, 3, 16. quietum 2, 5, 26. transfducendum 1, 4, 7. mouere 2, 5, 21. obruere 2, 3, 15. prohibet traici 1, 4, 9. reducere 2, 1, 3, 2, 13, 7. recipere incolumem 1, 5, 13. feruare virtute 4, 5, 10. traicere per Zeugma 1, 1, 6. transfducere 1, 4, 1. exercitu diducto vires minuere 4, 7, 31. praeualens 4, 7, 20. ab exercitu fenatus trucidatus 1, 9, 3. exercitus Gallorum coeunt 1, 8, 3. habere in Hispania 3, 18, 1. exercitibus fupplementum mittere 3, 18, 1.
- Exercitati pedites ad morem pugnae equeftris 2, 3, 22.**
- Exercitatio quotidiana 4, 1, 1. exercitationis gratia 3, 2, 1. more eo adfectus eft 1, 4, 9.**
- Exhaustus eft hostis 2, 3, 15. exhaustum oppidanorum frumentum 3, 4, 3.**
- Exhibere operam promptam et enixam 2, 5, 30. exhibet ipfum quafi ad interrogatum prol. 1.**
- Exhortari fratrem, vt etc. 4, 7, 30. fuos ad fufcitandos muros 1, 1, 10.**
- Exhortatio concitat inpetum 3, 1, 1.**
- Exigere hiemem fub tentoriis 4, 1, 24. exacta aetas 4, 7, 5.**
- Exiguus circuitus 2, 5, 38. numerus militum 2, 5, 37. fcrupulus 4. prol. exigua manus 2, 1, 4, 2, 7, 2. exiguum praefidium 1, 4, 9. 1, 10, 3. triticum 3, 15, 5.**
- Exilis equus 1, 10, 1. 4, 7, 6.**
- Eximia forma 2, 11, 5. pulchritudo 2, 11, 6.**
- Exire in adiutorium 2, 5, 11. in aestiua 4, 1, 6. in lignationem 1, 5, 3. iufu 3, 16, 4. fpectandi cauffa 2, 11, 1.**
- Exitus pugnae 2, 7, 13. pugnam manet 1, 10, 2. exitum Hetrufcis dare 2, 6, 7. exitus ceteros cuftodire 1, 5, 27. duos habere 1, 5, 10.**
- Exiftimationem diluere 1, 1, 10.**
- Exornare prouinciam tabulis ftatuisque 4, 3, 15.**
- Exortus lucis 2, 12, 1.**
- Expauescere multitudinem Graecorum 2, 3, 13. obfidiem 3, 5, 2.**
- Expedit Pompeio 2, 5, 31.**
- Expedita victoria 2, 2, 3. expediti 2, 5, 8. reliqui 1, 5, 19. velites 2, 3, 16. expeditis amplecti commentariis prol. 1.**
- Expeditio afpera et infidiosa 4, 1, 43. expeditioni neceffaria vafa 4, 1, 1.**
- Expelli ex Europa 2, 6, 8.**
- Experimento ducere 1, 10, 1. 4, 7, 6. experimenta probata prol. 1.**
- Expleta inuentio 3. praef.**
- Explicare ordinem captiuorum ab vtroque latere 1, 4, 2. explicatus per latera miles 1, 6, 1. explicata regis Pyrrhi phalanx 2, 2, 1. explicatum eft 2, 3, 14.**

Explorare, ab hoste proximum teneri collem 1, 5, 24. consilia hostium 1, 2, 1. explorant successurā alia praefidia his 3, 2, 4. explorandi genus 1, 2, 6. sagaciores viae 1, 2, 2. explorata fides 3, 3, 4. natura locorum 2, 5, 31. solertia 3, 6, 6. exploratum habere 3, 5, 1.

Explorator hostium 3, 16, 4. 4, 7, 7. exploratores 2, 1, 10. ducere secum 1, 1, 3. praemissi 1, 2, 7.

Exponere aliquem ad hoc ipsum 2, 5, 44. partes firmissimas copiarum 3, 9, 4. exposuit, quam id necessarium esset 3, 1, 1. exposita ratio 1, 12, 9. super merce 3, 2, 10. expoliti in terram milites 2, 5, 44.

Exposcere pugnam inconsulte 1, 10, 1.

Expostulare a terra voce et gestu 4, 1, 33.

Exprimere imitationem colentium 4, 7, 13.

Exprobare timiditatem et ignaviam 4, 1, 1.

Expugnare Antium oppidum 3, 1, 1. castra 2, 1, 6. Delminium 3, 6, 2. Lacedaemonios 1, 11, 6.

Expugnatio matura 3, 15, 4.

Exsccratus captiuitatem in Consule 4, 5, 16.

Exsequi genus ordinationis 2, 3, 7.

Exserere humeros 2, 1, 3.

Exsiliū simulatum 1, 2, 3.

Exsolui promisso 4, 7, 35. exsolutus metu 4, 7, 24.

Expectare auxilia 2, 12, 3. equitatum hostium 2, 3, 22. legatorum reditus 1, 4, 6. legiones 1, 8, 5. nihil tale 2, 5, 19 et 31. signum 4, 7, 22. expectari 3, 2, 4. expectatur sollicito signum ducis 3, 12, 1. expectatis (auxiliis) instrui 2, 12, 3.

Expectatio equestris certaminis 2, 2, 12. expectatione barbaros intentos tenet 1, 4, 9.

Exstitit hac in re verborum effectus prol. 1.

Exstruere cornu militibus vali-

diffimis 2, 3, 1. exstructum materia vallum 1, 5, 8.

Extemplo 4, 7, 43.

Extendere classem 2, 1, 18.

Extenuare hostilem frequentiam 1, 5, 23.

Exterrire hostem specie magni exercitus 2, 4, 8. exterriti per prodigium milites 1, 12, 12. Thebani 1, 4, 3. exterritae clamore telisque quadrigae 2, 3, 17.

Fatis subponere manum 1, 11, 14.

Extra circumuenire 3, 17, 4. delictum esse 1, 9, 3. moenia vagari 3, 2, 7. murum educi 4, 4, 1. muros erat lucus 3, 2, 5. vallum tendere 4, 1, 8. 19 et 20.

Exterior ipse circumfusus cotona obligauit Caesarem 3, 17, 4.

Externum bellum 1, 10, 4.

Extrema fames 3, 15, 1 et 3.

Extrinscus 1, 2, 6. 1, 12, 4.

Extrahere aliquantum temporis 1, 1, 10. dies aliquot 1, 5, 19. exercitum 1, 5, 15. 4, 5, 10. plebsque ab Italia inuitos 2, 3, 16.

Exuere aduersarios castris 2, 4, 15. 2, 5, 2. hostes praeda 1, 6, 3.

F.

Fabius alter Cos. occurrens 2, 6, 7. collega vulneratus 2, 7, 11. Caeso 1, 2, 2. et collega Decius 1, 8, 3. Dictator 2, 5, 22. Maximus 1, 3, 3. 1, 5, 28. 1, 11, 21. 2, 1, 8. 3, 4, 1. quinto Cos. 1, 8, 3. M. Fabius et Cn. Manlius Coss. 1, 11, 1. Q. Fabius Maximus 1, 2, 2. 1, 11, 4. 4, 1, 42. 4, 6, 1. Cos. 2, 5, 2. Cunctatoris filius 3, 9, 2. Rullus Cos. 4, 1, 35. Magister equitum 4, 1, 39. Maximus 2, 4, 2. Fabio par non erat Hannibal 1, 8, 2. renuntiare certa 1, 5, 28.

Fabricius 4, 3, 2. dux Romanorum 4, 4, 2.

Facere aliquid exercitationis gratia 3, 2, 1. iussu alicuius 2, 7, 1 et 2. perire 3, 13, 6. postera die 1, 1, 12. prudenter 1, 2, 2. 10.

INDEX II.

solerte ex disciplina 2, 12, 2.
 castra 1, 3, 24. ampliora solito
 3, 17, 6. consilia alicuius nota
 ciuibus 1, 2, 3. contra pactum
 2, 5, 41. contumaces 1, 1, 1.
 Cyzicenos certiores aduentus 3,
 13, 6. eruptionem 3, 17, 4. ex-
 emplum reliquis idem audendi
 1, 7, 2. fidem 2, 5, 27. adfirma-
 tioni 2, 5, 18. destinationi 2, 5,
 38. eo statutorum 2, 13, 7. ho-
 sti alti maris 2, 5, 43. fiduciam
 reliquis partium 2, 7, 13. fossam
 1, 5, 9 et 10. 4, 1, 43. idem ad-
 uersus Fidenates 2, 8, 10. Pom-
 peium 2, 3, 11. Romanos 2, 4, 14.
 sub Atilio 1, 5, 15. imperata 2,
 5, 31. obsidibus repetendis 4, 4,
 1. ignes multos 1, 5, 24. inpe-
 tum in stationem hostium 1, 2, 5.
 iter per Macedoniam 4, 2, 1.
 in vrbes 3, 9, 4. mentionem
 pacis 1, 5, 18. militem in legio-
 ne 4, 1, 12. nubes sagittarum
 multitudine 4, 5, 13. oppidum
 inexpugnabile 3, 6, 4. plani-
 ciem equiti inuiam 2, 2, 9.
 pontem tumultuarium 4, 7, 28.
 species strategematon 3. praef.
 testamentum 4, 1, 23. testudi-
 dinem 2, 3, 15. victoriam ex-
 peditam 2, 2, 3. fecit gracilis,
 quod imperatum erat 1, 10, 1.
 fecisse me illud scient pro. 1.
 fieri certior de rebus 3, 13, 8.
 hoc vident 2, 5, 10. ignes ius-
 sit 1, 1, 7. 1, 5, 3. 3, 11, 5.
 maxime ea cupiebat 1, 1, 6.
 militum virtutem 2, 3, 24. si-
 ne intermissione 2, 5, 16. sit
 fiducia Popillio 3, 17, 9. sedi-
 tio 4, 5, 1. sunt audentiores
 4, 1, 19. ei aditus in fines 1, 4,
 4. conspicui 2, 3, 14. haec a
 duce prouide pro. 1. fieret re-
 gi suspectus 1, 8, 7. faciendum
 est eminentibus 1, 1, 4. facien-
 di pontis copia 1, 5, 4. factus
 certior 2, 5, 14. 3, 17, 6. erat
 erubescens militum 2, 4, 4. in-
 petus 1, 4, 8. 4, 7, 39. pontis
 1, 5, 11. facta eruptio 1, 5, 14.
 2, 6, 5, 2, 12, 1. 3, 10, 1. 3,
 17, 1. 2. 3. 5. 8 et 9. 4, 5, 9.
 seditio 4, 1, 43. 4, 5, 2. factum

est ita, vt etc. 1, 3, 5. id est
 saepius 3, 3, 6. pro occasione
 amplexi 1, 6, 1. facti ab explo-
 ratoribus certiores 2, 1, 10.
 milites primo iureiurando 4, 1,
 4. per tota castra ignes 1, 5,
 22. 3, 11, 5. securiores 3, 9, 9.
 factae in itinere insidiae 1, 6,
 1. facta arma ad similitudinem
 hostilium 3, 2, 4.
 Facinus perpetrare 2, 5, 30. faci-
 nore egere 4, 4, 2.
 Factum increpare 3, 12, 2. nobile
 referre 1, 7, 7. facti ruborem
 perpeti 4, 6, 2. factio addigi ve-
 hementer 4, 7, 29. facta solertia
 pro. 1. factorum et ditorum ex-
 empla pro. 1.
 Factio Casti et Gannici 2, 5, 34.
 Facies castrorum 1, 1, 9. equiratus
 2, 4, 6. truncata 3, 3, 4. Facie
 deceptus 4, 7, 44.
 Facilis euentus 3, 1, 2. requies 4,
 1, 7. facile erit sub specie sug-
 gerere pro. 1. et necessarium id
 est 3, 1, 1. facilius profectus et
 nisus per saxa foret 3, 9, 3.
 Facile auertere 3, 10, 1. depellere
 praesidium 1, 10, 3. effugere 1,
 5, 19. praestiterunt hoc, ne etc.
 1, 1, 10. facilius acie cedere 2,
 6, 10. debellare inrequietum 2,
 9, 1.
 Facultas configendi, et abeundi 2,
 1, 5. congressus 2, 2, 13. exco-
 gitandi similia pro. 1. facultate
 sem habere 1, 5, 9. 4, 2, 2.
 Falcatae quadrigae 2, 3, 17 et 18.
 Falisci 2, 4, 18. hostes 2, 8, 3 et
 8. Faliscorum exercitus 2, 5, 9.
 liberi 4, 4, 1. Faliscus obsidere
 4, 4, 1.
 Fallere hostes habitu 4, 7, 12. ne-
 gotiatorum specie 3, 2, 10. Scy-
 thas discessu 1, 5, 25. stationes
 Gallorum 3, 13, 1.
 Fallaciae constantia 3, 14, 1. fallacia
 instruere aliquem 3, 3, 6.
 Falsus rumor 1, 1, 10. falsis vera
 miscere 2, 7, 13.
 Fama iustitiae 2, 11, 7. rei gestae
 2, 10, 2. famam diffundere 2,
 4, 20. 2, 7, 4. spargere 2, 5, 19.
 Fames extrema 3, 15, 1 et 3. Ro-
 manorum 3, 15, 4. ad famem
 redi-

INDEX II.

- redigi 3, 4, 1. fame adficere
 columbas 3, 13, 8. compelli ad
 deditionem 3, 15, 6. mori 4, 5,
 23. perire 4, 5, 20. superare 4,
 7, 1. vrgueri 2, 6, 5.
 cum Familia perire 4, 5, 14.
 Familias (matris) hospitio vti 4,
 1, 10.
 Familiaris rei angustiae 4, 6, 4.
 Farinam collo portare 4, 1, 6. do-
 liis secunda aqua demittere 3,
 14, 2.
 Fas est aliquem sepelire 4, 1, 38.
 Fasces laureati 4, 5, 1. quinque cum
 securibus 2, 5, 34.
 Fasciculi samentorum 1, 5, 28.
 in fasciculos aptata militum ci-
 baria 4, 1, 7.
 Fatigare ahimos 1, 11, 19. hostem
 2, 3, 16. mora 2, 1, 8. fatigan-
 do eps compulsi 1, 11, 20. fati-
 gatus 3, 17, 2. aestu 2, 1, 2.
 cogitationibus 2, 5, 30. inedia,
 siti, mora 2, 1, 1. fatigati hos-
 tes 1, 6, 3.
 Fatigationi incommodum obicere
 2, 2, 8.
 Fauces angustissimae 1, 5, 7. sal-
 tus obfessae 1, 5, 19. tenentur
 1, 5, 16. faucibus adequitare 1,
 5, 16.
 Fax delapsa de coelo 1, 12, 6. faces
 adreptae 2, 4, 19. et angues 2,
 4, 18.
 Feliciores Magistratus 4, 5, 6.
 Feminae Atheniensium operatae.
 Cereris sacro 4, 7, 44. hostium
 effuse vagantes 3, 2, 7.
 Ferax elephantis Numidia 4, 7, 18.
 Ferire hostem 4, 1, 4.
 Feroces in aciem procedunt 2, 1,
 15. ferocissimus elephantus 1, 7, 2.
 Ferocia contusa 1, 1, 8.
 Ferre arma 2, 5, 19. auxilium 2,
 11, 4. molas et funes 4, 1, 6.
 opem aduersus ignes 3, 2, 5.
 suis 2, 7, 6. vrbis 4, 7, 43. prae-
 mium 4, 1, 44. venationem 3,
 3, 6. fert mea opinio 2. prol.
 ferebat decursus in aciem 2, 2,
 12. ferebant aditus ad portum
 1, 5, 5. ferens aqua 3, 14, 2.
 ferentem in oppidum ductum
 aquarum rumpere 3, 7, 6. fer-
 ri signa legionum in hostes 2,
 8, 8. fertur dixisse 4, 1, 3. 4,
 5, 13. 4, 7, 4. pecunia in trium-
 pho 4, 5, 1.
 Ferrum deponere 4, 7, 17.
 Ferreae sibylae 4, 7, 17. manus 2,
 3, 24.
 Feruidissimum tempus anni 2, 1, 2.
 Fessus stando et pluuiis 2, 1, 15.
 fessi hostes vigilia 2, 12, 1. Ro-
 mani 2, 3, 16.
 Festinare ad cibum capiendum 2,
 1, 5. ad deditionem 2, 9, 5. ad
 opem vrbis ferendam 4, 7, 43.
 ad praedam 2, 5, 19. festinat, is
 adiungere Latio 1, 1, 9.
 Festinanter 1, 1, 10.
 Festus dies 3, 2, 7 et 8. 3, 3, 2.
 Festi dies 4, 7, 13.
 Fibulae ferreae 4, 7, 17.
 Fidenae 2, 5, 1.
 Fidenates 2, 4, 19. 2, 8, 10.
 Fidere pernicaciae fugitiuorum 2,
 3, 17. virtuti suorum 2, 3, 19.
 fidens parum viribus 1, 1, 9.
 Fides acquisita 2, 5, 20. Aegyptio-
 rum suspecta 1, 1, 3. explorata
 3, 3, 4. iniuriarum 3, 3, 4. per-
 ta 2, 5, 30. popularium 3, 16, 1.
 remanentium 1, 5, 17. suspecta
 ciuibus 1, 8, 2. fidem adstringere
 2, 11, 7. alicuius excutere 1, 2, 6.
 facere 2, 5, 18. 27. 38 et 43. 2,
 23, 7. habere protectioni 1, 4, 11.
 Italicorum timere 2, 3, 16. serua-
 re 4, 5, 20 et 21. fide ea me-
 rere, vt etc. 4, 4, 2. sua et ipsi-
 rum metu exsolui 4, 7, 24.
 Fidelis et fortis eques 4, 7, 36.
 fideliozem melioremque habere
 4, 7, 37. fidelissimus dispensator
 3, 16, 3. fidelissimi equitum 2,
 8, 14. fidelissimos sibi subornare
 3, 16, 2.
 Fiducia fit Popillio Laenati 3, 17,
 9. magna copiarum 4, 7, 7.
 murorum 1, 1, 1. nauium 1,
 11, 21. nimia 2, 18, 2. societa-
 tis 2, 7, 4. victoriae 2, 10, 2. vrbis
 3, 6, 3. fiduciae species 2, 2, 5.
 fiduciam adferre 1, 11, 2. 2, 7,
 1. ex multitudine incrementum 2,
 5, 37. detrahare regi 2, 5, 33.
 facere reliquis 2, 7, 13. ostenta-
 re 3, 18, 1. fiducia concitati sunt
 2, 4, 1.

INDEX II.

Fixi pali ante portam 1, 5, 22.
Filius hortans 4, 6, 1. **Manlius** 4, 1, 41. filium contubernalem habere 4, 1, 11.
Filia inops 4, 3, 15. filiae Aristidis 4, 3, 5. tres insignes specie 4, 1, 10. filiarum dos 4, 3, 4. filias ob inopiam publice dotare 4, 3, 4. tres inops vix alit 4, 7, 37.
Fingere aequatam fortunam 2, 7, 13. sinxit litteras superuenisse 3, 11, 1.
Finire proelium 2, 7, 6. vitam laqueo 4, 7, 5.
Fines domesticae 1, 3, 8. nostri 2, 5, 9. Vbiorum 2, 11, 7. finium tutela 1, 3, 4 et 6. fines hostium vacuos infestare 1, 8, 4. Numidarum ingredi 4, 7, 18. finibus suis relictis 1, 8, 4.
Finitima gens 2, 11, 6. inter finitimos orta seditio 1, 8, 6.
Firma praesidia 3, 6, 1. firmior est Graecus miles 2, 3, 13. firmissima manus militum 2, 5, 42. firmissimae legiones 2, 3, 22. partes copiarum 3, 9, 4. firmissimos quosque delegit 1, 4, 7. id est, legionarios in cornibus collocare 2, 3, 4.
Firme palos defigere 2, 3, 17.
Firmatus cibo miles 2, 2, 8.
Firmum 4, 1, 24.
L. Flaccus Cos. 4, 1, 4.
Flagitare aquam 2, 7, 12. idem 4, 7, 22. signum pugnae 1, 10, 2. flagitam pugnā exitus manet 1, 10, 2.
Flagrare cupiditate pugnandi 2, 5, 22.
Flaminius 2, 5, 24.
Flamma adolescit motu 1, 5, 28. per flammam educere milites 1, 5, 27.
Flatu plena vela 2, 13, 11.
Flavius Fimbria 3, 17, 5.
Flectere ad montes exiguo circuitu 2, 5, 38. equum in orbem 4, 5, 4. iter 1, 4, 3.
Flexus varius 2, 5, 47.
Flumen auersum 3, 7, 1 et 4. Enipeus 2, 3, 22. Euphrates 3, 7, 4. Eurymedon 4, 7, 45. Hydaspes 1, 4, 9. Indus 1, 4, 9. interueniens 1, 6, 2. transeuntem

1, 7, 2. **Volturnus** 3, 14, 2. fluminis alueus 1, 5, 4. ripa 1, 5, 1 et 3. transitus 1, 7, 2. 2, 5, 23. vltus 3, 7, 2. flumini se adplicare 2, 2, 10. flumen liberare 1, 5, 3. 4, 7, 28. libere transgressus est 1, 5, 1. traicere habet 1, 5, 1. traiciendi occasio 1, 5, 3. transire 1, 4, 8. 1, 10, 3. transmittere 2, 5, 20. ex flumine aquantur 3, 7, 1. in flumine facere pontem 4, 7, 28. fluminum natura 2, 2, 7. vada pedibus traicere 4, 1, 1.
Flutium inmittere in castra 3, 7, 3. superare 1, 5, 2.
Foedatus habitus 4, 1, 28.
Foedus simulatum 3, 4, 6.
Folia arborum 4, 5, 18.
T. Fonteius Crassus 1, 5, 12. 4, 5, 8.
Fontes cuniculis auertere 3, 7, 2. fontibus abundans ciuitas 3, 7, 2.
Fore custodias remissiores cognouit 3, 3, 2. victoriam hostium respondent 4, 5, 14. foret capitali tibi 4, 6, 3. prospectus faciliior 3, 9, 3. quid rei 1, 2, 8. remissus 1, 1, 10. forent superati 2, 2, 13.
Fores domuum praefixae 4, 5, 23.
Forma eximia 2, 11, 5. formae insignis cerua candida 1, 11, 13.
Formati equites 2, 5, 33.
Formidinis atque fugae causa 4, 1, 4.
Fortē in horto ambulare 1, 1, 4.
Fortis eques 4, 7, 36. fortibus libertatem dare 4, 7, 24. fortes eos reddam 4, 1, 3. fortissimus miles 3, 16, 1. quisque pedum 2, 3, 3. fortissimi hostium 2, 3, 3. Macedonum 3, 3, 7. milites 1, 1, 9. 2, 5, 21. suorum 2, 3, 2. viri, muliebri veste tecti 4, 7, 33. fortissimis fundatur acies 2, 3, 4.
Fortiter adoriti hostem 2, 7, 9. dimicare 2, 6, 9. pati mortem 4, 5, 21. fortius dimicare 2, 6, 6. pugnare 2, 6, 3. resistere 2, 6, 10.
Fortitudinis praecipuae testimonium 1, 11, 3. 4, 5, 11.
Fortuna partium aequata 2, 7, 13.
Punici belli 2, 2, 11.

INDEX II.

- Forum Gallorum** 2, 5, 39.
Fossa deducta 1, 5, 4. in fronte percussa 3, 17, 5. ingentis magnitudinis 2, 5, 4. transversa 1, 5, 8. fossae iniectionis pontes 1, 5, 10. fossam ducere 1, 5, 10. facere 4, 1, 43. quindecim pedum fecit 1, 5, 9 et 10. et aggerem intelluere 3, 7, 4. super fossam iniectionis pontes 3, 9, 9. fossa circumdatus 1, 5, 20. intercludere accessum 3, 9, 9. fossae latitudinis ampla 2, 3, 17. similes 1, 5, 11. triplices 1, 5, 11. fossas complere lignis 3, 17, 7. implere 3, 17, 6. fossis intercideret vias 1, 5, 5. supericere frondes 1, 5, 11. fouere militem ignibus, oleoque et cibo 2, 5, 23.
Frangere delicioris vsus vasa 4, 1, 1. peruicaciam obstinatorum 2, 9, 3. fracta porta 3, 3, 6.
Fragor pontis abrupti auditus 4, 13, 5.
Frater occisus erat 2, 9, 2.
Fraus Graecorum 4, 7, 22. fraude concupiscere victoriam 2, 4, 1.
Fremitus equorum 2, 5, 31. cum fremitu mulos agere 1, 8, 9.
Fregna detracta 2, 8, 9.
Frequens oppidi pars 3, 9, 2. iter 4, 1, 1. frequentes prouocant 3, 10, 6. excursionses 2, 5, 30. frequentior mugitus 1, 5, 26. frequentia proelia 2, 3, 9. frequentiores ignes 1, 1, 7.
Frequenter idem facere 2, 4, 14. superatus virtute 2, 5, 30. transire ad Romanos 3, 16, 2. frequentius vexari 1, 3, 9.
Frequentia hostilis 1, 5, 23.
Fretum Siculum 1, 7, 1. freti angustiae 1, 4, 13. fretum custodire 1, 4, 11.
Frigus maximum 2, 5, 23. frigore exanimatus 4, 6, 3. frigora et imbres pati 4, 1, 1.
Frigidior solio dies 1, 4, 7.
Frondes fossis supericere 1, 5, 11.
Frons aciei 2, 2, 12. prima 2, 3, 16. 2, 4, 17. stipata 2, 3, 2. vacua 2, 3, 8. in fronte percussa fossa 3, 17, 5. proflire 4, 1, 8.
Fructus intacti 4, 3, 13. pro fructibus locorum pretium solui 2, 11, 7.
Frustrum oppidanorum exhaustum 3, 4, 3. frumenti vestigia 3, 15, 5. frumentum compellere in forum 3, 15, 6. in stationes conferre 3, 4, 1. reliquum habere 3, 4, 1. reportare 3, 2, 9. frumento defici 3, 15, 4. frumenta deponere apud aliquem 3, 4, 6. reliqua habere 3, 4, 6.
Frustratum egressa iumenta incipere 3, 2, 9.
Frustrarii sacci 3, 2, 8.
Frustra conari 2, 4, 2. obsidere oppidum 3, 6, 4.
Frustrari aliquem 2, 5, 34. Lacedaemonios ignibus factis 3, 11, 5. frustratum robur exercitus 2, 3, 3.
Fuga capeffitur vbique, nusquam pugna 2, 4, 7. simulata 2, 5, 1. 8. 24 et 37. 3, 10, 4 et 5. fugae simulatio 3, 9, 4. atque formidinis causa 4, 1, 4. spatium concessum 2, 6, 2. viam dare 2, 6, 5. fugam maturare 2, 6, 8. mentiri 3, 10, 7. moliri 1, 1, 7. 2, 4, 2. simulare 2, 5, 6 et 12. 3, 10, 6. sibi tutam arbitratu 2, 13, 3. in fugam dilapsus 3, 8, 3. verti 2, 4, 6. 4, 7, 28. fuga elapsus 2, 9, 7. illorum inquinari 1, 9, 3. sibi consulere 2, 3, 3. de fuga cogitare 2, 2, 14. 3, 17, 7.
Fugare ex insidiis dissipatos 2, 5, 19. hostem 2, 1, 4. Romanos 3, 17, 8. fugantur sui 2, 1, 13. fugati caesique 2, 5, 10. fuitque 2, 3, 1. hostes in altero cornu 2, 7, 10. turpiter milites 4, 1, 24. fugatae fusaeque copiae 2, 4, 1.
Fugere Caesarem 2, 3, 16. ex acie 2, 8, 14. ex Gallia in Britanniam 2, 13, 11. insequentem 2, 5, 44. per Pomptinum agrum 2, 6, 1. fugiunt ipsi quoque reges 2, 1, 14. fugiens 1, 2, 1. Mithridates 2, 1, 12. pecuniam sparsit 2, 13, 2. fugientis speciem praestare 3, 10, 2. fugientem inlequi 2, 5, 24. fugientibus vsque ad perniciem instant

INDEX II.

stant 2, 6, 10. fugientes adgre-
di 2, 6, 3. auide insequi 3, 10, 1.
pro desertoribus caedere 4, 1, 29.
Fugitiui Italicae gentis mixti 2, 3,
17. fugitiuorum bellum 2, 4, 7.
2, 5, 34. fugitiuis loco cedere 4,
1, 26.
Fulgor galearum 2, 3, 14.
Fulmen decidit in castra 1, 12, 10.
excussum ante nauem 1, 12, 12.
Cn. Fuluius 2, 5, 9. Q. 4, 1, 44.
Flaccus Censor 4, 1, 32. Procos.
4, 7, 29. Imperator 2, 5, 8. No-
bilitor 1, 6, 1. 1, 11, 2. Romanus
dux 2, 5, 21. Fulvio et Postumio
scribere 1, 8, 3. Fuluium mouere
senatu 4, 1, 32.
Fumus obortus 3, 10, 5. fumo in-
terdiu significare 2, 5, 16.
Fundator fortissimis acies 2, 3, 4.
Fundere agmen 2, 5, 39. disipa-
tos ex insidiis 2, 5, 19. exerci-
tum victorem 2, 2, 11. hostem
2, 1, 8. 2, 4, 7. Lacedaemo-
nios 2, 5, 42. et exuere praeda
hostes 1, 6, 3. multitudinem
ingentem 4, 7, 43. fudit cir-
cumuentos a lateribus 2, 3, 12.
partes lunata acie adgressus 2, 3,
4. fusus Hasdrubal 4, 7, 15.
fusi acie 2, 13, 1. ad Cannas
4, 5, 7. Carthaginenses 2, 5,
11. fugatique Afri 2, 3, 1. fu-
sae fugataeque copiae 2, 4, 4.
Fusiores ripae 1, 1, 6.
Funditores interponere centuriis 4,
7, 27.
Funes et molas ferre 4, 1, 6. effi-
cere 1, 7, 3.
Fungi muneribus 4, 1, 31.
Funeribus ornari 1, 12, 5.
Furari ligna 4, 7, 8.
in Furto comprehensus 4, 1, 16.
furta bellorum 2, 5, 31.
Furtim 1, 5, 9.
Furcis inponere vasa militum 4, 1,
7.
Furare perniciofa seditione 1, 9, 2.
2, 5, 18.
Furialis habitus 2, 4, 18.
L. Furius 1, 1, 11. 1, 5, 13. Agrip-
pa Cos. 2, 8, 2. M. Furius Ca-
millus, Tribunus militum 2, 8,
5.

Fusti percutere decimum quemque
4, 1, 34.

G.

Gabii 3, 3, 3.
Gabini 3, 3, 3.
Gabinorum principes 1, 1, 4.
in Galea oblata aqua 1, 1, 7. ge-
learum fulgor 2, 3, 14. galeae
protegere 2, 3, 14.
Galeati et discincti centuriones 4,
1, 27.
Galericulis gladiisque armare singu-
los 4, 7, 29.
Galero et chlamyde ornatus 3, 2,
11.
Galli 2, 4, 5. 2, 5, 10 et 34. 2, 6,
1. 2, 13, 1. 3, 15, 1. 3, 17, 6.
et Samnites 2, 1, 8. auxiliares
2, 3, 16. 3, 16, 2. Gallorum du-
ces Castus et Gannicus 2, 4, 7.
exercitus 1, 8, 3. 3, 17, 7. fides
1, 2, 6. Forum 2, 5, 39. mer-
cenarii 3, 16, 3. multi caesi 3,
17, 7. quadrigae 2, 3, 18. sta-
tiones fallere 3, 13, 1. in Gal-
lorum manus incidere 4, 5, 4.
Gallia 2, 1, 16. 2, 13, 11. 3, 7, 4
et 6. 4, 3, 14. Galliae 1, 1, 8.
Gallica via 2, 6, 1.
Gannicus et Castus duces Gallo-
rum 2, 4, 7. Gannici factio 2, 5,
34.
Gastron Lacedaemonius 2, 3, 13.
Gaudere aliqua re 1, 11, 19.
in Gaudium effusi 2, 5, 12. gaudio
impulsus 3, 10, 3.
Gelo, Syracusanorum tyrannus 1,
11, 18.
Gens auida vini 2, 5, 12. finitima
2, 11, 6. Italica 2, 3, 17. Valeria
4, 1, 30. vniuersa 2, 11, 5 et 6.
gentis caput ciuitas 3, 6, 3. gen-
tes ceterae 4, 1, 14.
Gentilis velocitas 2, 5, 31.
ad Genua alicuius pronolui 4, 1, 39.
Genus explorandi aliud 1, 2, 6. ma-
teriae aliud 1, 5, 2. omne anima-
lium 4, 5, 18. pecudum 4, 7, 20.
ordinationis 2, 3, 7. telorum 2,
3, 20. generis omnis sequelae 2, 4,
8. generis equitum praeualere 2, 5,
33. Strategematon vti 1, 11, 13.
genera circumsperta prol. 1.

Ges

I N D E X I I.

Gerere bellum 1, 4, 11. **aduersus**
Arcadas 1, 11, 9. **Aristonicum**
 4, 5, 16. **Erythraeos** 2, 5, 15.
Hasdrubalem 2, 3, 4, 25, 4. **Il-**
lyrios 2, 3, 2. **Italiae liberandae**
caussa 4, 7, 25. **Iugurtham** 1, 8,
 8. **rem aduersus Thebanos** 2, 4,
 11. **gerendi similia facultas proli-**
I. gerenda sunt ante proelium
proli. I. gestum est proelium 2,
 6, 1. **gestae rei fama** 2, 10, 2. **res**
prosperae 2, 9, 7, 4, 3, 4. **gesta-**
rum rerum scriptores proli. I.
Gestu et voce expositulare a terra
 4, 1, 33. **signum dare** 2, 7, 14.
Germani 1, 1, 8. 1, 3, 10, 2, 5,
 34. **Germanorum aduentus** 2,
 5, 20. **dux Arminius** 2, 9, 4.
rex Ariouistus 1, 11, 3, 2, 1, 16,
 4, 5, 11. **Germanos inclusos emit-**
ti iussit 2, 6, 3.
Germania 4, 7, 8.
Germanici cognomen merere 2,
 11, 7.
Gisgonis filius, Hasdrubal 1, 3,
 5.
Gladus cruentus 2, 4, 1. **excidit**
vagina 4, 5, 17. **recuperatus** 4, 5,
 17. **strictus** 2, 5, 27, 2, 8, 12, 4, 7,
 39. **gladii scuraque a tergo aptata**
 3, 9, 3. **gladios stringere** 4, 5, 7.
tradere 2, 5, 27. **gladiis armare**
singulos 2, 7, 29. **petere ora**
oculosque 4, 7, 32.
Gladiator staturae contemptae 4, 7,
 5. **gladiatores quatuor et septua-**
ginta 1, 5, 21.
Glaucias 4, 5, 1.
Gloria proelii praesentis 2, 4, 1.
virtutis 1, 11, 3, 4, 5, 11.
Gracchus (Ti.) 4, 7, 24.
Gracilis et robustus (equus) 1,
 10, 1. 4, 7, 6.
Graecia 1, 4, 6.
Graecus miles 2, 3, 13. **Graeca**
vrba 3, 5, 3. **Graeci** 2, 3, 6.
Graecorum fraus 4, 7, 22. **mos**
 3, 2, 6. **quatuordecim millia**
 4, 2, 7.
Grande pondus auri 4, 3, 2. **gran-**
des eligere 4, 1, 3.
Gratia ciuitatis defendendae 3,
 10, 5. **exercitationis** 3, 2, 1. **lo-**
corum 1, 1, 5. **ostendendae si-**
duciae 3, 18, 1. **recidendi in-**

pedimenta 4, 1, 7. **signi reci-**
plendi pugnare 2, 8, 1. **gratias**
agere alicui 2, 11, 4, 3, 16, 3,
 4, 5, 6, 4, 7, 6.
Gratissimus regi 1, 8, 7.
Gratificari Hannibali 3, 16, 1.
circa Gratulationem morari 4, 7, 43.
Grauis oratio 4, 5, 1. **repletusque**
reperitis 2, 5, 14. **grauae vulnus**
 2, 7, 13. **grauae carne** 2, 5, 13.
naues 2, 3, 24. **grauissima siti ad-**
fectus 1, 7, 7.
Grauari belli incommodo 3, 11, 2.
Grex camelorum 2, 4, 12. **equi-**
tum 2, 5, 30. **greges asinorum**
ac bouum 2, 4, 20. **plurimi ar-**
mentorum 2, 5, 13.
Gregalis fecit hoc perite 3, 13, 6.
miles 3, 9, 3. **quidam occisus**
 2, 4, 9. **gregalem equo inponere**
 4, 6, 2. **gregales pedites** 4,
 1, 31. **gregalium portio** 4, 3,
 12.
Gubernaculis cursum dirigere 3, 13,
 6.
Gubernatoribus tabellae dedit signa-
tas 1, 1, 2.
Gymnici ludi 2, 11, 1.

H.

Habernae effusae 2, 5, 31.
Habere aduersa castra 2, 5, 29.
alam instructam armis 4, 1, 28.
aliquos suspectos 2, 11, 2, 3, 16,
 5, 4, 7, 22 et 23. **amplum nume-**
rum equitatus 2, 3, 17. **castra co-**
minus 2, 1, 6. **in agro** 3, 18, 1.
in conspectu 2, 5, 23. **locis cam-**
pestribus 2, 12, 4. **prope ab Or-**
chomeno 1, 11, 5. **cibaria in**
decem annos 3, 5, 2. **classem du-**
centarum nauium 2, 5, 46. **cla-**
ues portarum penes se 4, 7, 22.
concilium 2, 9, 5. **copiam nau-**
ium 1, 7, 2. **pontis faciendi**
 1, 5, 4. **copias** 4, 7, 20. **de-**
nos ordines in latitudinem 2,
 3, 22. **duos exitus** 1, 5, 10.
elephantos in prima acie 2, 5, 4.
equitem fidelem 4, 7, 36. **equi-**
tes in auxilio 2, 7, 8. **equos pa-**
ratos 2, 5, 30. **exercitum** 1, 3,
 1 et 2, 2, 3, 16. **quietum** 2, 5,
 26. **transducendum** 1, 4, 7. **ex-**
erci-

INDEX II.

ercitus 3, 18, 1. exiguum numerum milium 2, 5, 3. exploratum 3, 5, 1. facultatem eligendi exercitus 4, 2, 2. recipiendi se 1, 5, 9. fibulas ferreas in sagulis 4, 7, 17. fidem profectioi 1, 4, 11. fiduciam copiarum suarum 4, 7, 7. in equestribus copiis 2, 5, 33. filium contubernalem 4, 1, 11. in contubernio 4, 1, 12. frumentum reliquum 3, 4, 1. frumenta residua 3, 4, 6. in animo depugnare 4, 4, 6. in auxilio Mandronem 3, 3, 7. instanti arbitrium 2, 3, 9. legiones in Cappadocia 1, 1, 6. litteras insutas 3, 13, 6. maiorem exercitum 2, 5, 19. militem paratorem ad pugnandum 1, 11, 11. milites ad pugnam constantiores 1, 11, 7. interritos 2, 12, 2. occultos 2, 5, 1. optimos 4, 5, 2. naues captivas 1, 4, 12. necesse decertare 1, 11, 2. noctem opportunam 2, 1, 13. non amplius etc. 2, 1, 14. 4, 1, 6. nihil praesidii 2, 7, 14. partem corporis aegram 4, 7, 37. parum praesidii 2, 11, 1. plures naues 2, 5, 44. plus praesidii in scuto 4, 1, 5. Pythiam meliorem 4, 7, 37. redeundum 3, 11, 1. Rhodios in auxilio 3, 9, 10. sagam ex Syria 1, 11, 12. secum Hannibalem 1, 8, 7. spatium transeundi 1, 4, 2. suspectam fidem 1, 1, 5. traicere flumen 1, 5, 1. transeundum 1, 4, 3. tiremen 4, 7, 19. tutum regressum in profunda 1, 3, 10. vicina castra castris 2, 5, 31. unam spem salutis 1, 5, 9. habet acies copias robustissimas 2, 3, 3. necesse erumpere 2, 13, 9. quisque quantum pecuniae 1, 11, 2. habentibus imperare 4, 3, 2. haberi non sine tacta custodia 2, 5, 30. habentur omnia στρατηγικὰ prol. 1. habitaculis classis occulte 3, 10, 8. virgo custodia summa 2, 11, 5.

Habile onus 4, 1, 7. habilioribus suis eos detentos tradit 4, 7, 42.

Habitus armatorum 3, 8, 3. ca-

ptiuorum 3, 8, 2. 4, 7, 44. foredatus 4, 1, 28. furialis 2, 4, 18. hostilis 4, 7, 23. Illyriorum 2, 5, 10. languentium 2, 11, 2. Macedonicus 3, 2, 11. militum 2, 1, 6. Persicus 3, 8, 3. Romanorum 3, 2, 3. sacerdotum 2, 4, 18. servorum 1, 2, 1. socialis 4, 7, 12. Tuscus 1, 2, 2. venatorum 3, 3, 6. habitum superstantium agnoscere 4, 7, 45.

Habitare anguste 4, 1, 10.

Haerere in litoribus siccis 2, 13, 11.

Halys 1, 5, 4.

Hamilcar 2, 4, 17. dux Poenorum 3, 16, 2. Rhodinus 1, 2, 3.

Hannibal 1, 1, 9. 1, 3, 3 et 8. 1, 8, 7. 2, 2, 6. 2, 3, 7. 9 et 16. 2, 5, 13. 21. 22 et 27. 2, 6, 4. 2, 7, 7. 3, 2, 3. 3, 3, 6. 3, 6, 1. 3, 10, 3. 3, 14, 2. 3, 15, 3. 4, 1, 19. 4, 3, 7. 4, 7, 10. 25. 26 et 38. adhibet moenibus 1, 18, 1. dimisit boues noctu 1, 5, 28. habet castra in agro 3, 18, 2. iussit elephantum sub aure vulnerari 1, 7, 2. non par Fabio 1, 8, 2. obsidens 4, 5, 20. se a transfugas vitus 3, 16, 4. Hannibalis castra 2, 9, 2. dolis frustra tentari 4, 7, 38. praesidium 3, 9, 2. frater Hasdrubal 1, 2, 9. 1, 5, 19. Hannibali gratificari 3, 16, 1.

Hanno 2, 3, 1. Carthaginienfium Imperator 3, 16, 3. clausus ab hostibus 1, 5, 27.

Haruspices respondent 4, 5, 14.

Hasdrubal Poenorum, dux 1, 1, 9. 1, 5, 12. 2, 1, 1. 2, 3, 8. 2, 3, 4. 2, 5, 4. 2, 9, 2. 3, 17, 1 et 3. 4, 3, 8. 4, 5, 8. 4, 7, 4 et 18. frater Hannibalis 1, 2, 9. 1, 5, 19. fufus 4, 7, 15. Giskonis filius 1, 3, 5. Hasdrubalis caput 2, 9, 2.

Hastae erectae 2, 4, 20. septenae quaternorum pedum 4, 7, 29. hastis praefixa capita 2, 9, 3.

Hastati 2, 3, 16. 2, 5, 4. hastas subducere ordinibus 2, 4, 2.

Haurire merum 2, 5, 12.

Mellespontus 1, 4, 7. 2, 5, 44.

Hennae praesidium 4, 7, 22.

Hen-

INDEX II.

Hennenses 4, 7, 22. Hennensium
Magistratus *ibid.*

Heracles 3, 10, 7.

Herbas alimentis praeripere 3, 15, 3.

Hermocrates Syraculanus 2, 9, 6. 4.
7, 42.

Hernici et Aequi hostes 2, 8, 2.

Hetrusci 1, 11, 1. 2, 5, 2. 2, 6, 7.
2, 7, 11. Hetrusca lingua 1, 2,
2. Hetruscum bellum 1, 2, 2 et 7.

Hetruscorum exercitus 1, 8, 3.

Hiberi 2, 2, 10.

Hiems facuissima 2, 5, 23. hiemem
sub tentoriis exigere 4, 1, 24.

hieme ducere exercitum 4, 6, 3.

Hiberna Campaniae 1, 9, 1. in hi-
berna suos reducere 1, 3, 5. in
hibernis naues aedificare 4, 1, 15.

Hibernare eodem loco 1, 9, 1.

Hilaritati et socordiae insidiari 3, 3,
2. hilaritatem sequitur socordia
3, 3, 2.

Himera ciuitas 3, 10, 3. Himeraei
3, 4, 4. decepti euentu 3, 10,
3.

Himilco, dux Poenorum 1, 1, 2,
3, 10, 5.

Hippias Atheniensis 2, 2, 9.

Hirtius Cos. 3, 13, 7. 3, 14, 3.

Hirtuleius 2, 1, 2. 2, 3, 5. legatus
Sertorii 1, 5, 8. perijt 2, 7, 5.

Hirtuleio tradere oppidum 4, 5,
19.

Hispania 1, 2, 5. 1, 5, 1. 8 et 19.
2, 1, 1. 2 et 3. 2, 3, 5, 2, 5,
14 et 31. 2, 9, 2. 2, 11, 5, 3,
1, 2, 3, 14, 1. 3, 18, 1. 4, 1,
23. 4, 3, 4. 4, 5. 8. 4, 7, 42.

citerior 3, 7, 3. Hispaniae ciui-
tates 1, 1, 1. Hispaniam vastare
4, 7, 31. Hispaniae amissae 2,
10, 2.

Hispani 2, 4, 17. Asabricenses 4,
5, 19. constituuntur in dextro
cornu 2, 3, 1. emissi 2, 5, 31.

leues, aptissimi ad furta bello-
rum 2, 5, 31.

Historiarum corpus prol. 1.

Homericus versus 2, 3, 21.

Homo ingentis staturae 1, 11, 10.
hominum corpora coloratiora 1,
2, 9.

Honesti missione exauctorare 4, 6,
4.

Honeste natus *ibid.*

Honor verborum 3, 16, 1. hono-
res deferuntur ei 4, 5, 6. hono-
ribus renuntiare 4, 5, 6.

Hora diei sexta 2, 1, 2. tertia 2, 5,
31. quinta 2, 13, 7. septima 2,
1, 1. horis certis suspendere 4,
7, 34.

Horatius Caelus 2, 13, 5.

Hordeum ex Scto datum est velut
relegatis in Siciliam 4, 1, 25.

iussit dari reliquis 4, 1, 37.

Horrea circumduxerunt captiuos 3,
15, 4.

Horror camelorum 2, 4, 12.

Hortari aliquem, vt etc. 2, 7, 9.
4, 7, 15. milites 4, 5, 10. hor-
tans filius 4, 6, 1.

Hospites iugulati 1, 9, 1.

Hospitium laxius accipere 4, 1, 10.
hospitio matris familias vti 4, 1,
10.

Hostis auocatus 1, 5, 27. cauendus
et obprimendus est prol. 1. cir-
cumductus 2, 2, 13. confternatus
1, 12, 3. delusus imagine 1, 5,
22. exceptus 2, 3, 10. exhaustus
2, 3, 15. fatigatus 3, 17, 2. illu-
stris et conspicuus 2, 1, 12. in-
compositus 2, 1, 5. inops com-
mercio laborat 2, 5, 14. impari-
tus 1, 4, 13. inrequietus 2, 9, 1.

insequens 2, 3, 7. infomnis 2, 9,
1. instans 2, 5, 32. a tergo 1, 5,
1. perductus ad securitatem 3,
17, 3. in persuasionem 1, 4, 8.

praeualens equitatu 1, 8, 12.

vincendus est dolabra 4, 7, 2.

hostis excludendi causa 1, 5, 10.

hosti aduenienti castella dedere 1,
8, 11. alti maris facere fidem
2, 5, 43. dare viam fugiendi 4,
7, 16. infesta loca 1, 4, 1. in
subsidium venire 3, 11, 5. mi-
re aduersantia incommoda 2, 2,
7. hostem adgredi 1, 1, 11. euo-
care 2, 5, 3 et 22. fundere
2, 1, 8. infestare, et fatigare
2, 3, 16. lacessere 2, 5, 3. me-
dium caedere 2, 5, 33. mora fa-
tigare 2, 1, 8. persequi ad in-
ternecionem 4, 7, 15. hoste in-
tercluso euasit 1, 5, 8. hostes
aspernari 2, 4, 6. capiti et vici
4, 1, 24. conuersi 3, 17, 6.

usu 2, 1, 7. exclusi 1, 5, 1.

Fa-

I N D E X I I.

Falisci 2, 8, 3 et 8. Hernici et Aequi 2, 8, 2. incolumes 4, 7, 17. inhibere tela 1, 4, 1. inveniendi 1, 5, 16. inuelli temere 2, 3, 14. obuii 4, 1, 29. ordinati procedunt 2, 3, 4. securi 2, 3, 12. subiecti 2, 2, 4. submouentur ignibus 1, 5, 2. tenebant fluminis ripam 1, 5, 3. tergum eius in itinere prementes 1, 6, 2. terga verterunt 1, 11, 10. victi bello 2, 11, 7. vniuersi 1, 4, 9. Volsci et Latini 2, 8, 5. hostium acies auerfa 2, 2, 12. ordinata 2, 1, 14. tota 2, 3, 3. aciem turbare 2, 3, 16. aditus interseptus 1, 5, 11. aduentus 2, 5, 16, 3, 12, 2. agmen 1, 2, 8. castra 1, 1, 7, 2, 5, 18. 25 et 29. 3, 7, 3. classis 4, 7, 9. 10 et 12. consilia excipere 3, 16, 4. discutere 4, 7, 31. copiae 2, 5, 2. copias cingere 2, 3, 6. duces trucidare 4, 5, 4. equitatus 2, 4, 12. 4, 7, 29. exercitus 1, 4, 8. 2, 2, 8 et 10. explorator 4, 7, 7. exploratores 3, 16. 4. feminae 3, 2, 7. spes vacui 3, 8, 4. fortissimi 2, 3, 3. incurfus 1, 5, 11. 4, 1, 8. impetus 2, 3, 3. manus ingens 1, 5, 8. multo maior 1, 10, 3. multitudo 1, 5, 18. 2, 2, 10. naues multae 4, 7, 12. nauibus obrutus 1, 5, 7. occurfu prohibitus 1, 4, 10. oculi 2, 2, 12. partes infirmissimae 2, 3, 4. persuasio 1, 5, 3. praesidia 3, 13, 6. 3, 15, 5. 4, 5, 7. probis coacti 1, 11, 1. quadrigae 2, 3, 17. refugia nudare 1, 3, 10. regni caput 1, 8, 12. statio 1, 2, 5, 2, 5, 33. stationes 1, 4, 7, 1, 5, 12 et 16. 4, 5, 8. terga 2, 4, 2 et 6. 2, 5, 23. victoriam fore respondent 4, 5, 14. in hostium copias incidere 4, 5, 16. hostibus cedere loco 4, 1, 13. concedere victoriam 3, 8, 3. inuicere necessitatem 2, 1, 12. metus iniectus 2, 4, 11. nuntiare de victoria 4, 7, 15. hostes fundere 4, 7, 1. insequi 1, 4, 2. inuadere 4, 5, 3. lacessere 1, 10, 2. obsidere 4, 7, 33. subiicere ditioni 1, 3, 10. inpedi-

ditos religione vincere 2, 1, 16. infsecutos eo perducere 2, 5, 1. intentos praedationi clausit 1, 6, 1. in hostes medios inrumpere 4, 5, 4. de hostibus distringendis 1, 8, 1. Hostilis cruor 1, 12, 4. equitatus 2, 9, 6. 3, 17, 5. habitus 4, 7, 23. frequentia 1, 5, 23. nauis 2, 3, 24. hostile bellum 1, 3, 8. litus 4, 1, 33. hostilia agitantur 1, 2, 6. consilia 1, 8, 9. praesidia 3, 10, 8. spolia 4, 7, 35. Huc vsque lectorem perducere 3. Praef. Humanitatis oblatae spes 3, 11, 1. Humeros exserere 2, 1, 3. Humus adgesta 1, 5, 5. nuda 4, 3, 8. humo et frondibus tactus pons 1, 5, 11. Humida ligna 3, 10, 5. Humilis locus 3, 7, 3. Hydaspes flumen 1, 4, 9.

I.

Iacent strati in modum defunctorum 2, 5, 12. iacentium scuta 2, 5, 27. Iacere semina in praeparatum locum 3, 15, 3. tela intra muros 3, 6, 7. Iactare crura ad sudorem 4, 7, 34. panem in hostem 3, 15, 1. Iactus amphorarum 4, 7, 9. Iactura paucorum locum capere 4, 6, 1. Iaculis exerceri 3, 5, 3. Iaculari amphoras pice et taeda plenas 4, 7, 9. vascula viperis plena 4, 7, 10. Iam pridem 3. Praef. Iapydes 2, 5, 28. Ibi praesidio tenere castella 1, 8, 11. Ictus vnus 2, 5, 41. Idem transitus manet 4, 7, 28. eminentibus faciendum 1, 1, 4. audendi fecit exemplum 1, 7, 2. eadem persuasio 1, 4, 8. idem censere 4, 7, 22. denuntiare omnibus 1, 1, 1. facere aduersus Pompeium 2, 3, 11. flagitare 4, 7, 22. illud (iter) remensur 3, 11, 4. eodem consilio celare 1, 1, 9. die pugnare, quo etc.

INDEX II.

- etc. 2, 11, 7. locò hibernare 1, 9, 1. easdem stationes 1, 1, 9. easdem (cohortes) lacerare 1, 10, 1. eodem perducì iussit quosdam 3, 8, 2.
- Ideo incustoditus mons 1, 5, 21.
- Idoneus locus 4, 6, 1. idoneum tempus 3, 16, 3.
- Iecur calidum 1, 11, 14.
- leivnus exercitus 2, 1, 1. 2, 5, 23.
- Ignarus 1, 1, 6. 2, 1, 8. ignarus rei 1, 1, 11. 1, 5, 13. 1, 11, 7. ignari locorum 2, 5, 7.
- Ignavus adagere crucibus 4, 7, 24.
- Ignaviam exprobrare 4, 1, 1.
- Ignis conceptus 2, 4, 15. 4, 7, 40. subiectus 1, 5, 28. ignem excutere lapidibus 1, 12, 10. iniicere 2, 5, 29. subicere acervis 3, 10, 5. ad ignem residere 4, 6, 3. igne nocte significare 2, 5, 16. siccata coria 4, 5, 18. ignes facti per tota castra 1, 5, 22. 3, 11, 5. frequentiores 1, 1, 7. multi 2, 12, 4. totidem ardent 1, 1, 9. excitare 2, 5, 17. fieri iussit 1, 5, 3. 3, 11, 5. multos facere 1, 5, 24. ignibus fouere militem 2, 5, 23. submouentur hostes 1, 5, 2.
- Ignobiles reliqui 2, 11, 3.
- Ignominiae verecundia pressus 4, 1, 13. ignominiam damnationis vlscisci 1, 8, 1. deprecari 4, 5, 2. redimere 4, 1, 21. vereri 4, 5, 17. per ignominiam occidere aliquem 4, 1, 33. cum ignominia dimittere legatum 4, 1, 37.
- Ignorare virtutes alicuius 4, 7, 36.
- ignorari aduentum existimant 2, 5, 16.
- Ignota loca 2, 5, 6. 4, 2, 8.
- Illecebra 2, 5, 38. 2, 13, 6.
- Illegetum animos excitare 4, 7, 31. legati *ibid.*
- Illac penetratum oppidum 3, 9, 5. venire 1, 1, 6.
- Illic agere 1, 8, 12. latet agmen hostium 1, 2, 8. aliquid insidiarum 1, 2, 7.
- Illinc petenda est (aqua) 2, 7, 12.
- Illo proficisci 3, 11, 5.
- Illuc deuolare 3, 13, 8.
- Illustris et conspicuus hostis 2, 1, 12. verborum effectus proli. 1.
- Illyrius Ardy 2, 5, 19. Illyrii 2, 3, 2, 5, 10 et 19. 3, 6, 3.
- Imago vana 1, 5, 22.
- Imber continuus 4, 7, 30. imbres et frigora pati 4, 1, 1. imbribus verberari 2, 1, 15.
- Imitatio colentium 4, 7, 13.
- Imperare habentibus 4, 3, 2. postsignanis 2, 3, 17. robustiori (equo) 1, 10, 1. 4, 7, 6. excentis, vt etc. 2, 5, 25. tribunis conferrent 1, 11, 2. imperavit agros vestari 2, 5, 11. equos duci circa arma 1, 11, 9. multos ignes facerent 1, 5, 24. signiferum cunctantem occidi 2, 8, 8. imperatum credidit sibi 1, 1, 1. ignem acervis subicere 3, 10, 5.
- Imperata facere 2, 5, 31. 4, 4, 1. obedient ad omnia 1, 11, 13.
- Imperator Caesar Domitianus Augustus Germanicus 1, 1, 8. 1, 3, 10. 2, 3, 23. 2, 11, 7. 4, 3, 14. Carthaginienfium Hanno 3, 16, 3. Fulvius 2, 5, 8. Hasdrubal 4, 3, 8. Imperatoris conditiones 2, 10, 1. Imperatori satisfacere 1, 9, 4. Imperatorem me mater peperit 4, 7, 4. destituere 2, 8, 13. relinquere 2, 8, 12. senem moribus esse oportet 4, 7, 3.
- Imperatoria praecepta 2, 6, 10.
- Imperium deferre alicui 2, 6, 2. detrahare 4, 1, 22. infestare 2, 11, 4. rumpere 1, 10, 2.
- Imperioso cognomen fuit Maudio 4, 1, 10.
- In adiutorium exire 2, 5, 11. aduentum legionum trahere bellum 1, 8, 5. angustias freti euasit 1, 4, 13. decem annos cibaria habere 3, 5, 2. auxilium superuenire 2, 5, 45. ciues coalescit concordia 1, 10, 4. diem proximam moliri fugam 1, 1, 7. diuersum auocatus 1, 5, 1. 4, 5, 9. fines aditus sunt 1, 4, 4. gaudium effusi 2, 5, 12. Hispaniam 1, 3, 5. horam tertiam diei seruatum silentium 2, 5, 31. illam diem terra marique victor 2, 2, 11. Italiam versus 1, 4, 11. latitudinem habere ordines

INDEX II.

- dines 2, 3, 22. lignationem exire 1, 5, 3. modum defunctorum strati 2, 5, 12. Lunae 1, 5, 1. maiorem vexare 2, 5, 13. morem Romanorum armari 2, 5, 31. ordinem densum strui 1, 5, 5. posterum 1, 1, 7. prouerbium tractum 4, 1, 7. quantum poterat 3, 13, 8. quintant horam continuit suos 2, 13, 7. rabiem efferare hostes 2, 6, 7. exardere 2, 1, 10. reliquum 1, 9, 4. sationes conferre frumentum 3, 4, 1. spectaculum resolui 1, 5, 16. terram desigere palos 2, 3, 17. Troezena emitte liberos 1, 3, 6. armis esse 1, 1, 8. concione pronuntiare 1, 11, 6. conspectu habere castra 2, 5, 23. desperatione esse 3, 17, 7. equis iuuenum species oblata 1, 11, 8. flumine. equites immittere 1, 4, 9. praesentia 2, 11, 4. propinquo 2, 5, 31. 2, 10, 2. proximo occultare 3, 10, 2. specie prol. 1. tempore 1, 1, 1. 2, 1, 3. Inbellis multitudo 3, 9, 3. turba 2, 4, 10. inbelles Sueuetani 3, 10, 1. suorum amolitus 2, 5, 19.
- Incalefcere inter moras decertandi 2, 1, 8.
- Incautus muris succedit 3, 17, 1. incautos cadere 2, 5, 1. obprimere 3, 11, 3.
- Incendere aduersarios 2, 1, 11. agros 1, 8, 4. castra 4, 7, 8. ligna humida 3, 10, 5. locum eruptionis aptum 1, 5, 27. omnia 2, 4, 15. 4, 7, 40. pontem 4, 7, 28. templum Dianae 3, 2, 5. vallum 1, 5, 2. materia exstruendum 1, 5, 8. materiis oneratum 1, 5, 1. uehicula taedae plena 2, 4, 17. incendi naues iussit 1, 11, 21. villas castellaque imperauit 2, 5, 11. incenditur filius 3, 8, 2. incensus agger 4, 1, 31 et 37. incensa ciuitas 3, 10, 5.
- Incendio confectum bellum 1, 2, 1. consumere classem 4, 7, 14. incendiis alimenta erant 2, 5, 29.
- Incidere in copias hostium 4, 5, 16. in manus Gallorum 4, 5, 4. in vada 2, 13, 10. Romanis in ora 2, 2, 7. incidit frigidior dies 1, 4, 7.
- Incipit resisti his 2, 5, 31. incipiens nox 1, 5, 12. 4, 5, 8. incipit bellum 1, 4, 11.
- Incitandus est ad proelium exercitus, 1, 1, 11.
- Inclinatus dies 2, 1, 5 et 13. inclinatum rem consilio restituit 2, 7, 1.
- Inclusus Sardibus Croesus 3, 8, 3. inclusi ad Thrasymenum 2, 6, 4. inclusos emitte 1, 5, 16. 2, 6, 3. inclusas columbas fame adicere 3, 13, 8.
- Incognitae ducibus viae 1, 2, 2.
- Incolis religiosum templum Dianae 3, 2, 5.
- Incolumis Consuli accessit 1, 5, 14. 4, 5, 9. exercitus 1, 1, 11. incolumi ipsi abire licet 3, 17, 3. incolumem exercitum reducere 1, 5, 13. perferre in castra 1, 2, 5. incolumes Canulium perueniunt 4, 5, 7. sunt hostes 4, 7, 17. suos in tuta perducere 1, 5, 17. incolumia reuerfa sunt 4, 2, 8.
- Incommodum fatigationi obicere 2, 2, 8. incommodo belli grauari 3, 11, 2. hoc eius usus 2, 1, 14. incommoda praedicta 2, 1, 4. hosti aduersantia 2, 2, 7.
- Incompositus hostis 2, 1, 5. 2, 10, 2.
- Inconsulte flagitare pugnae signum 1, 10, 2. pugnam exposcere 1, 10, 1. 4, 7, 6.
- Increpare factum 3, 12, 2.
- Increfcere illis fiduciam videt 2, 5, 37.
- Incumbere ad recipiendum signum 2, 8, 2.
- Incurfus aduersariorum 2, 1, 4. hostium 1, 5, 11. 4, 1, 8. primus 2, 5, 23.
- Incurfare aliquem a fronte 2, 5, 31. in proximos 2, 2, 10.
- Incusata patris facuitia 3, 3, 3.
- Incustoditus mons 1, 5, 21. incustodita vrbs 3, 2, 6. 3, 3, 1.
- Indagine operis partem completi prol. 1.

INDEX II.

- Inde eis vsus est 1, 10, 2. in ripam transiit 1, 4, 9. reuocatur exercitus 3, 18, 3.
 Indefensus portus 3, 10, 8.
 Indemnitas exercitus 2, 3, 9.
 Indicata militibus fraus 4, 7, 22.
 Indidem confertum proelium 2, 4, 5.
 Indigere sale 3, 14, 3.
 Indocilis rationis miles 1, 11, 13.
 Induciarum tempus 1, 5, 18. inducias inpetrare 2, 13, 8.
 Inductus similitudine 4. prol. induci adfirmatione 1, 1, 6. consuetudine 3, 2, 1.
 Induere milites armis 4, 7, 45.
 Indus flumen 1, 4, 9.
 Indorum rex, Porus 1, 4, 9.
 Industria facere castra ampliora 3, 17, 6. de industria 1, 4, 16. 1, 8, 5. 3, 10, 3. ex industria 2, 1, 9. 2, 3, 6. 3, 17, 1.
 Industrie fecit hoc 1, 2, 2.
 Inedia adfici 2, 5, 23. laborare 2, 1, 4.
 Inermis procedit legio 4, 1, 43. inermes cadere 2, 1, 6. quidam 3, 2, 10.
 Inertissimus quisque 4, 1, 8.
 Inesse illis videtur cura 2, 11, 3.
 Inexercitatus miles 2, 1, 9.
 Inexpugnabile oppidum 3, 6, 4.
 Inexpectata terra 3, 9, 7. vis 3, 11, 1.
 Infatigabiles spiritus 2, 1, 8.
 Infausta dimicatio 4, 7, 38.
 Infectum vinum 2, 5, 12.
 Inferior pars 3, 13, 6. inferius iter 1, 1, 6. vadum 1, 4, 10.
 Inferre bellum 1, 8, 12. iniuriam sociis 4, 1, 15. obsidionem prol. 1. signa 2, 1, 9. tantum terroris 2, 4, 6. inlatum damnum follertia 2, 5, 31.
 Infecta hosti loca 1, 4, 1. omnia 4, 5, 4.
 Infestare castra 1, 5, 3. hostem 2, 3, 16. imperium 2, 11, 4. legionem a tergo 2, 5, 31. oppida 3, 6, 1. Peloponnesum classe 1, 3, 9. vacuos hostium fines 1, 8, 4. infestari a Lacedaemoniis 4, 7, 13. barbarorum sagittis 2, 13, 7. naues instituit 2, 1, 18. regionem iussit 2, 5, 31.
 Infestissimi 3, 6, 6.
 Infinita multitudo sagittarum 2, 3, 15.
 Infirmi equi cauda 1, 10, 1. 4, 7, 6. infirmior viribus miles 2, 3, 1. infirmiora latera 2, 3, 2. infirmissimus quisque 1, 11, 18. infirmissimae partes 2, 3, 4. infirmissimos contra fortissimos ponere 2, 3, 3.
 Infirmantur ob hoc animi 2, 7, 5.
 Inflatu vtribus insidere 3, 13, 6.
 Inscutere iter 1, 5, 13. scilicet 1, 1, 11.
 Insiuit mare 1, 5, 7.
 Infractus inpetus 2, 6, 5.
 Infrequens tota legio refertur 4, 1, 46.
 Insulae more 1, 12, 5.
 Insulcire iumentum in auersam partem 3, 13, 4.
 Ingens cursus 3, 17, 7. exercitus 1, 8, 4. 2, 5, 4. numerus 4, 1, 1. 4, 7, 43. puluis 2, 2, 12. clades 4, 7, 25. copias alimentorum 3, 15, 4. latitudo 1, 5, 10. magnitudo 4, 5, 4. manus captiuorum 2, 9, 6. hostium 1, 5, 8. moles 1, 5, 5. multitudo 1, 8, 11. 2, 2, 10. 2, 3, 2. 4, 7, 43. naus 3, 2, 10. ingentis stature homo 1, 11, 10. ingentes aurae 2, 2, 7.
 Ingerere tela 2, 3, 17.
 Ingredi angustias 2, 5, 24. fines 4, 7, 18. ingressus iter 1, 2, 8. 1, 5, 8. siluam hostis 1, 6, 4. ingressi audius 2, 5, 16.
 Ingressum praebere 3, 7, 4.
 Inhabilis militiae 4, 6, 4. multitudo 2, 1, 14. inhabiles arcus 4, 7, 30.
 Inhaerere limo 2, 5, 6.
 Inhibere quadrigas 2, 3, 18. inhibere hostes tela 1, 4, 1. inhiberi 2, 5, 30. inhibetur postulatio pugnae 1, 10, 1.
 Iniicere decernendi necessitatem 2, 1, 12. ignem 2, 5, 29. iniectus merus hostibus 2, 4, 11. iniecti pontes fossae 1, 5, 10. super fossam 3, 9, 9.
 Inimicissimus Cyro 3, 3, 4.
 Iniquus locus 1, 1, 11. 1, 5, 11. 12. 13 et 14. 4, 5, 8. Xanthus 2, 5, 41. iniqua loca 2, 5, 10 et 36. 2, 7, 3. 4, 2, 8. 4, 5, 9.
 Ini-

INDEX II.

Iniquitas locorum 1, 5, 18, 24 et 28. 1, 10, 3. 2, 13, 4. iniquitates plenae conditiones 1, 11, 4. iniquitates loci 2, 4, 4.
Inire bellum 1, 1, 8. consilium deferendae Italiae 4, 7, 39. proelium 1, 11, 10 et 21. 2, 5, 33. ineunda pugna est 1, 12, 12.
Initium aestatis 3, 4, 6. noctis 1, 8, 9.
Iniungere iter militibus 4, 1, 1.
Iniuria prolationis 3, 16, 3. iniuriam inferre focis 4, 1, 15. iniuriarum fides 3, 3, 4.
Iniuste labori veniam paciscar pro. 1.
Iniussu Consulis 4, 1, 32. populi 1, 4, 11.
Inlaqueati eo sunt 2, 5, 4.
Inmanes nationes 1, 1, 8.
Inmensae difficultates 4, 2, 5.
Inmersi limo 2, 5, 7.
Inminere Africae 1, 2, 3. agmini excipiendo 1, 2, 7. occasionibus 2, 5, 22. pugnam nuntiauerunt 1, 8, 5. inminet collis 2, 5, 24. periculum 2, 11, 4. inminens castris collis 2, 4, 4. lunae defectus 1, 12, 8.
Inmiscere auxilia legionibus 2, 3, 21. centurionibus aeneatores 3, 9, 3. plerisque ex militibus 3, 2, 7. Poenos comitibus 3, 3, 6.
Inmittere copias in barbaros 3, 17, 7. equites in flumine 1, 4, 9. fluuium in castra 3, 7, 3. naues in Thebanos 4, 7, 19. turmas 2, 7, 8.
Inmorari pecuniae festandae 2, 13, 2.
Inmuniti adfuescunt periculis 4, 1, 19.
Innixus pedibus posterioribus 4, 7, 34.
Innoxia consuetudo 3, 2, 2.
Innumerus equitatus 2, 3, 14. innumerae hostium copiae 4, 2, 4.
Innumerabilis multitudo 2, 1, 14. 2, 2, 13.
Inobseruati specie negotiatorum 3, 2, 8.
Inops alit filias 4, 7, 37. filia 4, 3, 15. hostis commercio laborat 2, 5, 14.
Inopia aquae 3, 7, 2. commeatus 3, 5, 1. facit fidem destina-

tionis 2, 5, 38. necessariorum 3, 14, 4. inopiam effugere 1, 5, 28. perpeti 4, 5, 20. ob inopiam publice dotare filias 4, 3, 4.
Inopinantium terga 2, 2, 12.
Inopinatus 1, 4, 6 et 7. adpellit classem 1, 1, 2. inuadit 3, 1, 2. excursus 2, 3, 22. inopinata audacia 4, 5, 4. inopinatum bellum 1, 1, 8. proelium 2, 3, 14. inopinati et inualidi 3, 6, 4. ex inopinato adgredi 4, 7, 19.
Inordinatos adgressus 2, 5, 3. adortus 2, 5, 38.
Inpar duobus 2, 1, 3. equitatu hostium 2, 12, 2. numero 1, 5, 23. 2, 4, 3. Romanorum exercitui 1, 10, 1. 4, 7, 6.
Inparatus hostis 1, 4, 13.
Inpatiens morae 1, 3, 4.
Inpedire consilia 1, 8, 9. planiciem arboribus prostratis 2, 2, 9. regionem aluco 2, 3, 22. inpediri a dimicatione etc. 4, 7, 10. nulla lege 4, 1, 11. inpeditus hostis 2, 13, 1. inpediti religione hostes 2, 1, 16. inpedita portae claustra 3, 3, 5. ad inpedita ventum est 2, 3, 23.
Inpedimento est sibi ipsa phalanx 2, 2, 1. recidere inpedimenta 4, 1, 7. tormentaque 1, 5, 17. intersecta 2, 1, 11. vitima 1, 6, 1. inpedimentis onerari 4, 1, 7.
Inpellere animum in alacritatem 2, 5, 40. in proximas arbores vltiores 1, 6, 4. inpulsus gaudio 3, 10, 3.
Inpendere operam pro. 1. quadraginta amplius dies 1, 1, 6.
Inpetrare aliquid 3, 4, 3. inducias 2, 13, 8. inpetrari nullis precibus 4, 1, 43.
Inpetus elephantorum 2, 3, 16. factus 1, 4, 8. 4, 7, 39. infractus 2, 6, 5. militum 2, 2, 2. primus 1, 11, 6. 2, 3, 3 et 14. subitus 3, 2, 1. violentus 2, 1, 9. inpetum concitare 3, 1, 1. facere 1, 2, 5. 3, 9, 4. in focios retorquere 4, 1, 8. Scytharum sustinere 2, 8, 14. inpetu adgredi urbem 3, 1, 1. instinctus 2, 1, 3. in superiora euasit 1, 5, 2.

INDEX II.

- 5, 11. primo praeualere 2, 1.
 12. transilire in classem 4, 7.
 8. ab inpetu prohibere barbaros 1, 10, 4.
 Implere fossas 3, 17, 6. intervalia velicibus 2, 3, 16. moenia armatis 4, 7, 43. multitudinis speciem 2, 4, 6. plaustra viris 4, 7, 33. promissum 4. prol.
 Implicatam vado turrem capere 2, 5, 43. implicitae palis quadrigae hostium 2, 3, 17.
 Implorare ab exilio 3, 13, 1.
 Inponere gregalem equo 4, 6, 2. necessitatem alicui 1, 3, 8. vasa in fasciculos 4, 1, 7.
 Inprouisus accessit 3, 9, 6. incendit lucum 3, 2, 5.
 Inprouiso adoriri castra 3, 17, 2.
 Inprudens incidit in manus 4, 5, 4.
 Imprudens adpulit Ambraciam 2, 7, 14.
 Inprudentiâ suorum deductus 1, 5, 11.
 Impugnare nostros 1, 3, 10.
 Inquietare hostem 2, 5, 26. inquietatur exercitus 2, 2, 14. inquietati confectique statione ac pluuiâ 2, 5, 25.
 Inquinari fuga 1, 9, 3.
 Inrequietus 2, 9, 1.
 Inridentes commilitones 4, 6, 2.
 Parirus refugit equis ad Mithridatem 2, 5, 30. cum iactura repulsus 2, 4, 4.
 Inruere proximos agros 1, 5, 16.
 Inrumpere 3, 9, 1. Lydiam 1, 8, 12. auidē ad castellum 3, 17, 4. in medios hostes 4, 5, 4. per munimenta 2, 5, 26. per portas 3, 9, 5. vtrisque 2, 4, 4. inrupturus per alterum locum 1, 4, 4.
 Insalubres cibi 2, 5, 13.
 Inscius 1, 1, 9.
 Inscribere interiora vaginarum 3, 13, 5. medicamento manum 1, 11, 14.
 Insequi aliquem 2, 5, 34. castellanos 3, 9, 3. ceteros audius 1, 10, 3. fugientes auidē 3, 10, 1. hostes 1, 4, 2. insequens fugientem 2, 5, 24. hostis 2, 3, 7. insequentem fugere 2, 5, 44. insequentes auidē Celtiberi 2, 5, 8. detinere 2, 13, 5. insecutus auersos cecidit 2, 6, 5. plaustrum 3, 3, 5. insecuti temere oppidani 3, 10, 2. insecutos eo perducere 2, 5, 1.
 Insidere equis 2, 4, 5. 2, 12, 1. mulis 2, 4, 1. viribus 3, 13, 6. omnia superiora 4, 5, 10. insidet ei picus in capite 4, 5, 14. infedit hostis superiora 1, 5, 15. insidentes praecipitare 2, 4, 12.
 Insesta loca 2, 5, 32.
 Insidiae dispositae 2, 5, 29 et 39. 2, 9, 7. 2, 12, 2. praeparatae 2, 5, 35 et 44. verae 2, 12, 2. insidiarum aliquid 1, 2, 7. locus 2, 5, 37. metus 1, 5, 28. 2, 9, 7. insidias disponere 3, 11, 3. distribuire 2, 5, 19. providere 2, 5, 24. suspicari 3, 17, 9. tendere 2, 5, 31. in insidiis deducere 3, 10, 6 et 7. insidiis adpatere aliquem 2, 5, 30. de insidiis in itinere factis 1, 6, 1. in insidiis disponere manum 3, 16, 3. ponere electos 2, 5, 23.
 Insidiari alicui 1, 8, 5. ciuitati 3, 2, 5. hilaritati 3, 3, 2. insidiati ei classe 1, 4, 1. iuxta muros erant 3, 10, 5.
 Insidiatores dispositi 2, 5, 22. 3, 7, 3. eludere 1, 2, 8. ignem acervis subiecerunt 3, 10, 5. ab insidiatoribus excipi 2, 5, 11.
 Insidiōsa expeditio 4, 1, 43.
 Insignis formae cerua candida 1, 11, 13. insigne quiddam exemplorum prol. 1. insignes speciei filiae 4, 1, 10.
 Insignia abiecta 2, 1, 14. et arma Poenorum 4, 7, 12.
 Insolens successibus proeliorum 1, 3, 3.
 Insolentiae plaenae conditiones 1, 11, 4.
 Insomnis hostis 2, 9, 1.
 Inspectio vrbis 1, 1, 5.
 Instare 4, 7, 5. a tergo 1, 5, 1 et 5. 2, 5, 32. 3, 10, 5. alicui 2, 13, 7. castellanis 3, 9, 3. pertinaciter fugienti 2, 6, 10. instat P. Scipio 1, 3, 5. instant victores fugientibus 2, 6, 10. instans Fabius 1, 5, 28. pugna 1, 12, 7. instantem auertere 2, 13, 10. instandi arbitrium 2, 3, 9.
 Instinctus inpetu 2, 1, 3.
 Instinctu adsecutus est 2, 7, 12. In.

INDEX II.

- Instituere fossam** 3, 7, 4. **instituit** columbas illuc deuolare 3, 13, 8. **infestari** naues 2, 1, 18. **inmittere** equites in flumine 1, 4, 9. **producere** 1, 4, 8. **reducere** 1, 4, 5. **instituta** opera prol. 1. **instituti** in castris ignes 2, 12, 4. **instituta** conuiuia 3, 15, 6. **Institutum** est Ariouisto 2, 1, 16. **Instrata** iumenta centunculis 2, 4, 6. **Instruere** aciem 2, 1, 3, 2, 3, 12, 2, 5, 34. **in colle** 2, 2, 3. **pro vallo** 3, 17, 4. **triplicem** 2, 3, 20. **aliquem fallacia** 3, 3, 6. **classe** 1, 7, 3. **hostili habitu** 4, 7, 23. **consilium** alicuius 1, 8, 7. **ducem** prol. 1. **obpugnationem** 3, 10, 2. **obsessos** 3. **prol.** Pythiam pecunia 4, 7, 37. **quosdam habitu** Illyriorum 2, 5, 10. **scientiam** rei militaris prol. 1. **instrui** auxiliis 2, 12, 3. **instructus** comaeatibus 3, 5, 2. **ornatu** 3, 2, 4. **instructa** acies 2, 1, 2, 2, 3, 6. **armis** ala 4, 1, 28. **classis** 2, 5, 47. **instructum** castellum munitione 3, 17, 4. **instructos** suos ostendit 2, 5, 31. **instructissima** castra esculentis 2, 5, 14. **Instructionis** ordo 2, 3, 4. **Instructura** Macedonum 2, 3, 17. **Instrumenta** moliuntur 1, 1, 6. **Insuere** litteras venationi 3, 13, 3. **insutas** litteras habere 3, 13, 6. **Insula** Cypros 4, 7, 45. **paullo** remotior 1, 4, 9. **insulam** continenti iungere 3, 13, 6. **Insuper** 1, 11, 2, 2, 7, 7. 4, 1, 2, 4, 7, 36. **Insuperabiles** sunt vniuersos adgradientibus 1, 10, 1. 4, 7, 6. **Inuadi** fructus 4, 3, 13. **Integra** conscientia 1, 9, 3. **integri** excipiunt fessos 2, 3, 16. **integrae** vires 2, 1, 2 et 7. 2, 2, 14. **Intelligere** difficultatem 3, 6, 2. **maiores** manum esse 1, 10, 3. **viros** Consulum iungas 1, 1, 9. **Intemperanter** 2, 5, 14. **Intempesta** nox 2, 5, 12 et 25. 2, 10, 2. **Intempestius** postulatio 1, 10, 1. **Intenti** expectatione 1, 4, 9. **hostes** 1, 5, 16. **praedationi** 1, 6, 1. **intentior** ob exercitum 2, 5, 4. **Intentio** per haec auocata 1, 5, 18. **Intentata** militi silua 1, 2, 2. **Inter** angustias deprehensus 1, 5, 17. **bina castra** esse 2, 5, 33. **duos montes** 1, 5, 8. **difficultates** superandi amnis 2, 5, 20. **disimulationem** 1, 1, 5. **ipso** pugnare 1, 10, 4. **moras** decertandi 2, 1, 8. **se coniuurare** 4, 1, 4. **omissa ira** 1, 10, 4. **Intercidere** eum iussit 2, 13, 5. **vias** fossis 1, 5, 5. **Intercipere** iumenta 3, 2, 9. **intercipi** cum copiis 2, 4, 16. 4, 7, 41. **intercipiuntur** epistolae 1, 4, 13. **interceptae** epistolae 1, 8, 8. **intercepta** praefidia 1, 4, 13. **Intercludere** accessum fossa 3, 9, 9. **interclusus** hostis 1, 5, 8. **interclusi** hostes ab oppido 3, 10, 4. **Interdicere** vsum omnibus 4, 1, 6. **Interdiu** 2, 5, 16. 3, 3, 6. **Interest** vtriusque partis plurimum 2, 5, 38. **Interficere** aliquem 3, 16, 1. **manu** sua 4, 7, 39. **omnes** virilis sexus 1, 11, 6. **Pharnastanen** 2, 5, 37. **Romanos** 3, 3, 6. **interfici** ab hostibus 2, 8, 14. **in proelio** 4, 1, 46. **vniuersos** iussit 4, 7, 17. **interfecti** annulo potiri 4, 7, 38. **interfecta** impedimenta 2, 1, 11. **interficiendi** Gabinorum principes 1, 1, 4. **Interfluens** amnis medius 2, 5, 23. **Interemptus** Pyrrhus 2, 4, 9. **interempti** chlamyde ornatus 3, 2, 11. **Interfusa** acies proelio 2, 3, 14. **Interim** rex Munatius 3, 14, 1. **Interior** paullo scutati 2, 5, 31. **Interiores** litterae 1, 2, 6. **interiora** vaginarum 3, 13, 5. **Interitus** significatur 1, 12, 5. **vires** 1, 1, 10. **Interlucet** acies 2, 3, 16.
Y 3

INDEX II.

Intermitti aduersariis aduentantibus 2, 5, 16. intermissae stationes 1, 5, 16.
 sine Intermissione fieri 2, 5, 16.
 ad Internecionem caedi 2, 5, 24. persequi 4, 7, 15.
 Interpellant legati 1, 1, 10.
 Interponere sagittarios centuriis 4, 7, 27. interpositus exercitus 3, 10, 4. interposita passio 4, 7, 25. interpositum tempus induciarum 1, 5, 18. interposita spatia 2, 3, 22.
 Interpretatus est victoriam portendi 1, 12, 4. hoc pro metu 1, 10, 3.
 Interpretatione efficere, ut etc. 1, 12, 2.
 Interriti milites 2, 12, 2.
 Interrogari a militibus 4, 5, 3. interrogatus, quid etc. 1, 1, 12.
 Intersepere vias parietibus 1, 5, 5. interseptus hostium aditus 1, 5, 11.
 Intervalla modica 1, 5, 22. reliqua 2, 3, 17. velitibus implere 2, 3, 16.
 Interueniens flumen 1, 6, 2.
 Interuersae rationes 3, 16, 3.
 Intestina seditio 3, 6, 7.
 Inuisibilis oppidum 2, 3, 1.
 Intrare breuissimum spatium 2, 5, 38. castra 1, 5, 24. 2, 1, 2. 2, 5, 12. 4, 7, 7 et 42. fossam 1, 5, 9. munimenta 1, 11, 5. 2, 5, 4. 3, 17, 7. munitiones 1, 3, 4. muros iacere tela 3, 6, 7. noxam 2, 10, 1. palos recipere aciem 2, 3, 17. Panormum copias tenere 2, 5, 4. paucos dies 2, 5, 39. portas recipi 3, 2, 7. suorum ordines 2, 3, 10. vallum 1, 5, 11. 2, 1, 4.
 Intrare aditum 1, 4, 4. angustias munimentorum 3, 17, 5. castrum 3, 2, 9. portam temere 1, 5, 6. Peridem 2, 3, 6. urbem per alium 3, 7, 4.
 Introdúcere fortissimos Ephesum 3, 3, 7. introductus in concilium 3, 6, 6.
 Introitus urbis 3, 13, 6.
 Intromittere salem cupis conditum 3, 14, 3.
 Inuentibus procul species esset 1, 5, 22.

Inuadere aciem 2, 1, 14. castra 2, 5, 25. 2, 10, 2. equitarum hostium 2, 2, 4. hostem 1, 12, 3. 2, 7, 8. 2, 8, 8. 4, 5, 3. oppidum 3, 10, 2. portum cum strepitu 3, 9, 10. res 1, 9, 1. inuadit inopinatus 3, 1, 2.
 Inualidus ipse 4, 7, 20. inualidi et inopinati 3, 6, 4.
 Inuectus ad aliquos 4, 7, 23. in indefensum portum 3, 10, 8. inuecti temere hostes 2, 3, 14.
 Inuenire fatigatum cogitationibus 2, 5, 30. nihil praeter vnicum veru 4, 3, 6. quemque stantem 4, 1, 8. inueni qualem, talem reliqui 3, 12, 2. inuenta effugiendi occasio 3, 13, 2.
 Inuentio expleta 3. proli, inuentionis euentus proli. 1.
 Inuia equiti planities 2, 2, 9.
 Inuicem paulatim sinuare 2, 3, 7.
 Inuidia commilitonum 4, 7, 36. redigit eos ad modestiam 4, 5, 1.
 Inuitos ab Italia. extrahere 2, 3, 16.
 Inuitare hostem contemptu sui 2, 5, 44. inuitati quiete 2, 5, 31.
 Inulti moriuntur 2, 6, 2.
 Inundatio subita 3, 7, 3.
 Iphicrates, dux Atheniensium 1, 4, 7. 1, 5, 24. 1, 6, 3. 2, 1, 5. 2, 5, 42. 2, 12, 4. 3, 12, 2. 4, 7, 23.
 Ipse cum reliquis effugit 1, 5, 19.
 Ira et desperatio 2, 11, 1. inter se omisa 1, 10, 4.
 Ire iussit tribunos senumorum habitu 1, 2, 1. agasones 2, 4, 6. e nauibus velocissimam 3, 10, 8. ad laceffendos hostes 1, 10, 2. ad regem 1, 2, 3. it prima fortissima legio 1, 6, 1. euntium latera captiuis praetexuit 1, 4, 1. euntes strauit 2, 6, 4.
 Iter angustum 1, 4, 1. 1, 5, 8. breuissimum 1, 1, 6. frequens 4, 1, 1. longum 1, 5, 8. pedestre 2, 5, 42. quadridui 3, 1, 2. repetitum 1, 4, 3. totum 2, 13, 2. itineris labor 2, 2, 8. itineri signum dare 2, 13, 6. iter facere 4, 2, 1. flectere 1, 4, 3.

INDEX II.

3. inflectere 1, 5, 13. ingredi 1, 2, 8. maturare 1, 6, 3. sequi 1, 11, 16. iustum confiscare 2, 13, 7. tridui conficere 3, 11, 4. itinere desistere 3, 11, 5. Spartam petere 3, 11, 5. in itinere insidias facere 1, 6, 1. itinera magna 1, 4, 6. nota 1, 5, 5. occultata 1, 1, 9. itinerum compendia 2, 5, 31. duces 4, 7, 35. per itinera Africae deferta 1, 7, 7.
- Isaura oppidum 3, 7, 1.
- Id ipsi animi est 4, 5, 7. eo perducere hostes 2, 5, 1. eiusmodi fallacia 3, 3, 6.
- Ita factum est, ut etc. 1, 3, 5.
- Iraque sollicitus, ne etc. 1, 1, 6.
- Italia 1, 3, 3 et 8. 1, 4, 11. 1, 5, 5. 2, 9, 2. 4, 1, 44. 4, 3, 15. Italiae municipia 4, 7, 38. Italianam deferere 4, 7, 39. liberare 4, 7, 25.
- Italica gens 2, 3, 17. Italici nouissimi 2, 3, 16. Italicae partes 2, 3, 16. Italicorum fides 2, 3, 16.
- Iuba rex 2, 5, 40.
- Iubet aeneatores concinere 2, 4, 3. iussit epistolas reddi ciuitatibus 1, 1, 1. milites in litus egredi 1, 5, 7. inpetum fatere 1, 2, 5. ignes fieri 1, 5, 3. miliones abire cum mulis 2, 4, 5. naues incendi 1, 11, 21. prope-re adnuntiari 1, 9, 2. quosdam struere vallum 1, 5, 3. suos maturius uesci 2, 1, 5. procurrare aduersus aquam 1, 4, 9. sublidere 2, 3, 15. tribunos ire feruorum habitu 1, 2, 1. iusserunt virum ire ad regem 1, 2, 3. iussa militum pars subsistere 1, 4, 10. iusso commigrare edixit 4, 1, 10. iustum se responso Deum dixit 1, 10, 3. iussi equites decurrere 2, 2, 12. Poenirecedere 3, 10, 3.
- Iussa peragere 3, 9, 2.
- Iussu alicuius exire 3, 16, 4. facere aliquid 2, 7, 1 et 2. ducis diruere Rhegium 4, 1, 38. Lacedaemoniorum 1, 1, 10.
- Iudaeos adortus superauit 2, 1, 17.
- Iugum destinatum 4, 6, 2. natura munitum 1, 2, 8. occupare 4, 6, 2. suspectum 1, 2, 8. sub iugum mitti 4, 1, 19. iuga Callidromi 2, 4, 4. montium 2, 4, 3. tenere praesidio 2, 4, 4.
- Iugulati hospites 1, 9, 1.
- Iugurtha 2, 1, 13. 2, 4, 10. de Iugurthae captiuitate res parum processit 1, 8, 8.
- Iugurthinum bellum 3, 9, 3. 4, 1, 2.
- Iulianus exercitus 2, 3, 22.
- Iulius Ciuilis 4, 3, 14.
- Iumentum in auerfam partem infulcire 3, 13, 4. iumenta agere 3, 2, 8. frumentatum egressa 3, 2, 9. instrata centunculis 2, 4, 6. fassis frumentariis mittere 3, 2, 8.
- Iungere dolia 1, 7, 1. fortissimos Macedonum alicui 3, 3, 7. insulam continenti 3, 13, 6. pontes et fusiores ripas 1, 1, 6. se collegae 1, 1, 9. iungi Hannibali 1, 1, 9. pontem oportet 4, 2, 1. iunctus Liuii et Neronis exercitus 1, 2, 9. sanguine alicui 4, 1, 31. iunctae a latere naues 1, 4, 12. paludes campis 2, 5, 6. vires 1, 1, 9. iuncta cum Pompeio castra 2, 1, 3.
- Iunius Dictator 2, 5, 25. D. Cos. 4, 1, 20.
- Iupiter Deorum maximus 1, 12, 12.
- Iurare se victores redituros 1, 11, 1.
- Iurgium dirimere 3, 2, 10.
- Ius dicere 4, 5, 14. iuris Atheniensium Cherronesus 1, 4, 13.
- Iureiurando primo facti milites 4, 1, 4.
- Iustum iter 2, 13, 7. nihil expectare 1, 11, 4. proelium 2, 7, 8.
- Iustitiae fama 2, 11, 7.
- Iuuenes similiter adfectos admonere 1, 10, 1. 4, 7, 6.
- Iuuentus iaculis et sagittis exercetur 3, 5, 3.
- Iuxta collem 2, 3, 14. litus 1, 4, 1. muros 3, 10, 5. oppidum ponere 3, 10, 5.

L.

Laberius 1, 5, 15. 4, 5, 10.

Labi equis 1, 5, 16. lapsa disciplina 4, 1, 2.

Y 4

T. La.

INDEX II.

T. Labienus, C. Caesaris legatus 2, 5, 20 et 36. 2, 7, 13.
Labor addidus 4, 1, 21. **itineris** 2, 2, 8. **labori** veniam pacifici prol. 1. **laborem** in necessaria munera referuare 4, 6, 2.
Laborare inedia 2, 1, 4. **laborat** commercio inops 2, 5, 14. **laboranti** submisit turmas 1, 10, 2.
Lacedaemon 1, 1, 10. 3, 11, 5. **Lacedaemonem** peruenire 1, 1, 10. **versus** agmen 4, 7, 13.
Lacedaemonius quidam nobilis 4, 5, 18. **Lacedaemonii** 1, 1, 10. 1, 3, 7 et 9. 1, 4, 2, 2, 12 et 13. 2, 5, 26. 2, 11, 4. 3, 11, 5. 3, 12, 1. 3, 15. 2, 4, 7, 13. **pugnā** distulerunt 2, 1, 10. **securi** 2, 5, 42. **Lacedaemoniorum** duces 1, 4, 12. **exercitus** 3, 11, 5. 4, 2, 6. **trecenti** 4, 2, 9. **Lacedaemoniis** significatur interitus 1, 12, 5. **Lacedaemonios** expugnant Thebani 1, 11, 6. **aduersus** Lacedaemonios dimicare 1, 11, 6.
Lacerare et **carpere** cohortes 1, 10, 1. 4, 7, 6.
Lacessere agmen 1, 4, 2. **hostes** 1, 5, 6. 1, 10, 2. 2, 5, 3. **lacet** classe 3, 9, 7. **lacet** barbari 2, 5, 8.
Lacetani 3, 10, 1.
Lanceas vibrare 2, 1, 3.
Languentes Athenienses 2, 1, 9. **languentium** habitus 2, 11, 2.
Lapis quadratus 3, 3, 5. **lapidibus** ignem excutere 1, 12, 10.
Laqueo vitam finire 4, 7, 5. **laqueis** buculos ad arbores adligare 1, 5, 26.
Largiri pecuniam 4, 7, 36.
Lassitudine deficere 2, 1, 15.
Latet agmen hostium 1, 2, 8. **aliquid** insidiarum 1, 2, 7.
Latebrae officinae 1, 3, 10.
Latina lingua 2, 4, 10. **Latini** nominis focii 4, 7, 25. **et** Volsci **hostes** 2, 8, 5. **cum** Latinis confingere 1, 11, 8.
Latine clare praedicare 2, 4, 10. **loqui** 3, 2, 3.
Latus pabulatus 1, 1, 7.
Latitudo ampla 2, 3, 17. **ingens** 1, 5, 10.

Latrantes canes 1, 5, 25.
ex Latrone dux 2, 5, 7.
Latus alterum 1, 4, 7. **castrorum** 2, 5, 37. **dextrum** 2, 3, 22. **sinistrum** 2, 3, 1. 2 et 22. **utrumque** 1, 4, 2. 2, 3, 17. **viae** 2, 12, 4. **ad** latus confluere 3, 9, 6. **latere** alio circumfudit ea 1, 2, 7. **a** solo tentari 3, 9, 6. **du-da** brachia 3, 17, 5. **ex** alio Clodium terruit 1, 5, 21. **latera** angustiarum 2, 5, 24. **euntium** praetexuit captiuus 1, 4, 1. **inferiora** 2, 3, 2. **superiora** 1, 5, 15. **vallis** 4, 5, 10. **viae** praedictae 1, 5, 24. **viamque** 2, 5, 32. **per** utraque explicatus 1, 6, 1.
Laureati fasces 4, 5, 1.
Lauron oppidum 2, 5, 31.
Laxius accipere hospitium 4, 1, 10.
Laxare agmen 2, 12, 2. **Laxati** manipuli 2, 6, 2. **ordines** 1, 5, 16. 2, 6, 6.
Laelius 1, 2, 1. 2, 3, 16. **C. legatus** 1, 1, 3. **D.** 2, 5, 31. **Laelios**, non **Aelios** perisse credunt 4, 5, 14.
Lactum aliquem dimittere 4, 7, 36.
Laelius (Valerius) 2, 4, 9. 4, 7, 7.
Legatus, C. Laelius 1, 1, 3. **C. Caesaris, T. Labienus** 2, 5, 20. **Epirotarum** Cineas 4, 3, 2. **Sertorii, Hirtuleius** 1, 5, 8. **legatum** ad Consulem mittere 3, 3, 1. **cum** ignominia dimittere 4, 1, 37. **legati** Aetolorum 1, 4, 6. **Hergetum** 4, 7, 33. **Lacedaemone** missi 1, 1, 10. **Romanorum** 1, 8, 6 et 7. **Syphacis** 2, 7, 4. **Titurius Sabinus** et **Cotta** 3, 17, 6. **legatorum** aduentus 3, 15, 6. **reditus** 1, 4, 6. **species** 1, 2, 4. **legatis** praecipit 1, 1, 9. **respondere** benigne 3, 11, 1. **legatos** dimittere 2, 7, 4. 3, 11, 1. **mittere** 1, 11, 4. 3, 7, 3. **missos** corrumpere 1, 8, 8. **relinquere** 1, 1, 9.
Legatio perpetrata 3, 13, 1. **legationem** minuire 1, 2, 1.
Legere cochleas 3, 9, 3. **libros** proli. 1. **orani** maris 1, 4, 7. **legens**

INDEX II.

- gentem confundere aceruo rerum prol. 1.
- Leſti duo 4, 3, 7. leſtiſſima manus 3, 16, 3. leſtiſſimos retinere 1, 6, 3.
- Leſio multa 4. prol.
- Leſtorem huc viſque perducere 3. prol.
- Legio cum legato ſuo elifa eſt 2, 5, 31. decima 1, 11, 3, 4, 5, 11. fortiſſima prima it 1, 6, 1. hoſtem adgreſſa ex inſidiis 1, 6, 2. ſeditioſa inermis 4, 1, 43. tota infrequens refertur 4, 1, 46. legionis acies *ibid.* preces 4, 1, 43. robur 2, 3, 16. ſigna ſubmittere 4, 1, 43. legionem dimittere 4, 1, 32. emitte- re in praefidium 2, 5, 31. in- feſtare. a tergo *ibid.* in oc- culto, collocare 1, 6, 2. totam exauſtorare 4, 5, 2. corruptam ad prodicionem ſimulat 1, 11, 2. in legione eſſe 4, 1, 32. mi- litem facere 4, 1, 12. legiones cedentes exercitui 2, 8, 12. ci- uium Romanorum 1, 9, 2. duae 3, 17, 6. firmiſſimae 2, 3, 22. miſſae 1, 2, 7. ſeditionem mou- ent 1, 9, 4. ſuperueniunt 1, 1, 6. tutiſſimae peruenerunt 1, 8, 5. legionum ſigna 2, 8, 8. ſup- plementum 4, 1, 43. in ad- uentum trahere bellum 1, 8, 5. legiones exſpectare *ibid.* habe- re in Cappadocia 1, 1, 6. in acie prima locare 2, 3, 21. in fronte diſponere 2, 3, 22. qua- tuor educere armatas 4, 1, 43.
- Legionarios in cornibus collocare 2, 3, 4.
- Lembus vnus 2, 7, 14.
- Lentius praecedit media acies 2, 3, 6.
- Lenulus 4, 5, 5.
- Leonidas Lacedaemonius 4, 5, 13.
- Leptines Syracuſanus 2, 5, 11.
- Leuatae prorae 1, 5, 6.
- Leuis armatura 2, 3, 4. 6. 10. 17 et 20. 2, 5, 3, 26. 31 et 33. 4, 1, 18. leue periculum et de- trimentum 3, 17, 4. proelium 2, 5, 12. leues Hiſpani 2, 5, 31. materiae 1, 5, 27. leuia proelia 2, 1, 4. leuiſſima opera 2, 7, 7. le- uius animaduertere 4, 1, 16.
- Leucadia commeatibus abundans 3, 4, 5.
- Leutychidas, dux Lacedaemonio- rum 1, 11, 7.
- Lex non pugnandi 4, 1, 16. lege nulla impediri 4, 1, 11. ſub le- ges redigere 4, 7, 18.
- Liberi et coniuges 1, 3, 6. 4, 5, 22. Falſcorum 4, 4, 1. in fer- uitutem abducti 1, 11, 6. libe- ros coniugemque tolerare agel- lo 4, 3, 3.
- Libera recedendi occaſio 3, 11, 2. liberum arbitrium 2, 3, 9. va- dum 1, 4, 9.
- Libere transgredi flumen 1, 5, 1. liberius ſcrutari 1, 2, 1.
- Liberaliſſimae epulae 1, 11, 19.
- Liberalitate penſare iniuriam 3, 16, 3. liberare Campaniam peri- culo 1, 9, 1. flumen 1, 5, 3. 4, 7, 28. Italiam 4, 7, 25. Locros obſidione 4, 7, 26. rempubli- cam 3, 6, 7. ſuos obſidione 3, 17, 4.
- Libertas detracta 2, 11, 3. liber- tatis eius eſſe. 1, 11, 4. liberta- tem dare fortibus 4, 7, 24.
- Libri priores 3. prol. librorum trium promiſſum 4. prol.
- Liburni 2, 5, 43.
- Licendo ad id pretium agrum per- ducere 3, 18, 2.
- Licet id per hoſtem 3, 3, 6. ipſi abire incolumi 3, 17, 3.
- Licentiora conuiuia 1, 1, 5.
- Licentia otii 4, 1, 15. licentiae militum ſuccumbere 4, 5, 1.
- M. Licinius Craſſus 1, 11, 3. 4, 4, 7. P. Procos 2, 5, 28.
- per Liſtorem ſcindere veſtimenta 4, 1, 28.
- Lignorum copia 4, 7, 8. ligna admouere vallo 4, 7, 8. fura- ri 4, 7, 8. humida incendere 3, 10, 5. lignis deſici 2, 5, 13. ſarmentisque ſe onerare 3, 17, 7.
- Lignatum procedere 2, 1, 6.
- Lignationis anguſtiae 2, 5, 13. in lignationem exire 1, 5, 3.
- Ligur dux 3, 9, 3. Ligures 1, 5, 16. 2, 3, 16. 4, 1, 46. noſtris obiecturi errorem 1, 5, 26. vni- uerſi 3, 17, 2. Ligurum fides Y 5 2, 2,

INDEX II.

1, 2, 8. oppidum, Luna 3, 2, 1.
 Liguria 1, 5, 16.
 Lilybaeum 3, 10, 9.
 Limitem agere 1, 5, 10. limites acti
 1, 3, 10.
 Limo inhaerere 2, 5, 6. inmersi 2,
 5, 7.
 Lingonum ciuitas opulentissima 4,
 3, 14.
 Lingua Hetrusca 1, 2, 2. Latina
 2, 4, 10. utraque tradita monu-
 menta prol. 1.
 Lipararum obsidio 4, 1, 31.
 Litana filua 1, 6, 4.
 Litterae interiores, praesignatae
 1, 2, 6. plumbo scriptae 3, 13,
 7. religatae ad brachium *ibid.*
 resignatae 1, 2, 6. significant 1,
 11, 14. litterarum pars 1, 2, 6.
 litteras dimittere circa municipia
 4, 7, 38. infutas habere 3, 13,
 6. membranarum mandare 3, 13, 3.
 mittere 1, 2, 6. sibi superuenisse
 finxit 3, 11, 1.
 Litus hostile 4, 1, 33. proximum
 3, 16, 5. litori adposita ciuitas
 3, 10, 8. litora sicca 2, 13, 11.
 Liuius auctor 2, 5, 31. tradit 2, 5,
 34. dux 3, 3, 6. Salinator 1, 1,
 9, 2, 3, 8. M. 4, 7, 15. Liuii
 et Neronis exercitus 1, 2, 9. Li-
 uio obferre aptos 3, 3, 6.
 Lixae agalonesque armati 2, 4, 6.
 lixarum numerus 4, 1, 1. lixas
 seruosque dimittere ad munera
 2, 1, 6.
 Locri obsidentur a Crispino 4, 7,
 26. Locros liberare obsidione
ibid.
 Locus alter 1, 4, 4. amplior 1, 5, 2.
 aratus 3, 15, 3. artus 2, 2, 14.
 confragosus 2, 5, 35. consulta-
 tioni praebetur 3, 2, 6. depressus
 1, 5, 24. editus 2, 5, 15. eruptio-
 ni aptus 1, 5, 27. hic non alienus
 est 1, 7, 7. humilis 3, 7, 3. in-
 quis 1, 1, 11. 1, 5, 12. 13 et 14.
 4, 5, 8. insidiarum 2, 5, 37. ob-
 portunus 3, 17, 4. patefactus 2, 3,
 14. praeparatus 3, 15, 3. propin-
 quus 3, 13, 8. superior 2, 5, 17.
 voraginosus et praealtus 2, 5,
 7. loci commutatio 2, 2, 11.
 iniquitates 2, 4, 4. natura 2, 2,
 4, 2, 55. oportunitas 1, 4,

13. possessio 3, 2, 4. locum ca-
 stris capere 2, 7, 12. dare ali-
 cui ad fugam 2, 6, 9. deligere
 1, 5, 3. 2, 2, 2. eundem occu-
 pare 1, 4, 5. idoneum capere
 4, 6, 1. recuperare 4, 1, 23. lo-
 co cedere 4, 1, 34 et 35. fugiti-
 uis 4, 1, 26. hostibus 4, 1, 13.
 confidere 4, 6, 3. consistere 4,
 1, 8. eodem hibernare 1, 9, 1.
 loca campestria 2, 12, 4. con-
 fragosa 2, 3, 3 et 20. 2, 5, 19.
 difficillima 1, 5, 1. diuersa 1,
 4, 9. 1, 5, 26. ignota 2, 5, 6.
 hosti infesta 1, 4, 1. iniqua 2,
 5, 10 et 36. 2, 7, 3. 4, 2, 8. 4,
 5, 9. infesta 2, 5, 32. munitione
 tuta 3, 4, 6. siluestria 2, 3,
 3. superiora 2, 5, 2. vadosa 2,
 5, 43. vallo comprehendere 2,
 11, 7. locorum conditio 1, 6,
 3. 2, 6, 6. fructus 2, 11, 7. gra-
 tia 1, 1, 5. ignari 2, 5, 7. ini-
 quitas 1, 5, 18. 24 et 28. 2, 13,
 4. iniquitate vinci 1, 10, 3. na-
 tura 2, 5, 31. oportunitas 1,
 4, 2. locis montuosus aptius 1,
 8, 12. pluribus communire ca-
 stella 1, 8, 11. quibusdam dis-
 positus cibus 3, 13, 8.
 Locare equitatum in cornu 2, 3,
 22. legiones in prima acie 2,
 3, 21. quadrigas in fronte 2, 3,
 17. locatae in conspectu capti-
 uarum habitu matronae 4, 7, 44.
 in media acie cohortes 2, 3, 5.
 Longus coronae ambitus 1, 5, 23.
 visus 2, 1, 9. belli 3, 2, 3. lon-
 gum agmen 1, 6, 3. est singula
 persequi prol. 1. iter 1, 5, 8.
 proelium 1, 5, 15. 4, 5, 10. tem-
 pus 1, 2, 4. longa obsidione
 angere 3, 15, 6. longo spatio di-
 stare 3, 8, 2. longe maior exer-
 citus 2, 5, 9. minor 2, 3, 12.
 longior ordo 4, 6, 4. longius
 auocari ad persequendum 3, 9,
 4. cedendo protrahere 3, 10, 5.
 sita regio 2, 5, 31. longissime
 remota pars 3, 2, 10.
 ex Longinquo 2, 1, 7. 2, 13, 11.
 vti sagittis 2, 2, 5.
 Loqui Latine 3, 2, 3.
 Loris et clauis adiutus 3, 9, 3.
 Lucani 1, 4, 1. 2, 3, 12 et 21. in
 Lu-

INDEX II.

Lucanos exercitum ducere 1, 6.
 1.
 Luceria 4, 1, 29.
 Luctari cum equi cauda 1, 10, 1.
 4, 7, 6.
 L. Lucullus 2, 1, 14. 2, 2, 4. 2, 5.
 30. 2, 7, 8. 3, 10, 7. 3, 13, 6.
 Lucus erat extra muros 3, 2, 5.
 sacer Diti patri 1, 11, 10. lu-
 cum noctu incendere 3, 2, 5.
 Ludi magister 4, 4, 1. Ludi gymni-
 ci 2, 11, 1.
 Ludite milites 1, 12, 1. per Ludi-
 brium 1, 5, 16.
 Ludificatione concitare 2, 5, 4.
 Lugere aliquem fas est 4, 1, 38.
 Luctu adfligi 2, 9, 2.
 Lumen hoc Numina ostendunt 1,
 12, 6. obferuare 3, 12, 1. osten-
 dere ex arce 3, 12, 1. lumina ad-
 tollere *ibid.* cessantia 2, 5, 16.
 Luna, oppidum Ligurum 3, 2, 1.
 aduersa 2, 1, 12. caua 1, 5, 1.
 defcenscens 2, 1, 16. lunae de-
 fectus 1, 12, 8.
 Lunata acies 2, 3, 4.
 Lupum ostendere pugnantibus 1,
 10, 4.
 Lufitani 3, 5, 2. Lufitanorum dux,
 Viriathus 2, 13, 4.
 per Lufitaniam ducere ceruam 1,
 11, 13.
 Lutatius Q. Catulus 1, 5, 3.
 Lux prima 2, 5, 21 et 24. 2, 13,
 7. 3, 6, 33. 3, 8, 3. 3, 10, 5. 4,
 7, 22. lucis cibique auidae co-
 lumbae 3, 13, 8. exortus 2, 12, 1.
 Lydia 4, 7, 30. Lydiam inrumpere
 1, 8, 12.
 Lyfander Lacedaemonius 1, 5, 7.
 2, 1, 18. 4, 1, 9.
 Lyfimachus 1, 5, 11. rex Macedo-
 num 3, 3, 7.

M.

Macedo Alexander 4, 3, 10. Ma-
 cedones collocati in fecunda
 acie 2, 3, 16. equites 2, 7, 8.
 exarmati genere telorum 2, 3,
 20. transfugientes 2, 7, 8. Ma-
 cedonum arcana 1, 4, 13. for-
 tiffimi 3, 3, 7. inftituta 3, 3, 17.
 Macedonia 4, 2, 1. 4, 6, 3.
 Macedonicus habitus 3, 2, 11. Q.

Metellus 4, 1, 23. Macedonica
 phalanx 2, 3, 17.
 Machinamenta et opera depofita 3,
 prol.
 Madentes nerui 4, 7, 30.
 Madefacta coria 4, 5, 18.
 Magnetum oppida duo 3, 8, 2.
 Magnus confenfus 3, 9, 5. curfus
 2, 7, 8. exercitus 2, 4, 8. mo-
 dus vini 2, 5, 12. ftrepitus 3, 9,
 10. tumultus 2, 4, 1. magna
 copiarum fiducia 4, 7, 7. ma-
 hus equitum 4, 7, 32. pars bar-
 barorum 2, 2, 13. reliquiarum
 4, 7, 39. fumma 4, 7, 35. vis
 auium 1, 2, 8. tritici 3, 15, 5.
 magno praemio follicitatus 3, 6,
 4. magna itinera 1, 4, 6. maior
 circuitus 1, 11, 1. 5, 13. ex-
 exercitus 2, 5, 19. longe noftro
 2, 5, 9. Armenia 2, 1, 14. 2, 2,
 4. constantia 4, 5, 6. molitio
 1, 1, 8. multo hoftium manus
 1, 10, 3. maius praefidium 1,
 4, 9. maiorem in modum vexare
 2, 5, 13. maiora cafta 2, 5, 34.
 maximus Deorum Iupiter 1, 12,
 12. maxima pars 1, 2, 1. paupertas
 4, 3, 5. maximum frigus 2, 3, 23.
 maxime aptus eruptioni locus 1, 5,
 27. inbelles Sueffetani 3, 10, 1. in-
 par equitatu 2, 12, 2. fieri ea cu-
 piebat 1, 1, 6. notabiliter 4, 1, 1.
 Magnifice haec funt prol. 1.
 Magnificencia multiplex 2, 11, 5.
 Magnitudo animi 1, 8, 2. 1, 12, 1.
 ingens 2, 5, 4. telorum 2, 5, 4.
 Magifter equitum Coflus Corn. 2,
 8, 10. Fabius Rullus 4, 1, 39.
 Minucius 2, 5, 22. ludi 4, 4, 1.
 magiftrum virgis agendum tra-
 dere pueris 4, 4, 1.
 Magistratus Hennenfum 4, 7, 22.
 in magiftratu fe pro Rep. deuo-
 uero 4, 5, 15. magiftratus feli-
 ciores 4, 5, 6.
 Mago, dux Carthaginienfium 2, 5,
 23. 3, 6, 5. 4, 7, 26.
 Maharbal 2, 5, 12.
 Majos exaequant altitudinem iu-
 gi fubrexit 3, 8, 3. nauium eri-
 gere 2, 5, 46.
 Mandatum ei fuerat bellum 1, 1,
 9. mandatae membranis litterae
 3, 13, 3.

Man-

INDEX II.

Mandragorae venenum 2, 5, 12.
mandragorā perimiscere magnum vini modum 2, 5, 12.
Mandro Archipirata 3, 3, 7.
Mane ostendere vestigia 1, 11, 9. **procedere in aciem** 2, 1, 1. **proflare auras** 2, 2, 7.
Manere in Italia 1, 3, 8. in litore hostili 4, 1, 33. **maner eos supplicium** 4, 1, 17. **exitus pugnam** 1, 10, 2. **manens ibi multitudo** 2, 12, 4. **praetorium in castris** 2, 5, 34. **manentibus est spes salutis** 4, 7, 21. **manfuris necessaria sunt** 1, 5, 3.
Manifesta deficiendi voluntas 4, 7, 22. **manifestissima clades** 2, 7, 3.
Manipuli inter se distantes 2, 3, 16. **laxati** 2, 6, 2.
A. Manlius Cos. 1, 9, 1. **Cn.** 1, 11, 1. 2, 6, 7. 2, 7, 11. **filius** 4, 1, 41. **Imperiosus** 4, 1, 40.
Mantinia 3, 11, 5.
Mantinienses *ibid.*
ex Manubiis nihil conuertere in suum 4, 3, 15.
Manus Aegyptiorum 2, 3, 13. **agros vicofque per diuersa incendit** 1, 8, 4. **cetera** 1, 4, 4. **circumducta per auias regiones** 2, 5, 17. **collocata in insidiis** 2, 5, 10. **exigua** 2, 1, 4. 2, 7, 2. **firmissima militum** 2, 5, 42. **hostium** 1, 5, 8. **multo maior** 2, 10, 3. **ingens captiuorum** 2, 9, 6. **lectissima** 3, 16, 3. **magna equitum Romanorum** 4, 7, 32. **media** 1, 5, 14. 4, 5, 9. **parua equitum peditumque** 2, 4, 6. **validissima** 1, 4, 5. **manum extis subponere** 1, 11, 14. **magnum elidere** 1, 6, 4. **mittere aduersus Sabinos** 1, 8, 4. **obprimere** 1, 4, 9. **submittere** 3, 6, 1. **manu adreptus signifer** 2, 8, 5. **sua interficere aliquem** 4, 7, 39. **manus amputatae** 3, 16, 4. **ferreae** 2, 3, 24. **praecisae** 3, 15, 4. **restrictae** 3, 3, 7. **post terga** 4, 4, 1. **in manus Gallorum incidere** 4, 5, 4.
Mapalia velut constituere castra per corpora cohortium 4, 1, 14.
Marathon 4, 7, 43.
Marcellus 2, 2, 6. 2, 4, 6. **M.** 2,

4, 8. 3, 3, 2. **Cos.** 4, 1, 44. **collega** 4, 7, 38. **Cl.** 3, 16, 1. 4, 5, 4. **caelus** 4, 7, 26. **Marcelli annulus** 4, 7, 38.
Marcenres vigilia 2, 2, 14.
L. Marcius eques Romanus 2, 6, 2. 2, 10, 2. **Q. Rufus legatus** 2, 4, 7.
Mare alterum 1, 4, 7. **altum** 2, 5, 43. **influit** 1, 5, 7. **maris angustiae** 1, 4, 13. **ora** 1, 4, 7. **mari adiacet pars murorum** 3, 9, 5. **mari terraque obsidere Lilybaeum** 3, 10, 9. **victor exercitus** 2, 2, 11. **a mari adplicare naues** 3, 9, 8.
Marina belua 3, 13, 6.
Maritimus aestus 3, 9, 1. **maritima vrba quaedam** 3, 9, 8.
C. Marius Cos. 1, 2, 6. 2, 2, 8. 2, 4, 6 et 10. 2, 7, 12. 2, 9, 1. 3, 9, 3. 4, 1, 7. 4, 2, 2. 4, 7, 5. **lagam habuit** 1, 11, 12.
Mariani Muli 4, 1, 7.
Marte aequo certare 2, 5, 5. **concurrere** 2, 4, 1. **pugnare** 2, 3, 13.
Mauiffa 2, 3, 16. 3, 6, 1. 4, 3, 11.
Massilienses et Rhodii 1, 7, 4.
Mater peperit me Imperatorem 4, 7, 4.
Materia artium 3. **prol.** **materiae genus** 1, 5, 2. **materia castrorum vallum** 1, 5, 8. **leues adgestae** 1, 5, 27. **materiarum copia** 1, 7, 2. **materiis oneratum vallum** 1, 5, 1. **rates contextuntur** 1, 7, 2.
Marrisfamilias hospitio vri 4, 1, 10.
Matronae quaedam habitu captiuorum 4, 7, 44.
Matura expugnatio 3, 15, 4. **matutius vefci** 2, 1, 5.
Maturaro fugam 2, 6, 8. **iter** 1, 6, 3. **promissam victoriam** 1, 11, 11. **transitum** 4, 2, 1.
Mauri 2, 3, 16.
Q. Maximus 4, 7, 36.
Medicus Pyrrhi 4, 4, 2. **medicum detegere regi** *ibid.* **medici plexique** 4, 7, 1.
Medicatum merum 2, 5, 12.
Mediocris staturae esse 4, 7, 29.
Mediolanum 1, 9, 3.

Me-

INDEX YI.

Medius annis 2, 5, 23. 3, 14, 2.
 inter eos 3, 17, 4. inter hostes
 campus 2, 5, 22. media acies 2,
 3, 4, 5 et 21. Babylon flumine
 Euphrate diuiditur 3, 7, 4. pars
 2, 3, 20. vis 2, 5, 12. medium
 concilium 2, 9, 5. hostem tre-
 pidantem cadere 2, 5, 33. in
 mediam vallem decurrere 4, 5,
 10. in medio erat filia 3, 8, 2.
 mediae Caesaris copiae 3, 14, 1.
 medios circumuenire 2, 3, 5. in
 hostes inrumpere 4, 5, 4.
Medos vincere 1, 11, 19.
Megara 4, 1, 8.
Megarenſes decepti facie 4, 7, 44.
Megarenſium classem excipere 4,
 7, 44.
Megistanes 2, 9, 5.
Melanthus, dux Athenienſium 2,
 5, 41.
Meliorem ſidelioremque Pythiam
 habere 4, 7, 37. melus in vm-
 bra propugnare 4, 5, 13.
Membris mandatae litterae 3, 13,
 3.
Membratim 3, 5, 1.
C. Memmius Tribunus 4, 1, 1.
Memnon Rhodius rex 2, 5, 18 et
 46.
Memor, ſibi eſſe militem 2, 1, 9.
 virtutis Romanorum 2, 1, 13.
Memoriae proditum eſt 4, 2, 1, 4,
 5, 20: tradere 2, 6, 10. 4, 1, 16,
 4, 3, 13.
Memorabilis victoria 2, 2, 7.
Mens deſtituendae Reip. 4, 7, 39.
Menſes vndecim 4, 5, 18. men-
 ſium aliquot mercedes recipere
 3, 16, 3.
Mentionem pacis facere 1, 5, 18.
Mentiri fugam 3, 10, 7. mentitus
 eſt naues litori adplicuiſſe 3, 16,
 5.
ſuper Merce expoſita 3, 2, 10.
Merces conſtituitur ipſi 4, 4, 2.
 repraeſentari proditoribus poteſt
 1, 11, 2. mercede ſollicitatus
 2, 2, 11. mercedes recipere 3,
 16, 3.
Mercenarii Galli 3, 16, 3.
Merere in ordinae 4, 1, 11. ſub
 Rutilio 4, 2, 2. Scauro 4, 3, 13.
 cognomen Germanici 2, 11, 7.
 ſide ea, vt etc. 4, 4, 2. Cun-

ſatoris nomen 1, 3, 3. remiſſio-
 nem ſupplicii 4, 1, 39.
Meridie ante tabernaculum ſtare 4,
 3, 11.
Merum medicatum 2, 5, 12. mero
 ac oleo caleſieri 1, 4, 7. ſomno-
 que premi 2, 9, 7.
Meſſana 1, 4, 11. 4, 1, 31.
Meſſenii 2, 1, 10. Meſſeniorum
 caſtellum 3, 2, 4.
Metari caſtra 2, 3, 9.
Metatores Marii 2, 7, 12.
Metatib haec nunc effecta eſt 4, 1,
 14.
Metellus 2, 3, 5. 2, 5, 4. 4, 2, 2.
Q. 1, 8, 8. 3, 7, 3. 4, 1, 2 et
 11. 4, 7, 42. Macedonicus
 4, 1, 23. Pius 1, 1, 12. 2, 1, 2.
 2, 13, 3.
Metuere nihil tale 3, 1, 2. me-
 tuentis ſuſpicio 3, 17, 7.
Metus diſſimulatus 1, 9, 4. 2, 5, 32.
 iniectus hoſtibus 2, 4, 11. infi-
 diarum 1, 5, 28. 2, 9, 7. minor
 1, 9, 3. ſimulatus 2, 5, 3 et 5, 3, 6,
 1. metus ſimulatio 2, 5, 36.
 metum ſimulare 3, 17, 6. metu cogere
 aliquem ad iurandum 4, 7, 39.
 exſolutus 4, 7, 24. poenae coire in
 collem 4, 7, 24. ſeditionis anim-
 aduertere in aliquem 3, 16, 3.
 viperarum perterritus 4, 7, 10.
Miles ardentius dimicat 1, 11, 5.
 Athenienſis 4, 7, 44. cibo firma-
 tus 2, 2, 8. diſpoſitus per oc-
 culta 3, 10, 6. explicatus per
 vtraque latera 1, 6, 1. fortiſſi-
 mus 3, 16, 1. Graecus 2, 3, 13.
 gregalis 3, 9, 3. longo viũ du-
 ratus 2, 1, 9. nandi et nauticae
 artis peritus 3, 13, 6. peritus,
 et ad omne momentum respon-
 dens 2, 3, 7. reductus 3, 11,
 2. robuſtus 2, 3, 1. viribus in-
 firmior 2, 3, 1. vndique emiſ-
 ſus 3, 17, 6. militi intentata
 filua 1, 2, 2. militem continere
 intra munimenta 3, 17, 7. co-
 hortium decimare 4, 1, 37.
 educere 2, 2, 5. facere in ſe-
 gione 4, 1, 12. paratiorem ad
 pugnandum habere 1, 11, 11.
 quemque decimum fuſti percu-
 tere 4, 1, 34. quietum in val-
 lo tenere 3, 17, 5. milite bar-
 baro

INDEX II.

- baro et rationis indocili vti 1, 11, 13. milites Antiochi 3, 2, 9. armati 1, 5, 9. confusi 1, 12, 7. consummati 4, 3, 12. contristati 1, 12, 5. discincti 4, 1, 43. dispersi 2, 13, 3. dispositi nocte 2, 5, 24. fortissimi 1, 1, 9. 2, 5, 21. fugati turpiter 4, 1, 24. interriti 2, 12, 2. occulti 2, 5, 1. optimi 4, 5, 2. perterriti metu viperarum 4, 7, 10. pigriores 1, 11, 20. probris hostium coacti 1, 11, 1. redacti ad munus 4, 1, 1. relegati in Siciliam 4, 1, 44. Sertoriani 2, 1, 3. sexcenti 3, 9, 2. solertissimi 3, 16, 4. sparsi per Numidas 2, 2, 11. trecenti 1, 2, 5. 1, 5, 15. validissimi 2, 3, 1. velocissimi 3, 9, 3. vniuersi 1, 5, 6. militum disciplina lapsa 4, 1, 2. habitus 2, 1, 6. impetus 2, 2, 2. licentiae succumbere 4, 5, 1. noxi 2, 3, 15. pars iussa subsistere 1, 4, 10. seditionem compescere 1, 9, 1. tribunus 2, 4, 4. P. Decius 4, 5, 9. nobilis, Valerius 4, 1, 30. Tribuni Sempronius Tuditanus, et C. Octavius 4, 5, 7. virtus inrita 2, 3, 24. militibus cortices pro scutis dare 1, 7, 5. diuidere praedam 4, 1, 45. milites conclamare vasa iussit 1, 8, 9. constantiores ad pugnam habere 1, 11, 7. educere per ipsam flammam 1, 5, 27. in castris tenere 3, 17, 6. remigesque exercere 3, 2, 2. retinere 2, 1, 6. suos induere armis captiuus 4, 7, 45. ad pugnam aptari iussit 1, 8, 5. ad milites procedere 1, 9, 4.
- Militare signum 2, 8, 2. militaris rei scientia prol. 1.
- Militare sub Hadrubale Imperatore 4, 3, 8.
- Militiae ordines 4, 1, 8. inhabilis 4, 6, 4. militiam detractare 4, 1, 25 et 43.
- Milesiorum dux, Thrasybulus 3, 9, 7. 3, 15, 6.
- Milo 3, 3, 1.
- Mille sexcenti equites 4, 2, 6. millia, qui etc. 4, 7, 24. circiter quatuor 3, 16, 3. octo militum 2, 5, 21. decem Boiorum 1, 2, 7. militum 1, 1, 9. passuum 1, 3, 10. 3, 11, 5. quatuor 4, 2, 6. tradita custodiae 4, 1, 38. quatuordecim armatorum 4, 2, 5. quadraginta hominum 4, 2, 4. utrimque fuisse constat 2, 3, 21. quinque desiderata sunt 2, 3, 21. millium passuum spatium 2, 1, 41. tractus 3, 13, 6. millibus paucis passuum distare 2, 10, 2.
- Miltrades 4, 7, 43.
- Minari mortem alicui 4, 7, 39. transitum 1, 4, 9. minatus bellum 1, 1, 1.
- Minax vultus 1, 9, 4.
- Mindarus Lacedaemoniorum dux 2, 5, 44.
- Mineruae sacrum celebrare 3, 2, 8. sacros dies celebrare 4, 7, 13.
- Minor longe exercitus 2, 3, 12. metus 1, 9, 3. quinquaginta annos natus 4, 1, 10. minores gladii stricti 2, 5, 27. minora castra 4, 5, 7. minus agiliter 2, 5, 47. constanter 1, 11, 21. frequens oppidi pars 3, 9, 2. minime timeri 4, 7, 13.
- Ministerium ac seruitus 1, 1, 3. ministeria nautica 4, 7, 10.
- Q. Minucius Cos. 1, 5, 16. magister equitum 2, 5, 22. Rutilus Imperator 2, 4, 3.
- Minuere vires exercitu diducto 4, 7, 31.
- Mirari viatoriam 2, 3, 23.
- Mire aduersantia hosti incommoda 2, 2, 7.
- Miscere velocissimos peditum 2, 3, 22. vera falsus 2, 7, 13. mixti fugitiui 2, 3, 17. mixtos eis, qui extra delictum erant, venire iussit 1, 9, 3.
- Miseratione suorum compellere ad deditionem 4, 5, 21.
- Mithridates 1, 1, 7. 2, 1, 14. 2, 2, 4. 2, 5, 30 et 33. 4, 5, 21. iugiens 2, 1, 12. Mithridatis praefectus, Archelaus 1, 5, 18. 1, 11, 20. Mithridatem decursu superare 2, 2, 2. a Mithridate obsessi Cyziceni 3, 13, 6.
- Mithridaticus exercitus 2, 8, 12.
- Mittere aliquos ex principibus 1, 1, 1.

INDEX II.

- 1, 10. captivum Crotona 3, 6, 4. caput intra munimenta 2, 9, 5. centuriones paucos 3, 9, 3. classem 1, 3, 9. dispensatorem fidelissimum 3, 16, 3. iumenta onusta faccis 3, 2, 8. legatum ad Consulem 3, 3, 1. legatos ad Haldrubalem 3, 17, 3. Carthaginem de conditionibus pacis 1, 11, 4. legationem ad Syphacem 1, 2, 1. manum modicam 1, 5, 14, 4, 5, 9. aduersus Sabinos 1, 8, 4. milites apud Arpos 3, 9, 2. in hostem 2, 5, 37. perfugam 3, 6, 5, 3, 17, 7. quemdam pro transfuga subornatum 3, 13, 2. quosdam ex militibus in hostium castra 2, 5, 18. Sextum Tarquinium ad hostes 3, 3, 3. signum militare in hostes 2, 8, 2. raptum in hostem 2, 8, 1. supplementum exercitibus 3, 18, 1. transfugam in castra 2, 9, 7. milir ad Xerxen, qui indicaret 2, 2, 14. eis litteras 1, 2, 6. miserunt, qui morarentur Romae 1, 2, 4. mitti praedatum 3, 16, 3. sub iugum 4, 1, 19. milis auxilio Sutrinis 2, 5, 2. erat ad eum a filio nuntius 1, 1, 4. sanguis in principibus 4, 1, 16. missi Lacedaemone legati 1, 1, 10. nocte per auersam partem 2, 12, 3. sunt ad Antiochum regem 1, 8, 7. missae legiones 1, 2, 7. praeter portum naues 1, 4, 14. missa principia 2, 5, 30. missos eos, velut contraria pignora, retinuerunt 1, 8, 6. ad se legatos corrumpere 1, 8, 8.
- Missiōnem postulare 1, 9, 4. missiōne honesta aliquem exauctorare 4, 6, 4.
- Modus agri 4, 3, 12. vini 2, 5, 12. in modum defunctorum strati iacent *ibid.*
- Moderatum aut iustum nihil expectare 1, 11, 4. moderatiora consilia 4, 7, 3.
- Modicus pons 3, 13, 6. modica manus 1, 5, 14, 4, 5, 9. modicae amplitudinis signum 1, 11, 11. modica intervalla 1, 5, 22.
- Moenia adgredi 3, 10, 1. implere armatis 4, 7, 43. occupata 3, 2, 1. tutari 1, 4, 3. moeniam passu diuersa 3, 9, 6. moenibus addidere 3, 18, 1. ad moenia malos subrexit 3, 8, 3. moenibus propinquo loco emittere columbas 3, 13, 8. se continere 3, 11, 3.
- Molas et funes ferre 4, 1, 6.
- Moles ingens 1, 5, 5.
- Moliri fugam 1, 1, 7. 2, 4, 2. instrumenta 1, 1, 6.
- Molitio maior 1, 1, 8.
- Molossorum haec erant 2, 5, 19. rex, Arybas *ibid.*
- Monitione confectus 4, 7, 38.
- Monumenta omnia percensere prolo. 1.
- Mons arduus 3, 15, 5. asperrimus 1, 5, 21. praeruptus 3, 8, 3. proximus 1, 5, 3. saxeus 3, 9, 3. montis radix 2, 5, 24 et 34. saxa 3, 9, 3. monti adinouere aliquem 3, 8, 3. montes abrupti 1, 5, 8. abscisi 1, 4, 7. in conspectu erant 4, 7, 26. proximi 2, 4, 5. montium iuga 2, 4, 3. montes collustrare discurfatione 1, 5, 28. occupare 2, 5, 38. petere et fuso chrsu *ibid.* in montes comportare omnia visui necessaria 3, 5, 1. montibus adiutus 2, 3, 9.
- Montuosus locis aptius 1, 8, 12.
- Monstrata a Diis creduntur 1, 11, 13.
- Monychia 1, 5, 7.
- Mora obsidionalis 1, 3, 4. mora fatigare hostem 2, 1, 8. morae decertandi *ibid.*
- Morari circa gratulationem 4, 7, 43. rapiditate 1, 6, 2. Romae 1, 2, 4. vlla praelocatione 3. prolo. moratus aliquamdiu 1, 4, 7.
- Morbus simulatus 1, 1, 10.
- Mori fame 4, 5, 23. pro patria 4, 5, 12. moriuntur inulti 2, 6, 2. moriturum se adfirmavit 4, 5, 1.
- Mors Alexandri audita 2, 11, 4. alterius audita 4, 3, 3. dubia 4, 1, 17. ducis 2, 4, 9. multorum 1, 1, 10. mortis cupidus 4, 7, 5. mortem adipisci 4, 5, 15. confiscare sibi 4, 1, 13. minari alicui 4, 7, 39. pati fortiter 4, 5, 21.

INDEX II.

- Mos equestris pugnae 2, 3, 22.
 Graecorum 3, 2, 6. obambulan-
 di 3, 2, 1. pristinus 2, 1, 4.
 more exercitationis adsecutus 1,
 4, 9. infulae dependens 1, 12,
 5. spectantium stare 2, 3, 1. suo
 1, 3, 10. mores Alexandrini 1, 1,
 5. motibus senem Imperatorem
 esse oportet 4, 7, 3.
 Mouere bellum in Gallia 4, 3, 14.
 castra 1, 1, 13. 1, 8, 9 4, 7,
 42. copias ad Sitium 1, 8, 3. dis-
 cordiam 1, 8, 1. exercitum 2, 5,
 21. 2, 13, 7. Fulvium senatu 4,
 1, 32. tumultum 1, 9, 3. mouet
 pulvis speciem exercitus 4, 7, 20.
 mouent legiones seditionem 1, 9,
 4. moueri partem aduersam mi-
 nus agiler sentit 2, 5, 47.
 Morus terrae 1, 12, 3. motu ipso
 adolefcit flamma 1, 5, 28.
 Mobilitas Punicae classis 2, 3, 24.
 Mugitus frequentior 1, 5, 26.
 Mulierum tonsarum crines 1, 7, 3.
 Muliebris ornatus 3, 2, 7. muliebris
 veste regi 4, 7, 33.
 Multa lectio 4. prol. multum terro-
 ris 1, 11, 17. multi Gallorum cae-
 si 3, 17, 7. ignes 2, 12, 4.
 multae naues hostium 4, 7, 12.
 vrbes 3, 2, 3. 3, 4, 3. multa
 alimenta 2, 5, 29. spolia 2, 5,
 34. multorum mors 1, 1, 10.
 multos capere 1, 11, 18. nostro-
 rum auertit 2, 4, 10. multa au-
 dere temere 2, 5, 21. prohibere
 4, 5, 12. multo maior hostium
 manus 1, 10, 3. magis 1, 11, 13.
 post 3, 11, 2.
 Multiplex magnificencia 2, 11,
 5.
 Multitudo auium 1, 2, 7. Epiro-
 tarum 1, 4, 4. hostium 1, 5, 18.
 2, 3, 19. ibi manens 2, 12, 4.
 inbellis 3, 9, 3. infinita sagitta-
 rum 2, 3, 15. ingens 1, 8, 11.
 2, 4, 3. hostium 2, 2, 10. Per-
 sarum 4, 7, 43. innumerabilis
 2, 1, 14. 2, 2, 13. omnis
 cum tumultu decurrens 3, 9,
 10. sagittarum 4, 5, 13. su-
 perueniens 2, 3, 13. vniuersa
 4, 7, 22. Xerxis nauium 2, 2,
 14. multitudinis species 2, 4,
 multitudinem tenere species
 consilii 3, 2, 6. multitudine sa-
 perare 2, 3, 6. vii 2, 2, 14.
 Muli Mariani 4, 1, 7. mulos agi
 cum fremitu iussit 1, 8, 9. mulis
 insidere 2, 4, 1.
 Muliones clam cum mulis abire
 iussit 2, 4, 5.
 L. Munnius 4, 3, 15.
 Munatius interim rex 3, 14, 1.
 Munda 2, 8, 13.
 Municipia totius Italiae 4, 7, 38.
 Munire accessum in castellum 3, 9,
 9. castra 4, 1, 24. muniri parua
 castella iussit 2, 5, 18. viam fu-
 giendi 4, 7, 16. munitus collis 4,
 7, 24. munita egregie ciuitas 3, 2,
 6. oppidi pars 3, 9, 2. vrbs 3, 6, 3.
 munitum natura iugum 1, 2, 8.
 munitae sunt Athenae 1, 1, 10.
 munita castra Fuluii 2, 5, 21.
 Munimenta destituta propugnatori-
 bus 2, 5, 26. hostium 2, 9, 5.
 munimentorum angustiae 3, 17,
 5. pars 1, 2, 1. munimenta con-
 scendere 3, 3, 2. diruere 1, 1, 1.
 intra munimenta continere mili-
 tem 3, 17, 7. deponere rerum
 pretiosissima 1, 11, 5.
 Munio Athenarum 1, 1, 10. du-
 plex 3, 17, 4. munitione tuta lo-
 ca 3, 4, 6. munitiones oppidi 1,
 3, 4. reliquae nudatae defensore
 3, 9, 10.
 Munus nuptiale 2, 11, 5. ad munus
 redigi 4, 1, 1. munere vacare
 4, 1, 44. in munera neces-
 saria duci referuare laborem 4,
 6, 2. muheribus fungi 4, 1,
 31.
 Murum occupare 3, 2, 2. muri
 vrbs 3, 9, 1. murorum fiducia
 1, 1, 1. pars 3, 2, 10. 3, 9, 5.
 propugnatio 3, 9, 6. muris succe-
 dere 3, 17, 1. muros adgredi 3, 8,
 3. circuii copiis instituit 3, 2, 1.
 deicere 1, 1, 10. lubire 3, 9, 8.
 sulcare 1, 1, 10. transcendere 3,
 9, 6.
 Mus venit centum denariis 4, 5,
 20. muris venditor *ibid.*
 Mutare consilium 2, 7, 9. statum
 belli 1, 3, 10.
 Mutilus 1, 5, 17.
 Mutinae obsideri ab Antonio 3,
 13, 7. a Mutina profugus 1, 7, 5.
 Muti-

INDEX II.

Mutinenses obsessi ab Antonio 3, 14, 3.
Myrina 4, 5, 16.
Myronides Atheniensis 2, 4, 11.
4, 7, 21.

N.

Naenius (Q.) Centurio 4, 7, 29.
Nandi et nauticae artis peritus 3, 13, 6.
Nasci in Persis 4, 6, 3. natus honeste 4, 6, 4. in Macedonia 4, 6, 3. minor quinquaginta annos 4, 1, 10.
Natione Cyrestes 1, 1, 6. nationes inmanes 1, 1, 8.
Natura fluminum 2, 2, 7. loci 2, 2, 6. 2, 5, 5. locorum 2, 5, 31. perquam similis proli. 1. rerum 1, 12, 9. Romanarum cohortium 1, 10, 1. virium 4, 7, 6. naturâ munitum iugum 1, 2, 8.
Naturalis adfistendi consuetudo 4, 7, 34.
Nautica (P.) 4, 1, 15.
Nautis hostilis 2, 3, 24. ingens 3, 2, 10. praetoria 1, 1, 2. nauem egredi 1, 12, 1. e naue egredi 3, 2, 10. naues a latere iunctae aut puppe religatae 1, 4, 12. barbarorum 4, 7, 45. binae 3, 9, 8. Chlorum transitum tenentes 1, 4, 13. circumactae 1, 4, 11. 4, 7, 43. ducentae 2, 5, 46. graves 2, 3, 24. haerent in siccis littoribus 2, 13, 11. multae hostium 4, 7, 12. onerariae 4, 7, 14. oneratae praeda 3, 3, 7. onustae milite 2, 5, 42. pacis sequestres 1, 4, 13. paratae in oculo 4, 7, 19. paucae hostium 3, 16, 5. plures 2, 5, 44. praeter portum missae 1, 4, 14. Punicae decem 1, 4, 12. sociae 2, 7, 14. subsequentes *ibid.* Thebanae 3, 2, 10. turritae 3, 9, 8. veluti vidices 1, 4, 12. 2, 13, 9. vniuersae 2, 1, 18. nauium aut pontis faciendi copia 1, 5, 4. aut materiarum copia 1, 7, 2. fiducia 1, 11, 21. numerus 2, 5, 46. vsu deficiebatur 1, 7, 1. Xerxis multitudine 2, 2, 14. nauibus superstructae turre 3, 9, 8. naues adpel-

lere 3, 9, 4. ad portum traicere 1, 5, 7. ascendere 4, 7, 31. aedificare in hibernis 4, 1, 15. capere 1, 4, 13. captiuas habere 1, 4, 12. conscendere 4, 7, 26. hostium elicere ad proelium 2, 5, 46. infestari instituit 2, 1, 18. in occulto tenere 3, 10, 9. omnes in Thebanos inmittere 4, 7, 19. primas agi iubet 2, 5, 46. reddere 1, 4, 13. nauibus hostium obrutus 1, 5, 7. reliquis Lilybaei portum occupare 3, 10, 9. e nauibus velocissima 3, 10, 8.
Naualis acies 2, 5, 47. nauale bellum 4, 7, 9. proelium 1, 3, 6. 1, 12, 11. 2, 5, 45. 2, 13, 9. praesidium hostium 1, 4, 14. nauali et pedestri proelio vinci 4, 7, 45.
Nauigare in Pamphyliam 4, 7, 45. Syracusas 1, 4, 12. nauigantem eum consecui sunt nauigiis 1, 5, 5.
Nauigia omnia 3, 10, 8. parua 2, 5, 5. resupina 1, 5, 6. capere 4, 7, 44. desiderare 2, 6, 1. complere milite 4, 7, 44. et habitum superstantium agnoscere 4, 7, 45.
Nautica ars 3, 13, 6. ministeria 4, 7, 10.
Nebula adiutus 2, 5, 24. et imbribus verberari 2, 1, 15. nebulae densiores 2, 5, 21.
Ne nuntios quidem cladis relinquere 2, 10, 2.
Necantur tradita custodiae 4, 1, 38. necata auis 4, 5, 14.
Necesse fuit Afris 1, 8, 11. Liguri-
bus auocari 1, 5, 16. habet decertare 1, 11, 2. erumpere per hostium praesidia 2, 13, 9.
Necessitas cogens 4, 1, 22. decernendi 2, 1, 12. decertandi 2, 3, 8. reuocandi Hannibalem 1, 3, 8. sociorum 3, 14, 2. vltima 2, 6, 9. necessitates domesticae 4, 7, 37.
Necessarius non est classis vsus 4, 1, 15. necessaria non est sibi opera eorum 2, 11, 4. quam necessarium et facile id est 3, 1, 1. necessaria sunt munus 1, 5, 3. duci munera 4, 6, 2.
vafa

I N D E X I I.

1, 2, 8. oppidum, Luna 3, 2, 1.
 Liguria 1, 5, 16.
 Lilybaeum 3, 10, 9.
 Limitem agere 1, 5, 10. limites acti
 1, 3, 10.
 Limo inhaerere 2, 5, 6. inmerſi 2,
 5, 7.
 Lingonum ciuitas opulentiffima 4,
 3, 14.
 Lingua Hetrufca 1, 2, 2. Latina
 2, 4, 10. vtrâque tradita monu-
 menta prol. I.
 Lipararum obſidio 4, 1, 31.
 Litana filua 1, 6, 4.
 Litterae interiores, "praeſignatae
 1, 2, 6. plumbo ſcriptae 3, 13,
 7. religatae ad brachium *ibid.*
 reſignatae 1, 2, 6. ſignificant 1,
 11, 14. litterarum pars 1, 2, 6.
 litteras dimittere circa municipia
 4, 7, 38. infuſas habere 3, 13,
 6. membranis mandare 3, 13, 3.
 mittere 1, 2, 6. ſibi ſuperueniſſe
 ſinxit 3, 11, 1.
 Litus hoſtile 4, 1, 33. proximum
 3, 16, 5. litori adpoſita ciuitas
 3, 10, 8. litora ſicca 2, 13, 11.
 Liuius auctor 2, 5, 31. tradit 2, 5,
 34. dux 3, 3, 6. Salinator 1, 1,
 9, 2, 3, 8. M. 4, 7, 15. Liuii
 et Neronis exercitus 1, 2, 9. Li-
 uio obſerre aptos 3, 3, 6.
 Lixae agafoneſque armati 2, 4, 6.
 lixas numerus 4, 1, 1. lixas
 ſeruolſque dimittere ad munera
 2, 1, 6.
 Locri obſidentur a Criſpino 4, 7,
 26. Locros liberare obſidione
ibid.
 Locus alter 1, 4, 4. amplior 1, 5, 2.
 aratus 3, 15, 3. artus 2, 2, 14.
 conſtagoſus 2, 5, 35. conſulta-
 tioni praeberetur 3, 2, 6. depreſſus
 1, 5, 24. editus 2, 5, 15. eruptio-
 ni aptus 1, 5, 27. hic non alienus
 eſt 1, 7, 7. humilis 3, 7, 3. ini-
 quus 1, 1, 11. 1, 5, 12. 13 et 14.
 4, 5, 8. inſidiarum 2, 5, 37. ob-
 portunus 3, 17, 4. patefactus 2, 3,
 14. praeparatus 3, 15, 3. propin-
 quus 3, 13, 8. ſuperior 2, 5, 17.
 voraginoſus et praealtus 2, 5,
 7. loci commutatio 2, 2, 11.
 iniquitates 2, 4, 4. natura 2, 2,
 6, 2, 5, 5. obportunitas 1, 4,

13. poſſeſſio 3, 2, 4. Locum ca-
 ſtris capere 2, 7, 12. dare ali-
 cui ad fugam 2, 6, 9. deligere
 1, 5, 3. 2, 2, 2. eundem occu-
 pare 1, 4, 5. idoneum capere
 4, 6, 1. recuperare 4, 1, 23. lo-
 co cedere 4, 1, 34 et 35. fugiti-
 uis 4, 1, 26. hoſtilis 4, 1, 13.
 conſidere 4, 6, 3. conſiſtere 4,
 1, 8. eodem hibernare 1, 9, 1.
 loca campeſtria 2, 12, 4. con-
 fragoſa 2, 3, 3 et 20. 2, 5, 19.
 difficillima 1, 5, 1. diuerſa 1,
 4, 9. 1, 5, 26. ignota 2, 5, 6.
 hoſti infeſta 1, 4, 1. iniqua 2,
 5, 10 et 36. 2, 7, 3. 4, 2, 8. 4,
 5, 9. infeſta 2, 5, 32. municio-
 ne tuta 3, 4, 6. ſilueſtria 2, 3,
 3. ſuperiora 2, 5, 2. vadoſa 2,
 5, 43. vallo comprehendere 2,
 11, 7. locorum conditio 1, 6,
 3. 2, 6, 6. fruſtus 2, 11, 7. gra-
 tia 1, 1, 5. ignari 2, 5, 7. ini-
 quitas 1, 5, 18. 24 et 28. 2, 13,
 4. iniquitate vinci 1, 10, 3. na-
 tura 2, 5, 31. obportunitas 1,
 4, 2. locis montuoſis aptius 1,
 8, 12. pluribus communire ca-
 ſtella 1, 8, 11. quibuſdam diſ-
 poſitus cibus 3, 13, 8.
 Locare equitatum in cornu 2, 3,
 22. legiones in prima acie 2,
 3, 21. quadrigas in fronte 2, 3,
 17. locatae in conſpectu capti-
 uarum habitu matronae 4, 7, 44.
 in media acie cohortes 2, 3, 5.
 Longus coronae ambitus 1, 5, 23.
 vius 2, 1, 9. belli 3, 2, 3. long-
 gum agmen 1, 6, 3. eſt ſingula
 perſequi prol. I. iter 1, 5, 8.
 proelium 1, 5, 15. 4, 5, 10. tem-
 pus 1, 2, 4. longa obſidione
 angſti 3, 15, 6. longo ſpatio di-
 ſtare 3, 8, 2. longe maior exer-
 citus 2, 5, 9. minor 2, 3, 12.
 longior ordo 4, 6, 4. longius
 auocari ad perſequendum 3, 9,
 4. cedendo protrahere 3, 10, 5.
 ſita regio 2, 5, 31. longiſſime
 remota pars 3, 2, 10.
 ex Longinquo 2, 1, 7. 2, 13, 11.
 vti ſagittis 2, 2, 5.
 Loqui Latine 3, 2, 3.
 Loris et clauis adiutus 3, 9, 3.
 Lucani 1, 4, 1. 2, 3, 12 et 21. in
 Lu-

INDEX II.

Lucanos exercitum ducere 1, 6, 1.
 Luceria 4, 1, 29.
 Lustrari cum equi cauda 1, 10, 1, 4, 7, 6.
 Lucullus 2, 1, 14. 2, 2, 4. 2, 5, 30. 2, 7, 8. 3, 10, 7. 3, 13, 6.
 Lucus erat extra muros 3, 2, 5. sacer Diti patri 1, 11, 10. lucum noctu incendere 3, 2, 5.
 Ludi magister 4, 4, 1. Ludi gymnici 2, 11, 1.
 Ludite milites 1, 12, 1. per Ludibrium 1, 5, 16.
 Ludificatione concitare 2, 5, 4.
 Lugere aliquem fas est 4, 1, 38.
 Luctu adfissi 2, 9, 2.
 Lumen hoc Numina ostendunt 1, 12, 6. obferuare 3, 12, 1. ostendero ex arte 3, 12, 1. lumina ad tollere *ibid.* cessantia 2, 5, 16.
 Luna, oppidum Ligurum 3, 2, 1. aduersa 2, 1, 12. caua 1, 5, 1. defcendens 2, 1, 16. lunae defcensus 1, 12, 8.
 Lunata acies 2, 3, 4.
 Lupum ostendere pugnantibus 1, 10, 4.
 Lusitani 3, 5, 2. Lusitanorum dux, Viriathus 2, 13, 4.
 per Lusitaniam ducere ceruam 1, 11, 13.
 Lutatius Q. Catulus 1, 5, 3.
 Lux prima 2, 5, 21 et 24. 2, 13, 7. 3, 6, 33. 3, 8, 3. 3, 10, 5. 4, 7, 22. lucis cibique auidae columbae 3, 13, 8. exortus 2, 12, 1.
 Lydia 4, 7, 30. Lydiam inrumpere 1, 8, 12.
 Lyfander Lacedaemonius 1, 5, 7. 2, 1, 18. 4, 1, 9.
 Lyfimachus 1, 5, 11. rex Macedonum 3, 3, 7.

M.

Macedo Alexander 4, 3, 10. Macedones collocati in secunda acie 2, 3, 16. equites 2, 7, 8. exarmati genere telorum 2, 3, 20. transfugientes 2, 7, 8. Macedonum arcana 1, 4, 13. fortissimi 3, 3, 7. instructura 3, 3, 17.
 Macedonia 4, 1, 1. 4, 6, 3.
 Macedonicus habitus 3, 2, 11. Q.

Metellus 4, 1, 23. Macedonici phalanx 2, 3, 17.
 Machinamenta et opera deposita 3, prol.
 Madentes nerui 4, 7, 30.
 Madefacta coria 4, 5, 18.
 Magnetum oppida duo 3, 8, 2.
 Magnus consensus 3, 9, 5. cursus 2, 7, 8. exercitus 2, 4, 8. modus vini 2, 5, 12. strepitus 3, 9, 10. tumultus 2, 4, 1. magna copiarum fiducia 4, 7, 7. manhus equitum 4, 7, 32. pars barbarorum 2, 2, 13. reliquiarum 4, 7, 39. summa 4, 7, 35. vis autum 1, 2, 8. tritici 3, 15, 5. magno praemio sollicitatus 3, 6, 4. magna itinera 1, 4, 6. maior circuitus 1, 11, 1, 5, 13. exercitus 2, 5, 19. longe nostro 2, 5, 9. Armenia 2, 1, 14. 2, 2, 4. constantia 4, 5, 6. molitio 1, 1, 8. multo hostium manus 1, 10, 3. maius praesidium 1, 4, 9. maiorem in modum vexare 2, 5, 13. maiora castra 2, 5, 34. maximus Deorum Iupiter 1, 12, 12. maxima pars 1, 2, 1. paupertas 4, 3, 5. maximum frigus 2, 3, 23. maxime aptus eruptioni locus 1, 5, 27. indelles Sueffetani 3, 10, 1. in par equitatu 2, 12, 2. fieri ea cupiebat 1, 1, 6. notabiliter 4, 1, 1.
 Magnifice haec sunt prol. 1.
 Magnificencia multiplex 2, 11, 5.
 Magnitudo animi 1, 8, 2. 1, 12, 1. ingens 2, 5, 4. telorum 2, 5, 4.
 Magister equitum Cossus Corn. 2, 8, 10. Fabius Rullus 4, 1, 39.
 Minucius 2, 5, 22. ludi 4, 4, 1. magistrum virgis agendum tradere pueris 4, 4, 1.
 Magistratus Hennenfium 4, 7, 22. in magistratu se pro Rep. deuouere 4, 5, 15. magistratus feliciores 4, 5, 6.
 Mago, dux Carthaginienfium 2, 5, 23. 3, 6, 5. 4, 7, 26.
 Maharbal 2, 5, 12.
 Malos exaequant altitudinem iugi subrexit 3, 8, 3. nauium erigere 2, 5, 46.
 Mandatum ei fuerat bellum 1, 1, 9. mandatae membranis litterae 3, 13, 3.

Man.

INDEX II.

- Mandragorae vegenum** 2, 5, 12.
mandragorâ permiscere magnum vini modum 2, 5, 12.
Mandro Archipirata 3, 3, 7.
Mane ostendere vestigia 1, 11, 9.
procedere in aciem 2, 1, 1. **proflare auras** 2, 2, 7.
Manere in Italia 1, 3, 8. in litore hostili 4, 1, 33. **manet eos supplicium** 4, 1, 17. **exitus pugnam** 1, 10, 2. **manens ibi multitudo** 2, 12, 4. **praetorium in castris** 2, 5, 34. **manentibus est spes salutis** 4, 7, 21. **mansuris necessaria sunt** 1, 5, 3.
Manifesta deficiendi voluntas 4, 7, 22. **manifestissima clades** 2, 7, 3.
Manipuli inter se distantes 2, 3, 16. **laxati** 2, 6, 2.
A. Manlius Cos. 1, 9, 1. **Cn.** 1, 11, 1. 2, 6, 7. 2, 7, 11. **filius** 4, 1, 41. **Imperiosus** 4, 1, 40.
Mantinia 3, 13, 5.
Mantinienses *ibid.*
ex Manubiis nihil convertere in suum 4, 3, 15.
Manus Aegyptiorum 2, 3, 13. **agros vicisque per diversa incendit** 1, 8, 4. **cetera** 1, 4, 4. **circuitumducta per auias regiones** 2, 5, 17. **collocata in insidiis** 2, 5, 10. **exigua** 2, 1, 4. 2, 7, 2. **firmissima militum** 2, 5, 42. **hostium** 1, 5, 8. **multo maior** 1, 10, 3. **ingens captiuorum** 2, 9, 6. **lectissima** 3, 16, 3. **magna equitum Romanorum** 4, 7, 32. **media** 1, 5, 14. 4, 5, 9. **parua equitum peditumque** 2, 4, 6. **validissima** 1, 4, 5. **manum extis subponere** 1, 11, 14. **magnam elidere** 1, 6, 4. **mittere aduersus Sabinos** 1, 8, 4. **obprimere** 1, 4, 9. **submittere** 3, 6, 1. **manu ademptus significet** 2, 8, 5. **sua interficere aliquem** 4, 7, 39. **manus amputatae** 3, 16, 4. **ferreae** 2, 3, 24. **praecitae** 3, 15, 4. **refriditae** 3, 3, 7. **post terga** 4, 4, 1. **in manus Gallorum incidere** 4, 5, 4.
Mapalia velut constituere castra per corpora cohortum 4, 1, 14.
Marathon 4, 7, 43.
Marcellus 2, 2, 6. 2, 4, 6. **M.** 2, 4, 8. 3, 3, 2. **Cos.** 4, 1, 44. **collega** 4, 7, 38. **Cl.** 3, 16, 1. 4, 5, 4. **caelus** 4, 7, 26. **Maxcelli annulus** 4, 7, 38.
Marcentes vigilia 2, 2, 14.
L. Marcius eques Romanus 2, 6, 2. 2, 10, 2. **Q. Rufus legatus** 2, 4, 7.
Mare alterum 1, 4, 7. **altum** 2, 5, 43. **influit** 1, 5, 7. **maris angustiae** 1, 4, 13. **ora** 1, 4, 7. **mari adiacet pars murorum** 3, 9, 5. **mari terraque obsidere Lilybaeum** 3, 10, 9. **victor exercitus** 2, 2, 11. **a mari adplicare naues** 3, 9, 8.
Marina belua 3, 13, 6.
Maritimus aestus 3, 9, 1. **maritima vrba quaedam** 3, 9, 8.
C. Marius Cos. 1, 2, 6. 2, 2, 8. 2, 4, 6 et 10. 2, 7, 12. 2, 9, 1. 3, 9, 3. 4, 1, 7. 4, 2, 2. 4, 7, 5. **lagam habuit** 1, 11, 12.
Mariani Muli 4, 1, 7.
Marte aequo certare 2, 5, 5. **concurrere** 2, 4, 1. **pugnare** 2, 3, 13.
Massilia 2, 3, 16. 3, 6, 1. 4, 3, 11.
Massilienses et Rhodii 1, 7, 4.
Mater peperit me Imperatorem 4, 7, 4.
Materia artium 3. **prol. materiae genus** 1, 5, 2. **materia exstructum vallum** 1, 5, 8. **leues adgestae** 1, 5, 27. **materiarum copia** 1, 7, 2. **materiis oneratum vallum** 1, 5, 1. **rates contextuntur** 1, 7, 2.
Matrifamilias hospitio vri 4, 1, 10.
Matronae quaedam habitu captiuarum 4, 7, 44.
Matura expugnatio 3, 15, 4. **matutius vesi** 2, 1, 5.
Maturare fugam 2, 6, 8. **iter** 1, 6, 3. **promissam victoriam** 1, 11, 11. **transitum** 4, 2, 1.
Mauri 2, 3, 16.
Q. Maximus 4, 7, 36.
Medicus Pyrrhi 4, 4, 2. **medicum detegere regi** *ibid.* **medici plerique** 4, 7, 1.
Medicatum merum 2, 5, 12.
Mediocris staturae esse 4, 7, 29.
Mediolanum 1, 9, 3.

Me-

INDEX YI.

Medius annis 2, 5, 23. 3, 14, 2.
 inter eos 3, 17, 4. inter hostes
 campus 2, 5, 22. media acies 2,
 3, 4. 5 et 21. Babylon flumine
 Euphrate diuiditur 3, 7, 4. pars
 2, 3, 20. vis 2, 5, 12. medium
 concilium 2, 9, 5. hostem trep-
 idantem caedere 2, 5, 33. in
 mediam vallem decurrere 4, 5,
 10. in medio erat filua 3, 8. 8.
 mediae Caesaris copiae 3, 14, 1.
 medios circumuenire 2, 3, 5. in
 hostes inrumpere 4, 5, 4.
Medos vincere 1, 11, 19.
Megara 4, 1, 8.
Megarenſes decepti facie 4, 7, 44.
Megarenſium classem excipere 4,
 7, 44.
Megisthanes 2, 9, 5.
Melanthus, dux Athenienſium 2,
 5, 41.
Meliorem fidelioremque Pythiam
 habere 4, 7, 37. melius in um-
 bra propugnare 4, 5, 13.
Membranis mandatae litterae 3, 13,
 3.
Membratim 3, 5, 1.
C. Memmius Tribunus 4, 1, 1.
Memnon Rhodius rex 2, 5, 18 et
 46.
Memor, sibi esse militem 2, 1, 9.
 virtutis Romanorum 2, 1, 13.
Memoriae proditum est 4, 2, 1. 4,
 5, 20. tradere 2, 6, 10. 4, 1, 16.
 4, 3, 13.
Memorabilis victoria 2, 2, 7.
Mens destruendae Reip. 4, 7, 39.
Menſes vndecim 4, 5, 18. men-
 ſium aliquot mercedes recipere
 3, 16, 3.
Mentionem pacis facere 1, 5, 18.
Mentiri fugam 3, 10, 7. mentitus
 est naues litori adplicuisse 3, 16,
 5.
super Merce exposita 3, 2, 10.
Merces constituitur ipsi 4, 4, 2.
 repraesentari proditoribus potest
 1, 11, 2. mercede sollicitatus
 2, 2, 11. mercedes recipere 3,
 16, 3.
Mercenarii Galli 3, 16, 3.
Merere in ordine 4, 1, 11. sub
 Rutilio 4, 2, 2. Scauro 4, 3, 13.
 cognomen Germanici 2, 11, 7.
 ſide ea, vt etc. 4, 4, 2. Can-

ditoris nomen 1, 3, 3. remissione
 nem supplicii 4, 1, 39.
Meridie ante tabernaculum stare 4,
 3, 11.
Merum medicatum 2, 5, 12. metro
 ac oleo caleſieri 1, 4, 7. somno-
 que premi 2, 9, 7.
Meſſana 1, 4, 11. 4, 1, 31.
Meſſenii 2, 1, 10. Meſſeniorum
 caſtellum 3, 2, 4.
Metari caſtra 2, 3, 9.
Metatores Marii 2, 7, 12.
Metatib haec nunc effecta est 4, 1,
 14.
Metellus 2, 3, 5. 2, 5, 4. 4, 2, 2.
Q. I. 8, 8. 3, 7, 3. 4, 1, 2 et
 11. 4, 7, 42. Macedonicus
 4, 1, 23. Pius 1, 1, 12. 2, 1, 2.
 2, 13, 3.
Metuere nihil tale 3, 1, 2. me-
 tuentis ſuſpicio 3, 17, 7.
Metus diſſimularus 1, 9, 4. 2, 5, 32.
 iniectus hoſtibus 2, 4, 11. inſi-
 diarum 1, 5, 28. 2, 9, 7. miſor
 1, 9, 3. ſimularus 2, 5, 3 et 5, 3, 6.
 I. metus ſimulatio 2, 5, 36. me-
 tum ſimulare 3, 17, 6. metu cogere
 aliquem ad iurandum 4, 7, 39.
 exſolutus 4, 7, 24. poenae coire in
 collem 4, 7, 24. ſeditioſis anim-
 aduertere in aliquem 3, 16, 3.
 viperarum perterritus 4, 7, 10.
Miles ardentius dimicat 1, 11, 5.
 Athenienſis 4, 7, 44. cibo firma-
 tus 2, 2, 8. diſpoſitus per oc-
 culta 3, 10, 6. explicatus per
 vtraque latera 1, 6, 1. fortiſſi-
 mus 3, 16, 1. Graecus 2, 3, 13.
 gregalis 3, 9, 3. longo viſu du-
 ratus 2, 1, 9. nandi et nauticae
 artis peritus 3, 13, 6. peritus,
 et ad omne momentum respon-
 dens 2, 3, 7. reductus 3, 11,
 2. robuſtus 2, 3, 1. viribus in-
 firmior 2, 3, 1. vndique emiſ-
 ſus 3, 17, 6. militi intentata
 ſilua 1, 2, 2. militem continere
 intra munimenta 3, 17, 7. co-
 hortium decimare 4, 1, 37.
 educere 2, 2, 5. facere in ſe-
 gione 4, 1, 12. paratiorem ad
 pugnandum habere 1, 11, 11.
 quemque decimum fuſti percute-
 re 4, 1, 34. quietum in val-
 lo tenere 3, 17, 5. milite bar-
 baro

INDEX II.

- baro et rationis indocili uti 1, 11, 13. milites Antiochi 3, 2, 9. armati 1, 5, 9. confusi 1, 12, 7. consummati 4, 3, 12. contristati 1, 12, 5. discindi 4, 1, 43. dispersi 2, 13, 3. dispositi nocte 2, 5, 24. fortissimi 1, 1, 9, 2, 5, 21. fugati turpiter 4, 1, 24. interriti 2, 12, 2. occulti 2, 5, 1. optimi 4, 5, 2. perterriti metu viperarum 4, 7, 10. pigriores 1, 11, 20. probris hostium coacti 1, 11, 1. redacti ad munus 4, 1, 1. relegati in Siciliam 4, 1, 44. Sertoriani 2, 1, 3. sexcenti 3, 9, 2. solertissimi 3, 16, 4. sparsi per Numidas 2, 2, 11. trecenti 1, 2, 5, 1, 5, 15. validissimi 2, 3, 1. velocissimi 3, 9, 3. vniuersi 1, 5, 6. militum disciplina-lapsa 4, 1, 2. habitus 2, 1, 6. inpetus 2, 2, 2. licentiae succumbere 4, 5, 1. noxi 2, 3, 15. pars iussa subsistere 1, 4, 10. seditionem compescere 1, 9, 1. tribunus 2, 4, 4. P. Decius 4, 5, 9. nobilis, Valerius 4, 1, 30. Tribuni Sempronius Tuditanus, et C. Octavius 4, 5, 7. virtus inrita 2, 3, 24. militibus cortices pro ictis dare 1, 7, 5. diuidere praedam 4, 1, 45. milites conclamare iussit 1, 8, 9. constantiores ad pugnam habere 1, 11, 7. educere per ipsam flammam 1, 5, 27. in castris tenere 3, 17, 6. remigesque exercere 3, 2, 2. retinere 2, 1, 6. suos induere armis captiuus 4, 7, 45. ad pugnam aptari iussit 1, 8, 5. ad milites procedere 1, 9, 4.
- Militare signum 2, 8, 2. militaris rei scientia prol. 1. Militare sub Hadrubale Imperatore 4, 3, 8. Militiae ordines 4, 1, 8. inhabilis 4, 6, 4. militiam detrachere 4, 1, 25 et 43. Milethorum dux, Thrasylbulus 3, 9, 7, 3, 15, 6. Milo 3, 3, 1. Mille sexcenti equites 4, 2, 6. millia, qui etc. 4, 7, 24. circiter quatuor 3, 16, 3. octo
- militum 2, 5, 21. decem Baeiorum 1, 2, 7. militum 1, 1, 9. passuum 1, 3, 10, 3, 11, 5. quatuor 4, 2, 6. tradita custodiae 4, 1, 38. quatuordecim armatorum 4, 2, 5. quadraginta hominum 4, 2, 4. utrimque fuisse constat 2, 3, 21. quinque dediderata sunt 2, 3, 21. millium passuum spatium 2, 1, 41. traiectus 3, 13, 6. millibus paucis passuum distare 2, 10, 2.
- Miliades 4, 7, 43. Minari mortem alicui 4, 7, 39. transitum 1, 4, 9. minatus bellum 1, 1, 1.
- Minax vultus 1, 9, 4. Mindarus Lacedaemoniorum dux 2, 5, 44.
- Minervae sacrum celebrare 3, 2, 8. sacros dies celebrare 4, 7, 13. Minor longe exercitus 2, 3, 12. metus 1, 9, 3. quinquaginta annos natus 4, 1, 10. minores gladii stricti 2, 5, 27. minora castra 4, 5, 7. minus agileret 2, 5, 47. constanter 1, 11, 21. frequens oppidi pars 3, 9, 2. minime timeri 4, 7, 13.
- Ministerium ac seruitus 1, 1, 3. ministeria nautica 4, 7, 10.
- Q. Minucius Cos. 1, 5, 16. magister equitum 2, 5, 22. Rufus Imperator 2, 4, 3.
- Minuere vires exercitu diducto 4, 7, 31.
- Mirari victoriam 2, 3, 23.
- Mire aduersantia hosti incommoda 2, 2, 7.
- Miscere velocissimos peditum 2, 3, 22. vera falsis 2, 7, 13. mixti fugitui 2, 3, 17. mixtos eis, qui extra delictum erant, venire iussit 1, 9, 3.
- Miseratione suorum compellere ad deditionem 4, 5, 21.
- Mithridates 1, 1, 7, 2, 1, 14, 2, 2, 4, 2, 5, 30 et 33. 4, 5, 21. fugiens 2, 1, 12. Mithridatis praefectus, Archelaus 1, 5, 18, 1, 11, 20. Mithridatem decursu superare 2, 2, 2. a Mithridate obsessi Cyziceni 3, 13, 6.
- Mithridaticus exercitus 2, 8, 12. Mittere aliquos ex principibus 1, 1, 1.

INDEX II.

1. 10. captium Crotona 3, 6, 4. caput intra munimenta 2, 9, 5. centuriones paucos 3, 9, 3. classem 1, 3, 9. dispensatorem fidelissimum 3, 16, 3. iumenta onusta faccis 3, 2, 8. legatum ad Consulem 3, 3, 1. legatos ad Hadrubalem 3, 17, 3. Carthaginem de conditionibus pacis 1, 11, 4. legationem ad Syphacem 1, 2, 1. manum modicam 1, 5, 14. 4, 5, 9. aduersus Sabinos 1, 8, 4. milites apud Arpos 3, 9, 2. in hostem 2, 5, 37. perfugam 3, 6, 5, 3, 17, 7. quemdam pro transfuga subornatum 3, 13, 2. quosdam ex militibus in hostium castra 2, 5, 18. Sextum Tarquinium ad hostes 3, 3, 3. signum militare in hostes 2, 8, 2. raptum in hostem 2, 8, 1. supplementum exercitibus 3, 18, 1. transfugam in castra 2, 9, 7. milit ad Xerxen, qui indicaret 2, 2, 14. eis litteras 1, 2, 6. miserunt, qui morarentur Romae 1, 2, 4. mitti praedatum 3, 16, 3. sub iugum 4, 1, 19. missus auxilio Sutrinis 2, 5, 2. erat ad eum a filio nuntius 1, 1, 4. sanguis in principibus 4, 1, 16. missi Laedaeomone legati 1, 1, 10. nocte per auersam partem 2, 12, 3. sunt ad Antiochum regem 1, 8, 7. missae legiones 1, 2, 7. praeter portum naues 1, 4, 14. missa principia 2, 5, 30. millos eos, velut contraria pignora, retinuerunt 1, 8, 6. ad se legatos corrumpere 1, 8, 8. Missionem postulare 1, 9, 4. missionae honesta aliquem exauctorare 4, 6, 4. Modus agri 4, 3, 12. vini 2, 5, 12. in modum defunctorum strati iacent *ibid.* Moderatum aut iustum nihil expectare 1, 11, 4. moderatiora consilia 4, 7, 3. Modicus pons 3, 13, 6. modica manus 1, 5, 14. 4, 5, 9. modicae multitudinis signum 1, 11, 11. modica interualla 1, 5, 22. Moenia adgredi 3, 10, 1. implere armatis 4, 7, 43. occupata 3, 2,

1. tutari 1, 4, 3. moenium passu diuersa 3, 9, 6. moenibus addidere 3, 18, 1. ad moenia malos subrexit 3, 8, 3. moenibus propinquo loco emittere columbas 3, 13, 8. se continere 3, 11, 3. Molae et funes ferre 4, 1, 6. Moles ingens 1, 5, 5. Moliri fugam 1, 1, 7. 2, 4, 2. instrumenta 1, 1, 6. Molitio maior 1, 1, 8. Molossorum haec erant 2, 5, 19. rex, Arybas *ibid.* Monitione consecutus 4, 7, 38. Monumenta omnia percensere proli. 1. Mons arduus 3, 15, 5. asperrimus 1, 5, 21. praeruptus 3, 8, 3. proximus 1, 5, 3. saxus 3, 9, 3. montis radix 2, 5, 24 et 34. saxa 3, 9, 3. monti adiuuere aliquem 3, 8, 3. montes abrupti 1, 5, 8. abscissi 1, 4, 7. in conspectu erant 4, 7, 26. proximi 2, 4, 5. montium iuga 2, 4, 3. montes collustrare discursatione 1, 5, 28. occupare 2, 5, 38. petere effuso christu *ibid.* in montes comportare omnia victui necessaria 3, 5, 1. montibus adiutus 2, 3, 9. Montuosus locis aptius 1, 8, 12. Monstrata a Diis creduntur 1, 11, 13. Monychia 1, 5, 7. Mora obsidionalis 1, 3, 4. mora fatigare hostem 2, 1, 8. morae decertandi *ibid.* Morari circa gratulationem 4, 7, 43. rapiditate 1, 6, 2. Romae 1, 2, 4. vlla praelocatione 3. proli. moratus aliquamdiu 1, 4, 7. Morbus simulatus 1, 1, 10. Mori fame 4, 5, 23. pro patria 4, 5, 12. moriuntur inulti 2, 6, 2. moriturum se adfirmavit 4, 5, 1. Mors Alexandri audita 2, 11, 4. alterius audita 4, 3, 3. dubia 4, 1, 17. ducis 2, 4, 9. multorum 1, 1, 10. mortis cupidus 4, 7, 5. mortem adipisci 4, 5, 15. consciscere sibi 4, 1, 13. minari alicui 4, 7, 39. pati fortiter 4, 5, 21.

Mos

INDEX II.

- Mos** equestris pugnae 2, 3, 22.
 Graecorum 3, 2, 6. obambulan-
 di 3, 2, 1. pristinus 2, 1, 4.
 more exercitationis adsecutus 1,
 4, 9. infusae dependens 1, 12,
 5. spectantium stare 2, 3, 1. suo
 1, 3, 10. mores Alexandrini 1, 1,
 5. moribus senem Imperatorem
 esse oportet 4, 7, 3.
- Mouere** bellum in Gallia 4, 3, 14.
 castra 1, 1, 13. 1, 8, 9 4, 7,
 42. copias ad Sitium 1, 8, 3. dis-
 cordiam 1, 8, 1. exercitum 2, 5,
 21. 2, 13, 7. Fulvium senatu 4,
 1, 32. tumultum 1, 9, 3. mouet
 pulvis speciem exercitus 4, 7, 20.
 mouent legiones seditionem 1, 9,
 4. moueri partem aduersam mi-
 nus agiliter sentit 2, 5, 47.
- Motus** terrae 1, 12, 3. motu ipso
 adolefcit flamma 1, 5, 28.
- Mobilitas** Punicae classis 2, 3, 24.
- Mugitus** frequentior 1, 5, 26.
- Mulierum** tonsarum crines 1, 7, 3.
- Muliebris** ornatus 3, 2, 7. muliebri
 veste regi 4, 7, 33.
- Multa** lectio 4. prol. multum terro-
 ris 1, 11, 17. multi Gallorum cae-
 si 3, 17, 7. ignes 2, 12, 4.
 multae naues hostium 4, 7, 12.
 vrbes 3, 2, 3. 3, 4, 3. multa
 alimenta 2, 5, 29. spolia 2, 5,
 34. multorum mors 1, 1, 10.
 multos capere 1, 11, 18. nostro-
 rum auertit 2, 4, 10. multa au-
 dere temere 2, 5, 21. prohibere
 4, 5, 12. multo maior hostium
 manus 1, 10, 3. magis 1, 11, 13.
 post 3, 11, 2.
- Multiplex** magnificentia 2, 11,
 5.
- Multitudo** auium 1, 2, 7. Epiro-
 tarum 1, 4, 4. hostium 1, 5, 18.
 2, 3, 19. ibi manens 2, 12, 4.
 inbellis 3, 9, 3. infinita sagitta-
 rum 2, 3, 15. ingens 1, 8, 11.
 2, 4, 3. hostium 2, 2, 10. Per-
 sarum 4, 7, 43. innumerabilis
 2, 1, 14. 2, 2, 13. omnis
 cum tumultu decurrens 3, 9,
 10. sagittarum 4, 5, 13. su-
 perueniens 2, 3, 13. vniuersa
 4, 7, 22. Xerxis nauium 2, 2,
 14. multitudinis species 2, 4,
 6. multitudinem tenere specie
- consilii 3, 2, 6. multitudine su-
 perare 2, 3, 6. vti 2, 2, 14.
- Muli** Mariani 4, 1, 7. mulos agi-
 cum fremitu iussit 1, 8, 9. mulis
 insidere 2, 4, 1.
- Muliones** clam cum mulis abire
 iussit 2, 4, 5.
- L. Munatius** 4, 3, 15.
- Munatius** interim rex 3, 14, 1.
- Munda** 2, 8, 13.
- Municipia** totius Italiae 4, 7, 38.
- Munire** accessum in castellum 3, 9,
 9. castra 4, 1, 24. muniri parua
 castella iussit 2, 5, 18. viam fu-
 giendi 4, 7, 16. munitis collis 4,
 7, 24. munita egregie ciuitas 3, 2,
 6. oppidi pars 3, 9, 2. vrbs 3, 6, 3.
 munitum natura iugum 1, 2, 8.
 munitae sunt Athenae 1, 1, 10.
 munita castra Fuluii 2, 5, 21.
- Munimenta** destituta propugnatori-
 bus 2, 5, 26. hostium 2, 9, 5.
 munimentorum angustiae 3, 17,
 5. pars 1, 2, 1. munimenta con-
 scendere 3, 3, 2. diruere 1, 1, 1.
 intra munimenta continere mili-
 tem 3, 17, 7. deponere rerum
 pretiosissima 1, 11, 5.
- Munitio** Athenarum 1, 1, 10. du-
 plex 3, 17, 4. munitione tuta lo-
 ca 3, 4, 6. munitiones oppidi 1,
 3, 4. reliquae nudatae defensore
 3, 9, 10.
- Munus** nuptiale 2, 11, 5. ad munus
 redigi 4, 1, 1. munere vacare
 4, 1, 44. in munera neces-
 saria duci referuare laborem 4,
 6, 2. mulieribus fungi 4, 1,
 31.
- Murum** occupare 3, 2, 2. muri
 vrbs 3, 9, 1. murorum fiducia
 1, 1, 1. pars 3, 2, 10. 3, 9, 5.
 propugnatio 3, 9, 6. muris succe-
 dere 3, 17, 1. muros adgredi 3, 8,
 3. circuiui copias instituit 3, 2, 1.
 deicere 1, 1, 10. lubire 3, 9, 8.
 fulcitare 1, 1, 10. transcendere 3,
 9, 6.
- Mus** venit centum denariis 4, 5,
 20. muris venditor *ibid.*
- Mutare** consilium 2, 7, 9. statum
 belli 1, 3, 10.
- Mutilus** 1, 5, 17.
- Mutinae** obideri ab Antonio 3,
 13, 7. a Mutina profugus 1, 7, 5.
- Muti-**

INDEX II.

Mutinesces obsessi ab Antonio 3, 14, 3.
Myrina 4, 5, 16.
Myronides Atheniensis 2, 4, 11, 4, 7, 21.

N.

Naeus (Q.) Centurio 4, 7, 29.
Nandi et nauticae artis peritus 3, 13, 6.
Nasci in Persis 4, 6, 3. natus honeste 4, 6, 4. in Macedonia 4, 6, 3. minor quinquaginta annos 4, 1, 10.
Natione Cyrestes 1, 1, 6. nationes inmanes 1, 1, 8.
Natura fluminum 2, 2, 7. loci 2, 2, 6, 2, 5, 5. locorum 2, 5, 31. perquam similis proli. 1. rerum 1, 12, 9. Romanarum cohortium 1, 10, 1. virium 4, 7, 6. naturā munitum iugum 1, 2, 8.
Naturalis adstantendi consuetudo 4, 7, 34.
Nasica (P.) 4, 1, 15.
Navis hostilis 2, 3, 24. ingens 3, 2, 10. praetoria 1, 1, 2. nauem egredi 1, 12, 1. e naue egredi 3, 2, 10. naues a latere iunctae aut puppe religatae 1, 4, 12. barbarorum 4, 7, 45. binae 3, 9, 8. Chiorum transitum tenentes 1, 4, 13. circumactae 1, 4, 11. 4, 7, 43. ducentae 2, 5, 46. graves 2, 3, 24. haerent in siccis litoribus 2, 13, 11. multae hostium 4, 7, 12. onerariae 4, 7, 14. oneratae praeda 3, 3, 7. onustae milite 2, 5, 42. pacis sequestres 1, 4, 13. paratae in occulto 4, 7, 19. paucae hostium 3, 16, 5. plures 2, 5, 44. praeter portum missae 1, 4, 14. Punicae decem 1, 4, 12. sociae 2, 7, 14. subsequentes *ibid.*
Thebanae 3, 2, 10. turratae 3, 9, 8. veluti victrices 1, 4, 12, 2, 13, 9. vniuersae 2, 1, 18. nauium aut pontis faciendi copia 1, 5, 4. aut materiarum copia 1, 7, 2. fiducia 1, 11, 21. numerus 2, 5, 46. vsu deficiatur 1, 7, 1. Xerxis multitudo 2, 2, 14. nauibus superstruere turres 3, 9, 8. naues adpel-

lere 3, 9, 4. ad portum traicere 1, 5, 7. ascendere 4, 7, 31. aedificare in hibernis 4, 1, 15. capere 1, 4, 13. captiuas habere 1, 4, 12. conscendere 4, 7, 26. hostium elicere ad proelium 2, 5, 46. infestari instituit 2, 1, 18. in occulto tenere 3, 10, 9. omnes in Thebanos inmittere 4, 7, 19. primas agi iubet 2, 5, 46. reddere 1, 4, 13. nauibus hostium obrutus 1, 5, 7. reliquis Lilybaei portum occupare 3, 10, 9. e nauibus velocissima 3, 10, 8.
Naualis acies 2, 5, 47. nauale bellum 4, 7, 9. proelium 1, 3, 6. 1, 12, 11. 2, 5, 45. 2, 13, 9. praesidium hostium 1, 4, 14. nauali et pedestri proelio vinci 4, 7, 45.
Nauigare in Pamphyliam 4, 7, 45. Syracusas 1, 4, 12. nauigantem eum consecuti sunt nauigiis 1, 5, 5.
Nauigia omnia 3, 10, 8. parua 2, 5, 5. resupina 1, 5, 6. capere 4, 7, 44. desiderare 2, 6, 1. complere milite 4, 7, 44. et habitum superstantium agnoscere 4, 7, 45.
Nautica ars 3, 13, 6. ministeria 4, 7, 10.
Nebula adiutus 2, 5, 24. et imbribus verberari 2, 1, 15. nebulae densiores 2, 5, 21.
Ne nuntios quidem cladis relinquere 2, 10, 2.
Necantur tradita custodiāe 4, 1, 38. necata auis 4, 5, 14.
Necesse fuit Afris 1, 8, 11. Liguri- bus auocari 1, 5, 16. habet decertare 1, 11, 2. erumpere per hostium praesidia 2, 13, 9.
Necessitas cogens 4, 1, 22. decernendi 2, 1, 12. decertandi 2, 3, 8. reuocandi Hannibalem 1, 3, 8. sociorum 3, 14, 2. vltima 2, 6, 9. necessitates domesticae 4, 7, 37.
Necessarius non est classis vsus 4, 1, 15. necessaria non est sibi opera eorum 2, 11, 4. quam necessarium et facile id est 3, 1, 1. necessaria sunt manus 1, 5, 3. duci munera 4, 6, 2. vasa

INDEX II.

- vasa expeditioni 4, 1, 1. necessariorum inopia 3, 14, 4. necessaria victui omnia comportare 3, 5, 1.
 Neciorum exercitus 2, 11, 4.
 Nefas eis est 2, 1, 17.
 Neglecti ordines 2, 5, 19. trami-tes 1, 5, 19.
 Negligenter munita castra Fulnii 2, 5, 21. negligentius custodire captiuos 1, 8, 5.
 Negligentia vigilum 3, 12, 1. resolutus 1, 5, 17.
 Negotium alienum agere 2, 3, 1.
 Negotiatorum species 3, 2, 8 & 10.
 Nemini ad erumpendum audacia est 4, 5, 7. hoc volebat commissum 1, 1, 4. suspectus ob hoc 1, 4, 7.
 Nequam eris semper tibi 4, 1, 1.
 Neque omnino 1, 2, 8. confignendi, neque abeundi facultas 2, 1, 5. virtute, neque artibus bel-landi par 1, 8, 2.
 Neronis & Liuii exercitus 1, 2, 9.
 Nerui madentes 4, 7, 30.
 Nicofratus, dux Aetolorum 1, 4, 4.
 Nigerrimi erant 1, 11, 18.
 Nihil ex rebus suis amittere 4, 3, 14. ex tantis manubiis in suum conuerrere 4, 3, 15. nouare 2, 11, 3. suntuo respondit 1, 1, 4. praesidii secum habet 2, 7, 14. tale exspectare 2, 5, 19 & 31. metuere 3, 1, 2.
 Nihilominus 2, 1, 5. 2, 13, 11.
 Nil cauere 4, 7, 45.
 Nimia fiducia 2, 12, 2. securitas 2, 9, 7.
 Nisus per saxa facilius 3, 9, 3.
 Niti loris & clauis in adscensu 3, 9, 3.
 Nobilis eques operae clarae 4, 7, 36. quidam Lacedaemonius 4, 5, 12. Tribunus militum, Valerius 4, 1, 30. nobile Alexan-dri factum 1, 7, 7. nobiles vi-ctoriae 3, 3, 2. nobilissimi au-ctores 4, 7, 39.
 Nocentibus custodiendis adten-dere 1, 9, 3. nocentes punire ex occasione 1, 9, 1. solos cau-ere 1, 9, 3.
 Nolan reliqui 3, 16, 1.
 Nolite milites trepidare 1, 12, 5.
 Nomen Cunctatoris 1, 3, 3. ejus varie traditur 1, 5, 15. Romā-num 1, 2, 2. nominis Latini socii 4, 7, 25. nomen abolere 4, 1, 43. nomine hoc gratias agere 3, 16, 3. Periclen voce adpellans 1, 11, 10. regis nun-tiare alicui, ne &c. 2, 7, 4. nomina eius varie traduntur 4, 5, 10.
 Non dubie 2, 3, 16. tantum, sed 1, 3, 10. 1, 4, 13. 1, 11, 13. 4, 7, 27.
 Nonagesimus aetatis annus 4, 3, 11.
 Nostris Ligures obiecturi erro-rem 1, 5, 26.
 Nota consuetudo 2, 5, 16. noti transitus 2, 5, 7. notae militi angustiae 2, 5, 5. nota itinera 1, 5, 5. vada 2, 5, 23. facere ciuibus consilia 1, 2, 3.
 Notabilis alacritas 3, 8, 2. conti-nentia 4, 3, 13. notabilia ex-cerpere prol. 1.
 Notabiliter maxime 4, 1, 1.
 Notare equos strigiosiores 1, 2, 9. notari 4, 1, 22. notata ordina-tio 4, 1, 14.
 Nouae vires 2, 12, 3. nouissimum agmen 1, 6, 11. 4, 7, 28. nou-issimi Italici 2, 3, 16. in no-uissimo collocare equitem 2, 3, 17.
 Nouissime 2, 3, 9. 2, 4, 2. 3, 6, 1.
 Nouitas camelorum 2, 4, 12. rei 1, 5, 16. rerum 2, 11, 4.
 Nouare nihil 2, 11, 3.
 Nox circumuenit 2, 9, 1. inci-piens 1, 5, 12. 4, 5, 8. intem-pestas 2, 5, 12 & 25. 2, 10, 2. obportuna 2, 1, 13. obscura 3, 9, 2. proxima 2, 9, 6. 3, 16, 3 & 4. quaedam 3, 3, 6. su-specta 3, 12, 1. tota 2, 2, 14. 2, 5, 25 & 26. noctis initium 1, 8, 9. silentium 1, 5, 22. vnius spatium 4, 7, 22. nocte ac die imbre continuo vexari 4, 7, 30. commutatae copiae 2, 5, 34. dispositi milites 2, 5, 24. facta e-ruptio 4, 5, 9. igne, interdiu fu-mo significare 2, 5, 16. inprovisus accessit 3, 9, 6. intra castra re-

INDEX II.

- licti 1, 5, 24. profectus 1, 5, 17. reductus exercitus 2, 5, 13.
 Noctu 1, 4, 5. boues dimisit 1, 5, 28. castra mouere 1, 8, 9. clam ducere equos 1, 11, 9. eruptio facta 1, 5, 14. exponere partes copiarum 3, 9, 4. inprovisus incendit lucum 3, 2, 5. procedere 3, 3, 6. replere fossam 1, 5, 20.
 Nocturnum dimicationi tempus 2, 1, 12. nocturnae cogitationes 2, 5, 30.
 Noxa militum 2, 3, 15. sine noxa 1, 10, 2.
 Noxii minore cum metu compa-
 ruerunt 1, 9, 3.
 Nubes facere sagittarum multitu-
 dine 4, 5, 13. nubium adtri-
 tus 1, 12, 10.
 Nubilus virgo 2, 11, 5.
 Nudus capite pedibusque 3, 9, 3.
 nuda humus 4, 3, 8. nudi pe-
 des 4, 1, 26.
 Nudare castra 2, 5, 8. refugia ho-
 stium 1, 3, 10. nudatae muni-
 tiones defensore 3, 9, 10. vrbes
 propugnatoribus 3, 6, 1. nu-
 datos militibus ostendit 1, 11, 17.
 Nullus excipiens 1, 8, 5. obstitens
 1, 4, 3. obstitans 1, 4, 14. resi-
 stens 1, 4, 10. nulla vis 3, 2, 10.
 nullum adiutorium 1, 2, 6.
 Num & pro patria mori nos pro-
 hibebit? 4, 5, 12.
 Numantia 2, 8, 7, 4, 1, 1, 4, 7, 27.
 Numantini 4, 5, 23. obsessi 3,
 17, 9.
 Numerus amplius 2, 3, 17. arbo-
 rum & nauium 2, 5, 46. bar-
 barorum 2, 2, 13. exiguus mi-
 litum 2, 5, 37. ingens Athe-
 nienium 4, 7, 43. lixarum 4,
 1, 1. magnus utrimque caesus
 2, 10, 1. par 2, 2, 13. peditum
 2, 3, 17. volonum 4, 7, 24. in
 numerum gregalium referri 4,
 15, 31. numero equitum prae-
 valere 2, 5, 33. inpar 1, 5, 23.
 2, 4, 3. par 1, 8, 11.
 Numerata pecunia 1, 11, 2.
 Numerosus exercitus 1, 11, 2. nu-
 merosi pali 2, 3, 17.
 Numidae 2, 2, 11. 2, 3, 16. 2, 5,
 23, 27 & 29. 3, 6, 1. auxilia-
 res 1, 5, 16. Numidarum equi-
 tatus 2, 5, 40. fines ingredi 4,
 7, 18. Numidas subigere *ibid.*
 Numidia 2, 4, 10. ferax elephan-
 tis 4, 7, 18.
 Numina ostendunt hoc lumen 1,
 12, 6.
 Numistro 2, 2, 6.
 Numquam recubans cibum cepit
 4, 5, 6.
 Nuiquam pugna, vbique fuga
 capessitur 2, 4, 7.
 Nuntius ad eum a filio erat mis-
 sus 1, 1, 4. renuntiat Tarqui-
 nio *ibid.* sine responso reuersus
ibid. nuntio nihil respondit *ibid.*
 velocius redire 1, 1, 9. nuntii
 cladis 2, 10, 2.
 Nuntiare aliquid subitum 2, 5,
 30. hostibus de victoria 4, 7,
 15. nomine regis alicui, ne &c.
 2, 7, 4. Parthis omnia 1, 1, 6.
 suis pugnam imminere 1, 8, 5.
 nuntiatum ei est 1, 6, 3. nun-
 tiatum sibi victoriam partium
 vulgavit 1, 11, 7.
 Nuptiale munus 2, 11, 5.
 Nutritur illis facultas proli. 1.
 Nuces spargere 3, 14, 2.

O.

- Ob desperationem fortius dimi-
 care 2, 6, 6. hoc adtonitus
 1, 12, 1. disponi 1, 6, 2. 2, 5,
 33. exasperari 2, 1, 11. in fu-
 gam dilapsus 3, 8, 3. nemini
 suspectus 1, 4, 7. id neglecti
 tramites 1, 5, 19. securi Roma-
 ni 3, 17, 8.
 Obambulandi mos 3, 2, 1.
 Obediunt barbari ad omnia 1, 11, 13.
 Obferre apros Liuio 3, 3, 6. e-
 quum 4, 5, 5. pagos alicui 2,
 5, 28. se certamini 2, 5, 46. du-
 cem alicui 1, 5, 14. 4, 5, 9. ob-
 lata species duorum in equis iu-
 uenum 1, 11, 8. spes victoriae
 3, 17, 7. oblatae humanitatis
 spes 3, 11, 1. oblatae sibi a
 milite in galea aquam effudit 1,
 7, 7.
 Obscusa est hostibus species mul-
 titudinis 2, 4, 3.
 Obitus serui 4, 3, 3.
 Obiicere alicui gladiatorem con-
 tem-

- temtae statuae 4, 7, 5. casti-
gatis laureatos falces 4, 5, 1.
errorem alicui 1, 5, 26. incom-
modum fatigationi 2, 2, 8. in-
gentem pulverem oculis hostium
2, 2, 12. partem Spartaco 2, 5, 34.
triplices fossas intra vallum 1, 5,
21. stationem 1, 5, 16. vias a late-
re 2, 2, 6. obicitur facies equita-
tus 2, 4, 6. obiecta catena ad in-
gressum 1, 5, 6. per medium
amnem 3, 14, 2. arma 2, 3, 20.
- Obligare** Caesarem 3, 17, 4. fidem
popularium sibi 3, 16, 1. se re-
ligione 4, 7, 39.
- Obliqua** acies 2, 3, 1.
- Obmurmurando** dicere 4, 6, 2.
- Obortus** fumus 3, 10, 5.
- Obponere** aciem suorum militibus
2, 8, 11. equitem 2, 3, 17.
gregem camelorum equitatu 2,
4, 12. militem adfectis ine-
dia 2, 5, 23. robur legionis 2,
3, 16. se abeunti 2, 1, 12. ob-
positus erat ei 1, 1, 9. hostium
exercitus 1, 4, 8. obposita cohors
4, 1, 29.
- Obportunus** ventus 4, 7, 14. ob-
portuna nox ad delitescendum
2, 1, 13. obpotuno et loco et
tempore facere eruptionem 3, 17,
4. obportuna exemplorum consi-
lia prol. 1.
- Obportunitas** collium 1, 1, 6. loci
1, 4, 13. locorum 1, 4, 2, 2, 3, 9.
- Obprimere** Africam 1, 12, 1. Al-
cibiadem 3, 6, 6. aliquem 1,
5, 15. alterum 1, 1, 9. barba-
ros a tergo 2, 2, 13. Byzantios
incautos 3, 11, 3. custodes an-
gustiarum a tergo 1, 4, 7. Ger-
manos 1, 1, 8. hostes 1, 5, 24.
3, 1, 2. Lacedaemonios 2, 5,
42. milites 4, 5, 10. manum 1,
4, 9. oppidanos 3, 3, 5. Segu-
bigeneses securos 3, 11, 4. ob-
pessit hostem adortus a lateri-
bus 2, 12, 4. obprimi aduentu
classis Romanae 2, 7, 14. ob-
primendus hostis est prol. 1.
obpressus ab hostibus confortitur
4, 5, 5. obpressum viribus fudit
hostem 2, 1, 8. obpressi ingressi-
que sunt audius 2, 5, 16. qui
illic agebant 1, 8, 12.
- Obpugnare** castellum 3, 9, 3 et
9. castra 2, 12, 3. ciuitatem 3,
9, 5. Dionysium 1, 8, 11. Cy-
zicum 3, 9, 6. 4, 5, 21. Ephe-
sios 3, 3, 7. in Sicilia loca muni-
tione tuta 3, 4, 6. Leucadiam 3,
4, 5. oppidum 3, 17, 8. oppida
Magnetum 3, 8, 2. urbem Grae-
cam 3, 5, 3. vrbes 3. prol. ob-
pugnari ab Aetolis 2, 7, 14.
classem, sciscitatus 2, 7, 6. ob-
pugnatur Q. Cicero 3, 17, 6.
- Obpugnatio** ciuitatis cuiusdam 3,
10, 2. oppidorum 1, 3, 5. ob-
pugnationem relinquere 2, 7,
14. obpugnationes urbium 3.
prol.
- per Obreptionem** adgressus 2, 5, 36.
- Obruere** exercitum Antonii 2, 3,
15. obrutos hostium navibus 1,
5, 7.
- Obscura** nox 3, 9, 2. vallis 2, 5,
37. obscurae latebrae 1, 3, 10.
- Obscurare** consilium 1, 7. strepi-
tum operis 3, 9, 2.
- Obscuritatem** praeflare 2, 5, 21.
- Obsequi** conditionibus 4, 7, 17.
- Obsequentiores** in reliquum operas
edere 1, 9, 4. obsequentissimis eis
vltus est 1, 10, 2.
- ad Obsequium** redigi 3, 3, 14.
- Obseruare** lumen 3, 12, 1.
- Obsides** a principibus accipere 2,
11, 1. dedissent, quos recipere
studebant 1, 8, 6. repetere 4,
4, 1.
- Obsidere** Capitolium 3, 15, 1. Ca-
puam 3, 18, 3. Casilinum 3, 14,
2. castellum 3, 2, 4 et 9. ciuita-
tem Agrigentinorum 3, 2, 6. Hi-
meram 3, 10, 3. Crotona oppidum
3, 6, 4. Decium 1, 5, 14. 4, 5, 9.
Faliscos 4, 4, 1. hostes 4, 7, 33.
Lacetanos 3, 10, 1. Lilybaeum
terra marique 3, 10, 9. Lunam
3, 2, 1. Phocenses 3, 11, 2. Ti-
granocertam 2, 9, 5. vadosa loca
2, 5, 43. obsidens Hannibal
4, 5, 20. obsideri 3, 8, 2. a
Crispino 4, 7, 26. ab Han-
nibale 3, 18, 3. Casilini 3,
15, 3. cum tota classe 1, 5,
7. Mutinae ab Antonio 3, 13,
7. Praeneste 2, 9, 3. obside-
tur Aetogua vrbs 3, 14, 1. ob-
sessus

INDEX II.

- sessus in Vespulo 1, 5, 21. ob-
 sessa ciuitas a Lacedaemoniis 3,
 12, 1. obsessi Campani a Roma-
 nis 3, 13, 2. Cyziceni a Mithri-
 date 3, 13, 6. in Capitolio 3, 13,
 1. Mutinenses ab Antonio 3, 14,
 3. Numantini 3, 17, 9. Petilini a
 Poenis 4, 5, 18. Thraces in ar-
 duo monte 3, 15, 5. obsessae fau-
 ces saltus 1, 5, 19. obsessis no-
 stris fuit pro duce 4, 7, 8. osten-
 dere 4, 5, 21. obsessos instruere
 3. prol. ab obsessis excipi 3,
 14, 2.
 Obsidio cuiusdam maritimae vrbs
 3, 9, 8. diuturna 3, 15, 6. Lipa-
 rarum 4, 1, 31. obsidionis inferen-
 dae soluendaeque *επαγγυματα*
 prol. 1. quid eis ad fiduciam su-
 perest 3, 4, 1. obsidioni sufficere
 1, 3, 6. obsidionem expauescere
 3, 5, 2. tolerare 2, 9, 5. 3, 15, 1.
 4, 5, 18. ad obsidionem venire 3,
 17, 1. obsidione adgredi ciuita-
 tes 2, 2, 14. liberare Locros 4,
 7, 26. suos 3, 17, 4. longa ang-
 3, 15, 6. ab obsidione recedere
 3, 15, 5.
 Obsidiopalis mora 1, 3, 4.
 Obsignatae epistolae annulo 4, 7, 38.
 Obstitere obsessis 3, 14, 2. obstitens
 nullus 1, 4, 3. 1, 5, 28. obsti-
 terunt a limite 1, 5, 10. obstiti-
 tur qua 3, 9, 6.
 Obstans nullus 1, 4, 14. praesi-
 dium hostium 1, 4, 14.
 Obstinati Samaites 2, 4, 1. obstina-
 torum peruicacia 2, 9, 3.
 Obstringi beneficiis 2, 11, 3.
 Obstruere vias 1, 5, 5.
 Obtexere professionem censu 1,
 1, 8.
 Obtrine a patribus 4, 1, 22. op-
 pida firmis praesidiis 3, 6, 1. i.
 urbem cum praedio 3, 3, 1.
 obtrinit, vt ipsum puniri pate-
 rentur 4, 1, 41.
 Obuersatur omnibus cladis exem-
 plum 1, 5, 16.
 Obuius effuse alicui 4, 7, 44. obuii
 hostes 4, 1, 29.
 Occasio effugiendi inuenta 3, 13,
 2. libera recedendi 3, 11, 2.
 mittendae legationis capta 5, 2,
 1. traiciendi flumen 1, 5, 3.
 occasionem Consuli ad extrahen-
 dum exercitum dare 1, 5, 15, 4,
 5, 10. oppetens 2, 5, 4. ex occa-
 sione nocentes punire 1, 9, 1. pro
 occasione factum amplecti 1, 6, 1.
 occasionibus inminere 2, 5, 22.
 Occasus solis 1, 5, 9.
 Occidere aliquem per ignominiam
 4, 1, 33. anem 4, 5, 15. spe-
 culatorem Erythraeorum 2, 5,
 15. milites vstingentos 3, 10, 7.
 in acie legionis 4, 1, 46. in
 proelio 4, 5, 14. iussit aliquem
 ex captiuis 3, 5, 1. signiferum
 2, 8, 8. occisus Charmades 3, 2,
 11. Consul 2, 7, 11. C. Marius 2,
 4, 10. erat frater 2, 9, 2. quidam
 gregalis 2, 4, 9. occisi calones 3,
 2, 9. in proelio duces 2, 9, 3. Sci-
 piones duo 2, 6, 2.
 Occultos confedit post castra ho-
 stium 2, 5, 8. ex occulto adgre-
 di 2, 5, 32. in occulto 1, 6, 2.
 3, 10, 9. 4, 7, 19. occultos
 habere milites 2, 5, 1. occulta
 itinera 1, 8, 4. per occulta dispo-
 situs miles 3, 10, 6.
 Occulte habita classis 3, 10, 8. re-
 deunt Syracusas dimissi 1, 8, 11.
 Occultare cohortes 3, 10, 1. con-
 ditionem 1, 1, 3. gladios 2, 5,
 27. oppidanos in proximo 3, 10,
 2. peditem ab tergo 2, 5, 35.
 professionem specie remanendi
 3, 11, 5. sollicitudinem 1, 1,
 11. 1, 5, 13. occultata epistola
 balteo 3, 13, 2. itinera 1, 1, 9.
 pars nauium 2, 5, 44.
 Occupare Aegyptum 1, 1, 5. angu-
 stias 1, 4, 5. castra 2, 5, 12 et 21.
 Cherronesum 1, 4, 13. ciuitatem
 2, 11, 2. 3, 10, 8. collem 1, 5,
 14. 4, 5, 9. colles proximos 2,
 5, 38. finibus relictis nostros 1,
 8, 4. gloriam proelii 2, 4, 1.
 insulam praesidio 1, 4, 9. iu-
 gum quoddam 4, 6, 2. locum
 1, 4, 5. Mantiniam auxilio de-
 stitutam 3, 11, 5. montes 2, 5,
 38. murum 3, 2, 2. portum na-
 uibus 3, 10, 9. Sicyoniorum 3,
 9, 7. vacantem 3, 2, 10. proximum
 tumulum 2, 5, 22. Thermopylas
 Z 3 1, 4,

INDEX II.

1, 4, 6. 2, 2, 13. occupavit in Samiorum portum receptus 3, 2, 11. occupari a pluribus 2, 5, 46. ab Aetolis 2, 5, 19. adverso sole et vento et pulvere 2, 2, 8. posse Lacedaemonem ratus 3, 11, 5. occupatus sacrificio 3, 11, 4. occupati Arpi praesidio 3, 9, 2. hostes circa praedam 1, 6, 3. occupata moenia 3, 2, 1. occupatis velocitate consuli debet proli. I. Occurrere ad prohibendum 1, 4, 4. adveniens 3, 9, 4. alicui 2, 5, 31. cum turmis equitum 2, 7, 11. omiserunt eis, quibus indidabantur 1, 8, 5. legionibus *ibid.* occurrens alter Consul 2, 6, 7. Occursu hostium prohibitus 1, 4, 10. ad Oceanum venire 2, 13, 11. C. Octavius Tribunus militum 4, 5, 7. Graecinus 2, 5, 31. Octo millia militum 2, 5, 21. Octoginta elephantum 2, 3, 16. Octingenti milites 3, 10, 7. Oculum erueri Thraci virga 4, 5, 16. oculi hostium 2, 2, 12. oculos praefringere 2, 1, 12. omnium in se convertere 2, 11, 5. oraque eorum gladiis peti iussit 4, 7, 32. in oculos et ora incidere Romanis 2, 2, 7. Odio suo adversus regem uti 3, 3, 3. Offendere Pythiam 4, 7, 37. Officium simile 2, 10, 1. Oleo ac mero calefieri 1, 4, 7. fouere militem 2, 5, 23. Omnia adversa 1, 12, 1. Omisit dimittere exercitum 1, 5, 19. omiserunt occurrere eis 1, 8, 5. omissa finium tutela 1, 3, 4. inter se ira 1, 10, 4. omisso alueo Euphrates decurrit 1, 1, 6. Omnis equitatus 2, 3, 3. multitudine 3, 9, 10. omne animalium genus 4, 5, 18. omnes virilis sexus 1, 11, 6. omnium concursum 3, 6, 2. omnia esse infesta videt 4, 5, 4. victui necessaria comportare 3, 5, 1. Omnino residere 1, 2, 8. Onus habile 4, 1, 7. onera deponete 1, 5, 3. Onerare se cibis insalubribus 2, 5,

13. lignis famentisque 3, 17, 7. onerari impedimentis 4, 1, 7. oneratus non armis, sed vulneribus 2, 13, 5. oneratum materiis vallum 1, 5, 1. plaustrum lapide quadrato 3, 3, 5. oneratae naues praeda 3, 3, 7. Onerariae naues 4, 7, 14. Onustus praeda 1, 4, 2. venatione 3, 3, 6. onusta palea 3, 2, 8. onustae naues milite 2, 5, 42. Opacitatis densissimae, lucus 1, 11, 10. Opem ferre adversus ignes 3, 2, 5. suis 2, 7, 6. urbi 4, 7, 43. ope sustentari 3, 5, 1. opes Alexandri 1, 2, 3. 1, 5, 11. Opera data 3, 4, 6. eorum non est necessaria 2, 11, 4. instituta proli. I. operae clarae eques nobilis 4, 7, 36. levissimae pauci 2, 7, 7. pretium est in mercede 4, 4, 2. operam dare, ut etc. 2, 2, 1. impendere proli. I. promtam et enixam exhibere 2, 5, 30. opera nullius uti 1, 11, 3. 4, 5, 11. operas obsequentiores edere 1, 9, 4. Operire cratibus 1, 5, 5. Opima spolia referre 4, 5, 4. Opinari aliquid 1, 2, 8. opinatus hostis etc. 3, 15, 5. opinati sunt prodigium 1, 5, 28. Opinio mea fert 2. proli. Oportet Imperatorem senem moribus esse 4, 7, 3. non credi transfugae 2, 5, 30. postem iungi in fluvio 4, 2, 1. Opperiri occasionem 2, 5, 4. tempus 3, 9, 4. Oppidum Crisaeorum 3, 7, 6. inexpugnabile 3, 6, 4. Intibilis 2, 3, 1. penetratum 3, 9, 5. reliquum 1, 3, 6. oppidi munitiones 1, 3, 4. pars 3, 9, 2. oppidum adgrede scalis 3, 17, 9. capere cohortibus 3, 10, 1. et aperire suis 3, 2, 7. diripere 4, 7, 23. inuadere 3, 10, 2. obpugnare 3, 17, 8. obsidere 3, 6, 4. tradere Hirtuleio 4, 5, 19. oppido potiri 3, 1, 2. 3, 3, 1. Saniorum exclusus 3, 3, 5. oppida Magnetum 3, 8, 2. plura 3, 6, 1. oppidorum obpugnatio 1, 3, 5. alia adgre-

INDEX II.

di 3, 6, 2. complura Sardiniae capere 3, 9, 4. infestare 3, 6, 1.
Oppidani 3, 8, 3. dedunt se ipsos 3, 2, 1. effusi 3, 2, 5. inducti consuetudine 3, 2, 1. insecuti temere 3, 10, 2. procedunt 3, 10, 5. oppidanorum frumentum exhaustum 3, 4, 3. perfidia 2, 11, 1. oppidanis praecepit, ne etc. 1, 11, 5. oppidanos a terra tentare 3, 9, 7. compellere ad deditionem 4, 5, 21. obprimere 3, 3, 5. in securitatem resolvere 3, 3, 1. longius cedendo protrahere 3, 10, 5.
Optare, ut ea eueniant 1, 1, 6.
Optima virium pars 2, 3, 3. optimi milites 4, 5, 2.
Opulentissima ciuitas Lingonum 4, 3, 14.
Opus esse Reip. felicioribus Magistratibus 4, 5, 6. adgredi proli. 1. operis indagine partem complecti proli. 1. operis strepitus 3, 9, 2. ad opus accedere 4, 1, 22. fatigando eos compulsi 1, 11, 20. in opere esse 4, 1, 37. opera resecta 1, 1, 10. et machinamenta deposita 3. proli. operum atque vrbis inspectio 1, 1, 5. operibus et situ tutum oppidum 3, 2, 1. vincendus est hostis 4, 7, 2.
Operatae Cereris sacro seminae 4, 7, 44.
Operosiores pontes 1, 1, 6.
Ora maris 1, 4, 7.
Oratio grauis 4, 5, 1.
in Orbem flectere equum 4, 5, 4. orbem terrarum adgressus 4, 2, 4.
Orchomenos socia ciuitas 1, 11, 5.
Ordo captiuorum 1, 4, 2. densus 1, 5, 5. instructionis 2, 3, 4. longior 4, 6, 4. ordinem per species seruare 4. proli. ex ordine recedere 4, 1, 4. in ordine metere 4, 1, 11. ordines ducti 2, 6, 4. laxati 1, 5, 16. militiae 4, 1, 8. neglecti 2, 5, 19. peditum 2, 4, 12. primi 1, 5, 12. 1, 11, 2. 4, 5, 8. reduci, ad Cannas 2, 3, 7. Romanorum 2, 2, 11. seruati 2, 5,

33. suorum laxati 2, 6, 6. ordinum perturbatio 2, 3, 16. ordinem diducere 2, 3, 12. petere 4, 1, 8. ordinibus subducere haustos 2, 4, 2. consistere 4, 1, 43. ab ordinibus signisque discedere 1, 5, 3.
Ordinare aciem 2, 3, 17 et 19. 4, 1, 8. agmen 2, 5, 38. pacem 1, 4, 13. suos ratione simili 2, 3, 3. ordinatus exercitus 2, 3, 4. ordinata hostium acies 2, 1, 14. 2, 2, 8. phalanx 2, 3, 20. ordinatum in fronte acie triplici robur 2, 3, 16. ordinati hostes procedunt 2, 3, 4. ordinatis et requietis adgressus hostes 1, 6, 3.
Ordinatio notata 4, 1, 14. prudens 2, 3, 16. ordinationis genus 2, 3, 7.
Orestis filius, Tifamenus 1, 2, 8.
Oriens dies 2, 1, 2 et 15. ortus solis 3, 8, 3. orta inter finitimos seditio 1, 8, 6.
Ornari chlamyde et galero 3, 2, 11. funeribus 1, 12, 5. naues iussit 2, 13, 9. ornatum scutum elegantius 4, 1, 5.
Ornatus muliebris 3, 2, 7. ornatum instructus 3, 2, 4.
Ornamentum insulae more dependens 1, 12, 5. ornamentis arma adfixa 1, 11, 16.
Ora phalangis 2, 3, 20. ora oculisque eorum gladiis peti iussit 4, 7, 32. scutis conterege 1, 5, 27. in ora et oculos incidere Romanis 2, 2, 7.
Ostendere copias in monte 1, 5, 3. equitem a fronte 2, 5, 35. hostem digito 2, 7, 12. lumen nocte ex arce 3, 12, 1. naturam Romanarum cohortium, vel virium 1, 10, 1. 4, 7, 6. nudatos militibus 1, 11, 17. obfessis 4, 5, 21. paucos equites vigilibus 2, 5, 21. senes aegros in muris 3, 17, 8. suos instructos e collibus 2, 5, 31. vestigia equorum 1, 11, 9. ostendit lupum eis 1, 10, 4. se subitus ex diuerso 2, 4, 3. ostendunt hoc lumen numina 1, 12, 6. ostendi iussit partem classis 3, 10, 9.
Osten-

Offenso confirmari 2, 9, 5. pro
offenso excipere 1, 12, 8.
Offentare fiduciam 3, 18, 1. spe-
ciem fiduciae 2, 2, 5. se circa
castra 2, 5, 25.
Offentatio consilii 1, 8, 12.
Orcilius Crassus Cos. 3, 16, 3, 4,
1, 19.
Oui. licentia 4, 1, 15.

P.

Pabulum colligere 2, 5, 31. pete-
re *ibid.* pabulo furuati *ibid.*
Pabulatus latius et vique ad val-
les 1, 1, 7. pabulatum procedere
2, 1, 6. suos dimisit 2, 13,
6.
Pabulatoribus tendere insidias 2,
5, 31.
Paches Atheniensis 4, 7, 17.
Pacorus rex 1, 1, 6.
Pagos obferre alicui 2, 5, 28.
Palaepharsalus 2, 3, 22.
Palam pronuntiare 3, 16, 4. trans-
navigare 2, 5, 42.
in Palantes effundi 2, 5, 31.
Palea onusta 3, 2, 8.
Pali defixi 2, 3, 18. densi nume-
rosque 2, 3, 17. fixi ante por-
tam 1, 5, 22. palis implicitae
quadrigae 2, 3, 17.
Paludes campis iunctae 2, 5, 6.
contegere alga 2, 5, 6. paludi-
bus adiutus 2, 3, 9. admouere
sinistrum latus 2, 3, 22.
Pammenes Thebanus 2, 3, 3.
Pamphylia 4, 7, 45.
Pandere vela 2, 5, 45. 2, 13, 11.
Panem accipere 4, 3, 9. in hostem
iactare 3, 15, 1.
Pannonii 2, 1, 15.
Panormus 2, 5, 4.
Panormitani 3, 17, 1.
Pansa Cos. 2, 5, 39.
Papauerum capita 1, 1, 4.
Papirius Cursor filius, Consul 2,
4, 1. 3, 3, 1. L. Dictator 4,
1, 39.
**Par erat neque virtute, neque ar-
tibus bellandi** 1, 8, 2. numerus
2, 13. numero 1, 8, 11. seue-
ritas 4, 1, 2. pares sunt Romani
Campani 4, 7, 29.
Parare amicos 1, 8, 8. cibaria 4,

7, 31. seditionem aduersus pa-
trem 4, 1, 41. transiionem ad
Poenum 4, 7, 22. parantibus re-
sistere adfirmat 4, 7, 18. parati
equi 2, 5, 30. exspectant signum
4, 7, 22. paratae naues in occulto
4, 7, 19. paratiorem militem ad
pugnandum habere 1, 11, 11.
Parcere virgini captivae 2, 11, 6.
parcitur illis ab hoste 1, 4, 2.
Parietibus intersepsit vias 1, 5, 5.
Peperit mater me Imperatorem 4,
7, 4. parta fides 2, 5, 30.
Parmulae amplae 4, 7, 29.
Pars aduersa 2, 5, 47. auersa 2,
12, 3. 3, 13, 4. cedens ob id 2,
7, 11. cetera 3, 9, 3. copiarum
2, 2, 4. 2, 5, 1 et 17. 3, 10, 5.
corporis aegra 4, 7, 37. dimidia
exercitus 2, 3, 21. diuersa 2,
5, 21. 3, 6, 1. moenium 3, 9,
6. equitum 2, 7, 9. inferior 3,
13, 6. litterarum 1, 2, 6. maga-
na barbarorum 2, 2, 13. reli-
quiarum 4, 7, 39. media 2, 3,
20. militum iussa subsistere 1,
4, 10. munimentorum 1, 2, 1.
murosum 3, 2, 10. 3, 9, 5. op-
pidi 3, 9, 2. peditum 2, 5, 22.
reliqua exercitus 3, 10, 5. su-
perata 1, 5, 6. superior 1, 4, 9.
1, 5, 4. 3, 7, 3. viae dextra 1, 6,
1. virium optima 2, 3, 3. vtraque
2, 3, 7 et 8. 2, 5, 38. partem
clausis armatam iussu ostendi 3,
10, 9. operis indagine com-
plecti proli. 1. Spartaco obiiicere
2, 5, 34. parte castra facere 1,
5, 24. partes diuersae, et Ita-
licae 2, 3, 16. firmissimae copia-
rum 3, 9, 4. hostium infirmissi-
mae 2, 3, 4. Pompeianae 2,
7, 13. 3, 14, 1. 4, 7, 32. vi-
sae 2, 7, 13. partium fortuna
aequata 2, 7, 13. victoria nun-
tiata 1, 11, 7. duarum praesi-
dium 3, 10, 7. partibus deesse
2, 5, 23. per partes adtentare
1, 10, 1. 4, 7, 6.
Parthus 1, 1, 6. Parthi 1, 1, 6. 2,
5, 2, 3, 15. 2, 5, 35. 36 et 37.
2, 13, 7. 4, 2, 3.
Parthicum bellum 1, 1, 6.
Parua manus equitum 2, 4, 6. ca-
stella 2, 5, 18. nauigia 1, 5, 5.
par.

INDEX II.

parvis copiis decertare 1, 11, 2.
Parum diligenter custodiri 2, 9, 6.
fidens viribus 1, 1, 9. instructa
armis ala 4, 1, 20. necessaria ex-
peditioni vasa 4, 1, 1. praesidii
habere 2, 11, 1. processit res 1,
8, 8. pugna 4, 7, 4.

Pascere pecora caeso 3, 15, 5.

Passim circa praedam occupatus 1,
6, 3.

Passus quingenti 2, 2, 5. passuum
millia 1, 3, 10. 3, 11, 5. mil-
libus paucis distare 2, 10, 2. se-
ptem millium spatium 2, 1, 4.
trium millium tractus 3, 13, 6.

Patentes campi 1, 1, 6. 2, 5, 24
et 40. ad patentia eundem 2, 5,
24.

Patefactus locus 2, 3, 14.

Paci frigora et imbres 4, 1, 1. mor-
tem fortiter 4, 5, 21. omnia ea-
dem 4, 5, 19. poemam 3, 12, 1.
patiuntur aegros apud se refici
2, 11, 2. ipsum puniri 4, 1, 41.
passus est castra sua capi 3, 10, 3.
hostem imbribus verberari 2, 1,
15. omnes ex his Leucadiam
confugere 3, 4, 5. transire bar-
baros 1, 5, 24.

Pater Tarquinius Superbus 1, 1, 4.
patris edictum 4, 1, 40. saevitia
inculcata 3, 3, 3. patri Diti facer
lucus 1, 11, 10. Gabios tradere
3, 3, 3. patrem aliquid agen-
tem videre 1, 1, 4. a patri-
bus obtinere, ne etc. 4, 1,
22.

Patriae victoriam conferre 4, 5, 15.
pro patria mori 4, 5, 12.

Patriciorum agrorum populationem
inhibere 1, 8, 1.

Pauidi se receperunt in castra 2, 4,
9.

Pauci alares 2, 4, 1. centuriones
3, 9, 3. ex captivis 1, 8, 5. in-
tra castra nocte relicti 1, 5, 24.
paucae cohortes 1, 5, 8. ho-
stium naues 3, 16, 5. pauca ta-
bernacula 1, 5, 3. paucorum
cura 2, 12, 4. paucos senes offen-
dere 3, 17, 8. suos reliquit 1,
4, 4. paucas e suis nauibus tran-
sire iussit 1, 4, 14. a paucioribus
vinci 1, 10, 3. paucissima auxi-
lia 4, 2, 3.

Pauca contenta 1, 6, 2. 3, 17.

1. praefens 2, 12, 3. relicto-
rum 1, 1, 9. paucitatem detege-
re 2, 4, 8. paucitate suorum dis-
fidens 1, 8, 5.

Paullatim infestit 1, 5, 13. inui-
cem sinuantia cornua 2, 3, 7. se
infestans 1, 1, 11. succedere 1,
5, 6.

Paullus 2, 3, 20. L. 4, 5, 5. 4, 7,
3. L. Paulli collega, Varro 4,
5, 6.

Paullum regredi 3, 11, 1. paullo
interius scutati 2, 5, 31. remo-
tior insula 1, 4, 9.

Paululum regredi 3, 11, 2.

Pauper fuit Atilius Regulus 4, 3, 3.

Paupertas maxima 4, 3, 5. summa
4, 3, 4.

Pacis conditiones 1, 5, 17. 1, 11,
4. mentionem facere 1, 5, 18.
ordinandae sequestres naues 1,
4, 13. pacem simulare 3, 4, 3.

Pacatio confecta proli, 1.

Pacisci labori veniam *ibid.*

Pactio interposita 4, 7, 25.

ex Pacto referre promissa 3, 3,
1.

Pectora equorum cruenta 1, 12,
4.

Pecus turbatur flamma 1, 5, 28.
pecera excitant puluerem 4, 7,
20. pecorum captivorumque cor-
pora caesa 1, 5, 20. pecora abi-
gere 3, 10, 6 et 17. demittere
secunda aqua 3, 14, 4. pascere
caeso 3, 15, 5. vindicare 3, 10,
6. pecoribus et venationi insuere
litteras 3, 13, 3.

Pecudum genus omne 4, 7, 20.

Pecunia fertur in triumpho 4, 5,
1. numerata 1, 11, 2. relicta 4,
3, 4. pecuniam diripere 4, 5, 1.
dividere *ibid.* largiri 4, 7, 36.
festari 2, 13, 2. spargere *ibid.*
pecunia instruere Pythiam 4, 7,
37. regia potius est 1, 8,
12.

Pelopidas Thebanus 1, 5, 2. 3, 8,
2. 4, 7, 28.

Peloponnesus 1, 3, 9. Peloponne-
son tueri 2, 5, 26.

Peloponnesiorum castrum 3, 9,
9.

Pendent populares ex illo 3, 16, 1.

INDEX II.

- Pene** par numero 1, 8, 11.
Penes alios gloria virtutis est 1, 11, 3. 4, 5, 11. se habere claves 4, 7, 22.
Penetrare siluam 1, 2, 2. penetra-
tum oppidum 3, 9, 5.
Penitus 1, 4, 12.
Pensare iniuriam vnius morte mul-
torum 1, 1, 10. interitum prola-
tionis liberalitate 3, 16, 3.
Per agrum Pompeinum fugere 2, 6, 1. aliquantum spatii 2, 2, 8. aliquot dies facere 2, 5, 8. 4, 1, 33. angustias ad patentia euadere 2, 5, 24. transeundum habere 1, 4, 3. austeram partem mitti 2, 12, 3. auis regiones circumduci 2, 5, 17. castra face-
reignes 1, 1, 7. causam venan-
di 3, 3, 6. centum viginti mil-
lia passuum 1, 3, 10. contra-
gosa emensus iter 3, 1, 2. con-
tinuos dies 2, 3, 4. deserta Affi-
cae itinera 1, 7, 7. diuersam
partem castra occupare 2, 5, 21.
diuersa incendit agros 1, 8, 4.
loca 1, 5, 26. dolorem concitus
4, 5, 16. errorem admissus 3,
2, 4. exceptum quemdam aqua-
torem comperit 1, 8, 9. flu-
men traici 1, 4, 9. hoc 1, 3,
3. consilium auocari 1, 4, 14.
exemplum ostendere 1, 10, 1.
haec auocata intentio 1, 5, 18.
hostem id non licet 3, 3, 6. ho-
stium praesidia erumpere 2, 13,
9, 4, 5, 7. id tempus praepara-
re classem 1, 4, 13. ignominiam
occidere aliquem 4, 1, 33.
ignota loca vehi 2, 5, 6. in-
mensum corpus historiarum prol.
1. inprudenciam castris locum
capere 2, 7, 12. intermissas
hostium stationes erumpere 1,
5, 16. ipsam flammam educe-
re milites 1, 5, 27. itinera
nota digredi 1, 5, 5. latebras
copiarum pars disposita 2, 5, 1.
lidorem scindere vestimenta 4,
1, 18. limitem erumpere 1, 5,
10. longum coronae ambitum
1, 5, 23. ludibrium 1, 5, 16.
Mafinissam capere vrbes 3, 6,
1. modica intervalla pali fixi 1,
5, 22. munimenta inrumpere
2, 5, 26. nota refugere vada 2,
5, 23. nota se recipere 2, 5, 35.
obreptionem adgredi 2, 5, 36.
occulta dispositus miles 3, 10,
6. otii licentiam sociis iniuriam
inferre 4, 1, 15. partes adtenta-
re 1, 10, 1. 4, 7, 6. pontem re-
dire. la vrbe 2, 13, 5. portas
inrumpere 3, 9, 5. proditorem
circumduci 2, 2, 13. quadragin-
ta millia passuum reuertit 3, 11,
5. quietem 2, 1, 4. sagittarios ar-
cere vsum fluminis 3, 7, 2. saxa
montis cochleas legere 3, 9, 3.
Tarpeia demissus 3, 13, 1. se
provident 1, 2, 6. septem annos
4, 1, 25. singulos pilos vellere
caudam 4, 7, 6. singula vellere
1, 10, 1. solidos ac notos sibi
transitus euadit 2, 5, 7. speciem
1, 2, 4. securitatis 1, 1, 5. serui-
tutis 1, 1, 3. species seruare ordi-
nem 4. prol. stationes hostium
erumpere 4, 5, 8. prorumpere 1,
5, 12. terram trahere ramos 2,
4, 1. totam vrbe epulas praefla-
re 3, 15, 6. totum iter pecu-
niam spargere 2, 13, 2. tumult-
um relicta obpugnatio 3, 10, 2.
viam transire 2, 12, 4. vices 2,
5, 25. vrbes diuidere exercitum
1, 3, 5. vtraque latera explica-
tus miles 1, 6, 1.
Peragere iussa 3, 9, 2. peractus ri-
tus 4, 7, 13.
Per censere omnia monumenta prol.
1.
Percontans, quo tempore castra
moturus 1, 1, 13.
Percussus audacia inopinata 4, 5,
4. percussus animi Romanorum
4, 7, 39. prae puluere Samnites 2,
4, 1.
Percutere Fabium Rullum securi 4,
1, 39. fusti decimum quemque
4, 1, 34. securi filium, quam-
uis victorem 4, 1, 40. ternos
ex centuriis 4, 1, 36. vicenos
sorte ductos 4, 1, 35. percussa
fossa in fronte 3, 17, 5. per-
cussus securi seditionis duces 4, 5,
2.
Perdicas 4, 7, 20.
Perditus exercitus 2, 5, 40.
Perdomita Thracia 2, 11, 3.
Per-

INDEX II.

- Perducere agrum venalem ad id** pretium licendo 3, 18, 2. aliquem usque ad locum 2, 5, 7. exercitum in insidias 2, 5, 35. hostes eo, ubi etc. 2, 5, 1. in confragosa loca 2, 3, 20. ultra locum insidiarum 2, 5, 37. incolumes suos in tuta 1, 5, 17. le-
ctorem huc usque cum adtentio-ne 3. praef. perducit eodem 3, 8, 2. in consuetudinem 2, 1, 18. perductus exercitus in locum iniquum 1, 5, 13. hostis ad securitatem 3, 17, 3. in eandem persuasionem 1, 4, 8.
- Peregrina societas** 2, 7, 4.
- Perequant** Castror et Pollux 1, 11, 9.
- Perfessissimi aeneatores** 3, 9, 3.
- Perferre conceptum ignem usque in** vallum 2, 4, 15. 4, 7, 40. de eadem re ad populum 4, 1, 22. epistolam balteo occultatam 3, 13, 2. raptum incolumem in castra 1, 2, 5.
- Perfidia barbari** 1, 1, 6. deprehensa 4, 7, 23. oppidanorum 2, 11, 1. sollempnis 1, 1, 6. perfidiam spernere 4, 4, 1.
- Perfrizit vnus** 2, 12, 11.
- Perfugae species** 2, 5, 18. perfugam mittere 3, 6, 5. 3, 17, 7. a perfugis cognoscere 1, 6, 1.
- Pericles Athenienſis** 1, 3, 7. 1, 5, 10. 1, 11, 10. 1, 12, 10. 3, 9, 5 et 9. Periclen nomine adpellans voce 1, 11, 10.
- Periculum imminet** 2, 11, 4. noctis suspectae euitarum 3, 12, 1. discutere 2, 11, 4. leue et detrimentum sentire 3, 17, 4. periculo liberare Campaniam 1, 9, 1. periculis adfluere 4, 1, 19.
- Periclitantibus tubenire** 2, 5, 22.
- Perire cum familia** 4, 5, 14. fame 4, 5, 20. perit Hirtuleius 2, 7, 5.
- Perius linguae** 1, 2, 2. nandi et nauticae artis 3, 13, 6. perire facere aliquid *ibid.*
- Peritia et calliditas bellandi** 1, 8, 7.
- Permiscere modum vini mandragora** 2, 5, 12.
- Permittere sibi multa transire** prol. 1. permittit ita ordinaciem 4, 1, 8. turmae equisum ad laceſſendos hostes ire 1, 10, 2.
- Pernicies ducis** 1, 9, 4.
- Pernicioſa ſeditio** 2, 5, 18. ſeditio-
ne furere 1, 9, 2. pernicioſiſſimum eſt cedentibus 4, 7, 21.
- Perpellere Xenophontem, vt etc.** 4, 6, 2.
- Perperna dux** 2, 5, 32.
- Perpeti inopiam** 4, 5, 20. ruborem faſti 4, 6, 2.
- Perpetrare facinus** 2, 5, 30. perpetrata legatio 3, 13, 1.
- Perpetuum filium contubernalem habere** 4, 1, 11.
- Perquam ſimilis natura prol.** 1.
- Perrumpere aciem hoſtium** 2, 4, 2 et 17. 2, 8, 9. perrupta ſtatio ab hoſte 4, 1, 36.
- Perſae** 2, 3, 13. 4, 2, 5. 4, 6, 3. dicuntur ſagittarum multitudine nubes eſſe facturi 4, 5, 13. Perſarum acies 2, 3, 3. claſſis 4, 7, 43 et 45. multitudo ingens 4, 7, 43. innumerabilis 2, 2, 13. quodaſ capere 1, 11, 17.
- Perſicus habitus** 3, 8, 3. Perſicum bellum 2, 8, 4.
- Perſidem intrare** 2, 3, 6.
- Perſedere in ſaxo** 4, 5, 5.
- Perſequi aliquem** 2, 13, 11. 4, 13, 39. doloris auctorem 1, 7, 2. hoſtem ad interneconem 4, 7, 15. praedatores 3, 10, 6. Saburam 2, 5, 40. ſparſa per immenſum corpus hitoriarum prol. 1. perſequentes longius cedendo protrahere 3, 10, 5. perſecutus milites ſparſos 2, 2, 11. perſecuti effuſos ceciderunt 2, 6, 7. perſecuturos arbitratuſ 1, 4, 14.
- Perſeſtari equum** 1, 2, 1.
- Perſes, Macedonum rex** 2, 3, 20.
- Perſeuerant fidem ſeruare Romanis** 4, 5, 20 et 21.
- Perſeuerantius abeuntes trucidare** 2, 8, 14.
- Perſeuerantiae cauſa facere** 3, 5, 1.
- Perſpicere regias vires** 1, 2, 1.
- Perſtare in principiis** 4, 1, 27 et 28.

Per-

INDEX II.

- Perfundere adpiscopinantibus** 3, 6, 5. **aduersariis** 2, 5, 31. **alicui**, vt etc. 3, 3, 5. **ciuibus** 2, 2, 14. **circumsedentibus**, ne etc. 3, 15, 4. **exercitui utrique** 2, 4, 9. **Tarentinis**, vt etc. 3, 3, 1. **Gabinis**, vterentur odio 3, 3, 3. **persuasit hosti**, superesse ipsis copias 3, 15-6. **ipsis proeliantibus eisdem adfuturos** 1, 11, 9. **militibus** 1, 11, 16.
- Persuasio alacritatem adtulit** 1, 11, 2. **eadem** 1, 4, 8. **hostium** 1, 5, 3. **persuasionem adiuuare** 3, 3, 4. **persuasionem sollicitari** 2, 5, 18.
- Pertendere ad angustias** 1, 4, 6.
- Perterritus adfueratione** 3, 8, 2. **metu viperarum** 4, 7, 10. **vocis** 3, 5, 2. **perterriti exemplo** 2, 8, 8. **Sannites** 2, 4, 2.
- Pertinaciter a seruis excludi** 2, 5, 30. **instare hosti fugienti** 2, 6, 10. **tolerare obidionem** 2, 9, 5.
- Pertinere ad commune** 3, 2, 6. **ad rerum naturam** 1, 12, 9. **pertinent exempla ad proelium proli**. 1. **pertinens quid ad exercitum** 1, 11, 5.
- Perturbare aciem** 2, 4, 13. **hostem** 2, 3, 17. **perturbari visu** 2, 5, 38. **perturbatae Antiochi copiae** 2, 4, 4.
- Perturbatio ordinum** 2, 3, 16.
- Peruenire ad extremam famem** 3, 15, 3. **fluvium** 4, 2, 1. **hanc vique metationem** 4, 1, 4. **hostium consilia** 1, 2, 5. **posteriora castelli** 3, 9, 3. **summum** *ibid.* **in amicitiam alicuius** 1, 2, 3. **Lacedaemonem** 1, 1, 10. **Veios** 3, 13, 1. **perueniunt incolumes Canusium** 4, 5, 7. **peruenerunt ad Didulum legiones** 1, 8, 5. **peruenit ad castra Pompeii** 2, 5, 31.
- Perniciacia fugitiuorum** 2, 3, 17. **obstinatorem** 2, 9, 3.
- Peruigilatum est ab omnibus** 3, 12, 1.
- Pes castrorum** 4, 3, 13. **pedem referre** 2, 5, 3. 2, 8, 13. **pedes circiter quaterni** 4, 7, 29. **nudi** 4, 1, 26. **priores adleuati** 4, 7, 34. **posteriores** *ibid.* **pedum quindecim fossa** 1, 5, 9. **pedibus et capite nudus** 3, 9, 3. **traicere vada** 4, 1, 1.
- Pedes circumductus ab ea parte** 2, 12. **cominus accedens** 2, 5, 33. **profluit in primam aciem** 2, 8, 13. **ad peditem redigere equites** 4, 1, 18. **in pedite erat Romanorum robur** 2, 2, 11. **pedites deni** 4, 1, 6. **gregales** 4, 1, 31. **L. cunctantes** 4, 5, 7. **peditem acies subita** 2, 3, 14. **triplex** 2, 3, 17. **equitumque manus parua** 2, 4, 6. **fortissimus quisque** 2, 3, 3. **numerus** 2, 3, 17. **ordines** 2, 4, 12. **para** 2, 5, 22. **terga** 2, 5, 37. **velocissimi** 2, 3, 22. **viginti quatuor millia** 4, 2, 6. **pedites iugum quoddam occupare iussit** 4, 6, 2. **proturbare** 2, 2, 4. **redigere ad leuem armaturam** 4, 1, 18.
- Pedestris cursus** 4, 6, 2. **pugna** 2, 3, 23. **pedestre iter** 2, 5, 42. **proelium** 1, 3, 6. **pedestri et naturali proelio vinci** 4, 7, 45.
- Peditatum praemittere** 2, 5, 38.
- Petere altissima aedificiorum** 3, 13, 8. **Asiam** 2, 11, 3. **Cariam** 1, 8, 12. **castra cursu** 3, 17, 7. **Catinam viribus** 3, 6, 6. **Graeciam** 1, 4, 6. **montes cursu effuso** 2, 5, 38. **pabulum** 2, 5, 31. **regionem** *ibid.* **Spartam** 3, 11, 5. **spatium noctis ad deliberationem** 4, 7, 22. **telum** 4, 1, 4. **tumulos proximos** 2, 7, 1. **vrbes ceteras** 3, 6, 3. **petentibus ordines respondit** 4, 1, 8. **peti gladiis ora iussit** 4, 7, 32. **partem vult** 1, 1, 2. **petenda est illinc (aqua)** 2, 7, 12. **petitus bello ab Ardie Illyrio** 2, 5, 19. **petitum colloquium ad exercitum** 1, 5, 17. **concilium ab Agrigentinis** 3, 2, 6.
- Petilini a Poenis obsessi** 4, 5, 18. **Q. Petillius Cos.** 4, 1, 46.
- Petreius Afraniusque castra noctu moturi** 1, 8, 9. **Petreei et Afranii exercitus** 2, 1, 11.
- Phalanx duplex** 2, 3, 20. **Macedonica** 2, 3, 17. **ordinata** 2, 3, 20. **regis Pyrrhi explicita** 2, 2, 1. **phalangis ora** 2, 3, 20.
- Phalaris Agrigentinus** 3, 4, 6. **Phar-**

INDEX II.

Pharnabazus regius praefectus 2, 7, 6.
 Phartaces, Mithridatis filius 2, 2, 3.
 Pharnaeus quidam 1, 1, 6.
 Pharnastanes 2, 5, 37.
 Pharfalica pugna 2, 7, 13.
 Philippus, Macedonum Rex 1, 4, 6 et 13. 2, 1, 9. 2, 3, 2. 2, 8, 14. 2, 13, 8. 3, 8, 1. 3, 9, 8. 4, 1, 6. 4, 7, 37. Alexandri Macedonis pater 4, 2, 4. denuntians 4, 5, 12. exclusus oppido Saniorum 3, 3, 5.
 Phocenses destituti 3, 11, 2. obfidere *ibid.*
 Phormion, dux Atheniensium 3, 11, 1.
 Phrygia 1, 4, 2.
 Picentes 1, 12, 3.
 Picus in capite infidet ius dicenti 4, 5, 14.
 Pignora contraria 1, 8, 6. pignorum suorum supplicia spectare 4, 5, 22.
 Pigriores milites 1, 11, 20.
 Pila defixa 2, 1, 7. emissae ex edito in subeuntes 2, 2, 3.
 Pili singuli 4, 7, 6.
 L. Pinarius 4, 7, 22.
 Pireae 1, 11, 20.
 Pisidae 1, 4, 5.
 Pisidia *ibid.*
 Pisistratus Atheniensis 4, 7, 44.
 Pisto caprus 3, 6, 5. Cn. victus 3, 6, 5. L. 4, 1, 26.
 Pice et taeda plenae amphorae 4, 7, 9.
 Planus vertex 2, 2, 4. in plana deducere Poenos 2, 2, 11. descendere 2, 5, 18.
 Planicies inuia equiti 2, 2, 9. planicies contrariae 2, 5, 38.
 Plaustrum oneratum lapide quadrato 3, 3, 5. plaustra implere viris 4, 7, 33. plaustris cingere copias *ibid.* in plaustris esse *ibid.*
 Plebs spoliata principibus 2, 11, 3.
 Plebeiorum agri deusti vastatique 1, 8, 1. plebeios praeficere ignobilibus 2, 11, 3.
 Plenae amphorae pice et taeda 4, 7, 9. plena statu vela 2, 13, 11. promissa 3, 3, 1. taedae, sebi, et sulphuris vehicula 2, 4, 17.

vascula viperis 4, 7, 10. plenas iniquitatis conditiones referre 1, 11, 4.
 Plerique ex militibus 1, 11, 5, 3, 2, 7. medici 4, 7, 1. plerisque inuitos ab Italia extrahere 2, 3, 16.
 Plumbo scriptae litterae 3, 13, 7.
 Plus ad victoriam Caesari conferre 2, 3, 22. praesidii in scuto habere 4, 1, 5. pluris vendere iuuentutem 3, 5, 3. plures domini 4, 1, 10. aues 1, 2, 7. turmae 2, 5, 25. plura oppida 3, 6, 1. plurimum oppidorum obpugnatio 1, 3, 5. pluribus locis communire castella 1, 8, 11. plurimum interest partis viriisque 2, 5, 38. tamen consecutus est 1, 8, 8. plurimi armentorum greges 2, 5, 13. plurimos in deditionem accipere 3, 17, 7.
 Pluuia continua 2, 5, 25. pluuiam recipere 3, 4, 6. pluuiam ac statione inquietari 2, 5, 25. et stando festus 2, 1, 15.
 Poenae metu coire in collem 4, 7, 24. poenam dare 4, 5, 14. patris 3, 12, 1.
 Poenitentia coegit exauctoratos satisfacere Imperatori 1, 9, 4. poenitentiam adferre transfugis 2, 7, 9.
 Poenus 1, 1, 9. contemnens consuetudinem 2, 1, 4. ad Poenum transitionem parare 4, 7, 22.
 Poeni 1, 1, 9. 1, 4, 11 et 12. 1, 12, 9. 2, 3, 16. 2, 4, 14. 2, 5, 4. 2, 13, 9 et 10. 3, 3, 6. 3, 13, 2. 4, 1, 44. 4, 7, 38. circumuenti ab eo 2, 6, 2. deleri 2, 10, 2. deturbati ex classe 4, 7, 12. iussi recedere 3, 10, 3. victi 2, 9, 2. Poenorum arma et insignia 4, 7, 12. castra bina 2, 10, 2. Poenos in plana deducere 2, 2, 11. ad Poenos deducere 1, 8, 6. a Poenis nihil iustum expectare 1, 11, 4. obfessi Petilini 4, 5, 18.
 Polliceri salutem popularibus 3, 3, 1. pollicitus est, se daturum praemia 1, 11, 2.
 Pollicita data 3, 16, 3.
 Pollux et Castor 1, 11, 8 et 9.
 Pomifera arbor 4, 3, 13.

Pom-

INDEX II.

- Ca. Pompeius** 1, 1, 7. 1, 4, 8. 1, 5, 5. 1, 9, 3. 2, 1, 12. 2, 2, 2. 2, 3, 11. 14 et 22. 2, 11, 2. 3, 17, 4 et 8. 4, 5, 1. Pompeii castra 2, 5, 31. equitatus effusus 2, 3, 22. praesidium transducere 3, 14, 1. Pompeio auctor fuit 2, 1, 3.
- Pompeiani** 2, 5, 31. Pompeianae partes 2, 7, 13. 3, 14, 1. 4, 7, 32.
- C. Pomptinius legatus** 2, 4, 7.
- Pomptinus ager** 2, 6, 1.
- Pondus grande auri** 4, 3, 2.
- Ponere aduersus Thebanos castra super ripam** 1, 10, 3. aliquos in insidiis 3, 10, 3. castra 1, 5, 3. 2, 5, 9, 22 et 24. 2, 13, 6. cohortes in valle 2, 5, 37. electos in insidiis 2, 5, 23. defensores in muris 3, 17, 1. equitem in dextro cornu 2, 3, 22. equitatum in utroque latere 2, 3, 17. factorum et ductorum exempla prol. 1. fidelissimos equitum a tergo 2, 8, 14. Graecos in prima acie 2, 3, 13. Hispanos leues in prima parte 2, 5, 31. in sinibus Vbiorum castella 2, 11, 7. infirmissimos contra fortissimos 2, 3, 3. partem copiarum in insidiis 3, 10, 5. plaustrum in aditu portae 3, 3, 5. positum ad ripam praesidium 1, 10, 3. positi equites 4, 7, 29. in prima fronte 2, 3, 16. posita castra in colle 3, 17, 7. in diuersa ripa 2, 5, 20. loco humili 3, 7, 3. Volschorum prope virgulta et siluas 2, 4, 15. prope a virgultis siluaeque 4, 7, 40.
- Positio castrorum** 1, 2, 1.
- Pons abruptus** 2, 13, 5. factus 1, 5, 11. modicus 3, 13, 6. superiectus 2, 3, 24. tumultuarius 4, 7, 28. pontis faciendi copia 1, 5, 4. pontem efficere 4, 2, 1. incendere 4, 7, 28. iungere in fluuium 4, 2, 1. rumpere 2, 6, 8. pontes fossae iniectionis 1, 5, 10. operosiores 1, 1, 6. praeparati iniectionis super fossam 3, 9, 9. praeparare 1, 5, 10.
- Ponticorum oculi** 2, 1, 12.
- Pontius Cominius** 3, 13, 1.
- Popillio Laenati fiducia** fit 3, 17, 9.
- Poplonia** 1, 2, 7.
- Populus Romanus** 2, 10, 2. armis civilibus dissociatus 1, 10, 4. superior 4, 5, 14. sociorum 4, 7, 31. populi iniussu 1, 4, 11. populos aliquot in deditionem accipere 4, 7, 25.
- Populares cogitant de fuga** 2, 2, 14. pendent ex illo 3, 16, 1. popularium animos concitare 1, 11, 19. conspectus 1, 10, 4. fides 3, 16, 1. populares corrumpere ad defectionem *ibid.* popularibus salutem polliceri 3, 1, 1.
- Populari agros** 1, 8, 2.
- Populatio agrorum patriciorum** 1, 8, 1. populationem timere 4, 3, 14.
- Porcius Cato consularis** 2, 4, 4. M. 4, 7, 12.
- Porcenae exercitus** 2, 13, 5.
- Porta diuersa** 3, 18, 1. fracta 3, 3, 6. portae aditus 3, 3, 5. claustra impedita *ibid.* portae clausae 2, 6, 9. 3, 16, 5. destitutae praesidio 3, 9, 5. itatione circumdatae 2, 6, 7. portarum claues 4, 7, 22. portas aperire suis 3, 2, 8. claudere 2, 11, 1. reuellere 3, 9, 2. portis quatuor eruptio facta 3, 17, 2.
- Portare cibaria complurium dierum** 4, 1, 1. farinam collo 4, 1, 6.
- Portendi victoriam interpretatus est** 1, 12, 4.
- Portione gregalium contentus** 4, 3, 12.
- Portus Atheniensium** 1, 5, 7. indefensus 3, 10, 8. proximos 1, 5, 7. Samiorum 1, 4, 14. 3, 2, 11. Sicyoniorum 3, 2, 10. 3, 9, 7. Syracusanus 1, 5, 6. vacans 3, 2, 10. portum capere 3, 9, 7. cum reliqua adeptus est classe 1, 4, 14. intrare 1, 5, 6. inuadere cum strepitu 3, 9, 10. Lilybaei nauibus occupare 3, 10, 9.
- Porus, Indorum rex** 1, 4, 9.
- Poscere Fabium Rullum virgis caesum** 4, 1, 39. pugnae signum 1, 11, 20. poscitres prol. 1. poscit

INDEX II.

- poscit res 2, 5, 32. poscentibus securitatem promittere 4, 7, 18.
- Possidere domum 4, 1, 10.
- Possessio loci 3, 2, 4. possessiones publicatae 1, 8, 2.
- Post castra 1, 5, 4. terga peditum collocatus 2, 5, 37. restrictae manus 4, 4, 1. vineas, aciem dirigere 2, 3, 8.
- Posterus dies 1, 4, 5. 2, 5, 20. 2, 9, 1. 2, 10, 1. 4, 1, 43. 4, 3, 13. 4, 7, 30 et 42. postera dies 1, 1, 12. 2, 4, 6. 4, 7, 22. posteriores pedes 4, 7, 34. posteriora castelli 3, 9, 3. postrema acies 2, 4, 20. 2, 5, 28. postremo in conspectu exercitus 1, 11, 11.
- Postridie 1, 11, 19.
- Postquam ex sententia contigit 2, 5, 33. intellexit 1, 1, 10.
- Postsignani 2, 3, 17.
- Postulare a Cos. vt etc. 4, 1, 44. 4, 7, 5. postulantibus missionem dedit 1, 9, 4.
- Postulatio intempestiva pugnae 1, 10, 1. per magnum tempus tracta 1, 4, 13.
- Postumius Cos. 2, 1, 4. Consularis 4, 5, 3. A. proelio animos suorum erexit 1, 11, 8. Postumio et Fulvio scribere 1, 8, 3.
- Potestas abeundi 2, 6, 4. barbarorum 2, 7, 12. consularis 2, 8, 5. in potestatem redigere portum 3, 2, 10.
- Potiri annulo interfesti 4, 7, 38. castris alicuius 4, 1, 14. ciuitate 3, 6, 7. com meatibus 4, 7, 19. oppido 3, 1, 2. per aliquem 3, 3, 1. Poenis et elephantis 2, 5, 4. praeda 2, 5, 13. victoria 1, 11, 6. 2, 8, 6. potitus amicitia 1, 2, 3. pecunia regia 1, 8, 12. redactis ad famem 3, 4, 1.
- Potius, quam 4. prol. fame, quam ferro superare 4, 7, 1. potissimum 1, 12, 12. 2, 1, 16. puluere percussis Samnites 2, 4, 1.
- Praealtus locus 2, 5, 7. praealti fluminis transitus 1, 7, 2.
- Praebere hosti vincendos 2, 4, 12. hostem illustrem et conspicuum suis 2, 1, 12. ingressum 3, 7, 4. speciem alicui 4, 1, 9. exercitus longe minoris 2, 3, 12. remanentis 1, 4, 4. totius 2, 5, 17. hostium remanentium 1, 5, 26. virium nouarum 2, 12, 3. vrbis ardentis 3, 8, 2. vini epularumque copiam 3, 3, 2. praebetur locus consultatoni 3, 2, 6.
- Praecedere aliquem alacriter 2, 7, 9. praecedens rumor 4, 7, 31.
- Praecidere dexteram transfugarum 4, 1, 42. praecisus togae cinctus 4, 1, 26. praecisae dextrae comprehensis in furto 4, 1, 16. manus 3, 15, 4.
- Praecipere agmini nouissimo 4, 7, 28. praecipit hastatis, tela iacerent 2, 5, 4. ipsam oram maris legerent 1, 4, 7. vt etc. 2, 3, 3. 10 et 14. 4, 7, 22. auxiliariis, vt etc. 2, 3, 10. custodibus, vt etc. 1, 8, 11. legatis 1, 1, 9. oppidanis, ne etc. 1, 1, 2. 1, 2, 6. 1, 11, 5. suis, ne etc. 1, 5, 3.
- Praeceptum dare alicui 2, 3, 16. 4, 7, 31. praeepta imperatoria 2, 6, 10.
- Praecipitare insidentes 2, 4, 12. praecipitari in fugam 2, 5, 37.
- Praecipuae fortitudinis testimonium 1, 11, 3. 4, 5, 11.
- Praeclara victoria 1, 11, 2.
- Praeclusus a P. Varinio Procos. 1, 5, 22.
- Praeda castrorum 3, 17, 6. praedae spes 2, 5, 9. esse alicui 4, 7, 13. praedam colligere 2, 13, 1. diuidere militibus 4, 1, 45. praeda exuere hostes 1, 6, 3. oneratae naues 3, 3, 7. onustus 1, 4, 2. potiri 2, 5, 13.
- Praedari coeperunt 2, 5, 10. praedatum mitti 3, 16, 3. pronisci 1, 5, 12. 4, 5, 8.
- Praedatores persequi 3, 10, 6.
- Praedationi intentos hostes claudere 1, 6, 1.
- Praedicare Latine clare 2, 4, 10.
- Praedicere futura 1, 11, 11. praedicti montis radices 2, 5, 34. praedictae viae latera 1, 5, 24.

- copiae* 2, 5, 31. praedicta in-
 commodata 2, 1, 4.
Praedificare dimicationum even-
 tus 1, 11, 12.
Praediunare futurum 2, 5, 38.
Praeesse exercitui hostium 1, 5,
 17. rebus summis 4, 3, 3. reli-
 quis exercitus 2, 10, 2.
Praefens successus 3, 16, 2. pau-
 citas 2, 12, 3. proelium 2, 4, 1.
 in Praesentia 2, 11, 4.
Praeferre facies et angues furiali
 habitu 2, 4, 18. hastas erectas 2,
 4, 20. multum terroris 1, 11, 17.
Praeficere Aurelium obsidioni
 Lipararum 4, 1, 31. plebeios
 ignobilibus 2, 11, 3. praefectus
 classis, Crispinus 4, 7, 26. co-
 hortis, C. Titius 4, 1, 26. equi-
 tum, Aemilius Rufus 4, 1, 28.
 Mithridatis, Archelaus 1, 5,
 18. 1, 11, 20. regis Ptolemaei
 Charmades 3, 2, 11. regius
 Pharbazus 2, 7, 6. Sabura 2,
 5, 40. Romanorum, Velius 3,
 17, 3. Saniorum, Apollonius 3,
 3, 5. Sullae 2, 7, 2.
Praefixae fores domuum 4, 5, 23.
 praefixa hastis capita ducum 2,
 9, 3.
Praefringere hostium spicula 2, 3,
 20.
Praegredi cum copiis 4, 7, 20.
 famam rei gestae 2, 10, 2.
Praelassatos superare 2, 5, 47.
Praelocutio villa 3. prol.
Praemittere equites 2, 5, 31. 4, 1,
 8. exploratores 2, 2, 7. fratrem
 etc. 2, 4, 3. peditatum 2, 5, 38.
 quosdam suorum 3, 2, 3. sci-
 ficituros 1, 2, 8. validissimam
 manum ad locum occupandum
 1, 4, 5. viginti ex velocissimis
 navibus 2, 5, 47.
Praemium ferre 4, 1, 44. prae-
 mio magno sollicitari 3, 6, 4.
 praemia ampla 1, 11, 2. prae-
 miis corruptus 3, 3, 1.
Praeneste 2, 9, 3.
Praenoscerere cerva se adseuerat 1,
 11, 13.
Praeoptare Rutilianum 4, 2, 2.
 praeoptant spectare supplicia
 pignorum 4, 5, 22.
Praeparare Athenienses ad ali-
 quid 3, 2, 6. chassem 1, 4, 13.
 consilia exemplorum prol. 1.
 postes 1, 1, 5 et 10. praeparari
 ad hostium incursum 4, 1, 8.
 praeparatus locus 3, 15, 3. prae-
 paratae insidiae 2, 5, 35. 2, 5,
 44. praeparata subsidia 1, 1, 5.
Praepondere Laelium equitibus 2,
 3, 16. praepositus praesidio 3,
 10, 7. 4, 7, 22.
Praeripere herbas alimentis 3, 15,
 3.
Praeruptus mons 3, 8, 3. praeru-
 ptae viae 2, 2, 6.
Praesentire aduentum ducis 1, 1, 8.
Praesidium aduentans 2, 9, 2.
 duarum partium 3, 10, 7. exi-
 guum 1, 4, 9. 1, 10, 3. Hanni-
 balis 3, 9, 2. hostium 1, 4, 14.
 Romanum 3, 3, 6. praesidii ni-
 hil secum habere 2, 7, 14. pa-
 rum habere 2, 11, 1. plus in
 scuto, quam in gladio habere
 4, 1, 5. praesidio esse alicui 3,
 11, 2. praepositus 3, 10, 7. 4,
 7, 22. praesidium depellere 1,
 10, 3. recipere 2, 11, 2. trans-
 ducere 3, 14, 1. in praesidium
 Lucanorum adsumi 3, 6, 4.
 praesidio Amphipolin tueri 3,
 16, 5. tenere capta castella 1,
 8, 11. Corinthum 3, 12, 2. iu-
 ga 2, 4, 4. teneri 3, 6, 7. cum
 praesidio urbem obtinere 3, 3,
 1. in praesidio Panormitano-
 rum esse 3, 17, 1. urbi esse 1,
 8, 3. praesidia alia successura
 his 3, 2, 4. deducta 3, 6, 1. fir-
 ma *ibid.* hostium 2, 13, 9. 3,
 13, 6. 3, 15, 5. 4, 5, 7. hosti-
 lia 3, 10, 8. intercepta 1, 4, 13.
 relinquere *ibid.*
Praesignatae litterae 1, 2, 6.
Praestare aditum 3, 8, 3. alimen-
 tum 4, 7, 9. aliquid facile, ne
 etc. 1, 1, 10. Brutianos in sum-
 ma belli 4, 2, 1. epulas 1, 11,
 19. equitatu et elephantis 2, 2,
 11. idem filiis Aristidis 4, 3, 5.
 multitudine 2, 2, 14. praeto-
 rium secretis 2, 5, 30. se clau-
 dendum 1, 5, 23. speciem fu-
 gentis 3, 10, 2. suspicionem
 alicui 3, 17, 7. virtute 2, 2, 10
 et 13.

Prae-

INDEX II:

Praefantia propugnatorum 3, 2, 1.
Praefitura dies 1, 2, 6.
Praefringere oculos 2, 1, 12.
Praefumta victoria 3, 17, 6.
Praeualidus equus 1, 10, 1. 4, 7, 6.
Praetendere expectationem certaminis 2, 2, 12. militibus 2, 3, 14.
Praeter aduersariorum castra agi 1, 8, 9. ahenum et vnicum veru nihil 4, 3, 6. hostilia praesidia ire 3, 10, 8. hostium castra 1, 1, 7. portum missae naues 1, 4, 14. ora phalangis transcurrere 2, 3, 20.
Praetereuntes copias recognoscere 4, 6, 3. praeterita aera 4, 1, 22.
Praetexere captiuis latera euntium 1, 4, 1.
Praetor Vrbanus L. Aelius 4, 5, 14.
Praetoria nauis 1, 1, 2.
Praetorium manens in castris 2, 5, 34. secretius praestare 2, 5, 30.
Praeuallere cornibus 2, 3, 4. equitatu 1, 8, 12. 2, 2, 9. 2, 3, 14. 2, 5, 18. 4, 7, 21. exercitu 4, 7, 20. numero et genere equitum 2, 5, 33. primo impetu 2, 1, 8. praeualit hostis 3, 10, 3.
Praeualidus equitatus 2, 4, 12.
Precari Deos 4, 5, 4.
Preces legionis 4, 1, 43. precibus militum concedere animaduersionem 4, 1, 39.
Premere alterum latus 1, 4, 7. fossam 1, 5, 8. Philippum fugientem 2, 13, 8. proras 1, 5, 6. tergum alicuius 1, 6, 2. premi ab aliquo 2, 7, 8. a Scordiscis Dacisque 2, 4, 3. iniquitate locorum 1, 5, 18. somno et mero 2, 9, 7. verecundia ignominiae 4, 1, 13.
Pretium operae est in mercede 4, 4, 2. solui iussit pro fructibus 2, 11, 7. pretio venire 3, 18, 2.
Pretiosissima rerum 1, 11, 5.
Primus congressus 2, 1, 8. hostes inuasisit 4, 5, 3. incurtus 2, 5, 23. impetus 4, 11, 6. 2, 1, 6.

hostium 2, 3, 3 et 14. prima acies 1, 5, 9. 2, 1, 8. 2, 3, 10. 13 et 21. 2, 4, 10. 2, 5, 4. 2, 8, 12 et 13. eruptio 3, 10, 4. frons 2, 3, 16. 2, 4, 17. luce 2, 5, 21. 24. 26 et 33. 2, 13, 7. 3, 8, 3. 3, 10, 5. 4, 7, 22. primum bellum Panicum 1, 4, 11. initium aestatis 3, 4, 6. primi ordines 1, 5, 11. 1, 11, 2. 4, 5, 8. primas naues agi iusserunt 1, 4, 12.
Primipilaris Caelius 4, 7, 8.
Prinatum castellum 3, 8, 1.
Princeps finitimae gentis 2, 11, 6. principes 2, 3, 16. beneficiis obstricti 2, 11, 3. Gabinorum 1, 1, 4. principibus spoliata plebs 2, 11, 3. ex principibus aliqui 1, 1, 10.
Principia missa 2, 5, 30. in principis perstare 4, 1, 27 et 28. sanguis missus 4, 1, 16. stare pedibus nudis 4, 1, 26.
Prior exercitus Neciorum 2, 11, 4. pars litterarum 1, 2, 6. priores libri 3. prol. pedes adleuati 4, 7, 34. priorum librorum descriptio 4. prol. prius tradere 3. prol.
Pristinus mos 2, 1, 4. pristina castrorum conuersatio 2, 4, 10.
Priusquam descenderet in aciem 1, 11, 11. iniret proelium 1, 11, 21.
Pro captiuis introducere 3, 3, 7. Charmade receptus 3, 2, 11. concione dicere 1, 11, 3. 4, 5, 11. duce fuit obfessis nostris 4, 7, 8. fronte aciei decungere 2, 2, 12. incurioso me reprehendit prol. 1. moenibus sagittarios relinquare 1, 5, 5. nuptiali munere dare aurum 2, 11, 5. occasione factum amplecti 1, 6, 1. omnibus suis pugnare 1, 11, 5. ostento excipere 1, 18, 8. patria mori 4, 5, 12. Rep. deuouere se 4, 5, 15. scutis cortices dare 1, 7, 5. significatione tristi 1, 12, 7. transfuga subornatus 3, 13, 2.
Probata experimenta prol. 1.
Probris hostium cogi 1, 11, 1.
Procedere ad milites 1, 9, 4. aduersus solum cum altero 2, 5, 41. in aciem 2, 1, 1. in aequum

INDEX II.

- Pene par numero** 1, 8, 11.
Penes alios gloria virtutis est 1, 11, 3. 4, 5, 11. se habere claves 4, 7, 22.
Penetrare siluam 1, 2, 2. penetra-
tum oppidum 3, 9, 5.
Penitus 1, 4, 12.
Pensare iniuriam vnius morte mul-
torum 1, 1, 10. interitum prola-
tionis liberalitate 3, 16, 3.
Per agrum Pomptinum fugere 2,
6, 1. aliquantum spatii 2, 2, 8.
aliquot dies facere 2, 5, 8. 4-
1, 33. angustias ad patennia
euadere 2, 5, 24. transeundum
habere 1, 4, 3. anersam partem
mitti 2, 12, 3. auias regiones
circumduci 2, 5, 17. castra face-
re ignes 1, 1, 7. capssam venan-
di 3, 3, 6. centum viginti mil-
lia passuum 1, 3, 10. contra-
gosa emensis iter 3, 1, 2. con-
tinuos dies 2, 3, 4. deserta Atti-
cae itinera 1, 7, 7. diuersam
partem castra occupare 2, 5, 21.
diuersa incendit agros 1, 8, 4.
loca 1, 5, 26. dolorem concitus
4, 5, 16. errorem admissus 3,
2, 4. exceptum quemdam aqua-
torem comperit 1, 8, 9. flu-
men traici 1, 4, 9. hoc 1, 3,
3. consilium auocari 1, 4, 14.
exemplum offendere 1, 10, 1.
haec auocata intentio 1, 5, 18.
hostem id non licet 3, 3, 6. ho-
stium praesidia erumpere 2, 13,
9. 4, 5, 7. id tempus praepara-
re classem 1, 4, 13. ignominiam
occidere aliquem 4, 1, 33.
ignota loca vehi 2, 5, 6. in-
mensum corpus historiarum prol.
1. imprudentiam castris locum
cupere 2, 7, 12. intermissas
hostium stationes erumpere 1,
5, 16. ipsam flammam educe-
re milites 1, 5, 27. itinera
nota digredi 1, 5, 5. latebras
copiarum pars disposita 2, 5, 1.
lictorem scindere vestimenta 4,
1, 18. limitem erumpere 1, 5,
10. longum coronae ambitum
1, 5, 23. ludibrium 1, 5, 16.
Massinissam capere vrbes 3, 6,
1. modica intervalla pali fixi 1,
5, 22. munimenta inrumpere
2, 5, 26. nota refugere vada 2,
5, 23. nota se recipere 2, 5, 35.
obreptionem adgredi 2, 5, 36.
occulta dispositus miles 3, 10,
6. otii licentiam sociis iniuriam
inferre 4, 1, 15. partes adtentare
1, 10, 1. 4, 7, 6. pontem red-
dire in urbem 2, 13, 5. portas
inrumpere 3, 9, 5. proditorem
circumduci 2, 2, 13. quadragin-
ta millia passuum reuertit 3, 11,
5. quietem 2, 1, 4. sagittarios ar-
cere usum fluminis 3, 7, 2. saxa
montis cochleas legere 3, 9, 3.
Tarpeia demissus 3, 13, 1. se
prouident 1, 2, 6. septem annos
4, 1, 25. singulos pilos vellere
caudam 4, 7, 6. singula vellere
1, 10, 1. solidos ac notos sibi
transitus euadit 2, 5, 7. speciem
1, 2, 4. securitatis 1, 1, 5. serui-
tutis 1, 1, 3. species seruare or-
dinem 4. prol. stationes hostium
erumpere 4, 5, 8. prorumpere 1,
5, 12. terram trahere ramos 2,
4, 1. totam urbem epulas praesta-
re 3, 15, 6. totum iter pecu-
niam spargere 2, 13, 2. tumult-
um relicta obpugnatio 3, 10, 2.
viam transire 2, 12, 4. vices 2,
5, 25. vrbes diuidere exercitum
1, 3, 5. vtraque latera explica-
tus miles 1, 6, 1.
Peragere iussa 3, 9, 2. peractus ri-
tus 4, 7, 13.
Percensere omnia monumenta prol.
1.
Percontans, quo tempore castra
moturus 1, 1, 13.
Percussus audacia inopinata 4, 5,
4. percussus animi Romanorum
4, 7, 39. praepulchre Samnites 2,
4, 1.
Percutere Fabium Rullum securi 4,
1, 39. fusti decimum quemque
4, 1, 34. securi filium, quam-
uis victorem 4, 1, 40. ternos
ex centuriis 4, 1, 36. vicenos
sorte ductos 4, 1, 35. percussa
fossa in fronte 3, 17, 5. per-
cussus securi seditionis duces 4, 5,
2.
Perdiccas 4, 7, 20.
Perditus exercitus 2, 5, 40.
Perdomita Thracia 2, 11, 3.
Per-

INDEX II.

- Perducere agrum venalem ad id pretium licendo** 3, 18, 2. aliquem vsque ad locum 2, 5, 7. exercitum in insidias 2, 5, 35. hostes eo, ubi etc. 2, 5, 1. in confragosa loca 2, 3, 20. ultra locum insidiarum 2, 5, 37. incolumes suos in tuta 1, 5, 17. leuorem huc vsque cum adtentione 3, praef. perducere eodem 3, 8, 2. in consuetudinem 2, 1, 18. perducus exercitus in locum iniquum 1, 5, 13. hostis ad securitatem 3, 17, 3. in eandem persuasionem 1, 4, 8.
- Peregrina societas** 2, 7, 4.
- Peregritant Castor et Pollux** 1, 11, 9.
- Perfississimi aeneatores** 3, 9, 3.
- Perferre conceptum ignem vsque in vallum** 2, 4, 15. 4, 7, 40. de eadem re ad populum 4, 1, 23. epistolam balteo occultatam 3, 13, 2. raptum incolumem in castra 1, 2, 5.
- Perfidia barbari** 1, 1, 6. deprehensa 4, 7, 23. oppidanorum 2, 11, 1. sollempnis 1, 1, 6. perfidiam spernere 4, 4, 1.
- Perfixit vnus** 2, 12, 11.
- Perfugae species** 2, 5, 18. perfugam mittere 3, 6, 5. 3, 17, 7. a perfugis cognoscere 1, 6, 1.
- Perfugas Atheniensis** 1, 3, 7. 1, 5, 10. 1, 11, 10. 1, 12, 10. 3, 9, 5 et 9. Periclen nomine adpellans voce 1, 11, 10.
- Periculum imminet** 2, 11, 4. noctis suspectae euitarum 3, 12, 1. discutere 2, 11, 4. leue et detrimentum sentire 3, 17, 4. periculo liberare Campaniam 1, 9, 1. periculis adflescere 4, 1, 19.
- Periclitantibus subuenire** 2, 5, 23.
- Perire cum familia** 4, 5, 14. fame 4, 5, 20. periit Hirtuleius 2, 7, 5.
- Peritus linguae** 1, 2, 2. nandi et nauticae artis 3, 13, 6. perite facere aliquid *ibid.*
- Peritia et calliditas bellandi** 1, 8, 7.
- Permiscere modum vini mandragora** 2, 5, 12.
- Permittere sibi multa transire** prol. 1. permisit ita ordinari aciem 4, 1, 8. turmae equisum ad laceffendos hostes ire 1, 10, 2.
- Pernicies ducis** 1, 9, 4.
- Perniciosa seditio** 2, 5, 18. seditione furere 1, 9, 2. perniciosissimum est cedentibus 4, 7, 21.
- Perpellere Xenophontem, vt etc.** 4, 6, 2.
- Perperna dux** 2, 5, 32.
- Perpeti inopiam** 4, 5, 20. ruborem facti 4, 6, 2.
- Perpetrare facinus** 2, 5, 30. perpetrata legatio 3, 13, 1.
- Perpetuum filium contubernalem habere** 4, 1, 11.
- Perquam similis natura** prol. 1.
- Perrumpere aciem hostium** 2, 4, 2 et 17. 2, 8, 9. perrupta statio ab hoste 4, 1, 36.
- Persae** 2, 3, 13. 4, 2, 5. 4, 6, 3. dicuntur sagittarum multitudine nubes esse facturi 4, 5, 13. Persarum acies 2, 3, 3. classis 4, 7, 43 et 45. multitudo ingens 4, 7, 43. innumerabilis 2, 2, 13. quosdam capere 1, 11, 17.
- Persicus habitus** 3, 8, 3. Persicum bellum 2, 8, 4.
- Persidem intrare** 2, 3, 6.
- Persedere in saxo** 4, 5, 5.
- Persequi aliquem** 2, 13, 11. 4, 1, 39. doloris auctorem 1, 7, 2. hostem ad internecionem 4, 7, 15. praedatores 3, 10, 6. Saburam 2, 5, 40. sparsa per immensum corpus historiarum prol. 1. persequentes longius cedendo protrahere 3, 10, 5. persecutus milites sparsos 2, 2, 11. persecuti effusos ceciderunt 2, 6, 7. persecuturos arbitratus 1, 4, 14.
- Persectari equum** 1, 2, 1.
- Perses, Macedonum rex** 2, 3, 20.
- Perseuerant fidem seruare Romanis** 4, 5, 20 et 21.
- Perseuerantius abeuntes trucidare** 2, 8, 14.
- Perseuerantiae causa facere** 3, 5, 1.
- Perpicere regias vires** 1, 2, 1.
- Peritare in principis** 4, 1, 27 et 28.

Per-

INDEX II.

- Proerere vallum** 2, 5, 8.
Prorumpere per stationes 1, 5, 12.
Prosequi commeatibus 2, 6, 1.
Prosilire in aciem 2, 8, 13. in cornu dextrum 2, 4, 11. in fronte 4, 1, 8.
Prosper cursus 2, 13, 11. prosperae excursionis 4, 1, 21. prospere gestae res 2, 9, 7. 4, 3, 4.
Prospectus, nifusque per saxa facilius 3, 9, 3.
Prostratae arbores 2, 2, 9.
Protegere galeas in angustiis 2, 3, 14.
Protenus 1, 10, 4. 2, 1, 2 et 14. 2, 5, 4.
Proterere renata 3, 4, 1. ordines peditum 2, 4, 12.
Proturbare pedites 2, 2, 4.
Protrudere nostros primo inperu 2, 3, 7.
Prouehere quemque ad ordines militiae 4, 1, 8. prouehi 1, 11, 10. usque ad moenia 4, 7, 29.
Prouentus satorum 3, 15, 3.
in Prouerbum tractum est 4, 1, 7.
Prouidere insidias 2, 5, 24. per se 1, 2, 6.
Prouide haec sunt a duce prol. 1.
Prouidentiae et consilii exempla *ibid.*
Prouinciam exornare tabulis staurisque 4, 3, 15. prouincia excedere 2, 5, 36. prouinciis consulere 1, 1, 8.
Prouocare aliquem 4, 7, 5. eruptionem 3, 10, 7. prouocatus a rege hostium 2, 5, 41.
Prouolui ad genua alicuius 4, 1, 39.
Prudens ordinatio 2, 3, 16.
Prudenter atque industrie 1, 2, 2.
Prusias 4, 7, 11.
Ptolemaeus 4, 7, 20. Ptolemaei regis praefectus Charmades 3, 2, 11.
Publicatae possessiones 1, 8, 2.
Publice dotare filias ob inopiam 4, 3, 4. venire 4, 1, 20.
Publicum concilium 3, 6, 6. ex publico dotare filiam inopem 4, 3, 15.
Pudor rei 2, 8, 12. transfugis adtulit poenitentiam 2, 7, 9. pudore cogi 1, 11, 3.
Puduit ceteros non sequi 2, 8, 5.
Pugione traicere barbarum 2, 7, 5.
Pugna Cannensis 4, 1, 44. capessitur nusquam, ubique fuga 2, 4, 7. equestris 2, 3, 22. ineunda est 1, 12, 12. instans 1, 12, 7. pedestris 2, 3, 23. Pharsalica 2, 7, 13. simulata 2, 5, 34. pugnae dies 1, 12, 9. exitus 2, 7, 13. postulatio intempestiua 1, 10, 1. signum 1, 10, 2. 1, 11, 20. datum 1, 11, 10. 2, 4, 17. pugnam deposcere 1, 11, 1. 2, 1, 3. 4, 7, 6. detractare 1, 1, 9. 2, 1, 3. differre 2, 1, 10. exposcere inconsulte 1, 10, 1. imminere nuntiauerunt 1, 8, 5. manet exitus 1, 10, 2.
Pugnare acius 2, 6, 2. acerrime 1, 10, 4. 2, 6, 4. aduersus Cimbro ac Teutonos 2, 2, 8. dictum alicuius 4, 1, 39. Germanos 1, 11, 3. 4, 5, 11. hostem 1, 8, 12. Thebanos 4, 7, 21. ac quo Marte 2, 3, 13. apud Numistromem contra Marcellum 2, 2, 6. ardentem 2, 8, 1. cominus 2, 2, 13. cum Attalo 2, 13, 1. hoste contra editum 4, 1, 40. eodem die 1, 11, 7. fortius ex desperatione 2, 6, 3. in Boeotia 2, 8, 12. responso Deum ex collibus 1, 10, 3. segnius 4, 7, 24. pugnat exercitus 1, 11, 21. pugnandi cupiditas 2, 5, 22. lex 2, 1, 16. pugnandum pro omnibus 1, 11, 5. ad pugnandum concitari 1, 11, 4. paratiorem militem habere 1, 11, 11.
Pugnator bonus Pythias 4, 7, 37.
Pugnax parum 4, 7, 4.
Pulchritudo eximia 2, 11, 6.
Pulsus a Cimbris 1, 5, 3. acie 2, 13, 3.
Pulvis ingens 2, 2, 12. monet speciem exercitus 4, 7, 20. pulueris vertex 2, 2, 7. puluerem excitare 4, 7, 20. praec puluere percilli 2, 4, 1.
Punica acies 2, 3, 1. classis 2, 3, 24. Punicum bellum 1, 8, 6. 2, 2, 11. 4, 1, 25. primum 1, 4, 11. secundum 1, 3, 5. 2, 3, 8. ad Punicum vallum procurare 3, 10, 3. Punici 2, 1, 4.

INDEX II.

Punicae naues decem 1, 4, 12.
 Punire nocentes ex occasione 1, 9, 1. puniri ipsum patiuntur 4, 1, 41.
 in Puppim referre milites 1, 5, 6.
 puppe religatae naues 1, 4, 12.
 Purpurea vestis 1, 11, 10.
 Pyrrhus rex Epirotarum 2, 2, 1, 2, 3, 21. 2, 4, 13. 2, 6, 9, 3, 6, 3, 4, 1, 3, 14 et 18. 4, 4, 2. interemtus 2, 4, 9. Pyrrhi exercitus 2, 3, 21.
 Pythias quidam bonus pugnator 4, 7, 37.

Q.

Qua breuissimum iter est 1, 1, 6. non obstitabatur 3, 9, 6. restitabatur 3, 9, 8.
 Quadratus lapis 3, 3, 5.
 Quadrigae adpropinquantes 2, 3, 17. falcatae 2, 3, 17 et 18. hostium 2, 3, 17.
 Quaerere transitum 1, 5, 2. quae-ri duos aditus iussit 1, 4, 10.
 Qualem inueni, talem reliqui 3, 12, 2.
 Quam necessarium et facile id est 3, 1, 1.
 Quamquam hoc dissimularent 1, 2, 9.
 Quamuis ignarus actae rei 1, 11, 7. naues in litoribus haerent 2, 13, 11.
 Quantum eura nostra valuit prol. 1. quisque numeratae pecuniae habet, 1, 11, 2. in quantum poterat 3, 13, 8.
 Quartus consulatus 2, 4, 2. quarta vigilia commissa 1, 5, 17.
 Quaterni circiter pedes 4, 7, 29.
 Quatuordecim Aelii 4, 5, 14.
 Quadringenti equites 4, 2, 6.
 Quatridui iter 3, 1, 2.
 Quasi ad interrogatum exhibet prol. 1. aptius locis monstruosis 1, 8, 12. contenderet Thebas 1, 4, 3. lex est militibus 2, 1, 16.
 Queri de re aliqua 3, 11, 1. questus apud Censores 4, 1, 22.
 Qui a Poro aduersa ripa cauetur 1, 4, 9.
 Quidam adolescens, honeste natus 4, 6, 4. collis munitus 4, 7, 24. ex auxiliariis 3, 10, 1.

hostibus 1, 1, 3. Megistanis 4, 9, 5. tribunis 1, 1, 3. gregalis occisus 2, 4, 9. nobilis Lacedaemonius 4, 5, 12. Pharnaesus 1, 1, 6. Syracusanus Sosistratus 3, 3, 2. Tarentinus Cononeus 3, 3, 6. quaedam nox 3, 3, 6. quemdam egressum via castigare 4, 1, 9. ex remigibus ster- nutantem audit 1, 12, 11. pro transfuga subornatum mittere 3, 13, 2. prope exanimatum frigore conspiciere 4, 6, 3. quam- dam ciuitatem obpugnare 3, 9, 5. sagam ex Syria habere 1, 11, 12. quodam oppido potiri 3, 1, 2. quidam inermes 3, 2, 10. quaedam promontoria 3, 10, 8. quosdam ex militibus suis mittere 2, 5, 18. suis habitu Illy- riorum instruere 2, 5, 10. strue- re vallum iussit 1, 5, 3. Persa- rum capere 1, 11, 17.
 Quietem dare castrensibus 2, 5, 30. quiete inuitati 2, 5, 31.
 Quietum exercitum habere 2, 5, 196. in vallo militem tenere 3, 17, 5.
 Quiescere omnes iubet 2, 5, 31. suos iussit 2, 1, 7. quiescentem inuenire 2, 5, 30.
 L. Quinctius 2, 5, 34. Cos. 2, 12, 1. T. Cos. 3, 1, 1. Capitolinus Cos. 2, 7, 10. 2, 8, 3. Crispinus 4, 7, 38.
 Quinto Cos. Fabius Maximus 1, 8, 3.
 Quis sufficiat? prol. 1. quid rei foret 1, 2, 8.
 Quisquam 4, 1, 4. quidquam so- riae rei agere 2, 1, 17.
 Quisque fortissimus peditum 2, 3, 3. inertissimus 4, 1, 8. quem- que militem decimum fusti per- cutere 4, 1, 34. quosque firmis- simos delegit 1, 4, 7.
 Quidquid exemplorum insignie fuit prol. 1.
 Quo consecutus est, ut etc. 1, 11, 3. 4, 5, 11. destinauerat 1, 4, 3. ardentius dimicaret miles 1, 11, 5. constanter ad pugnam milites haberet 1, 11, 7. libe- rius 1, 2, 1. magis 1, 5, 3. paratio- rem militem haberet 1, 11, 11.

Quotidiana exercitatio 4, 1, 1.
Quum maxime 3, 11, 4.

R.

in **R**abiem exardere 2, 1, 10.
Radix montis 2, 5, 24. ra-
dices montis 2, 5, 34.
Ramos perterram trahere 2, 4, 1.
Rasere feminas 4, 7, 44. transi-
tum 1, 4, 8. rapturi speciem
praebere 4, 1, 9. raptus vnus ex
his 1, 2, 5. raptum signum in
hostem mittere 2, 8, 1. rapta
ex arce arma 3, 3, 7.
Rapidus vehi per ignota loca 2,
5, 6.
Rapiditate morari 1, 6, 2.
Rapina rei nullius 4, 1, 9.
Raptim 2, 10, 2. actum agmen 4,
7, 13. adeptus verticem collis
2, 2, 4.
Rara acies 3, 10, 4. rari defenso-
res 3, 17, 1. sagittarii 1, 5, 5.
Rares contextuntur materiis 1, 7, 2.
Ratio distat 3, 6, 1. expolita 1,
12, 9. similis 2, 3, 3. rationis
indocilis miles 1, 11, 13. rationes,
causaeque defectionis 1,
12, 8. interuersae 3, 16, 3.
Ratus Hannibalem adesse 4, 7, 26.
Lacedaemonem occupari 3, 11,
5. proelium committi 2, 7, 8.
prospero sibi eripi cursu 2, 13,
11. rem spernendam 3, 16, 3.
rati id fieri ab suis 2, 5, 11.
Rebellat Thracia 1, 4, 13. rebel-
lantes Afri 2, 5, 12. rebellatu-
rae ciuitates 1, 1, 1.
Recedere ab agmine ad rapinam
4, 1, 9. obsidione 3, 15, 5. an-
cipiti discrimine 1, 3, 3. ad ar-
cendam vastitatem 1, 8, 4. equi-
tes suos iussit 2, 5, 8. ex or-
dine 4, 1, 4. in cornua 2, 5,
34. in superiora loca 2, 5, 2.
inopia committatur 3, 5, 1. iussit
Poeni 3, 10, 3. sementis tem-
pore 3, 4, 1. recedit morae in-
patiens 1, 3, 4. recedens aestus
2, 13, 11. recedentium callidi-
tas 2, 3, 20. recedendi occasio
3, 11, 2.
in Recessu spectantium more stare
2, 3, 1.

Recentes vires 2, 1, 2.
Recidere impedimenta 4, 1, 7.
Recipere aciem 2, 3, 17. 2, 9, 7.
aliquem 1, 8, 6. 4, 7, 24. ex-
ercitum 2, 1, 3. ex Parthis 2,
13, 7. intra munimenta 2, 3,
9. hostem in mediam aciem 2,
3, 7. mercedes aliquot men-
sum 3, 16, 3. omnes turmas 1,
10, 2. pluuiam 3, 6, 4. praefi-
dium 2, 11, 2. quemquam in
castra 2, 8, 6. se 2, 1, 4. 2, 5,
26. in castra 2, 4, 9. in castel-
la 2, 5, 18. in siluestria loca
2, 3, 3. intra fossam 1, 5, 9.
munitiones oppidi 1, 3, 4.
munimenta 2, 5, 4. suorum
ordines 2, 3, 10. per nota
2, 5, 35. sine periculo 1, 5,
9. signum 2, 8, 1 et 2. Thra-
cas portis clausis 3, 16, 5. reci-
pi a custodibus 3, 3, 6. ab ad-
uersariis 2, 7, 8. in medium 2,
3, 21. in gregem equitum 2, 5,
30. recipitur quid ad exerci-
tum pertinens 1, 12, 5. receptus
in Samiorum portum 3, 2, 11.
recepti in ultimum agmen 2, 5,
27. receptae aquilae 2, 5, 34.
copiae 1, 1, 6. receptui dare si-
gnum 1, 12, 11. 2, 5, 25.
Recognoscere copias 4, 6, 3.
Recolligere se 4, 5, 17. recolles-
exercitus 2, 13, 4.
Recubans numquam cibum cepit
4, 5, 6.
Recuperare locum 4, 1, 23. supra
1, 8, 6. recuperatus gladius 4,
5, 17.
Recurrere ad tumultum 2, 1, 6.
trepide 3, 10, 5.
Reddere aliquos fortes 4, 1, 3.
alucem fluminis 1, 5, 4. ciuium
epistolas 1, 1, 1. clauas
4, 7, 22. virginem sponso ha-
bitam summa custodia 2, 11, 5.
reddendo naves conciliare ani-
mos 1, 4, 13.
Redigere aliquem ad modestiam
4, 5, 1. ciuitatem ad inopiam
aquae 3, 7, 2. in potestatem
suam 2, 9, 6. 3, 2, 10. 3, 6, 1
et 3. 4, 7, 25. equites ad pe-
ditem 4, 1, 18. sub leges 4, 7,
18.

INDEX II.

- 18. redigi ad famem 3, 4, 1. munus 4, 1, 1. obsequium 4, 3, 14. paucitatem 1, 8, 11.
- Redimere captivam 2, 11, 5. ignominiam 4, 1, 21.
- Redintegrare proelium 2, 8, 13. redintegrati animi 2, 7, 11.
- Redire ad suos 3, 13, 1. ad vadi tutelam 1, 4, 10. in castra 2, 8, 7, 2, 12, 3. hostem 4, 5, 17. urbem per pontem 2, 13, 5. retro 4, 7, 31. redit onustus praeda 1, 4, 2. redeunt occulte dimissi 1, 8, 11. rediit ad eum nuntio velocius 1, 1, 9. redeuntes in ordinem conserunt veruntque 2, 5, 11. redituros se ex pugna victores iurant 1, 11, 1. redibatur in castra 2, 5, 31. redeundum habere propter litteras 3, 11, 1.
- Reditus legatorum 1, 4, 6. reditus cura 4, 2, 8. de reditu cogitare 2, 5, 31.
- Reduere inlittuit 1, 4, 5 et 8. aciem mediam 2, 3, 5. copias in castra 3, 2, 1. exercitum incolumem 1, 1, 11. 1, 5, 13. suos 2, 1, 3. in hiberna 1, 3, 5. vniuersos in aciem 2, 8, 11. reduci in aciem 2, 8, 6. reductus exercitus 2, 5, 13, 2, 5, 14. miles 3, 11, 2. reductum finistram latus 2, 3, 1. reducti ordines ad Cannas 2, 3, 7.
- Referre ab aliquo promissa 3, 3, 1. condiciones iniquitatis plenas 1, 11, 4. factum Alexandri 1, 7, 7. habitum armatorum 3, 8, 3. milites in puppim 1, 5, 6. pedem 2, 5, 3. 2, 8, 13. signum 2, 8, 1. spolia 4, 1, 8. opima 4, 5, 4. victoriam 2, 2, 4, 2, 7, 10. 2, 8, 1. referri in numerum gregalium 4, 1, 31. refertur legio tota infrequens 4, 1, 46. relatum consilium ad primos ordines 1, 5, 12, 4, 5, 8.
- Referti sacri frumentarii palea 3, 2, 8.
- Resci apud se aegros patiuntur 2, 11, 2. refecta opera 1, 1, 10.
- Refugere 3, 6, 1. ad incursum per vada 2, 5, 23. ad primum impetum hostium 2, 3, 14. Dyrachium 2, 7, 13. ex acie in castra 2, 8, 11. in silvas 2, 23. refugit equis ad Mithridatem incitus 2, 5, 30.
- Refugium ad naues erant 1, 11, 21. refugia hostium nudare 1, 3, 10.
- Refulgent simulacra 3, 8, 3.
- Regio deserta 2, 5, 13. Epirotica 2, 5, 10. remota 2, 5, 31. tior 2, 5, 31. vicina Aetoliae 2, 5, 19. vltior 2, 5, 31. regionem circumspicere 4, 5, 4. impedire alueo et alluvie 2, 3, 22. petere 2, 5, 31. regiones auiarum 2, 5, 17. duae 2, 5, 31.
- Regtores elephantorum 2, 5, 4.
- Rex hostium Xanthus 2, 5, 41. interim Munatius 3, 14, 1. Rhodius Memnon 2, 5, 18. regi aliquid scribere 2, 11, 4. fiduciam detrahere 2, 5, 33. medicum detegere 4, 4, 2. regem sibi prodere 1, 8, 8.
- Regius praefectus Pharnabazus 2, 7, 6. Sabura 2, 5, 40. regia pecunia 1, 8, 12. sella 4, 6, 3. regii amici 1, 8, 8. regiae vires 1, 2, 1. regia castra 2, 4, 4.
- Regina Scytharum, Tomiris 2, 5, 5.
- Regni hostium caput 1, 8, 12.
- Regredi paulum 3, 11, 1 et 2.
- Regressus simulatus 2, 5, 40. 3, 11, 3. tutus 1, 3, 10.
- Regulae duae inter se distantes 3, 13, 6.
- Regulus Atilius 4, 1, 29. 4, 3, 3. Relegari in Siciliam 4, 1, 25 et 44.
- Religare epistolas columbis sera ad collum 3, 13, 8. religatae litterae ad brachium 3, 13, 7. puppe naues 1, 4, 12. religata a tergo farmenta 4, 7, 20.
- Religionem impeditos vincere 2, 1, 16. obligare se 4, 7, 39.
- Religiosus dies 4, 7, 30. religiosum incolis templum Dianae 3, 2, 5.
- Relinquere armentorum greges intra vallum 2, 5, 13. canes atque asinos in castris 1, 5, 25. fines suos 1, 8, 4. Hannibalem 2, 7, 7. Imperatorem 2, 8, 12. legatos 1, 1, 9. nuntios cladis 2, 10, 2. obpugnationem 2, 7, 14. portas 3, 9, 5.

INDEX II.

- praesidia 1, 4, 13. raras pro
moenibus sagittarum 1, 5, 5.
suos paucos 1, 4, 4. reliqui
talem, qualem inueni 3, 12, 2.
relictus buccinator 1, 5, 17. re-
licta fructibus intactis arbor 4,
3, 13. per tumultum obpugna-
tio 3, 10, 2. pecunia 4, 3, 4.
vrbs 3, 6, 6. 3, 10, 3. relictum
oppidum 1, 3, 6. relictus igno-
biles 2, 11, 3. pauci intra castra
1, 5, 24. relictas intra castra
farcinae 2, 5, 12. vrbes 3, 9, 4.
relicta intervalla 2, 3, 17. reli-
ctorum paucitas 1, 1, 9. relictos
adgressi, vicerunt 1, 8, 3.
- Reliquus dies 2, 13, 7. equitatus 2,
3, 22. exercitus 2, 12, 1. reli-
qua classis 1, 3, 6. pars exerci-
tus 3, 10, 5. reliquum aeta-
tis tempus 4, 5, 6. frumen-
tum habere 3, 4, 1. in reli-
quum 1, 9, 4. reliqua classe
adeptus est portum 1, 4, 14. re-
liqui expediti 1, 5, 19. Nola-
ni 3, 16, 1. suorum submoti 3,
10, 1. trepidant 1, 1, 11. 1, 5,
13. reliquae munitiones 3, 9,
10. naues 3, 10, 9. reliquis ex
legione hordeum dare 4, 1, 37.
idem audiendi fecit exemplum 1,
7, 2. reliquos adortus cecidit 2,
1, 18. reliqua victoriae consum-
mare 3, 6, 5.
- Reliquiae exercitus 2, 10, 2. Teu-
tonorum 2, 9, 1. reliquiarum
pars magna 4, 7, 39.
- Remanere Darium credidit 1, 5,
25. remanens exercitus 1, 4, 4.
remanentium fides 1, 5, 17. ho-
stium speciem praebere 1, 5, 26.
a remanentibus decipi 1, 4, 10.
remanendi species 3, 11, 5.
- Remensus iter 3, 11, 4.
- Remigem exercere in tiremi 4, 7,
19. remiges militesque exercere
3, 2, 2.
- Remigantium vis 1, 5, 6.
- Remittere captiuos 3, 6, 7. cohor-
tes ad locum recuperandum 4,
1, 23. paucos lenissimae ope-
rae domos 2, 7, 7. remissus fo-
ret 1, 1, 10. ad suos ex captiui-
tate 3, 16, 1. remissa virgo
ad sponsum. 2, 11, 6. remissi
- transfugae 3, 16, 4. remissiores
custodes 2, 13, 8. custodiae 3, 3,
2.
- Remissio supplicii 4, 1, 39.
- Remota pars murorum 3, 2, 10.
regio 2, 5, 31. statio ab vna
parte 2, 6, 7. remotior paullo
insula 1, 4, 9. in remotissimo
ponere equites 2, 5, 31.
- Renata proterere 3, 4, 1.
- Renaugare cum successu 4, 7, 44.
- Renuntiare certa Fabio 1, 5, 28.
honoribus 4, 5, 6. omnia tuta
3, 11, 1. renuntiat nuntius Tar-
quinio 1, 1, 4.
- Repelli iniquitatibus loci 2, 4, 4.
repulsus a ceteriore 1, 4, 10.
- Repente conuersum agmen 2, 5,
5. impetus factus 1, 4, 8. mo-
uere exercitum 2, 5, 21. proli-
sire in dextrum cornu 2, 4, 11.
vndique miles emissus 3, 17, 6.
- Reperire plures caesos 2, 10, 1.
praeteritum exemplum proli. 1.
resignatas litteras 1, 2, 6. reper-
tis intemperanter repletus 2, 5,
14.
- Reperere Asiam 4, 7, 43. auspicia
4, 1, 31. castra 2, 1, 1. Ilerdam
2, 5, 38. litteras 1, 2, 6. obli-
des 4, 4, 1. signum 2, 8, 3. ter-
ras 1, 12, 2. vadum inferius 1,
4, 10. repetitum iter 1, 4, 3.
- Replere fossam captiuorum corpo-
ribus 1, 5, 20. repletus repertis
intemperanter 2, 5, 14.
- Reponere spem in fame 3, 15, 4.
- Reportare frumentum 3, 2, 9. repor-
tari in Italiam 4, 1, 44.
- Reposcere clauis portarum 4, 7,
22.
- Representare mercedem proditori-
bus 1, 11, 2.
- Reprehendere aliquem pro incurio-
so proli. 1.
- Requies facilis 4, 1, 7.
- Requiescere ante noctem 4, 3, 7.
- Requiescentia educere 2, 5, 25. re-
quies et ordinatis suis adgressus
hostes 1, 6, 3.
- Requirere causam faciliis euentus 3,
1, 2.
- Res agitur 1, 5, 13. exigit 2, 3,
17. parum processit 1, 8, 8. po-
scit 1. proli. 2, 5, 32. spernen-
da

INDEX II.

da 3, 16, 3. rei ignarus 1, 1.
 11. 1, 5; 13. 1, 11, 7. nouitas
 1, 5, 16. quid foret 1, 2, 8. fa-
 miliaris angustiae 4, 6, 4. ge-
 stae fama 2, 10, 2. militaris
 scientia proli 1. nullius rapina 4,
 1, 9. sensus 2, 5, 31. seriae quid-
 quam agere 2, 1, 7. rem gerere
 aduersus Thebanos 2, 4, 14. in-
 clinatam consilio restituere 2, 7,
 1. res ad commune pertinentes
 3, 2, 6. prospere gestae 2, 9, 7.
 4, 3, 4. rerum natura 1, 12, 9.
 nouitas 2, 11, 4. summa 3, 6, 1.
 amplissimarum administratio 4,
 3, 5. gestarum scriptores proli.
 1. rebus summis praeesse 4, 3,
 3. res. inuadere 1, 9, 1. suas Ae-
 tolis concedere 2, 5, 19.
 Reip. amor 4, 5, 6. opus est fel-
 icioribus Magistratibus 4, 5, 6.
 remp. deserere 4, 1, 44. despe-
 rare 4, 5, 6. delituisse 4, 7, 39.
 liberare 3, 6, 7. pro rep. deuo-
 uere se 4, 5, 15.
 Rescinduntur aera 4, 1, 46. re-
 scissae testorum camerae 3, 4,
 6.
 Residere ad ignem 4, 6, 3. in se-
 dili 1, 12, 7. in sella regia 4,
 6, 3. omnino 1, 2, 8.
 Residua frumenta habere 3, 4,
 6.
 Reignatae litterae 1, 2, 6.
 Resistere fortius ex necessitate 2, 6,
 10. Graecis 2, 3, 13. parantes
 4, 7, 18. phalangi 2, 2, 1.
 proeliis 2, 1, 4. resistens nul-
 lus 1, 4, 10. resisti his incipit
 2, 5, 31. resistebatur qua 3, 9,
 8.
 Resoluere oppidanos in securitatem
 3, 3, 1. resoluti in nimiam secu-
 ritatem 2, 9, 7. in spectaculum
 visque 1, 5, 16. negligentia 1, 5,
 17.
 Respergi cruore 1, 12, 4.
 Respondere alicui 4, 7, 5. legatis
 benigne 3, 11, 1. Lacedaemo-
 ne missus 1, 1, 10. nihil nun-
 tio 1, 1, 4. percontanti 1, 1,
 13. petentibus ordines 4, 1, 8.
 titulis suis 3. proli. respondent
 haruspices 4, 5, 14. respondens
 ad omne momentum 2, 3, 7.

Responso Deum ex collibus puppa-
 re 1, 10, 3. sine responso reuer-
 sus nuntius 1, 1, 4.
 Restituere aquam adfectis siti 3, 76
 6. consilio sanitatem efferatis 1,
 9, 2. deprecantes ignominiam 4,
 5, 2. Hispanias 2, 10, 2. lapsam
 disciplinam seueritate 4, 1, 2. rem
 inclinatam consilio 2, 7, 1. proot-
 lium 1, 11, 8. 2, 8, 2.
 Restrictae manus 3, 3, 7. post terga
 4, 4, 1.
 Resupina nauigia 1, 5, 6.
 Retexere aliquid in conditionibus
 1, 4, 13.
 Retinere aliquem 1, 1, 10. cohort-
 tes in subsidio 2, 3, 22. leuissi-
 mos 11, 6, 3. milites 2, 1, 6.
 missos eos, velut pignora 1, 8,
 6. suos in armis 2, 1, 5. retent-
 tus longo et aspero proelio 1, 5,
 15, 4, 5, 10. retenti aduersarii
 1, 8, 9.
 Retorquere inpetum in socios 4, 1,
 8.
 Retrahere animos a confusione 2,
 7, 2. retracta in media acie le-
 uis armatura 2, 3, 4.
 Retro concedere 2, 3, 16. in suos
 acti elephantis 2, 5, 4. redire 4,
 7, 31. se dare 4, 1, 8.
 Reuellere portas 3, 9, 2.
 Reuerrere consilium 3, 11, 1.
 Mantiniam 3, 11, 5. reuerti ad
 suos 4, 5, 17. Athenas 4, 7, 13.
 ex acie 2, 6, 7. in Africam 3, 6,
 1. reuersus sine responso nuntius
 1, 1, 4. reuerfa sunt incolumia
 4, 2, 8.
 Reuocare classem 2, 1, 18. Hanni-
 balem 1, 3, 8. suos 3, 17, 9.
 reuocatur exercitus 1, 3, 9, 3,
 18, 3. reuocati castellani ab in-
 belli multitudine 3, 9, 3. sur-
 sus omnes 3, 6, 3.
 Rhegium 1, 4, 11. 4, 1, 38.
 Rheginos adgredi 3, 4, 3.
 Rhodius rex Memnon 2, 5, 18
 et 46. Rhodii 1, 4, 13. 1, 7,
 4, 3, 9, 10.
 Rhyndacus 3, 17, 5.
 Rige facere exercitum 2, 5, 23.
 Ripa aduersa 1, 4, 9. diuersa 2, 5,
 20. fluminis 1, 5, 1 et 3. vi-
 terior 1, 4, 9 et 10. ad ripam
 pos-

INDEX II.

positum praesidium 1, 10, 3. super ripam ponere castra *ibid.* ripae altae 2, 2, 10. fuliores 1, 1, 6.
Rixus peractus 4, 7, 13.
Rixa simulata 3, 2, 10.
Robur exercitus 2, 3, 3 et 10. legionis 2, 3, 16. Romanorum 2, 2, 11.
Robustus equus 1, 10, 1. 4, 7, 6. robustiori imperare *ibid.* robustissimae copiae 2, 3, 3.
Rogare, ut etc. 1, 1, 10. rogari sacramento a tribunis 4, 1, 4.
Roma 4, 1, 39. Romae morari 1, 2, 4.
Romanus dux Fulvius 2, 5, 21. eques 2, 6, 2. 2, 10, 2. exercitus 3, 3, 2. 3, 17, 7. populus 1, 10, 4. 2, 10, 2. superior 4, 5, 14. Romanum nomen 1, 2, 2. praesidium 3, 3, 6. instantem auertere 2, 13, 10. Romani 3, 15, 1. 3, 17, 9. 4, 7, 25 et 29. cedentes 2, 3, 9. 2, 7, 10. ciues 1, 9, 2. duces 1, 2, 2. equites 2, 3, 16 et 17. 2, 5, 7. 4, 7, 32. festi 2, 3, 16. ignari locorum 2, 5, 7. ob id securi 3, 17, 8. obsessi in Capitolio 3, 13, 1. prodigium opinati sunt 1, 5, 28. vincentes 2, 3, 9. Romanae aquilae quinque 2, 5, 34. cohortes 1, 10, 1. vires 4, 7, 6. Romana castra 4, 7, 26. Romanorum acies 2, 5, 27. agmen 1, 2, 7. amicitiam adpetere 4, 4, 2. animi percussit 4, 7, 39. castra 2, 5, 13. consensus 1, 8, 1. exercitus 1, 11, 4. exercitui impar 1, 10, 1. 4, 7, 6. fames 3, 15, 4. habitus 3, 2, 3. legati 1, 8, 6 et 7. ordines 2, 2, 11. progressus 1, 4, 8. robur 2, 2, 11. virtus 2, 1, 13. Romanis adferre alacritatem 1, 11, 2. creuit animus 2, 4, 2. Romanis in ora et oculos incidere 2, 2, 7. profuturus inpetus 1, 10, 4. seruare fidem 4, 5, 20 et 21. Romanos caedere 3, 16, 2 et 3. eius esse libertatis sciebat 1, 11, 4. inclusos emittere 1, 5, 16. lacerare 4, 7, 6. ad Romanos transire 3, 16, 2. a Romanis obsessi Campani 3, 13, 2.

Romulus 2, 5, 1.
Rorae subiectae 1, 5, 7.
Ruborem facti perpeti 4, 6, 2.
Rudentes asini 1, 5, 25.
Ruina supra Romanos propagata 1, 6, 4.
Rullus Fabius Cos. 4, 1, 35. Magister equitum 4, 1, 39.
Rumor falsus 1, 1, 10. praecedens aduentantis auxilii 4, 7, 31. rumorem diffundere ad castra 4, 7, 26. spargere 1, 4, 11. 1, 9, 1.
Rumpere ductum aquarum 3, 7, 6. imperium 1, 10, 2. pontem 2, 6, 8.
Rupes confragolae 2, 5, 22.
Rurfus reuocati omnes 3, 6, 3.
Rutilius 4, 2, 2. P. Cos. 4, 1, 12.
Rutilianum, minorem quidem praepitare 4, 2, 2.

S.

Sabini 2, 8, 1. ad arcendam vastitatem recesserunt 1, 8, 4. victi a M. Curione 4, 3, 12. aduersus Sabinos manum mittere 1, 8, 4.
Sabura, regius praefectus 2, 5, 40.
Sacci frumentarii 3, 2, 8.
Sacer Diti patri lucus 1, 11, 10. sacrum Minervae celebrare 3, 2, 8. sacro Cereris operatae feminae 4, 7, 44. sacros Minervae dies celebrare 4, 7, 13.
Sacerdotum habitus 2, 4, 18.
Sacramentum accipere 4, 7, 39. sacramento rogari a tribunis 4, 1, 4.
Sacrificio occupari 3, 11, 4.
Sacrificaturus Alexander Macedo 1, 11, 14.
Saeptius id factum est 3, 3, 6.
Saeuum factum 3, 12, 2. saeuissima hiems 2, 5, 23. saeuitia patris incusata 3, 3, 3.
Saga ex Syria 1, 11, 12.
Sagaciores explorandi viae 1, 2, 2.
Sagittae barbarorum virgutes 2, 13, 7. transmissae supra testudinem 2, 3, 15. sagittarum multitudo 2, 3, 15. 4, 5, 13. sagittae

INDEX II.

gigas eludere 2, 2, 5. sagittis uti
ibid. et iaculis exerceri 3, 5, 3.
 Sagittarii per itinera nota digressi 1,
 5, 5. rari *ibid.* sagittarios elu-
 dere 1, 1, 6. et funditores inter-
 ponere centuriis 4, 7, 27. per
 sagittarios arcere usum fluminis 3,
 7, 2.
 Sagulo rectus 4, 3, 8. in sagulis
 habere fibulas ferreas 4, 7, 17.
 Saguntini 3, 10, 4.
 Sal cupis conditus 3, 14, 3. sale
 indigere 3, 14, 3.
 Salaminiae angustiae 2, 2, 14.
 Salapia 4, 7, 38.
 M. Salinator Consulalis 4, 1, 45.
 Sallentini 2, 3, 21.
 Saltus editior 2, 5, 17. fauces oba-
 sessae 1, 5, 19. saltum euadere
ibid. in saltu Tridentino loco
 hostibus cedere 4, 1, 13. saltus
 et obscurae latebrae 1, 3, 10.
 Saluius Pelignus 2, 8, 4.
 Salutis spes 1, 5, 3. 4, 5, 4. 4, 7,
 21. salutem popularibus pollice-
 ri 3, 3, 1.
 Samii 1, 4, 14. Samiorum portus 3,
 2, 11.
 Samnium 2, 4, 2. 4, 1, 29. ex Sa-
 mnio in Lucanos exercitum du-
 cere 1, 6, 1.
 Samnites 2, 1, 8. 2, 3, 21. caesi
 2, 4, 2. obstinati 2, 4, 1. prae-
 puluere percussi 2, 4, 1. Samni-
 tium exercitus 1, 8, 3. 1, 11, 2.
 Samniticum bellum 1, 5, 14, 2,
 8, 11, 4, 5, 9.
 Sanguis missus 4, 1, 16. sanguine
 iunctus alicui 4, 1, 31.
 Saniorum oppidum 3, 3, 5. prae-
 fectus Apollonius 3, 3, 5.
 Sanitatem restituere efficitur consi-
 lio 1, 9, 2.
 Sarcinae reliquiae intra castra 2, 5,
 12. sarcinas solvere 1, 5, 3.
 Sardinibus inclusus Croesus 3, 8, 3.
 Sardinia 3, 10, 2. Sardiniae oppida
 3, 9, 4.
 Sarmenta religata a tergo 4, 7, 20.
 sarmentorum fasciculi 1, 5, 28.
 sarmentis lignisque se onerare 3,
 17, 7.
 Satis munita urbs 3, 6, 3.
 Satisfacere consilia Hannonis 3, 16,
 3. Imperatori 1, 9, 4. satisfecisse ei
 destinato visus sum proli 1.

Satorum prouentus 3, 15, 3.
 in Sationes conferre frumentum 3,
 4, 1.
 Saturni dies 2, 1, 17.
 Saucius illius beneficio curatus 3,
 16, 1.
 Saxo adducere se 4, 5, 5. in saxo
 perferre *ibid.* saxa montia 3,
 9, 3. Tarpeia 3, 13, 1. saxorum
 asperitas 2, 5, 38.
 Saxeus mons 3, 9, 3.
 Scalas adgredi oppidum 3, 17, 9.
 eneas in murum 3, 9, 2.
 M. Scaurus 4, 1, 13. 4, 3, 13.
 Scindere vestimenta per listum 4,
 1, 28.
 Scipio 1, 3, 8. 1, 12, 1, 2, 3, 16.
 2, 4, 2. 2, 7, 4. 2, 8, 7. 3, 6,
 1. 3, 9, 1. 4, 1, 1. Cn. 2, 3, 1.
 4, 3, 4. 4, 7, 9. L. 3, 10, 2. P.
 1, 3, 5. 2, 1, 1. 3, 6, 2. 4, 1,
 1. 4, 7, 30. adolescens admo-
 dum 4, 7, 39. Aemilianus 4, 3,
 9. 4, 7, 27. Africanus 1, 2,
 1. 1, 8, 10. 2, 5, 29. 2, 11, 5.
 4, 1, 45. 4, 7, 4 et 16. Scipioni
 aurum adferre donum 2, 11, 5.
 Scipiones duo occisi 2, 6, 2. Sci-
 pionum duorum exercitus 2, 10,
 2.
 Scire egregie 1, 11, 4. dissociatum
 armis ciuilibus populum 1, 10,
 4. sibi pro omnibus suis pugnan-
 dum 1, 11, 5.
 Scientia armorum 4, 7, 32. rei mi-
 litaris proli 1.
 Sciscitatus secreto 2, 7, 6. sciscita-
 turos praemisit 1, 2, 8.
 Scordisci 2, 4, 3. equites 3, 10, 7.
 Scorpionibus agmen adgredi 1, 4,
 1.
 Scorylo, dux Dacorum 1, 10, 4.
 Scribere aliquid regi 2, 11, 4. Ful-
 uio et Postumio 1, 8, 3. Sena-
 tui de successore 4, 3, 3. singulis
 ut etc. 1, 1, 1. suis, ut etc.
 1, 1, 10. scripserunt alii habe-
 rium vocitatum 1, 5, 15. scri-
 ptum erat in tabellis 1, 1, 2.
 in telis 3, 6, 7. scriptae ad ro-
 gios amicos epistolae 1, 8, 8.
 plurimae litterae 3, 13, 7.
 Scriptores rerum gestarum proli 1.
 Scrobes aperire 2, 12, 2. ducere
 ante aciem *ibid.*

Scru-

INDEX II.

- quum 2, 3, 14. noctu per caus-
 sam venandi 3, 3, 6. pabula-
 tum 2, 1, 6. procedit seditiosa
 legio 4, 1, 43. procedunt eis
 aera praeterita 4, 1, 22. hostes
 ordinati 2, 3, 4. in aciem fe-
 roces 2, 1, 15. oppidani 3, 10,
 5. processit res parum 1, 8, 8.
 processerunt super catenam le-
 uatae prorae 1, 5, 6. procedens
 lentius media acies 2, 3, 6. pro-
 cedentia ad praeceptum cornua
 2, 3, 7.
Proclamat, victorem adesse colle-
 gam 2, 4, 1.
Procliui adiuuante inperum 2, 2,
 2.
Procos. Fuluius Flaccus 4, 7, 29.
Procul a castris succedere aedi-
 ficia 2, 5, 9. a conspectu con-
 tabulare naues 3, 9, 8. ab vrbe
 2, 11, 1. armatam partem clas-
 sis ostendere 3, 10, 9. conspi-
 cari numerum arborum 2, 5, 46.
 contemplatus 1, 2, 7. intuen-
 tibus stationis species est 1, 5,
 22. visentes decipere 3, 13, 6.
Procurrere ad succurrendum so-
 ciis 2, 5, 29. ad vallum Punicum
 3, 10, 3. aduersus aquam 1, 4, 9.
 hostes vidit 2, 1, 7. in primam
 aciem 2, 8, 12. propius 3, 3, 4.
 procurrit cum clamore acies 2,
 5, 34. procurrun ad pecora vin-
 dicanda 3, 10, 6.
Procurfus subita 2, 2, 5.
Prodere sibi regem 1, 8, 8. pro-
 duntur cogitata equorum fre-
 mitu 2, 5, 31. proditus a trans-
 fuga 3, 11, 5. proditum est
 memoriae 4, 2, 1, 4, 5, 20.
Proditor Ephialtes Trachinius 2,
 2, 13. cum proditore agere 1,
 1, 6. proditoribus repraesenta-
 tur merces 1, 11, 2.
Proditio simulata 2, 2, 14. ad pro-
 ditionem corruptus 3, 3, 5 et 7.
 sollicitare Cononeum 3, 3, 2 et 6.
Prodigium subitum 1, 12, 4. opi-
 nati sunt 1, 5, 28.
Prodire 4, 7, 5.
Producere captiuos vrbs Cyzi-
 ci 4, 5, 21. exercitum ordinatum
 2, 3, 4. et reducere in castra 1,
 4, 8. nudarum in conspectu 1,
 11, 18. productus in locum
 ipiquum exercitus 1, 1, 11. pro-
 ducta media acies 2, 3, 7.
Proelium acerrimum 2, 10, 1.
 asperum 1, 5, 15. commissum
 1. prol. 1. II, 15. 2. prol. 2,
 4, 6 et 7. 2, 5, 6. 45 et 46. 4,
 7, 30. confertum 2, 3, 7. con-
 fertum 2, 4, 5. contractum 2,
 4, 3. dubium 2, 4, 11. equestre
 2, 3, 23. gestum est Camilli du-
 ctu 2, 6, 1. inopinatum 2, 3, 14.
 iustum 2, 7, 8. leue 2, 5, 12. lon-
 gum 1, 5, 15. 4, 5, 10. nauale 1,
 3, 6. 1, 12, 11. 2, 5, 45. 2, 13, 9.
 4, 7, 45. pedestre 1, 3, 6. 4, 7, 45.
 praesens 2, 4, 1. restitutum est
 2, 8, 2. proelii cupiditas 1, 11,
 19. suspensio 1, 8, 5. proelio
 aptatos trucidare 3, 17, 6. de-
 tractare 1, 11, 1. finire 2, 7, 6.
 inire 1, 11, 10 et 21. 2, 5, 33.
 redintegrare 2, 8, 13. restitueret
 1, 11, 8. trahere 2, 1, 9. ad proe-
 lium compellere 2, 1, 12. in
 proelium descendere 2, 1, 10.
 duci 4, 1, 44. proelio animos
 suorum erigere 1, 11, 8. amissi
 duces 4, 2, 8. proelio confligere
 2, 8, 1. cum Latinis 1, 11, 8. Hir-
 tuleium deuincere 2, 3, 5. supe-
 rari 4, 2, 7. vinci 2, 9, 1. vrgueri
 2, 7, 6. 4, 7, 45. in proelio du-
 biam mortem timere 4, 1, 17. oc-
 cidi 4, 5, 14. sine proelio auer-
 tere exercitum 1, 8, 4. proelia
 frequentia 2, 3, 9. leuia 2, 1, 4.
 proeliorum successus 1, 3, 3.
 proelia committere 2, 1, 13.
Proeliari 4, 7, 29. proeliandi dif-
 crimen 1, 3, 4. proeliantibus
 adesse 1, 11, 9 et 16.
Proficet horum vis in arte posita
 prol. 1.
Proficisci a terris 1, 12, 2. ad Sy-
 phacem 1, 1, 3. illo 3, 11, 5.
 praedatum 1, 5, 18. 4, 5, 8. pro-
 ficiscens classis 1, 12, 11. profectus
 nocte 1, 5, 17. profecti sunt bar-
 bari 1, 5, 28.
Professionis signum 4, 1, 33. pro-
 fessionem habere fidem 1, 4, 11.
 professionem edicere in po-
 steriorum diem 2, 5, 20. occulta-
 re specie remanendi 3, 11, 5.
 suam

INDEX II.

suam censu obtexere 1, 1, 8.
 Proflare auras ingentes 2, 2, 7.
 Profigare hostem 2, 1, 4. victo-
 riam 2, 3, 2. profigari labore
 itineris 2, 2, 8. nihil videt 2, 3,
 20.
 Profuit flumen albis ripis 2, 2, 10.
 Profuuium ventris 3, 7, 6.
 Profugere 1, 8, 5. in arcem 3, 3,
 6. profugientem persequi 4, 1,
 39.
 Profugus a Mutina 1, 7, 5.
 Profuit haec sollicitia Hamilcari
 3, 16, 2. profuturus Romanis
 inperus 1, 10, 4.
 Profunda silvarum 1, 3, 10.
 Progredi ad eliciendos hostes 3,
 10, 5. ad simile officium 2, 10,
 1. aquatum 3, 9, 3. excipien-
 dorum eorum causa 3, 16, 2.
 Progressus Romanorum 1, 4, 8.
 Prohibere barbaros ab inpetu 1,
 10, 4. inexpectatam vim 3, 11,
 1. multa 4, 5, 12. tralici exer-
 citum 1, 4, 9. transitum 1, 6,
 2. prohibuit suos 2, 6, 8. num
 prohibebit nos pro patria mori?
 4, 5, 12. prohibetur occu-
 pare Chersonesum 1, 4, 13. tra-
 iectu fluminis 1, 4, 9. prohibi-
 tus hostium occursum 1, 4, 10.
 Proicere se in patentes campos 1,
 1, 6.
 Prolabi 1, 12, 1. in acie 4, 5, 17.
 Prolationis iniuria 3, 16, 3.
 Promittere eadem prol. 1. po-
 scentibus securitatem 4, 7, 18.
 promittitur eis summa magna
 4, 7, 35. promissam victoriam
 maturare 1, 11, 11.
 Promissum trium librorum imple-
 re 4. prol. promisso exsolui 4,
 7, 35. promissa plena 3, 3, 1.
 Promontoria quaedam 2, 5, 44.
 3, 10, 8.
 Promptam operam exhibere 2, 5,
 30.
 Pronuntiare clare 2, 7, 1. in coc-
 tu 4, 7, 39. in concione 1, 11,
 6. palam 3, 16, 4.
 Prona nostris victoria fuit 4, 7,
 29.
 Propagata supra Romanos ruina
 1, 6, 4.
 Prope exacta aetas 4, 7, 5. a vir-

gultis situaque posita castra 4, 7,
 40. ab Orchomeno castra habere
 1, 11, 5. exanimatus frigore 4,
 6, 3. moenia ignem aceruis sub-
 iicere 3, 10, 5. virgulta et sil-
 uas posita castra 2, 4, 15. pro-
 pius procurrare 3, 3, 4.
 Proximus collis 1, 5, 24. 2, 2, 4.
 mons 1, 5, 3. portus 1, 5, 7.
 tumultus 2, 5, 22. proxima
 dies 1, 1, 7. nox 2, 9, 6. 3, 16,
 3 et 4. proximum litus 3, 16,
 5. in proximo occultare oppi-
 danos 3, 10, 2. proximi agri
 1, 5, 3. colles 2, 5, 38. mon-
 tes 2, 4, 5. tumuli 2, 7, 1. pro-
 xima castra 2, 10, 2. proximos
 inruere agros 1, 5, 16. in pro-
 ximos incurfare 2, 2, 10. ex
 proximis vnus 4, 7, 39.
 Propinquus locus 3, 13, 8. in
 propinquo 1, 5, 14. 2, 5, 31. 2,
 10, 2. 4, 5, 9.
 Propediem 3, 5, 3.
 Propere adnuntiari iussit 1, 9, 2.
 dimittere legatos 2, 7, 4.
 Proposuit transferre bellum 1, 5, 5.
 Proprium triticum 3, 4, 6.
 Proprie horum vis in arte posita
 prol. 1.
 Propter Atheniensium classem 1,
 4, 13. calliditatem et peritiam
 bellandi 1, 8, 7. conditionem
 locorum 1, 6, 3. equorum de-
 formatem despici 1, 5, 16.
 illum disciplina corrumpitur 4,
 1, 41. inducias 1, 5, 17. litte-
 ras redeundum habere 3, 11, 1.
 obpositum hostium exercitum
 1, 4, 8. seditiones detractare
 proelium 1, 11, 1.
 Propugnare in umbra melius 4, 5,
 13.
 Propugnator insequentes detinuit
 2, 13, 5. propugnatores fuere
 suorum 1, 4, 10. distringere do-
 mibus 3, 9, 8. propugnationum
 praesentia 3, 2, 1. propugnatori-
 bus destitutus 3, 6, 4. destituta
 munimenta 2, 5, 26. nudatae vr-
 bes 3, 6, 1.
 Propugnatio murorum 3, 9, 6.
 Propulsare hostes 2, 12, 1.
 Prorae leuatae 1, 5, 6. prorae pre-
 mtere *ibid.*

A a 2

Prorue-

INDEX II.

- Prorumpere** per stationes 1, 5, 12.
Prosequi commeatibus 2, 6, 1.
Prosilire in aciem 2, 8, 13. in cornu dextrum 2, 4, 11. in fronte 4, 1, 8.
Prosper cursus 2, 13, 11. prosperae excursionses 4, 1, 21. prospere gestae res 2, 9, 7. 4, 3, 4.
Prospectus, nifusque per saxa facilior 3, 9, 3.
Prostratae arbores 2, 2, 9.
Protere galeas in angustiis 2, 3, 14.
Protenus 1, 10, 4. 2, 1, 2 et 14. 2, 5, 4.
Proterere renata 3, 4, 1. ordines peditum 2, 4, 12.
Protrudere pedites 2, 2, 4.
Protrudere nostros primo inpetu 2, 3, 7.
Prouehere quemque ad ordines militiae 4, 1, 8. prouehi 1, 11, 10. usque ad moenia 4, 7, 29.
Prouentus satorum 3, 15, 3.
in Prouerbum tractum est 4, 1, 7.
Prouidere insidias 2, 5, 24. per se 1, 2, 6.
Prouide haec sunt a duce prol. 1.
Prouidentiae et consilii exempla *ibid.*
Prouinciam exornare tabulis staurisque 4, 3, 15. prouincia excedere 2, 5, 36. prouinciis consulere 1, 1, 8.
Prouocare aliquem 4, 7, 5. eruptionem 3, 10, 7. prouocatus a rege hostium 2, 5, 41.
Prouolui ad genua alicuius 4, 1, 39.
Prudens ordinatio 2, 3, 16.
Prudenter atque industrie 1, 2, 2.
Prusias 4, 7, 11.
Ptolemaeus 4, 7, 20. Ptolemaei regis praefectus Charmades 3, 2, 11.
Publicatae possessiones 1, 8, 2.
Publice dotare filias ob inopiam 4, 3, 4. venire 4, 1, 20.
Publicum concilium 3, 6, 6. ex publico dotare filiam inopem 4, 3, 15.
Pudor rei 2, 8, 12. transfugis adtulit poenitentiam 2, 7, 9. pudore cogi 1, 11, 3.
Puduit ceteros non sequi 2, 8, 5.
Pugione traicere barbarum 2, 7, 5.
Pugna Cannensis 4, 1, 44. capessitur nusquam, ubique fuga 2, 4, 7. equestris 2, 3, 22. ineunda est 1, 12, 12. instans 1, 12, 7. pedestris 2, 3, 23. Pharsalica 2, 7, 13. simulata 2, 5, 34. pugnae dies 1, 12, 9. exitus 2, 7, 13. postulatio intempestiua 1, 10, 1. signum 1, 10, 2. 1, 11, 20. datum 1, 11, 10. 2, 4, 17. pugnam deposcere 1, 11, 1. 2, 1, 3. 4, 7, 6. detractare 1, 1, 9. 2, 1, 3. differre 2, 1, 10. exposcere inconsulte 1, 10, 1. imminere nuntiauerunt 1, 8, 5. manet exitus 1, 10, 2.
Pugnare acris 2, 6, 2. acerrime 1, 10, 4. 2, 6, 4. aduersus Cimberos ac Teutonos 2, 2, 8. dictum alicuius 4, 1, 39. Germanos 1, 11, 3. 4, 5, 11. hostem 1, 8, 12. Thebanos 4, 7, 21. aequo Marte 2, 3, 13. apud Numistromem contra Marcellum 2, 2, 6. ardentem 2, 8, 1. cominus 2, 2, 13. cum Atralo 2, 13, 1. hoste contra edictum 4, 1, 40. eodem die 1, 11, 7. fortius ex desperatione 2, 6, 3. in Boecia 2, 8, 12. responso Deum ex collibus 1, 10, 3. segnius 4, 7, 24. pugnat exercitus 1, 11, 21. pugnandi cupiditas 2, 5, 22. lex 2, 1, 16. pugnandum pro omnibus 1, 11, 5. ad pugnandum concitari 1, 11, 4. paratiorem militem habere 1, 11, 11.
Pugnator bonus Pythias 4, 7, 37.
Pugnax parum 4, 7, 4.
Pulchritudo eximia 2, 11, 6.
Pulsus a Cimbris 1, 5, 3. acie 2, 13, 3.
Pulsus ingens 2, 2, 12. mouet speciem exercitus 4, 7, 20. pulueris vertex 2, 2, 7. puluerem excitare 4, 7, 20. prae puluere percelli 2, 4, 1.
Punica acies 2, 3, 1. classis 2, 3, 24. Punicum bellum 1, 8, 6. 2, 2, 11. 4, 1, 25. primum 1, 4, 11. secundum 1, 3, 5. 2, 3, 8. ad Punicum vallum procurare 3, 10, 3. Pupici 2, 1, 4.

INDEX II.

Punicae naues decem 1, 4, 12.
Punire nocentes ex occasione 1, 9, 1. **puniri ipsum patiuntur** 4, 1, 41.
in Puppim referre milites 1, 5, 6.
puppē religatae naues 1, 4, 12.
Purpurea vestis 1, 11, 10.
Pyrrhus rex Epirotarum 2, 2, 1. 2, 3, 21. 2, 4, 13. 2, 6, 9, 3, 6, 3. 4, 1, 3. 14 et 18. 4, 4, 2. **interemtus** 2, 4, 9. **Pyrrhi exercitus** 2, 3, 21.
Pythias quidam bonus pugnator 4, 7, 37.

Q.

Qua breuissimum iter est 1, 1, 6. **non obstitēbatur** 3, 9, 6. **restitēbatur** 3, 9, 8.
Quadratus lapis 3, 3, 5.
Quadrigae adpropinquantes 2, 3, 17. **falcatae** 2, 3, 17 et 18. **hostium** 2, 3, 17.
Quaerere transitum 1, 5, 2. **quaeri duos aditus iussit** 1, 4, 10.
Qualem inueni, talem reliqui 3, 12, 2.
Quam necessarium et facile id est 3, 1, 1.
Quamquam hoc dissimularent 1, 2, 9.
Quamuis ignarus actae rei 1, 11, 7. **naues in litoribus haerent** 2, 13, 11.
Quantum cura nostra valuit prol. 1. **quisque numeratae pecuniae habet** 1, 11, 2. **in quantum poterat** 3, 13, 8.
Quartus consulatus 2, 4, 2. **quarta vigilia commissa** 1, 5, 17.
Quaterni circiter pedes 4, 7, 29.
Quatuordecim Aelii 4, 5, 14.
Quadringenti equites 4, 2, 6.
Quatridui iter 3, 1, 2.
Quasi ad interrogatum exhibet prol. 1. **aptius locis monituosis** 1, 8, 12. **contenderet Thebas** 1, 4, 3. **lēx est militibus** 2, 1, 16.
Queri de re aliqua 3, 11, 1. **questus apud Censores** 4, 1, 22.
Qui a Poro aduersa ripa cauetur 1, 4, 9.
Quidam adolescens, honeste natus 4, 6, 4. **collis munitus** 4, 7, 24. **ex auxiliariis** 3, 10, 1.

hostibus 1, 1, 3. **Megistanis** 4, 9, 5. **tribunis** 1, 1, 3. **gregalis occisus** 2, 4, 9. **nobilis Lacedaemonius** 4, 5, 12. **Pharnaesus** 1, 1, 6. **Syracusanus Sosistratus** 3, 3, 2. **Tarentinus Cononeus** 3, 3, 6. **quaedam nox** 3, 2, 6. **quemdam egressum via castigare** 4, 1, 9. **ex remigibus stentantem audit** 1, 12, 11. **pro transfuga subornatum mittere** 3, 13, 2. **prope exanimatum frigore conspicere** 4, 6, 3. **quamdam ciuitatem obpugnare** 3, 9, 5. **scagam ex Syria habere** 1, 11, 12. **quodam oppido potiri** 3, 1, 2. **quidam inermes** 3, 2, 10. **quaedam promontoria** 3, 10, 8. **quosdam ex militibus suis mittere** 2, 5, 18. **suis habitu Illyriorum instruere** 2, 5, 10. **struere vallum iussit** 1, 5, 3. **Perfarum capere** 1, 11, 17.
Quietem dare castris 2, 5, 30. **quiete inuitati** 2, 5, 31.
Quietum exercitum habere 2, 5, 126. **in vallo militem tenere** 3, 17, 8.
Quiescere omnes iubet 2, 5, 31. **suos iussit** 2, 1, 7. **quiescentem inuenire** 2, 5, 30.
L. Quinctius 2, 5, 34. **Cos.** 2, 12, 1. **T. Cos.** 3, 1, 1. **Capitolinus Cos.** 2, 7, 10. 2, 8, 3. **Crispinus** 4, 7, 38.
Quinto Cos. Fabius Maximus 1, 8, 3.
Quis sufficiat? prol. 1. **quid rei foret** 1, 2, 8.
Quisquam 4, 1, 4. **quidquam feriae rei agere** 2, 1, 17.
Quisque fortissimus peditum 2, 3, 3. **inertissimus** 4, 1, 8. **quemque militem decimum fusti percutere** 4, 1, 34. **quosque firmissimos delegit** 1, 4, 7.
Quidquid exemplorum insigne fuit prol. 1.
Quo consecutus est, vt etc. 1, 11, 3. 4, 5, 11. **destinauerat** 1, 4, 3. **ardentius dimicaret miles** 1, 11, 5. **constantiores ad pugnam milites haberet** 1, 11, 7. **liberius** 1, 2, 1. **magis** 1, 5, 3. **paratorem militem haberet** 1, 11, 11.

INDEX II.

Quotidiana exercitatio 4, 1, 1.
Quum maxime 3, 11, 4.

R.

in **R**abiem exardere 2, 1, 10.
Radix montis 2, 5, 24. radices montis 2, 5, 34.
Ramos per terram trahere 2, 4, 1.
Rapere feminas 4, 7, 44. transitum 1, 4, 8. rapturi speciem praebere 4, 1, 9. raptus vnus ex his 1, 2, 5. raptum signum in hostem mittere 2, 8, 1. rapta ex arce arma 3, 3, 7.
Rapidus vehi per ignota loca 2, 5, 6.
Rapiditate morari 1, 6, 2.
Rapina rei nullius 4, 1, 9.
Raptim 2, 10, 2. actum agmen 4, 7, 13. adeptus verticem collis 2, 2, 4.
Rara acies 3, 10, 4. rari defensores 3, 17, 1. sagittarii 1, 5, 5.
Rates contextuntur materiis 1, 7, 2.
Ratio dicitur 3, 6, 1. exposita 1, 12, 9. similis 2, 3, 3. rationis indocilis miles 1, 11, 13. rationes, causaeque defectionis 1, 12, 8. interuersae 3, 16, 3.
Ratus Hannibalem adesse 4, 7, 26. Lacedaemonem occupari 3, 11, 5. proelium committi 2, 7, 8. prospero sibi eripi cursu 2, 13, 11. rem spernendam 3, 16, 3. rati id fieri ab suis 2, 5, 11.
Rebellat Thracia 1, 4, 13. rebellantes Afri 2, 5, 12. rebellaturae ciuitates 1, 1, 1.
Recedere ab agmine ad rapinam 4, 1, 9. obsidione 3, 15, 5. ancipiti discrimine 1, 3, 3. ad arcedam vastitatem 1, 8, 4. equites suos iussit 2, 5, 8. ex ordine 4, 1, 4. in cornua 2, 5, 34. in superiora loca 2, 5, 2. inopia commeatu 3, 5, 1. iussit Poeni 3, 10, 3. semetis tempore 3, 4, 1. recedit morae impatiens 1, 3, 4. recedens aestus 2, 13, 11. recedentium calliditas 2, 3, 20. recedendi occasio 3, 11, 2.
in Recessu spectantium more stare 2, 3, 1.

Recentes vires 2, 1, 2.
Recidere impedimenta 4, 1, 7.
Recipere aciem 2, 3, 17. 2, 9, 7. aliquem 1, 8, 6. 4, 7, 24. exercitum 2, 1, 3. ex Parthis 2, 13, 7. intra munimenta 2, 3, 9. hostem in mediam aciem 2, 3, 7. mercedes aliquot mensium 3, 16, 3. omnes turmas 1, 10, 2. pluuiam 3, 6, 4. praesidium 2, 11, 2. quemquam in castra 2, 8, 6. se 2, 1, 4. 2, 5, 26. in castra 2, 4, 9. in castella 2, 5, 18. in siluestria loca 2, 3, 3. intra fossam 1, 5, 9. munitiones oppidi 1, 3, 4. munimenta 2, 5, 4. fuorum ordines 2, 3, 10. per nota 2, 5, 35. sine periculo 1, 5, 9. signum 2, 8, 1 et 2. Thracas portis clausis 3, 16, 5. recipi a custodibus 3, 3, 6. ab aduersariis 2, 7, 8. in medium 2, 3, 21. in gregem equitum 2, 5, 30. recipitur quid ad exercitum pertinens 1, 12, 5. receptus in Samiorum portum 3, 2, 11. recepti in ultimum agmen 2, 5, 27. receptae aquilae 2, 5, 34. copiae 1, 1, 6. receptui dare signum 1, 12, 11. 2, 5, 25.
Recognoscere copias 4, 6, 3.
Recolligere se 4, 5, 17. recollectus exercitus 2, 13, 4.
Recubans numquam cibum cepit 4, 5, 6.
Recuperare locum 4, 1, 23. supra 1, 8, 6. recuperatus gladius 4, 5, 17.
Recurrere ad tumultum 2, 1, 6. trepide 3, 10, 5.
Reddere aliquos fortes 4, 1, 3. alueum fluminis 1, 5, 4. ciuitatibus epistolas 1, 1, 1. clauas 4, 7, 22. virginem sponso habitam summa custodia 2, 11, 5. reddendo naues conciliare animos 1, 4, 13.
Redigere aliquem ad modestiam 4, 5, 1. ciuitatem ad inopiam aquae 3, 7, 2. in potestatem suam 2, 9, 6. 3, 2, 10. 3, 6, 1 et 3. 4, 7, 25. equites ad peditem 4, 1, 18. sub leges 4, 7, 18.

INDEX II.

res. redigi ad famem 3, 4, 1.
munus 4, 1, 1. obsequium 4, 3.
14. paucitatem 1, 8, 11.
Redimere captiuam 2, 11, 5. ignominiam 4, 1, 21.
Redintegrare proelium 2, 8, 13.
redintegrati animi 2, 7, 11.
Redire ad suos 3, 13, 1. ad vadi-
 tutelam 1, 4, 10. in castra 2, 8,
 7. 2, 12, 3. hostem 4, 5, 17.
 urbem per pontem 2, 13, 5. re-
 tro 4, 7, 31. redit onustus prae-
 da 1, 4, 2. redeunt occulte di-
 missi 1, 8, 11. rediit ad eum
 nuntio velocius 1, 1, 9. redeun-
 tes in ordinem conseruant ver-
 tunque 2, 5, 11. redituros se
 ex pugna victores iurant 1, 11,
 1. redibatur in castra 2, 5, 31.
 redeunqum habere propter litte-
 ras 3, 11, 1.
Reditus legatorum 1, 4, 6. reditus
 cura 4, 2, 8. de reditu cogitare
 2, 5, 31.
Reducere instituit 1, 4, 5 et 8.
 aciem mediam 2, 3, 5. copias in
 castra 3, 2, 1. exercitum incolu-
 mem 1, 1, 11. 1, 5, 13. suos
 2, 1, 3. in hiberna 1, 3, 5. vni-
 uersos in aciem 2, 8, 11. reduci
 in aciem 2, 8, 6. reductus exerci-
 tus 2, 5, 13, 2, 5, 14. miles 3, 11,
 2. reductum sinistram latum 2, 3, 1.
 reducti ordines ad Cannas 2, 3, 7.
Referre ab aliquo promissa 3, 3, 1.
 conditiones iniquitatis plenas 1,
 11, 4. factum Alexandri 1, 7,
 7. habitum armorum 3, 8,
 3. milites in puppim 1, 5, 6.
 pedem 2, 5, 3. 2, 8, 13. si-
 gnum 2, 8, 1. spolia 4, 1, 8.
 opima 4, 5, 4. victoriam 2, 2, 4,
 2, 7, 10. 2, 8, 1. referri in nu-
 merum gregalium 4, 1, 31. re-
 fertur legio tota infrequens 4, 1,
 46. relatam consilium ad primos
 ordines 1, 5, 12, 4, 5, 8.
Referti sacri frumentarii palea 3, 2,
 8.
Refici apud se aegros patiuntur 2,
 11, 2. refecta opera 1, 1, 10.
Refugere 3, 6, 1. ad incursum per-
 vada 2, 5, 23. ad primum in-
 petum hostium 2, 3, 14. Dyr-
 zachium 2, 7, 13. ex acie in

castra 2, 8, 11. in silvas 2, 3,
 23. refugit equis ad Mithrida-
 tem inritus 2, 5, 30.
Refugium ad naues erat 1, 11, 21.
 refugia hostium nudare 1, 3, 10.
Refulgent simulacra 3, 8, 3.
Regio deserta 2, 5, 13. Epirotica
 2, 5, 10. remota 2, 5, 31. tu-
 tior 2, 5, 31. vicina Aetoliae
 2, 5, 19. vltior 2, 5, 31. re-
 gionem circumspicere 4, 5, 4.
 impedire alueo et alluue 2, 3,
 22. petere 2, 5, 31. regiones
 auiae 2, 5, 17. duae 2, 5, 31.
Rectores elephantorum 2, 5, 4.
Rex hostium Xanthus 2, 5, 41. in-
 terim Munatius 3, 14, 1. Rho-
 dius Memnon 2, 5, 18. regi ali-
 quid scribere 2, 11, 4. fiduciam
 detrahare 2, 5, 33. medicum de-
 tegere 4, 4, 2. regem sibi pro-
 dere 1, 8, 8.
Regius praefectus Pharnabazus 2,
 7, 6. Sabura 2, 5, 40. regia pec-
 unia 1, 8, 12. sella 4, 6, 3. re-
 gii amici 1, 8, 8. regiae vires 1,
 2, 1. regia castra 2, 4, 4.
Regina Scytharum, Tomyris 2, 5,
 5.
Regni hostium caput 1, 8, 12.
Regredi paulum 3, 11, 1 et 2.
Regressus simulatus 2, 5, 40. 3,
 11, 3. tutos 1, 3, 10.
Regulae duae inter se distantes 3,
 13, 6.
Regulus Atilius 4, 1, 29. 4, 3, 3.
Relegari in Siciliam 4, 1, 25 et 44.
Religare epistolas columbis seta ad
 collum 3, 13, 8. religatae litte-
 rae ad brachium 3, 13, 7. pup-
 pe naues 1, 4, 12. religata a ter-
 go farmenta 4, 7, 20.
Religione impeditos vincere 2, 1,
 16. obligare se 4, 7, 39.
Religiosus dies 4, 7, 30. religiosum
 incolis templum Dianae 3, 2,
 5.
Relinquere armentorum greges
 intra vallum 2, 5, 13. canes at-
 que asinos in castris 1, 5, 25.
 fines suos 1, 8, 4. Hanniba-
 lem 2, 7, 7. Imperatorem 2, 8,
 12. legatos 1, 1, 9. nuntios
 cladis 2, 10, 2. obpugnatio-
 nem 2, 7, 14. portas 3, 9, 5.
 A a 4 prag-

INDEX II.

- praesidia 1, 4, 13. raris pro
moenibus sagittariorum 1, 5, 5.
suos paucos 1, 4, 4. reliqui
talem, qualem inueni 3, 12, 2.
relictus buccinator 1, 5, 17. re-
lictus fructibus interdictis arbor 4,
3, 13. per tumultum obpugna-
tio 3, 10, 2. pecunia 4, 3, 4.
vrbes 3, 6, 6. 3, 10, 3. relictum
oppidum 1, 3, 6. relictus igno-
biles 2, 11, 3. pauci intra castra
1, 5, 24. relictas intra castra
farcinae 2, 5, 12. vrbes 3, 9, 4.
relicta intervalla 2, 3, 17. reli-
ctorum paucitas 1, 1, 9. relictos
adgressi, vicerunt 1, 8, 3.
- Reliquus dies 2, 13, 7. equitatus 2,
3, 22. exercitus 2, 12, 1. reli-
qua classis 3, 10, 8. pars exerci-
tus 3, 10, 5. reliquum aeta-
tis tempus 4, 5, 6. frumen-
tum habere 3, 4, 1. in reli-
quum 1, 9, 4. reliqua classe
adeptus est portum 1, 4, 14. reli-
qui expediti 1, 5, 19. Nola-
ni 3, 16, 1. suorum submoti 3,
10, 1. trepidant 1, 1, 11. 1, 5,
13. reliquae munitiones 3, 9,
10. naues 3, 10, 9. reliquis ex
legione hordeum dare 4, 1, 37.
idem audiendi fecit exemplum 1,
7, 2. reliquos adortus cecidit 2,
1, 18. reliqua victoriae consum-
mare 3, 6, 5.
- Reliquiae exercitus 2, 10, 2. Teu-
tonorum 2, 9, 1. reliquiarum
pars magna 4, 7, 39.
- Remanere Darium credidit 1, 5,
25. remanens exercitus 1, 4, 4.
remanentium fides 1, 5, 17. ho-
stium speciem praebere 1, 5, 26.
a remanentibus decipi 1, 4, 10.
remanendi species 3, 11, 5.
- Remensus iter 3, 11, 4.
- Remigem exercere in triremi 4, 7,
19. remiges militesque exercere
3, 2, 2.
- Remigantium vis 1, 5, 6.
- Remittere captiuos 3, 6, 7. cohorte
ad locum recuperandum 4,
1, 23. paucos leuissimae ope-
rae domos 2, 7, 7. remissus foret
1, 1, 10. ad suos ex captiui-
tate 3, 16, 1. remissa virgo
ad sponsum. 2, 11, 6. remissi
- transfugae 3, 16, 4. remissiores
custodes 2, 13, 8. custodiae 3, 3,
2.
- Remissio supplicii 4, 1, 39.
- Remota pars murorum 3, 2, 10.
regio 2, 5, 31. statio ab vna
parte 2, 6, 7. remotior paullo
insula 1, 4, 9. in remotissimo
ponere equites 2, 5, 31.
- Renata proterere 3, 4, 1.
- Renauigare cum successu 4, 7, 44.
- Renuntiate certa Fabio 1, 5, 28.
honoribus 4, 5, 6. omnia tuta
3, 11, 1. renuntiat nuntius Tar-
quinio 1, 1, 4.
- Repelli iniquitatibus loci 2, 4, 4.
repulsus a citiorem 1, 4, 10.
- Repente conuersum agmen 2, 5,
5. impetus factus 1, 4, 8. mo-
uere exercitum 2, 5, 21. proli-
re in dextrum cornu 2, 4, 11.
vndique miles emissus 3, 17, 6.
- Reperire plures caecos 2, 10, 1.
praeteritum exemplum proli. 1.
resegnatas litteras 1, 2, 6. reper-
tis intemperanter repletus 2, 5,
14.
- Reperere Asiam 4, 7, 43. auspicia
4, 1, 31. castra 2, 1, 1. Uerdam
2, 5, 38. litteras 1, 2, 6. obli-
des 4, 4, 1. signum 2, 8, 3. ter-
ras 1, 12, 2. vadum inferius 1,
4, 10. repetitum iter 1, 4, 3.
- Replere fossam captiuorum corpo-
ribus 1, 5, 20. repleris repetis
intemperanter 2, 5, 14.
- Reponere spem in fame 3, 15, 4.
- Reportare frumentum 3, 2, 9. repor-
tari in Italiam 4, 1, 44.
- Reposcere clauis portarum 4, 7,
22.
- Representare mercedem proditori-
bus 1, 11, 2.
- Reprehendere aliquem pro incurio-
so proli. 1.
- Requies facilis 4, 1, 7.
- Requiescere ante noctem 4, 3, 7.
- Requiescere educere 2, 5, 25. re-
quies et ordinatis suis adgressus
hostes 1, 6, 3.
- Requirere causam facilis euentus 3,
1, 2.
- Res agitur 1, 5, 13. exigit 2, 3,
17. parum processit 1, 8, 8. po-
scit 1. proli. 2, 5, 32. spernen-

INDEX II.

da 3, 16, 3. rei ignarus 1, 1, 11. 1, 5; 13. 1, 11, 7. nouitas 1, 5, 16. quid foret 1, 2, 8. familiaris angustiae 4, 6, 4. gestae fama 2, 10, 2. militaris scientia proli 1. nullius rapina 4, 1, 9. sensus 2, 5, 31. seriae quidquam agere 2, 1, 7. rem gerere aduersus Thebanos 2, 4, 14. inclinata consilio restituere 2, 7, 1. res ad commune pertinentes 3, 2, 6. prospere gestae 2, 9, 7. 4, 3, 4. rerum natura 1, 12, 9. nouitas 2, 11, 4. summa 3, 6, 1. amplissimarum administratio 4, 3, 5. gestarum scriptores proli 1. rebus summis praesse 4, 3, 3. res. inuadere 1, 9, 1. suas Aetolis concedere 2, 5, 19.

Reip. amor 4, 5, 6. opus est felicioribus Magistratibus 4, 5, 6. remp. deserere 4, 1, 44. desperare 4, 5, 6. delituere 4, 7, 39. liberare 3, 6, 7. pro rep. deuouere se 4, 5, 15.

Rescinduntur aera 4, 1, 46. rescissae testorum camerae 3, 4, 6.

Residere ad ignem 4, 6, 3. in sedili 1, 12, 7. in sella regia 4, 6, 3. omnino 1, 2, 8.

Residua frumenta habere 3, 4, 6.

Resignatae litterae 1, 2, 6.

Resistere fortius ex necessitate 2, 6, 10. Graecis 2, 3, 13. parantes 4, 7, 18. phalangi 2, 2, 1. proeliis 2, 1, 4. resistens nullus 1, 4, 10. resisti his incipit 2, 5, 31. resistebatur qua 3, 9, 8.

Resoluere oppidanos in securitatem 3, 3, 1. resolui in nimiam securitatem 2, 9, 7. in spectaculum vsque 1, 5, 16. negligentia 1, 5, 17.

Respergi cruore 1, 12, 4.

Respondere alicui 4, 7, 5. legatis benigne 3, 11, 1. Lacedaemone missis 1, 1, 10. nihil nuntio 1, 1, 4. percontanti 1, 1, 13. petentibus ordines 4, 1, 8. situlis suis 3. proli. respondent haruspices 4, 5, 14. respondens ad omne momentum 2, 3, 7.

Responso Deum ex collibus pugnare 1, 10, 3. sine responso reuersus nuntius 1, 1, 4.

Restituere aquam adfectis siti 3, 7, 6. consilio sanitatem efferatis 1, 9, 2. deprecantes ignominiam 4, 5, 2. Hispanias 2, 10, 2. lapsam disciplinam seueritate 4, 1, 2. rem inclinatam consilio 2, 7, 1. proelium 1, 11, 8. 2, 8, 2.

Restrictae manus 3, 3, 7. post terga 4, 4, 1.

Resupina nauigia 1, 5, 6.

Retexere aliquid in conditionibus 1, 4, 13.

Retinere aliquem 1, 1, 10. cohortes in subsidio 2, 3, 22. leuissimos 11, 6, 3. milites 2, 1, 6. missos eos, velut pignora 1, 8, 6. suos in armis 2, 1, 5. retentus longo et aspero proelio 1, 5, 15. 4, 5, 10. retenti aduersarii 1, 8, 9.

Retorquere inpetum in socios 4, 1, 8.

Retrahere animos a confusione 2, 7, 2. retracta in media acie leuis armatura 2, 3, 4.

Retro concedere 2, 3, 16. in suos acti elephantii 2, 5, 4. redire 4, 7, 31. se dure 4, 1, 8.

Reuellere portas 3, 9, 2.

Reuerrere consilium 3, 11, 1. Mantiniam 3, 11, 5. reuerti ad suos 4, 5, 17. Athenas 4, 7, 13. ex acie 2, 6, 7. in Africam 3, 6, 1. reuersus sine responso nuntius 1, 1, 4. reueria sunt incolumitia 4, 2, 8.

Reuocare classem 2, 1, 18. Hannibalem 1, 3, 8. suos 3, 17, 9. reuocatur exercitus 1, 3, 9. 3, 18, 3. reuocati castellani ab inbelli multitudine 3, 9, 3. rursus omnes 3, 6, 3.

Rhegium 1, 4, 11. 4, 1, 38.

Rheginos adgredi 3, 4, 3.

Rhodius rex Memnon 2, 5, 18 et 46. Rhodii 1, 4, 13. 1, 7, 4. 3, 9, 10.

Rhyndacus 3, 17, 5.

Rigefacere exercitum 2, 5, 23.

Ripa aduersa 1, 4, 9. diuersa 2, 5, 20. fluminis 1, 5, 1 et 3. vltior 1, 4, 9 et 10. ad ripam posita

INDEX II.

positum praesidium 1, 10, 3. super ripam ponere castra *ibid.* ripae altae 2, 2, 10. fuliores 1, 1, 6.
 Rixus peractus 4, 7, 13.
 Rixa simulata 3, 2, 10.
 Robur exercitus 2, 3, 3 et 10. legionis 2, 3, 16. Romanorum 2, 2, 11.
 Robustus equus 1, 10, 1. 4, 7, 6. robustiori imperare *ibid.* robustissimae copiae 2, 3, 3.
 Rogare, ut etc. 1, 1, 10. rogari sacramento a tribunis 4, 1, 4.
 Roma 4, 1, 39. Romae morari 1, 2, 4.
 Romanus dux Fulvius 2, 5, 21. eques 2, 6, 2. 2, 10, 2. exercitus 3, 3, 2. 3, 17, 7. populus 1, 10, 4. 2, 10, 2. superior 4, 5, 14. Romanum nomen 1, 2, 2. praesidium 3, 3, 6. instantem suertere 2, 13, 10. Romani 3, 15, 1. 3, 17, 9. 4, 7, 25 et 29. cedentes 2, 3, 9. 2, 7, 10. ciues 1, 9, 2. duces 1, 2, 2. equites 2, 3, 16 et 17. 2, 5, 7. 4, 7, 32. festi 2, 3, 16. ignari locorum 2, 5, 7. ob id securi 3, 17, 8. obsessi in Capitolio 3, 13, 1. prodigium opinati sunt 1, 5, 28. vincentes 2, 3, 9. Romanae aquilae quinque 2, 5, 34. cohortes 1, 10, 1. vires 4, 7, 6. Romana castra 4, 7, 26. Romanorum acies 2, 5, 27. agmen 1, 2, 7. amicitiam adpetere 4, 4, 2. animi perculsi 4, 7, 39. castra 2, 5, 13. consensus 1, 8, 1. exercitus 1, 11, 4. exercitui impar 1, 10, 1. 4, 7, 6. fames 3, 15, 4. habitus 3, 2, 3. legati 1, 8, 6 et 7. ordines 2, 2, 11. progressus 1, 4, 8. robur 2, 2, 11. virtus 2, 1, 13. Romanis adferre alacritatem 1, 11, 2. crevit animus 2, 4, 2. Romanis in ora et oculis incidere 2, 2, 7. profuturus inpetus 1, 10, 4. servare fidem 4, 5, 20 et 21. Romanos caedere 3, 16, 2 et 3. eius esse libertatis sciebat 1, 11, 4. inclusos emittere 1, 5, 16. lacerare 4, 7, 6. ad Romanos transire 3, 16, 2. a Romanis obsessi Campani 3, 13, 2.

Romulus 2, 5, 1.
 Rotas subiectas 1, 5, 7.
 Ruborem facti perpetui 4, 6, 2.
 Rudentes asini 1, 5, 25.
 Ruina supra Romanos propagata 1, 6, 4.
 Rullus Fabius Cos. 4, 1, 35. Magister equitum 4, 1, 39.
 Rumor falsus 1, 1, 10. praecedens aduentantis auxilii 4, 7, 31. rumorem diffundere ad castra 4, 7, 26. spargere 1, 4, 11. 1, 9, 1.
 Rumpere ductum aquarum 3, 7, 6. imperium 1, 10, 2. pontem 2, 6, 8.
 Rupes confragosae 2, 5, 22.
 Rursus reuocati omnes 3, 6, 3.
 Rutilius 4, 2, 2. P. Cos. 4, 1, 12.
 Rutilianum, minorem quidem, praeceptare 4, 2, 2.

S.

Sabini 2, 8, 1. ad arceodam vastitatem recesserunt 1, 8, 4. victi a M. Curione 4, 3, 12. aduersus Sabinos manum mittere 1, 8, 4.
 Sabura, regius praefectus 2, 5, 40.
 Sacci frumentarii 3, 2, 8.
 Sacer Diti patri lucus 1, 11, 10. sacrum Minervae celebrare 3, 2, 8. sacro Cereris operatae feminae 4, 7, 44. sacros Minervae dies celebrare 4, 7, 13.
 Sacerdotum habitus 2, 4, 18.
 Sacramentum accipere 4, 7, 39. sacramento rogari a tribunis 4, 1, 4.
 Sacrificio occupari 3, 11, 4.
 Sacrificaturus Alexander Macedo 1, 11, 14.
 Saepius id factum est 3, 3, 6.
 Saevum factum 3, 12, 2. saevissima hiems 2, 5, 23. saevitia patris incusata 3, 3, 3.
 Saga ex Syria 1, 11, 12.
 Sagaciores explorandi viae 1, 2, 2.
 Sagittae barbarorum virgutes 2, 13, 7. transmissae supra testudinem 2, 3, 15. sagittarum multitudo 2, 3, 15. 4, 5, 13. sagittae

INDEX II.

gittas eludere 2, 2, 5. sagittisviti
ibid. et iaculis exerceri 3, 5, 3.
 Sagittarii per itinera nota digressi 1,
 5, 5. rari *ibid.* sagittarios elu-
 dere 1, 1, 6. et funditores inter-
 ponere centuriis 4, 7, 27. per
 sagittarios arcere usum fluminis 3,
 7, 2.
 Sagulo cectus 4, 3, 8. in sagulis
 habere fibulas ferreas 4, 7, 17.
 Saguntini 3, 10, 4.
 Sal cupis conditus 3, 14, 3. sale
 indigere 3, 14, 3.
 Salaminae angustiae 2, 2, 14.
 Salapia 4, 7, 38.
 M. Salinator Consulalis 4, 1, 45.
 Sallentini 2, 3, 21.
 Saltus celtior 2, 5, 17. fauces ob-
 sessae 1, 5, 19. saltum euadere
ibid. in saltu Tridentino loco
 hostibus cedere 4, 1, 13. saltus
 et obscurae latebrae 1, 3, 10.
 Saluus Pelignus 2, 8, 4.
 Salutis spes 1, 5, 3. 4, 5, 4. 4, 7,
 21. salutem popularibus pollice-
 ri 3, 3, 1.
 Samii 1, 4, 14. Samiorum portus 3,
 2, 11.
 Samnium 2, 4, 2. 4, 1, 29. ex Sa-
 mnio in Lucanos exercitum du-
 cere 1, 6, 1.
 Samnites 2, 1, 8. 2, 3, 21. caesi
 2, 4, 2. obstinati 2, 4, 1. prae-
 puluere percussii 2, 4, 1. Samni-
 tium exercitus 1, 8, 3. 1, 11, 2.
 Samniticum bellum 1, 5, 14. 2,
 8, 11. 4, 5, 9.
 Sanguis missus 4, 1, 16. sanguine
 iunctus alicui 4, 1, 31.
 Saniorum oppidum 3, 3, 5. prae-
 fectus Apollonius 3, 3, 5.
 Sanitatem restituere ceteris consi-
 lio 1, 9, 2.
 Sarcinae relictas intra castra 2, 5,
 12. sarcinas solvere 1, 5, 3.
 Sardibus inclusus Croesus 3, 8, 3.
 Sardinia 3, 10, 2. Sardiniae oppida
 3, 9, 4.
 Sarcmenta religata a tergo 4, 7, 20.
 sarmentorum fasciculi 1, 5, 28.
 sarmenta lignisque se onerare 3,
 17, 7.
 Satis munita vrbs 3, 6, 3.
 Satisficere consilio Hannonis 3, 18,
 3. Imperatori 1, 9, 4. satisficere ei
 destinato visus sum proli 1.

Satorum prouentus 3, 15, 9.
 in Sationes conferre frumentum 3,
 4, 1.
 Saturni dies 2, 1, 17.
 Saucius illius beneficio curatus 3,
 16, 1.
 Saxo addinare se 4, 5, 5. in saxo
 perfedere *ibid.* saxa montia 3,
 9, 3. Tarpeia 3, 13, 1. saxorum
 asperitas 2, 5, 38.
 Saxeus mons 3, 9, 3.
 Scalas adgredi oppidum 3, 17, 9.
 euehi in murum 3, 9, 2.
 M. Scaurus 4, 1, 13. 4, 3, 13.
 Scindere vestimenta per licetorem 4,
 1, 28.
 Scipio 1, 3, 8. 1, 12, 1. 2, 3, 16.
 2, 4, 2. 2, 7, 4. 2, 8, 7. 3, 6,
 1. 3, 9, 1. 4, 1, 1. Cn. 2, 3, 1.
 4, 3, 4. 4, 7, 9. L. 3, 10, 2. P.
 1, 3, 5. 2, 1, 1. 3, 6, 2. 4, 1,
 1. 4, 7, 37. adolescens admo-
 dum 4, 7, 39. Aemilianus 4, 3,
 9. 4, 7, 27. Africanus 1, 2,
 1. 1, 8, 10. 2, 5, 29. 2, 11, 5.
 4, 1, 45. 4, 7, 4 et 16. Scipioni
 aurum adferre donum 2, 11, 5.
 Scipiones duo occisi 2, 6, 2. Sci-
 pionum duorum exercitus 2, 10,
 9.
 Scire egregie 1, 11, 4. dissociatum
 armis ciuilibus populum 1, 10,
 4. sibi pro omnibus suis pugnan-
 dum 1, 11, 5.
 Scientia armorum 4, 7, 32. reimi-
 litaris proli 1.
 Sciscitatus secreto 2, 7, 6. sciscitan-
 tuos praemisit 1, 2, 8.
 Scordisci 2, 4, 3. equites 3, 10, 7.
 Scorpionibus agmen adgredi 1, 4,
 1.
 Scorylo, dux Dacorum 1, 10, 4.
 Scribere aliquid regi 2, 11, 4. Ful-
 uio et Postumio 1, 8, 3. Sena-
 tui de successore 4, 3, 3. singulis
 vt etc. 1, 1, 1. suis, vt etc.
 1, 1, 10. scripserunt alii habe-
 rium vocitatum 1, 5, 15. scri-
 ptum erat in tabellis 1, 1, 2.
 in telis 3, 6, 7. scriptae ad so-
 gios amicos epistolae 1, 8, 8.
 plurimq litterae 3, 13, 7.
 Scriptores rerum gestarum proli 1.
 Scrobes aperire 2, 12, 2. digressi
 ante aciem *ibid.*

Scru-

INDEX II.

- Scrupulus exiguus** 4. prol.
Scrutari castrorum positionem 1, 2, 1.
Scultenna amnia 3, 13, 7. 3, 14, 3.
Scutum cuiusdam elegantius ornatum 4, 1, 5. scuta aptata a tergo 3, 9, 3. coriis teguntur 1, 7, 6. ex vimine 1, 7, 6. iacentium adsumpta 2, 5, 27. tradere *ibid.* scutis ora, veste crura contingere 1, 5, 27. pro scutis cortices militibus dare 1, 7, 5.
Scutati erumpunt e saltu 2, 5, 31. positi paulo interius *ibid.*
Scythae vitiores 2, 4, 20. 2, 8, 14.
Scytharum rex, Athens 2, 4, 20. regina, Tomyris 2, 5, 5.
Scythas fallere discessu 1, 5, 25.
Sebi, caedae, et sulphuris plena vehicula 2, 4, 17.
Secare stramenta 4, 1, 43.
Secedere cohortes in latera iussit 1, 6, 3.
Secreto elicitus 4, 7, 37. sciscitatus 2, 7, 6. secretus praetorium praefare 2, 5, 30.
Secundus ventus 2, 13, 11. secunda acies 1, 5, 9, 2, 3, 16 et 17. aqua 3, 14, 2 et 4. vigilia 1, 1, 7. secundum Punicum bellum 1, 3, 5, 2, 3, 8.
Secundum leges 4, 1, 12.
Securi percutere 4, 1, 35. 36. 39 et 40. 4, 5, 2. cum securibus falcis quinque 3, 5, 34.
Securi Carthaginienses 3, 2, 2. curuatique pabulo 2, 5, 31. curstodes 1, 4, 6. hostes 2, 3, 12.
Lacedaemonii 2, 5, 42. ob id Romani 3, 17, 8. Segobrigenses 3, 11, 4. securos vexare maiorem in modum 2, 5, 13. securiores facti castellani 3, 9, 9.
Securitas nimia 3, 9, 7. securitatis species 1, 1, 5. securitatem poscentibus promittere 4, 7, 18. in securitatem oppidanos resolueret 3, 3, 1.
Sedare concubationem 1, 12, 10.
Sedere vetamur 1, 12, 7.
Sedile succumbit *ibid.*
Seditio discussa est 1, 9, 2. facta 4, 1, 43. 4, 5, 1 et 2. intestina 3, 6, 7. perniciofa 1, 9, 2, 2, 5, 18. seditionis duces 4, 5, 2. metu animaduertere in aliquem 3, 16, 3. seditionem compescere 1, 9, 1. dirimere 1, 8, 6. mouere 1, 9, 4. parare aduentus patrem 4, 1, 41. simulare 1, 8, 6.
Seditiosa legio 4, 1, 43.
Sedufta pars copiarum 2, 5, 17.
Sedulitas impendit operam prol. 1.
Segnius dimicare 2, 8, 1. pugnare 4, 7, 24.
Segnitiam Italicorum vereri 2, 3, 16.
Segobrigenses securi 3, 11, 4. Segobrigensium pecora abigere 3, 10, 6.
Segouientes 4, 5, 22.
Segregari in turmas 2, 5, 25.
Sella regia 4, 6, 3.
Semicruda caro 2, 5, 13.
Semina in praeparatum locum iacere 3, 15, 3.
Sementis tempus 3, 4, 1.
Semiramis 3, 7, 5.
Semita vna ex angustis aditur, castellum 3, 9, 3.
Sempronius Gracchus 2, 5, 3. 4, 7, 33. T. Cos. 1, 12, 3. Longus Cos. 2, 5, 13. Tuditanus, Tribunus militum 4, 5, 7.
Senem moribus esse oportet Imperatorem 4, 7, 3. senes paucos aegros in muris ostendere 3, 17, 8.
Senatus ab exercitu trucidatus 1, 9, 3. dotauit filias publice 4, 3, 4. Senatui scribere de successore 4, 3, 3. Senatum consulere 4, 1, 44. Senatu mouere Fulvium 4, 1, 32.
Senatusconsulto cautum est, ne 4, 1, 38. ex Senatusconsulto ampliatur ei modus agri 4, 3, 12.
Sentire discessum 1, 1, 9. periculum leue 3, 17, 4. proelium commissum 2, 5, 45.
Sensus rei 2, 5, 31.
Sententia Appii Claudii 4, 1, 18. diuersa 4. prol. sententiam hanc secus victoria est 4, 7, 30. ex sententia cessit utrumque 2, 5, 29.
In Sentinate 1, 8, 3.
Sepelire aliquem ex eis fas est 4, 1, 38.

INDEX II

I, 38. ad sepeliendos inducias
 inpetrare 2, 13, 8. sepelienda in-
 tra noctem corpora 2, 10, 1.
 Sepulcra funeribus ornantur 1, 12,
 5.
 Septemnae hastae 4, 7, 29.
 Septima hora 2, 1, 1.
 Septuaginta millia armatorum 4,
 3, 14.
 Sequi effulse 2, 5, 37. iter 1, 11,
 16. ultima inpedimenta 1, 6, 1.
 sequitur ordinata phalanx 2, 3,
 20. socordia hilaritatem 3, 3, 2.
 sequuntur hostes audacius 1, 6,
 2. securus Deum ducem 3, 9,
 1. secuta est victoria hanc sen-
 tentiam 4, 7, 30. sequens exerci-
 tus 4, 7, 20. sequentem in infi-
 dias deducere 3, 10, 7. sequen-
 tes hostes 4, 7, 28. sequenda con-
 silia moderatiora 4, 7, 3.
 Sectari colles 2, 2, 11. pecuniam
 2, 13, 2.
 Sequelae generis omnis 2, 4, 8.
 Sequestres pacis naues 1, 4, 13.
 Seriae rei quidquam agere 2, 1, 17.
 Q. Sertorius 1, 5, 1, 10, 1, 1,
 11, 13. 1, 12, 4. 2, 1, 3. 2, 3,
 11. 2, 5, 31. 2, 7, 5. 2, 12, 2.
 2, 13, 3. 4, 7, 6. Sertorii lega-
 tus, Hirtuleius 1, 5, 8.
 Sertoriani milites 2, 1, 3.
 Seruare ciuem 4, 1, 4. exercitum
 virtute 1, 5, 15. 4, 5, 10. fidem
 Romanis 4, 5, 30 et 21. ordi-
 nem per species 4. prol. speciem
 multitudinis 2, 12, 4. seruatur
 eadem facies castrorum 1, 1, 9.
 seruatum sitentium 2, 5, 31. ser-
 uari ordines 2, 5, 33.
 Seruilius 4, 5, 1. P. 3, 7, 1. Pri-
 scus Dictator 2, 8, 8.
 Seruius Tullius adolescens 2, 8,
 1.
 Serui obitus 4, 3, 3. seruorum habi-
 tus 1, 2, 1. seruos liuasque dimi-
 ttere ad munera 2, 1, 6.
 Seruitus ac ministerium 1, 1, 3.
 seruitutis dedecus effugere 4, 5,
 16.
 Seta epistolas ad collum religare 3,
 13, 8.
 Seueritas par 4, 1, 2.
 Sexta diei hora 2, 1, 2.
 Sexcenti equites 2, 3, 22. 2, 5,

25 et 27. milites 3, 9, 2. mille
 equites 4, 2, 6.
 Sextiae aquae 2, 4, 6.
 Sexus virilis 1, 11, 6.
 Sicca litora 2, 13, 11.
 Siccatus alueus 3, 7, 4. siccata igne
 coria 4, 5, 18.
 Sicilia 1, 1, 2. 1, 4, 11. 2, 1, 4.
 2, 5, 4. 3, 4, 6. 3, 6, 6. 3, 10,
 9. 3, 16, 3. 4, 1, 25. 30 et 44-
 4, 7, 22. in Siciliam traicere 1,
 8, 11.
 Siculum fretum 1, 7, 1.
 Sicyonius Clisthenes 3, 7, 6. Si-
 cyonii ad dirimendum iurium
 aduocati 3, 2, 10. Sicyoniorum
 portus 3, 2, 10. 3, 9, 7.
 Sideris deminutio 1, 12, 9.
 Signum adreptum 4, 5, 3. Radnen-
 tus 1, 1, 9. datum 2, 1, 15. 2,
 5, 15. 2, 13, 6. 3, 3, 5. 3, 9,
 2. 4, 7, 22. ducis 3, 12, 1. mi-
 litare 2, 8, 2. modicae ampli-
 tudinis 1, 11, 11. profectiois 4,
 1, 33. pugnae 1, 10, 2. 1, 11, 10
 et 20. 2, 4, 17. dare receptui 1,
 12, 11. 2, 5, 8. voce gestuque 4,
 7, 14. expectare 4, 7, 22. in ho-
 stes Faliscos eicere 2, 8, 3. rap-
 tum in hostem mittere 2, 8, 1.
 recipere 2, 8, 1 et 2. reperere 2,
 8, 3. victoriamque referre 2, 8,
 1. signa sex et viginti 2, 5, 34. ca-
 nere 1, 9, 2. 2, 7, 8. inferre 2,
 1, 9. legionis submittere 4, 1,
 43. legionum ferre in hostes 2,
 8, 8. signis collatis virguri 4,
 7, 33. ab signis, ordinibusque
 discedere 1, 5, 3.
 Signifer cunctans 2, 8, 8. manu
 adreptus 2, 8, 5. signifero ere-
 ptum signum 2, 8, 2. signiferi
 signius dimicantes 2, 8, 1.
 Signatas gubernatoribus dedit ta-
 bellas 1, 1, 2.
 Significare nocte igne 2, 5, 16.
 significant litterae 1, 11, 14.
 significatur Lacedaemoniis inte-
 ritus 1, 12, 5.
 Significatio tristis 1, 12, 7.
 Silentium seruatum 2, 5, 31. si-
 lentio noctis educere copias 1,
 5, 22.
 Silus Ciminia 1, 2, 2. incenditur
 3, 8, 2. Litana 1, 6, 4. prohibet
 spe

INDEX II.

- speciem vrbis ardentis* 3, 8, 2.
vicina 2, 5, 31. *siluam excidere* 1, 11, 19. *transgredi* 1, 2, 2. *siluae et virgulta* 2, 4, 15.
Siluestre vimen 1, 5, 21. *siluestria loca* 2, 3, 3. *viae Aemiliae* 2, 5, 39.
Similis euentus 2, 10, 2. *deminutio sideris* 1, 18, 9. *natura prol.* 1. *ratio* 2, 3, 3. *simile consilium* 3, 16, 4. *officium* 2, 10, 1. *similes fossae* 1, 5, 11.
Similiter 1, 2, 8. 1, 5, 2. *adfici* 1, 10, 1. 4, 7, 6.
Similitudine inductus 4. *prol.* ad *similitudinem hostilium facta arma* 3, 2, 4.
Simulacra referentia habitum armatorum 3, 8, 3.
Simul deditus conuiuii 1, 1, 5. *uentum effecit ad pedites* 2, 3, 14. *inperum facere* 1, 2, 5. *euolat vis auium* 1, 2, 8. *plures aues* 1, 2, 7.
Simulatque ad inpedita ventum effecit 2, 3, 23.
Simulare diffidentiam 2, 5, 20. *fugam* 2, 5, 6 et 12. 3, 10, 6. *metum* 3, 17, 6. *pacem* 3, 4, 3. *transicionem* 3, 16, 2. *vitro cunctationem* 1, 11, 1. *simulat cuniculum agi* 3, 8, 1. *se a faga praedificare* 1, 11, 12. *agere classem in Italiam versus* 1, 4, 11. *vereri* 1, 8, 6. *legionem hostium a se corruptam* 1, 11, 2. *simulant seditionem inter finitimos ortam* 1, 8, 6. *simulauit futura praedici sibi a Diis* 1, 11, 11. *se petere Cariam* 1, 8, 12. *simulans se cedere Romanis equitibus* 2, 5, 7. *simulantes abigere pecora* 3, 10, 7. *simulatus merus* 2, 5, 3. 5 et 32. 3, 6, 1. *morbis* 1, 1, 10. *regressus* 2, 5, 40. 3, 11, 3. *timor* 2, 5, 2. 3, 17, 2. *simulata diffidentia* 2, 5, 4. *fuga* 2, 5, 1. 8. 24 et 37. *lignorum copia* 4, 7, 8. *proditio* 2, 2, 14. *pugna* 2, 5, 34. *rix* 3, 2, 10. *veratio traiciendi* 1, 4, 5. *simulatum exsilium* 1, 2, 3. *foedus* 3, 4, 6. *simulata auxilia* 2, 12, 3. *simulatio fugae* 3, 9, 4. 3, 10, 4 et 5. *merus e*, 5, 36. *vitiosis* 2, 7, 3. *simulatio-*
ne ad securitatem perduc 3, 17, 3. *recipi intra portas* 3, 2, 7.
Sine effectu 1, 5, 17. *intermissio-*
ne fieri 2, 5, 16. *noxa militum* 2, 3, 15. *periculo* 1, 5, 9.
Singuli calones 4, 1, 6. *centuriones* 4, 1, 37. *euocati* 3, 6, 2. *pili* 4, 7, 6. *singulae acies* 2, 3, 22. *ciuitates* 2, 2, 14. *singulis scribere* 1, 1, 1. *singula persequi prol.* 1. *per singula velle-*
re 1, 10, 1.
Sinistra viae pars 1, 6, 1. *sinistrum cornu* 2, 3, 1. 20. 21 et 22. 2, 7, 11. 4, 2, 11.
Sinuantia inuicem cornua 2, 3, 7.
Siris 4, 1, 24.
Siti adfici 1, 7, 7. 3, 7, 6. *angere exercitum* 2, 1, 11. *compellere oppidum ad dedicionem* 3, 7, 1. *ad Sitium mouere copias* 1, 8, 3.
Sita regio in propinquo 2, 5, 35. *situm in monte saxeo castellum* 3, 9, 3.
Sirus vrbis 3, 9, 2. *situ et operibus tutum oppidum* 3, 2, 1.
Socii excipiuntur 3, 16, 2. *nomi-*
nis Latini 4, 7, 25. *vicerant classe* 1, 11, 7. *videntur* 1, 1, 6. *fociorum necessitas* 3, 14, 2. *populus* 4, 7, 31. *sociis iniuriam inferre* 4, 1, 15. *succurrere* 4, 5, 29. *focios alienare* 4, 7, 31. *in socios inperum retorquere* 4, 1, 8. *socia ciuitas* 1, 11, 5. *fociae naues* 2, 7, 14.
Sociales habitus 4, 7, 12. *sociale bellum* 1, 5, 17. 2, 4, 16. 4, 7, 41.
Societas peregrina 2, 7, 4. *societatis fiducia* *ibid.*
Socordia sequitur hilaritatem 3, 3, 2. *superiorum ducum* 4, 1, 1. *socordiae insidians* 3, 3, 2.
Sol aduersus 2, 2, 8. *ortus* 3, 8, 13. *solis occasus* 1, 5, 9.
Solidi transitus 2, 5, 7.
Solitus capere cibos 4, 3, 11. *com-*
mittere proelia 2, 1, 13. *surgere de nocte* 4, 3, 7. *vesci* 4, 3, 9. *solito adtentius* 2, 9, 6. *ampliora castra* 3, 17, 6. *diutius* 2, 1, 4. *frigidior dies* 1, 4, 7. *solita castra* 2, 5, 8.
Sollemnis perfidia 1, 1, 6.
Sollers disciplina 2, 12, 2. *sol-*
lec-

INDEX II.

lertia facta prol. I. sollicitissimi milites 3, 16, 4.
 Sollertia explorata 3, 6, 6. haec profuit Hamilcari 3, 16, 2. solertia efficere, vt etc. 2, 2, 14. inlatum damnum 2, 5, 31.
 Sollicitus, ne etc. 1, 1, 6.
 Sollicite expectatur signum 3, 12, 1.
 Sollicitare ad prodicionem 3, 3, 2 et 6. sollicitatus mercede 2, 2, 11. persuasione 2, 5, 18. praemio 3, 6, 4.
 Sollicitudo, ne etc. 1, 1, 11. sollicitudinem occultare 1, 1, 11. 1, 5, 13.
 Sola loci commutatio 2, 2, 11. soli sibi imperare 1, 1, 1. a solo eo latere tentari 3, 9, 6. solos euocare nocentes 1, 9, 3.
 Soluere aciem 2, 3, 20. classem 4, 1, 33. obsidionem prol. I. pretium pro fructibus 2, 11, 7. sarcinas 1, 5, 3. soluta tunica 4, 1, 26.
 Somno et mero premi 2, 9, 7. somnos capere 4, 3, 8.
 Sonus aquarum decidentium 3, 9, 2. sonum continuare 1, 8, 9.
 Sonantia montium iuga 2, 4, 3.
 Sopor ac venenum mandragorae 2, 5, 12.
 Sorte ductus 4, 1, 34 et 35.
 Solistratus quidam Syracusanus 3, 2, 2.
 Spargere aduersarios 1, 8, 11. famam 2, 5, 19. nuces 3, 14, 2. pecuniam per iter 2, 13, 2. rumorem 1, 4, 11. 1, 9, 1. spargi a custodiibus 2, 13, 1. sparsus exercitus 1, 8, 4. 2, 13, 4. sparsi milites 2, 2, 11. sparsa per corpus historiarum persequi prol. I.
 Spartacus 2, 5, 34. a M. Crasso circumdatus fossa 1, 5, 20. Spartaco, copiiisque eius scuta ex vimine fuerunt 1, 7, 6.
 Spartam petere 3, 11, 5.
 Sparto defici 1, 7, 3.
 Spatium breuissimum 2, 5, 38. fugae concessum 2, 6, 2. trum millium passuum 2, 14, 1. spatii aliquantum 2, 2, 8. spatium dare ad euadendum 2, 23, 10. consurgendi a tergo 2, 5, 33.

manipulis 2, 3, 16. habere trans eundi 1, 4, 2. noctis ad deliberationem petere 4, 7, 22. spatio ad contrahendas vti copias 1, 1, 6. aduersarii dirimebantur 2, 2, 8. longo distare 3, 8, 2. spatia interposita 2, 3, 22.
 Species consilii 3, 2, 6. duorum in equis inuenum oblata 1, 11, 8. exercitus 1, 4, 4. 2, 3, 12. 2, 4, 8. 2, 5, 17. 4, 7, 20. legatorum 1, 2, 4. multitudinis 2, 4, 3 et 6. 2, 12, 4. negotiatorum 3, 2, 8 et 10. retinendas vrbes 1, 5, 5. securitatis 1, 1, 5. seruitutis ac ministerii 1, 1, 3. stationis 1, 5, 22. Strategematon 3. prol. virium novarum 2, 12, 3. speciem fugientis praestare 3, 10, 2. rapturi praebere 4, 1, 9. remanentium hostium 1, 5, 26. vrbes ardentis 3, 8, 2. specie beluae marinae decipere 3, 13, 6. decipi 1, 4, 12. insignes filiae tres 4, 1, 10. remanendi occultare prodicionem 3, 11, 5. sub specie deditionis 2, 5, 28. vnaquaque suggerere prol. I. species quaedam fiducia 2, 2, 5. suas generibus adtribuere prol. I.
 Spectare supplicia pignorum 4, 5, 22. spectans in omnem partem acies 2, 3, 19. spectantes vniuersi 1, 7, 7. spectantium more stare in recessu 2, 3, 1. spectandi causa exire 2, 11, 1.
 Spectatorem continere 2, 5, 31.
 Spectaculo esse 1, 5, 16.
 ad Speculandum concurrere 1, 5, 28.
 Speculator Erythraeorum 2, 5, 15.
 Spernere perfidiam 4, 4, 1. rem 3, 16, 3.
 Spes expugnationis maturae 3, 19, 4. humanitatis oblatae, et abduci exercitus 3, 11, 1. salntis 1, 5, 3. 4, 5, 4. 4, 7, 21. quaedam utilitatis 2, 7, 2. victoriae oblata 3, 17, 7. spei vanitas 2, 5, 40. spe praedae diffundi 2, 5, 9. stimulari 3, 16, 5.
 Spicula hostium 2, 3, 20.
 Spiritus insatiabiles 2, 1, 8.
 Spo-

INDEX II.

Spolia hostilia 4, 7, 35. multa 2, 5, 34. bina hostium referre 4, 1, 18. opima referre 4, 5, 4.
Spoliatus consiliis 1, 8, 8. spoliata plebs principibus 2, 11, 3.
Spondere victoriam 1, 11, 14.
Sponso dare aurum pro nuptiali munere 2, 11, 5. reddita virgo *ibid.*
Sponte alicui se dedere 4, 4, 1. descendere 4, 6, 2.
Spurius Nautius 2, 4, 1.
Stabilita disciplina est omnium consensu 4, 1, 22.
Stagnum cedens 3, 9, 1.
Stare a tergo 2, 3, 16. ante tabernaculum 4, 3, 11. cominus 2, 5, 41. in recessu 2, 3, 1. in principiis 4, 1, 26. instructura cedente 2, 3, 17. stant arbores ex parte sustentatae 1, 6, 4. stantem quemque inuenire 4, 1, 8. stando et pluuia fessus 2, 1, 15.
Statio hostium 1, 2, 5. 2, 5, 33. perturbata ab hoste 4, 1, 36. remota ab vna parte 2, 6, 7. stationis species 1, 5, 22. stationem obuiere 1, 5, 16. statione circumdatae portae 2, 6, 7. inquietari 2, 5, 25. in statione esse 1, 4, 14. 2, 2, 14. 2, 5, 31. 3, 13, 6. stationes Gallorum fallere 3, 13, 1. hostium 1, 4, 7. 1, 5, 12 et 16. 4, 5, 8. transeunt 3, 3, 14. vigiliaeque 1, 1, 9. in stationibus esse 3, 12, 1.
Statorum fidem facere 2, 13, 7.
Statilius, nobilis clarae operae eques 4, 7, 36.
L. Statorius 1, 1, 3.
Statuis tabulisque exornare prouincias 4, 3, 15.
Statura contempta 4, 7, 5. staturae ingentis homo 1, 11, 10. medio-cris esse 4, 7, 29.
Status belli 1, 3, 1. 6 et 10.
Statuere arma in castris 1, 11, 9. leuem armaturam in ultimo 2, 3, 17. statuit decernere 2, 3, 4. expugnare Antium 3, 1, 1.
Sternere euantes sine suorum sanguine 2, 6, 4. Ligures 3, 17, 2. omnem hostium exercitum 2, 2, 10. strati iacent in modum defunctorum 2, 5, 12.
Strages hostium 3, 2, 4.

Stramentis secare 4, 1, 43.
Sternutante[m] audire 1, 12, 11.
Stimulari spe 3, 16, 5.
Stipata frons 2, 3, 2.
Stipendium annuum 4, 1, 46.
Strategemata conquisita et digesta
 4. prol. et στρατηγικὰ
 prol. 1. Strategematon genere vi
 1, 11, 13. species 3. prol. Strate-
 gemata edere 3. prol. Στρατηγικὰ
 et στρατηγικὰ prol.
 1. Στρατηγικῶν appellatio
 prol. 1. exempla 4. prol.
Strategicon exemplum potius, quam Strategematon 4. prol.
Strenui in fronte prosiliunt 4, 1, 8.
Strenue imperata facere 2, 5, 31. quidem, sed sine euentu 2, 5, 30.
Streptus magnus 3, 9, 10. operis 3, 9, 2.
Stringere gladios 2, 5, 27. 2, 8, 12. 4, 5, 7. 4, 7, 39.
Strigosiore equi 1, 2, 9.
Struere vallum 1, 5, 3. struere trabes in ordinem 1, 5, 5.
Studet decertare acie 1, 3, 2. student obides recipere 1, 8, 6.
Studium omne 1, 2, 3. studio effuso excipi 4, 7, 23.
Studiofus aei militaris prol. 1.
Studiose cum proditore agere 1, 1, 6. exerceri iaculis 3, 5, 3.
Suadere commilitonibus 4, 5, 7. Consuli, ut etc. 1, 5, 14. Parthis sollempni perfidia 1, 1, 6.
Sub aduentum 3, 12, 2. 3, 15, 6. diem pugnae 1, 12, 9. discessum aestus 3, 9, 1. iugum mitti 4, 1, 19. leges redigere 4, 7, 18. noctem recipi intra portas 3, 2, 7. occasum solis 1, 5, 9. tempus id instituta conuiuia 3, 15, 6.
Atilio Calatino Cos. 1, 5, 15.
aure vulnerari 1, 7, 2. Haidrubale militare 4, 3, 8. ipso vires erant 1, 1, 9. potestate barbarorum est aqua 2, 7, 12. Rutilio nocere 4, 2, 2. Scauro 4, 3, 13. specie deditiois 2, 5, 28. per fugae 2, 5, 18. tentoribus exigere hiemem 4, 1, 24. vallo continere exercitum 4, 1, 14. vna-

INDEX II.

- vnaquaque specie suggerere prol.
1.
Subducere hastatos ordinibus 2, 4,
2. subduci in dextrum latus 2,
5, 31.
Subfugere et maturare iter 1, 6, 3.
Subigere Numidas 4, 7, 18.
Subiicere aceruis ignem 3, 10, 5.
ditioni hostes 1, 3, 10. subie-
ctus ignis 1, 5, 28. subiecti ho-
stes 2, 24. 4. subiectae rotae 1,
5, 7.
Subinde 1, 3, 10. 1, 4, 13. 2, 9,
1. 3, 9, 7.
Subire castellum 3, 9, 9. muros
3, 9, 8. subeuntes barbari 2, 2,
3. effuse adgredi 2, 5, 2.
Subitus a tergo adparuit 2, 4, 4.
evasit 1, 4, 13. se ostendit 2, 4,
3. consensus 2, 7, 8. exercitus
1, 4, 9. inpetus 3, 2, 1. motus
terrae 1, 12, 3. subita inundatio
3, 7, 3. necessitas 2, 1, 12. pe-
ditum acies 2, 3, 14. procurso
2, 2, 5. subitum prodigium 1,
12, 4.
Sublimem in curru equorum con-
stituit 1, 11, 10.
Subministrare apros alicui 3, 3, 6.
commearus exercitus 3, 4, 3.
Submittere Aegyptiorum manum
2, 3, 13. auxilia alicui 4, 1, 24.
barbam et capillum 4, 5, 6. ma-
num ad infestanda oppida 3, 6,
1. milites vestitu calorum 3, 2,
9. quemdam exploratae folle-
riae ad Syracusanos 3, 6, 6. si-
gna legionis 4, 1, 43. turmas
laboranti 1, 10, 2. submissi ab
tergo equites 2, 5, 38.
Submouentur hostes ignibus 1, 5,
2. submoti reliqui suorum 3,
10, 1.
Subornare fidelissimos sibi 3, 16,
2. subornatus quidam 2, 5, 30.
subornatum quemdam pro trans-
fuga mittere 3, 13, 2. subor-
nati in habitum sacerdotum 2,
4, 18.
Subponere manum extis 1, 11, 14.
Subrigere malos ad moenia 3, 8,
3.
Subrutos se existimant 3, 8, 1.
Subsequentes naues 2, 7, 14.
Subsistere suos iussit 2, 3, 15.
Subsidium admoovere 2, 1, 8. in
subsidiu hosti venire 3, 11, 5.
subsidia praeparata 1, 1, 5. in
subsidiis esse 2, 3, 21.
Subsistere iussa militum pars 1, 4,
10.
Subtrahere arma 1, 11, 16.
Subuenire periclitantibus 2, 5, 22.
subuenit Camillus 3, 15, 1.
Succedere 1, 5, 16. ad munitiones
2, 5, 8. muris 3, 17, 1. usque
ad munitiones 2, 12, 2. successit
gracili equo 4, 7, 6. successura
praefidia his 3, 2, 4.
de Successore scribere Senatui 4, 3,
3. successores Alexandri 4, 7,
34.
Successus proeliorum 1, 3, 3. prae-
sensus 3, 16, 2. cum successu re-
navigare 4, 7, 44. successibus tu-
midus exercitus 1, 11, 2. victo-
riarum alacres 2, 5, 36.
Succendere aedificia 2, 5, 9.
Succidere arbores 1, 6, 4. succincti
consilii et providentiae exemplis
prol. 1.
Succumbere licentiae militum 4, 5,
1. succumbit sedile 1, 12, 7.
Succurrere sociis 2, 5, 29.
Sudes erectae 1, 5, 5.
Sudines aruspex 1, 11, 14.
ad Sudorem iactare crura 4, 7,
34.
Suenda castellum 3, 2, 9.
Suesitani quidam ex auxiliariis 3,
10, 1.
Sufficere ad percensenda monumen-
ta prol. 1. obsidioni 1, 3, 6.
propugnacioni murorum 3, 9,
6. sufficit pecunia in dotem 4,
3, 4.
Suggerere sub vnaquaque specie
prol. 1.
Sui contemptum augere 1, 5, 16.
contemptu hostem inuisare 2, 5,
44. sibi id animi esse adfirmant
4, 5, 7. secum Hannibalem ha-
bere 1, 8, 7. sua persuasio ala-
critatem adtulit 1, 11, 2. in
suum conuertere nihil 4, 3, 15.
suorum animi consuli 1, 11, 3.
4, 5, 11. animos proelio erige-
re 1, 11, 8. paucitate diffidens
1, 8, 5. reliqui submoti 3, 10,
1. suis admoovere subsidium 2,
B b 1, 8.

INDEX II.

- 2, 8. scribere 1, 1, 10. suos castris continere 1, 5, 28. 2, 1, 15. contrahere 1, 8, 11. emittere 1, 5, 10. recuperare 1, 8, 6. reuocare 3, 17, 9. sua defendere 1, 5, 16.
- L. Sulla 1, 5, 17. 1, 11, 20. 2, 3, 17. 2, 7, 2. 2, 8, 12. 2, 9, 3. 4, 1, 27. consilio restituit sanitatem efferatis 1, 9, 2. praedici sibi futura simulauit 1, 11, 11.
- Sulphuris plena vehicula 2, 4, 17.
- C. Sulpicius Gallus 1, 12, 8. Peticus Cos. 2, 4, 5.
- Sum. Eit custodia in statione 2, 2, 14. sunt ea vsui vrbibus obpugnandis 3. prol. erant haec Molossorum 2, 5, 19. fuit necesse Afris 1, 8, 11. obsessis pro ducce 4, 7, 8. esse abstinentiae tantae, vt etc. 4, 3, 6. alicui praedae 4, 7, 13. praesidio 3, 11, 2. eius libertatis 1, 11, 4. extra delictum 1, 9, 3. id sibi animi adfirmant 4, 5, 7. in armis 1, 1, 8. desperatione 3, 17, 7. opere 4, 1, 37. periculo 2, 6, 8. spectaculo 1, 5, 16. naturae mediocritas 4, 7, 29. futurum arbitratrus, vt etc. 4, 5, 21. edicere, vt etc. 4, 7, 24. praediuinare 2, 5, 38. praedicere 1, 11, 11.
- Sumere arma 2, 11, 3.
- Summus dux 1, 3, 3. summa abstinentia 2, 11, 6. alacritas 2, 8, 2. custodia 2, 11, 5. paupertas 4, 3, 4. summum adgredi 1, 6, 3. ad summum peruenire 3, 9, 3. summae angustiae lignationis 2, 5, 13. summis rebus praefesse 4, 3, 3.
- Summa belli 4, 2, 1. magna 4, 7, 35. de summa rerum decertare 3, 6, 1.
- Super catenam decursus 1, 5, 6. fossam inicere pontes 3, 9, 9. nudam humum somnos capere 4, 3, 8. ripam ponere castra 1, 10, 3. merce exposita 3, 2, 10. verborum honorem 3, 16, 1.
- Superior collis 1, 5, 11. locus 2, 5, 17. populus Romanus 4, 5, 14. pars 1, 4, 9. 1, 5, 4. 3, 7, 3. superiores acie 2, 13, 9. duces 4, 1, 1. superiora latera 1, 5, 25. loca 2, 5, 2. omnia infidere 4, 5, 10.
- Superare acie 2, 5, 2. aliquem 4, 7, 5. amnem 2, 5, 20. difficultates 4, 2, 5. fame potius, quam ferro 4, 7, 1. fluium 1, 5, 2. inscium 1, 1, 9. Mithridatem decursus 2, 2, 2. multitudine 2, 3, 6. Phocenses 3, 11, 2. praelassatos 2, 5, 47. vadum 1, 4, 10. vrbem 3, 4, 3. 1, 1, 9. superauit Iudaeos adortus 2, 1, 17. superans equitatus 2, 3, 17. superati 2, 2, 13. a pluribus 2, 5, 46. acie 2, 9, 6. classe 2, 13, 10. proelio 2, 13, 9. 4, 2, 7. proelii frequentibus 2, 3, 9. virtute 2, 5, 30. superata pars 1, 5, 6. superati 2, 2, 13. superatos se in parte existimant 3, 8, 2.
- Superesse eladi 4, 5, 5. superest eis ad fiduciam quid 3, 4, 1. magna vis tritici 3, 15, 5. Romanis ingens alimentorum copia 3, 15, 4. spes salutis 4, 5, 4. superant ipsi copiae 3, 15, 6.
- Supergredi fossam 1, 5, 20.
- Supericere frondes fossis 1, 5, 11. superiectus pons 2, 3, 24.
- Supersternium habitum agnoscere 4, 7, 45.
- Superstitione consternatus 1, 12, 3.
- Superstruere tures nauibus 3, 9, 8.
- Superuenire alicui in auxilium 2, 5, 45. superuenisse sibi litteras sinxit 3, 11, 1. superueniunt legiones 1, 1, 6. superueniens multitudo 2, 3, 13.
- Suppellex Epaminondae 4, 3, 6.
- Supplere tironibus spatia 2, 3, 22.
- Supplementum legionum 4, 1, 43. mittere exercitibus 3, 18, 1.
- Supplicium certum manet eos 4, 1, 17. supplicii remissio 4, 1, 39. supplicio adfici 4, 1, 33. alicuius reliquos concitare 3, 16, 1. supplicia pignorum spectare 4, 5, 22.
- Supra dictum est de legione 1, 6. 1. ripam 1, 5, 2. Romano pro;

INDEX II.

propagata ruina 1, 6, 4. testu-
dinem transmissae sagittae 2, 3,
15.
Surgere de nocte 4, 3, 7.
Suscipere adversus Poenos bellum
1, 11, 18.
Suscitare muros 1, 1, 10.
Suspendere horis certis 4, 7, 34.
Suspiciari infidias 3, 17, 9. suspica-
tus quid 1, 1, 9.
Suspectus est 2, 5, 30. nemini ob
hoc 1, 4, 7. regi 1, 8, 7. suspe-
cta calliditas 2, 3, 20. fides 1,
1, 5. 1, 8, 2. nox 3, 12, 1.
tergueratio 1, 1, 10. suspectum
iugum 1, 2, 8. suspecti transfu-
gae 3, 16, 2. suspectos habere
aliquos 2, 11, 2. 4, 7, 22 et 23.
suspecta habere duo millia Thra-
cum 3, 16, 5.
Suspensio proelii 1, 8, 5.
Suspicio metuentis 3, 17, 7. su-
spicionem auertere 1, 1, 7. au-
gere 3, 17, 7.
Sustinere impetum Scytharum 2, 8,
14. obidionem 3, 15, 6. Par-
thos legionibus 4, 2, 3. primo
congressu, ut etc. 2, 1, 8. su-
stinet experiri epulas detestabi-
les 3, 5, 1. sustinent comitari 4,
5, 7.
Sustentare incursum 2, 1, 4. ne-
cessarium inopiam 3, 14, 4.
necessitatem sociorum commeatu
3, 14, 2. victum 3, 15, 3. su-
stentari ope 3, 5, 1. sustentatae
ex parte arbores 1, 4, 4.
Sutrinis missis auxilio 2, 5, 2.
Syphax 1, 1, 3. 1, 2, 1. 2, 5, 29.
Syphacis legati 2, 7, 4.
Syracusae 1, 4, 12. Syracusae re-
dire 1, 8, 11.
Syracusanus Agathocles 1, 12, 9.
Hermocrates 2, 9, 6. Leptines
2, 5, 11. Sosistratus 3, 3, 2.
portus 1, 5, 6. Syraculani 2, 9,
7. 3, 6, 6. Syracusanorum tyran-
nus, Dionysius 1, 8, 11. Gelo 1,
11, 18.
Syria 2, 5, 35. Syriae rex, Try-
phon 2, 13, 2. ex Syria saga 1,
11, 12.

T.

Tabellas signatas gubernatoribus
dare 1, 1, 2.

Tabellarius tristis 2, 7, 6.
Tabulis statuisque exornare pro-
vincias 4, 3, 15.
Tabulamentis conseruere dolia 1,
7, 1.
ante Tabernaculum stare 4, 3, 11,
tabernacula pauca 1, 5, 3.
Tacita custodia 2, 5, 30.
Talem reliqui, qualem inueni 3,
12, 2. tale nihil expedare 2, 5,
19 et 31. metuere 3, 1, 2. ta-
lia agitantur in coetu 4, 7, 39.
erunt 1, 11, 13.
Tamen plurimum consecutus est
1, 8, 8. virga decussit papaue-
rum capita 1, 1, 4.
Tamquam ab tergo capri 3, 9, 3.
Castor et Pollux 1, 11, 9. cir-
cuitu hostem adgressurus 1, 1,
11. diuinitus imperata 1, 12, 13.
fugiens 1, 2, 1.
Tantus dux 1, 1, 8. tantae abstinen-
tiae esse 4, 3, 6. tanti esse 4, 1, 41.
tantam inopiam petiti 4, 5, 20.
tantum terroris inferre 2, 4, 6.
Tantum duos exitus habere 1, 5,
10. non tantum, sed etc. 1, 11,
13. 3, 16, 1 et 2. 4, 7, 27. ve-
rum etiam 3, 17, 4.
Tantummodo 1, 3, 3. 2, 5, 31. 2,
12, 1. 4, 1, 4.
Tarentum 3, 3, 1 et 6.
Tarentinus quidam Cononeus 3,
3, 6. Tarentini 1, 4, 1. 2, 3, 21. 2,
4, 13. 3, 3, 1. Tarentinorum ar-
cem tenere 3, 17, 3.
Tarpeia saxa 3, 13, 1.
Tarquinius 2, 8, 9. adolescens 1, 1,
4. rex 2, 8, 1. Sextus filius Tar-
quinii superbi 3, 3, 3. superbus
ibid. pater 1, 1, 4.
Tarquinienfes 2, 4, 18.
Tarquinius Priscus 2, 5, 31.
Taurus 1, 1, 6.
Taedae plena vehicula 2, 4, 17. tae-
da et pice plenae amphorae 4, 7,
9.
Tegea 3, 2, 8.
Tegeatarum dies festus 3, 2, 8.
Tegi veste 1, 11, 17. teguntur scu-
ta corii 1, 7, 6. tectus sagulo 4,
3, 8. tecti viri veste muliebri 4,
7, 33.
Tectorum camerae 3, 4, 6.
Teli coniectus 1, 11, 10. telum
B b 2 pe-

- petere 4, 1, 4. tela clamorque 2, 3, 17. excussa 2, 3, 10. telorum genus 2, 3, 20. magnitudo 2, 5, 4. tela dirigere in aliquem, 3, 3, 4. iacere in bellus 2, 5, 4. intra muros 3, 6, 7. ingerere 2, 3, 17. inhiuere hostes 1, 4, 1. telis excipere Macedonas 2, 7, 8. in telis scriptum erat 3, 6, 7.
- Temere** adoriri 2, 5, 23. audere. multa 2, 5, 21. insequi 2, 5, 1, 3, 10, 2. intrare portum 1, 5, 6. inuehi 2, 3, 14.
- Temeritas** ducis 4, 1, 43.
- Temperantiae** exemplo utilior 1, 7, 7.
- Tempestatis** vis 1, 1, 2.
- Templum** Dianae religiosum incolis 3, 2, 5.
- Tempus** anni feruidissimum 1, 1, 2. breuissimum 2, 10, 2. certum 1, 2, 6, 2, 1, 18. dimicationi alienum 2, 1, 11. idoneum 3, 16, 3. induciarum interpositum 1, 5, 18. longum 1, 2, 4. noturnum 2, 1, 12. obortum 3, 17, 4. sementis 3, 4, 1. temporis aliquantum extrahere 1, 1, 10. tempus eligere 2, 1, 12, 2, 5, 30. tempore aliquanto oppidum obsidere 3, 6, 4. reliquum aetatis 4, 5, 6.
- Tendere** ad praedam castrorum 3, 17, 6. extra vallum 4, 1, 18, 19 et 20. insidias pabulatoribus 2, 5, 31.
- Tenebris** inclusae columbae 3, 13, 8.
- Tenere** angustias 1, 4, 3. arcem Tarentinorum 3, 17, 3. barbaros expectatione intentos 1, 4, 9. castra praesidio 1, 8, 11. copias 2, 5, 4. collem 1, 5, 24. Corinthum praesidio 3, 12, 2. fluminis ripam 1, 5, 3. gladium eruentum 2, 4, 9. iugum 1, 2, 8. iuga praesidio 2, 4, 4. militem in vallo quietum 3, 17, 5. milites in castris 3, 17, 6. multitudinem specie consilii 3, 2, 6. nauas in occulto 3, 10, 9. planicies contrarias 2, 5, 38. ripam ulteriorem 1, 4, 10. suos defixa pila iussit 2, 1, 7. transitum 1, 4, 13. viam ad progressum Romanorum 1, 4, 8. reneo te, terra mater 1, 12, 2. teneri a praesidio Romano 3, 3, 6. teneatur introitus praesidii 3, 13, 6. tenentur campestria a Romanis 2, 8, 11. fauces 1, 5, 16. loca stationibus 1, 4, 7. praesidio 3, 6, 7.
- Tenaces** viri disciplinae 4, 2, 9.
- Tentare** castra 2, 5, 18. oppidanos a terra 3, 9, 7. tentari a latere eo solo 3, 9, 6. dolis 4, 7, 38. tentandum arbitratum 1, 10, sub Tentoriis agitare hiemem 4, 1, 24.
- Ter** datum professionis signum 4, 1, 33.
- Ternos** ex centuriis securi percutere. 4, 1, 36.
- Tertia** acies 2, 3, 17. diei hora 2, 5, 31.
- Tergum** premere 1, 6, 2. tergo, circumfusus 2, 5, 24. a tergo barbaros obprimere 2, 8, 13. exercitus 1, 5, 4. defendi amne 2, 2, 10. gladii scutaeque aptata 3, 9, 3. instare 3, 10, 5. stare 2, 3, 16. vrbs capta 3, 8, 3. terga hostium 2, 4, 2 et 6, 2, 5, 23. inopinantium 2, 2, 12. peditum 2, 5, 37. Romanorum 2, 5, 28. dare 2, 4, 3, 2, 5, 33. cadere 1, 5, 24. vertere 1, 11, 10, 2, 3, 20, 2, 4, 1.
- Tergiversatio** est suspecta 1, 1, 13.
- Terra** mater 1, 12, 2. terrae motus 1, 12, 2. terram adgerere 3, 8, 1. egerere 3, 7, 4. terra marique obsidere 3, 10, 9. victor exercitus 2, 2, 11. a terra adortus 3, 9, 8. tentare oppidanos 3, 9, 7. voce et gestu expostulare 4, 1, 33. terrarum orbem adgredi 4, 2, 4. terras repetere 1, 12, 2.
- Terrere** Clodium ex alio latere 1, 5, 21. hostem 2, 7, 14. 4, 7, 7. milites 1, 12, 10. terret eos fax 1, 12, 6. terribus hostis 4, 7, 20.
- Terribilis** Poenis excessit 2, 13, 9.
- Territare** reliquias Teutonorum 2, 9, 1.
- Terroris** multum 1, 11, 17. tantum inferre 2, 4, 6. terrorem Veientibus adferre 2, 7, 1.

Te-

INDEX II.

- Testamentum facere 4, 1, 23.
 Testimonium praecipuae fortitudinis 1, 11, 3. 4, 5, 11.
 Testudinem facere 2, 3, 15.
 Teutonus 4, 7, 5. Teutoni 2, 2, 8. 2, 4, 6. 2, 7, 12. victi proelio 2, 9, 1.
 Teutonicum bellum 1, 2, 6.
 Theagenes Atheniensis 4, 1, 8.
 in Theatrum conuocari 4, 7, 22.
 in theatro de rebus differere 3, 2, 6.
 Thebae 1, 4, 3. Thebas dirigere 1, 11, 6.
 Thebani 1, 4, 3. 2, 4, 11. 2, 6, 6. 3, 2, 10. equitatu praeuallentes 4, 7, 21. Lacedaemonios expugnant 1, 11, 6. pro metu hoc interpretati 1, 10, 3. Thebanæ naues 3, 2, 10. Thebanorum comemeatus 4, 7, 19. aduersus Thebanos 1, 10, 3. intransnaugantes immittere naues 4, 7, 19.
 Themistocles 1, 1, 10. 1, 3, 6. 2, 2, 14. 2, 6, 8.
 Thermopylae 1, 4, 6. 4, 2, 9. Thermopylarum angustiae 2, 2, 13. 2, 4, 4. Thermopylas occupare 2, 2, 13.
 M. Thermum dimittere 1, 8, 10.
 Thessalicum bellum 1, 5, 2.
 Thraci oculum erueri virga 4, 5, 16. Thraces 2, 12, 4. 3, 5, 1. obfessi in monte 3, 15, 5. Thracum duo millia habere suspecta 3, 16, 5. Thracas stimulos ipse emittere 3, 16, 5.
 Thracia 1, 4, 13. 1, 5, 24. 1, 6, 3. deuicta 2, 11, 3.
 Thraſybulus, dux Mileſiorum 3, 9, 7. 3, 15, 6.
 Thraſymenus 2, 5, 24. 2, 6, 4. ad Thraſymenum accipere cladem 4, 7, 25.
 Tiberis transſatus 3, 13, 1. Tiberim tranſire nauigiis 2, 6, 1.
 Tiberius Gracchus 2, 5, 14. 3, 5, 2. Nego 2, 1, 15.
 Tigranes 2, 1, 14. 2, 2, 4. 2, 9, 5.
 Tigranocerta 2, 1, 14.
 Timarchus Aetolus 3, 2, 11.
 Timere aliquid 1, 1, 6. caſum 2, 13, 10. claſſem 1, 4, 12.
 Timere fidem Italicoꝝ 2, 3, 16.
 mortem dubiam in proelio 4, 2, 17. perfidiam oppidanorum 2, 11, 1. populationem 4, 3, 14. timentes, ne etc. 2, 2, 10, 2, 5, 19. timeri a Perſis 2, 3, 13. minime 4, 7, 13.
 Timor ſimulatus 2, 5, 2. 3, 17, 2.
 Timidiſſimi 2, 8, 14.
 Timiditatem exprobrare 4, 1, 1.
 Timotheus, dux Athenienſium 1, 12, 11. 2, 5, 47.
 Tiro exercitus 1, 3, 2. 2, 2, 11. tironibus ſpatia ſupplere 2, 3, 22.
 Tiſſamenus, Oreſtis filius 1, 2, 8.
 Tiſſaphernæ inferre bellum 1, 8, 12.
 C. Titius Praefectus cohortis 4, 1, 26.
 Titulis ſuis reſpondere 3. prol.
 Titurius Sabinus 3, 17, 7. et Cotta legati 3, 17, 6.
 Togae cinctus praeciſus 4, 1, 26.
 Tolerare coniugem liberoſque agello 4, 3, 3. obſidionem 2, 9, 5. 3, 15, 1. 4, 5, 18.
 Tollere clamorem 1, 9, 2. 2, 3, 17. 2, 9, 1. 2, 4, 7. tolluntur barbari 2, 7, 12.
 Tomyris, Scytharum regina 2, 5, 5.
 Tonſarum mulierum crines 1, 7, 3.
 Tormenta inpedimentaſque 1, 5, 17.
 Torpore addici 2, 5, 23.
 Torquatus 3, 5, 3.
 Tortus ille 1, 2, 5.
 Totus exercitus 1, 4, 5. 2, 3, 2. 2, 5, 4 et 17. 4, 7, 24. tota acies 2, 3, 2 et 3. 2, 5, 4. claſſis 1, 5, 7. dies 1, 11, 19. nox 2, 2, 14. 2, 5, 25 et 26. vrbs 3, 15, 6. totum iter 2, 13, 2. totius Italiae municipia 4, 7, 38. tota caſtra confodere 1, 5, 11.
 Totidem ignes ardent 1, 1, 9.
 Trabes tranſmiſſae 1, 5, 5.
 Trachinius Ephialtes proditor 2, 2, 13.
 Tradere 3. prol. alicui millia armatorum ad obſequium reſtaſta 4, 3, 14. aurum cuſtodibus 2, 13, 1. detentos habilitioribus 4, 7, 42. exercitum caedendum 2, 3, 22. gladius et ſcuta 2, 5, 27.
 B b 3

INDEX II.

- liberos Faliscorum Camillo 4, 4, 1. magistrum pueris *ibid.* memoriae 2, 6, 10, 4, 1, 16, 4, 3, 13. se 3, 5, 2. oppidum Hiruleio 4, 5, 19. patri Gabios 3, 3, 3. vrbem 3, 3, 1, 4 et 7. tradit Liuius 2, 5, 34. tradi sibi viuum volebat 1, 8, 8. traditur eius nomen varie 1, 5, 15. M. Catonem viuo contentum fuisse 4, 3, 1. Scipio dixisse C. Memmio 4, 1, 1. traduntur nomina eius varie 4, 5, 10. traditum ab auctoribus prol. 1. est, Alexandrum etc. 2, 11, 6. tradita custodiae quatuor milia necantur 4, 1, 38. sunt monumenta lingua vtraque prol. 1.
- Trahere aliquem secum 2, 11, 3. bellum in aduentum legionum 1, 8, 5. proelium 2, 1, 9. ramos per terram 2, 4, 1. signiterum in hostes 2, 8, 5. vitam coris 4, 5, 18. trahi in prouerbum 4, 1, 7. tracta postulatio per tempus 1, 4, 13.
- Traicere barbarum pugione 2, 7, 5. exercitum 1, 1, 6. 1, 4, 5 et 9. flumen habet 1, 5, 1. militem 1, 4, 11. naues ad portum 1, 5, 7. vada fluminum pedibus 4, 1, 1. traiecit inopinatus Thermopylas 1, 4, 6. traiciendi veratio simulata 1, 4, 5. flumen occasio 1, 5, 3. traicientes in Italiam ex Hispania 2, 9, 2. traiecturi in Siciliam 1, 8, 11.
- Traiectus Indi fluminis 1, 4, 9. septem millium passuum 3, 13, 6.
- Tramites angusti 1, 5, 19.
- Trans Apenninum 1, 8, 3. Tau- rum 1, 1, 6.
- Transcendere muros 3, 9, 6.
- Transcurrere praeter ora phalan- gis 2, 3, 20.
- Transducere exercitum per loca 1, 4, 1. praesidium per Caesaris copias 3, 4, 1. transducendum exercitum habere 1, 4, 7.
- Transferre bellum 1, 3, 8. 1, 5, 5. statum belli ad proelium 1, 3, 6.
- Transfigere vigilem cuspide 3, 12, 2.
- Transfugae credere 3, 16, 3. credi non oportet 2, 5, 30. transfuga- gam mittere in castra 2, 9, 7. a transfuga proditus 3, 11, 5. pro transfuga subornatus 3, 13, 2. transfugae ab Romanis com- prehensi 3, 16, 4. non debent vocari sollicitissimi milites 3, 16, 4. remissi amputatis manibus *ibid.* veri 3, 16, 2. transfuga- rum dexteris praecidere 4, 1, 42. transfugis adterre poenitentiam 2, 7, 9. transfugas adsecutus collaudauit 2, 7, 9. a transfu- gis se vicisci 3, 16, 4.
- Transfugere 2, 5, 30. equites inf- lit 2, 5, 27. ad hostes 2, 7, 2 et 8. 4, 7, 36. Romanos 3, 16, 3. rationibus interuersis *ibid.* trans- fugientes Macedones 2, 7, 8.
- Transgredi ex Samnio in Luceriam 4, 1, 29. transgressus flumen li- bere 1, 5, 1. siluam 1, 2, 2. va- do 1, 4, 9.
- Transilire in classem hostium 4, 7, 12.
- Transire 1, 4, 12. ad Romanos 3, 16, 2. ad superiorem 1, 4, 10. barbaros passus est 1, 5, 24. Eu- phraten 1, 1, 6. ex Sicilia in Africam 2, 7, 4. flumen 1, 4, 8. 1, 10, 3. Halyn vado 1, 5, 4. Mes- sanam ad auspicia repereunda 4, 1, 31. multa prol. 1. paucas e suis nauibus iussit 1, 4, 14. per viam 2, 12, 4. Tibesim nauigiis 2, 6, 1. transeunt aliqui ex mi- litibus 3, 16, 4. stationes 3, 13, 4. transierunt in hos opes Ale- xandri 1, 5, 11. transiens totum agmen 1, 6, 3. transeuntium suorum fuere propugnatores 1, 4, 10. transiturus erat silua 1, 6, 4. transeundi spatium habere 1, 4, 2. transeundum habere per angustias 1, 4, 3.
- Transitus fluminis 1, 7, 2. 2, 5, 23. idem manet hostibus 4, 7, 28. latus 1, 4, 7. transitum ma- turare 4, 2, 1. minari 1, 4, 9. prohibere 1, 6, 2. quaerere 1, 5, 2. rapere 1, 4, 8. tenere 1, 4, 13. transitus solidi ac noti 2, 5, 7.
- Transitionem ad Poenum parare 4, 7, 22. simulare 3, 16, 2.
- Transmittere exercitum subitum 1, 4,

INDEX II.

- 1, 4, 9. flumen 2, 5, 20. in ripam 1, 4, 9. positus per Siculum fretum 1, 7, 1. transmitti possunt elephantum 2, 3, 16. transmissus in Africam exercitus 1, 3, 8. transmissae sagittae supra testudinem 2, 3, 15. trabes 1, 5, 5.
- Transnare abruptiora 1, 4, 7. amnem 1, 7, 2. pontem 2, 13, 5. Scultennam amnem 3, 13, 7. transnatus Tiberis 3, 13, 1. transnatum flumen 1, 7, 2.
- Transnavigare 1, 4, 13. 2, 5, 42. 4, 7, 19.
- Transportare elephantos nauibus 1, 7, 1. transportatus exercitus 1, 12, 1.
- Transuehendo Gallos censuit fenatus 2, 6, 1.
- Transuerberatus ab eo 4, 5, 16.
- Transuersus collis 2, 4, 1. transuersa fossa 1, 5, 8.
- Trebia 2, 5, 23.
- Trecenti Lacedaemonii 2, 2, 13. 4, 2, 9. milites 1, 2, 5, 1, 5, 15.
- Trepidus ex conscientia 4, 7, 36.
- Trepide recurrere 3, 10, 5.
- Trepidare circa inedita portae claustra 3, 3, 5. de euentu inuentionis proli. 1. milites nolite 1, 12, 5. trepidat propter damnum exercitus 2, 7, 3. trepidant reliqui 1, 1, 11. 1, 5, 13. trepidantem hostem caedere 2, 5, 33. trepidantes caedere 2, 5, 29.
- Trepidatio vera 3, 6, 1. trepidationem adferre 1, 12, 1.
- Triarii 2, 3, 6.
- Triballorum exercitus amplior 2, 4, 20.
- C. Tribunus Memmius 4, 1, 1. militum 2, 4, 4. M. Furius Camillus 2, 8, 5. P. Decius 4, 5, 9. in legione 4, 1, 32. Valerius 4, 1, 30. tribuni cornicularius Caesarianus 3, 14, 1. militum Sempronius Tuditanus, et C. Octavius 4, 5, 7. plebis 4, 1, 22. et centuriones 1, 1, 3. 1, 2, 1, 1, 11, 2. a tribunis rogari sacramento 4, 1, 4.
- Tridui iter conficere 3, 11, 4.
- triduo receptae copiae 1, 1, 6.
- Triplex acies 2, 3, 16. 17. 20 et 22. triplices fossae 1, 5, 11.
- Tritremem implicatam vado capere 2, 5, 43. vnam habere 4, 7, 19.
- Triticum exiguum 3, 15, 5. proprium 3, 4, 6. tritici vis magna 3, 15, 5.
- Tristis tabellarius 2, 7, 6. significatio 1, 12, 7.
- In Triumpho fertur pecunia 4, 5, 1. Triumphare *ibid.*
- Troezen 1, 3, 6.
- Troezenii 3, 6, 7.
- Trucidare abeuntes perseverantius 2, 8, 14. aliquem 2, 5, 12. cominus 2, 3, 24. aptatos proelio 3, 17, 6. dissipatos 2, 6, 2. ducem hostium 4, 5, 4. hostes in medio 3, 10, 4. octo millia militum 2, 5, 21. trucidari in medio 3, 10, 5. trucidatus ab exercitu Mediolani senatus 1, 9, 3.
- Truncos vniuersos amoliri 4, 7, 8.
- Truncata facies 3, 3, 4.
- Tryphon, Syriae rex 2, 13, 2.
- Tubam exaudire 1, 1, 13.
- Tuditanus Sempronius Tribunus militum 4, 5, 7.
- Tullius Hostilius, rex Romanorum 2, 7, 1.
- Tueri Amphipolim praesidio 3, 16, 5. Italiam 1, 3, 3. Peloponnesum 2, 5, 26. tutus se est auxiliis simulatis 2, 12, 3.
- Tutus regressus 1, 3, 10. tuta ciuitas consensu defendentium 3, 9, 5. tutum oppidum situ et operibus 3, 2, 1. tutam sibi fugam arbitratus 2, 13, 3. tuta loca munitione 3, 4, 6. omnia renuntiare 3, 11, 1. in tuta perducere suos 1, 5, 17. tutior regio 2, 5, 31.
- Tutissime legiones perueniunt 1, 8, 5.
- Tutari moenia 1, 4, 3. tutatus quosdam aditus ingenti mole 1, 5, 5.
- Tutela finium 1, 3, 4 et 6. vadi 1, 4, 10. urbium 3, 6, 3.
- Tum demum 2, 3, 17.
- Tumentes animi 4, 5, 2. tumentis vela 2, 13, 11.

INDEX II.

Tumidus fuceffibus exercitus 1, 11, 2.
Tumulum proximum occupare 2, 5, 22. tumuli proximi 2, 7, 1.
Tumultus armorum ciuiliū 4, 9, 2. magnus 2, 4, 1. tumultum mouere 1, 9, 3. per tumultum relicta obpugnatio 3, 10, 2. cum tumultu decurrere ad partem 3, 9, 10.
Tumultuari et concinere coeperunt 3, 9, 3.
Tumultuarius pons 4, 7, 28.
Tunica soluta 4, 1, 26. tunicam comburere 1, 1, 12.
Turba inbellis 2, 4, 25.
Turbare aciem 2, 3, 2 et 16. 2, 4, 18. 2, 5, 4. animos 3, 7, 1. inſtructuram 2, 3, 17. turbatur pecus flamma 1, 5, 28. turbatus inundatione 3, 7, 3. turbatum coniuratorum confilium 1, 9, 1. turbatae aues 1, 2, 7.
Turma equitum 1, 10, 2. turmae equitum 2, 7, 11. plures 2, 5, 25. turmas inmittere 2, 7, 8.
Turmales redire volunt 2, 12, 2.
Turpiter fugari 4, 1, 24.
in Turre quadam circumſeptus 3, 6, 5. turres ſuperſtruere nauibus 3, 9, 8. turribus aliis adortus a terra *ibid.*
Turritae naues *ibid.*
Tuſcus habitus 1, 2, 2.
Tyrannus Syracuſanorum, Geſo 1, 11, 18. Dionyſius 1, 8, 11.

V.

Vacare ad coenam crepuſculo 4, 3, 7. mīnere 4, 1, 44. vacans portus 3, 2, 10.
Vacua frons 2, 3, 8. vrbs deſenſoribus 3, 2, 5, 3, 6, 3. vacuam urbem capere 3, 10, 3. vacua caſtelli ob id deſenſoribus 3, 9, 3. vacuos inſeſtare hoſtium fines 1, 8, 4.
Vacuata auxiliis Delminium 3, 6, 2.
Vaccæi 4, 7, 33.
Vadium inferius, ſuperius 1, 4, 10. liberum 1, 4, 9. ſuperare 1, 4, 10. Vado Halyn tranſire 1, 5, 4. implicata tricenſis 2, 5, 43. vada

fluminum pedibus traſicere 4, 1, 1. nota 2, 5, 23. in vada incidere 2, 13, 10. vadofa loca 2, 5, 43.
Vagari extra moenia effuſe 3, 2, 7.
Vagina excidit gladius 4, 5, 17. vaginarum interiora inſcribere 3, 13, 5.
Valeria gens 4, 1, 30.
Valerius 2, 11, 1. Laeuinus 2, 4, 9. Cos. 4, 7, 7. nobilis Tribunus militum 4, 1, 30.
Valet cura quantum proli. 1.
Valentioris caudam per ſingulos pilos vellere 4, 7, 6. valentiorē per ſingula vellere 1, 10, 1.
Valerudo domini 2, 5, 30.
Validiſſimus cum equi cauda luſtatur 1, 10, 1, 4, 7, 6. validiſſima manus 1, 4, 5. validiſſimi milites 2, 3, 1. validiſſimae cohortes 2, 3, 5.
Vallis media 1, 5, 15. obſcura 2, 5, 37. latera 4, 5, 10. in vallem deuiſus exercitus *ibid.* mediam decurrere *ibid.* valles hoſti adplicitae 1, 1, 7.
Vallo alicuius adequitare 2, 5, 23. admonere aciem 2, 1, 2. ligna 4, 7, 8. vallum circuire 2, 12, 1. detrudere 3, 17, 6. ducere 1, 5, 1, 2, 5, 26. materia exſtructum incendere 1, 5, 8. materiis oneratum 1, 5, 1. ceruulis, et alio materiae genere conſtructum 1, 5, 2. proruerē 2, 5, 8. ſtruere 1, 5, 3. ad vallum Punicum procurrere 3, 10, 3. extra vallum tendere 4, 1, 18. 19 et 20. vallo comprehendere loca 2, 11, 7. in vallo militem tenere 3, 17, 5. pro vallo inſtruere aciem 3, 17, 9. ſub vallo continete exercitum 4, 1, 14.
Vallare caſtra 2, 5, 34.
Vana alacritas 2, 5, 40. imago 1, 5, 22.
Vanitas ſpei 2, 5, 40.
Variana clades 3, 15, 4. 4, 7, 8.
P. Varinius Proculus 1, 5, 22.
Varius flexus 2, 5, 47.
Varie traditur nomen 1, 5, 15. traduntur nomina 4, 5, 10.
Varie-

INDEX 11.

- Varietas rerum prol. 1.
C. Varro et L. Flaccus Coss. 4,
1, 4. collega L. Paulli 4, 5, 6.
Vasa expeditioni necessaria 4, 1,
1. conclamare 1, 8, 9. et cibaria
militum in fasciculos aptata 4,
1, 7.
Vascula viperis plena 4, 7, 10.
Vastus lucus 1, 11, 10.
Vastitas domestica 1, 8, 4.
Vastare agros 1, 8, 1. 2, 5, 11, 3, 4, 1.
Hispaniam 4, 7, 31. hostem 1,
6, 2. regionem 2, 5, 10.
Vel maior constantia 4, 5, 6.
Vel a tumentia, et flatu plena 2, 13,
11. pandere 2, 5, 45. 2, 13, 11.
Velare cladem vitionis simulatione
2, 7, 3.
Velites expediti 2, 3, 16. et levis
armatura 2, 3, 17. emittere 2,
3, 20.
Velius, Praefectus Romanorum
3, 17, 3.
Vellere valentioris caudam per sin-
gulos pilos 4, 7, 6. valentiorum
per singula 1, 10, 1.
Velocius nuntio redire 1, 1, 9. ve-
locissima e' nauibus 3, 10, 8. ve-
locissimi videntur 4, 7, 29. mili-
tes 3, 9, 3. peditum 2, 3, 22.
velocissimae naues 2, 5, 47.
Velocitas gentilis 2, 5, 31. veloci-
tate occupatis consuli prol. 1.
Velut contraria pignora retinere 1,
8, 6. veluti victrices naues 1, 4,
12.
Vehemens exercitus 1, 3, 1.
Vehementer adligi facto 4, 7, 29.
Vehi equo 4, 6, 2. rapidius per
ignota loca 2, 5, 6.
Vehicula taedae, sebi, et sulphu-
ris plena 2, 4, 17. vehiculorum
usus 4, 1, 6. vehiculis adiuncti
boues 2, 4, 17.
Veios peruenire 3, 13, 1.
Veientes 2, 4, 19. 2, 7, 1.
Venandi causa 3, 3, 6.
Venatorum habitus 3, 3, 6.
Venationi insuere litteras 3, 13, 3.
venationem ferre 3, 3, 6. vena-
tione onustus *ibid.*
Vendere iuuentutem pluris 3, 5, 3.
Venditor muris 4, 5, 20.
Venire murem centum denariis 4,
5, 20. pretio 3, 13, 2. publice
4, 1, 20.
Venalis ager 3, 18, 2.
Venenum ac sapor mandragorae
2, 5, 12. dare Pyrrho 4, 4, 2.
Venerabilem comam constituere 1,
11, 10.
Veniam pacifici labori prol. 1.
Venire ad capiendos elephantos 4,
7, 18. ad diluendam existima-
tionem 1, 1, 10. diripienda ca-
stra 2, 12, 4. liberandam rem-
publicam 3, 6, 7. obsidionem
3, 17, 1. Oceanum 2, 13, 11.
in conspectum 4, 1, 13. deditio-
nem 3, 5, 1. Italiam 2, 7, 7.
mixtos eis iussit 1, 9, 3. alicui
auxilio 2, 5, 20. in auxilium Ae-
gyptiis 2, 3, 13. in subsidium
hosti 3, 11, 3. veniunt ab aliis
castris coronati equites 3, 8, 2.
ad eum legati 1, 4, 6. ventum
est ad impedita 2, 3, 23. pedites
2, 3, 14.
Ventidius 1, 1, 6. 2, 2, 5. 2, 5, 36.
Ventris profluuium 3, 7, 6.
Ventus depulit ornamentum 1, 12,
5. obportunus 4, 7, 14. secun-
dus 2, 13, 11. ventos causari
4, 7, 31.
Verberari nebula et imbribus 2, 1,
15.
Verborum effectus prol. 1. ho-
nor 3, 16, 1.
Verecundia ignominiae pressus 4,
1, 13.
Vereri, ne etc. 1, 1, 6 et 13. 1,
11, 21. 2, 5, 30. 4, 7, 8. igno-
miniam 4, 5, 17. incursum ho-
stium 1, 5, 11. multitudinem 2,
3, 19. negligentiam vigilum 3,
12, 1. omnia 1, 1, 6. segnitatem
Italicorum 2, 3, 16.
Vertere terga 1, 11, 10. 2, 3, 20.
2, 4, 1. vertunt redeuntes in or-
dinem 2, 5, 31. verti 2, 5, 45. in
fugam 2, 4, 6. 4, 7, 28. verum in
peras pondus 1, 5, 6.
Versus Lacedaemonem actum agmen
4, 7, 13.
Versus Homericus 2, 3, 21.
Vertex planus collis 2, 2, 4. ver-
tices arenarum et pulueris 2, 2, 7.
Veru vnicum 4, 3, 6.
Vera trepidatio 3, 6, 1. verum
non

INDEX II.

- non est 1, 2, 8. veri transfugae 3, 16, 2. verae insidiae 2, 12, 2. vera falsis miscere 2, 7, 13.
- Vere agi 1, 5, 3.
- Vesci maturus 2, 1, 5. solitus 4, 3, 9.
- Vespasianus Divus Augustus 4, 6, 4.
- Vestigia equorum 1, 11, 9. frumenti 3, 15, 5.
- Vestis purpurea 1, 11, 10. vestem militi dare 2, 5, 15. veste crura contegere 1, 5, 27. tegi 1, 11, 17. 4, 17, 33. sub veste celata arma 4, 7, 13.
- Vestitu calorum milites submittere 3, 2, 9.
- Vestimenta per listorem scindere 4, 1, 28.
- In Vesuvio obfessus 1, 5, 21.
- Vetare castra ampliari 1, 1, 9. vetuit filium venire in conspectum 4, 1, 13. regionem ab armato adiri 2, 5, 31. vetamur sedere 1, 12, 7.
- Veteranus exercitus 1, 3, 2, 2, 3, 7.
- Vetus alueus 3, 7, 4.
- Vexare securos et graues carne 2, 5, 13. vexari frequentius 1, 3, 9. vexatus exercitus imbre 4, 7, 30. Xerxes ab trecentis 4, 2, 9.
- Vexatio traiciendi simulata 1, 4, 5. citra vexationem 1, 8, 9.
- Via Aemilia 2, 5, 39. alia 1, 2, 5. aperte ad euadendum 2, 6, 6. arcta 2, 5, 24. data est hominibus 2, 6, 1. Gallica *ibid.* villa 1, 4, 8. viae latus utrumque 2, 12, 4. pars dextra 1, 6, 1. praedictae latera 1, 5, 24. viam fugae dare 2, 6, 5. fugiendi 4, 7, 16. via egressus 4, 1, 9. viae cauae et praeruptae 2, 2, 6. explorandi sagaciores 1, 2, 2. vias intercideri fossis 1, 5, 5. interspire parietibus *ibid.* obstruere *ibid.*
- Vibrare lanceas 2, 1, 3. per Vices 2, 5, 25. vicibus remigem exercere 4, 7, 19.
- Vicos desolatos per diuersa incendere 1, 8, 4.
- Vicina regio Aetoliae 2, 5, 19. vicina castra Pompeii castris 2, 5, 31.
- Videre exercitum in vallem demissum 1, 5, 15. 4, 5, 10. veratum imbre continuo 4, 7, 30. hostes procurrare 2, 1, 7. nullam ultra artium materiam 3. prol. ornatum scutum elegantius 4, 1, 5. patrem aliquid agentem 1, 1, 4. proelium contractum 2, 4, 3. luos pugnae signum flagitantes 1, 10, 2. vela tumentia ex longinquo 2, 13, 11. vigilem dormientem 3, 12, 2. vident hoc fieri 2, 5, 10. videntur agnoscere 1, 1, 3. accessi 1, 9, 3. dedisse verga 2, 5, 33. legiones confuteturae in perniciem ducis 1, 9, 4. socii 1, 1, 6. velocissimi 4, 7, 29. visus sum destinato satis fecisse prol. 1. visi exceperisse arcana 1, 4, 13.
- Visu perturbari 2, 5, 38.
- Videntes procul decipere 3, 16, 6.
- Vigilem dormientem videre 3, 12, 12. transfigere cuspidem *ibid.* vigiles caesi 3, 3, 2. veniunt 4, 1, 26. vigilum negligentia 3, 12, 1. vigilibus munitionum equites ostendere 2, 5, 21. vigiles quosdam excitare 3, 14, 1.
- Vigilia quarta commissa 1, 5, 17. secunda 1, 1, 7. fessi ad lucis exortum 2, 12, 1. marcentes 2, 1, 14. vigiliae aguntur 2, 9, 6. stationesque 1, 1, 9. vigilas ad fidem remanentium diuidere 1, 5, 17. circuire 3, 12, 2.
- ad Vigilantem vsque admitti 2, 5, 30.
- Viginti ex velocissimis nauibus praemittere 2, 5, 47. quatuor millia peditum 4, 2, 6.
- Viceni sorte ducti 4, 1, 35.
- Vigor disciplinae 4, 2, 1.
- Villas incendere 2, 5, 11.
- Villicus vnus 4, 3, 3.
- Vimen siluestre 1, 5, 21.
- Vincere classe 1, 11, 7. cornu dextro 2, 7, 11. sinistro 2, 4, 11. copias hostium 4, 2, 4. ducem 2, 2, 6. fatigatos aestu 2, 1, 2. exercitum 4, 2, 6. hostem 4, 7, 20. ineditos religione 2, 1, 16. Medos 1, 11, 19. redactos ad paucitatem 1, 8, 11. reliquos 1, 8, 3. vincens exercitus 4, 5, 14. vincentes Romani 2, 3, 9. vinci

INDEX II.

- ci acie 3, 1, 1. proelio nauali
et pedestri 4, 7, 45. vincendus
est hostis dolabra 4, 7, 2. vin-
cendos hosti praebere 2, 4, 12.
victus a Diuo Iulio 2, 13, 11.
Cn. Pilo 3, 6, 5. exercitus 1, 3,
5. in campis Arusinis 4, 1, 14.
Epiro 2, 13, 8. Tryphon, rex
Syriae 2, 13, 2. Xerxes 2, 6, 8.
victa classis Periarum 4, 7, 45.
victi Carthaginenses 1, 8, 7.
hostes bello 2, 11, 7, 4, 1, 24.
Poeni 2, 9, 2. Sabini a M. Cu-
rio 4, 3, 12. Teutoni proelio
2, 9, 1. victae partes 2, 7, 13.
- Victor collega 2, 4, 1. exercitus 2,
2, 11. cum victore congregi 4,
7, 5. victores instant fugientibus
2, 6, 10. requirentes causam
euentus 3, 1, 2. compellere
in epulas 2, 9, 6. se ex pugna
redituros, iurant 1, 11, 1. vi-
trices naues 1, 4, 12. 2, 13, 9.
- Victoria clarissima 2, 2, 4. expe-
dita 2, 2, 3. memorabilis 2, 2,
7. praeclara 1, 11, 2. praesum-
pta 3, 17, 6. Alexandro datur 1,
11, 14. eget facinore 4, 4, 2.
est secuta sententiam 4, 7, 30.
prorua nostris 4, 7, 29. victoriae
fiducia 2, 10, 2. reliqua con-
summare 3, 6, 5. spes oblata 3,
17, 7. victoriam adipisci 3, 1,
2, 4, 4, 1, 4, 5, 3. adnuntiare
3, 8, 2. acquirere 2, 8, 14. con-
cedere hostibus 3, 8, 3. confer-
re patriae 4, 5, 15. consequi 4,
7, 21. consummare 1, 11, 2, 2,
3, 17. concupiscere fraude 4,
4, 1. hostium fore respondent
4, 5, 14. mirari 2, 3, 23. par-
tium sibi nuntiatam vulgavit 1,
11, 7. portendi interpretatus 1,
12, 4. profligare 2, 3, 2. pro-
missam maturare 1, 11, 11. re-
ferre 2, 7, 10, 2, 8, 1. sponde-
re 1, 11, 14. victoria petiri 1,
11, 6, 2, 8, 6. de victoria nun-
tiare hostibus 4, 7, 15. victoriae
nobiles 3, 3, 2. victoriarum suc-
cessus 2, 5, 36.
- Vindicare pecora 3, 10, 6.
- Vinum infectum 2, 5, 12. vini aui-
da gens *ibid.* epularumque copia
3, 3, 2. modus 2, 5, 12. vino
contentus 4, 3, 1.
- Violentus inperus 2, 1, 9.
- Viperarum metu perterritus 4, 7,
10. viperis plena vascula *ibid.*
- Vir acer 1, 2, 3. viri fortissimi
muliebri veste texti 4, 7, 33. te-
naces disciplinae 4, 2, 9.
- Virilis sexus 1, 11, 6.
- Virum conlatum triticum 3, 15, 5.
- Virga decutere papauerum capita
1, 1, 4. Thraci oculum erueri 4,
5, 16. vii ad equum *ibid.* vir-
gis agi 4, 4, 1. animaduertere
in Valerium 4, 1, 30. caesus 3,
3, 3, 4, 1, 20, 31, 39 et 40.
- Virginus Cos. 2, 1, 7.
- Virgo captiua eximiae pulchritudi-
nis 2, 11, 6. humilis 2, 11, 5.
- Virgulta et siluae 2, 4, 15.
- Viriathus 3, 10, 6, 3, 11, 4, 4, 5,
22. dux ex latrone 2, 5, 7. Lu-
sitano 2, 13, 4.
- Virtus cuiusque 2, 3, 22. militum
inrita 2, 3, 24. Romanorum 2,
1, 13. virtuti suorum fidere 2,
3, 19. virtute praestare 2, 2, 10
et 13. sua exercitum seruare 1,
5, 15, 4, 5, 10. superatus 2, 5,
30. neque virtute, neque arti-
bus bellandi par 1, 8, 2. virtutes
alicuius ignorare 4, 7, 36.
- Vis auium 1, 2, 8. in arte soller-
tiaeque posita proficit proli. 1. in-
expectata 3, 11, 1. magna triti-
tici 3, 15, 5. media 2, 5, 10.
nulla 3, 2, 10. tempestatis 1, 1,
2. vicapere Prinaum 3, 8, 1. re-
migrantium nauigia concitare 1,
5, 6. vires sub ipso erat 1, 1,
9. consulum iunctae *ibid.* diduc-
tae in latera 2, 3, 8. integrae 2,
1, 7, 2, 14. et recentes 2, 1,
2. nouae 2, 12, 3. regiae 1, 2,
1. Romanae 4, 7, 6. vniuersae
2, 1, 8, 3, 6, 6. virium pars opti-
ma 2, 3, 3. vires diducere sus-
pensione proelii 1, 8, 5. minuere
exercitum diducto 4, 7, 31. viribus
adiuari 1, 11, 6. eminere 2, 5, 30.
infirmior miles 2, 3, 1. parum fi-
dens 1, 1, 9.
- in Visceribus adparent frumenti ve-
stigia 3, 15, 5.

I N D E X II.

Vitanda, aut agenda praeferere
1, 11, 13.

Vitia corporum 4, 7, 1.

Vitiatio 3, 8, 1. et in ind. cap. eius
libri.

Vivere collegam clamitans 2, 7,
11. constantia maiore 4, 5, 6.

Vivus abducitur 4, 5, 16. vivum
tradere 1, 8, 8.

Vivui necessaria 3, 5, 1. vivum
sustentare 3, 15, 3.

Vita, moreque Alexandrini 1, 1,
5. vitae cupiditas 4, 5, 6. vitam
finire laqueo 4, 7, 5. trahere co-
riis 4, 5, 18.

Vocare subsequentes naues 2, 7,
14. vocantium ad arma clamor
1, 9, 2. vocari Statilium ad se
iussit 4, 7, 36. transfugae non
debent 3, 16, 4. vocatus exerci-
tus ad concionem 3, 1, 1.

Vocitatus Calpurnius Flamma 4, 5,
10. Laberius 1, 5, 15.

Volatus citatior 1, 2, 7.

Volebat hoc nemini commissum 1,
1, 4. vivum tradi sibi 1, 8, 8.

Voluntas manifesta deficiendi 4, 7,
22.

Volonum exercitus 4, 7, 24. nu-
merus *ibid.*

Volsi 2, 1, 7. et Aequi visi acie
3, 1, 1. et Latini hostes 2, 8, 5.
Volsorum castra 2, 4, 15, 4, 7, 40.

Volturnus annis 2, 2, 7, 3, 14, 2.

Volumina haec illis cordi sunt
prol. 1.

Voraginosus locus 2, 5, 7.

Voce et gestu expostulare 4, 1, 33.
signum dare 2, 7, 14. Periclen
nomine appellare 1, 11, 10. per-
territus 3, 5, 2.

Vulgare nuntiatam sibi victoriam
partium 1, 11, 7.

Vulnus graue 2, 7, 13. vulnere ad-
ficere aliquem 2, 5, 39. exani-
mari *ibid.* vulnera aliquot ex-
cepta 4, 5, 17. vulneribus one-
rari 2, 13, 5.

Vulnerari sub aure 1, 7, 2. vulne-
ratus adclinat se saxo 4, 5, 5.
collega Fabius 2, 7, 11.

Vultus minax 1, 9, 4.

Vbi caput hostium regni erat 1, 8,
12. factum est 1, 6, 2. ani-
maduenterunt hoc 1, 5, 16. res

poposcit 2, 5, 32. successit 2, 7,
8. vidit 1, 2, 8.

Vbiq; fuga capessitur 2, 4, 7.

Vbiorum fines 2, 11, 7.

Vlcisci ignominiam damnationis 1,
8, 1. se a transfugis consilio 3,
16, 4. suos 4, 7, 44.

Vltionis simulatio 2, 7, 3.

Vltus armatus 2, 5, 31. vlla prae-
locutio 3. prol. via 1, 4, 8.

Vltior regio 2, 5, 31. ripa 1, 4, 9
et 10. vltiores Scythae 2, 4, 20.
vltima necessitas 2, 6, 9. vltimum
agmen 2, 5, 7. in vltimo sta-
tuere 2, 3, 17. vltima impedi-
menta 1, 6, 1.

**Vltra artium materiam nullam vi-
dere** 3. prol. locum insidiarum
perducere 2, 5, 37. naturam
fluminum 2, 2, 7.

Vltro 1, 9, 4. 1, 11, 20. arcessiri
a Syphace 2, 7, 4. depopulari
agrum 4, 7, 13. simulare cun-
ctationem 1, 11, 1.

in Vmbra propugnare 4, 5, 13.

Vmbraica corpora 1, 11, 17.

Vmbri 1, 2, 2. Vmbriorum exerci-
tus 1, 8, 3.

Vmbria 1, 1, 9.

Vnde victoria patrata est 1, 11, 2.
multa transire mihi ipse permisi
prol. 1.

Vndique abruptis cinctus 1, 5, 10.
adoriri milites 2, 5, 1. circum-
ueniri 3, 3, 19. deducta praefi-
dia 3, 6, 1. descendere 4, 5, 10.
iaculare crura ad sudorem 4, 7, 34.

Vndecim mensis 4, 5, 18.

Vndecimus annus 3, 5, 8.

Vnus ex civibus 1, 2, 3. his 1, 2,
5, 1, 5, 11. numero prol. 1.
tot millibus 1, 12, 11. descen-
sus 1, 5, 24. 2, 12, 4. dies 3,
11, 4. ictus 2, 5, 41. introitus
3, 13, 6. lembus 2, 7, 14. vil-
licus 4, 3, 3. vna regio 2, 5,
31. semita 3, 9, 3. spes salutis 1,
5, 3. vnus interitus 1, 1, 10.
noctis spatium 4, 7, 22. vni ex
corpore demandata cura 4, 2, 8.
proximis minatus mortem 4, 7,
39. vnam legionem corruptam
simulat 1, 11, 2. vnam turrem
habere 4, 7, 19. vnâ ope susten-
tari 3, 5, 1.

Vna

INDEX II.

Vna cum aeneatoribus 2, 4, 3.

Vnicum veru 4, 3, 6.

Vnaquaeque species prol. 1. vrbium 1, 1, 1.

Vniuersus equitatus 2, 5, 33. exercitus 1, 10, 1. 2, 5, 26. 4, 3, 13. 4, 7, 6. vniuersa cauda 1, 10, 1. 4, 7, 6. gens 2, 11, 5 et 6. multitudo 4, 7, 22. vniuersi a limite obsisterunt 1, 5, 10. aduersus hostem consentientes 1, 9, 2. gubernatores 1, 1, 2. Hennenfes 4, 7, 22. hostes 1, 4, 9. Ligures 3, 17, 2. milites 1, 5, 6. spectantes 1, 7, 7. vniuersae ciuitates 1, 1, 1. copiae 3, 17, 7. naues 2, 1, 18. vires 2, 1, 8. 3, 6, 6. vniuersorum clamor sublatus 2, 3, 17. vniuersos adgredi 4, 7, 6. interfici iussit 4, 7, 17. truncos amoliri 4, 7, 8. vniuersas cohortes adgredi 1, 10, 1. copias cingere plaustris 4, 7, 33.

Vrbis ardens 3, 8, 2. Ategua 3, 14, 1. Babyloniorum 3, 3, 4. Beneuentum 4, 1, 14. capta ab tergo 3, 8, 3. Cyzicum 4, 5, 21. desolata 3, 6, 6. destituta alimentis 3, 4, 3. Epirotarum 3, 3, 1. Graeca 3, 5, 3. incultudita 3, 2, 6, 3, 3, 1. maritima 3, 9, 8. munita 3, 6, 3. nobilibus victoriis clara 3, 3, 2. reliqua 3, 6, 6. 3, 10, 3. tota 3, 15, 6. vacua defensoribus 3, 2, 5. vrbis fiducia 3, 6, 3. inspectio 1, 1, 5. introitus 3, 13, 6. muri 3, 9, 1. situs 3, 9, 2. vrbis in praesidio erant 1, 8, 3. vrbem adgredi inpetu 3, 1, 1. diripere 3, 16, 5. intrare 3, 7, 4. tradere Lyfimacho 3, 3, 7. vacuum capere 3, 10, 3. defensoribus 3, 6, 3. vacantem occupare 3, 2, 10. vrbe egredi 3, 2, 8. vrbis tentantur dolis 4, 7, 38. nudatae propugnatoribus 3, 7, 1. reliquae 3, 9, 4. ac res suas Aetolis concedere 2, 5, 19. obpugnare 3. prol. petere 3, 6, 3. multas capere 3, 2, 3. 3, 4, 3.

Vrbanus Praetor L. Aelius 4, 5, 14.

Vigens Porfenae exercitus 2, 13, 5. vrgentes barbarorum sagittae

2, 13, 7. vrgueri a Sempronio 4, 7, 33. fame 2, 6, 5. proelio 2, 7, 6.

Vsq̃ue ad adplicitas hosti valles 1, 1, 7. locum voraginosum et praecaltum 2, 5, 7. moenia prouehi 4, 7, 29. munitiones succedere 2, 12, 2. perniciem instant 2, 6, 10. satorum prouentum 3, 15, 3. vigilantem admittere 2, 5, 30. in tempus 3, 2, 2. spectaculum resolui 1, 5, 16. vallum perferre ignem 2, 4, 15. 4, 7, 40. eo cecidit 2, 5, 3.

Vt arbitror 1, 7, 7. fert opinio 2. prol. opinor 1. prol. praeceptum erat 3, 9, 3. seruum castigauit 1, 1, 3.

Vti assa elixane carne 4, 1, 2. elephantis 2, 4, 13. barbaro milite 1, 11, 13. militibus ad proelium 1, 11, 20. multitudine 2, 2, 14. natura loci pro munimentis 2, 2, 6. obportunitate collum 1, 1, 6. odio suo aduersus regem 3, 3, 3. opera nullius 1, 11, 3, 4, 5, 11. sagittis 2, 2, 5. spatio ad contrahendas copias 1, 1, 6. virga ad equum 4, 5, 16. vtendum est hoc genere Strategematon 1, 11, 13. vsus bis simili euentu 2, 10, 2. exercitu veterano 2, 3, 7. eius incommodo 2, 1, 14. eodem consilio 1, 8, 8. obsequentissimis 1, 10, 2. vsi sunt crinibus mulierum ad funes 1, 7, 3.

Vsus classis non est necessarius 4, 1, 15. delicatior 4, 1, 1. fluminis 3, 7, 2. linguae Latinae 2, 4, 10. longus 2, 1, 9. belli 3, 2, 3. magnus 4, 7, 14. vehiculorum 4, 1, 6. vsui sunt vrbibus obpugnandis 3. prol. vsu nauium defici 1, 7, 1.

Vtilis propter calliditatem 1, 8, 7. vtilior exemplo temperantiae 1, 7, 7.

Vtiliter a duce haec fiunt prol. 1. Vtilitatis spes 2, 7, 2. ad utilitates conuertere 1, 1, 6.

Vtribus duobus inflatis insidere 3, 13, 6.

Vterque exercitus 2, 4, 9. vtraque acies 1, 11, 10. pars 2, 3, 7 et 8. 2, 5, 38. vtrumque cecidit ex senten-

INDEX II.

tentia 2, 5, 29. cornu 2, 3, 20. la-
tus 1, 4, 2. 2, 3, 17. vias 2, 12,
4. vtraque latera 1, 6, 1. 2, 5,
32. vtrisque et sine noxa osten-
dere 1, 10, 2. vtraque partes
confundere 1, 12, 3.
Vtrisque 2, 3, 21. caesus magnus
numerus 2, 10, 1. inrumpere 2,
4, 4.
Vtrobique deleti Poeni 2, 10, 2.
Vxores et liberi in seruitutem ab-
ducti 1, 11, 6.

X.

Xanthippus Laedaemonius 2, 2,
11. 2, 3, 10.

Xanthus Boeotius rex hostium 2,
5, 4. iniquus 2, 5, 41.

Xenophon 1, 4, 10. 4, 2, 8. 4,
6, 2.

Xerxes 1, 3, 6. 2, 2, 14. 4, 2, 9,
2, 6, 8. Xerxis navium multi-
tudo 2, 2, 14.

Z.

Zeugma 1, 1, 6.

Zopyrus Cyri comes 3, 3,
4.

INDEX III.

A.

Atergo, idem quod *supra tergum* 176.

Abscidere et **abscindere**, turbantur 29.

Acies *aversa* 89. *obliqua*, eius forma 91. *lunata*, quales milites ad eam requirantur 93. *densa* 96. *in omnem partem spectans* 102. *secunda* 98. *striplex*, per hastatos, principes, triarios 103.

Ad exercitum, pro apud exercitum 42.

Affectus, i. e. vehementiores animi motus 61. *eos in militum animis prudens excitat imperator* 61.

Adipisci mortem quaesitam 243.

Aditus, vel adeundi facultas, vel locus, per quem adimus 28.

Adiutorium 260.

Adpellere naues, classem 177.

Adscensus et **accessus**, miscentur 193.

Adsentari, pro adsentiri: et **ad-sentatio**, pro assensio 160.

Adfeneratio, pro simulatione 146.

Aduentare 38.

Aduentus hostilis rumor, quando spargendus 55.

Aduersus et **auersus**, saepe a librariis turbantur 131. 149.

Aduocare et **auocare**, confunduntur 54.

Aegros potami 82.

Agger incensus 218.

Agmen longum deducere 47.

Αγορά 116.

Alianus, cum datiuo 19.

Allucius 146.

Antesignani oppositi post signanis 101.

Aperire scrobes 143.

Aquilius pro Consule 220.

Arcere usum fluminis 170.

Armatura leuis, quae, et ubi collocata 95. *equitatui opposita* 101.

Armorum curam veteres habuerunt 97. *splendorem vel Caesar simulis* ibid.

Arybas 117.

Arsini campi 210.

Athmos 120.

Audacia et **audentia**, quomodo differant 213.

Auxilium. In auxilio et in auxilium habere aliquem 179.

B.

B²20c. aciei 105.

Bantius Nolanus 195.

Barca, cognomen Hamilcaris 184.

Bardylis 117.

Bellum hostile, ciuili opponitur 25.

Boii, ubi siti 48.

Brachia, in re nautica et castrensi 198.

Buculi 45.

C.

Calamareus, mons 109.

Calones, qui? 206.

Cannae, Apuliae vicus 94.

Capital et **capitale** 248.

Capua obsessa 201.

Carne ossa et clixa tantum uti milites iussit Scipio 205.

Carpetani 134.

Carthago Hispana 1. *nona* 173. *Casfo*

INDEX III.

*Casae abundant montanae regiones
magis quam tritico 194.*

Castra. Ex castrorum magnitudi-
ne 1. paruitate hostis non esti-
dicandus 15. cautio in castro-
rum positio adhibenda 18.
maiora et minora 198. castra
metari primum docuit Pyrrhus
210. in montibus et collibus
232. castris solito arctioribus
falluntur hostes 199.

Catinenses 157.

Causa. Per causam venandi 162.

Cedere loco alicui 209.

*Cervi et cervuli, erant trunci ra-
mosi 35.*

Cherronesus 34.

Cibii 116.

Cibaria militum 207.

Cinctus. sine cinctu stare in prin-
cipiis, ignominia militaris 216.

Circumagere exercitum, naves 266.

Circumfessus 198.

Circumuentus loco iniquo 40.

Coalescit concordia in ciues 58.

Codicum MSS. saepe in vitiosa
scriptura pertinax est conspira-
tio 8. 26. 130. 142. 160. 180.
199. 255.

Cogitatus nocturni 122.

Cohortes continuas construere 99.

Cohortes equestres 216.

Commercium gr. ἀγορά 115.

*Comites magistratum in provin-
ciis 160.*

Cominus Atrebas 152.

*Commune, gr. τὸ κοινόν et τὰ κοινά,
i. q. res publica 157.*

Comportare frumentum 194.

Conciare in arma 60.

Confundere et confusio 69.

Confligata cornua 93.

Conclamare vasa 53. ad arma 55.

*Conciliare, in utramque partem
169.*

Concilium, et conflium 142.

Concitato cursu 77.

*Coniurationis militaris formula
206.*

Consilia, pro consiliarii 53.

Conspicere ordinibus 223.

Contexere naves 49.

*Continentia ducum magni ad vi-
sionem momenti est 232.*

Contundere 14.

Conturbatio 70.

Conuersatio castrorum 110.

*Copiac, i. e. commeatus et quae
ad victum pertinent 83.*

Corpus, pro numerus 227.

*Crinibus mulierum ad funes effi-
ciendos usi sunt 49.*

Cuneus 103.

*Cursus, inter exercitationes mili-
tares 29. pedestris et eque-
stris 247.*

Cinneae scripta strategica 132.

D.

*De nocte, i. e. post mediam no-
ctem 230.*

*Decreturus et decertaturus, in
MSS. confunduntur 166.*

Decutere papauerum capita 10.

*Deditio. in deditionem; et in
ditionem venire 166.*

*Deducere et educere, in MSS. mi-
scentur 249.*

*Deducere, i. e. extendere, in lon-
gitudinem extenuare 48.*

*Delectus. delectus flaturae ratio-
nem veteres habuerunt 205.*

Delminium, caput Dalmatiae 166.

Deminutio fidei 69.

*Demittere, et dimittere, miscen-
tur 21.*

*Deferere, absolute, pro deferere
exercitum 213.*

*Desertorum poena, fustuarium 213.
217.*

*Desperare, quid et de quo 238.
Destinatum, idem quod destina-
tio 2.*

*Detrahere pugnam 15. aliquem
169. 214.*

Deuersere, pro diuersere 209.

Dictum, i. q. editum 221.

Diffa-

INDEX. III.

Diffatores Carthaginensium 75.
Diducere praelium 106. ordi-
nes 130.

Discalceatus 216.
Discreta, i. e. diuisa 4.
Discretio et descriptio 202.
Distringere et distinguere, con-
funduntur 24.

Doctrina πολιορκητικῇ duas com-
plectitur partes 153.

Ducere diem ex die, bellum 196.
Duilius et Bilios 37.

E.

Egea, urbs Aeoliae 243.
*Elephantos primus contra Ro-
manos eduxit Pyrrhus* 49.

Ἐλπίς, ἐλπίζην 178.

Εὐστᾶρι angustias 41.

Ἑμαιοσκότοι 116.

Ἐμβολον 103.

Ephialtes, Trachineus 89.

Erepere iter 155.

Erepere in castellum 174.

*Eruptionem facere portis, et ex
portis* 198.

Euadere, cum accus. personae 42.

Eumenes Cardianus 262.

Excidere copias hostium 15.

Excipere alicuius consilia 20.

*Existimatio, adiuue sumpta, i. q.
opinio* 16.

Ex Epirotis Alexander 114.

Explicare, militare verbum 27.

Exprimere, i. e. cogere 156.

Exserere humeros, manus 74.

Exserere et exercere, turbantur
74.

Exsolui promisso 263.

Expellere pro mesuere 128.

Extenuare hostilem frequentiam
44.

*Extorum alii supersticiosi; alii
prudenter fuerunt observa-
tores* 70.

F.

Fastes laureati 236.
*Ferax, cum genitiuo et ab-
lat.* 254.

Fides iniuriarum 160.

*Fiducia non in muris; sed in ar-
mis est ponenda* 9.

Fonsteia gens 40.

Formare aliquem 124.

Fossam premere 38.

Frequens urbis pars 173.

Frons vacua in acie 94.

Frontinus consularis 5. eius
scripta 5. Frontinorum men-
tio 1.

Funditores levis armaturae 258.

G.

Galericulus et Galerius, tegu-
mentum capitis militum 259.

*Gallus, defectionis lunae causas
primus demonstrasse dicitur*
69.

Gatron 96.

*Graeci rei militario scientia flo-
ruerunt* 96.

Granari belli incommoda 185.

HELLEN.

Heluetii casco abundans 194.
*Hordeum, pro tritico militi-
bus datum, ignominia milita-
ris* 215.

Hospitium laxius 209.

I.

Iapydes, Illyrici populus 121.
*Igues speculatorum diurni et
nocturni* 116.

Ilergetes, Hispaniae populus 260.

*Impedimenta, i. e. sarcinaria in-
menta* 78.

*Impedimentorum collocandorum va-
riatio* 46.

*Inducere, pro falsa specie decipe-
re* 202.

Inexpectata classis 173.

*Infinitius Atilius sine adiectio-
ne Personae quae iussa est
agere* 194.

C.

Infre-

INDEX III.

Infrequens miles 224.
In Hispaniam, in Hispania 23.
Italiam versus 32. 65.
Inopinasus, signific. Passua 155.
Infessa loca, i. e. insidiae 124.
Instare, sine casu, i. e. urgere 250.
Instructura 102.
Instruere scientiam rei militaris, I.
Intentata filua 19.
Interseptus aditus 39.
Internalla inter ordines in acie relicta 96.
Intra noctem 140.
Itineribus magnis tendere 29.
Iubeo, cum infinitiuio Aëtio 112.
Iubet admoueri et praeferre 112.

L.

Lacedaemon, de urbe et regione 253.
Latitudo aciei 105.
Liberare angustias freti 33.
flamen 259.
Ligna acerbata 182.
Limes et miles, commutantur 39.
limitem agere ib.
Lingua Etrusca, origine Graeca 19.
Lipara, insula 218.
Litana filua, ubi sita 48.
Longitudo aciei 105.
Luceria 217.
Ludificari et ludificatio in praesiliis 113.
Lunae curuae forma in vallo, acie 35.
Luna decrescens, Germani non pugnarunt 81.
Λύειν τὰς τάξεις 130.

M.

Magnificentia, excelsa animo conuenit 146.
Manlius imperiosus 222.
Manus praecisae 211.
Megistanes 141.
Mereri in ordine 209.
Μῆκος 105.

Miles, Singularis pro Plurali 267.
Molae manuariae 207.
Muli Mariani 207.
Multitudo nihil; virtus et disciplina plurimum ad victoriam conferunt 80.
Munita loca, saepe calamitatum causae 173.
Munychia et Monychia, portus Atticae 37.

N.

Navis praetoria, quae 9.
Nautas a militibus veteres scriptores distinguunt 252.
Nisus per saxa 176.
Notabiliter 204.
Nubes, Gr. νέφος, saepe pro multitudine 242.

O.

Oleo et ignibus membra fouerunt antiqui 119.
Omissus alueus 119.
Operam dare 56.
Operari sacris 266.
Opinio, ut mea fert opinio 71.
Opportunitas locorum 95.
Ordines et signa religiose seruabant milites 36. 124. 256.
Ordines primi, qui? 59. inferiores et superiores ib.
Ordo vox est πολύσημος 107.
Osacilius Crassus 196.

P.

Palae pharsalus 105.
Panormisani 197.
Παρασυνδήματα 266.
Παραχωρῆν 209.
Pars auersa, i. e. posterior matura pars 189.
Participium pro substantiuo positum 213.
Pasi frigora et imbres 204.
Paulus et Pappus, commutantur 21.
Πεν-

INDEX III.

- Penetratum oppidum* 177.
Per singula vellere 57.
Perlatum ἐλατῶς, subintell. rē-
 morem 16.
Perrumpere et prurumpere, tur-
 bantur 107.
Perfectori 18.
Perpicere et prospicere, in anti-
 quis libris confusa 18.
Pes castrorum 232.
Pessmi, secundum Homerum, in
 mediam aciem recipiebantur 104.
Phalanx duplex 103.
Phalanx explicita 83. eius robur
 incommoda ibid. in ea confer-
 si, armisque confertis stabant
 milites 84. 104.
Pharnapates 126.
Pidaea 66.
Πιλαίων 102.
Πλινθίων τετραγώνων 102.
Populonia et Coptonia 21.
Possum facere, pro facio 50.
Possignani, oppositi antesignanis
 101.
Præcepta imperatoria 132
Præfixis foribus 246.
Præfringere 104.
Prælassatos superavit 129.
Prælium insum, quale dictum 71.
Præloqui, i. e. præfationem fa-
 cere unde prælocutio 153.
Prænestini 192.
Præsignare 20.
Præstare, idem quod dare 44.
Præstringere 79.
Præstendere militibus 97.
Præsenturae ibid. *Principia*
missa, i. e. missum *Prætorium*
 121.
Procedunt aera, Stipendia 214.
Prodere et perdere, saepe confu-
 sa 127.
Producere et perducere, turbantur
 17.
Professionis signum rer datum 219.
Profligare, varios habet signifi-
 catus 76.
Profligavit victoriam 91.
Profunda filiarum, graeco more
 25.
*Propraetores in prouinciis popu-
 li R. Frontini aeno*, etiam pro-
 consules appellati 43.
Prosequi et persequi, turbantur
 129.
*Prouerbiū. in prouerbiū tra-
 ctum est* 207.
Ψιλλοι 211.
Pyræbi scripta strategica 132.
Primus is castra metari docuit
 210.
Πυρραυταί 116.
 R.
Recolligere se 244.
Religio plurimum valet in
animis militum 63. 64.
*Reliquiae, vel reliqua. Pompeia-
 narum parsium* 137. *reliqui*
 193.
Repraesentare et representatio 60.
Rescindere aera, et recidere, quo-
 modo differant 224. 225.
Reuertis 186.
Rhodanus vel Rhodinus Hamilcar
 19.
Romanorum fiduciae singulare
exemplum 201. *primum sub*
pellibus biemarunt Veis 215.
Rullus, magister equitum 221.
Rumar mendax de duce interemto,
 consternat hostes 110.
*Rutilianus exercitus disciplina mi-
 litari nobilis* 225.
Rutilii disciplina 207.

INDEX III.

S.

Sacramento rogare, dicere 206.
differentia inter *sacramentum*
et *iusiurandum* ib. Quando pri-
mum obtinuerit *sacramentum*
militare apud Romanos ib.

Sagittarii, levis armaturae 258.
Sagittariorum varia conditio 85.

Sagarii 109.

Sagula fibulatoria et fibulata 254.

Sagulo tellus miles somnum huius
capiebat 231.

Sanguinis missio, militaris igno-
minia 211.

Sanii a Sane, vrbe Thraciae 161.

Satis facere, pro deprecari 56.

Saturni die Vespasianus Iudaeos
religione impeditos vicit 82.

Scaurus edidit libros de vita sua
232.

Scipionis Africani disciplina 204.

Scorpiones, machinae bellicae 27.

Scuta, qualia Heroica aetate 50.

Sellari 150.

Sedulitas nostra 3.

Senatu mouere 219.

Sentinas, subintell. ager 51.

Sepulcra ornare funeribus 68.

Sepulturae militum apud Graecos
et Romanos *cura* 221.

Sequestres naues 34.

Signorum in hostes iaculatione, mi-
litum animi excitati 137.

Signum prodere, turpissimum fuit
ibid.

Σκέλη, brachia 199.

Spartani Leonidae 227.

Sperare, Gr. ἐλπίζειν, pro time-
re 28.

Σφάλλεσθαι τοῖς ὁδοῖς 151.

Spolia opima 237.

Sternutamentum mali ominis 70.

**Στρατηγικά, στρατηγικάτα. στρα-
τηγικὰ λαοεῖν** in MSS. Codd.
turbata 2. quomodo diffe-
rant 5.

Strategicae veteris regulae ex
pluribus experimentis sunt de-
ductae et comprobatae 3. cu-
ius praecipua sunt praecepta:
Imperator, si castra clam hosti-
bus sunt mouenda, ignibus fa-
ctis, noctu copias educat, et
vana hac imagine hostes de-
ludat 15. arcana sua consilia
habeat 17. commeatum et
reliquas copias non ex pacato,
sed ex hostico petat 25. Non
militari solum *plenoque gradu*
tendere; sed ad *cursum* quo-
que aduertiendum militem
curet 29. Si per angustias
ducendus est exercitus, prae-
missa copiarum parte, aditus
et iuga montium occupet. 38.
240. Aciem vel agmen num-
quam ita extenuet, ut hostis
facile perumpere possit 44. 47.
95. hosti a tergo superueni-
re studeat 44. 131. impedi-
menta, pro hostilis impressionis
metu varie, plerumque vero in
medio collocet 47. agmen
extremum non minus, quam
primum fortissimis tueatur 48.
prudentes viros in consilium
adhibeat 53. si hostis prae-
ualet equitatu, loca angusta, a-
spersa et montana petat 54. 87.
si dicto non audientem, vel se-
ditione furentem videt militem,
imminere ab hoste periculum
singat 55. Pro rerum condi-
tione modo periculum vultu
dictisque tegat; modo sinula-
to metu augeat 57. Deum,
ob iustas belli causas, a suis
partibus stare, exercitui per-
suadeat. Superstitionem et
ignorantiam militum in suum
commodum vertat 70. leui-
no exercitu ne in aciem procedat

INDEX II.

dat 73. Ad terrorem incutiendum, interdum clamore et cursu impetum in hostem faciat 77. Cum hoste ad desperationem redacto ne pugnet 78. 130. Si numero copiarum praestat hostis, caueat, ne a multitudine claudatur 95. Splendoris armorum rationem habeat 99. 261. Mendacia interdum, ad excitandos militum animos, adhibeat 107. 110. 133. simulata fuga cedere loco, mox rursus instare meminerit 113. 182. Commertus omnem curam agat 116. Ad accelerandam urbis aut castelli expugnationem, milites per turmas segregatos, per vices sine intermissione pugnare iubeat 119. Transfugas diligenter feruandos; interdum in vinculis habendos curet. 121. 196. Somni parciozem decet esse imperatorem 122. Si res male ceciderit, suorum animos solatio erigat; resque adflictas virtute restituat 150. Munitionis natura locis ne temere confidat 173. Vigiles ut suo munere adcurate fungantur, curam agat 187. Castra interdum arctius contrahat, ut paucitatis specie hostes fallantur 199. Aestus et frigora pati milites adsuafaciat 204. Caesarum in praelio sepulturae curam habeat 221. Ἀφύλαγτους sibi inprimis commendatam habeat 233. in asperis quoque et cliuosis locis copias exerceat 247. Exploratores deprehensos, aut occidi, aut in vinculis feruari, interdum ad suos dimitti iubeat 251. Ordines ut adcurate feruent milites, inprimis curet 256. Expugnatas vrbes humaniter clementerque habeat 258.

Strigifores equi 22.

Studijs libri Plinii 1.

Sub discessum et sub discessu 173.

Subitus. euasis subita necessitas, acies, arma 31.

Subrigere, i. e. sursum erigere 172.

Suessitani 180.

Summa belli 225.

Sustentare victum 193.

Συνδύματα 266.

T.

Tacticae utilitas 80. 88. *an-riquitas* 104.

Tantum, per Ellipsin saepe sup-primitur 151.

Tendere extra vallum cogebantur ignaui 212.

Testamenta facere in castris, de-sperationis signum 214.

Timochares, medicus Pyrrhi 235.

Tisomenus 22.

Tollere pro interficere 136.

Toraces equi 194.

Trabere praelium 78.

Tumultuarius pons 259.

V.

Vocare ad aliquid, pro alicui rei 231.

Valles adplicitae hosti 13.

Vallum 212.

Vastare hostem, nationes 47.

Venatio pro praeda venatione capta 162. 189.

Vertere et auertere, subintell. in fugam 92.

Vern, in militari supellectili 230.

Vesuvius et Vesuvius 43.

C c 3

Via,

INDEX III.

Via, Gr. ὁδός, i. e. *modus, ratio*
29.

Vigilum negligentia maxime no-
xia 187.

Vitius et cultus; vitius et vita,
quomodo differant 193.

Virgulae filiae 265.

Vitiatio aquarum 169.

Vicisci se ab aliquo 197.

Vmbatica corpora 65.

Volturnus, amnis et ventus 86.

Vsipii, Germaniae populus 147.

Vt, post verba quaedam suppri-
mitur 239.

Vtraque lingua, i. e. Graeca et
Romana 4.

X.

Xantippus Lacedaem. Tacticae pe-
ritus 88.

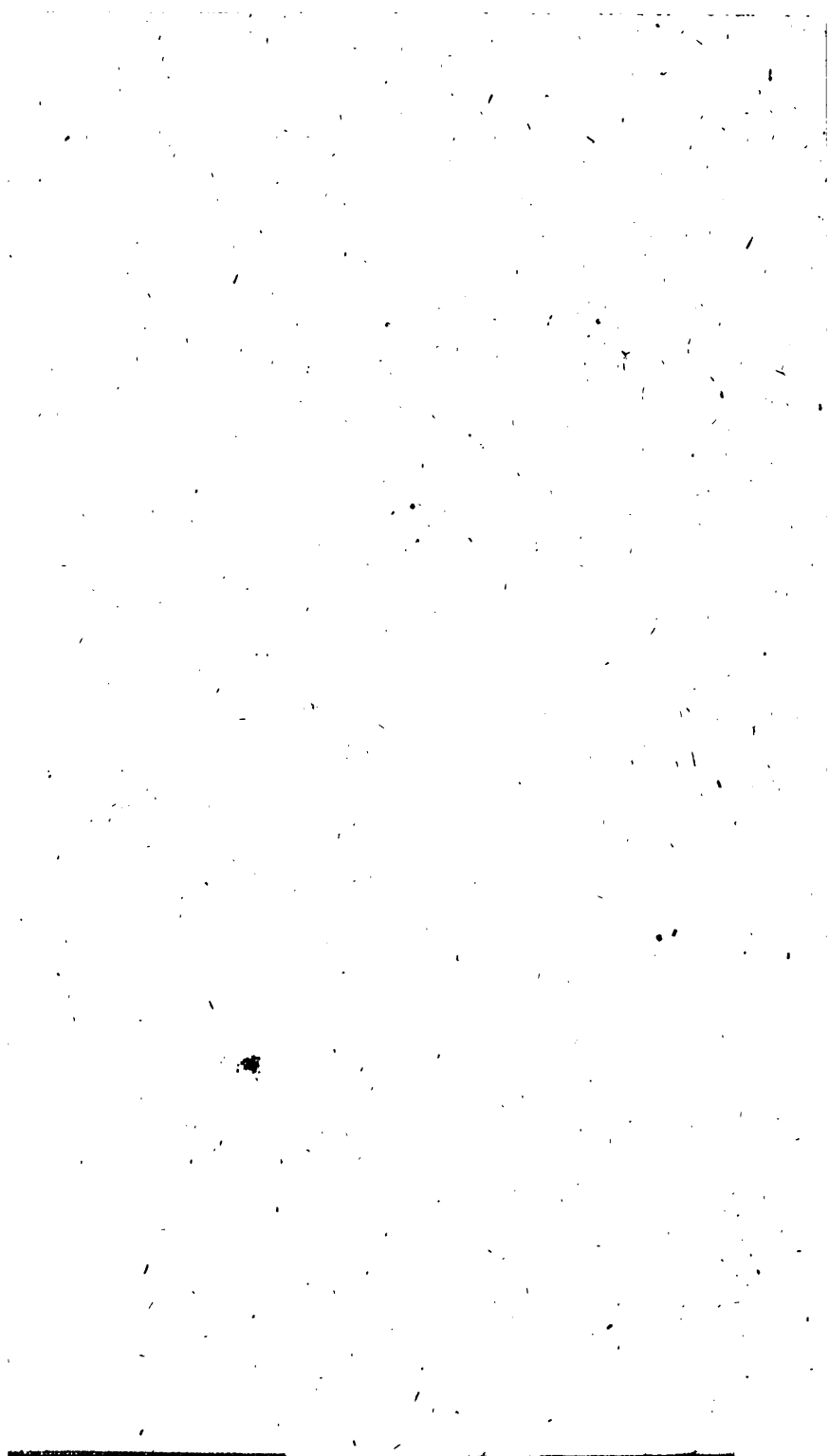
Xenophon, cuius Cyropaediam
Strategici Scriptores secuti
sunt 31.

Y.

Ἰππεύσεις 91.

Ἰππεφάλαγγις 91. 94.

THE BORROWER WILL BE CHARGED
AN OVERDUE FEE IF THIS BOOK IS
NOT RETURNED TO THE LIBRARY ON
OR BEFORE THE LAST DATE STAMPED
BELOW. NON-RECEIPT OF OVERDUE
NOTICES DOES NOT EXEMPT THE
BORROWER FROM OVERDUE FEES.

~~FEB 10 2004~~

WIDENER
CANCEL STUDY
CANCELLED

